

UISUTAMINE

H. ALEKÕRS
R. KASEMAA
R. KRUUSMA
R. KÄRSIN
H. MÄHAR
V. PADURI
F. TROSS

UISUTAMINE

A-25958,

H. ALEKÕRS
R. KASEMAA
R. KRUUSMA
R. KÄRSIN
H. MÄHAR
V. PADURI
F. TROSS

UISUTAMINE

MINEVIKUST TÄNAPÄEVANI

TOIMETANUD J. MANDRE

60837

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS • TALLINN 1964

7A4
U26

Koostanud H. Mähar
Kunstiliselt kujundanud R. Pangsepp

2
Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
60837

MÕNDA UISUTAMISE AJALOOST

Meie planeedi põhjapoolsetel aladel, kus talvel külm lühemaks või pikemaks ajaks kaanetab veekogud, ei leidu praegu vist inimest, kes poleks tegelnud uisutamisega. Kuid millal ja kus võeti uisud aga esmakordselt kasutusele, see küsimus on tänaseni lahendamata. Mitmed tuntud ajaloolased väidavad, et jääl sõitmise probleem lahendati juba paar tuhat aastat enne meie ajaarvamist. Seda kinnitavad ka paljud XIX sajandi lõpul päevavalgele tulnud arheoloogilised leiud. Need kõnelevad, et esimesel aastatuhandel e. m. a. olid luust uisud tuntud Skandinaavias, Hollandis, Põhja-Saksamaal, Baieris, Böömimaal, Šveitsis ja Inglismaal. Kindel on see, et algul olid uisud liiklusvahendeiks ning need võeti kasutusele seal, kus inimene pidi eluliste vajaduste pärast jalgsi ületama kinnikülmunud jõgesid, järvi ja merelahti. Tollest ajast pärinevad uisud on 25—30 sm pikad. Üks ots on kaarjalt ära lõigatud, kuna teine on kandiline. Jala külge sidumiseks on uisu mõlemasse otsa puuritud augud. Huvitav on märkida, et XIX sajandi lõpul tegi inglane Herbert Fowler omapärase eksperimendi. Ta valmistas 1869. aastal arheoloogilistel kaevamistel leitud luu-uiskudest koopia ning uisutas nendel. Seejuures selgus, et nende uiskudega sõitmisel ei tõugatud uisu küljega, vaid ninaga, mis oli hambuline ning lõikus jäässe.

Uisutamisest on juttu ka Skandinaavia saagades. «Põhja saaga» üleskirjutuste põhjal olevat Norra jutustuste kangelane Fridjoff sõitnud uiskudel, tema kaaslased aga kasutasid samal ajal saane. Kahjuks ei ole sellest ajast säilinud ühtegi joonist uiskudest ega täpsemat kirjeldust nende ehitusest. Võib arvata, et tegemist oli rohkem suuskade kui uiskudega. Pealegi on Skandinaavia saagade märkmed säilinud tõlgetena ja neis esineb palju ebatäpsusi. Kord kasutatakse jääl liikumiseks suuski, kord lumel liikumiseks uiske. Oma kujult pidid need olema enam-vähem sarnased. Mingil moel töödeldud puutükid kinnitati looma sooltega jala külge. Jääl liikudes nimetati neid uiskudeks, lumel aga suuskadeks. Kindel on, et sellistest «lumesaabastest» arenesid aja jooksul välja nii suusad kui ka kaasaegsed uisud.

Rohkem andmeid uisutamise kohta on teada Inglismaalt Henry II valitsemise perioodist (1154—1189). Uiskudeks kasutati tol ajal puuklotsi külge kinnitatud konte. Uisutamisest ei pidanud lugu üksi lihtrahvas, vaid ka kuninglik õukond. Moorfieldi soo jääväljadel võis nii mõnigi kord näha kõrgeid võimukandjaid, kes saabusid sinna oma teenrite ja õukondlaste saatel. Sulased kinnitasid isandate jalgade külge uisud ja istmiku peale kullaga tikitud padja ning teenri saatel, kes jooksis isanda kõrval, võis alustada liuglemist. On põhjust arvata, et uisutamine kui meeldiv ajaviide kandus Inglismaalt Henry II ajal Prantsusmaa kaudu mandrile.

Kirjandusest leiame juba XII sajandi lõpul esimesi vihjeid uisutamisest. 1180. aastal kirjutas Inglismaa peapiiskopi Thomas-a-Becketi kroonikakirjutaja Fitzstephen ladinakeelse raamatu «Kirjeldus kõige nooblimast linnast Londonist». Raamat tõlgiti XVI sajandil Londoni krooniku Stow' poolt inglise keelde. Seal on kirjutatud: «Kui suur soo ja Moore on külmunud, mängib palju noori mehi jääl. Mõned seovad jalgade külge kondid, ja lükates endid teravaotsaliste keppidega tagant, libisevad kergelt üle jää, nagu lendavad linnud . . .» 1498. aastast pärineb puugravüür, mis on seotud legendaarse juhtumiga Hollandis. Jutustuse järgi elas seal XIV sajandil tütarlaps Liedwina (sündinud 1380. a.), keda hiljem nimetati «Pühaks Ludwinaks». Ta liugles luust ja puust valmistatud uiskudel mööda kinnikülmunud Amsterdami kanaleid ning äratas rahva hulgas suurt tähelepanu. Tütarlapse sõiduoskust nn. libisejatel imestati ja temast räägiti palju ka väljaspool Amsterdami. 16-aastasena kukkus Liedwina halval jääl õnnetult ja murdis mitu roiet. Ta viidi kloostrisse ja lamas seal mitu aastat paranemata voodis, kuhu viimaks suri. Liedwinat mälestati kui uisuspordi märtrit. Hollandi vaimulikud läksid isegi niikaugele, et kuulutasid tütarlapse pühaks. Paljud preestrid ja ilmalikud kunstnikud said piltide maalimiseks ainet legendaarsest uisutajast. Ühel niisugusel puulõikel võib näha mitmeid uisutamise elemente, mis kohati sarnanevad kaasaegsetega. Ka uisud ise ei sarnane enam luuuiskudega, vaid vastavad oma kujult kirjeldustele, mis on säilinud vanemate metalluiskude kohta. Nii kinnitavad ka vanad puulõiked metalluiskude kasutamist juba XIII—XIV sajandil.

Riiklikult tähtsaks muutis uisutamise Oranje prints Wilhelm, kes sõdis Hispaania kuninga Philipp II-ga. Wilhelm asetas oma sõdurid uiskudele ja muutis seega sõjaväe palju liikuvamaks. Tunnustuse uiskudele sõjaväes annab ka 1572. aastast pärinev episood. Tol aastal külmusid Hollandi laevad jäässe ning tuntud Hispaania valitseja poeg Don Frederick läkitas rühma väljavalitud sõdureid ründama Madalmaade flotilli. Hollandlased raiusid jäässe vaba veeriba, mis ei lasknud hispaanlasi laevastikuni. Vaenlaste ridades tekkinud segadust

kasutati oskuslikult. Hollandlased, kes liikusid uiskudel, piirasid sisse hispaanlased ning hävitasid neist suurema osa. Madalmaade sõjameeste suur liikuvus- ja manööverdamisvõime uiskudel oli hispaanlastele suureks hämmastuseks. Et edaspidi selliseid üllatusi vältida, tellisid ka hispaanlased oma sõjaväele 1000 paari uiske.

XVI sajandil ja võib-olla et isegi varem leidus neid, kes hakkasid põhjalikumalt süvenema uisutamiskunsti ning püüdsid oma teadmisi edasi anda algajatele. Sellest on säilinud Briegeli gravüür XVI sajandist. Gravüüril näeme, kuidas Nürnbergi linna silla juures õpetati uisutamist. Pildil paeluvad tähelepanu kaks stseeni. Üks näitab neid, kes teevad jääl esimesi samme. Nad hoiavad kramplikult kinni ilma uiskudeta liikuva teenija mantlist. Teised aga seisavad juba iseseisvalt liuraudadel või liuglevad kellaosutile vastupidises suunas.

Mõndagi huvitavat uisutamisest ja uiskude konstruktsioonist on teada seoses Peeter Suure tegevusega. Õppides 1697.—1698. aastal Hollandis laevaehitust, huvitus noor Venemaa tsaar ka uisuspordist. Kui ta 1698. aastal koju pöördus, siis oli tema pagasi hulgas paar hollandi uiske. Terasuisud olid kinnitatud naeltega puust aluse külge. Paraku ei suutnud naelad oma ülesannet täita ja uisud hakkasid logisema. Peeter Suurele see ei meeldinud. Ta asendas naelad kruvidega. Sellest ajast peale hakkas kuulus Tuula relvavabrik valmistama ka uiske. Leningradi P. F. Lesgafti nimelise Kehakultuuri Instituudi muuseumis on praegu eksponeeritud edumeelse tsaari uiskude mudel.

Ajalooliste märkmete põhjal võib kõnelda puu-, luu- ja terasuiskude ajastust. Skandinaavia vanemas kirjanduses on küll mitmeid vihjeid, nagu oleks rauduiske kasutatud juba 200. aastal pärast meie ajaarvamist. Kuid selle kohta puuduvad täpsemad andmed. Üleni metallist uiske hakati tegema alles möödunud sajandi keskel. 1848. aastal valmistas E. W. Bushnell Philadelphias esimesed terasuisud, mis vastavad enam-vähem kaasaegsetele. Need olid mõeldud iluuisutajatele. Kiiruiskude sünnimaaks oli aga möödunud sajandi lõpul Norra.

Sedamööda kuidas levines uisutamine, kasvas vajadus ka kvaliteetsema jää järele. Milleks sõita kinnikülmunud jõgedel, järvedel või tiikidel, kus jää muutub krobeliseks, tekivad praod, kühmud ja lohud? Kas ei saa liuvälju rajada väljapoole looduslikku veekogu? Selle probleemi esimesteks lahendajateks olid Nürnbergi linna kodanikud, kes 1825. aastal rajasid esimese kunstliku jäävälja, s. o. valatud uisutee. Esimese tehisjääga liuvälja aga valmistas 1876. aastal John Gamgee Chelseas (Inglismaal). Järgmisel aastal sai niisuguse uisuvälja ka Manchester. Praegu aga on suuremaid tehisjääga liuvälju kogu maailmas rohkem kui tuhat.

Esimesed teadaolevad võistlused kiiruisutamises toimusid XVI sajandil Friisimaal, kus võitjaile anti koguni rahalisi auhindu. Distantsid olid palju lühemad kui tänapäeval. Nii tuli naistel uisutada 110 ja meestel 160 meetrit. Võistluste jälgimine oli tasuline.

Inglismaal hoogustus uisutamine seitsmeteistkümnenda sajandi lõpul. Vahepeal oli see spordiala mitu sajandit varjusurmas. Taaselustajaks peetakse Hollandi meremehi, kes 1683. aastal külastasid Londonit ja teisi sadamaid. Ootamatu külma tõttu jäid laevad jäävangi ning meremehed käisid ajaviiteks jõgedel uisutamas. On andmeid «Edinburgh Skating Club'i» loomisest 1642. aastal Šotimaal. Edaspidi, kuni 1683. aastani, pole organiseeritud spordist mingeid teateid. Viimati märgitud aastal kõneldakse uuesti vajadusest luua vastavaid klubisid. Alles 1742. aastast pärinevad kindlad andmed uisutajate klubi tegevusest Šotimaal Edinburghis. Nii on 1778. aastast säilinud klubi dokument, mis kõneleb katsetest nelja uue liikme vastuvõtmisel. Sellest nähtub, et liikmeteks said ainult need uisutajad, kes valdasid teatud määral uisutamise tehnikat. Möödus rohkem kui pool sajandit, enne kui Londonis ja Glasgow's 1830. a. organiseeriti uisutamise klubid. 1838. aastal oli järg Oxfordi käes, kus loodi Oxfordi Uisutamisliit.

Hollandi uisuspordi ajaloos oli uue etapi alguseks Bolswardi linnapea kiri 1763. aastal prints Wilhelm III-le. See sisaldas ettepaneku korraldada pikamaa võistlusi Bolswardi ja Haagi vahel. Võistlustest aga ei tulnud tookord veel midagi välja. Samal aastal peeti Inglismaal võistlused 15-miilisel (24 km) distantsil. Võitja aeg oli 46 minutit ehk 31,3 km/t, mis, arvestades tolleaegset varustust, ei tundu olevat tõenäoline. Praegu näiteks on pikkadel distantsidel kiirus umbes 36 km/t.

Esimene teadaolev suur võistlus naistele peeti Hollandis 1. ja 2. veebruaril 1805. aastal Leeuwardenis, mida jälgis rohkem kui 10 000 pealtvaatajat. Võistlema asus 130 naist, kelle vanus kõikus 14 kuni 51 aasta vahel. Kaks päeva kestnud võistluse järel selgusid võitjad. Nendeks oli 20-aastane Trijntje Pieters van Poppingawier ja 16-aastane Janke Wijbes van Damwoude. Trijntje sai esimese auhinna — kuldkõrvarõngad — ja Janke teisena — kuldse lukuga korallkaelakee. Sellest alates peeti neid võistlusi igal aastal.

1763. aastal soiku jäänud võistlus Bolswardi ja Haagi vahel elustus alles XIX sajandi keskel. Algasid rahvuslikud jõukatsumised pikkadel distantsidel, millest võttis osa tuhandeid noori ja vanu. Kõikjal Lõuna- ja Põhja-Hollandis võisteldi linnade, külade ja üksikute veskite vahelisel marsruudil.

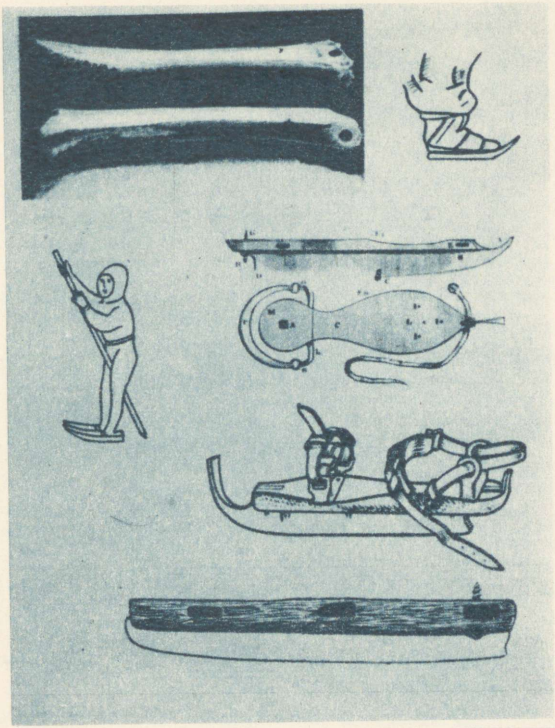

Uiskude areng eelajaloolisest ajast kuni XIX sajandini

Kanalid ja uisutamine on Hollandis lahutamatud

Inglise printsi Alberti ja kuninganna Victoria uisud aastast 1696

Esimene kiiruisutamise ametlik maailmameister hollandlane Jaap Eden

Nii uisutati 1825. aastal Saksamaal Nürnbergi linna liuväljal

1914. a. maailmameistrivõistlused Berliinis. Juhib Oscar Mathiesen Vassili Ippolitovi ees

Oscar Mathiesen

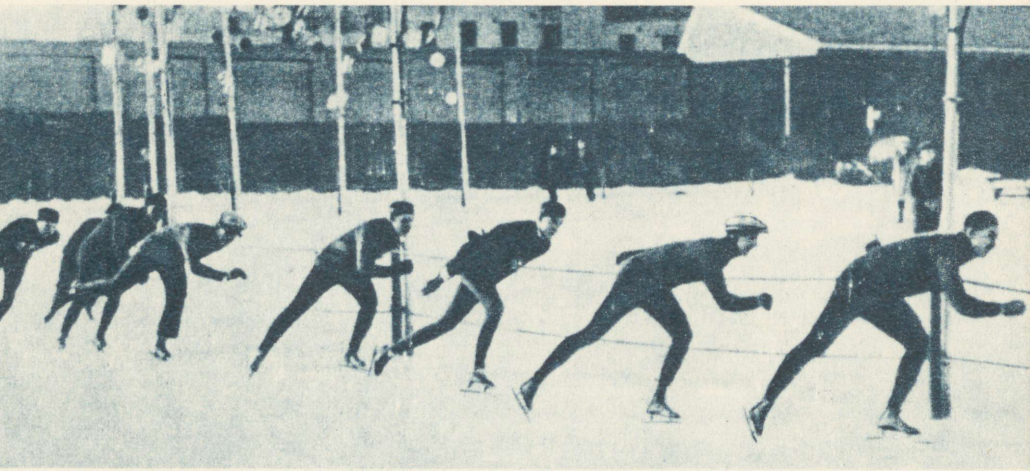

Treeningsõit 1923. a. Oslos. Veab O. Mathiesen. Teine on Platon Ippolitov, järgnevad norralane A. Paulsen, soomlane J. Skutnabb ja J. Melnikov

1923. a. Euroopa meistrivõistlustel oli Jakov Melnikov üldkokkuvõttes neljas

Distantside pikkused kõikusid 25-st kuni 150 kilomeetrini. Pikemaks oli ühtteistkümmet linna haarav võistlus, nn. Elfstedentocht, siin tuli mööda kanaleid uisutada rohkem kui 200 km. Need võistlused olid maailmas ainulaadsed. Hollandlaste kõrval sooritasid ainult venelased 1914. aastal võistlussõidu 75-verstasel distantsil Rostov—Taganrog.

Esimene, kes Elfstedentochti 200 km pikkuse distantsi läbis kõige edukamalt, oli Pim Mulier. 21. detsembril 1890. aastal kulus tal selleks 12 tundi 55 minutit. Kõik need võistlused olid mitteametlikud, kuid andsid tõuke ametlikult registreeritud uisutajate klubide loomiseks.

Hollandlased asutasid esimese uisutajate klubi 1840. aastal Dokkumis, mille liikmeteks olid võistlusuisutajad või kiiruisutajad. USA-s 1849. aastal Philadelphias ja 1863. aastal New Yorgis loodud klubid tegelesid peamiselt iluuisutamisega. Seejärel asuti kiiruisutajaid organiseerima Venemaal. 1864. a. loodi Peterburis uisutajate klubi, kust kasvasid välja esimesed Venemaa kiiruisutajad-maailmameistrid.

Norras loodi esimene uisutajate klubi, nn. «Christiania Sköiteclub», 1867. aastal Kristianias. Klubi korraldas uisutamisvõistlusi kuni kilomeetri pikkustel distantsidel. Esimeseks suuremaks ürituseks oli 1885. a. tookordse Hollandi parema van der Zeeni kohtumine Norra iluuisutaja Axel Paulseniga. Tuhanded norralased palistasid rada, kus proovisid jõudu kahe maa parimad. Võistlusmaa pikkuseks oli 3 miili. Norralaste juubelduste saatel finišeeris esimesena A. Paulsen. See võit pani Norras aluse uisuspordi arengule. Tuhandete paaride viisi osteti, lasti teha või tehti ise uiske. Norralased nakatusid uisutamiskirest. Ja praegu võib Norra uhkusega tagasi vaadata käidud teele. Kiiruisutamises on Norra olnud maailmas ligi pool sajandit juhtpositsioonil. Oscar Mathieseni, Ivar Ballangrudi, Hans Engenstangeni, Hjalmar Anderseni ja paljude teiste uisusportlaste nime tunnevad kõik maailma spordisõbrad.

Järgmisena asus organiseeritud jääspordi teele Soome. 1875. a. asutati Helsingis «Helsingfors Skridskoklubb». Esimesed avalikud võistlused peeti aga alles 1883. aastal. Sõita tuli 2000 meetrit. Pealtvaatajaid oli enam kui viis tuhat. Suurearvulise võistlejate pere hulgas paistis silma tugev pikakasvuline mees. Omatehtud puust uisud pikkade kalamehesaabaste küljes — nii sõitis Porkkala kalur Fredrik Liljeberg. Tema võiduajaks märgiti 4 minutit 54 sekundit. Ka järgmistel aastatel ei olnud Liljebergil vastast. Kodumaal jäi ta võitmatuks. Siis levis teade suurest norralasest, kes on võitnud Hollandi kuulsust. Kumb on kiirem, kas Liljeberg või Paulsen? Korraldati võistlus. Ja nii seisidki 1886. aastal stardijoonel kahe maa tugevamad. Soomlane kaotas kahe miili sõidus norralasele.

Põhjamaades rajasid kõige viimasena rootslased oma uisuspordi klubi. See avati 1883. a. Stokholmis.

Esimese rahvusliku uisutamise liidu loomise au kuulub Inglismaale. Liit rajati 1879. aastal. Seejärel hakati korraldama maa meistrivõistlusi ja kinnitama rekordeid.

Rahvuslike uisuspordi liitude loomine tõstis esile uue probleemi. Oli vaja rahvusvahelist organisatsiooni, kes korraldaks ülemaailmseid võistlusi ning koordineeriks rahvuslike liitude tööd. 23. juulil 1892. aastal kutsutigi Scheveningenis, Hollandis, kokku rahvusvaheline uisuspordi kongress, mille tööst võtsid osa Austria, Saksamaa, Suurbritannia, Holland, Ungari ja Rootsi. 25. juulini kestnud kongressil loodi Rahvusvaheline Uisutamisliit (International Skating Union-ISU) ning määrati kindlaks ka esimeste ametlike kiiruisutamise maailmameistrivõistluste aeg ja koht.

ESIMESED MAAILMA- JA EUROOPA MEISTRID

On möödunud ligi kolmveerand sajandit päevast, mil pandi alus vanimatele maailmameistrivõistlustele.

Hollandi Kiiruisutamisliit, pidanud nõu mitmete maade sportlastega, otsustas korraldada Amsterdamis võistluse maailma parima kiiruisutaja nimele. Teated selle kohta saadeti kõigisse maadesse, kus harrastati uisutamist.

Nii koguneski 1889. a. kümmekond juba tuntud ja hulk vähem tuntud kiiruisutajat Amsterdami. Kaua vaieldi kava üle. Kas võistelda ühel lühikesel ja ühel hästi pikal distantsil, kas 200 jardi ja 10 miili või ainult ühel distantsil? Üldiselt oli aga tookord harjutud sõitma lühemaid maid ja nii lõigi läbi võistluskava, mis koosnes kolmest distantsist: pool miili (804 m), üks miil (1609 m) ja kaks miili (3218 m). Maailmameistriks otsustati kuulutada sportlane, kes võidab kõik kolm ala.

Peamisteks konkurentideks peeti ameeriklast Joe Donoghue'd ja hollandlast Ferdinant Panderit. Vähe räägiti Venemaa esindajast Aleksander Panšinist. Viimane tuli aga esimeseks nii pooles miilis kui ka miilis. Maailmameistri tiitlit talle ei antud, kuid tunnistati siiski maailma kiiruisutajaks nr. 1.

Kõik võistlustel viibinud spordisõbrad tervitasid lugupidamisega nii võitjaid kui ka võidetuid. Austusavalduste osaliseks said ka kohtunikud. Need olid järgmistel päevadel päris hädas õnnesoovijatega. Kõik spordihuvilised, alates soliidses eas linnakodanikega ja lõpetades koolipoistega, pidasid oma aukohuseks õnnitleda organisaatoreid, eriti aga lähetajat.

Järgmised kaks võistlust maailma esiuisutaja nimele peeti samuti Amsterdamis. 1890. aastal võitis esikoha F. Pander ja järgmisel J. Donoghue. Nii olid esimestel maailmameistrivõist-

lustel kõik kolm pearivaali saavutanud ühel korral maailma esiuisutaja aunimetuse.

Esimesed Euroopa meistrivõistlused toimusid 1891. a. Seega kuulub kiiruisutajaile ka kontinendi vanimate meistrivõistluste pidamise au. Hamburgis korraldatud võistlustel aga ei selgunud Euroopa meister. Võistluste kavas oli 500 m, 1500 m ja 5000 m. Meistritiitli omandamiseks tuli võita kõik kolm ala. See polnud ühelegi võistlejale jõukohane. Alles järgmisel aastal Viinis suutis sellega toime tulla austerlane Franz Schilling. Viinlaste juubelduste saatel kuulutati ta Euroopa meistriks.

Rahvusvahelise Uisutamisliidu korraldusel toimusid 1893. aastal Euroopa meistrivõistlused Berliinis. Esmakordselt rakendati seal paaridesse loosimist, eraldi radasid ja radade vahetamist sõidul. 1893. a. tuli Euroopa meistriks rootslane Fredrik Eriksson.

1892. a. loodud Rahvusvahelise Uisutamisliiduga pandi alus ka ametlikele maailmameistrivõistlustele. Tollest ajast kuni tänaseni ei ole võistluste kava muutunud. Juba ligi kolmveerand aastasada uisutatakse 500, 1500, 5000 ja 10 000 meetrit. Esimesed ametlikud maailmameistrivõistlused peeti 1893. a. Amsterdamis. Kõik alad võitis hollandlane Jaap Eden. 20-aastane maailmameister aga ei olnud siis kaugeltki veel oma võimete haripunktil. On huvitav märkida, et samal ajal kui kõik maailmarekordid kuulusid juba norralastele, suutis maailmameistri tiitli võita hollandlane. Pealegi oli Jaap Eden tol momendil eeskätt rahvusvaheliselt hästi tuntud jalgrattur. Ta tuli maailmameistriks jalgratta sprindisõidus ja 1894. a. kümne kilomeetri maanteesõidus. J. Edeni edu jalgratturina jätkus veel järgmistelgi aastatel.

Tulemustelt hiilgavateks kujunesid 1895. a. maailmameistrivõistlused Norras, Mjöseni järve idakaldal asuvas Hamari linnakeses. Siin püstitas J. Eden võistluste teisel päeval kaks uut maailmarekordit. 1500 meetris märgiti ajaks 2 minutit 25,4 sekundit ja 10 000 meetris 17 minutit 56,0 sekundit. 1896. a. Peterburis oli jälle J. Eden see, kes viis maailmameistri austava nimetuse kanalite ja tulpide maale. Kahjuks otsustas ta samal aastal jätkata oma eduteed elukutselise jalgratturina ning spordiajaloos ainuke kahe spordiala maailmameister lahkus amatöörspordi areenilt. Tema nimi tõi hiljem tohutuid summasid sisse nii Ameerika kui ka Euroopa spordiärimeestele. Lõpuks, kui kuulsuse oreool oli haihtunud, jäeti ta külmalt saatuse hooleks. Mahajäetuna pöördus J. Eden tagasi Haarlemi. Kibestunud Jaap Eden suri 51-aastaselt tohutus vaesuses. Temast jäi järele nimetus «vaene tšempion».

Veel kord, 1905. a. Groningenis, suutsid hollandlased edukalt võistelda maailmameistrivõistlustel. 1903. aastal oli Arnhemist esile kerkinud jalgratturina tuntud Coen de Koning. Ta võitis

Hollandi kiiruisutamise meistrivõistlused ning kordas seda saavutust 1905. a. Ühtlasi omandas ta õiguse esineda sama aasta maailmameistrivõistlustel. Seal võitis ta kolm pikemat distantsi: 1500 m — 2.31,0, 5000 m — 9.17,6 ja 10 000 m — 19.16,0 ning tuli maailmameistriks mitmevõistluses.

1912. a. tuli de Koning taas Hollandi meistriks ning võitis pärast pikemat vaheaega elustatud nn. Elfstedeni võistluse 200 km distantsil. Tema ajaks märgiti 11:40.00,0. Viis aastat hiljem kordas Koning oma võitu. Seekord kulus tal distantsi läbimiseks ainult 9 tundi 53 minutit. 1933. a. detsembris toimunud Elfstedeni võistlustel läbisid finiši rinnutsi Arie de Vries ja Cees Castelein ning püstitasid uue rajarekordi 9 tunni ja 5 minutiga. Järgnes rida aastaid, kus uiske ei saanud varnast võtta — kanalid ei külmunud. 1940. ja 1941. a. segas võistlust lumetorm. Alles 1942. aastal õnnestus Sietze de Grootil senine tipptulemus ületada. 200 km katmiseks kulus tal aega 8 tundi 44 minutit. 3. veebruaril 1954. aastal asus rajale suur hulk rahvusvahelisi kuulsusi, peamiselt elukutselisi rattasõitjaid. Võitis 26-aastane Hollandi armee allohvitser Jèen van den Berg 7 tunni ja 55 minutiga. Sietze de Grooti rekord oli löödud.

PÕHJAMAAD JA VENEMAA ESIREAS

Kuni XIX sajandi lõpuni suutsid Kesk-Euroopa maade sportlased edukalt võistelda Põhjamaade parematega. Siis aga hakkasid domineerima skandinaavlased ja venelased.

Teistest maadest mõnevõrra hiljem uisuspordiga tegelema hakanud Põhjamaad tõusid kiiresti maailmas juhtpositsioonile. Eriti hoos olid norralased. Möödunud sajandi lõpul andis Norra mitu maailmameistrit. 1898. a. Davoses ja 1899. a. Berliinis võitis maailmameistri tiitli Peder Östlund ning 1900. a. Oslos Edwin Engelsaas. 1901. aastal valmistas Soome spordisõpradele rõõmu nende kaasmaalane Fredrik Vathén, kes tuli Stokholmis maailmameistriks. Järgmisel kahel aastal Helsingis ja Peterburis ei suutnud keegi pretendentidest võita kolme ala ja tiitel jäi välja andmata. 1904. a. toimusid kiiruisutamise maailmameistrivõistlused Oslos norralaste edu tähe all. Sigurd Mathiesen võitis halbades ilmastikutingimustes peetud suurvõistlused. Pärast hollandlase de Koningi võitu 1905. aastal jäid jälle kaks aastat järjest maailmameistrimedalid välja andmata. 1905. a. Euroopa meistrivõistlused Stokholmis võitis soomlane John Vicander, kes oli Clas Thunbergi vahetu eelkäija. Järgmise 17 a. jooksul, kuni Thunbergi esilekerkimiseni, ei andnud Soome ühtegi Euroopa ega maailmameistrit.

1906. a. oli heas sportlikus vormis venelane Nikolai Sedov. Võitnud maailmameistrivõistlustel nii 5000 kui 10 000 uisuta-

mise, ei suutnud ta aga saavutada edu lühematel distantsidel ning vajalik kolmas esikoht jäi puudu. Tuleb märkida, et alates 1908. aastast kuni tänaseni kehtiva punktide arvestuse alusel oleks N. Sedov 1906. a. tulnud maailmameistriks. Samasugune saatus tabas 1907. a. ka venelast Jevgeni Burnovi. 1910. ja 1911. a. olid «Nikolai Strunnikovi aastad», kes oli ühtviisi tugev kõigil distantsidel. 1910. a. võitis ta Helsingis oma tugevama konkurendi norralase Oscar Mathieseni ees maailmameistri ja Viiburis Euroopa meistri tiitli. 1911. aastal Trondheimis kordas N. Strunnikov oma eelmise aasta saavutust. Ta võitis esikohad kõigil neljal distantsil. Järgmised kolm aastat aga kuulusid norralastele. 1904. aastal maailmameistriks tulnud Sigurd Mathieseni noorem vend Oscar, kes võitis maailmameistri tiitli juba 1908. ja 1909. aastal, jäi neil aastatel võitmatuks.

1913. aasta Euroopa meistrivõistlused peeti esmakordselt Venemaal. Peterburi Krestovski saarele kogunes 54 võistlejat. Sellist osavõtjate hulka ei olnud varem nähtud. Need olid ühtlasi juubelivõistlusteks. 20 aastat oli möödunud esimestest ametlikest Euroopa meistrivõistlustest.

500 m sõidus oli kiiremaks O. Mathiesen 45,4 sekundiga. Teiseks tulnud venelane Vassili Ippolitov kaotas norralasele 1,6 sekundiga. 5000 m distantsil võitis aga V. Ippolitov 9 minuti 09,2 sekundiga. Ka teise päeva esimese ala, 1500 m uisutamisega ei suutnud V. Ippolitov 500 meetris kaotatud punkte tasa teha, kuigi edestas Mathieseni 1,2 sekundiga. V. Ippolitovi aeg oli 2 minutit 25,2 sekundit. Alles päeva viimase alaga selgitati absoluutne tšempion. 10 000 m distantsil jäi Ippolitov kahe kaasmaalase, N. Naidjonovi (aeg 18.32,8) ja oma venna Platoni (18.39,2) järel kolmandaks (18.51,0). V. Ippolitov oli 10 000 m distantsil O. Mathiesenist märksa kiirem ja võitis mitmevõistluse.

1914. aasta oli taas Oscar Mathieseni päralt. Ta võitis nii Euroopa kui ka maailmameistrivõistlused.

Oslos toimunud maailmameistrivõistlustel suutis Vassili Ippolitov O. Mathieseni ees võita ainult ühe esikoha. 10 000 m distantsil märgiti V. Ippolitovi ajaks 18 minutit 47,6 sekundit. O. Mathieseni aeg oli 18 minutit 53,2 sekundit. Üldkokkuvõttes tuli teiseks V. Ippolitov ja kolmandaks soomlane W. Wickström. On huvitav märkida, et 1914. aasta Soome meistrivõistlustel ei saanud W. Wickström ühtegi esikohta. Kõik alad võitis 20-aastane Julius Skutnabb, kes 10 000 meetris püstitas 18 minuti 25,3 sekundiga uue Soome rekordi. Maailmameistrivõistlustel aga esines J. Skutnabb üsna tagasihoidlikult, kuid üllatas järelvõistlustel Helsingis. Seal võitis ta nii 5000 kui ka 10 000 m uisutamises värske maailmameistri O. Mathieseni ning püstitas sealjuures uue Soome rekordi 5000 meetris ajaga 8 minutit 46,0 sekundit. Aeg oli ainult 9,4 sekundit maailmarekordist nõrgem.

Oscar sündis 1888. aastal Mathiesenite perekonna seitsmenda lapsena. Poissi huvitas varakult sport ning juba eelkooliealisena ületas ta omavanuseid ujumises ning võimlemises. Kuueaastaselt tutvus poiss uisutamisega. Kuigi ka jalgrattasõit oli veetlev, tundis ta järjest rohkem huvi kihutamise vastu jääväljadel. Omajagu innustasid teda selleks vend Sigurdi saavutused rahvusvahelisel areenil. Kui Sigurd Mathiesen võitis 1904. aastal maailmameistri tiitli, siis oli selles osalt ka Oscaril teeneid. Alati kui Sigurd harjutas, püsis tal takjana kannul perekonna noorem võsu. Suurendas Sigurd kiirust, tegi seda ka Oscar. Kui aga vanem vend lõpetas, jätkas noorem veel sõitu. «Mul oli tunne, nagu avaneks minu ees uus maailm,» jutustas hiljem Oscar Mathiesen, «ja ma jätkasin treenimist veelgi suurema hoolega.»

Esmakordselt langes Oscar Mathiesenile stardilipp 1905. aastal. Ta võitis ülekaalukalt noorte võistlused Oslos ning arvati Norra koondisesse Soome vastu. Seal tuli 17-aastasel noorukil uisutada 5000 meetrit koos 1901. a. maailmameistri soomlase F. Vathéniga. Lähtel oli soomlane pisut üleolev, ja kui stardist väljudes O. Mathiesen näitas F. Vathénile kandu, arvas maailmameister: «Küllap väsib.» Peagi muutus F. Vathéni ilme tõsiseks. Norralase edu aina suurenes. Finišis oli ta soomlasest ees tervelt pool ringi. See oli Oscar Mathieseni esimene rahvusvaheline võit.

Sellest ajast peale suhtus O. Mathiesen treeningusse veelgi tõsisemalt. Talvel uisutamine ja võimlemine, suvel jalgrattasõit, ujumine ja vettehüpped.

Maailmameistrivõistlustel startis Oscar Mathiesen esimest korda 1907. aastal Trondheimis, kus ta võitis 5000 ja 10 000 meetri uisutamise. Maailmameistri tiitlini ta siiski ei jõudnud, kuna vastavalt tol ajal kehtivale korrale pidi absoluutne meister võitma neljast distantsist vähemalt kolm.

1908. aastal kogunesid maailma kiiremad uisutajad Davose kuurorti. Algas järjekordne võistlus maailmameistri tiitlile. Esimesel alal O. Mathieseni sõit ebaõnnestus. Ta kukkus, kuid lõpetas siiski distantsi 54,4 sekundiga. Kuigi kaasvõistlejate edu oli nüüd norralase ees ülisuur, ei loobunud O. Mathiesen esikoha rünnakust. Maailmameistrivõistluste eel toimunud Rahvusvahelise Uisutamisliidu kongressil otsustati anda maailmameistri nimetus seekord ja edaspidi sportlasele, kes neljal distantsil kogub kõige vähem punkte.

O. Mathiesen võitis 5000 meetri uisutamise ning püstitas seejärel oma esimese maailmarekordi — ta läbis 1500 meetrit 2 minuti 20,8 sekundiga. Pärast kolme ala oli O. Mathiesen juba neljandal kohal. 10 000 meetri uisutamises viis loos teda esi-

meses paaris rajale. Tähendab, et tuli maksimum välja panna. Aeg 18 minutit 01,8 sekundit jäigi päeva parimaks. Oscar Mathieseni pingutust oli krooninud edu. Teda ehiti maailmameistri pärjaga.

1909. aastal tuli O. Mathiesen kolmekordseks meistriks. Ta võitis Norra, Euroopa ja maailmameistrivõistlused. Samal aastal uisutas Mathiesen Davoses 1000 meetrit 1 minuti 31,8 sekundiga, millega ta võitis oma nimele teise maailmarekordi.

1910. ja 1911. aastal polnud O. Mathiesen kuigi edukas. Mõlemal aastal tuli tal alistuda nii maailma- kui Euroopa meistrivõistlustel venelasele Nikolai Strunnikovile. Neil aastatel oli Mathieseni parimaks saavutuseks 1910. a. jaanuaris Davoses püstitatud 1500 meetri maailmarekord — 2 minutit 20,6 sekundit.

Alates 1912. aastast kuni Esimese maailmasõjani triumfeeris uuesti Oscar Mathiesen. Ta võitis maailmameistrivõistlused 1912., 1913. ja 1914. aastal ning tuli Euroopa meistriks 1912. ja 1914. aastal. 1913. a. võitis maailmameistri tiitli Vene kiiruisutaja Vassili Ippolitov.

1912. aasta maailmameistrivõistlustel Oslos võitis O. Mathiesen kõik neli distantsi ning täiendas temale kuuluvate maailmarekordite arvu veel kahe võrra: 500 meetrit — 44,2 sekundit ja 10 000 meetrit — 17 minutit 46,3 sekundit. 1500 meetris jäi tal tipptulemusest puudu ainult 0,2 sekundit ja 5000 meetris 8 sekundit. 1913. aastal Trondheimis uisutas ta 10 000 m uueks maailmarekordiks 17 minutit 36,4 sekundit ning nädal hiljem Oslos 17 minutit 22,6 sekundit. Viimane saavutus jäi 15 aastat ja kaks päeva ületamata. Alles 1928. a. Davoses toimunud maailmameistrivõistlustel purustas selle norralane Armand Carlsen.

Oma kuuluvust maailma kiiremate sprinterite esiritta kinnitas Mathiesen veel kord 1913. a. hooaja lõpul Hamaris, püstitades seal 44,0 sekundiga uue 500 meetri maailmarekordi.

1914. a. hooaja esimestel rahvusvahelistel kiiruisutamise võistlustel Oslos märgiti O. Mathieseni nimele kaks uut maailmarekordit: 500 meetrit uisutas ta 43,7 sekundi ja 1500 meetrit 2 minuti 19,4 sekundiga. Nädal aega hiljem võisteldi Davoses. Ajakirjanduses ja afiššidel tituleeriti norralast kiiruisutajate kuningaks. Selle nime pälvis ta teenitult. Lisaks uutele tipptulemustele 500 ja 1500 meetris sai ta oma valdusse ka 5000 meetri maailmarekordi. Nüüd kuulusid kõik maailmarekordid Oscar Mathiesenile.

Maailmasõja esimestel aastatel ei olnud O. Mathiesenist midagi kuulda. 1917. aastal läbis ajakirjandust teade, et ta oli elukutselise sportlasena sõitnud Ameerikasse. Koos Ameerika Ühendriikide tuntud elukutselise kiiruisutaja Robert McLeaniga, kelle nimel oli sirgteel uisutatud 500 jardi maailmarekord 41,0 sekundiga, reisisid nad läbi kogu Põhja-Ameerika. 1920. a. sõitsid mõlemad Euroopasse ja esinesid paljudes vana maailma suu-

remates linnades. Kõige suurema kassa andis võistlus Oslos. Kuigi piletite hinnad olid muinasjutuliselt kõrged, ei suutnud uisustaadion mahutada kõiki spordisõpru.

Mathiesen võitis R. McLeani ees 500, 1500 ja 10 000 meetri uisutamise vastavalt aegadega 43,3 sekundit (McLeanil — 43,7), 2 minutit 27,8 sekundit (2.28,5) ja 18 minutit 39,1 sekundit (19.19,4). 5000 meetris oli 8 minuti 53,7 sekundiga esimene McLean, Mathiesen läbis distantsi 9 minuti 06,0 sekundiga.

1929. aasta jaanuari esimesel poolel võistles O. Mathiesen, kes oli juba 40 aastat vana, Davoses. 1000 meetri uisutamises ületas ta soomlase C. Thunbergi 1921. a. püstitatud amatöörspordi maailmarekordi 0,5 sekundiga — aeg 1 minut 31,1 sekundit. Ka 500 meetris oli Mathieseni aeg 43,0 sekundit parem maailma tipptulemusest.

1925. aastal korraldas Norra spordileht «Sportsmanden» ankeedi, mille põhjal tunnustati kõigi aegade parimaks kiiruisutajaks Oscar Mathiesen kaasmaalaste Roald Larseni, Christian Strömi ja Harald Strömi ees. Soomlane Clas Thunberg oli viies.

Oscar Mathiesen suri 1954. aastal. Eespool kirjeldatust võib jääda mulje, nagu oleks O. Mathieseni elutee olnud üsna sile. Tegelikult polnud see nii. Tema vanemad surid, kui O. Mathiesen oli alles poisike. Noormees pidi juba varakult ise ülalpidamist hankima. Keegi spordisõbralik väikekaupmees võttis Oscar Mathieseni enda juurde selliks. Kuid mõnekroonine päevapalk ei rahuldanud kuidagi noormehe vajadusi. Kuna treening nõudis tugevat toitu, siis kulus tal kogu teenitud palk söögi peale. Nii juhtuski, et Mathiesen müüs raskest majanduslikust olukorrast väljapääsemiseks oma esimese maailmameistri kuldmedali. Sellega eksis ta aga amatörismi põhinõuete vastu. Vaevu pääses ta tookord oma spordikarjääri algul elukutseliseks tunnistamisest.

C. THUNBERG MURRAB NORRALASTE HEGEMOONIA

Möödusid aastad. Sõjahaavades vaevlev Euroopa vajas puhkust. Põhjamaad, keda sõda otseselt ei olnud puudutanud, kosusid kiiresti. 1921. aasta oli juba tulvil võistlustest. Esile kerkis rida noori norralasi — Roald Larsen, vennad Ole ja Oscar Olsen, Harald Ström ja teised. Neile jääväljade valitsejatele tikkus kanna peale käima soomlane Clas Thunberg. 1921. a. võistlesid Oslo lähistel Soome, Norra ja Rootsi paremad kiiruisutajad. Seda võis pidada mitteametlikuks maailmameistrivõistluseks. C. Thunberg jagas siin 500 meetris R. Larseniga esikohta. Mõlema aeg oli 44,6 sekundit. 1500 m suutis C. Thunberg võita H. Strömi, kes eelmisel päeval oli 5000 meetris üle-

tanud tema nimel seisnud maailmarekordi. H. Ström oli 5000 meetrit uisutanud 8 minuti 27,7 sekundiga.

Järgmisel, 1922. aastal toimusid Norras juba ametlikud maailmameistrivõistlused. Norralane Harald Ström võitis kaks pikemat distantsi ning püstitas seejuures 5000 meetri uisutamises 8 minuti 26,5 sekundiga uue maailmarekordi. Uisutanud ka 10 000 meetris maailma kõigi aegade teise tulemuse 17 minutit 37,5 sekundit, võitis ta esikoha mitmevõistluses.

Samal aastal peeti Helsingis esimesed pärastsõjaaegsed Euroopa meistrivõistlused. Võitjaks tuli siin esmakordselt soomlane C. Thunberg.

1923. a. Hamaris toimunud Euroopa meistrivõistlustel nähti jäärajal taas venelasi, kelle võistlusdressilt oli kadunud tsaari kull. Selle asemel säras punasel põhjal kuldne sirp ja vasar, noore Nõukogude Sotsialistliku Vabariikide Liidu esindajate tunnus. Suure eduga esines C. Thunberg lühematel distantsidel. Meistritiitlini ei jõudnud ta aga tagasihoidlike aegade pärast 5000 ja 10 000 meetri uisutamises. Soomlane jäi norralase Harald Strömi järel teiseks. Nõukogudemaa sportlastest oli edukaim Jakov Melnikov, kes tuli mitmevõistluses neljandaks.

Järgmise aasta Euroopa meistrivõistlustel tuli C. Thunbergil veel kord alistuda H. Strömile. Alles 1923. a. Euroopa meistrivõistlused Stokholmis tõid pöörde. C. Thunberg võitis kindlalt 500 meetri uisutamise ja edestas 5000 meetri sõidus H. Strömi. 5000 meetrit võitis aga Nõukogudemaa esindaja J. Melnikov. Teisel võistluspäeval ei saanud C. Thunberg küll ühtegi esikohta, kuid mitmevõistluse kokkuvõttes edestas ta siiski oma konkurente H. Strömi ja J. Melnikovi ning tuli esmakordselt maailmameistriks. 10 000 meetri uisutamise võitis H. Ström, J. Melnikov oli kolmas.

ESIMESED TALIOLÜMPIAMÄNGUD

1924. aasta 26. jaanuaril alustasid kiiruisutajad esimest korda võistlust olümpiamängude medalitele. Kuulsas Prantsuse talikuurordis Chamonix's toimusid esimesed taliolümpiamängud. Mont Blanc'i jalamil, 1050 meetri kõrgusel merepinnast asusid jäärajal starti kümne maa 31 kiiremat uisutajat.

Tolle aja maailma suurimale liuväljale (20 000 m^2) oli ehitatud kõigiti nõuetekohane rada. Prantslased püüdsid teha kõik selleks, et sportlased jääksid rahule. Algavad võistlused olid esimesteks suurmateks rahvusvahelisteks kiiruisutamise võistlusteks Prantsusmaal. Kuid juba treeningsõitude ajal oli siit ja sealt kuulda nurinat jää kvaliteedi kohta. Maailma üks paremaid kiiruisutajaid soomlane C. Thunberg ütles, et rada olevat kolm korda kehvem kui Davoses. Selle arvamusega ühinesid ka

norralased. Keegi ei lootnud püstitada maailmarekordeid. Prantsusmaa tolleaegne kiiruisutamiskuulsus L. Quaglia arvas, et olümpiamedali võitmiseks piisab 500 meetris 46,0 sekundist, 1500 meetris 2 minutist 30 sekundist, 5000 meetris 9 minutist ja 10 000 meetris 18 minutist 40 sekundist. Tegelikult aga kujunes olukord teisiti.

500 meetris võistlesid 15 paari. Juhtima asus norralane Oscar Olsen. Tema tulemuseks oli 44,2 sekundit. Kui soomlane Clas Thunberg ja norralane Roald Larsen olid sõidu lõpetanud võrdse aja — 44,8 sekundiga, ei kahelnud enam keegi O. Olseni võidus. Talle sooviti õnne ja teda peeti esimeseks kiiruisutajaks, kes taliolümpiamängudel oli võitnud medali. Kaheteistkümnendas paaris startis USA sportlane Charles Jewtraw ja kanadalane Charles Gorman. «Jewtraw on küll tugev sprindis, kuid vaevalt suudab ta ületada norralase aega, pealegi sõidab ta paaris üsna keskmise mehega,» arvasid asjatundjad. Poolel distantsil oli C. Jewtraw' aeg aga parem O. Olseni omast. Pealtvaatajate tribüüni läbis kahin. Ameeriklane ja kanadalane jätkasid kiirust vähendamata. Umbes 40 meetrit enne finišit rebis end lahti C. Jewtraw. C. Gorman oli küll kulutanud kogu oma jõuvara, aga ta oli aidanud kaasa, et 23-aastane USA üliõpilane Charles Jewtraw võitis 44,0 sekundiga esikoha. Teisele kohal jäi norralane Oscar Olsen. Pronksmedaleid anti välja kaks — soomlasele Clas Thunbergile ja norralasele Roald Larsenile.

Õhtupoolel asusid rajale 5000 meetri uisutajad. Startisid soomlane Julius Skutnabb ja ameeriklane Valentin Bialas. USA sportlane sööstis ette ja saavutas juba esimesel sajal meetril enam kui 20-meetrise edumaa. Talle järgnes rahulikult uisutades soomlane. Siis aga juhtus rajal midagi ebatavalist, mida ei saa nimetada korrektseks sportlikuks käitumiseks. Jõudnud tribüüni kohale, pani Skutnabb torus käed suule ja hüüdis Bialasile «American». Hüüe erutas ilmselt ameeriklast. Ta suurendas veelgi tempot ja poolel distantsil oli edumaa juba 120 meetrit. Sõita jäi veel 2000 meetrit. Nüüd hakkas vahe kiiresti vähenema, ameeriklase jõud oli otsas. Soomlane lähenes iga ringiga, püüdis Bialasi eelviimasel ringil kinni ja lõpetas võistluse ligi 60-meetrise edumaaga. Skutnabbi aeg 8 minutit 48,4 sekundit jäi päeva parimaks, seni kui rajale läksid C. Thunberg ja lätlane J. Rumba. Viimane püüdis kuulsa partneriga sammu pidada, kuid soomlase edumaa suurenes siiski pidevalt ring-ringilt. Finišijoone ületas C. Thunberg küll kõrvuti J. Rumbaga, kuid lätlasel jäi veel terve ring sõita. Thunbergi ajaks märgiti 8 minutit 39,0 sekundit. See oli teine medal Soome sportlasele. Pronksmedali sai norralane Roald Larsen.

Võistluste korraldajad, kuulnud halvustavaid märkusi jää kvaliteedi kohta, püüdsid seda öösel parandada. See andiski mõningaid tulemusi.

Järgmisel hommikul võisteldi 1500 meetris. Ühes paaris uisutasid kaks kindlamat esikoha pretendenti — C. Thunberg ja R. Larsen. Välismaa korrespondendid nimetasid seda võistlust kõige kaasakiskuvamaks. Laitmatu tehnikaga liuglesid jääl Soome ja Norra kuulsus. Märkamatult, kuid pidevalt suurendas oma edumaad C. Thunberg. Kuigi R. Larsen kuni võistluse lõpuni ei ilmutanud väsimuse tunnuseid, kaotas ta siiski 20 meetriga. Soomlase aeg 2 minutit 20,8 sekundit oli ainult 3,4 sekundit nõrgem maailmarekordist. Clas Thunberg oli seega võitnud teise kuldmedali. Norralane Roald Larsen, kelle aeg oli 2 minutit 22,0 sekundit, sai hõbemedali. Traagiliselt lõppes soomlase A. Valeniuse sõit. Ta kukkus viimasel ringil ja libises rajalt välja. Kuni kukkumise momendini oli A. Valeniuse aeg R. Larseni omast enam kui sekundi võrra parem. Pronksmedal läks Norrasse. Selle võitis Sigurd Moen 2 minuti 25,6 sekundiga.

Õhtul võistles 10 000 m distantsil ainult kaksteist meest. Suurkohtumiseks kujunes C. Thunbergi ja J. Skutnabbi omavaheline duell. Selle tulemustest ei olenenud üksi viimase distantsi medalite saatus, vaid see omas ka olulist tähtsust mitmevõistluse võitjate selgitamisel. Võistlust asus juhtima J. Skutnabb ning suurendas pidevalt edumaad. C. Thunberg järgnes talle rahulikult. Pealtvaatajad, kes eelmisel päeval jälgisid J. Skutnabbi võistlust ameeriklasega, muigasid ja arvasid, et nüüd on J. Skutnabbi kord alla jääda. Tunduski, et C. Thunberg tõstab tempot. Vahemaa, mis oli suurenenud juba ligi 70 meetrini, hakkas pidevalt kahanema. Nüüd aga lisas ka J. Skutnabb kiirust, edumaa vähenes 30 meetrini ja jäi niisugusena lõpuni püsima. Jällegi otsustati kuld- ja hõbemedali saatus ühes paaris. Julius Skutnabbi 18 minuti 04,8 sekundi ja Clas Thunbergi 18 minuti 07,8 sekundini ei jõudnud enam keegi. Soomlased saavutasid kaksikvõidu. Norralase Roald Larseni aeg 18 minutit 12,2 sekundit andis talle kolmanda koha ning ühtlasi ka hõbemedali mitmevõistluses. Clas Thunberg tuli mitmevõistluses esimeseks. Ta võitis medali kõigil viiel kavas olnud alal. Julius Skutnabb oli mitmevõistluses kolmas. Erandina võeti siin mitmevõistluse paremuse arvestamisel aluseks kohapunktid.

Chamonix' olümpiamängudel olid edukamad soomlased. Nad võitsid kokku kaheksa medalit norralaste seitsme ja Ameerika Ühendriikide ühe vastu.

Norralased, soomlased ja rootslased paistsid silma tehniliselt laitmatu stiili, ameeriklased aga jõulise sõidutehnikaga. Tänu jõule ja heale sõidule kurvides õnnestus ameeriklasel C. Jewtraw'l võita 500 meetris põhjamaade kuulsusi. Pikematel distantsidel, kus oli vaja ka ratsionaalset tehnikat, ei suutnud ameeriklased Skandinaavia paremateg sammu pidada. Füüsiliselt olid eriti nõrgad belglased ja inglased. Pikematel distantsidel ei suutnud nad lõpuni vastu pidada, kukkusid finišis või läbisid viima-

sed meetrid ainult inertsi jõul. Üleväsimusest värisevad jalad polnud enam võimelised tõuget sooritama.

Chamonix's oli kõige vanemaks võistlejaks inglane William Teabitt. Vaatamata oma 53 eluaastale suutis ta edestada nii mitutki nooremat.

ENNE JÄRGMISI TALIMÄNGE

Olümpiamängudele Chamonix's järgnesid Euroopa meistrivõistlused Oslos. Talimängude edukama medaliküti C. Thunbergi kõrval peeti esikoha pretendentideks veel norralasi R. Larsenit ja O. Olsenit. 500 meetri uisutamises võitis 44,7 sekundiga esikoha O. Olsen. C. Thunberg oli 44,8 sekundiga teine ja R. Larsen 45,1 sekundiga kolmas. 5000 meetris oli 8 minuti 43,1 sekundiga kiiremaks R. Larsen. C. Thunberg aga sai päeva kolmanda aja — 8 minutit 50,7 sekundit. Pärast esimest päeva asus mitmevõistlust juhtima R. Larsen 97,41 punktiga Thunbergi 97,87 vastu. Teisel päeval võitis soomlane 1,7 sekundiga norralast 1500 meetri uisutamises — aeg 2 minutit 24,7 sekundit. Kuid Larseni suurepärane aeg 17 minutit 40,3 sekundit 10 000 meetris, millega ta revanšeeris Thunbergilt olümpiamängudel saadud kaotuse enam kui poole minutiga, andis norralasele Euroopa meistri tiitli. Thunberg jäi kolmandaks.

Neil võistlustel kerkis esile uus suurepäraste eeldustega kiiruisutaja — norralane Ivar Ballangrud. Noore uisutaja kohta läbis ta 1500 meetrit hea aja — 2 minuti 27,7 sekundiga ja 5000 meetrit 8 minuti 51,7 sekundiga.

Samal aastal kohtusid Larsen ja Thunberg teist korda maailmameistrivõistlustel Helsingis. Ka seekord võitis R. Larsen C. Thunbergi.

Hooaja lõpul korraldas Norra spordileht «Sportsmanden» ringküsitluse maailma kõigi aegade parima uisutaja selgitamiseks. Parimaks osutus Oscar Mathiesen 9 miinuspunktiga. Roald Larsen oli teine 16, vennad Christian ja Harald Ström kolmas ja neljas vastavalt 31 ja 38 ning alles viies Clas Thunberg 38 miinuspunktiga. Seda järjestust kritiseeriti hiljem mitmelt poolt, kuid midagi polnud parata. Niisugune oli lehelugejate otsus, kes selle langetamisel eelistasid loomulikult oma maa sportlasi.

1925. aastal loodeti Euroopa meistrivõistlustel St. Moritzis näha jälle C. Thunbergi ja R. Larseni duelli. Kahjuks C. Thunberg neil võistlustel ei startinud. Üllatus tuli seekord aga Kesk-Euroopast. Austerlane Otto Polacsek edestas raskel rajal napilt R. Larseni. O. Polacsek võitis 1500 meetrit 2 minuti 34,5 sekundi, 500 meetrit 9 minuti 20,8 sekundi ja 10 000 meetrit 19 minuti 48,8 sekundiga. Kuigi R. Larsen uisutas 500 meetrit 44,8 ja O. Polacsek 48,2 sekundiga, ei piisanud sellest austerlase võitmiseks. Euroopa meistriks tuli Otto Polacsek.

Kaks nädalat hiljem kogunesid maailma paremad Oslosse. Kokku startis 24 sportlast viielt maalt — 15 norralast, 6 soomlast, üks sakslane, austerlane ja rootslane. Soomlased esinesid taas endise südidusega ning võitsid norralaste ees kaks esimest kohta. Maailmameistriks tuli Clas Thunberg, kes võitis 500 meetrit 44,7 sekundi, 1500 meetrit 2 minuti 23,0 sekundi ja 5000 meetrit 8 minuti 43,3 sekundiga ning jäi kaasmaalase Urho Pietilä järel 10 000 meetris teiseks 18 minuti 03,5 sekundiga. 1925. a. Soome meistriks tulnud U. Pietilä aeg oli 18 minutit 01,5 sekundit ning ta võitis mitmevõistluses teise koha. R. Larsen oli mitmevõistluses kolmas.

1926. a. Euroopa meistrivõistlused Chamonix's tõotasid kujuneda üsna kahvatuks. Norralased jäid võistlustest eemale. C. Thunberg oli võistlusreisil USA-s. Võitjaks ennustati eelmise aasta hõbemedalimeest soomlast U. Pietilät, kes oli ühtlasi teist aastat Soome meister. Vanameister soomlast Julius Skutnabbi ei arvestanud enam keegi. Aga just siit tuligi üllatus. J. Skutnabb võitis 500 meetrit 44,8 sekundi, 1500 meetrit 2 minuti 26,8 sekundi ja 5000 meetrit 8 minuti 44,0 sekundiga ning oli 10 000 meetris austerlase O. Polacseki järel, kes sai ajaks 18 minutit 35,6 sekundit, teine ajaga 18 minutit 50,6 sekundit. J. Skutnabb tuli Euroopa meistriks, teiseks jäi O. Polacsek ja kolmandaks U. Pietilä.

Uisuspordi ajaloos kujunesid nii osavõtvate maade kui ka võistlejate arvult kõige tagasihoidlikemaks 1926. a. maailmameistrivõistlused. Trondheimi kogunes paar rootslast, üks austerlane ja tosin norralast. Võistlustele oodati ka C. Thunbergi, kuid viimane ei jõudnud Ameerikast õigeks ajaks tagasi.

Noor Ivar Ballangrud oli äsja võitnud Norra meistritiitli. Ta oli edestanud kogu Norra paremiku — R. Larseni, O. Olseni, S. Moeni ja teised. Asjatundjad pidasid Ivar Ballangrudi Oscar Mathieseni järglaseks ning ennustasid tema võitu ka maailmameistrivõistlustel Trondheimis. 500 meetris jäi I. Ballangrud 46,4 sekundiga neljandaks. Esikohale tuli 44,7 sekundiga R. Larsen. Kuid seejärel võitis I. Ballangrud kindlalt 1500 meetrit 2 minuti 25,4 sekundi, 5000 meetrit 8 minuti 42,7 sekundi ja 10 000 meetrit 18 minuti 09,0 sekundiga. Tulemuseks oli mitmevõistluse maailmameistri tiitel kaasmaalaste Roald Larseni ja uustulnukas Bernt Evenseni ees.

Bernt Evensenile kuulus aga järgmine aasta. 1927. a. Euroopa meistrivõistlustel Stokholmis oli lühematel maadel võidukas C. Thunberg: 500 meetrit 45,4 sekundit ja 1500 meetrit 2 minutit 29,2 sekundit. B. Evensen tuli mõlemal distantsil teiseks vastavalt 46,4 sekundi ja 2 minuti 30,9 sekundiga. 5000 ja 10 000 meetris aga oli norralane soomlasest märksa kiirem ning võitis mõlemad alad vastavalt 8 minuti 59,8 sekundi ja 18 minuti 38,4 sekundiga ning päris Euroopa meistritiitli.

Nii nagu Euroopa meistrivõistlustel oli ka 1927. a. maailmameistrivõistlustel kahel lühemal distantsil võidukas C. Thunberg ja kahel pikemal B. Evensen. 500 meetris said Clas Thunberg, Roald Larsen ja soomlane Jorma Korpela võrdse aja 46,3 sekundit; 1500 meetris oli Thunbergi aeg 2 minutit 24,1 sekundit; 5000 ja 10 000 meetrit läbis B. Evensen 8 minuti 53,3 sekundi ja 18 minuti 05,8 sekundiga. Maailmameistriks tuli Bernt Evensen soomlase Clas Thunbergi ja norralase Armand Carlseni ees.

Samal aastal toimusid Oslos ka esimesed töölisspordi Euroopa meistrivõistlused. Edukalt esinesid seal NSV Liidu sportlased, kes võitsid 15 medalist 14. 500 meetri uisutamise võitis 44,9 sekundiga Ivan Kalinin, teine oli 45,0 sekundiga Jakov Melnikov ja kolmas 45,5 sekundiga soomlane Jaakko Friman. 1500, 5000 ja 10 000 meetris tuli esikohale J. Melnikov vastavalt 2 minuti 24,5 sekundi, 8 minuti 30,3 sekundi ja 17 minuti 40,0 sekundiga. Samadel distantsidel oli kolmas Platon Ippolitov — 2 minuti 26,6 sekundiga, 8 minuti 45,7 sekundiga ja 18 minuti 17,7 sekundiga. 1500 meetris oli 2 minuti 25,6 sekundiga teine I. Kalinin ning 5000 ja 10 000 meetris Grigori Kušin 8 minuti 31,3 sekundiga ja 17 minuti 44,1 sekundiga.

VÕITLUS ILMASTIKU KAPRIISIDEGA

1928. a. talvel kogunes Kagu-Šveitsi kõrgmäestiku St. Moritzi kuurordi 1816 m kõrgusel asuvale liuväljale 39 kiiruisutajat, kes esindasid 15 maad. Sellises kõrguses ei olnud senini peetud ühtegi suuremat kiiruisutamise võistlust. Arvestades kõrgmäestiku tingimusi, eeldati, et II taliolümpiamängudel saavutatakse suurepäraseid tulemusi.

Tegelikult läks kõik teisiti. Uisutamisvõistluste eelõhtul algas tihe sadu, mis hommikuks muutus tuisuks. Olümpiamängude organiseerijad seisid tõsise probleemi ees. Lumesaju ja muutliku ilma pärast halvenes jää kvaliteet pidevalt. Kaaluti isegi võistluste edasilükkamise võimalust. Lõpuks anti siiski tunniajalise hilinemisega start. Loos viis kohe algul kokku kaks tugevamat. Soomlase C. Thunbergi ja norralase R. Larseni 500 m uisutamine lõppes soomlase võiduga. R. Larsen kaotas C. Thunbergile 2 meetriga. Arvati, et nüüd on esikoha saatus otsustatud. Vaevalt suudab keegi C. Thunbergi enam edestada. Ilm ja jää ei paranenud. Kuid lähe järgnes lähtele. Võistlustulle asus norralaste paar Bernt Evensen ja Oscar Olsen. Algas tugev ja tasavägine võistlus. Alles viimastel meetritel suutis B. Evensen end maksma panna. Tema aeg 43,4 sekundit oli mõnekümne minuti eest püstitatud C. Thunbergi olümpiamängude rekordi kordamine. Nii tuli kuldmedal anda kahele sportlasele.

500 meetris aga olid kolm meest saanud võrdse aja — 43,6 sekundit. Nendeks olid John O'Neil Farrel (USA), Jaakko Friman (Soome) ja Roald Larsen (Norra). Ainuke kord olümpiamängude ajaloos, kus sellel alal anti välja kolm pronksmedalit.

Kui eelmistel olümpiamängudel peeti kiiruisutamise võistlusi traditsiooniliselt kahel päeval, siis seekord otsustati päevas võistelda ainult ühel distantsil. Nii on see kestnud tänini.

Järgmisel päeval oli ilm pisut külmem, kuid endiselt möllas tuisk, mis puhuti rauges ja seejärel paisus jälle lumetormiks. See seadis mõne paari eelistatud, teise, vastupidi, väga raskesse olukorda.

Niisugustes ebavõrdsetes võistlustingimustes oli C. Thunbergi paarimeheks kanadalane Charles Gorman. Viimane ei ilmunud aga starti. Pärast rohkem kui kahetunnilist ootamist sõitis soomlane koos sakslase E. Vallstadtiga tugevas tuisus. Olgu märgitud, et Thunberg oleks võinud ka varem startida, aga ta ise loobus sellest võimalusest. Ta nähtavasti ootas oma peamiste konkurentide tulemusi ja ilma paranemist.

Norralane Ivar Ballangrud võistles enne C. Thunbergi ja tuli 5000 meetris soomlase Julius Skutnabbi ees 8 minuti 50,5 sekundiga olümpiamängude võitjaks. C. Thunberg jäi 9 minuti 11,8 sekundiga 12. kohale.

Kolmanda päeva hommikul tõusis võistlejate tuju. Lumetorm vaibus ja vahetevahel paistis isegi päike, mis põhjustas tunduvat temperatuuri tõusu. Kuigi sellest tingituna jääradade olukord polnud eriti hiilgav, võib 1500 meetri uisutamist pidada St. Moritzi taliolümpiamängude kõige õnnestunumaks distantsiks. C. Thunberg näitas siin oma vaieldamatult kõrget klassi ning tõi järjekordse kuldmedali Soomele. Tema aeg 2 minutit 20,0 sekundit oli ainult 0,2 sekundit nõrgem olümpiarekordist.

Norralased Bernt Evensen ja Ivar Ballangrud tulid vastavalt teiseks ja kolmandaks.

Millegipärast otsustati 10 000 meetri uisutamine läbi viia sama päeva õhtupoolikul. Päeva jooksul oli temperatuur tugevalt tõusnud ja jäärada kattunud veega. Kraadiklaas näitas varjus +16° C! Mitmed paarid loobusid võistlemast. Esimestena asusid rajale ameeriklane Irving Jaffee ja norralane Bernt Evensen. Füüsiliselt tugev ameeriklane kasutas luuravat taktikat. Kogu distantsi sõitis ta norralase kannul ja libises finiši eel kõikide üllatuseks B. Evensenist mööda. Vaatamata suvisele palavusele polnud ajad eriti halvad — I. Jaffeel 18 minutit 36,5 sekundit ja B. Evensenil 18 minutit 36,6 sekundit. Jää aga oli muutunud täiesti pehmeks. Seepärast loobusid sõidust soomlased. Nii startisid teise paarina leedulane J. Bulota ja austerlane W. Riedl. Teravad uisud lõikusid jäässe, mistõttu sõit kujunes rohkem pealtvaatajate lõbustamiseks kui sportlikuks võistluseks.

Kord üks, kord teine ees, rühkisid kaks «jäälõhkujat» edasi. Ka finiš läbiti peaaegu rind rinnaga, W. Riedl ees ja J. Bulota kannul. Ajad vastavalt 20 minutit 21,5 sekundit ja 20 minutit 22,2 sekundit. Järgnevalt otsustasid õnne proovida norralane R. Larsen ja austerlane O. Polacsek. R. Larsen lõi peagi käega võistlusele vee ja jääga. O. Polacsek aga jätkas visalt sõitu ja lõpetas 20 minuti 00,9 sekundiga. Nüüd asusid rajale värske 10 000 meetri uisutamise maailmarekordi omanik norralane A. Carlsen ja USA selle ala parim V. Bialas. Ennastsalgavalt sõideti üle saabaste ulatuvas vees. A. Carlsen finišeeris esimesena, aeg 20 minutit 56,1 sekundit ja V. Bialas jäi finišis temast 40—50 m maha.

Kui rajale läksid soomlane Ossi Blomquist ja rootslane Ragnar Andersson, oli ilm muutunud lausa suviseks. Nad takerdusid jääs nagu algajad ja katkestasid pärast viiendat ringi. Nüüd otsustas organiseerimiskomitee võistlused lõpetada ning annulleeris seejärel kõik 10 000 meetri kiiruisutamise tagajärjed. Hiljem teatati, et võistlused 10 000 meetris peetakse uuesti jääolude paranemisel. Suur osa võistlejaist aga lahkus juba samal õhtul või järgmisel päeval. Nii jäidki 10 000 m kiiruisutamise olümpiamedalid seekord välja andmata.

St. Moritzi olümpiamängudel kalduti kõrvale ka võitjate austamistseremoonia traditsioonidest. Võistlusmääruste kohaselt ei tule võrdse aja saavutanud võistlejate vahel kordamissõitu. Et 500 meetris jagasid esikohta C. Thunberg ja B. Evensen, siis heisati olümpiavõitjate austamise ajal keskmisse masti olümpiamängude lipp, vasakpoolsesse Soome ja parempoolsesse Norra lipp. Kolmanda koha mehi aga ei tähistanud ükski lipp.

DAVOSE JÄÄRADADEL

Pärast taliolümpiamänge sai konkurentsitihedamate rahvusvaheliste võistluste platsdarmiks Davose kuurort. Sensatsioonilisemaid tulemusi saavutati seal toimunud 1928. a. maailmameistrivõistlustel. Tihedas lumesajus asusid 500 meetri distantsile 28 sportlast 10 maalt. Juba teises paaris kordas norralane Hakon Pedersen 43,4 sekundiga 1914. aastal Oscar Mathieseni poolt püstitatud maailmarekordit. Rekord ise varises kolmandas paaris, kus norralane R. Larsen sai 43,1 sekundit. See tagajärg tekitas kõmu kogu Davoses. Ka 5000 meetri uisutamises oodati uut maailmatipptulemust. I. Ballangrud oli senist rekordit treeningul korduvalt ületanud. Kuid võisteldes nüüd täiesti konkurentsitult ja pealegi lumesajus, sai ta 8 minutit 28,8 sekundit. Rekordist jäi puudu vaid 2,3 sekundit. C. Thunberg ei saanud esimesel päeval ühtegi esikohta. Ta jäi mõlemal distantsil kolmandaks vastavalt 43,6 sekundi ja 8 minuti 32,6 sekundiga. Siiski asus

C. Thunberg norralase R. Larseni ees juhtima 0,2 punktiga. I. Ballangrud omakorda jäi R. Larsenist maha 0,2 punkti.

Teisel võistluspäeval startisid paaris kaks 1500 meetri tugevamat — C. Thunberg ja B. Evensen. Kogu distantsi ulatuses käis pingeline võistlus. Alles viimases kurvis jäi B. Evensen soomlasest maha. Pealtvaatajad olid ärevil. Kas tõi see sõit uue maailmarekordi? C. Thunbergi aeg oli 2 minutit 18,8 sekundit ning tal jäi maailmarekordist 1,4 sekundit puudu.

10 000 meetris peeti tugevamaks paariks norralasi I. Ballangrudi ja M. Staksrudi. Pealtvaatajad olid «rekordimeeleolus». Kuid ka seekord oli I. Ballangrudi aeg 0,6 sekundit nõrgem O. Mathieseni 1913. a. püstitatud maailmarekordist. Osa pealtvaatajaist valmistus juba lahkuma. Kui neil kuulsustel jäi puudu rekordist, kes siis järgnevaist suudab veel ületada tipptulemust. Ka üldvõitjas polnud enam kahtlust. C. Thunbergi, kes 1500 meetris oli oma positsiooni veelgi parandanud, ei tohiks enam keegi edestada.

Ühes paaris sõitsid Clas Thunberg ja üldsusele vähe tuntud norralane Armand Carlsen. Kohe stardist väljudes asus ette Carlsen, Thunberg ei püüdnudki temaga sammu pidada. Mõlemad mehed tegid oma sõitu. Thunbergil oli graafik koostatud esikoha säilitamiseks mitmevõistluses, Carlsen aga püüdis ületada kehtivat 10 000 m maailmarekordit. Hea stiili ja ühtlase tempoga läbiti ringe. Kui Carlsen läks viimasele ringile, oli ta edestanud I. Ballangrudi juba ligi kuue sekundiga. Enam polnud kahtlust uue tipptulemuse sünnis. Nii see oligi. Norralane lõpetas 17 minuti 17,4 sekundiga. 15 aastat püsinud Oscar Mathieseni rekord oli 5,2 sekundiga ületatud.

Neil võistlustel olid kohal ka ameeriklased. Nad ei võistelnud, kuid jälgisid ja õppisid tundma Euroopa paremaid, et järgmistel olümpiamängudel üllatada.

Järgmisel aastal toimusid Davoses paralleelselt Šveitsi talispordimängudega Euroopa meistrivõistlused. Varakult olid kohal norralased. Ka C. Thunberg saabus. Siis aga teatati, et soomlane on saanud toidumürgituse ja ei võistle. Tegelikult oli põhjuseks päevarahade küsimus. Thunberg lahkus Davosest ja sõitis Helsingisse. Kuid võistluste eelõhtul oli ta taas Šveitsis.

Nagu teada, võitis 1925. aastal St. Moritzis peetud Euroopa meistrivõistlused austerlane O. Polacsek, sest põhjamaalased ei suutnud kiiresti kõrgmäestiku kliimaga kohaneda. Seepärast tuldigi nüüd varem kohale. Kuna C. Thunberg tuli hiljem ja käis vahepeal veel kodumaal, siis kustutati ta esikohapretendentide nimekirjast.

Vastu kõiki oletusi demonstreeris soomlane oma head taset ning võitis 500 meetrit maailmarekordilise aja — 42,8 sekundiga. Temaga paaris sõitnud norralane I. Ballangrud kaotas soomlasele tervelt sekundiga ja jagas koos norralase H. Pederseniga teist-

kolmandat kohta. 5000 m sõidus kaotas hollandlane J. Hooftmann, kes sõitis I. Ballangrudiga paaris, viimasele poolteise ringiga. Norralane aga püstitas 8 minuti 24,2 sekundiga uue maailmarekordi. C. Thunberg, kelle partneriks oli H. Pedersen, sõitis küll algul samas tempos kui I. Ballangrud, kuid pidi lõpuks viimasele siiski alistuma üsna suurelt. C. Thunbergi aeg 8 minutit 40,8 sekundit oli sellele vaatamata paremuselt teine. Esimesel päeval asus pärast kahte ala võistlust juhtima norralane.

Teisel võistluspäeval oli ilm jahe. Uusi rekordeid ei püstitatud. 1500 meetris võitis C. Thunberg 2 minuti 19,0 sekundiga. I. Ballangrud kaotas soomlasele 1,2 sekundiga. 10 000 meetris võitis I. Ballangrud omakorda C. Thunbergi 10,5 sekundiga ning tuli soomlase ees Euroopa meistriks.

C. THUNBERGI FINIŠ

Huvitavaks kujunesid palju reklaamitud 1929. a. maailmameistrivõistlused Oslos, mis meelitasid kohale kümneid tuhandeid spordisõpru. Pääsmed võistlusele olid viimseni müüdud. Igaüks tahtis näha Ivar Ballangrudi ja Clas Thunbergi duelli. Kes võidab, kas norralane või soomlane? Mida suudetakse saavutada udus, lumesajus ja +2° C temperatuuri juures? Need olid peamised küsimused, mis paelusid pealtvaatajaid. Suur hulk rahvast, kes ei pääsenud võistlust jälgima, ümbritses Frogneri staadioni, et kuulata valjuhääldajatest informatsiooni.

Võistlustest võttis osa kokku 18 sportlast. Esimene maailmaklassi kuuluv aeg saavutati 500 m uisutamises. C. Thunberg läbis distantsi 43,1 sekundiga. Kuigi aeg oli maailmarekordist 0,3 sekundit nõrgem, ei tahetud seda hästi uskuda, kuna ilmastik polnud niisuguseks saavutuseks soodne. Alles siis, kui veenduti, et mõnede spordifanaatikute stopperid olid näidanud isegi 43,0 sekundit, märgiti lõpptulemuseks protokolli 43,1. I. Ballangrud sai 500 meetris 44,5 sekundit. C. Thunbergi edu oli seega 1,4 sekundit ja ta võis juhtpositsiooni säilitamiseks saada 5000 meetris I. Ballangrudist kuni 13 sekundit nõrgema aja.

5000 meetris startis I. Ballangrud kohe pärast C. Thunbergi. Teades soomlase ringide aegasid, orienteerus norralane nende järgi ja võitis Thunbergi 7,9 sekundiga. C. Thunberg juhtis mitmevõistluses Ballangrudi ees 0,61 punktiga.

Järgmisel päeval oli ilm parem. Temperatuur langes —9° C-ni. Jää kõvenes. Tribüünid täitusid taas pealtvaatajatest.

Mitmevõistluse saatus otsustati juba 1500 meetri uisutamises. I. Ballangrud startis enne C. Thunbergi ja lõpetas distantsi 2 minuti 25,0 sekundiga. Peagi asus lähtele C. Thunberg, kelle paarimeheks oli H. Pedersen. Soomlane uisutas väga rahulikult

ja hea taktikaga. Esimesel ringil oli tema aeg võrdne I. Ballangrudi omaga, teisel sekundi võrra halvem, kolmandal aga niisama palju parem. Viimasel 300 meetril võitis soomlane tervelt 3,1 sekundit.

10 000 meetris tuli I. Ballangrudil sõita C. Thunbergist üle poole minuti paremini, et kokkuvõttes viimast võita. Üllatuse valmistas norralane Martin Staksrud, kes võitis 2,2 sekundiga Ivar Ballangrudi. Viimase aeg oli 17 minutit 59,2 sekundit. Nüüd asus rajale C. Thunberg. Käivitati sajad stopperid. Põnevusega loeti ringe ja jälgiti ajamõõtjaid. Kas jääb soomlase aeg rohkem kui 32 sekundit nõrgemaks? Seda ei juhtunud. C. Thunbergile märgiti võistluste kuues tulemus 18 minutit 20,9 sekundit ja ta sai neljandat korda maailmameistri tiitli.

C. Thunberg oli tol momendil 36-aastane ning võistelnud 16 aastat. I. Ballangrudil oli aastaid ainult 23 ja tema uisutajastaaž oli 6 aastat.

1930. aastal jäid soomlased Norra ja Soome uisuspordiliitude konflikti pärast eemale Oslos peetavatest maailmameistrivõistlustest. Nii ei olnud tiitlikaitsja C. Thunberg kohal. Võitjaks tuli norralane Martin Staksrud.

Viimast korda tuli C. Thunberg maailmameistriks 1931. aastal Helsingis. Ta võitis ülekaalukalt kaks lühemat distantsi ning esikoha mitmevõistluses. C. Thunberg esindas Soomet ka 1935. a. Euroopa meistrivõistlustel Helsingis. Pärast seda loobus ta võistlemast ning seejärel polnud Soomel enam kaua aega võimalust kaasa rääkida maailmameistri tiitli jagamisel.

Clas Thunberg oli ja on seni jäänud Soome kuulsamaks kiiruisutajaks. Uisutama õppis ta üsna varakult. Et vanemate majanduslik seisukord ei võimaldanud noorukil omandada täielikku keskharidust, pidi Clas üsna noorelt hakkama ise leiba teenima. Kuigi noormees oli huvitatud ehituskunstist, jäi vastav eriharidus talle kättesaamatuks. Clas Thunbergi vanaisa kuulus omal ajal Soome kuulsamate ehitajate hulka. Vana Thunbergi juhtimisel tehti kogu Helsingi sadama kindlustustööd ning tema projekteeritud tammide taha paisutati mitme jõe vood. Clasi isa aga ei suutnud säilitada külluses elanud vanaisa majanduslikku taset ning perekond sattus peagi raskustesse.

Karm elukool tegi Clas Thunbergist, nagu Paavo Nurmistki, tugeva ja visa inimese, kes paistis kõikjal silma oma töökuse ja püüdlikkusega. Juba noorte klassis võisteldes ei tundnud ta aukartust tolleaegsete maailmakuulsuste, oma kaasmaalaste J. Vicanderi, J. Wiinikaise ja F. Vathéni ees. Peagi ilmnesid noormehe suured kiiruisutaja anded. Ta uisutas aegasid, mis ainult õige vähe olid nõrgemad Soome tipptulemustest. Et olla hea uisutaja, selleks ei piisanud ainult uisutreeningust. Ülakeha ja jalgade tugevdamiseks astus ta sõudesportlaste ühingusse ning oli seal seitse aastat üheks paremaks aerutajaks.

1922. a kujunes noorele kiiruisutajale esimeseks suursaavutuste aastaks. C. Thunberg üllatas kohe hooaja algul. Rahvusvahelisse klassi kuuluv Julius Skutnabb ja mitmekordne Põhjamaade meister Arvo Tuomainen kaotasid talle kõikidel distantsidel. 1928. a. Euroopa meistrivõistlustel Helsingis oli C. Thunberg kõigi aegade kolmandaks soomlaseks, kelle nimi kirjutati uisuspordi ajalukku Euroopa parimana. Maailmameistrivõistlustel Norras aga ei pääsenud C. Thunberg võitjate hulka. Ta võitis küll 1500 meetri uisutamise 2 minuti 22,8 sekundiga, kuid üheksas koht 10 000 meetris jättis teda mitmevõistluses auhinnata. 1923. aasta Euroopa meistrivõistlustel olid jällegi mõlemad pikemad distantsid C. Thunbergile komistuskiviks ja norralane Harald Ström revanšeeris 1922. a. saadud kaotuse. Siis aga tulid taas võidud Stokholmis peetud maailmameistrivõistlustel ja Chamonix' taliolümpiamängudel. Võita korraga viis medalit olümpiamängudel on seni ületamata tulemus. Kui 1936. aastal olümpiamängudel oleks kavas olnud ka mitmevõistlus, siis oleks seda saavutust suutnud korrata norralane I. Ballangrud, kes võitis kolmel alal esikoha ja ühel teise.

1924. aastal kaotas C. Thunberg oma kodulinnas Helsingis maailmameistri tiitli norralasele R. Larsenile. 1925. a. Oslos võitis ta esikohad 500, 1500 ja 5000 meetris. 10 000 meetri uisutamises kaotas C. Thunberg küll oma kaasmaalasele U. Pietiläle, kuid mitmevõistluses oli ta kindlalt esimene. 1928. aastaks oli Thunbergist saanud vaieldamatult maailma parim kiiruisutaja. Kus ta iganes võistles, seal kroonis esinemist edu. Tema võitmatuse põhjuseks jäärajal ei olnud niivõrd põhjalikult omandatud tehnika ja head kehalised eeldused, vaid esmajoones kõigutamatu usk iseendasse. Huvitav on märkida, et kõige selle juures oli C. Thunberg ebausklik. Mitte kunagi ei pesnud ta hommikul enne 500 meetri starti nägu, kuna see pidi tooma kaasa kindla kaotuse.

1928. a. Davoses peetud maailmameistrivõistlustel kuulus esikoht C. Thunbergile. Sama aasta taliolümpiamängudel St. Moritzis täiendas ta oma medalite kogu veel kahe kuldmedaliga, triumfeerides lühematel distantsidel. 500 meetris jagas C. Thunberg esikohta norralase B. Evenseniga, kuid 1500 meetris oli ta kindlalt parim. 5000 meetris jäi ligi 35-aastane soomlane kaheksandaks. Järgmistel aastatel muutus noor Soome üliõpilane Ossi Blomquist, kes paistis silma juba St. Moritzis, C. Thunbergile üheks tõsisemaks konkurendiks.

1929. aasta maailmameistrivõistlustel toimus duell C. Thunbergi ja noore norralase I. Ballangrudi vahel. Thunberg võitis mõlemad lühemad distantsid. I. Ballangrud edestas soomlast küll 5000 ja 10 000 m uisutamises, kuid mitmevõistluse võitis siiski C. Thunberg. 1931. aastal Helsingis jagasid üksikutel aladel esikohad C. Thunberg ja O. Blomquist, kuid maailmameistri

tiitli päris siiski C. Thunberg. Viimase rahvusvahelise suurvõidu saavutas Thunberg 1932. aastal Davoses, kus ta tuli Euroopa meistriks. Kuid Thunberg ei loobunud veel võistlemast. 1935. aastal kuulus ta meeskonda, kes esindas Soomet Helsingis toimunud Euroopa meistrivõistlustel. Ta tuli 500 meetris 45,6 sekundiga kolmandaks ja oli 1500 meetri uisutamises austerlase K. Wazuleki järel 2 minuti 25,0 sekundiga teine.

Üldse on Clas Thunberg üheksal korral ületanud maailmarekordeid. 500 meetri tipptulemust parandas ta kolmel korral, 1000 ja 3000 meetri maailmarekordit kahel korral. 1929. a. kustutas ta norralase R. Larseni maailmarekordi 500 meetri uisutamises, saades 43,0 (ei esitatud kinnitamiseks) ja nädal hiljem 42,8 sekundit. Seda Davoses püstitatud tulemust parandas ta 1931. aastal St. Moritzis veel 0,2 sekundi võrra. Tema suurimaks saavutuseks võib lugeda aga maailmarekordit 1000 meetri uisutamises. C. Thunbergi 1931. aastal uisutatud 1 minut 27,4 sekundit püsis ametliku maailmarekordina tervelt 21 aastat. Alles 1952. a. läbis Nõukogudemaa sportlane Juri Sergejev Alma-Atas selle distantsi 1 minuti 25,0 sekundiga. Kõik soomlase rünnakud norralase O. Mathieseni 1913. aastal püstitatud 1500 meetri suurtagajärjele — 2.17,4 — jäid aga viljatuiks, olgugi et kümne aasta jooksul oli C. Thunberg sel distantsil võitmatu. Seitse korda läbis ta 1500 m 2 minuti 18,1 sekundiga ja seitse korda jäi tal maailmarekordist puudu seitse sekundikümnendikku!

Oma parimates aastates oli Clas Thunberg 1,69 m pikk ja kaalus 67 kg. Igal hooajal võttis ta osa keskmiselt 10 võistlusest. Aja, mis töö ja treeningu kõrvalt üle jäi, kasutas ta oma lemmikala — ehituskunsti õppimiseks. Pärast uisuradadelt lahkumist alustas ta tööd ehitusmeistrina.

AMEERIKAS AMEERIKA MOODI

Euroopa kiiruisutajad suhtusid III taliolümpiamängude korraldamisse Lake Placidis väga skeptiliselt. Ameerikas praktiseeriti ühisstarte, mis võisid tuua üllatusi. Kuigi Rahvusvahelise Uisutamisliidu Viini kongressil, mis peeti enne olümpiamänge, vaieldi ägedalt vastu nn. ameerika süsteemile, suutis USA Kanada toetusel oma tahtmise läbi suruda.

Esimesena keeldus olümpiamängudel startimast mitmekordne Euroopa ning maailmameister ja olümpiamängude võitja Clas Thunberg. Ta otsustas jääda eemale ka pärast olümpiamänge samas kohas toimuvatest maailmameistrivõistlustest. Oma sammu põhjendas ta sellega, et ameeriklased ei võistle pärast võitu olümpiamängudel enam kaasa maailmameistrivõistlustel, vaid sõidavad turneele nn. olümpiamängude võitja tiitli nime all. Siis aga ollakse vastaste valimisel ettevaatlik ning välditakse

kohtumisi tugevamatega. Nii näiteks kohtus C. Thunberg, kui ta USA-s võistlemas käis, tolleaegse ühe tugevama ameeriklase C. Moorega ja kaotas. Pärast seda esines C. Moore alati C. Thunbergi võitjana. Seejuures võistles ta ainult nõrkade vastastega.

Nii algasid kolmandate taliolümpiamängude uisutamisvõistlused juba ette kuumaks köetud õhkkonnas. Peale C. Thunbergi olid kohal kõik selle ala tugevamad.

Olümpiamängude avapäeval asusid esimestena starti 500 meetri kiiruisutajad. Kõigi võistlejate ja pealtvaatajate hüvi keskpunktis oli küsimus, kuidas suudavad Euroopa kuulsused kohaneda ühisstardiga. Juba esimene ala näitas, et eurooplastel pole siin palju kaasa rääkida. Esimese sõidu võitis 44,3 sekundiga Frank Stack (USA) oma kaasmaalase John Shea ees. Mõlemad pääsesid finaali. Eurooplastest oli edukam ainult norralane Bernt Evensen. Temal oli võimalus pikemat aega harjutada kohapeal ühisstarti ja õppida tundma selle erinevusi. Bernt Evensen võitiski teise sõidu 45,3 sekundiga kanadalase William Logani ees. Kolmandas sõidus oli ajaga 44,9 võidukas kanadalane Aleksander Hurd, teine oli ameeriklane John O'Neil Farrel. Seega pääses finaali üks eurooplane, kaks kanadalast ja kolm Ameerika Ühendriikide sportlast. Võistlejad veendusid, et finaalis võidab see, kes kohe asub juhtima. Ja nii see kujuneski. USA esindajal J. Sheal õnnestus lähe hästi ja temast möödumiseks polnud enam kellelgi võimalust. Esimene kuldmedal Lake Placidis läks seega John Sheale, kes edestas norralast B. Evenseni 5 ja kanadalast Hurdi 8 meetriga. J. Shea aeg 43,4 sekundit oli ühtlasi olümpiamängude rekordi kordamine.

5000 meetri uisutamises peeti kaks eelsõitu. Ameeriklaste suur lemmik Irving Jaffee, kes juba St. Moritzis oli pälvinud tähelepanu, võitis esimese 9 minuti 51,6 sekundiga. Teise ja kolmanda koha pärast toimus viimastel meetritel äge rebimine USA esindaja Edward Murphy ja norralase Ivar Ballangrudi vahel. Olgugi et ameeriklane oli sõitnud kogu aeg norralase selja taga, ei lasknud Ballangrud Murphy't siiski ette ja nii lõppeski sõit peaaegu rind rinnaga.

Uuesti kõlas kohtunike käsklus ning teises 5000 m eeluisutamises asus rajale rohkem kui tosin kiiruisutajat. Selle võitis norralane Bernt Evensen Herbert Taylori (USA) ja William Logani (Kanada) ees.

Kaheksa finalisti hulgas oli nüüd kaks eurooplast. Kas neil jätkub jõudu edukaks esinemiseks finaalis? Kuid norralased ei osanud pareerida ameeriklaste jälitavat taktikat, kus isegi väikest tõukamist normaalseks peeti, ja ei pääsenud esimese nelja hulka. 5000 m uisutamise võitis I. Jaffee kaasmaalase E. Murphy ja kanadalase W. Logani ees. Võitja aeg 9 minutit 40,8 sekundit näitas, kuivõrd nõrgalt võib heades ilmastiku- ja jäätingimustes uisutada «passimise» eesmärgil.

Ameeriklased tundsid vähe huvi uisutamise vastu. Nii jälgis teisel päeval võistlusi ainult sadakond pealtvaatajat. Tekkisid esimesed tõsised lahkarvamised Ameerika ja Euroopa kiiruisutajate vahel. Protest järgnes protestile.

Esimene 1500 meetri eelsõit katkestati, kuna ei leidunud meest, kes oleks tahtnud vedada. Tempo jäi aina aeglasemaks ja aeglasemaks, kuni teise ringi algul jäädi hoopis seisma. Pärast pikki vaidlusi otsustati anda järgmisel hommikul uued stardid. Norralased hellitasid lootusi. Kohtunike öisel koosolekul võeti vastu otsus kõigi võistlejate diskvalifitseerimiseks, kes püüavad alustada nn. jälitussõitu. Poolfinaalis aga oli ameeriklastel varuks uus trikk. Küünarnukkidega surusid nad eurooplased kaotajate hulka. Esimese eelsõidu võitis Herbert Taylor (USA) 2 minuti 49,3 sekundiga. Kolmas ja neljas koht kuulus norralastele Bernt Evensenile ja Hans Engnestangenile. Teine eelsõit kujunes veelgi aeglasemaks. Võitja J. Shea (USA) läbis distantsi 2 minuti 58 sekundiga! Märgatavalt kiirem aga oli kolmas, kus uisutasid ainult ameeriklased, kes üksteist läbi ja läbi tundsid. Võitja Raimond Murray (USA) ajaks märgiti 2 minutit 29,9 sekundit.

1500 meetris ei pääsenud eurooplased üldse finaali. Võistlust medalitele alustasid kolm kanadalast ja kolm USA sportlast. See oli jällegi taktikasõit, kus vahepeal jäädi peaaegu seisma. Võitis John Shea (USA) 2 minuti 57,5 sekundiga.

Pärast 1500 meetri uisutamist esitasid norralased, soomlased, rootslased ja jaapanlased ühise protesti nii kohtunikekogu kui ka Ameerika võistlejate vastu. Nad teatasid, et kui 10 000 meetris ei stardita paariviisi, siis nad tühistavad kõik oma ülesandmised mängudeks. Ameeriklased ja kanadalased aga surusid siiski läbi ühisstardi. Nähes, et Põhja-Ameerika esindajate loodud müüri ei ole võimalik kõigutada, lõid ka skandinaavlased lõpuks käega ning leppisid ainult vormilise protesti esitamisega ameeriklaste ebasportliku käitumise kohta.

Vaatamata sellele, et esindajad ja kohtunikud lubasid pühalikult likvideerida kõik väärnähted, algas 10 000 meetri esimene eelsõit jälle varitsemisega. Võitis kanadalane A. Hurd küllaltki hea ajaga 17 minuti 41,3 sekundiga. Alles neljandana lõpetas I. Ballangrud ning pääses seega viimasena finaali. Lõplike tulemuste teatamine aga venis. Siis selgus, et ebasportliku käitumise pärast kõrvaldatakse võistlustelt eelsõidu võitnud kanadalane A. Hurd, kolmandaks tulnud USA sportlane O. Wedge ja jaapanlane Y. Ishavari, kes polnud vedanud meetritki. Nii pääsesid finaali veel soomlane O. Blomquist ja norralane M. Staksrud.

Ka teine eelsõit ei lõppenud viperusteta. Võitjaks tulnud kanadalane Frank Stack kõrvaldati, kuna ta oli lõppspurdil küünarnukkidega tõuganud norralast B. Evenseni. Võitjaks kuulu-

tati USA sportlane A. Schroeder (17.52,8) oma kaasmaalase I. Jaffee ja norralaste B. Evenseni ning H. Engnestangeni ees. Lõppvõistlusele pääsenute hulgas domineerisid nüüd esmakordselt norralased. Nad olid neljakesi ühe soomlase ja kolme ameeriklase vastu. Lõpuks ometi oli loota tõelist ja ausat võistlust.

Öösel peetud esindajate ja kohtunike koosolekule esitati rida proteste. Seekord olid autoriteks ameeriklased. Jänkid ja kanadalased ei nõustunud kuidagi paljude nende esindajate diskvalifitseerimisega. Algas jälle vaidlus, mis kestis varavalgeni. Võistlused kestsid juba kuuendat päeva! Lõpuks otsustati korraldada uued eelsõidud. Kanadalane A. Hurd kordas jälle eelmise päeva võitu I. Ballangrudi ja USA sportlaste V. Bialas'e ja O. Wedge'i ees. Teise sõidu võitis USA esindaja I. Jaffee, edestades kaasmaalast F. Stacki, norralast B. Evenseni ja A. Schroederit (USA). Traagiliselt lõppes siin norralase M. Staksrudi sõit. Ta juhtis paraja edumaaga, kuid kukkus viimases kurvis ja ei pääsenud finaali.

10 000 meetri finaal toimus kerges lumesajus. Neli ameeriklast, kaks kanadalast ja kaks norralast siirdusid rajale. See pidi jääma viimaseks sõiduks. Vedamisest katsuti hoiduda ning seepärast jäi võitja I. Jaffee aeg — 19 minutit 13,6 sekundit — nigelaks. Seega olid Ameerika Ühendriikide sportlased võitnud kõik neli kuldmedalit. I. Ballangrud tuli 10 000 meetris teiseks ning tõi Norrale ja ühtlasi ka Euroopale teise hõbemedali. Kanadalased said viis medalit.

Võistlus jäärajal oli küll lõppenud, kuid endise hooga jätkus võitlus rohelise laua taga. Esindajad ja kohtunikud olid varem kokku leppinud aja kohta, millega tuli ringe läbida. Oli määratud maksimumaeg, mille ületamise puhul oleks pidanud võistluse katkestama.

Nagu selgus, sõideti 10 000 meetri finaalis tervelt viis ringi lubatust aeglasemalt. Ka oli 10 000 meetri uisutamist häirinud väljaku keskel samaaegselt toimunud hokimäng. Siit ja sealt tuli teateid spordieetika jämeda rikkumise kohta. Auhinnale tulnud võistlejaist õnnestus ainult I. Ballangrudil kogu distants läbida püstijalu, kuna ülejäänud vahepeal kukkusid. Kas tühistada võistlus uuesti, kui võitjatele olid juba medalid kätte antud? Jälle tekkis opositsioon. Lõpuks löödi siiski käega, kuna kõik olid tülpinud. Ameeriklased olid häbistanud iidsete olümpiamängude üllaid traditsioone.

NORRALASED DOMINEERIVAD

Vaatamata heale võistlusvormile otsustas C. Thunberg loobuda Lake Placidis peetavaist 1932. a. maailmameistrivõistlustest. Kui äsja lõppenud taliolümpiamängudel, tänu ühisstardile,

Soomlane Julius Skutnabb võitis 1962. a. Chamonix's Euroopa meistri tiitli

Maailma kõrgemaid uisuradasid St. Moritzis, kus peeti 1928. a. taliolümpiamängud

Kui Clas Thunberg (paremal) tuli 1928. a. maailmameistriks, siis norralane Armand Carlsen kirjutas enda nimele 10 000 meetri maailmarekordi

Davose jäärada, paljude maailma- ja Euroopa rekordite sünnikoht

Vaatamata rohkem kui 70 eluaastale on C. Thunberg jäänud endiselt truuks uiskudele

1932. a. taliolümpiamängudel Lake Placidis võitis kaks kuldmedalit ameeriklane John Shea

Ameeriklased peavad kiiruisutamise esimeseks naismaailmameistriks Helen Filkeyd

Hans Engnestangen – maailma kiireim mees, seni kui jääradadele ilmusid Juri Sergejev ja Jevgeni Grišin

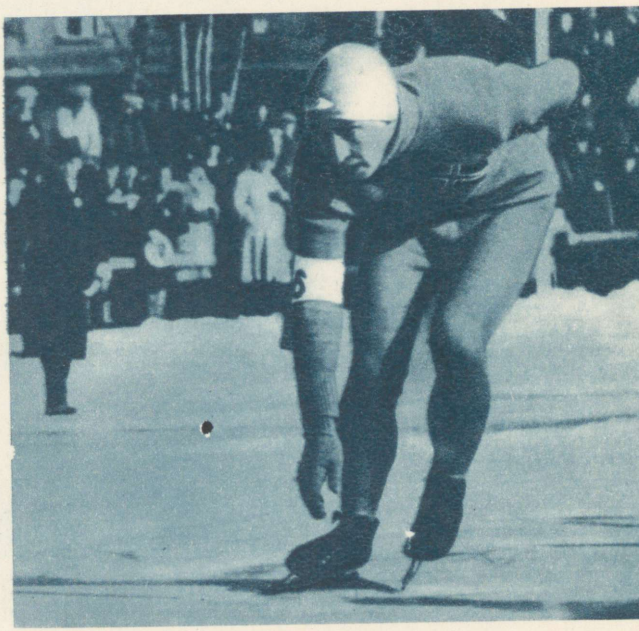

Ivar Ballangrud, kes 1938. a. purustas kümme aastat tagasi püstitatud A. Carlseni 10 000 meetri maailmarekordi

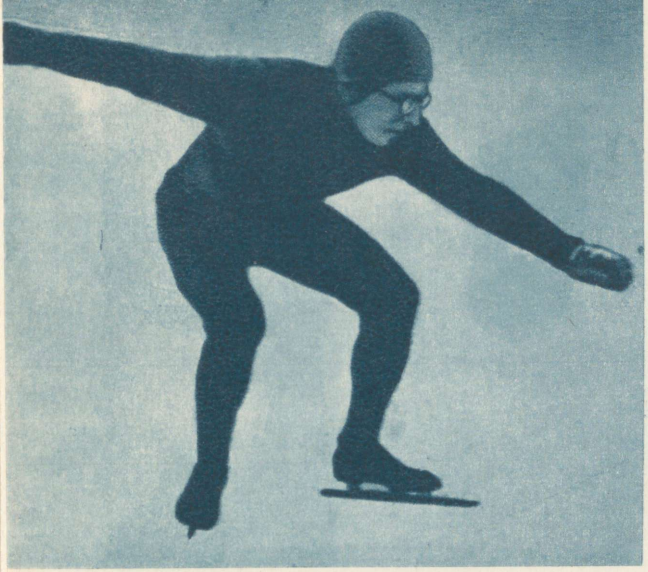

Enne teist Maailmasõda oli viimaseks Euroopa meistriks lätlane Alfons Berzins . . .

. . . ja pärast sõda esimeseks rootslane Ake Seyftarth

ameeriklased domineerisid, siis maailmameistrivõistlustel olid esirinnas jälle skandinaavlased. Nagu võis juba ette arvata, jäid võistlustest eemale ameeriklased Irving Jaffee, John Shea ja teised, et säilitada oma olümpiavõitja oreooli. Maailmameistrivõistlustel rakendatud paarisstart jättis üksikudki startinud ameeriklased viimaste hulka. USA sportlastest võitis parima koha Herbert Taylor, kes tuli 10 000 meetris kolmandaks. Mitmevõistluses kuulus kolm esimest kohta norralastele: 1. I. Ballangrud (199,26 p.), 2. M. Staksrud (200,47) ja 3. B. Evensen (201,67).

1932. a. Euroopa meistrivõistlusteks rivistusid kiiruisutajad juba seitsmendat korda Davose kõrguisurajale. Osavõtjaid oli väga vähe, ainult Hollandist, Austriast, Ungarist ja Soomest. 10 aastat tagasi tuli C. Thunberg Helsingis esimest korda Euroopa meistriks. Kas suudab ta seda saavutust korrata oma aktiivselt sporditeelt taandumise eelõhtul? Kuna puudusid Norra kuulsused, siis oli C. Thunbergi ainsaks tõsisemaks vastaseks kaasmaalane Ossi Blomquist. Neile pakkusid konkurentsi veel austerlased Wilhelm Riedl ja Karli Leban ning hollandlane Jens Koops. 500 meetris edestas C. Thunberg, kelle aeg oli 44,8 sekundit, W. Riedlit 0,2 ja O. Blomquisti 0,8 sekundiga. 5000 meetris suurendas ta veelgi oma edumaad kaasvõistlejate ees. Ta läbis distantsi 8 minuti 40,9 sekundiga. O. Blomquistil kulus selleks 8 minutit 49,6 sekundit ja W. Riedlil 8 minutit 54,7 sekundit. Järgmisel päeval jätkus C. Thunbergi edu. Ta läbis 1500 meetrit 2 minuti 21,0 sekundiga, edestades O. Blomquisti 1,8 ja austerlast K. Lebanit 2,0 sekundiga. 10 000 meetri, mille võitis O. Blomquist 18 minuti 15,4 sekundiga, kattis C. Thunberg üsna tagasihoidlikult — 18 minuti 58,8 sekundiga.

Eelmistel aladel saavutatud edumaa tagas talle Euroopa meistri tiitli O. Blomquisti ja W. Riedli ees.

Esimesed taliolümpiamängud olid teatud määral andnud hoogsa tõuke kiiruisutamise edasiseks arenguks maailmas. Märgatavaid edusamme tegid Kesk-Euroopa maad Itaalia, Šveits, Prantsusmaa ja Ungari. Oma möödunud sajandi positsiooni taastamise poole püüdsid uuesti ka Austria ja Holland.

Aasias oli hakatud kiiruisutamist harrastama Jaapanis. Lõuna pool ekvaatorit asusid jäärajale Austraalia sportlased. Sündmused Lake Placidis olid jätnud ebameeldiva varjundi kiiruisutamisele, mille tulemusena järgnevatel aastatel ei toimunud midagi märkimisväärset. Maailma- ja Euroopa meistritiitlile pretendeerisid ainult norralased. C. Thunbergi troonile tõusis küll Birger Vasenius, kuid enne Garmisch-Partenkircheni olümpiamänge ta Soome meistritiitlist kõrgemale ei jõudnud. Norralastele pakkusid tõsisemat konkurentsi ka austerlased Max Stiepl ja Karli Wazulek. 1933. a. maailmameistrivõistlustel

Trondheimis tuli I. Ballangrudi ees ülekaalukalt võitjaks Norra töölisspordi esindaja Hans Engnestangen. C. Thunberg võitis küll oma lemmikala 1500 meetrit, kuid jäi mitmevõistlustel kuuendaks. Euroopa meistrivõistlustel revanšeeris I. Ballangrud maailmameistrivõistlustel H. Engnestangenilt saadud kaotuse.

1934. aasta oli vanameistrite aastaks. Euroopa meistriks tuli norralane Michael Staksrud, kes oli maailma parim 1930. aastal, maailmameistriks aga norralane Bernt Evensen, 1927. a. Euroopa ja maailmameister. Hamaris toimunud Euroopa meistrivõistlustel sündis ka selle perioodi ainus maailmarekord. Austerlane M. Stiepl kattis 5000 meetrit 8 minuti 18,9 sekundiga, mis oli 2,7 sekundit parem I. Ballangrudi 1930. aastal Davoses püstitatud tipptulemusest.

Halbade ilmastikutingimuste tõttu kujunesid 1934. a. maailmameistrivõistlused tulemustelt võrdlemisi nigelaks. B. Evensenil kulus maailmameistri tiitli võitmiseks (kokku 17 000 meetri läbimiseks) tublisti üle poole tunni — 33 minutit 11,9 sekundit. Kõige aeglasemalt oli seni tiitlini jõudnud norralane Peter Östlund, kes 1899. aastal vajas selleks kokku 34 minutit 55,3 sekundit. Isegi kõige esimese maailmameistri hollandlase J. Edeni koguaeg oli tervelt 54,9 sekundit parem.

Kõige kiiremini oli seni maailmameistri tiitlini jõudnud C. Thunberg. 1928. a. kulutas soomlane selleks 29 minutit ja 09,8 sekundit.

1935. a. oli vanameister M. Staksrudil tõsine nõu seda saavutust ületada. Oslos peetud maailmameistrivõistlustel saigi ta esimesel päeval (5500 m) koguajaks 9 minutit 13,9 sekundit (Thunbergil 1928. a. 9.16,2). 500 m läbis M. Staksrud 43,9 sekundi ja 5000 meetrit 8 minuti 30,0 sekundiga. Järgmisel päeval olid 1500 meetri stardis kõrvuti M. Staksrud ja C. Thunberg. 41-aastane Soome «Nurmi nr. 2» ei tahtnud veel loobuda esikohast vähemalt oma lemmikalal 1500 meetris. Kogu võistlusmaa uisutati tasavägiselt, alles viimastel meetritel õnnestus norralasel edestada soomlast 0,1 sekundiga. Võitja aeg oli 2 minutit 24,3 sekundit. 10 000 meetrit uisutas M. Staksrud 17 minuti 48,5 sekundiga ning võitis mitmevõistluses maailmameistri tiitli. C. Thunbergi koguaeg aga jäi siiski ületamata.

Taas seisid kiiruisutajad järgmiste taliolümpiamängude lävel. 1936. a. maailmameistrivõistlused Davoses olid nagu selle eelmänguks. Oodati suurtulemusi, kuid võistlused neid ei andnud. I. Ballangrud jäi ka seekord võitmatuks. Pärast 22 aastat kestnud 1500 meetri rekordi purustamise üritusi suutis I. Ballangrud sellel distantsil uisutada aja, milleni oli jõudnud kunagi Oscar Mathiesen. Ta kordas 2 minuti 17,4 sekundiga maailmarekordit. See oli ka kõik.

«Öö ja päev,» nii ütlesid asjatundjad, kes olid näinud taliolümpiamänge nii Lake Placidis kui ka Garmisch-Partenkirchenis. Ameerikas valitsenud korralagedus võistluste organiseerimisel oli asendunud sakslaste pedantliku täpsuse ja distsipliiniga.

Riesersee järve jääle ehitatud uisurajale asub poolsada kiiruisutajat 17 riigist, et võita IV taliolümpiamängude medaleid.

500 meetris oli esikoha pretendente 36, kes esindasid 14 maad. Esimeses paaris sõitsid norralane Georg Krogh ja hollandlane Henk Blaisse. Võitis Krogh 43,5 sekundiga. Viiendas paaris oli rajal favoriidiks peetud ameerika suurlootus Leo Freisinger. Austerlane W. Breindl püüdis küll ameeriklasega sammu pidada, kuid tugev jänki suurendas aina edumaad ja sai päeva teise aja 44,0 sekundit. Nüüd tuli jääle mitmekordne maailma- ja Euroopa meister norralane I. Ballangrud. Tema partneriks oli belglane A. Ligne. Belgia üks paremaid sprintereid ei suutnud siiski konkureerida Ballangrudiga. Viimane sai tulemuseks 43,4 sekundit, millega asus võistlust juhtima. Kui uisutama asus järjekorras 15. paar, tekkis korraks elevus. Ameeriklane Delbert Lamb kattis esimese poole distantsist võrdselt I. Ballangrudiga. Hiljem aga tempo langes ja finišis märgiti tema ajaks 44,2 sekundit. D. Lamb sai lõppkokkuvõttes viienda koha.

I. Ballangrudi võit oli üllatuseks. 1936. a. hooajal oli ta enne olümpiamänge kaotanud kõik kohtumised 500 meetri distantsil. Seepärast ei peetud teda sellel alal isegi medalipretendendiks. Soomlased pidasid I. Ballangrudi võitu koguni kohtunike eksituseks, kes olevat norralasele märkinud sekundi võrra parema aja. Soomlased olid võtnud eraviisiliselt aega ja saanud 44,4 sekundit. Kuid need oletused ei leidnud kinnitust.

Järgmisel hommikul kell 11 asusid 5000 meetri uisutamisel esimese paarina jääle austerlane L. Löwinger ja jaapanlane T. Cho. Austerlane võitis 15 sekundiga, aeg 8 minutit 53,9 sekundit. Nüüd kutsuti lähtele soomlane Antero Ojala ja hollandlane A. Dijkstra. Hästi sõitnud Antero Ojala ajaks märgiti 8 minutit 30,1 sekundit. Kuni üheksanda paarini ei suutnud keegi soomlast ületada. Rajale ilmusid norralane I. Ballangrud ja eestlane A. Mitt. Pidevalt suurenes vahemaa võistlejate vahel ja A. Mitt kaotas oma partnerile peaaegu ringiga. I. Ballangrudi aeg 8 minutit 19,6 sekundit oli aga uueks olümpiarekordiks. Eestlase aeg oli 9 minutit 00,4 sekundit. Teise ja kolmanda koha said soomlased Birger Vasenius ja Antero Ojala.

1500 meetris ostustati ühe medali saatus kolmandas paaris. I. Ballangrud pidas tugevat heitlust ameeriklase L. Freisingeriga. 2 minutit 20,2 sekundit oli norralase ja 2 minutit 21,3 sekundit

ameeriklase tagajärg. Järgmisena asusid lähtele Ch. Mathiesen ja austerlane M. Stiepl. Ch. Mathiesen ületas mõne minuti eest püstitatud I. Ballangrudi olümpiarekordi tervelt sekundiga ja tuli olümpiavõitjaks. Teiseks jäi I. Ballangrud ja kolmandaks soomlane Birger Vasenius.

10 000 meetris parandas esimesena senist olümpiarekordit austerlane Max Stiepl (17.30,6), kuid juba neljandatena startinud I. Ballangrud ja soomlane B. Vasenius ületasid tema tulemuse. Norralase aeg 17 minutit 24,3 sekundit jäigi päeva parimaks, kuna Vaseniuse tagajärg 17 minutit 28,2 sekundit andis viimasele hõbemedali. Max Stiepl oli kolmas. Mitmevõistluses medaleid ei antud, kuid mitteametliku arvestuse järgi oli kokkuvõttes parim I. Ballangrud (192,31 p.) soomlaste B. Vaseniuse (194,64), A. Ojala (196,97) ja O. Blomquisti (198,71) ees. Rahvustest tulid mitteametliku arvestuse järgi esimeseks norralased, kes kogusid 41 punkti soomlaste 21 punkti vastu. Järgnesid USA 10 p., Austria 9 p., Holland 4 p. ja Jaapan 3 p.

KITTY KLEIN JA LAILA SCHOU-NILSEN ESIMESED NAISMAAILMAMEISTRID

Kohtumisi mitmete maade tugevamate naiskiiruisutajate vahel peeti juba mitukümmend aastat tagasi. Nii peavad ameeriklased esimeseks maailmameistriks oma kaasmaalast Helen Filkey'd, kes olevat selle tiitli võitnud 1929. aastal.

1933. kuni 1936. aastani peeti naiste rahvusvahelisi võistlusi Oslos. Võisteldi 500 ja 3000 meetri uisutamises. 1933. a. võitis lühema maa Liselotte Landbeck Austriast. Tema tagajärg 58,7 sekundit oli uueks maailmarekordiks. 3000 m uisutamises oli kiireim poolatar Sofia Neringova. Ka tema aeg 6 minutit 39,2 sekundit oli uueks maailma tipptulemuseks.

Alles 1936. aastal võisteldi ametlikult maailmameistri tiitlile. Osavõtjaid oli Ameerikast, Aasiast, Soomest, Rootsist ja Norrast. Kavas oli naiste suur mitmevõistlus: 500, 1000, 3000 ja 5000 meetrit. Nagu Ühendriikide mehed, nii esinesid ka naised edukalt lühematel distantsidel. Ameeriklanna Kitty Klein jäi kättesaamatuks Põhjamaade naissportlastele. Soomlanna Verne Lesche püstitas 10 minuti 28,3 sekundiga küll maailmarekordi 5000 meetri uisutamises, kuid Kitty Kleini ei suutnud ta mitmevõistluses võita. Ameeriklanna tuli 234,70 punktiga maailmameistriks. V. Lesche jäi 0,89 punkti võrra maha. Kolmandaks tulnud norralannale Synnove Liele järgnesid jaapanlannad M. Taki ja T. Kitani.

Üllatavaid tulemusi saavutati naiste teistel maailmameistrivõistlustel Davoses. Iluuisutaja, kiiruisutaja, tennisist ja slalomist, Garmisch-Partenkircheni taliolümpiamängude pronksme-

dali omanik mäekolmevõistluses, norralanna Laila Schou-Nilsen püstitas kõigil aladel uued maailmarekordid: 500 m — 46,4; 1000 m — 1.38,8; 3000 m — 5.29,6 ja 5000 m — 9.28,3 ning võitis mitmevõistluse kuldmedali. Tema peamised konkurendid K. Klein (USA) ja V. Lesche (Soome) jäid kaugele maha. K. Klein võitis teise ja V. Lesche kolmanda koha.

Ka järgmisel aastal ei suutnud keegi ületada L. Schou-Nilsenit. Oslos peetud maailmameistrivõistlustel oli ta jälle esimene, kuid seekord mitte enam nii kindlalt kui Davoses. 3000 ja 5000 meetri uisutamise võitis soomlanna V. Lesche vastavalt 5 minuti 53,7 sekundi ja 9 minuti 43,6 sekundiga. 3000 meetris jäi L. Schou-Nilsen koguni neljandaks (6.06,4) ja 5000 meetris kolmandaks (9.46,2). L. Schou-Nilseni suur edu 500 meetris V. Lesche ees jättis viimase mitmevõistluses teisele kohale.

L. Schou-Nilsen oli naiste kiiruisutamise tubliks propageerijaks ja edasiviijaks. Ta tõestas oma saavutustega, et spordis annab mitmekülgsus suurepärase lisapanuse hiilgavateks tulemusteks spetsiaalalal. Koos kaasmaalaste Synnove Lie ja Undis Blikkeniga, austerlase Liselotte Landbecki, soomlase Verne Lesche ja USA sportlase Kitty Kleiniga moodustasid nad Teise maailmasõja eelsel perioodil omaette klassi. Üldse oli kogu maailmas, välja arvatud NSV Liit, naiste kiiruisutamine seotud kümmekonna väljapaistva nimega. Tolleaegse maailmavaate kohaselt polnud sobiv, et naised tegeleksid massiliselt võistlusspordiga. Seepärast ei pööratud ka üksikutele entusiastidele erilist tähelepanu ning nad jõudsid suurtulemusteni ainult tänu oma isiklikule visadusele.

VIIMASED SUURVÕISTLUSED ENNE SÕDA

1937. aasta ei toonud muudatusi meesuisutajate jõudude vahekorras. Endiselt püsis kõigutamatuna norralaste hegemoonia. Oodati küll, et Soome, Hollandi, Rootsi, Ungari ja Austria sportlased lõpuks ometi üllatavad. Kuid kõik need lootused olid asjatud.

1937. a. Euroopa meistrivõistlustel Davoses sündis kaks uut maailmarekordit. Esimesel võistluspäeval püstitas ühe norralane Hans Engnestangen, kes läbis 500 meetrit 42,3 sekundiga. Teisel võistluspäeval sai maailmarekordilise tulemuse norralane Michael Staksrud. 1500 meetri uisutamises märgiti talle võistlusprotokolli aeg 2 minutit 14,9 sekundit. M. Staksrud tuli ühtlasi ka Euroopa meistriks mitmevõistluses.

M. Staksrudi edu jätkus ka maailmameistrivõistlustel Oslos. Kaheksanda mehena maailmas õnnestus norralasel ühel ja samal aastal võita nii maailma- kui ka Euroopa meistrivõistlused. Seni

oli sellega toime tulnud O. Mathiesen kolmel, N. Strunnikov ja C. Thunberg kahel ning P. Östland, R. Larsen, B. Evensen ja I. Ballangrud ühel korral. Samas kordas M. Staksrud ka C. Thunbergi nimel olevat maailmameistriks tulemise kiirusrekordit. Ta vajas kõigi nelja distantsi läbimiseks kokku 29 minutit 09,8 sekundit.

1938. a. maailmameistrivõistlused Davoses kujunesid saavutustelt kõige hiilgavamaiks seni peetuist. Juba 500 meetri uisutamine andis üllatavaid tulemusi — jõuti alla 42 sekundi piiri. Ameeriklane L. Freisinger läbis võistlusmaa 41,9 sekundiga. Oli sündinud uus maailmarekord. Selle tipptulemuse iga oli aga üsna lühike. Mõni minut hiljem startis norralane H. Engnestangen, kes läbis võistlusmaa 41,8 sekundiga. 5000 meetri uisutamises jäi I. Ballangrudil ainult mõni sekund puudu tema enda nimel olevast maailmarekordist. Teise võistluspäeva avaala — 1500 meetrit — ei toonud küll rekordit, kuid sellele vaatamata olid tulemused head. H. Engnestangen läbis distantsi 2 minuti 15,9 sekundiga, mis oli maailmarekordist sekundi võrra nõrgem. 10 000 meetrit uisutasid paaris Charles Mathiesen ja Ivar Ballangrud. Tasavägine võistlus lõppes rind rinnaga. Esimeseks kuulutati siiski Ivar Ballangrud, kelle tulemus — 17 minutit 14,4 sekundit — esitati kinnitamiseks uueks maailmarekordiks. Sama ajaga sõitnud Ch. Mathiesen pidi leppima teise kohaga ning tema nime ei kantud maailmarekordite tabelisse.

Kokkuvõttes tuli esimeseks Ivar Ballangrud, kes sai mitmevõistluses maailmameistrivõistluste kõigi aegade parima kogusumma — 190,070 punkti. Ka nelja ala koguaeg 28 minutit 34,3 sekundit oli uus kiirusrekord. Teiseks jäi austerlane Karl Wazulek ja kolmandaks värske Euroopa meister norralane Charles Mathiesen. Meie lõunanaabri Läti esindaja Alfons Berzin oli üldjärjestuses neljas. 1500 meetris platseerus ta koguni kolmandaks suurepärase Läti tipptulemusega 2 minutit 16,4 sekundit. Ka 500 meetris püstitas A. Berzin 42,9 sekundiga uue Läti rekordi. Mõlemad tulemused on seni lätlaste poolt ületamata.

I. Ballangrud alustas ja I. Ballangrud lõpetas, nii võiks nimetada perioodi, kus ükski maailmameistri tiitel ei läinud Norrast väljapoole.

1939. a. kiiruisutamise Euroopa meistrivõistlused peeti Baltikumis. Läti uisuspordi edusammud olid stiimuliks, mille põhjal Rahvusvaheline Uisutamisliit otsustas rahuldada Läti avalduse Euroopa meistrivõistluste korraldamiseks Riias. Neljakümnendat korda asuti ründama Euroopa meistri tiitlit. Startis kakskümmend kuus sportlast kaheksast riigist, nende hulgas ka eestlane L. Reivart. Lätlase A. Berzini küllaltki edukas esinemine eelmisel aastal Davoses eeldas veelgi paremat kodulinnas. Võistlusi jälgima oli kogunenud ligi 20 000 spordisõpra.

Juubelivõistlusi kippus juba algusest peale tumestama sula. Lätlased olid teinud kõik selleks, et rada võimaldaks heade tagajärgede saavutamist, kuid ilmataadi tujud ei ühti tihtipeale sportlaste soovidega. Pehme jää andis eelised kergematele meestele. Seega olid soodustatud olukorras A. Berzin ja 1938. a. Euroopa meister Ch. Mathiesen.

500 meetris oli 45,2 sekundiga kiireim soomlane B. Vasenius. A. Berzin kaotas talle 0,1 sekundiga. Eestlase L. Reivarti aeg oli 49,3 sekundit, mis andis talle üldjärjestuses 19. koha. 5000 meetrit võitis Alfons Berzin (9.23,9) norralase A. Johanseni (9.35,2) ja Ch. Mathieseni (9.35,5) ees. L. Reivart jäi 11 minuti 16,5 sekundiga kahekümnendaks. Esimese päeva lõpul asus võistlust juhtima A. Berzin.

Ka teine päev ei toonud külma. Kohtunikekogu koosolekul otsustati 10 000 meetrit asendada 3000 meetriga. 1500 meetrit uisutati lausa vees. Sõidutingimustest kõneleb ka võitja Ch. Mathieseni aeg 3 minutit 06,9 sekundit. See on kõige nõrgem, mis kunagi on uisutatud nii maailma- ja Euroopa meistrivõistlustel kui ka olümpiamängudel. Teiseks tuli soomlane P. Lammio (3.07,7) ja kolmandaks A. Berzin (3.08,1). L. Reivart saavutas siin 3 minuti 14,1 sekundiga kolmeteistkümnenda koha.

3000 m uisutamise eel temperatuur siiski pisut langes. Distantsi võitis A. Berzin. Tema aeg oli 5 minutit 15,5 sekundit. Ch. Mathiesenil 5 minutit 24,4 sekundit ja A. Johansenil 5 minutit 28,8 sekundit. L. Reivart jäi 5 minuti 58,0 sekundiga kahekümnendaks.

Esmakordselt andis Euroopa meistri Baltikum. Lätlane Alfons Berzin seisis austamispjedestaali kõrgeimal astmel. Temast vasakul oli Charles Mathiesen ja paremal A. Johansen.

Järgmised võistlused maailmameistri tiitlile peeti 1939. aastal Helsingis. Koos nende võistlustega möödus ühtlasi poolsada aastat esimestest kihutamistest Amsterdamis maailma esiuisutaja nimele. 50 aasta juubelivõistlused kujunesid aga saavutustelt üsna kahvatuks. Põhjuseks oli võistluste ajal alanud sula. Soomlane B. Vasenius tuli maailmameistriks. Hästi esines lätlane A. Berzin. Ta platseerus 500 meetris kolmandaks (45,4), jagas 5000 meetris teist kohta soomlase B. Vaseniuse ja rootslase S. Vankbergiga (9.41,3) ning võitis 10 000 meetrit (19.19,5). Mitmevõistluses kuulus talle teine koht norralase Ch. Mathieseni ees. Vanameister Ivar Ballangrud jäi neljandaks.

Kui Birger Vasenius tuli üsna napilt meeste maailmameistriks, siis seda kindlam oli soomlanna V. Lesche võit naiste maailmameistrivõistlustel. Kaheksa osavõtja hulgast platseerus ta Tamperes peaaegu konkurentsitult esimeseks. Ainult 500 m uisutamises jäi ta 55,7 sekundiga kolmandaks. Võitja C. Donckeri (Holland) tagajärg oli 1,4 sekundi võrra parem.

Nende võistlustega algas maailma- ja Euroopa meistrivõistlustes pikem vaheaeg. Jälle laastas sõda Euroopa territooriumi, jälle asetati uisud varna. Spordiradadelt kadusid nimed, kes oleksid võinud üllatada maailma uute hiigelsaavutustega.

Norra, kes ägas raske Saksa okupatsiooniikke all, leidis siiski mahti spordiks. Peeti kiiruisutamise võistlusi ning käidi võistlemas Šveitsis. Tagajärjed jäid keskpärasteks. Selle-eest aga tegid rootslased, keda sõda otseselt ei puudutanud, uisuspordis märgatavaid edusamme.

Kui sõda lõppes, elustusid vanad sporditraditsioonid. Lahinguväljade asemel hakati taas jõudu proovima spordiareenidel. Uisuspordi medalid olid seitse aastat oodanud omanikke. Rahvusvaheline Uisutamisliit kutsus kokku liikmesriigid. Kaua arutati sõja tagajärjel tekkinud probleeme. Polnud kuigi kerge taastada elujõulist spordiliikumist. Lõpuks otsustati Euroopa 1947. a. meistrivõistlused anda Rootsi ning naiste ja meeste maailmameistrivõistlused Norra korraldada.

1947. a. andis esimese sõjajärgse Euroopa meistri Rootsi. Stokholmis võitis esikoha Åke Seyffarth. Maailmameistreiks tulid soomlased Lauri Parkkinen ja Verne Lesche.

JÄLLE KÕRGMÄGEDES

V taliolümpiamängud peeti 1948. a. St. Moritzis. Osavõtjate arv oli rekordiline. 76 kiiruisutajat 15 riigist alustas rünnakut olümpiamängude medalitele. Edukalt esinesid taas skandinaavlased. Põhjamaade edu oleks neil võistlustel olnud veelgi suurem, kui kõrgmäestiku tingimused poleks mõningaid suurfavoriite konkurentsist välja lülitanud. Nii juhtus see 1938. a. Euroopa meistri ja 10 000 m maailmarekordi omaniku Charles Mathieseniga. 5000 m uisutamises kukkus ta pärast kuuendat ringi hapniku puudusel tekkinud peapöörituse tõttu. Nagu hiljem selgus, pidid samal põhjusel rootslane Göthe Hedlund, norralased Reidar Liaklev ja Einar Wahl ning soomlane E. Laitinen uisumaratonis juba varakult oma relvad maha panema. Liiga vähe oli harjutatud kõrgmägede tingimustes. Vaatamata neile ebaõnnestumistele ei andnud skandinaavlased siiski käest ühtegi kuldmedalit, 500 ja 1500 meetri uisutamises püstitati uued olümpiarekordid.

500 meetris ületasid olümpiamängude senise tipptulemuse viis sportlast. Pärast seda kui USA esindajad Robert Fitzgerald ja Kenneth Barthelomew ning norralane Thomas Byberg olid uisutanud 500 m ajaga 43,2 sekundit, läbis hooajal heas vormis olev norralane Finn Helgesen distantsi koguni 43,1 sekundiga. Senise rekordi ületas veel ameeriklane Kenneth Henry. Tema aeg oli 43,3 sekundit.

1500 meetri olümpiarekord püstitati Garmisch-Partenkirchenis ja see oli norralase Ch. Mathieseni nimel 2 minuti 19,2 sekundiga. Nüüd läks see ajalukku. Rootslane Åke Seyffarth ja norralane Odd Lundberg vajasid maa katmiseks vähem kui 2 minutit 19 sekundit. Norralane Sverre Farstad aga lõpetas sõidu isegi 2 minuti 17,6 sekundiga ja võitis esikoha.

5000 meetri distantsil ei suudetud rekordeid ületada. Norralased R. Liaklev ja O. Lundberg said kaksikvõidu. Kolmandaks jäi rootslane G. Hedlund.

10 000 meetris seisti jälle sama olukorra ees mis 20 aastat tagasi. Kui starti asusid esimesed paarid, oli rada veel võrdlemisi heas seisukorras. Kuid tund aega hiljem vajusid uisud sügavalt jäässe. Mägedes tekkinud soe tuul sulatas jääd. Ligi veerand kõigist konkurentidest loobus võistlemast. 10 000 meetrit võitis esimeste paaride seas sõitnud rootslane Åke Seyffarth. Ainult kaks sekundit jäi tal puudu I. Ballangrudi olümpiarekordist (17.24,3). Soomlased Lauri Parkkinen ja Pentti Lammio platseerusid teiseks ja kolmandaks. Parimaks uisuspordimaaks osutus jällegi Norra 34,5 punktiga. Rootsi oli tõusnud teisele kohale 14 punktiga, kuna Soome oli 12 punktiga kolmas.

UUS DÜNASTIA

1948. aasta hooaeg oli pöördepunktiks naiste kiiruisutamise ajaloos. Esmakordselt võistlesid Turus korraldatud maailmameistrivõistlustel kaasa NSV Liidu kiiruisutajad. Võistlustingimused olid siin vastu ootusi nigelad: jää konarlik, võistlejate ruumid külmad. Staadion ise aga oli tulvil spordisõpru.

Ilma erilise tseremooniata kuulutas peakohtunik võistlused avatuks ning soovis sportlastele edu. Kohe seejärel kutsuti starti 500 m esimene paar. Selles sõitnud Lidia Selihhova (NSV Liit) aeg oli 49,7 sekundit, mis jäi ka päeva paremaks. Rajale tulid Maria Issakova ja rootslane T. Larsson. Kahel korral väljus M. Issakova stardist enneaegselt, siis juhtus sama asi rootslannaga. Alles neljas lähe õnnestus. Soojendusel jala vigastanud M. Issakova sai päeva teise tagajärje — 50,2. Kahekordse maailmameistri Verne Lesche aeg oli 51,7 sekundit.

3000 m uisutamises sai L. Selihhova esimeses paaris ajaks 5.54,7. Soomlanna V. Lesche, kes oli tugev pikematel distantsidel, pidi 500 meetris saadud kahesekundilise kaotuse tasategemiseks uisutama L. Selihhovast vähemalt 12 sekundit kiiremini. Soomlanna partneriks oli kaasmaalane Evi Huttunen. Võistlusmaa läbitigi ring-ringilt jõulisemalt ning V. Lesche võitis L. Selihhovat koguni 16 sekundiga. Tema aeg 5.38,5 oli uueks Soome rekordiks. Nüüd oli liidriks V. Lesche. Viimaste hulgas startinud M. Issakova aga sai juba teisel ringil V. Lesche ees 2-sekundilise

edu. Pärast viiendat ringi oli edu juba viis sekundit. «Heia ... Heia,» skandeerisid hoogusattunud soomlased Nõukogude sportlasele. Kuid leidus ka neid, kes loopisid rajale tikke ja suitsuotsi, mis halvemal juhul võis põhjustada võistleja kukkumist, paremal juhul sõidurütmist väljalangemist. Vaatamata valule põlves lõpetas Maria Issakova viperusteta ja edestas V. Leschet 3,6 sekundiga. M. Issakova aeg 5 minutit 34,9 sekundit oli päeva parim. Soomlanna V. Lesche oli teine — 5.38,5. Nõukogudemaa sportlastest sai Zoja Holštševnikova ajaks 5.51,5 ja T. Karelina 5.53,0. Pärast esimest võistluspäeva asus mitmevõistlust juhtima M. Issakova 106,017 punktiga, teine oli V. Lesche (108,117) ja kolmas L. Selihhova (108,717).

Teine võistluspäev pidi algama kell 12. Tiheda udu pärast, mis hõljus staadioni kohal, oli nähtavus ainult paarkümmend meetrit. Võistluse algus otsustati edasi lükata. Selle asemel toimus osavõtjate paraad. Sportlased rivistati tribüüni ette ning publikule esitleti nimeliselt kõiki võistlejaid. Peagi hõrenes udu ja alustati võistlusi. 1000 m uisutamises olid kolmandas paaris stardis M. Issakova ja L. Selihhova. Ajad vastavalt 1.42,8 ja 1.45,3. Selliseid tagajärgi polnud Soome radadel veel näidatud.

Järgmises paaris startis üks favoriite V. Lesche. Kuid kahjuks sõitis ta rajale visatud tuletikule ning kukkus. Hiljem otsis ta tikuotsa üles ning näitas seda pisarsilmi kõigile. Aga parata polnud midagi! Vaatamata ebaõnnestumisele 1000 meetris võistles V. Lesche mehiselt edasi. 5000 meetris oli tema partneriks M. Issakova. Seitse ringi sõideti rind rinnaga. Siis surus end soomlane ette ning võitis Nõukogudemaa sportlast 10,7 sekundiga. Verne Lesche aeg 9.39,1 oli hooaja parim tulemus maailmas.

Edu viimasel võistlusdistantsil ei suutnud aga V. Leschet tuua auhinnasaajate hulka. Maailmameistri tiitli võitis M. Issakova. Järgnesid L. Selihhova, Z. Holštševnikova, norralanna R. Thurvaldsen, soomlannad E. Huttunen ja V. Lesche.

Nõukogude naissportlased saavutasid mitmevõistluses kolmikvõidu. NSV Liidu esindajad pöörasid uue lehekülje uisuspordi ajaloos.

Kui enne maailmameistrivõistlusi leidus Lääne maailma uisuspordi spetsialiste, kes pidasid Nõukogudemaa võistlejate saavutusi juhuslikeks, siis nüüd oli pilt teine. Kõikjal kõneldi NSV Liidu naiskiiruisutajate suurest võistlusmoraalist, võidutahtest ja seltsimehelikkusest. Oma lihtsa ja sõbraliku esinemisega saavutasid nad kiiresti hea kontakti pealtvaatajaskonnaga ning pälvisid kõikjal kiiduavaldusi.

1949. a. algas naiskiiruisutajatele üsna tagasihoidlikult. Näis, et jaanuarikuu ei toogi uusi suurepäraseid tulemusi. Alles aasta esimese kuu viimane päev tõi pisut elevust. Moskvas, Armee

Keskstaadionil algasid NSV Liidu kiiruisutamise meistrivõistlused naistele. Jää oli hea ja silmapaistvad tagajärjed ei lasknud end kaua oodata. 3000 m distantsil püstitas Z. Holštševnikova uue maailmarekordi ajaga 5 minutit 29,1 sekundit. Absoluutseks meistriks tuli M. Issakova.

Norras tuli ülekaalukalt meistriks Randi Thurvaldsen. Tema tagajärjed — 500 m — 49,4; 1500 m — 2.41,0; 1000 m — 1.45,5 ja 3000 m — 5.38,7 kuulusid kõrgesse rahvusvahelisse klassi. Suhteliselt nõrgad olid aga tagajärjed Rootsi meistrivõistlustel. Meistriks tulnud T. Larsson sai 500 m ajaks 56,0, 1500 m — 3.09,0, 3000 m — 6.45,0 ja 5000 m — 11.50,2. Lissi Bengtsson saavutas 500 meetris — 52,5, 1000 m — 1.51,8 ja 1500 m — 3.01,4.

Soome meistrivõistlustel konkureerisid V. Lesche ja E. Huttunen. Kolmel pikemal distantsil oli kiiremaks V. Lesche. Ajad vastavalt 1.50,6; 5.58,7 ja 10.18,6. 500 m uisutamises aga kaotas V. Lesche 2,5 sekundiga E. Huttusele (53,5). Teistel distantsidel võitis V. Lesche küll napilt, kuid 500 m saadud punktikaotust ei suutnud ta hiljem enam tasa teha. Evi Huttunen võitis mitmevõistluse, kuid tänu kolmele esikohale sai Verne Lesche siiski Soome meistri nimetuse.

12.—13. veebruaril Kongsbergis peetud maailmameistrivõistlustel proovisid jõudu viie maa — Norra, Soome, Rootsi, Kanada ja NSV Liidu naiskiiruisutajad. 3000 pealtvaatajat tervitas jääle rivistunud paarikümmend sportlast.

Esimestena startisid Rimma Žukova (NSV Liit) ja T. Larsson (Rootsi). Kohe asus esikohale R. Žukova, kes lõpetas ajaga 50,2. T. Larsson kaotas talle 2,8 sekundiga. Väga tasavägiselt kulges heitlus Nõukogudemaa esindaja Maria Anikanova ja soomlase Evi Huttuse vahel. Alles lõpusammud otsustasid: M. Anikanova oli kümnendiksekundiga vastasest parem. Tema aeg 50,3. Esimene, kes läbis distantsi kiiremini kui 50 sekundit, oli järgmises paaris startinud Zoja Holštševnikova (NSV Liit) ja seda koguni 1,3 sekundiga. Päeva paremad ajad uisutasid aga Lidia Selihhova ja Maria Issakova — 48,2 sekundit.

3000 meetris uisutasid esimese paarina M. Issakova ja V. Lesche. Et V. Lesche 500 meetris kaotas M. Issakovale 4 sekundiga, siis pidi ta nüüd, et seda tasa teha, M. Issakovat edestama rohkem kui 20 sekundit. Kuid kavatsus jäi kavatsuseks. Võitis M. Issakova. Ta sai päeva parima, maailmarekordi lähedase aja — 5.29,7. V. Lesche oli 5 minuti 32,3 sekundiga teine.

Viimases paaris startis maailmarekordi omanik Z. Holštševnikova, kes alustas tugeva tempoga. Temaga püüdis sammu pidada norralane R. Thurvaldsen. Algus oli siiski liiga tugev (ringid 40,5—41,0) ja edasi tempo rauges. Finišis jäi Z. Holštševnikoval oma maailma tipptulemusest (5.29,1) puudu vaid 1,2

sekundit. Norralanna ajaks märgiti 5.38,5. Paremuselt kolmanda aja (5.30,8) sai R. Žukova.

Pärast esimest võistluspäeva juhtima asunud M. Issakova näis ka teisel päeval olevat oma sõiduvees. Uisutades koos kaasmaalase Marianna Valovovaga sai ta 1000 meetris hooaja parima aja 1 minut 41,9 sekundit. Seda kordas veel R. Thurvaldseniga (1.44,3) paaris sõitnud Z. Holštševnikova. Paremuselt kolmas aeg kuulus R. Žukovale — 1.43,5.

Õhtupoolikul muutus ilm soojaks ning jää kattus veega. Enne viimast ala juhtis M. Issakova võistlust 0,600-punktilise eduga Z. Holštševnikova ees. Jää oli veel küllaltki kõva ja esimeses paaris sõitnud V. Lesche ja R. Žukova ületasid alates 1937. aastast norralanna L. Schou-Nilsenile kuulunud 5000 m maailmarekordi 9.28,3 vastavalt 1,5 ja 1,8 sekundiga. Olgu mainitud, et samal ajal kuulus NSV Liidu rekord 1947. aastast Tatjana Karelinale ajaga 9 minutit 16,4 sekundit.

Kui starti asusid maailmameistri kandidaadid M. Issakova ja Z. Holštševnikova, algas järsk vihmasadu, mis muutis jää pehmeks. Tegelikult oli aga juba maailmameister selgunud. Vastavalt rahvusvahelisele määrusele andsid kolm distantsivõitu meistritiitli M. Issakovale. Punktiarvestuse alusel juhtis võistlust R. Žukova (213,793) R. Thurvaldseni (216,665) ees.

Viimases paaris uisutanud Z. Holštševnikova võitis M. Issakova pooleringilise edumaa. Esimese aeg 9 minutit 41,9 sekundit ja punktide kogusumma 212,890. M. Issakova aeg oli 10 minutit 03,3 sekundit ja punktide kogusumma 214,430, millega ta punktiarvestuse alusel oleks jäänud kolmandaks. Paremuselt neljas oli R. Thurvaldsen (Norra) 216,665 punktiga.

Võistlused olid lõppenud. Tribüünilt ruttas alla ametlike maailmarekordite omanik, Norra kuulsus L. Schou-Nilsen. Ta õnnitles võitjaid ja tema 12 aastat tagasi püstitatud rekordi ületajaid 5000 m uisutamises.

ESILE KERKIB HJALMAR ANDERSEN

Järgmisel nädalal kogunesid Davosesse mehed Euroopa paremaid selgitama. Kõigiti soodsad ilmastikutingimused eeldasid häid tagajärgi. 500 m distantsil kordaski 1500 m olümpiavõitja norralane Sverre Farstad Hans Engnestangeni nimel olevat maailmarekordit (41,8). Rootslasele Odd Lundbergile märgiti 43,4 ja norralasele Reidar Liaklevile 44,0 sekundit. 5000 meetris üllatas ungarlane Kornelius Pajor, kes teise keskeurooplasena suutis uisutada maailmarekordilise aja 8.13,5. Teiseks tuli Sverre Farstad — 8.15,4 ja kolmandaks uustulnuk Norrast Hjalmar Andersen — 8.15,8.

Esimese päeva järel asus võistlust juhtima S. Farstad.

Ka järgmisel päeval näitas S. Farstad end tugevamast küljest. Ainult 0,1 sekundit jäi norralasel puudu 1500 m maailmarekordist 2.13,8. Talle nihkus üha lähemale noor H. Andersen, kes uisutas 1500 m 2 minuti 15,4 sekundiga. Ka kolmandaks tuli norralane — R. Liaklev (2.16,8).

10 000 meetris ületasid Ch. Mathieseni maailmarekordi (17.01,5) nii K. Pajor (16.58,7) kui ka S. Farstad (16.57,4). Hollandlasel Kornelius Broekmanil jäi maailmarekordist puudu 0,8 sekundit. Euroopa meistri tammepärja sai Sverre Farstad (Norra) 188,968 punktiga, mis oli uus maailmarekord. Teiseks tuli Hjalmar Andersen (Norra) 189,917 ja kolmandaks Kornelius Pajor (Ungari) 190,718 punktiga.

1949. a. maailmameistrivõistluste ajal oli Oslos väga halb ilm. Sula ja pehme jää pärast ei saanud hea tehnikaga uisutajad sammu pidada jõuliste sõitjatega. Ameeriklased Kenneth Henry ja John Worket võitsidki 500 meetris norralase S. Farstadi ees; ajad vastavalt 46,3, 47,1 ja 47,5. 5000 meetris jäi 9 minuti 09,4 sekundiga võitmatuks K. Pajor. Hollandlane K. Broekman oli teine (9.12,2) ja rootslane O. Lundberg kolmas (9.16,1).

Ka teisel võistluspäeval jätkus sula ilm. 1500 meetris tuli 2 minuti 30,8 sekundiga esimeseks J. Werket. Lundberg oli teine ja K. Henry kolmas. 10 000 meetris võitis ettearvatult K. Pajor 18 minuti 42,0 sekundiga. Mitmevõistluses läks maailmameistri tiitel esmakordselt Kesk-Euroopasse. Ungarlane Kornelius Pajor kogus 211,073 punkti ning võitis kuldmedali. Teiseks tuli hollandlane Kornelius Broekman (211,618) ja kolmandaks Odd Lundberg (Rootsi) — 212,960.

Kui varematel aastatel domineerisid peamiselt Norra ja Soome kiiruisutajad, kes harva loovutasid esikohti rootslastele, hollandlastele ja ameeriklastele, siis neil meistrivõistlustel oli medalisaajate pilt õige kirju. Auhinnalistele kohtadele tulid viie maa sportlased. Edukamateks olid ameeriklased ungarlaste, hollandlaste, rootslaste ja norralaste ees. Sõjas kannatanud Soome ja Norra elasid üle mõõnaperioodi. Nende nimekamad uisutajad olid oma aja üle elanud ning lühike sõjajärgne periood polnud suutnud veel anda uusi maailmameistrite traditsioonide jätkajaid. Kuid juba ilmusid jäärajale uue vahetuse esimesed nimed — norralased H. Andersen ja K. Johannesen, rootslane S. Ericsson ja soomlane T. Salonen.

Nii nagu eelmistel aastatelgi kogunesid ka 1950. a. Hollandi ja USA kiiruisutajad juba varakult enne meistrivõistlusi Norrasse. Seal lihviti tehnikat ning prooviti jõudu mitmetel liuväljadel. Oslos esinesid 500 meetris täiseduga USA sportlased. J. Werketi parim aeg oli 43,3 ja K. Henryl 43,7. Pikematel distantsidel oli võitmatu norralane H. Andersen. Ajad: 1500 m — 2.21,7, 3000 m — 4.58,0 ja 5000 m — 8.33,6 ei olnud küll eriti silmapaistvad, kuid hooaja alguse kohta paljulubavad. Hamaris

võistlesid Norra, Hollandi ja Rootsi kiiruisutajad. 500 meetrit võitis 19-aastane norralane G. Ström üsna tagasihoidliku ajaga — 45,8. 1500 meetris oli norralase I. Martinseni võiduaeg 2.23,0, järgmised kohad kuulusid hollandlastele K. Broekmanile ja W. van der Voort'ile (ajad vastavalt 2.23,6 ja 2.27,8). Hooaja parima 5000 meetri aja 8.31,2 uisutas K. Broekman.

18.—19. veebruaril selgitati Rootsi linnakeses Eskilstunas maailma 1950. a. paremad. Osavõtjaid oli ainult kuuelt maalt — Hollandist, Kanadast, Rootsist, Soomest, Norrast ja USA-st. Jää oli pehme, mille tõttu tulemused jäid võrdlemisi tagasihoidlikuks.

500 meetri uisutamine lõppes üllatuslikult USA esindajate kolmikvõiduga. Esimene oli John Worket 47,3, teine Dalbert Lamb 47,4 ja kolmas Kenneth Henry 47,5 sekundiga.

5000 m juhtisid hulk aega võistlust rootslased Odd Lundberg (9.24,8) ja Gothe Hedlund (9.27,0). Alles viimases paaris startinud Hjalmar Andersen ületas Odd Lundbergi 9,4 sekundiga.

Pärast esimest päeva juhtis võistlust H. Andersen üsna napi edumaaga O. Lundbergi ees. 1500 meetris kuulus esikoht jälle Ameerikale. J. Werket sai aja 2.32,1, O. Lundberg oli teine 2.35,0 ja K. Henry kolmas 2 minuti 36,4 sekundiga. H. Andersen oli 2 minuti 38,7 sekundiga kuues ning loovutas enne viimast ala liidripositsiooni O. Lundbergile.

Otsustaval 10 000 meetri distantsil uisutas H. Andersen peaaegu konkurentsitult. Ta sai aja 17.40,8 ning võitis 210,580 punktiga maailmameistri nimetuse, O. Lundberg jäi 211,567 punktiga teiseks.

Üksikaladel kogusid ameeriklased jälle kõige rohkem punkte. Teine oli taas Norra ning kolmas Rootsi.

Enne 1950. a. Euroopa meistrivõistlusi Helsingis püstitas üha paremasse vormi tõusev H. Andersen uue Norra rekordi mitmevõistluses 193,676 punktiga. H. Anderseni senine parim tulemus oli küll Davoses sõidetud 189,917 p., kuid norralased fikseerisid rekordiks ainult kodumaal sõidetud tulemusi, 10 000 m uisutamises püstitas ta hooaja tipptulemuseks 17.06,6.

Helsingis alanud Euroopa meistrivõistlustel üllatas H. Andersen 500 meetris. Ta võitis esikoha 46,1 sekundiga. 1947. a. maailmameister, 33-aastane soomlane L. Parkkinen tuli sprindis 46,3 sekundiga hõbemedalile. Kolmandaks jäi itaallane G. Mussolino, aeg 47,0 sekundit. 5000 meetris oli kiiremaks H. Andersen — 8.32,4. Ka teine koht läks Norrasse. R. Liaklev sai 8.36,7 ning edestas traditsioonilist «pronksi» K. Broekmani 0,7 sekundiga.

Teisel päeval jätkus H. Anderseni edu. Ta võitis 1500 meetrit 2 minuti 24,4 sekundiga, alistades ühe kümnendiksekundiga kaasmaalase S. Haugli. Kolmas oli 2 minuti 25,6 sekundiga R. Liaklev.

Spordispetsialistid ei kahelnud, et H. Andersen võidab ka 10 000 meetrit. Siin üllatas aga R. Liaklev, kes võitis H. Anderseni 1,3 sekundiga, aeg 17 minutit 55,5 sekundit. Kolmanda koha sai rootslane G. Hedlund, aeg 18 minutit 05,3 sekundit.

Üldkokkuvõttes tuli esimeseks Hjalmar Andersen — 199,313 p. Järgnesid Reidar Liaklev — 201,478, Sverre Haugli — 203,112, Göthe Hedlund — 203,762, Lauri Parkkinen — 206,833 ja William van der Voort — 210,573.

1950. a. Euroopa meistrivõistlused võitsid ülekaalukalt norralased rootslaste, hollandlaste ja soomlaste ees.

KOLMANDAT KORDA MAAILMAMEISTRIKS

1950. a. maailmameistrivõistlused naistele peeti esmakordselt NSV Liidus — Moskvas. NSV Liidu tugevate kiiruisutajate kõrval startisid Tšehhoslovakkia, Poola, Ungari, Norra ja Soome jääradade kiiremad.

500 meetris startisid teise paarina NSV Liidu 1500 m ja 5000 m rekordite omanik Tatjana Karelina ja Norra parim Randi Thurvaldsen. Sõidu võitis norralanna 50,4 sekundiga. Järgmistes paarides uisutajad ei suutnud seda aega ületada. Siis aga puhkes staadionil kiiduavalduste torm — M. Issakova läbis 500 meetrit 49,9 sekundiga. Hiljem ületas R. Thurvaldseni tagajärje 0,1 sekundiga veel Sofia Kondakova. 3000 meetris kuulusid neli esikohta NSV Liidu esindajatele. Pärast esimest päeva asus võistlust juhtima M. Issakova 106,500 punktiga R. Žukova ees. Kolmandal kohal olid võrdse punktide arvuga R. Thurvaldsen ja S. Kondakova.

Juba esimesel päeval mõjutas sula tagajärgi. Teisel päeval oli ilm lausa vesine. 1000 meetris oli parim Tatjana Karelina, aeg 1 minut 49,2 sekundit. Teiseks tulnud Rimma Žukova ajaks märgiti 1.52,0 ja leningradlasele Olga Akifjevale 1.52,4.

Kolme ala järgi juhtis võistlusi R. Žukova 0,467-punktilise edumaaga M. Issakova ees. Et tulla kolmandat korda maailmameistriks, pidi M. Issakova 5000 m uisutama vähemalt 5 sekundit parema ajaga kui R. Žukova. Sama distantsi maailma kiiremale naisele T. Karelinale ei tohtinud M. Issakova kaotada rohkem kui 1,6 sekundit. M. Issakova võit näis olevat kahtlane. Termomeeter näitas +4°C. Võistlustingimused olid rasked.

Kolmandas paaris uisutasid R. Žukova ja T. Karelina. Võistluse ajal kasutas R. Žukova edukalt tuule mõju. Vastutuult uisutas ta madalalt, vastassirgel aga tõusis peaaegu püsti, andes seega puhkust seljalihastele ja kasutades ühtlasi tuult kiiruse suurendamiseks. T. Karelina, kes seda meetodit ei kasutanud, jäi R. Žukovast kolmveerand ringiga maha. Võitja aeg oli 11 minutit 44,8 sekundit. Võistlust juhtis R. Žukova T. Karelina ees.

Pärast vaheaega asusid starti Maria Issakova ja Zoja Kro-

tova. Nemad olid teatud määral eelistatud olukorras. Esiteks oli äsja puhastatud rada ja teiseks hakkas temperatuur langema.

M. Issakova alustas tugeva tempoga. Hiljem juhtisid vaheldumisi Z. Krotova ja M. Issakova. Edu R. Žukova ees tõusis pidevalt. Viimasel ringil läks ette Z. Krotova ning lõpetas kolm sekundit parema ajaga kui M. Issakova. Võitja aeg 11 minutit 12,9 sekundit jäigi päeva paremaks. Mitmevõistluses aga sai M. Issakova kolmandat korda järjest maailmameistri tiitli.

1951. a. maailmameistri võistlustest NSV Liidu naissportlased osa ei võtnud. Võistlus toimus põhiliselt Soome ja Norra kiiruisutajate vahel. Soomlanna Evi Huttunen ja norralanna Raudi Thurvaldsen olid peakonkurendid. Maailmameistriks tuli E. Huttunen. Tema tagajärjed olid: 500 m — 48,2; 1000 m — 1.42,8; 1500 m — 2.39,5; 3000 m — 5.18,8.

H. ANDERSENI EDU JÄTKUB

1951. aasta oli taliolümpia eelaastaks. H. Andersen alustas Trondheimis hooaega bravuurselt. 500 meetrit uisutas ta 43,7 sekundiga. 5000 meetris püstitas ta juba esimestel võistlustel maailma tipptulemuse — 8 minutit 07,3 sekundit. 1500 meetri läbimiseks kulus tal 2 minutit 19,1 sekundit ja lõpuks finišeeris H. Andersen 10 000 meetris ajaga 17 minutit 18,2 sekundit. Punktide kogusumma 190,706 oli uueks Norra rekordiks.

Oslos peetud rahvusvahelistel võistlustel oli H. Andersen jälle ülekaalukas võitja. Ta kogus 191,968 punkti. Esiletõstmist väärivad tema tagajärjed 5000 m — 8.13,3 ja 10 000 m — 17.02,1. Hollandlane W. van der Voort sai 1500 meetris H. Anderseniga võrdse aja 2.19,6. Hjalmar Anderseni kõrvale tõusis uue tähena Roald Åås, kes läbis 1500 meetrit 2 minuti 20,6 sekundiga. S. Haugli sai 10 000 meetris hea aja 17 minutit 19,2 sekundit. Hollandlane K. Broekman kattis 1500 meetrit 2.21,1, 5000 meetrit 8.21,0 ja 10 000 meetrit 17 minuti 26,5 sekundiga.

Jällegi elas Oslo suurvõistluste tähe all. Rootsi, Inglismaa, Hollandi, Soome ja Norra kiiruisutajad asusid Bisleti staadionil selgitama Euroopa 1951. a. paremaid.

500 meetris oli kiirem H. Andersen (44,5), edestades hollandlast W. van der Voorti 0,9 ja inglast John Gronsheyd 1,1 sekundiga. 5000 meetris said kaksikvõidu norralased H. Andersen (8.28,5) ja H. Wahl (8.33,5). 1500 meetris läks esikoht Hollandisse. W. van der Voort läbis distantsi 2 minuti 22,5 sekundiga, H. Andersen 2 minuti 22,7 ja R. Åås 2 minuti 22,8 sekundiga.

10 000 meetris juhtus omapärane äpardus. Anderseni sõidu ajal jooksis rajale üks fotoreporteritest. See põhjustas H. Anderseni kukkumise. Norralased esitasid protesti ning nõudsid

1947. a. tuli maailmameistriks soomlane Lauri Parkkinen

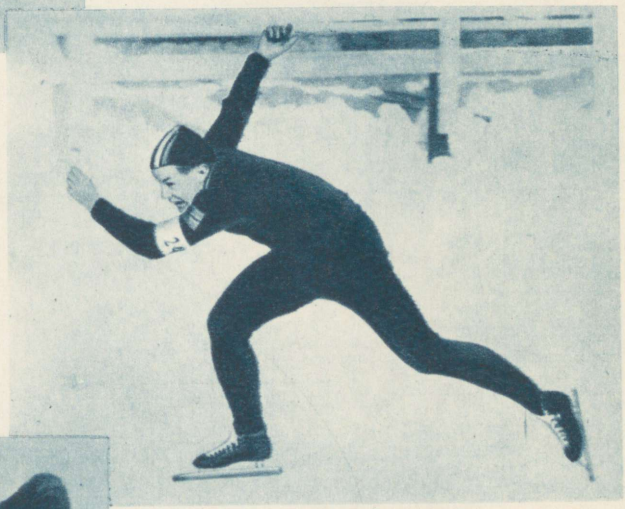

Norralane F. Helgesen viis 1948. aastal olümpiamängude 500 meetri uisutamise rekordi 43,1 sekundile

St. Moritzis taliolümpiamängudel võitis 5000 meetri kuldmedali norralane R. Liaklev

Maria Issakova pööras uue lehekülje Nõukogude uisuspordi ajaloos

1949. a. oli Maria Issakova jälle maailmas esimene, parimaks skandinaavlaseks aga norralanna Randi Turvaldsen

Tulvil tribüünid jälgisid 1950. a. naiste maailmameistrivõistlusi . . .

. . . mis lõppesid meie sportlaste triumfiga.
Kõik seitse esimest kohta kuulusid NSV Liidu naisuisutajatele

kohtunikekogult sõidu kordamist. Luba anti tingimusel, et H. Andersen uisutaks tagajärje, mis annab talle Euroopa meistri tiitli. H. Andersen sai aja 17.28,6 ja mitmevõistluse kokkuvõttes esikoha. Karl-Erik Asplund (Norra) oli teine ja K. Broekman, nagu ikka, kolmas. Võistlused lõppesid, kuid esmakordselt ilma võitjate austamiseta. Alles nädalapäevad hiljem, pärast filmide ilmutamist kuulutati võitjaks ja Euroopa meistriks H. Andersen.

Üllatustega kulgesid ka maailmameistrivõistlused Davoses. Esmakordselt üllatasid tõusva päikese maa pojad. Jaapanlane S. Naito võitis esikoha 500 meetris. Teist ja kolmandat kohta jagasid W. van der Voort ja inglane J. Cronshey — 43,6. H. Andersen oli 44,3 sekundiga viies.

5000 meetrit võitis suure ülekaaluga H. Andersen — aeg 8 minutit 27,9 sekundit. Üllatuse valmistas Inglismaa esindaja J. Cronshey. Kahekümnenda sajandi esimese 50 aasta jooksul ei olnud Briti saared andnud ühtegi medalimeest kiiruisutamises, olgugi et Suurbritannias tegutses mitu ainult kiiruisutamisega tegelevat klubi. Nüüd võitis J. Cronshey 8 minuti 40,2 sekundiga teise koha 5000 meetri uisutamises ja tuli 10 000 meetris kolmandaks ajaga 20 minutit 07,6 sekundit.

1500 meetris oli hoos W. van der Voort. Tal kulus distantsi läbimiseks 2 minutit 17,7 sekundit ning edestas H. Anderseni 1,7 sekundiga. 10 000 meetrit võitis jälle H. Andersen, aeg 19 minutit 31,8 sekundit. Teine oli H. Wahl (Norra) 19.56,3-ga.

Mitmevõistluses kujunes H. Anderseni võit senistest kõige veenvamaks. Ta edestas teiseks tulnud inglast J. Cronshey'd ligi nelja punktiga. H. Anderseni tagajärg oli 200,147 punkti.

Võistlused olümpiamängude eelaastal olid lõppenud. H. Andersen oli oma juhtpositsiooni maailmas veelgi kindlustanud. Kuid ka jaapanlased ja inglased olid endale tõmmanud tähelepanu. Soomlastest aga polnud jõudnud rahvusvahelisse klassi veel keegi.

1952. olümpiamängude aasta hooaja avasid Norra noored. Hamaris uisutas Hroar Elvenes 500 meetrit 43,2 ja Knut Johannesen 5000 meetrit 8 minuti 49,1 sekundiga. Need tagajärjed olid muidugi väheütlevad. Knut Johanneseni nimi sai laialdasemalt tuttavaks aga alles hiljem.

Trondheimis lihvisid stiili olümpiamehed USA-st ja Norrast. Seal peetud võistlustel sai ameeriklane K. Henry 500 meetris aja 44,4. Pikemad distantsid võitis aga H. Andersen. Ajad vastavalt 8.45,5; 2.22,9 ja 17.03,0. 10 000 m aeg oli hooaja alguse kohta suurepärane.

Rootsist kerkis üle öö esile Sigvard Ericsson. Borlengenis peetud võistlustel tuli ta kõigil neljal alal esimeseks. Ainult 500 meetris sai vanameister O. Lundberg S. Ericssoniga võrdse tagajärje 45,5 sekundit. 5000 meetris oli Ericssoni aeg 8.33,0, 1500 m — 2.23,5 ja 10 000 m — 17.45,7.

Üheks suuremaks olümpiamängude-eelseks rahvusvaheliseks spordiürituseks olid Oslos toimunud võistlused Kanada, USA, Hollandi, Norra, Inglismaa, Rootsi ja Austraalia kiiruisutajate osavõtul.

500 meetris võitis norralane Arne Johansen Ameerika tuntud sprintereid. Tema aeg 43,6 oli 0,2 sekundit parem kui teiseks tulnud K. Henryl. 1500 meetris näitas R. Åås, et ta sel distantsil on üks medalipretendente. Ta läbis võistlusmaa 2 minuti 19,8 sekundiga. Teine oli W. van der Voort 2 minuti 21,2 ja kolmas H. Andersen 2 minuti 22,4 sekundiga. 5000 meetris oli teistest kiirem H. Andersen — aeg 8 minutit 16,5 sekundit. Üllatuseks oli sprinterina tuntud ameeriklase J. Worketi teine koht (8.32,3) hollandlase K. Broekmani (8.32,6) ees.

10 000 m uisutas H. Andersen väga ühtlase tempoga. 39, 40, 41, 41, 43, 42, 42, 41, 42, 40 ... ja viimane ring 40,1 andsid koguajaks 17 minutit 001 sekundit. Teine oli K. Broekman 17 minuti 25,0 sekundiga. H. Andersen kogus 193,222 punkti, R. Åås 197,225.

Euroopa meistrivõistlustest Östersundis võtsid seekord tavalise viie-kuue maa asemel osa juba kaheksa: Soome, Rootsi, Norra, Ungari, Itaalia, Holland, Austria ja Inglismaa. Kogu võistluste kestel sadas lund. 500 meetrit võitis 44,8 sekundiga soomlane L. Parkkinen. Teine oli norralane I. Martinsen — 45,1 ja kolmas ungarlane F. Lörinc 45,3 sekundiga. H. Andersen oli neljas ajaga 45,4. 5000 meetrit võitis H. Andersen 8 minuti 23,6 sekundiga. Tavalist kolmanda koha traditsiooni rikkus K. Broekman. Ta tuli ajaga 8 minutit 37,2 sekundit teiseks. Pärast esimest võistluspäeva juhtis H. Andersen K. Broekmani ees.

1500 meetris osutus kiiremaks taas W. van der Voort (2.23,3). H. Andersen oli teine (2.24,2) ja R. Åås kolmas (2.24,4). 10 000 meetris oli järjestus: 1. H. Andersen — 17.30,4 ja 2. K. Broekman — 17.46,4. Euroopa meistriks tuli H. Andersen 196,347 punktiga hollandlase K. Broekmani (200,440) ees.

Vahetult enne Euroopa meistrivõistlusi oli H. Andersen tulnud Norra meistriks 191,313 punktiga ning seejuures püstitanud maailmarekordi 10 000 m uisutamises — 16.51,4. Hamaris toimunud olümpiamängude-eelsetel viimastel katsevõistlustel sai ta veelgi fenomenaalsema aja — 16.32,6. H. Andersen oli tõusnud hiilgavasse vormi. Temale ennustati vähemalt kaht olümpiamängude kuldmedalit.

VI taliolümpiamängude kiiruisutamisvõistluste areeniks oli Oslo Bisleti staadion. Esimesed stardid anti 16. veebruaril. Jääradadele asus kokku 68 sportlast 14 maalt.

Ameeriklased saatsid Oslosse oma tugevamad kiiruisutajad. Esimesi võistlussõite oli Bisleti tribüünidele tulnud jälgima ligi 30 000 pealtvaatajat. Peafavoriitideks peeti Kenneth Henryt, John Werketit ja Donald MacDermotti. Esimesena startisid

inglane N. Holwell ja austerlane Fritz Offenberger. Kohe stardist asus juhtima N. Holwell ning läbis võistlusmaa 0,7 sekundit parema ajaga kui austerlane. N. Holwelli aeg oli 45,2.

Rajale asusid ameeriklane MacDermott ja norralane L. Johansen. Nende sõit oli märksa kiirem ja see lõpetatigi peaaegu kõrvuti. D. MacDermottile märgiti protokolli 43,9. A. Johansenile 44,0 sekundit. Neid tagajärgi peeti üldiselt nõrkadeks. Eelmistel mängudel ei pääsetud niisuguste tulemustega isegi esimese kümne hulka.

Kuuendas paaris läksid rajale 1932. aastal Lake Placidis 10 000 meetris pronksmedali võitnud 46-aastane uisuspordiveteran kanadalane F. Stack ja värske Soome meister 500 m distantsil Toivo Salonen. Kohtumine kulges tasavägiselt ja alles distantsi lõpul suutis noor Soome sprinter edestada vanameistrit. T. Salose aeg oli 44,2, F. Stackil 44,8 sekundit.

Finišeerisid paar paari järel, kuid 44 sekundi piir jäi rikkumata.

1947. a. maailmameister soomlane L. Parkkinen uisutas küll distantsi esimese poole 23 sekundiga, kuid siis kukkus ning pidi katkestama. Kaheteistkümnendas paaris startisid kanadalane Gordon Audley ja olümpiarekordi omanik ning kuldmedalivõitja 1948. a. olümpiamängudel norralane F. Helgesen. Kanadalane ei tundnud oma kuulsa vastase ees mingit aukartust ning võistlus lõppes rind rinnaga. Võrdse aja 44,0 juures kuulutati võitjaks kanadalane.

Suurepäraselt uisutas K. Henry. Ta jättis kaugele maha oma partneri kanadalase MacLay ja lõpetas ajaga 43,2 sekundit. Tagajärg oli ainult 0,1 sekundit nõrgem olümpiarekordist.

Pärast 20-aastast vaheaega õnnestus ameeriklastel võita taas kuldmedal kiiruisutamises. Esimeseks tuli Kenneth Henry ja teiseks Donald MacDermott. Kolmandale kohale platseerus võrdse ajaga 44,0 sekundit koguni kolm sportlast — A. Johansen, G. Audley ja F. Helgesen. Kuna kanadalane oli norralast siiski paari sentimeetriga võitnud, jäeti F. Helgesen medalisaajate hulgast välja.

Järgmisel päeval võisteldi 5000 meetris. Ajakirjanduse viimane prognoos kõlas järgmiselt: esimene Hjalmar Andersen, teine hollandlane Kornelius Broekman ning kolmas soomlane Pentti Lammio, rootslane Karl-Erik Asplund või hollandlane Anton Huiskes.

Võistluse alguseni, millest võttis osa 35 sportlast, oli jäänud neli tundi. Holmenkolleni mäel selgitati olümpiamängude võitjaid suusahüpetes. Seal tõid norralased oma maale kaksikvõidu. Kuid 30 000 pealtvaatajat Holmenkollenis tahtsid näha ka «Hjallise» (nii kutsuti Norras hellitavalt Hjalmar Anderseni) uisutamist. Kõik need inimesed liikusid hüppemäelt Bisleti staa-

Tallinna Raamatukogu

dioni suunas. Ainult üksikud pöördusid koju. Staadion ei suutnud aga kõiki mahutada. Kui rajale asus H. Andersen, ei kostnud ainult ergutushüüded tribüünidelt, vaid ka nende tagant, sealt, kust võistluste käiku jälgisid valjuhääldajate kaudu tuhanded norralased.

H. Andersen võistles kolmandas paaris W. van der Voortiga. Hollandlasel oli maailmameistrivõistlustel olnud nõrk partner, mille tõttu ta tookord esines tagasihoidlikult. Nüüd aga oli partner jälle liiga tugev. Hollandlane kaotas igal ringil «Hjallisele» sekundi. Harukordse stabiilsusega läbis norralane ringe: 39, 38, 39, 39 . . . ja viimane 39,6. Kokku kaotas hollandlane talle 20 sekundit. Tabelile ilmus H. Anderseni tagajärg — 8.10,6. Uus suurepärane olümpiarekord. Ka teine koht läks vastavalt ennustusele — K. Broekman läbis võistlusmaa 8 minuti 21,6 sekundiga. Kolmas koht selgus F. Lörinci (Ungari) ja S. Haugli (Norra) duellis. Juba esimesest ringist peale jäi F. Lörinc S. Hauglist maha ning norralasel tuli võistelda ainult oma graafikuga. Pärast esimest 1000 meetrit oli norralane K. Broekmanist ühe sekundi võrra ees. Pärast 1400 meetrit juba kaks sekundit ja pärast 1800 meetrit kolm sekundit. See edu püsis kuni poole distantsini. Kuigi 30 000 spordisõpra ergutasid pidevalt S. Hauglit, langes tempo. 3000 meetril oli edu veel 2 sekundit. Järgmise ringi lõpul aga ainult üks sekund, ning kui jäi sõita veel kaks ringi, kaotas S. Haugli juba sekundiga. Kuigi S. Haugli tegi viimastel meetritel tugeva spurdi, jäi tal hõbemedalist siiski 0,8 sekundit puudu. Haugli ajaks märgiti 8 minutit 22,4 sekundit. Järgmisele kahele kohale tulid hollandlased Anton Huiskes (8.28,5) ja William van der Voort (8.30,6). Kuues oli rootslane Karl-Erik Asplund (8.30,7).

1500 meetris asusid võistlustulle 39 sportlast. Esimene paar polnud veel starti asunud, kui järsku kaikus üle staadioni tohutu hurraa. See sai alguse väljaspool Bisletit ning jõudis staadionile samal ajal, kui valjuhääldajatest taheti teatada norralaste võitu 18 km ja põhjakahevõistluses. Päevakangelasteks olid H. Brenden ja S. Slattvik. Telefonikõne ja suust suhu kandunud teade olid korraga jõudnud staadionile.

H. Andersen startis esimeses paaris. Nii tuli tal anda 1500 meetris teistele kätte n.-ö. medalinorm. «Hjallis» asus seda rasket ülesannet täitma. Esimene 300 m 28 sekundiga. See ei olnud halb. Järgmine ring 35 sekundit — väga hea. Järgmine ring aga 38 sekundit. Algus oli olnud siiski liiga tugev. Viimasel ringil ei suutnud H. Andersen tempot säilitada ning sai aja 39,4 sekundit. Koguaeg 2 minutit 20,4 sekundit. H. Anderseni kohta oli see aeg küllaltki hea, kuid kas sellest piisab medalile tulekuks?

Kui rajale asus kuues paar, algas lumesadu. Edasi tuli pärast iga sõitu rada puhastada.

Startis R. Åås. Juba esimesel 700 meetril kaotas ta H. Andersenile tervelt sekundi ning hiljem veel 0,2 sekundit. Tema tulemuseks jäi 2 minutit 21,6 sekundit.

K. Broekman, L. Parkkinen, K.-E. Asplund ei suutnud ületada norralaste aegu. Startimata oli veel selle distantsi viimaste aastate parem W. van der Voort. Treeningul oli ta uisutanud aja 2.18,0. Kas suudab ta seda ka lumesajus? Juba pärast esimest ringi kaotas hollandlane H. Andersenile sekundi. Siis saavutas ta suurte pingutustega õige sõidurütmi. Kuid nüüd ei suutnud ta enam raskel lumisel rajal tasa teha kaotatud sekundit ning pidi H. Andersenile alistuma 0,2 sekundiga.

H. Andersen oli võitnud sõna tõsises mõttes lume abiga teise kuldmedali W. van der Voorti, R. Ååsi, K.-E. Asplundi, K. Broekmani ja L. Parkkise ees.

Järgmisel päeval kell 10 anti lähe 10 000 meetri uisutamiseks. Startis 30 meest. Nagu 5000 meetris, nii startis H. Andersen ka uisumaratonis kolmandas paaris. Seekord aga koos jaapanlase K. Sugavaraga. Orientiiriks oli S. Hedlundi poolt esimeses paaris sõidetud 17.39,2. H. Andersen koostas aga oma graafiku I. Ballangrudi olümpiarekordi (17.24,3) löömiseks 6,3 sekundiga. Ta oli muutunud kõikide soosikuks ning pealtvaatajad olid vaimustatud «Hjallise» suurepärasest sõidust. Tema tehnika oli täiuslik. Eriti hästi läbis H. Andersen kurvi. Mitte vähem ega rohkem kui kümme sammu sirgteel. Andersen kulutas ringide läbimiseks 39—40 sekundit. Seda oli veel vähe! Tempo kiirenes, samm muutus tihedamaks — sirgteel kaksteist sammu. Pärast rääkis H. Andersen, et kogu sõidu ajal olevat ta mõelnud kahele medalile, mida ta oli toonud Norrale, ja sellele, kui tore oleks neile lisada veel kolmas.

Distantsi esimese poole uisutas H. Andersen tunduvalt paremini, võrreldes graafiku näitajatega. 5000 meetris sai ta aja 8.26,0. Kui gongilöök tähistas viimase ringi algust, oli möödunud aega 16 minutit ja kuus sekundit. Enam ei kahelnud keegi, et senine olümpiarekord ületatakse vähemalt poole minutiga. Kiiduavalduste torm muutus lausa orkaaniks. H. Andersen läbis finiši. Tema aeg 16 minutit 45,8 sekundit oli tervelt 40,5 sekundit parem senisest olümpiarekordist. K. Sugavara kaotas «Hjallisele» poolteise ringiga, saades 17.34,0. Pealtvaatajad otsisid oma õhkuvisatud mütse. Aeg-ajalt tõusid siit-sealt mõned mütsid ning oli kuulda hõikeid: «Kelle oma!» Kui omanik kohe ei vastanud, rändas müts edasi staadioni töötajate kätte.

Edasi kulges võistlus rahulikult. Pisut elevust tekkis ainult siis, kui startis hollandlane K. Broekman. Tema resultaat 17 minutit 10,6 sekundit oli paremuselt päeva teine tulemus. Kolmandaks tuli rootslane K.-E. Asplund — 17.16,6, neljandaks

soomlane P. Lammio — 17.20,5, viiendaks hollandlane A. Huiskes — 17.25,5 ja kuuendaks norralane S. Haugli — 17.30,2.

Võistlused olid lõppenud. Norralaste kontos oli kuus medalit, hollandlastel kolm, ameeriklastel kaks ja rootslastel üks. Esmakordselt õnnestus hollandlastel koju viia olümpiamängude medalid kiiruisutamises.

Kolm aastat, 1950 kuni 1952, ei kadunud norralase Hjalmar Anderseni nimi maailma spordiajakirjanduse veergudelt.

Tema karjäär algas üpris hilja. Esimest korda räägiti spordiajakirjanduses Hjalmar Andersenist pikemalt, kui ta oli juba 26 aastat vana. Tookord võitis ta Norra meistrivõistlustel mõlemad pikemad võistlusmaad ja tuli Norra meistriks mitmevõistluses.

Värske meister saadeti Davosesse Euroopa meistrivõistlustele. Seal ta üllatas. 10 000 m uisutamises püstitas H. Andersen uue maailmarekordi — 16.57,4. See oli 1949. aastal.

Järgmistel Euroopa meistrivõistlustel Helsingis valmistas ta veelgi suurema üllatuse. H. Andersen algas sellega, et võitis 500 meetrit, siis 5000 ja 1500 meetrit ning oma spetsiaalalal, 10 000 meetris, alistus sekundi murdosaga oma kaasmaalasele Reidar Liaklevile. H. Andersen võitis Euroopa meistri tiitli. Samal aastal tuli ta ka maailmameistriks.

H. Anderseni edu saladus peitus eeskätt tema filigraanses uisutamistehnikas. «Tuleb muidugi tunda uisutamistehnikat, kuid veelgi tähtsam on osata seda kasutada,» oli H. Anderseni deviis. Peab märkima, et H. Andersen oskas hästi end distantsil lõdvestada, hoiduda igasugusest asjatust jõukulust. H. Anderseni enda arvates peitus ta edu ka selles, et järgis tuntud norra spordiarsti Birger Tvedti eeskuju, kes alati toonitas: «Andke mulle kolm minutit — ja ma magan!»

Anderseni treening oli väga mitmekesine. Ta suusatas, pidas lugu tõstekangist. Imitatsiooniharjutustel kasutas sageli kummist ekspandreid.

1951. aastal tuli H. Andersen uuesti Euroopa ja maailmameistriks, püstitades Trondheimis 8 minuti 07,3 sekundiga 5000 meetri maailmarekordi.

1952. aastal lõpetas Hjalmar Andersen oma nelja-aastase treeningutsükli. Võistlusperiood algas tal 2. jaanuaril. Kuu jooksul oli 13 võistluspäeva. Viimasel neist, Norra meistrivõistlustel 27. jaanuaril viis ta oma 10 000 m rekordi tolle aja kohta fenomenaalsele tasemele — 16 minutit 51,4 sekundit.

«Minu 10 000 m uisutamise teooria seisab võistlusmaa mõlema poole võrdses läbimises ilma asjatute spurtideta. Tuleb kontsentreeruda ainult uisutamisele. Kui peas on muid mõtteid, siis on raske leida vaba ja loomulikku sammu,» ütles H. Andersen. Nii oli see ka praktikas: esimene pool — 8.26,0, teine — 8.25,4.

Veebruari esimestel päevadel tuli Andersen 1952. a. Euroopa meistriks ja 10 veebruaril ... See päev on Hjalmar Andersenil alati meeles.

«... tempo oli haruldaselt tugev: ka kõige julgemalt koostatud graafikud varisesid ... Viimastel ringidel tundsin, kuidas kurk tõmbus valuliselt kuivaks, õhust jäi puudu ...» Nagu kronomeeter kattis Andersen ringe 40—41 sekundiga. Tagajärjeks oli uus maailmarekord — 16 minutit 32,6 sekundit! Tervelt kaheksa aastat püsis see ületamatuna, kuni H. Anderseni kaasmaalane Knut Johannesen sellele Squaw Valleys kriipsu peale tõmbas.

10 000 m rekord oli midagi fenomenaalset — iga 500 meetrit 49,6 sekundiga. Rootsi ajalehed ristisid värske rekordiomaniku E. Zatopekiks jääl.

Nädal hiljem algasid VI taliolümpiamängud. H. Andersenil olid juba taskus 1500 ja 5000 meetri kuldmedalid, 10 000 meetri uisutamises peeti norralase ainsaks vastaseks vaid ta enda maailmarekordit. Uisutajatest talle vastast polnud. Kuid Andersen tundis, et see sõit jääb ta lahkumisvõistluseks kaasmaalaste silme all kodusel Bisletil. Kui palju olid talle neil aastail tähendanud pealtvaatajad ...

«Neil minuteil mõtlesin kuulsaile staiereiile Ippolitovile ja Mathiesenile, tahtsin 10 000 meetrit läbida nii nagu nemad ... Äkki tundsin tahtmist tõusta tribüünile, suruda kätt kõigil pealtvaatajail, tänada neid selle eest, mida nad minu heaks on teinud ... Viimane sirge ei unune mul kunagi.» Tohutute kiiduavalduste saatel võitis ta olümpiamängude kolmanda kuldmedali 16 minuti 45,8 sekundiga.

Kolm kuldmedalit ning lisaks sellele kuulsa Ivar Ballangrudi 5000 ning 10 000 m olümpiarekordite ületamine.

Ees olid veel maailmameistrivõistlused. H. Andersenil soovitati võistluste korraldajaile teatada vaid oma aadress — maailmameistri loorberipärg saadetakse koju. Sõbrad naljatasid, kuid Andersen teadis, millise vaevaga saavutab ta selliseid tulemusi ...

Veel paar aastat kaitses H. Andersen Norra spordiau. 1954. a. Euroopa meistrivõistlustel oli ta Boriss Šilkovi järel teine, 1955. a. maailmameistrivõistlustel Moskvas uisumaratonis viies ja mitmevõistluses kümnes. Hjallis — «Skandinaavia rõõmude kuningas», nagu teda sõbrad kutsusid, oli andnud kõik, mis tal anda oli, raiunud kuldtähtedega oma nime kiiruisutamise ajalukku. Tähed säravad, kuid kui palju on selle sära taga ennastsalgavat tööd ja eneseohverdamist, seda teavad täielikult ainult need, kes oma elus ise kord on võtnud vastu loorberipärja maailma parimale.

1952. aastal oli naiste maailmameistrivõistluste areeniks Kokkola staadion Soomes.

Norra naiste meistrivõistlustel oli silmapaistvalt esinenud R. Thurvaldsen: 500 m — 48,0, 1000 m — 1.39,7, 1500 m — 2.32,1 (uus Norra rekord) ja 3000 m — 5.33,8. Teiseks tuli Astrid Mere: 500 m — 50,5, 1000 m — 1.47,5, 1500 m — 2.43,2 ja 3000 m — 5.59,8. Soomlaste ja rootslaste tagajärjed olid märksa nõrgemad.

NSV Liidu naiste tõsisemateks konkurentideks loeti nagu varemgi norralasi ja soomlasi.

1. märtsil startisid 500 m uisutamises esimese paarina Raudi Thurvaldsen ja 20-aastane NSV Liidu meister sellel distantsil Natalie Dontšenko. Kuigi Nõukogudemaa sportlane stardis hilines, suutis ta viimasel 200 meetril norralasest mööduda. Tema aeg oli 50,4 sekundit. Lidia Selihhova sai kolmandas paaris uisutades päeva teise aja — 50,5.

Võistlusi 3000 meetris alustasid Tatjana Karelina ja Niina Avdonina. Stopperid näitasid 5.53,7 ja 5.58,8. Startis Rimma Žukova. Ta sõitis hästi, aga tema aeg 5 minutit 47,5 sekundit ei püsinud kuigi kaua parimana. Evi Huttunen kattis esimesed 200 m 23,0 ja ringi 42,5 sekundiga. Niisugune tempo eeldas aega 5.45 piires. Selleni küll soomlanna ei jõudnud, kuid tema aeg 5 minutit 46,7 sekundit jäi siiski ületamatuks kuni viimase paarini. Maria Anikanova ja Lidia Selihhova tegid lausa marulist sõitu. M. Anikanova kattis ringe 41 sekundiga ning sai päeva parima tagajärje — 5.41,5. L. Selihhova aeg oli 5 minutit 45,2 sekundit.

Pärast esimest võistluspäeva juhtis L. Selihhova 108,030 punktiga. Järgnesid M. Anikanova (108,317), R. Thurvaldsen (109,217), E. Huttunen (109,983), N. Avdonina (111,000) ja R. Žukova (111,417).

Teine päev algas võistlusega 1000 meetris. Esimeses paaris sai R. Thurvaldsen 1.44,5, teises N. Avdonina 1.44,7. Veelgi kiiremini sõitis L. Selihhova. Tema tagajärg 1 minut 43,0 sekundit jäigi distantsi parimaks. L. Selihhovaga paaris sõitnud N. Dotšenko tagajärjeks fikseeriti 1.45,0. Neljandas paaris märgiti R. Žukovale tagajärjeks 1.44,1 ja T. Karelinale 1.45,2.

Maailmameistri selgitas alles viimane ala — 5000 meetri uisutamine. M. Anikanova ja L. Selihhova startisid paaris. Et tulla maailmameistriks, pidi M. Anikanova L. Selihhovat edestama 12 sekundiga. L. Selihhova püsis takjana M. Anikanova kannul ning kaotas võitjale vaid 0,8 sekundit. Ajad vastavalt 9.42,0 ja 9.42,8. Nii võitis maailmameistri tiitli L. Selihhova, teise koha M. Anikanova. Kolmandale kohale tulekuks olid võrdsed võimalused R. Thurvaldsenil, E. Huttusel ja R. Žukoval. R. Thurvaldsen startis koos T. Karelinaga. Tasavägiselt kulgenud sõidu

1950. a. maailmameistrivõistlustel Moskvas võitis Maria Issakova kolmandat korda kuldmedali

VI taliolümpiamängudel Oslos võitis Hjalmar Andersen oma kodumaale kolm kuldmedalit

Maria Issakova traditsiooni jätkaja maailmameister Lidia Selihhova

Oleg Gontšarenko. „See, mis juhtus Helsingis, on arvatavasti ainult selle algus, mida toob tulevik," kommenteeriti O. Gontšarenko kuldmedali võitmist 1953. a. maailmameistrivõistlustel Soomes

Boriss Šilkov tõi 1954. a. Jaapanist kaasa maailmameistri loorberipärja

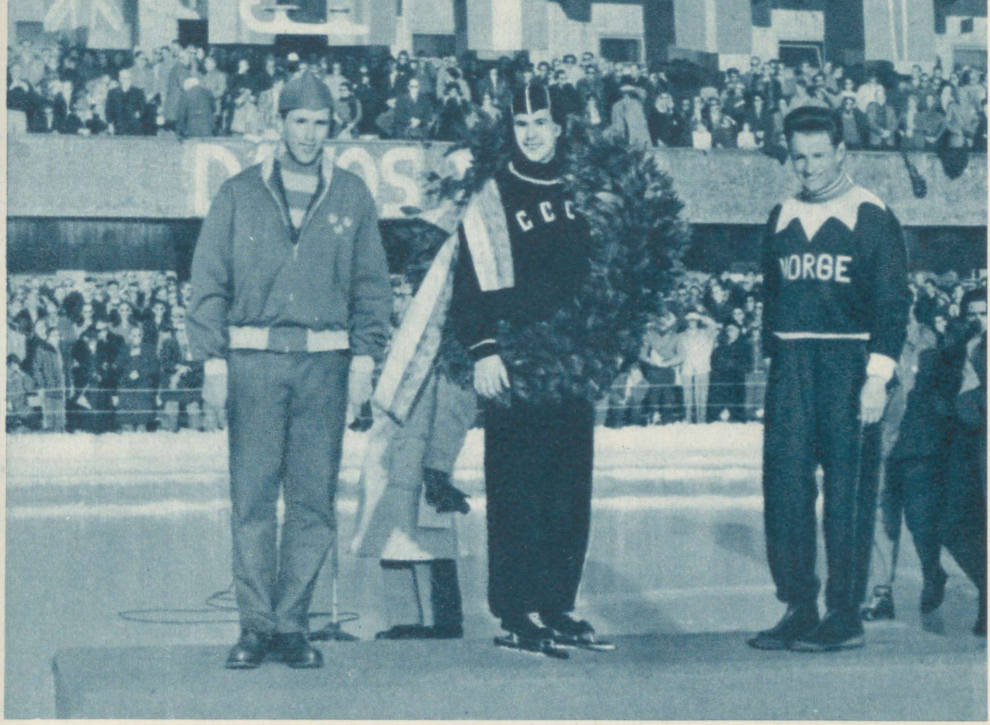

B. Šilkovi esikohta Sapporos peeti juhuseks. Vähe aega hiljem kummutas ta selle arvamuse. Euroopa meistrivõistlustel alistas ta teist korda kogu maailma paremiku. B. Šilkovist paremal norralane H. Andersen ja vasakul rootslane S. Ericsson

O. Gontšarenko õnnitleb 1955. a. Euroopa meistrit Sigvard Ericssoni

Võistkonnad 1955. a. maailmameistrivõistlustel Moskva „Dünamo" staadionil

500 meetri parimad
T. Salonen, B. Silkov
ja K. Henry

„Tempo, tempo," hüüdis rootslaste treener S. Ericssonile. Viimane tegi sellest vajalikud järeldused ja võitis kuldmedali

Kolm maailmameistrit autasustamispjedestaalil. 1953. a. maailmameister O. Gontšarenko, 1955. a. maailmameister S. Ericsson ja 1954. a. maailma parim kiiruisutaja B. Šilkov

Aega võttis, aga 1955. a. Kuopios jõudis ka Rimma Žukova maailmameistri tiitlini

Misurina järv,
kus peeti VII taliolümpiamängud

Cortina d'Ampezzos võitis olümpiamängude esimese kuldmedail Jevgeni Grišin

Rafael Gratšile kuulus 500 meetri hõbemedal

1500 meetri kiiruisutamises anti välja kaks kuldmedalit. Üks neist kuulus Juri Mihhailovile

võitis T. Karelina (9.48,6) Thurvaldseni (9.50,4) ees. Norralanna oli kogunud 220,507 punkti ning tõusis kokkuvõttes kolmandale kohale. Et edestada R. Thurvaldsenit, pidid nii E. Huttunen kui R. Žukova läbima võistlusmaa vähem kui 9 minuti 30 sekundiga. Juba esimesed sammud näitasid, et tegemist on tugeva paariga. Oodati E. Huttuse võitu. Kuid R. Žukova ei alistunud maailma paremale staierile ning võitis 9 minuti 32,4 sekundiga. Ta edestas soomlannat 0,7 sekundiga. Nii tuligi mitmevõistluses neljandaks R. Žukova 220,707 punktiga. Järgnesid E. Huttunen 220,993, T. Karelina 223,110 punktiga ja teised. Esimese kümne hulgas olid kõik kaheksa startinud NSV Liidu sportlast.

ÜLLATUS JÄRGNEB ÜLLATUSELE

1953. aasta kiiruisutamise hooaeg algas aastavahetusel. Budapesti äsja avatud tehisjäästaadionil sai E. Merenyi 500 meetris 46,7, 3000 meetris 5.09,4, 1500 meetris 2.25,5 ja 5000 meetris 8.55. Bernis uisutas itaallane G. Mussolino 500 meetrit 44,6 sekundiga. Oslos olid R. Ååsi 1500 ja 3000 m ajad 2.21,2 ja 5.06,4, 5000 meetris sai K. Broekman 8.33,7.

Heasse vormi olid tõusnud hollandlased. 5000 ja 10 000 meetris ei saanud K. Broekmani ja A. Huiskese vastu ükski norralane ega rootslane. Nende ajad olid vastavalt 8.32,2 ja 17.16,7 ning 8.35,5 ja 17.19,3. NSV Liidu meistrivõistlustel ületas J. Sergejev 40,9 sekundiga ametliku maailmarekordi 500 meetris. Suurepärases vormis oli ka B. Šilkov: 1500 — 2.15,4 ja 5000 — 8.12,9. Mitmevõistluses sai B. Šilkov 190,068 punkti, mis oli hooaja parim saavutus maailmas. G. Piskunov kattis 10 000 m ajaga 17.27,5. Alma-Atas jõudis O. Gontšarenko aga esimesena alla 17 minuti, saades tagajärjeks 16.50,5.

Viis aastat järjest (1948—1952) olid Euroopa meistriks tulnud norralased. Viimasel kolmel aastal oli see tiitel kuulunud H. Andersenile. 1952. aasta oli teda aga liialt väsitanud ja 1953. a. H. Andersen ei startinud. Oslos asusid võistlustulle 1953. a. Euroopa meistri selgitamiseks Norra, Rootsi, Taani, Hollandi, Ungari, Austria, Inglismaa ja Soome sportlased.

Äsja Soome meistriks tulnud Toivo Salonen võitis sprindi 44,4 sekundiga. Norralane F. Hodt oli 44,8 sekundiga teine. Euroopa meistri kandidaatidest sai K. Broekman tagajärjeks 46,8, I. Martinsen 45,3 ja W. van der Voort 45,4 sekundit.

5000 meetrit uisutati tihedas lumesajus. Viimaks ometi võitis selle ala Kornelius Broekman (9.05,0). Üllatuseks tuli teiseks austerlane Franz Offenberger (9.11,7) ja kolmandaks W. van der Voort (9.12,8). Pärast esimest võistluspäeva oli liidriks W. van der Voort 100,680 punktiga, F. Offenbergeril oli 101,270 ja Broekmanil 101,300 punkti. Mitte ühtegi põhjamaalast esimese

kolme hulgas! Suured võidud olümpiamängude aastal olid nähtavasti mõjunud norralastele negatiivselt.

Teisel võistluspäeval ei saavutanud põhjamaalased ühtegi esi- ega teist kohta. 1500 meetrit võitis William van der Voort (2.19,5) kaasmaalase Kornelius Broekmani (2.20,1) ja norralase Roala Ååsi (2.20,5) ees.

10 000 meetrit uisutas Kornelius Broekman 17 minuti 13,0 ja tema kaasmaalane Anton Huiskes 17 minuti 20,0 sekundiga, norralased Sverre Haugli 17 minuti 38,7 ja I. Martinsen 17 minuti 44,0 ning hollandlane William van der Voort 17 minuti 50,2 sekundiga.

Esimestest ametlikest Euroopa meistrivõistlustest oli möödunud 60 aastat. Nagu selle juubeli tähistamiseks ja Hollandi kui ühe vanema uisuspordimaa meenutamiseks läks mitmevõistluses esikoht ja Euroopa meistri tiitel tulpide maale. Hollandlane Kornelius Broekman seisis võitjate pjedestaali kõige kõrgemal astmel. Ta kogus 199,650 punkti. Teise koha võitis hollandlane W. van der Voort 200,690 punktiga. Kolmas oli I. Martinsen 202,067, neljas S. Haugli 202,652 ja viies A. Huiskes 202,883 punktiga.

Euroopa meistrivõistlused olid lõppenud, ees aga seisid maailmameistrivõistlused. Paljud välismaa spordiajalehed tõid esikülgedel teateid NSV Liidu sportlaste esmakordsest stardist. Esitati palju küsimusi, koostati prognoose. Võistluste asukoht — Helsingi olümpiastaadion — aga sumises rohkem kui kunagi varem siin peetud uisutamisvõistlustel. Üheksa maa lipud lehvisid peasissekäigul. Esindatud oli Norra, Rootsi, Soome, NSV Liit, Ungari, Austria, Holland, Inglismaa ja Lõuna-Korea.

500 meetris uisutas päeva parima aja 43,5 Boriss Šilkov. Üheks kindlamaks esikoha pretendendiks peeti hollandlast William van der Voorti. Ta sõitis esimeses paaris ja läbis distantsi 44,4 sekundiga. Oleg Gontšarenko, kellele olid pandud NSV Liidu lootused, ei võinud mingil juhul halvemini sõita. O. Gontšarenko ei petnud lootusi. Tema aeg oli 44,1 sekundit.

5000 meetrit kujunes tasavägiseks. Senise staadionirekordi üietas esimesena austerlane Franz Offenberger. Stopperid näitasid 8.29,9. Rekordi iga ei olnud aga kuigi pikk. Mõni minut hiljem teatati hollandlase W. van der Voorti ajaks 8.27,0. See aeg püsis pisut kauem ületamatuna. Järg jõudis O. Gontšarenko kätte. Viimasel sirgel sai ta tugevate kiiduavalduste osaliseks ja seda mitte asjata. Aeg 8 minutit 26,0 sekundit oli uueks rajarekordiks ning parimaks tulemuseks neil võistlustel. Pärast esimest võistluspäeva juhtis O. Gontšarenko. B. Šilkovil oli 0,185 punkti rohkem.

Algas teine võistluspäev. Kõik teadsid, et W. van der Voort on eriti tugev 1500 meetris. Eelmisel hooajal oli ta nii Euroopa kui ka maailmameistrivõistlustel võitnud 1500 meetri uisutamise

ega olnud kaotanud ka käesoleval hooajal ühtegi võistlust sel distantsil.

Jälle võistles B. Šilkov enne O. Gontšarenkot. Tema partneriks oli soomlane T. Salonen. Sõidu võitis Nõukogudemaa sportlane. B. Šilkovi aeg 2 minutit 18,1 sekundit oli uus staadioni rekord.

Peagi olid võistlustules O. Gontšarenko ja W. van der Voort. Esimese ringi lõpetas esimesena hollandlane, kolmandale mindi aga juba rind rinnaga. Ka viimasele sirgele väljuti kõrvuti. Alles viimased meetrid otsustasid. Võitis Nõukogudemaa sportlane. O. Gontšarenko tagajärjeks märgiti 2 minutit 19,0 sekundit.

Pärast kolme ala oli mitmevõistluses esimene B. Šilkov 140,850 punktiga, teine O. Gontšarenko — 141,033 ja kolmas W. van der Voort — 141,466.

10 000 meetri uisutamise esimene start. Hästi sõitis hollandlane K. Broekman, kelle ajaks märgiti 17 minutit 29,9 sekundit. Järgmise paarina läksid lähtele O. Gontšarenko ja W. van der Voort. Hollandlane ei suutnud NSV Liidu sportlasega sammu pidada. O. Gontšarenkol tuli üksi võistelda. Et Broekmani edestada, selleks oli vaja pingutada. Esimesed ringid sõitis O. Gontšarenko aeglasemalt kui K. Broekman, kuid siis jätkas ringe väga ühtlase tempoga 41—42 sekundi piires. Üheteistkümnendal ringil tegi ta kaotatud aja tasa ning suurendas edaspidi sekundsekundilt edumaad hollandlase Broekmani ees. Finišis oli Oleg Gontšarenko aeg 17 minutit 22,2 sekundit. Tagajärg oli uus staadionirekord ning üldse parim tulemus, mida kunagi on Soome uisuradadel saavutatud. Märkima peab ka fakti, et senine parim tagajärg 17.37,8 kuulus niisamuti NSV Liidu sportlasele, 40 aastat tagasi Venemaad esindanud V. Ippolitovile.

O. Gontšarenko suurepärane aeg 10 000 meetri uisutamises andis talle esikoha mitmevõistluses ja maailmameistri tiitli. B. Šilkovi aeg 10 000 meetris oli ainult 17 minutit 52,5 sekundit ja ta tuli mitmevõistluses teisele kohale. Järgnesid hollandlased W. van der Voort ja K. Broekman ning «kiiruisutajate kuningate maa» Norra esindaja oli viies.

Norra ajaleht «Morgenposten» kommenteeris lõppenud võistlusi järgmiste sõnadega: «... teeb tarbetuks igasugused arutlused sellest, kellele kuulub esikoht uisuspordis. See, mis juhtus Helsingis, on arvatavasti ainult selle algus, mida toob tulevik.»

Maailma paremad naiskiiruisutajad võistlesid Lillehammeri linnas Norras.

500 meetri uisutamises võitsid kuus esimest kohta NSV Liidu sportlased. Parima aja 48,3 sekundit saavutas R. Žukova. Norralane R. Thurvaldsen oli 49,6 sekundiga seitsmes. 3000 meetrit uisutas hästi soomlane E. Huttunen. Aeg 5 minutit 29,9 sekundit. Kuna ilmastik võistluste ajal muutus pidevalt halvemaks, siis

arvati, et E. Huttuse tulemust ei suuda enam keegi ületada. Selles oli soomlanna ka ise veendunud. Jõudnud riietusruumi, hüüdis ta sõbrataridele: «Võit!» Rõõm oli siiski üürike. NSV Liidu esindaja Halida Štšegolejeva edestas teda 4,1 sekundiga. Ka R. Žukova oli kiirem kui E. Huttunen. Nii jäi soomlanna koguni kolmandaks.

Pärast esimest võistluspäeva oli H. Štšegolejeva ja R. Žukova vahe ainult 0,467 punkti. 1000 m uisutas R. Žukova 0,1 sekundi võrra kiiremini kui H. Štšegolejeva. R. Žukoval oli 0,517-punktiline edu Štšegolejeva ees. Teised võistlejad olid märksa kaugemale maha jäänud. Kes tuleb maailmameistriks, kas Žukova või Štšegolejeva? Algas otsustav sõit. Et võita, pidi H. Štšegolejeva 5000 m uisutama 5,4 sekundit kiiremini kui R. Žukova.

R. Žukova läbis 5000 meetrit suurepäraselt. Aeg 9 minutit 14,3 sekundit. Paistis, et maailmameistri tiitli võidab R. Žukova.

Viiendas paaris startisid noor H. Štšegolejeva ja vilunud ning tugev staier E. Huttunen. Esimene ring uisutati rahulikult. Teisel ringil tegi NSV Liidu sportlane tugeva vahespurdi ning läks soomlannast 60 m ette. Kui E. Huttunen järele jõudis, tegi H. Štšegolejeva uue spurdi. Nõnda läbiti peaaegu kogu distants. Kaks ringi enne lõppu möödus aga E. Huttunen H. Štšegolejevast. Viimasel ringil olid võistlejad jälle kõrvuti. H. Štšegolejeva edu R. Žukova ees oli kuus sekundit. Vahespurdid olid väsitanud noort NSV Liidu sportlast. E. Huttunen läbis võistlusmaa täpselt kaks sekundit kiiremini kui H. Štšegolejeva. Soomlanna lõpuspurt oli tugevam. H. Štšegolejeva aeg 9 minutit 08,4 sekundit aga oli R. Žukova omast 5,9 sekundit parem. 19-aastane Halida Štšegolejeva, kes teist aastat tegeles kiiruisutamisega, oli võitnud 1951. a. maailmameistri kuldmedali. Teiseks tuli R. Žukova ja kolmandaks L. Selihhova. Soomlanna E. Huttunen, kes võitis 5000 meetrit, oli üldjärjestuses neljas.

SAPPORO—DAVOS—ÖSTERSUND

1954. aasta maailmameistrivõistlused peeti Jaapani linnakeses Sapporos. Kolmandat korda tuli Euroopa uisuspordi paremikul võtta ette teekond väljapoole oma kontinenti. 1897. aastal võisteldi Kanadas, 1932. aastal USA-s ja nüüd Jaapanis.

Võistlustele saabus maailma 19 tugevamat kiiruisutajat Norrast, Rootsist, Soomest, NSV Liidust, Lõuna-Koreast ja Jaapanist. Palju oli arvamusi võitjate suhtes, kuid kaaluv enamus ennustas siiski NSV Liidu sportlaste võitu. Oli ka neid, kes kahtlesid, kas Nõukogude uisutajad suudavad hästi esineda Sapporo pehmel jääl. Meenutati kolmekordse maailmameistri norralase Hjalmar Anderseni vestlust «Verdens Gangi» korrespondendiga, milles ta väitis, et nõukogude kiiruisutajate sõidutehnika on kohanda-

tud Nõukogude Liidu liuväljade kõvadele ja peegelsiledatele jääradadele, kuid pole teada, kas nad sõidavad niisama hästi ka teistes tingimustes ja teistsuguste omadustega jääl.

Võistlused kujunesid NSV Liidu sportlaste veelgi suuremaks triumfiks kui 1953. aastal.

Mitmevõistluse esimesel alal — 500 m uisutamises — tulid kõik kuus NSV Liidu kiiruisutajat esimese kümne hulka. Võitja Jevgeni Grišini aeg oli 44,1 sekundit.

Edukalt esineti ka järgmisel, 5000 meetri distantsil. Teises paaris startinud B. Šilkovi tagajärg 8 minutit 24,6 sekundit jäi kaua päeva paremaks, mida ei suutnud ületada isegi sellised tuntud staierid nagu rootslane Sigvard Ericsson ja kolmekordne maailmameister Hjalmar Andersen. Alles ühes viimases paaris startinud O. Gontšarenko uisutas B. Šilkovist 2,7 sekundit kiiremini. Pärast esimest võistluspäeva juhtis J. Grišin B. Šilkovi, O. Gontšarenko ja D. Sakunenko ees.

Teisel võistluspäeval jätkus NSV Liidu sportlaste edu. Juba pärast 1500 meetri uisutamist mitmevõistluses juhtima asunud B. Šilkov sai 10 000 meetris paremuselt kolmanda aja ning võitis maailmameistri tiitli. Oleg Gontšarenko tuli teiseks ja J. Grišin kolmandaks. Aupjedestaali juurde tõttasid norralased H. Andersen ja I. Martinsen ning kandsid värske maailmameistri kätel staadionilt välja.

1954. a. Euroopa meistrivõistlused peeti Davoses. Värske maailmameistri, Nõukogudemaa sportlase B. Šilkovi peamiseks konkurendiks oli kolmekordne Euroopa ja maailmameister H. Andersen. Davoses toimunud rahvusvahelistel võistlustel sai H. Andersen väikeses mitmevõistluses 189,910 punkti. Tema tagajärjed olid: 500 m — 44,3, 1500 m — 2.21,4, 3000 m — 4.49,6 ning 5000 m — 8.22,1. R. Åås sai 190,236 punkti, kusjuures ta võitis 1500 meetrit 2 minuti 17,5 sekundiga.

NSV Liitu esindasid Davoses kolm meest. B. Šilkovi kõrval kuulusid esindusse veel O. Gontšarenko ja J. Grišin. Norralasi ja hollandlasi oli kuus, rootslasi viis, austerlasi neli, soomlasi, šveitslasi, prantslasi, belglasi, inglasi ja sakslasi kolm ning itaallasi kaks.

Esmakordselt võttis osa Euroopa meistrivõistlustest nii suur arv riike — kokku 11 maad 44 sportlasega.

500 m startis esimeses paaris norralane Finn Hodt ja austerlane Kurt Emminger. F. Hodt ületas 42,9 sekundiga teises paaris sõitnud J. Grišini 0,6 sekundiga ning asus võistlust juhtima.

Hjalmar Anderseni partneriks oli esmakordselt Soomet esindav Juhani Järvinen. Nad said võrdse tagajärje 43,8 sekundit. Boriss Šilkov läbis distantsi 43,2 sekundiga. T. Salonen uisutas 500 meetris paremuselt teise aja — 42,8.

Kui starti asusid 5000 meetri uisutajad, näitas kraadiklaas +14° C. Pealtvaatajad võtsid seljast mantlid.

Uisutasid H. Andersen ja austerlane E. Offenberger. 200 m läbiti 21,0 sekundiga. Esimeste ringide katmiseks kulus 37,0; 37,5; 38 ja 40 sekundit. H. Andersen oli koostanud oma graafiku nii, et aeg tuleks parem hollandlase K. Broekmani 1952. a. püstitatud maailma tipptulemusest. Algus eeldaski uue rekordi sündi, kuid soe ilm ja sellega kaasnenud hapnikupuudus aeglustas tempot distantsi teisel poolel. H. Anderseni tagajärjeks jäi 8 minutit 12,9 sekundit. Noore rootslase S. Ericssoni ja J. Grišini duell lõppes esimese võiduga. Ajad 8.22,4, 8.42,7.

Startisid 1953. a. Euroopa meister K. Broekman ja norralane S. Haugli. Kogu distantsi vältel toimus harvanähtav ja pinev võistlus. Alles viimastel ringidel suutis norralane saavutada edu ning võitis kahe sekundiga hollandlast. Aega oli kulunud 8 minutit 17,2 sekundit. Päeva paremuselt teise aja uisutas O. Gontšarenko — 8.14,5 ja kolmanda B. Šilkov — 8.16,2. Šilkov oli küll esimestel ringidel kiirem kui H. Andersen. 36, 37,5, 37,5 — sellised olid esimesed näitajad, kuid tema tempo langes distantsi teisel poolel veelgi rohkem kui H. Andersenil.

Esimese võistluspäeva järel juhtis 92,820 punktiga B. Šilkov. H. Andersen oli 93,090 punktiga teine ja O. Gontšarenko 93,850 punktiga kolmas.

Teisel päeval sai esimeses paaris startinud O. Gontšarenko 1500 meetris aja 2.14,1 ja S. Ericsson 2.15,0. Need olid niikaua päeva parimad, kui starti asus B. Šilkov. 300 meetrit 28,0, kaks ringi 34,0, viimane 38,1 ja finišis 2 minutit 13,3 sekundit. Seda aega teised võistlejad enam ei ületanud. O. Gontšarenko aega 2 minutit 14,1 sekundit kordas veel J. Grišin. R. Ääs läbis distantsi 2 minuti 14,5 ja J. Järvinen 2 minuti 15,0 sekundiga.

Kolme ala järel juhtis mitmevõistlust rohkem kui punktilise edumaaga B. Šilkov (137,253), O. Gontšarenko oli teine (138,517), H. Andersen kolmas (138,623), J. Järvinen neljas (138,980) ja J. Grišin viies (139,270).

Ka seekord näis, et tiitlivõitja küsimus on pärast kolme ala juba otsustatud. Ligi pool minutit pidid O. Gontšarenko ja H. Andersen uisutama 10 000 meetris B. Šilkovist kiiremini, et tulla Euroopa meistriks.

Esimeses paaris uisutasid Sigvard Ericsson ja Juhani Järvinen. Nende ajad 17 minutit 08,9 ja 17 minutit 27,6 sekundit eeldasid, et järgnevad näitavad veelgi suurepärasemaid tagajärgi. Kolmandas paaris olid koos O. Gontšarenko ja H. Andersen — mehed, kes pretendeerisid Euroopa meistri tiitlile. H. Andersen läbis ringe pidevalt alla 40 sekundi. Noor Nõukogudemaa sportlane jäi temast ikka rohkem ja rohkem maha. Kui H. Andersen lõpetas, fikseerisid kellad 16 minutit 55,2 sekundit. O. Gontšarenko aeg oli 17 minutit 33,7 sekundit. Seega oli ta medalipretendentide hulgast välja langenud. Mitmevõistluse võitmiseks võis B. Šilkov H. Andersenile kaotada kõige rohkem 27 sekundit.

Startisid koos B. Šilkov ja S. Haugli. B. Šilkovi ajaks oli planeeritud 17.23,0, S. Haugli aga üritas ühte kolmest esikohast uisumaratonis. Hea staierina tuntud norralane lõpetaski 17 minuti 10,5 sekundiga, B. Šilkov aga ennetas tunduvalt graafikut, saades aja 17 minutit 16,1 sekundit. 10 000 meetris tuli H. Anderseni järel teiseks K. Broekman ja kolmandaks S. Ericsson.

Euroopa meistri tammepärg kuulus B. Šilkovile 189,058 punktiga, mis oli ainult 0,100 punkti halvem maailmarekordist. Teiseks tuli kolmekordne Euroopa ja maailmameister ning niisamapaljukordne olümpiavõitja H. Andersen 189,383 punktiga. S. Ericsson oli kolmas 191,185 punktiga. Ainult 0,017 punkti jäi pronksmedalist puudu O. Gontšarenkol. Järgnesid J. Järvinen, K. Broekman, S. Haugli. Kaheteistkümnes oli noor Norra kiiruisutaja K. Johannesen 195,277 punktiga.

1954. aastal jälgisid Rootsi linnas Östersundis tuhanded pealtvaatajad järjekorras kaheteistkümnendaid naiste maailmameistrivõistlusi kiiruisutamises. Spordisõbrad tahtsid näha võitmatuse oreooliga ümbritsetud Nõukogudemaa naiskiiruisutajaid. Nende uisutamist jälgiti suure tähelepanuga ning publik ei olnud kitsi kiitusega.

500 meetris startis teises paaris Lidia Selihhova ning sai aja 47,8. See oli ainult 0,2 sekundit nõrgem tema Alma-Ata kõrgmäestiku liuväljal uisutatud isiklikust rekordist. 0,2 sekundit kiiremini kui Lidia Selihhova läbis võistlusmaa S. Kondakova. Kolmandaks tuli Olga Akifjeva.

3000 meetris startis esimeses paaris üks maailma paremaid naisstaiereid soomlanna E. Huttunen. Esimese ringi läbis ta 40,5 sekundiga ning hoidis niisugust tempot rohkem kui poole võistlusmaa ulatuses. Viimastel ringidel aga vähenes kiirus märgatavalt ja soomlase ajaks märgiti 5 minutit 30,6 sekundit. Seejärel ületas R. Žukova 0,7 sekundiga E. Huttuse tulemuse. Ka L. Selihhova ja H. Štšegolejeva olid soomlannast paremad. 3000 meetris tuli esimeseks R. Žukova, kuid mitmevõistluses juhtis L. Selihhova ligi punktilise edumaaga.

NSV Liidu sportlased võitsid kindlalt 1000 meetri uisutamise. Parim aeg — 1 minut 40,2 sekundit — kuulus S. Kondakovale, järgnesid L. Selihhova 1 minuti 41,0 ja E. Žukova 1 minuti 41,1 sekundiga. L. Selihhova edu oli kahanenud 0,550 punktini. S. Kondakova oli jõudnud talle üsna lähedale.

5000 m läbis S. Kondakova 9 minuti 48,5 sekundiga. Maailmameistri tiitli võitmiseks võis L. Selihhova sõita 5,5 sekundit nõrgema aja. Ta uisutas R. Žukovaga paaris. Esimene pool võistlusmaast läbitakse ring ringi järel suurepärase tempoga. Distantsi teisel poolel läks R. Žukova paar meetrit ette ja hakkas siis edumaad pidevalt suurendama. Juba eelviimasel ringil aga oli selge, et maailmameistri tiitli saatus on seekord otsustatud. L. Selihhoval oli enam kui 10-sekundiline edu S. Kondakova ees.

Ja nii ta kujuneski. 5000 meetrit võitis viimases paaris startinud E. Huttunen 9 minuti 20,2 sekundiga. Paremuselt teine aeg (9.22,6) oli R. Žukoval, mis andis talle mitmevõistluses L. Selihhova järel teise koha. S. Kondakova jäi mitmevõistluses kolmandaks.

MAAILMAMEISTRI LOORBERIPÄRG ROOTSI JA NSV LIITU

1955. aastal kogunes meeskiiruisutajate paremik maailmameistrivõistlusteks esmakordselt Nõukogude Liidu pealinna Moskvasse. Külmadele veebruaripäevadele vaatamata kihas Moskva «Dünamo» staadion nagu suvel jalgpallimängude ajal. Rohkem kui 50 000 inimest palistas jäärada. Lehvisid neljateistkümne osavõtva maa riigilipud. Rekordiline arv riike, rekordiline arv võistlejaid ning rekordiline arv pealtvaatajaid — see kõik andis suurvõistlustele eriti võimsa ilme.

Võistlejaid oli saabunud Norrast, Rootsist, Soomest, Ungarist, Tšehhoslovakkiast, Hollandist, Inglismaalt, USA-st, Austraaliast, Austriast, Jaapanist, Šveitsist ja Saksa FV-st.

Sumisevad tribüünid vaikisid, kui lõppes teise võistluspäeva esimene ala — 1500 meetri uisutamine. Enamik pealtvaatajaid, käes pliiats ja paber, oli süvenenud punktide arvestamisse. Samal ajal alustasid kohtunikud võistluste viimasele alale 10 000 meetri uisutamise paaridele loosimist.

Kuid heidame pilgu tagasi esimesele võistluspäevale. 500 meetri uisutamine andis uue maailmameistrivõistluste rekordi. Soomlane Toivo Salonen näitas, et ta kuulub maailma tugevamate sprinterite hulka ning võitis ajaga 42,5. 5000 m uisutamine tõi terve rea üllatusi. Võitis noor norralane Knut Johannesen (8.33,0) rootslase Sigvard Ericssoni (8.35,4) ees. Kolmas oli inglane John Cronshey ajaga 8.35,9. Niisiis esimesel päeval kahel alal kolmest esimesest kohast nõukogude sportlastele ainult üks koht. 500 meetris oli B. Šilkov 42,9 sekundiga kolme parema hulgas. Esimese päeva järel juhtis B. Šilkov siiski ka mitmevõistlust. 1500 meetris oli võidukas O. Gontšarenko (2.20,6). Hästi uisutas rootslane S. Ericsson, kes kaotas O. Gontšarenkole ainult 0,3 sekundiga. Kolmandaks jäänud B. Šilkov kaotas omakorda 0,2 sekundiga rootslasele.

Lõpuks olid punktid kokku võetud ja paarid 10 000 meetri kihutamiseks loositud. Enne viimast ala juhtis B. Šilkov mitmevõistlust 1,043 punktiga S. Ericssoni ees. O. Gontšarenko oli tõusnud kolmandaks. Neljas oli NSV Liidu sportlane D. Sakunenko.

Arvestused olid tehtud. Hinge kinni pidades oodati staadionil teateid stardijärjekorrast ja paaridest. Loosiõnn oli seekord aga NSV Liidu sportlaste vastu. Kõigil tuli sõita enne üht peamist esikoha pretendenti rootslast S. Ericssoni. Rootslane oli eelista-

tud olukorras, ta võis koostada sõidugraafiku vastavalt oma konkurentide saavutustele. Süttis roheline tuli, stardipauk. Esimene paar, hollandlane K. Broekman ja norralane R. Åås, alustas võistlust. Hea staierina tuntud hollandlane oli norralasest 4,8 sekundi võrra kiirem, saades aja 17 minutit 40,2 sekundit. Teises paaris startisid B. Šilkov ja austerlane F. Offenberger. Viis ringi läbis B. Šilkov 10 sekundit aeglasemalt kui K. Broekman. F. Offenberger aga oli B. Šilkovist juba paarkümmend meetrit maha jäänud. B. Šilkovi ergutati. Seda tegid nii pealtvaatajad kui ka kaasvõistlejad. Eriti agar oli 10 000 m maailmarekordi omanik Hjalmar Andersen. Kord siin, juba seal ergutas ta kõigest hingest B. Šilkovi. Viimane suurendas kiirust, kuid kaotatud aega ei suutnud ta enam tasa teha. Ajamõõtjad näitasid tagajärjeks 17 minutit 47,9 sekundit.

Startisid norralane H. Andersen ja inglane J. Cronshey. 5000 meetris oli inglane võitnud norralast 0,6 sekundiga. Huviga oodati nüüd 10 000 meetri tagajärgi. Esimene ring läbiti teineteise kannul. Siis aga hakkas inglane maha jääma. Norralane võitis ajaga 17 minutit 31,9 sekundit.

Rajale tulid O. Gontšarenko ja G. Skjöllin (Rootsi). O. Gontšarenko jättis peagi rootslase kaugele maha. Ühtlaselt ja energilise sammuga läbis ta ringe. 12. ringi lõpul oli Nõukogudemaa sportlasel kuuesekundiline edu H. Anderseni ees. B. Šilkovist oli ta ees koguni 19 sekundit, kuid mitmevõistluse võitmiseks pidi ta 10 000 m lõpetama 27,6 sekundit kiiremini kui B. Šilkov. Ring järgnes ringile — pidevalt kasvasid võidetud sekundid. Tribüünil suurenes elevus, mis O. Gontšarenko saabumisel viimasele sirgele muutus lausa orkaaniks. Tema aeg 17 minutit 9,9 sekundit oli päeva parim.

Maailmameistri tiitli saatus polnud aga veel otsustatud. Startisid Dmitri Sakunenko ja norralane Hroar Elvenes. Kolm esimest ringi läbis D. Sakunenko viie sekundi võrra O. Gontšarenkost kiiremini. Kuid võistlusmaa teisel poolel langes tempo ja ta kaotas Gontšarenkole 5,1 sekundiga.

Pimenes. Temperatuur langes ja tuul vaibus. Rajale tuli viimane paar: Norra meister Knut Johannesen ja Euroopa meister Sigvard Ericsson. Pärast 20 ringi oli S. Ericssonil edu O. Gontšarenko ees juba 1,5 sekundit. Vahepeal pisut mahajäänud K. Johannesen hakkas rootslasele lähenema. Nüüd aga lisas Ericsson veelgi tempot ning võitis «Dünamo» staadioni uue rajarekordiga — 17 minutit 9,8 sekundit. K. Johanneseni aeg oli 2,1 sekundit nõrgem. Viimane sõit otsustas maailmameistri. Võitjate autasustamispjedestaali kõrgeimale astmele tõusis rootsi kiiruisutaja S. Ericsson. Pisut madalamal seisid eelmiste aastate maailmameistrid O. Gontšarenko ja B. Šilkov.

Unustamatu võistlus Moskva jäärajal oli lõppenud. 60 aasta jooksul, mil oli peetud maailmameistrivõistlusi kiiruisutamises,

polnud veel kunagi olnud nii pingelist ja haaravat võistlust esikoha pärast. Ühelgi kiiruisutajal ei õnnestunud tulla Moskvas võitjaks kahel distantsil ning maailmameistri tiitli saatus otsustati alles viimase ala viimase sõiduga.

1955. a. maailmameistrivõistlused naistele peeti Soomes Kuopio linnakeses. Järvedega piiratud Soome sisemaal asuv 35 000 elanikuga tööstuslinn tervitas soojalt naiskiiruisutajaid Rootsist, Norrast, NSV Liidust.

500 meetri uisutamise võitis Tamara Rõlova, kes kuulus esmakordselt NSV Liidu koondisse. Ta läbis distantsi 48,9 sekundiga. 3000 meetris oli kiireim R. Žukova — aeg 5 minutit 34,1 sekundit. Soomlanna E. Huttunen sai 3,2 sekundit nõrgema aja. Viimase tagajärg oli 5.37,3. Pärast esimest päeva juhtis mitmevõistluses R. Žukova. T. Rõloval oli 0,700 punkti vähem.

Teisel võistluspäeval oli 1000 meetris võidukas S. Kondakova. Stopperid näitasid ajaks 1 minut 40,9 sekundit. Liider R. Žukova kaotas talle ainult 1,5 sekundiga. Pärast kolme ala R. Žukova edu oli kaasvõistlejate ees niivõrd suur, et polnud mingit kahtlust, kes tuleb maailmameistriks. R. Žukova võitis ka 5000 meetrit ajaga 9 minutit 26,4 sekundit ning maailmameistri tiitli mitmevõistluses 2,150-punktilise edumaaga NSV Liidu 1955. a. meistri R. Rõlova ees. Kolmandaks tuli S. Kondakova ja neljandaks E. Huttunen.

UUSTULNUKAST ÜLEKAALUKAKS VÕITJAKS

Olümpiamängude medalivõitjate nimekirjas leidub kõige rohkem norralasi, järgnevad soomlased, ameeriklased, hollandlased ja kanadalased. Juba aastaid kuulusid Nõukogudemaa sportlased maailma kiiruisutajate pere esiridadesse, kuid seni polnud veel jõudu proovitud olümpiamängudel. Esmakordselt võtsid NSV Liidu kiiruisutajad taliolümpiamängudest osa 1956. aastal Cortina d'Ampezzos.

Varakult tehti ettevalmistustöid olümpiamängude uisuraja valmistamiseks. Asukohaks valiti 1755 m kõrgusel asuv Misurina järv. Rada saeti jääpinnast lahti, et vältida võimalike pragude tekkimist. Rajameistriteks kutsuti spetsialistid Rootsist. Misurina jäärada pidi minema ajalukku kui tõeline rekordite «vabrik».

«Ühte võib soovitada kiiruisutajatele,» rääkis Rootsi tuntud võistlusradade ehitamise spetsialist Nilsen, kelle juhatusel rajati Misurina jäärada, «et nad reguleeriksid sõidukiirust, kuna muidu võib kurvides välja lennata.»

28. jaanuaril 1956. a. vooris autobusse ja tuhandeid sõiduautosid Misurina järve suunas, sinna, kus algasid kiiruisutajate võistlused.

Loos viis 500 meetri esimesse paari äsja siinsamas maailmarekordi ületanud Nõukogudemaa sportlase Jevgeni Grišini ja inglase John Cronshey. Kiiresti liikus tohutu ajamõõtja osuti, kuid veel kiiremini lähenes finišile J. Grišin. Finiš — osuti suurel kellal peatus 40 sekundi piiril. Kuus päeva tagasi sai Grišin 500 meetris 40,2 sekundit ja seda kordas ta ka täna. Kas J. Grišin on olümpiavõitja? Kas on veel 45 startimata võistleja hulgas meest, kes suudaks seda saavutust korrata või ületada?

Lähtele asusid Juri Sergejev ja jaapanlane S. Takemura. J. Sergejev uisutas suurepäraselt. Kuid finišis näitasid ajamõõtjad 41,1. Järg oli Toivo Salose ja šveitslase Erich Kuhli käes. T. Salonen jättis oma partneri kaugele maha ja lõpetas ajaga 41,7 sekundit.

Rajal uisutasid norralane Alf Gjestvang ja itaallane Guido Caroli. Suurepäraselt läbiti distants ja aeg 41,0 sekundit viis norralase teisele kohale.

Valjuhääldajatest teatati, et pealtvaatajad saavad vajalikku informatsiooni suurelt elektriliselt teadete tahvlilt. Paljud pilgud pöördusid tahvlile, kus olid reastatud momendi kuus paremat: Jevgeni Grišin, Alf Gjestvang, Juri Sergejev, Toivo Salonen, William Carow (USA) ja Bengt Malmsten (Rootsi). Ajad olid suurepärased: 40,2 — 41,0 — 41,1 — 41,7 — 41,8 — 41,9.

Kas suudab veel keegi sellesse gruppi tungida? Stardis seisid noor Nõukogudemaa sportlane Rafael Gratš ja 1952. a. 500 meetri olümpiavõitja ameeriklane Kenneth Henry. Mõlemad närveerisid, nii olümpiamängudel karastatud K. Henry kui ka noor, alles mõnda aastat uisutav R. Gratš. Viimasele oli see esimeseks rahvusvaheliseks suurvõistluseks.

Stardipauk. Esimene lähe ebaõnnestus. Süüdi oli K. Henry. Seejärel kordas sama viga R. Gratš. Kohtunik manitses sportlasi rahunema. Mehed uisutasid pisut aega rajal ja siis õnnestus lõpuks start.

R. Gratš uisutas väga rahulikult. Polnud märgata mingit närvitsemist. Ameeriklane jäi kaugele maha. Kui R. Gratš ületas finišijoone, oli suure kella osuti jäänud jälle peatuma enne 41 sekundi märki. Aeg 40,8 sekundit tõstis R. Gratši teisele kohale.

Nõukogudemaa sportlane Juri Mihhailov ja Juhani Järvinen uisutasid järgmises paaris. Esimesed 300 meetrit läbis J. Mihhailov R. Gratšist kiiremini. Ta lausa tormas viimasesse kurvi. Kuid siis juhtus see, mida rajameister ennustas ... J. Mihhailov hilines pisut kurvi võtmisel, saapa serv puudutas jääd ning ta libises ja kukkus. Sel momendil oli ta J. Järvisest mitu meetrit ees. Soomlane lõpetas võistluse ajaga 42,2 sekundit. Viimastes paarides enam üllatusi ei juhtunud ja Nõukogudemaa sportlased olid saavutanud kaksikvõidu. Senise olümpiamängude rekordiga (43,1 sekundit — 1948. a.) oleks nüüd pidanud jagama 22.—24. kohta!

Teisel päeval läksid võistlustulle staierid. 5000 meetri maailmarekord oli 7 minutit 45,6 ja olümpiamängude rekord 8 minutit 10,6 sekundit. Et olümpiamängude tipptulemus ületatakse, selles ei kahelnud keegi. Mis saab aga 1955. aastal Alma-Atas Boriss Šilkovi püstitatud maailmarekordist? Paljud ei pidanud seda rekordit tõenäoliseks. Arvati, et niisugust aega on lihtsalt võimatu saavutada.

Juba esimeses paaris ületati olümpiamängude rekord. Saksa Demokraatliku Vabariigi kiiruisutaja Helmuth Kuhnert, kes alles äsja oli Davoses saanud 10 000 meetri uisutamises maailma kõigi aegade teise tagajärje 16 minutit 33,2 sekundit, jättis oma partneri austerlase Franz Offenbergeri enam kui pool ringi maha ning lõpetas ajaga 8 minutit 04,3 sekundit.

Rajal sõitsid rootslane Olle Dahlberg ja hollandlane William de Graaf. Suurema osa võistlusmaast juhtis O. Dahlberg. Ta uisutas ringe 37—38 sekundiga. Varjuna püsis rootslase kannul hollandlane. Sellist tasavägist võistlust ei oldud Misurina järve jääl varem nähtud. O. Dahlberg läks viimasele ringile ja kohe tema kannul W. de Graaf. 300 m enne finišit hakkas W. de Graaf spurtima, lähenes ja möödus rootslasest ning lõpetas võistluse uue olümpiamängude rekordiga — 8 minutit 00,2 sekundit.

Kolmandas paaris uisutas ameeriklase M. MacNamara kõrval 10 000 meetri maailmarekordi omanik B. Šilkov. Esimesed ringid kaeti 35,6 sekundiga! Ameeriklane ei pidanud sellele tempole vastu. Ka B. Šilkovi jaoks oli niisugune tempo liiga tugev. Ta vähendas tempot sekundi võrra. Sõita oli raske, järvele langes udu. 37,4 ... 37,4 ... 37,9 ... 38 sekundit. Siit ja sealt kostis arvamusi: «Hindas ennast üle — jõud on otsas!»

B. Šilkov kiirendas uuesti tempot: 37,8 ... 37,8 ... 38,1. Algas viimane ring. 100 m enne finišit võttis Šilkov käed seljalt ning alustas lõpuspurti. Ameeriklane läks alles viimasele ringile. Kui Šilkov lõpetas, fikseeriti uueks olümpiarekordiks 7 minutit 48,7 sekundit.

Starti kutsuti Oleg Gontšarenko ja soomlane Kaukko Salomaa. Kuigi O. Gontšarenko tempo polnud ühtlane: 38,3 ... 37,5 ... 36,9 ... 37,2 ... 37,8 ... 37,3 ... 37,5 ... 38,1 ... 38,2 : ... 38,5 ... 39,5, sai ta siiski aja alla 8 minuti piirist — 7 minutit 57,5 sekundit.

Kaheksandas paaris startis 1955. a. maailmameister rootslane Sigvard Ericsson. Tema kiirem ring oli 37 sekundit ja aeglasem, viimane ring — 38,6 sekundit. Ajaga 7 minutit 56,7 sekundit asus ta teisele kohale. Kiirelt alustas norralane Knut Johannesen. Esimesed 200 meetrit läbis norralane 21,0 sekundiga, ka esimene ring oli kiire, kuid alla 8 minuti piiri ta siiski ei jõudnud. Puudu jäi 0,2 sekundit. Veel kiiremini alustas teine Alma-Atas alla 8 minuti uisutanud mees Dmitri Sakunenko. Ta kattis esimesed

200 meetrit 20,9 sekundiga. Edasi aga kiirus vähenes ning ajaga 8 minutit 10,5 sekundit jäi ta üldjärjestuses kuueteistkümnendaks. Ta oli ühtlasi viimane mees, kes neil võistlustel ületas senise olümpiamängude rekordi.

Nõukogudemaa sportlased B. Šilkov ja O. Gontšarenko võitsid 5000 meetri kuld- ja pronksmedali, hõbemedali sai rootslane S. Ericsson.

Järgmisel päeval võisteldi Misurina jäärajal 1500 meetris. Puhus tugev tuul, sadas kerget lund. Sellistes tingimustes oli raske ületada rekordeid. Kuid leidus ka neid, kes arvasid, et S. Farstadi olümpiamängude rekord — 2 minutit 17,6 sekundit — ületatakse. Ja nii oligi. Tervelt 33 sportlast ületasid senise olümpiamängude tipptulemuse, neli korda fikseerisid ajamõõtjad maailma tipptulemusest paremat aega.

53 uisutajast startisid esimese paarina Soome kuulsus Toivo Salonen ja jaapanlane T. Asasaka. Ajamõõtjad fikseerisid soomlase ajaks 2 minutit 09,4 sekundit. Uus olümpiamängude rekord, parem ametlikust maailmarekordist. Prantsuse ajalehe «Françe Soir» korrespondent teatas, et ta andis juba toimetusele edasi: «... Salose kuldmedalit ei kõiguta enam keegi!» Paar järgnes paarile. Kuigi ei küünditud Salose ajani, püstitati aina uusi isikliikke ja rahvusrekordeid. Üheksandas paaris uisutanud soomlane J. Järvinen oli järgmine, kelle aeg oli parem maailmarekordist ja seda 0,1 sekundi võrra. Kuid veel polnud startinud Nõukogude Liidu kiiruisutajad.

Starti kutsuti üheteistkümnes paar — 500 m olümpiavõitja Jevgeni Grišin ja noor rootslane Harald Ström. J. Grišin alustas sõitu energiliselt. 300 meetrit kattis Nõukogudemaa sportlane niisama kiiresti kui T. Salonen — 26,5 sekundiga.

Kergelt ja hästi kihutas J. Grišin. «Ženja! Ženja!» ergutasid teda tribüünil viibivad Nõukogudemaa sportlased ja turistid. J. Grišin tegi mis suutis. Ring 32,4 sekundiga, mis tähendas 0,3 sekundit edu Salose ees. Teine ring 33,5 — edu oli tõusnud 1,2 sekundile. J. Grišin asus ründama seni veel kinnitamata, alles hiljuti püstitatud maailma tipptulemust. Kümmekond päeva tagasi oli J. Mihhailov Davoses uisutanud 1500 meetrit 2 minuti 9,7 sekundiga. Juba läbiski Jevgeni Grišin finiši. Kui teatati aeg: 2 minutit 08,6 sekundit — uus maailmarekord, ei tahtnud kiiduavalduste torm lõppeda. Kolm 500-meetrist lõiku järjest oli J. Grišin läbinud 42,8 sekundiga! Veel kirjutasid korrespondendid oma märkmeid J. Grišini sõidust, veel kommenteerisid raadioreporterid Nõukogude spordi järjekordset suursaavutust, kui juba rajal kihutas Davoses hiigeltulemuse püstitanud Juri Mihhailov.

Esimesed 300 meetrit uisutas J. Mihhailov 0,2 sekundit aeglasemalt kui J. Grišin. Siis aga suurendas ta tempot. Ringi aeg, 32,4 sekundit, oli sama mis J. Grišinil. Järgmine ring — 33,5

sekundit. Tempo oli täpselt niisama kiire kui J. Grišinil. Viimane ring. Siin oli J. Mihhailov 0,2 sekundit kiirem. Finišis näitasid ajamõõtjad sama aega mis J. Grišinil. Järgmistes paarides ei suutnud enam keegi ületada Nõukogude sportlaste tagajärgi.

Esmakordselt uisuspordi ajaloos said kaks sportlast ühelt maalt ühel ja samal võistlusel võrdse aja, mis oli ühtlasi maailmarekordiks.

31. jaanuaril oli viimane võistluspäev. Rajale, kuhu alles hiljuti paistis terav päike, oli langenud tihe udu. Ühe Itaalia ajalehe korrespondent andis sõidule nimeks «viirastuste sõit». Puhus külm, niiske tuul. Vaatamata kõigele sellele jätkus rekordite püstitamine. Suhteliselt aga oli 10 000 meetri uisutamine siiski olümpiamängude nõrgem ala. Ainult kolm meest ületasid senise olümpiamängude rekordi, mis seisis H. Anderseni nimel ajaga 16 minutit 45,8 sekundit. Esimesena ületas olümpiamängude rekordi kolmandas paaris startinud O. Gontšarenko. Tema tagajärg 16 minutit 45,3 sekundit oli 0,5 sekundit parem norralase H. Anderseni tipptulemusest.

Rajale tulid hollandlane E. van Toever ja norralane Knut Johannesen. Pärast 12. ringi oli norralase aeg 3 sekundit O. Gontšarenko omast nõrgem. Viieteistkümnendal ringil oli O. Gontšarenko edu 3,6 sekundit. Siis aga võttis norralane käed seljalt. Järgmised ringid läbis ta 39,8 — 38,9 — 39,2 sekundiga ning K. Johannesenil oli juba 2,8-sekundiline edu Gontšarenko ees. Ka viimastel ringidel norralase tempo ei raugenud ning finišis märgiti tema ajaks 16 minutit 36,9 sekundit. Norralane S. Haugli uisutas distantsi 16 minuti 48,7 sekundiga. Hästi sõitis ka NSV Liidu sportlane Boriss Jakimov, kuid tema tagajärg 16 minutit 59,7 sekundit ei andnud mingit lootust medali võitmiseks.

Järg oli jaapanlase T. Asasaka ja maailmameister rootslase Sigvard Ericssoni käes. Rootslane läbis ringe 41,9 — 38,5 — 39 — 39,4 — 39,7 sekundiga. S. Ericssoni aeg oli K. Johanneseni omast juba kaks sekundit parem. Et hoida jõudu, vähendas rootslane kiirust. Ringe kattis ta nüüd 40,4 — 39,9 — 40,4 — 40,0 . . . 40,0 — 40,1 — 40,2 sekundiga. Juba oli S. Ericssoni aeg 3,9 sekundit parem kui K. Johannesenil. Järgmised ringid uisutas ta jälle alla 40 sekundi. Edu oli 4,1 sekundit. Siis aga langes tempo ja lõppresultaadiks jäi 16 minutit 35,9 sekundit. Uus hiilgav olümpiamängude rekord. Senine olümpiamängude ja maailmarekordi omanik norralane Hjalmar Andersen ei olnud veel uisutanud. Viimane aga sai aja 16 minutit 52,6 sekundit ning pidi leppima kuuenda kohaga.

Kiiruisutamise võistlused olid lõppenud. Olümpiamängude uustulnuk — NSV Liit — oli ülekaalukas võitja. Kaheteistkümnest medalist viisid NSV Liidu sportlased seitse kaasa. Itaalia ajakiri «Stadio» kirjutas: «NSV Liidu sportlaste triumf näitas, et Alma-Atas saavutatud sensatsioonilised tulemused olid õiged.»

1956. a. koguneti juba neljateistkümnendat korda Oslosse, et selgitada maailmameistrit kiiruisutamises. 44 võistlejat Norrast, Rootsist, Soomest, Inglismaalt, USA-st, Saksa DV-st, Saksa FV-st, Tšehhoslovakkiast, NSV Liidust, Hollandist, Jaapanist, Kanadast ja Lõuna-Koreast rivistus Oslo Bisleti staadionile.

Esimesel alal — 500 meetrit — said Nõukogudemaa sportlased kaksikvõidu. Juri Mihhailovi aeg oli 41,9 ja Jevgeni Grišinil — 42,2 sekundit. 5000 meetris oli parim NSV Liidu sportlane Oleg Gontšarenko (8.07,7) möödunud aasta maailmameistri Sigvard Ericssoni (8.09,1) ja norralase Thorsten Seiersteni (8.10,9) ees.

Kui esimesel päeval olid O. Gontšarenko ja J. Mihhailov püstitanud uued staadionirekordid, siis B. Šilkov uisutas 1500 meetris uue maailma tipptulemuse harilikul liuväljal. Aeg 2 minutit 11,6 sekundit. Ka järgmised kolm kohta kuulusid NSV Liidu sportlastele. Need olid J. Grišin (2.12,0), J. Mihhailov (2.13,6) ja O. Gontšarenko (2.13,8).

10 000 meetri sõidus püstitati uus staadionirekord. Norralane T. Seiersten sai aja 16 minutit 43,3 sekundit. O. Gontšarenko oli 16 minuti 47,7 sekundiga 10 000 meetris teine ning tuli seega mitmevõistluse võitjaks. 188,255 punkti oli maailmarekordiks harilikel liuväljadel.

Eelmisel aastal olid Moskvas väga tasavägised maailmameistrivõistlused, kuid tasemelt ei saanud neid kuidagi võrrelda Oslos toimunutega. Siin sai mitmevõistluses kokku kuus meest punktide kogusumma alla 190. Oslo võistluste tulemusi võib võrrelda võimlemisvõistluste tagajärgedega, kus võitja selgitamisel otsustavad kümnendik- ja sajandikpunktid.

10 000 m uisutamises said Oslos aja alla 16 minuti seitse sportlast, 5000 meetris alla 8 minuti 20 sekundi üheksa uisutajat, 500 meetris alla 43 sekundi kuus ning 1500 meetris aja alla 2 minuti 15 sekundi kaheksa sportlast. Niisuguseid tagajärgi polnud maailmameistrivõistluste ajaloos varem näidatud.

Rekordiline arv — 25 naisuisutajat — kogunes 1956. a. maailmameistrivõistlusteks Rootsi Kvarnsvedeni linnakesse. Nendest olid 11 juba tuntud uisusportlased, kuna ülejäänud kuulusid n.-ö. heasse järelkasvu. Kvarnsvedenis ületati ka osavõtjate noorusrekord. Kõige nooremad võistlejad, soomlanna Iris Sihvonen ja rootslanna Christina Scherling — olid 15-aastased.

Võistluste kava oli muudetud. Alates 1956. a. otsustati pidada naiste maailmameistrivõistlused ainult väikeses mitmevõistluses (500 m, 1000 m, 1500 m, 3000 m). Suurema eduga kui kunagi varem esinesid NSV Liidu naiskiiruisutajad. Võideti kõik 15 auhinnalist kohta. Mitmevõistluses kuulusid esimesed viis kohta NSV Liidu sportlastele, alles kuuendaks tuli välisriigi esindaja.

Selleks oli 15-aastane I. Sihvonen. 1955. a. maailmameistrivõistlustel kolmandaks tulnud Sofia Kondakova omandas maailmameistri loorberipärja. Ta tuli kolmel alal esimeseks ja ühel viiendaks ning sai nelja distantsi kogusummaks 207,484 punkti. See oli parim punktide kogusumma, mida sõjajärgseil maailmameistrivõistlustel oli saavutatud.

1957. aasta maailmameistrivõistlustel Soomes jäi NSV Liidu sportlasel Inga Artamonoval Sofia Kondakova tulemusest ainult 0,016 punkti puudu. Jälle oli I. Sihvonen see, kes viie Nõukogudemaa sportlase järel tuli kuuendale kohale. Ka ühe auhinnalise koha näpsas noor soomlanna NSV Liidu sportlastelt. Ta tuli 1000 meetris teiseks ajaga 1 minut 41,8 sekundit. Võitja Artamonova aeg sellel distantsil oli 1 minut 39,9 sekundit.

1957. aastal oli kogu aeg kõigi uisuspordisõprade tähelepanu tulipunktis norralane Knut Johannesen. Euroopa meistrivõistlustel kaotas ta mitmevõistluses Oleg Gontšarenkole. Seda püüdis K. Johannesen revanšeerida maailmameistrivõistlustel Östersundis. Mõlemad lühemad distantsid võitis seal Boriss Šilkov vastavalt 43,8 sekundiga ja 2 minuti 13,9 sekundiga. Knut Johannesen aga läbis kõige kiiremini mõlemad pikemad maad: 5000 m 8 minuti 8,9 sekundiga ja 10 000 m 16 minuti 33,9 sekundiga ning tuli B. Šilkovi, B. Tšõbini ja O. Gontšarenko ees maailmameistriks mitmevõistluses.

Knut Johannesen kuulub vaidlematult Norra ja maailma kõigi aegade kuulsamate kiiruisutajate hulka. 18-aastaselt startis ta esmakordselt Norra noorte meistrivõistlustel. Debüüt oli üsna tagasihoidlik, K. Johannesen jäi üheteistkümnendaks. 1953. aastal kohtus K. Johannesen juba Norra paremikuga maa meistrivõistlustel. Seekordki polnud tal erilist edu. Alles järgmine hooaeg pani aluse K. Johanneseni edasisele sportlaskarjäärile. Kokku startis ta 13. detsembrist 1953 kuni 9. märtsini 1954 üheksateistkümnel võistlusel, millest kuusteist olid rahvusvahelised.

1955. aastal tuli K. Johannesen Norra meistriks, mis tähendas aga juba kuulumist maailma paremiku ridadesse. Huvitav on veel märkida, et 1957. aastal, mil K. Johannesen oli suurvormis, oli ta hooaja paremate üksikdistantside kogusumma 186,292 punkti, tagajärg, milleni polnud varem jõudnud ükski norralane. K. Johanneseni paremad tagajärjed olid: 500 meetrit — 44,3 sekundit; 1500 meetrit — 2 minutit 12,2 sekundit; 5000 meetrit — 8 minutit 2,3 sekundit ja 10 000 meetrit — 16 minutit 33,9 sekundit.

Need, kes K. Johanneseni lähemalt tunnevad, iseloomustavad teda kui suurepärast inimest ja sportlast, kes kogu energia on pühendanud oma eriharrastusele ja spoiditehnika põhjalikule õppimisele. Ta ei jäta tähele panemata ühtegi treeneri õpetust ega sõprade nõuannet. Kõik see on üheks põhjuseks, et Knut

5000 meetri maailmarekordi omanik Boriss Šilkov võitis ka Cortina d'Ampezzos 5000 meetri uisutamise

10 000 meetris aga tuli esimeseks rootslane Sigvard Ericsson

Norra kuulsus H. Andersen õnnitleb soojalt 1956. a. maailmameistrit O. Gontšarenkot

Naiste 1956. a. maailmameister Sofia Kondakova

Järgmisel aastal Soomes võitis maailmameistri tiitli Inga Artamonova

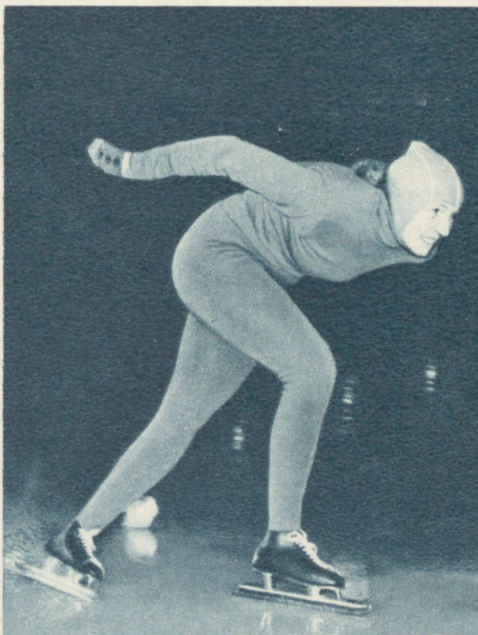

Sverdlovski staadioni tribüünidel polnud ainsatki tühja kohta, kui algasid naiste 1959. a. maailmameistrivõistlused

Autogrammi soovijad piiravad maailmameister Tamara Rõlovat

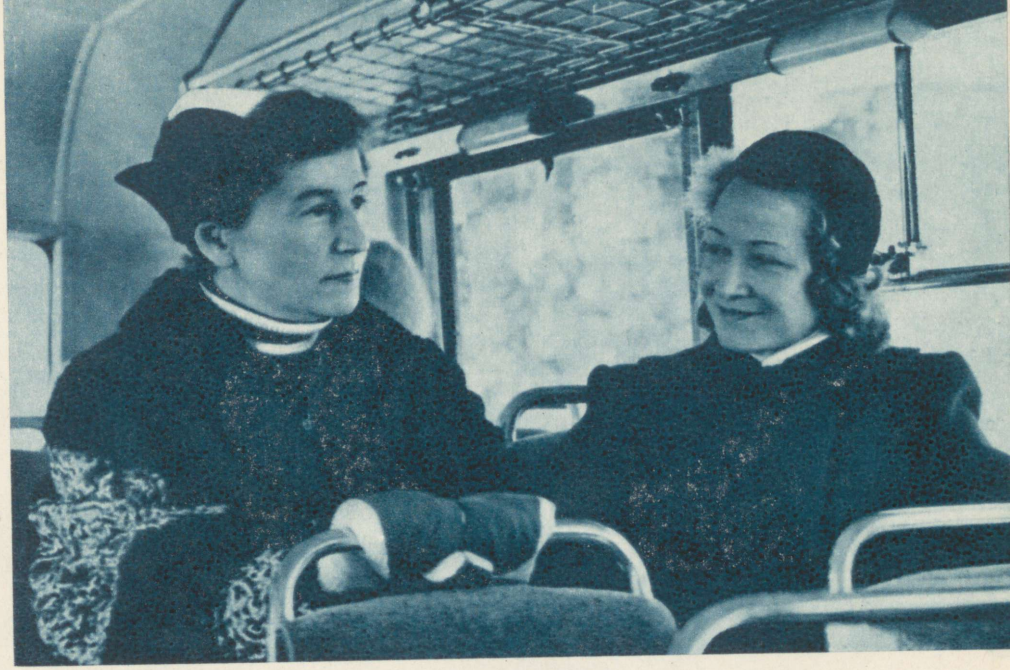

Sverdlovskis oli Maria Issakova juba loobunud võistlemast, kuid tema põline konkurent Evi Huttunen (vasakul) mõtles ikka veel medalile . . .

. . . ja võitiski esikoha 3000 meetri uisutamises

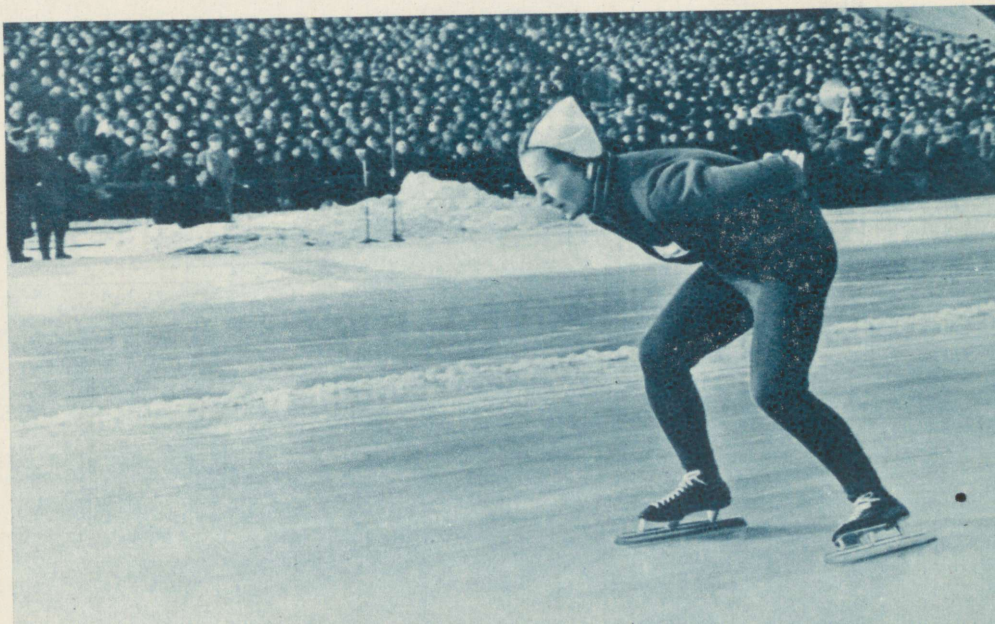

Norralane Knut Johannesen, 1957. a. maailmameister

Valentina Stenina, 1960. ja 1961. a. naiste kiiruisutamise maailmameister

Maailmameistri tiitli viis aga Sverdlovski Boriss Stenin

1960. a. maailmameistrivõistluste üllatusmees André Kouprianoff

Johannesen on püsinud ligi kümme aastat järjest maailma paremate kiiruisutajate ridades.

1958. aasta maailmameistrivõistlustel Helsingis võttis hea talveilm vastu külalisi kaugelt ja lähedalt, kiiruisutajaid 17 maalt.

Võistluse avasid 500 meetris norralane Roald Åås ja Saksa DV esindaja Helmuth Kuhnert. Võitis H. Kuhnert ajaga 45,3 sekundit. Vaevalt kostis valjuhääldajatest O. Gontšarenko nimi, kui kogu Helsingi olümpiamängude staadion lõi kihama. Nõukogudemaa sportlane, kes startis koos korealase Li Tai-tsuaniga, tuli ülekaalukalt võitjaks — aeg 45,0 sekundit. Järgmises paaris sõitsid 1957. a. maailmameister norralane K. Johannesen ja nüüd juba Lõuna-Aafrika Unioni esindaja inglane D. Cronshey. Nad uisutasid kogu võistlusmaa kõrvuti ja lõpetasidki võrdse aja — 46,1 sekundiga.

Siis alustas soomlane Toivo Salonen sõitu enne signaali. Temale järgnes ka Tšehhoslovakkia sportlane B. Jauris. Kumbki ei pööranud kohtuniku märguande peale tagasi. Kuigi T. Salonen sai aja 44 sekundit, tühistati see. Peakohtunik aga lubas neil startida teist korda viimase paarina.

Hästi uisutas noor Nõukogudemaa sportlane Vladimir Šilõkovski, kes sai päeva kolmanda aja — 44,5 sekundit. Teistkordsel sõidul oli T. Salose aeg 44,3 sekundit ja ta jäi üldjärjestuses Nõukogudemaa kiiruisutaja Robert Merkulovi (44,2) järel teiseks.

5000 meetri uisutamise algul muutus ilm. Temperatuur tõusis. Võistlejate ette kerkis küsimus kuidas sõita. Esimeste «katsejänestena» startisid soomlane J. Järvinen ja inglane D. Cronshey. Soomlase aeg 8 minutit 42,1 sekundit sai orientiiriks järgnevatele.

Startis Oleg Gontšarenko. Ta läbis distantsi 8 minuti 32,4 sekundiga. Arvati, et esikoht on seega otsustatud. Siis aga üllatas V. Šilõkovski. Ta võitis O. Gontšarenkot 0,9 sekundit parema ajaga ning asus juhtpositsioonile. Sellega polnud veel kõik üllatused lõppenud. Varem väga ebastabiilselt, kord hiilgavalt, kord nõrgalt esinenud Saksa DV sportlane H. Kuhnert uisutas seekord 5000 meetris paremuselt päeva teise aja, 8 minutit 31,7 sekundit ning jõudis mitmevõistluses V. Šilõkovski ja O. Gontšarenko järel kolmandale kohale.

Järgmisel päeval oli ilm parem. Juba öösel langes temperatuur —5° C-ni, ja kui alustati 1500 meetri uisutamist, tuli nähtavale isegi päike.

Võistlused avasid austraallane C. Hickey ja poolakas W. Magerovski. Võitis esimene 2 minuti 23,4 sekundiga. Kaua seisis ületamatuna järgmises paaris Šilõkovski saavutatud aeg 2 minutit 19,8 sekundit. Startisid T. Salonen ja R. Merkulov. Nagu teineteise külge kleepunult sõideti kolm ringi. Siis tegi

T. Salonen vahespurdi, kuid peagi jõudis R. Merkulov järele ning läbis finiši soomlasega kõrvuti. Nende ajaks märgiti 2 minutit 19,9 sekundit.

Rajal oli O. Gontšarenko. Tema üksikute etappide ajad olid märksa paremad V. Šilõkovski omadest. Finišis näitasid stopperid suurepärase aja — 2 minutit 17,7 sekundit. Väga hästi sõitis ka J. Järvinen. Ajaga 2 minutit 18,4 sekundit sai ta teise koha. Kolmas oli norralane R. Åås — aeg 2 minutit 19,3 sekundit. Mitmevõistluse kolme ala kokkuvõttes asus R. Åås kolmandale ja J. Järvinen seitsmendalt kohalt neljandale. Mitmevõistlust juhtis O. Gontšarenko.

10 000 m sõitsid teises paaris V. Šilõkovski ja H. Kuhnert. Nõukogudemaa sportlane uisutas ringe ühtlase tempoga. Ta võitis sakslast lõpuks ligi poole ringiga — aeg 17 minutit 17,1 sekundit. Järgmises paaris olid koos Oleg Gontšarenko ja norralane Thorsten Seiersten. Kuni 18. ringini võideti V. Šilõkovskilt väärtuslikke sekundeid, siis aga aeglustus O. Gontšarenko tempo. T. Seiersten aga jätkas endiselt ja lõpetas võistluse päeva parima ajaga — 17 minuti 10,8 sekundiga. Ka O. Gontšarenko võitis V. Šilõkovskit 1,8 sekundiga, ja kuigi K. Johannesen polnud veel uisutanud, oli maailmameistri tiitli saatus sedapuhku otsustatud. Oleg Gontšarenko jäi ka seekord maailma parimaks. Teiseks platseerunud noor meistersportlane V. Šilõkovski pälvis teenitult spordisõprade tunnustuse. Pronksmedali võitis norralane R. Åås.

Samal aastal võitis Kristinehamnis naiste maailmameistri tiitli Inga Artamonova. Ta tuli esikohale 1500 ja 3000 meetris. 1000 meetris jäi ta S. Kondakova järel, kelle aeg oli 1 minut 43,3 sekundit, teiseks 1 minuti 44,3 sekundiga ja 500 meetris 49,4 sekundiga viiendaks. 500 m võitis Rõlova 47,6 sekundiga. NSV Liidu sportlased ei andnud jällegi 15 auhinnalisest kohast ühtegi käest. See oli Nõukogude spordi järjekordne suur triumf.

TEHISJÄÄL

1958. a. juulis alustati Göteborgis uisuraja ehitustöid. 400 m pikkusele ja 8 m laiusele ringrajale asetati tehisjää jaoks 90 km torusid. Rajal võis võistelda isegi +12° C temperatuuri juures.

Kui Rootsi kiiruisutajate liidu esindaja Stokholmi lennujaamas NSV Liidu sportlasi vastu võttis, ütles ta muuseas, et Göteborgis on praegu soojad ilmad, kuid see ei ohusta jää headust. Ei ole võimatu, et jõutakse isegi kuulsate Davose, Cortina d'Ampezzo ja Alma-Ata kõrgradade tulemusteni.

Euroopa meistrivõistluste eelõhtul 30. jaanuaril 1959. a. andsid tuntud treenerid ja omaaegsed kiiruisutajad S. Farstadt (Norra) ja I. Anikanov (NSV Liit) hea hinnangu jääle. Nende

arvates pidi võitja aeg 500 meetris olema 41,0 sekundit, 1500 meetris 2 minutit 08 sekundit ja 5000 meetris 8 minutit 07 sekundit. Veendunud oldi ka selles, et H. Anderseni maailmarekord 10 000 meetris ületatakse. H. Andersen uskus ka ise, et tal tuleb õnnitleda värsket rekordimeest.

Jaanuari viimasel kuupäeval valmistusid võistlusteks 11 maa 36 kiiruisutajat. 500 meetrit uisutasid esimeses paaris Gennadi Voronin (NSV Liit) ja Thorsten Seiersten (Norra). Alles kolmas lähe õnnestus. Hästi uisutas G. Voronin. Ta võitis norralast 1,8 sekundiga — aeg 42,8 sekundit. Viiendas paaris sõitis soomlane T. Salonen, kes jättis oma partneri prantslase R. Gilloz'i kaugele maha. T. Salose aeg 42,6 sekundit. Rajale tulid soomlane J. Järvinen ja inglane T. Monaghan. Jälle ebavõrdne võistlus, kus Inglismaa esindaja jäi partnerist 40 meetrit maha. Soomlasele märgiti võrdne aeg G. Voroniniga. Üksteise järel startisid R. Merkulov, B. Stenin, O. Gontšarenko, kuid nende jõud ei küündinud eespool nimetatud võistlejate tulemusteni, kuigi B. Steninil jäi ainult 0,1 sek. puudu Gennadi Voronini ja Juhani Järvise ajast.

5000 meetris olid esimese paarina rajal soomlane T. Salonen ja hollandlane K. Broekman. Hästi sõitnud soomlane edestas Hollandi vanameistrit 3,4 sekundiga ja võitis ajaga 8 minutit 23,4 sekundit. Juba järgmises paaris ületas selle tagajärje teine Hollandi esindaja Jan Pesman. Ta läbis distantsi 8 minuti 17,1 sekundiga. J. Pesmaniga koos sõitnud G. Voronin kaotas hollandlasele 13,7 sekundiga. Kolmandas paaris oli I. Gontšarenko partneriks austerlane F. Offenberger. Rahulikult ja ühtlaselt sõites jättis NSV Liidu esindaja austerlase lõpuks pool ringi maha. I. Gontšarenko ajaks märgiti 8 minutit 20,2 sekundit. Nüüd asus rajale üks esikoha pretendente norralane K. Johannesen. Rootslane B. O. Karenus püüdis algul püsida maailma parema staieri kannul, kuid ring-ringilt suurenes norralase edumaa. K. Johannesen kattis ringe 39 sekundiga. Viimane ring, viimased meetrid, finiš. Aeg 8 minutit 09,5 sekundit oli uus Euroopa meistrivõistluste rekord. J. Järvinen läbis distantsi 8 minuti 20,4 sekundiga ning asus kahe ala järel võistlust juhtima. Siis asusid rajale NSV Liidu sportlane Viktor Kossitškin ja hollandlane J. van der Berg. V. Kossitškin uisutas suurepäraselt. K. Johanneseni ta siiski ei suutnud püüda, kuid ajaga 8 minutit 12,3 sekundit tõusis 5000 meetri uisutamises teisele kohale.

Kui viimane paar oli lõpetanud, selgusid kahe ala kokkuvõttes esimese päeva paremad. Juhtisid soomlased J. Järvinen ja T. Salonen vastavalt 92,830 ja 92,940 punktiga. Kolmas oli K. Johannesen 93,650 punktiga. Järgnesid O. Gontšarenko 93,720, G. Voronin 93,880, R. Merkulov 94,050, R. Ås 94,140 ja B. Stenin 94,180 punktiga. Kuigi V. Kossitškin uisutas 5000 m päeva teise aja, jättis nõrk esinemine 500 meetris ta 15. kohale.

Järgmisel päeval startisid 1500 meetri uisutamises 12. paaris J. Järvinen ja B. Stenin. Stardis saavutatud edu tagas soomlase võidu hea aja 2 minuti 15,5 sekundiga. B. Stenin kaotas talle 0,8 sekundiga. 14. paaris oli G. Voronini kaaslaseks T. Salonen. G. Voronini sõidus puudus temale omane hoogsus. Loiult uisutades kaotas ta soomlasele 3,9 sekundiga ning loobus võistlemast 10 000 meetris, kuigi ta pärast kolme ala oli üheksas. R. Merkulovi partneriks oli samuti soomlane — J. Niemi. R. Merkulovil jäi ainult 0,6 sekundit puudu J. Järvise ajast, J. Niemi aga kaotas R. Merkulovile rohkem kui nelja sekundiga. V. Kossitškini partneriks oli soomlane J. Sinkkonen. Võitja V. Kossitškini ajaks märgiti 2 minutit 22,2 sekundit.

Pärast kolme ala oli esikolmik endine. Ka järgmisel kolmel kohal olid endiselt Nõukogudemaa sportlased, muutunud oli ainult nende omavaheline järjestus. R. Merkulov ja B. Stenin möödusid O. Gontšarenkost. 17. oli V. Kossitškin, kes G. Voronini loobumise tõttu pääses 16 hulka, keda lubati startida 10 000 meetris. 10 000 meetrit uisutasid esimeses paaris K. Johannesen ja V. Kossitškin. K. Johannesen läbis ringe 40 sekundiga. Finišis oli V. Kossitškin temast maha jäänud peaaegu terve ringi. Norralase aeg 16 minutit 49,1 sekundit jäi päeva parimaks; V. Kossitškin tuli 17 minuti 18,9 sekundiga üldjärjestuses kuuendale kohale. Alla 17 minuti sõitsid veel hollandlane J. Pesman ja norralane T. Seiersten. R. Merkulov oli ajaga 17 minutit 13,5 sekundit neljas.

Mitmevõistluses tuli Euroopa meistriks K. Johannesen. Soomlased J. Järvinen ja T. Salonen olid teine ja kolmas. Neljas oli R. Merkulov, kuues O. Gontšarenko, kaheksas B. Stenin ning üheteistkümnes V. Kossitškin.

OSLO JA SVERDLOVSKI STAADIONIL

Viieteistkümnendat korda kogunesid maailma paremad kiiruisutajad Oslosse, et alustada võistlust maailmameistri tiitleile. 20 000 pealtvaatajat jälgis Bisleti staadionil 1959. aasta kõige tähtsamaid suurvõistlusi. Tehti ennustusi ja oletusi, kuid isegi kõige paremad asjatundjad ei olnud kindlad ühe või teise võidus. Euroopa meistrivõistluste tulemused panid kõhklema ka kõige julgema ennustaja. Kas oli K. Johanneseni võit juhuslik? Mida suudab Euroopa meistrivõistluste viies — hollandlane Pesman? Võib-olla tuleb uueks maailmameistriks üks kahest Soome sportlasest — J. Järvinen või T. Salonen? Kuid ebaedu Euroopa meistrivõistlustel ei eemaldanud konkurentsist ka Nõukogudemaa sportlasi.

500 meetrit uisutas austerlase K. Emmingeriga paaris üks favoriite J. Pesman — aeg 44,9 sekundit. Järgmisena lõpetasid

sõidu R. Merkulov ja T. Seiersten vastavalt 43,2 ja 44,3 sekundiga. Kolmandas paaris uisutas hästi J. Järvinen — aeg 43,4 sekundit. Seitsmendas paaris sai T. Salonen aja 42,9 sekundit ning ta asus võistlust juhtima. Kaheteistkümnendana startisid soomlane Jouko Jokinen ja Norra sprinter Alt Gjestvang. Tugeva ergutuskisa saatel läbis norralane distantsi 0,2 sekundit kiiremini kui T. Salonen. 16. paaris sai NSV Liidu sportlane V. Šilõkovski ajaks 44,3 sekundit. O. Gontšarenko oli vahepeal läbinud distantsi 44 sekundiga. 18. paaris asusid rajale hiinlane Yang Chu-cheng ja Nõukogudemaa sportlane G. Voronin. Stardipaugust alates toimus harva nähtav tasavägine võistlus. Kogu võistlusmaa uisutati külg külje kõrval. Finišis võitis napilt G. Voronin. Mõlemale märgiti võrdne tagajärg — 42,4 sekundit.

45 võistlejast asusid eelviimastena rajale hollandlane J. van der Berg ja NSV Liidu esindaja V. Kossitškin. Viimane alustas tugevalt, kuid komistas ja kukkus. Vaatamata sellele, et hollandlane jõudis juba 100 meetrit ette, tõusis V. Kossitškin ning jätkas uisutamist. Tema ajaks märgiti 56,2 sekundit. Väljavaatele mitmevõistluse esimeste hulka pääsemiseks oli kriips peale tõmmatud.

5000 m uisutamises oli loos viinud O. Gontšarenko esimesse paari. Ta sõitis koos itaallase M. Giosiga. O. Gontšarenko aja 8 minutit 18,5 sekundit ületas juba järgmises paaris uisutanud J. Pesman. Tema aeg oli 8 minutit 12,1 sekundit. Kolmandana startinud J. Järvinen sai isiklikuks rekordiks 8 minutit 13,6 sekundit. Viiendas paaris uisutasid R. Merkulov ja Saksa DV sportlane H. Kuhnert. Et esimese päeva kokkuvõttes J. Järvisest mitte maha jääda, pidi R. Merkulov distantsi läbima 8 minuti 15,6 sekundiga. Kuid Nõukogudemaa sportlase ajaks märgiti 8 minutit 20,7 sekundit.

Järgmisena asus J. Järvist püüdma T. Salonen. Tema ülesanne oli kergem kui R. Merkulovil. Distants tuli läbida 8 minuti 18,6 sekundiga. Ka T. Salosel jäi sellest 6,7 sekundit puudu. Üheksandas paaris startinud K. Johannesen sõitis küll päeva teise aja — 8 minutit 12,2 sekundit, kuid sellest ei piisanud, et jõuda juhtpositsioonile mitmevõistluses. J. Järvise edestamiseks oleks ta pidanud võistlusmaa läbima 7 minuti 58,5 sekundiga.

Esimese päeva kokkuvõtte järel juhtis võistlust J. Järvinen 92,760 punktiga. Järgnesid R. Merkulov 93,270, T. Salonen 93,430, O. Gontšarenko 93,850 ja J. Pesman 94,110 punktiga. K. Johannesen oli alles kuues.

1500 meetrit uisutasid kolmandas paaris meistritiitli pretendendid K. Johannesen ja J. Pesman. Norralase ajaks fikseeriti 2 minutit 18,2 sekundit, hollandlasele 2 minutit 19,4 sekundit. Sakslane H. Kuhnert läbis võistlusmaa 2 minuti 16,7 sekundiga.

Seejärel startisid Yang Chu-cheng ja Gennadi Voronin. Noor hiinlane püsis takjana G. Voronini kannul, läks viimasel ringil juhtima ja sai 0,8 sekundit parema aja kui G. Voronin. Võitja aeg oli 2 minutit 17,1 sekundit. 17. paaris startisid R. Merkulov ja J. Järvinen. Selle pingeliise võistluse võitis J. Järvinen 2 minuti 16,2 sekundiga, R. Merkulovi ajaks märgiti 2 minutit 16,8 sekundit. Päeva parima aja, 2 minutit 15,8 sekundit sai 19. paaris uisutanud T. Salonen. Järgmisena sõitnud O. Gontšarenko ajaks märgiti 2 minutit 18,6 sekundit.

Pärast kolme ala oli võistluse liidriks J. Järvinen. Teine oli T. Salonen. Järgnesid R. Merkulov, O. Gontšarenko, K. Johannesen, J. Pesman jt. Mitmevõistluse võitmiseks võis Järvinen 10 000 meetris kaotada Salosele 10,7 sekundiga, Merkulovile 14,0 ja Johannesenile koguni 40,0 sekundiga.

Algas võistlus viimasel alal. Favoriitidest sai T. Salonen aja 17 minutit 22,8 sekundit. Järgmisena olid rajal T. Seiersten ja R. Merkulov. Kogu hooaja heas vormis püsinud norralane läbis distantsi 17 minuti 15,4 sekundiga. R. Merkulovi aeg jäi 0,1 sekundi võrra nõrgemaks Salose omast. Nii asus võistlust juhtima T. Salonen R. Merkulovi ees. Hästi uisutas V. Kossitškin. Tema aeg 17 minutit 08,5 sekundit andis talle kolmanda koha 10 000 meetris. Viienda paarina läksid rajale J. Järvinen ja O. Gontšarenko. J. Järvinen võitis kolmekordset maailmameistrit 8,9 sekundiga, tema ajaks märgiti 17 minutit 19,9 sekundit ning ta tõusis esikohale mitmevõistluses.

Hooaja paremad staierid K. Johannesen ja J. Pesman sõitsid viimastena. Maailmameistri tiitli võitmiseks pidi norralane uisutama 10 000 meetrit vähemalt 16 minuti 39,4 sekundiga, teisele kohale jõudmiseks saama ajaks 16 minutit 53 sekundit ja kolmandale kohale tulekuks 16 minutit 56 sekundit. Niisuguste tulemusteni ei küündinud kumbki. Võitjal K. Johannesenil jäi 17 minuti piirist puudu 0,8 ja J. Pesmanil 1,5 sekundit.

Maailmameistrivõistluste küllaltki pika ajaloo vältel läks üheksandat korda esikoht Soome. Maailmameistri loorberipärja ja kuldmedali võitis Soome Töölisspordi Liidu ridadesse kuuluv 23-aastane Juhani Järvinen. Teisele kohale tuli Soome sportlane T. Salonen, kolmas oli NSV Liidu esindaja R. Merkulov. Euroopa meister K. Johannesen jäi neljandaks, J. Pesman viiendaks.

1959. aasta maailmameister Juhani Järvinen sündis 9. mail 1935. aastal. Juba enne kooliminekut õppis ta suusatama ja uisutama. Rohkem võlus teda siiski kihutamine jääväljadel. 1947. aastal esines ta edukalt Soome Töölisspordi Liidu meistrivõistlustel ja 14-aastasena leiti Juhani Järvinen olevat vääriline kaitsma Soome noorte spordiau Rootsi ja Norra vastu.

1949. aastal alustas J. Järvinen süstemaatilist treeningut. Kaks korda nädalas kaeti kahe tunni jooksul esimesed tõsised

treeningkilomeetrid. 1952. aastal suurenes pinge. Treeningtundide arv kasvas talvel kolmele ja suvel kahele. 1954. aasta talvel uisutas Juhani Järvinen Davoses oma esimesed maailmaklassi kuuluvad tagajärjed: 500 m — 43,8; 1500 m — 2.15,0; 5000 m — 8.21,8 ja 10 000 m — 17.27,6. Treeningkoormust tõsteti veelgi. Suvel võeti abiks rulluisud. 1955. aastast alates jäi noormehele nädalas ainult üks päev puhkuseks. Päeval tööl, õhtul metsajooks, rattaga maanteel või kolmekümne-viiekümne kilogrammi raskuse kangiga tõstepõrandal. Nii kulusid aastad, kuni lõpuks kandis tehtud töö vilja ja noormehest sai maailmameister Juhani Järvinen.

28. veebruaril 1959. aastal ei suutnud Sverdlovski keskstaadioni tribüünid mahutada kõiki spordisõpru, kes tahtsid kaasa elada naiste maailmameistrivõistlustele. Ligi 40 000 pealtvaatajat tervitas staadionil 9 maa 26 kiiremat naist.

Esimesel alal — 500 m uisutamises — anti välja kaks kuldmedalit. NSV Liidu sportlased T. Rõlova ja S. Kondakova said võrdse aja 47,5 sekundit. Tagajärg on parim, mida maailmameistrivõistluste ajaloos on näidatud harilikel liuväljadel. 1937. a. Davoses uisutas norralanna L. Schou-Nilsen kõrgmägede tingimustes 500 meetrit 46,4 sekundiga.

Pronksmedali omanikke oli koguni kolm. 48,4 sekundiga uisutasid 500 meetrit rootslanna E. Einarsson, soomlanna I. Sihvonen ja Nõukogudemaa esindaja L. Skoblikova. 1958. a. maailmameister I. Artamonova jäi 48,6 sekundiga kuuendaks.

1500 meetris oli järjestus: esimene I. Artamonova (2.31,6), teine T. Rõlova (2.32,5), kolmas V. Stenina (2.32,7), neljas L. Skoblikova (2.34,0), viies soomlanna I. Sihvonen (2.36,4) ja kuues võistluste vanim, 36-aastane soomlanna E. Huttunen (2.36,9).

Pärast kahte ala juhtis võistlust T. Rõlova 98,333 punktiga I. Artamonova ja L. Skoblikova ees.

Järgmisel päeval suurendas T. Rõlova veelgi oma edumaad. Ta võitis 1000 m ajaga 1 minut 41 sekundit, jättes teiseks V. Stenina ja kolmandaks I. Artamonova. Kuigi 3000 meetris jäi T. Rõlova 5 minuti 36,5 sekundiga neljandaks, oli ta siiski mitmevõistluses esimene. 3000 meetrit võitis E. Huttunen (5.30,3), teine oli L. Skoblikova (5.30,6) ja kolmas V. Stenina (5.33,2).

Mitmevõistluse maailmameistri loorberipärja sai esmakordselt Tamara Rõlova, hõbemedali pealtvaatajate lemmik sverdlovsklanna Valentina Stenina ja pronksmedali Lidia Skoblikova. Tamara Rõlova tulemus mitmevõistluses — 204,916 punkti — oli uus maailmameistrivõistluste rekord.

Mida toob endaga kaasa olümpia-aasta? Kas purustatakse jääradade rekordid? Kes on kiiremad? Kas norralased suudavad säilitada oma edu pikematel distantsidel? Kas NSV Liidu naissportlastele on sirgunud konkurente? Need ja palju teisi küsimusi oli spordisõprade keskseмaks vestlusteemaks.

Juba 1959. a. detsembris uisutati palju maailmaklassilisi tagajärgi. Eriti hoos olid NSV Liidu naiskiiruisutajad. Lausa uskumatutena näisid nende tulemused Moskva jääradadel. Sellised ajad, nagu 500 meetrit 47 sekundiga, 1000 meetrit 1 minuti 38,8 sekundiga, 1500 meetrit 2 minuti 35,5 sekundiga, 3000 meetrit 5 minuti 34,6 sekundiga oleksid isegi kõrgmägedes olnud suurepärased.

Varakult asusid n.-ö. talvekorterisse ka Hollandi kiiruisutajad. Nad harjutasid koos norralastega ja Madalmaade vana kaader — K. Broekman, V. van der Graaf, H. van der Grift, J. van der Berg jt. — panid üldsuse juba enne aastavahetust endast kõnelema. Esile kerkisid uued suurused Rootsis, eesotsas Ivar Nilssoni ja Kjell Bäckmaniga. Viimane oli juba eelmisel hooajal üllatanud Squaw Valleys toimunud olümpiamängudeeelsetel võistlustel, kus sai 10 000 meetri uisutamises Knut Johanneseni ja Juhani Järvise järel kolmanda koha, ajad vastavalt 16.42,7, 16.47,2, 17.02,4. Ka Olle Dahlberg ja vanameister Sigge Ericsson näisid olevat suurvormis. Mida suudavad Soome paremad pojad J. Järvinen ja T. Salonen? Nendegi saavutused olid küllalt silmapaistvad Squaw Valley olümpiamängude eelsetel võistlustel. Milline on aga ameeriklaste start? See küsimus oli üsna segane.

Kogu välismaa naiskiiruisutajate löögijõud... — jah, ka siin kehitati õlgu. 1960. a. algul Alma-Atas peetud NSV Liidu kiiruisutamise meistrivõistlustel näitasid nii Nõukogudemaa nais- kui meesvõistlejad suurepäraseid tagajärgi. Kaasa võistelnud Poola naiskiiruisutajad ületasid küll oma maa rekordeid, kuid veel ei arvestatud neid kui konkurente suurvõistlustel.

Samal ajal tulid teated Davosest, mis rääkisid Saksa DV sportlaste Helmuth Kuhnerti ja Helga Haase üha tõusvast vormist. Iga uus võistlus tõi rekordiparandusi ja see pani asjatundjad neist kõnelema kui rahvusvaheliste võistluste esikoha pretendentidest.

Meeste kiiruisutamise Euroopa meistrivõistlused Oslos olid esimeseks rahvusvaheliseks jõudude ülevaatuseks. Esindatud oli üheksa maad kokku ainult 29 võistlejaga. 54. Euroopa meistrivõistlused algasid lausa sügiseses vihmasajus. Taevalaotust katsid rasked hallid pilved. Kraadiklaas näitas 4 kraadi sooja. Norra spordipublikut see ei heidutanud. Kui mullune Euroopa

meister Knut Johannesen heiskas suurvõistluste lipu, oli staadionil ligi 40 000 pealtvaatajat.

Rada oli vee all. 500 meetri uisutamises startis tuntumatest sprinteritest esimesena soomlane Toivo Salonen — aeg 45,8 sekundit. Tema paarimees taanlane Kurt Stille läbis distantsi 49,2 sekundiga. Neljandas paaris oli Oleg Gontšarenkol tõsiseid raskusi kehakaalult kergema prantslase R. Gillozi võitmisega. O. Gontšarenko oli siiski oma partnerist 0,1 sekundi võrra kiirem, aeg 46,0 sekundit. Viiendas paaris uisutanud värskele NSV Liidu meistrile Boriss Steninile kanti võistlusprotokolli tagajärg 45,6 sekundit.

Ovatsioonid puhkesid, kui starti asusid Norra spordisõprade lemmik K. Johannesen ja soomlane J. Järvinen. Pool maad uisutati tasavägiselt. Edasi kaldus ülekaal soomlasele, kes lõpetaski distantsi suure võistluse kohta tagasihoidliku aja — 46,2 sekundiga. Näis, et 500 m uisutamises jääb B. Stenini tagajärg päeva parimaks. 12. paaris asusid starti kaks tugevat 1500 m meest — NSV Liidu 1960. a. meister Lev Zaitsev ja norralane Nils Ååness. Alates esimestest meetritest toimus kahe noore sportlase vahel, kes võtsid esmakordselt osa Euroopa meistrivõistlustest, tugev heitlus. Alles viimasel sirgel selgus võitja. L. Zaitsevi jõutagavarad olid suuremad ja norralane kaotas talle ligi 15 meetriga.

L. Zaitsevi tagajärg 44,9 sekundit andis kaksikvõidu NSV Liidu sportlastele. Norralane ja T. Salonen jagasid 0,9 sekundit nõrgema ajaga koos kolmandat-neljandat kohta.

Järgmisena asusid tööle nn. päästemeeskonnad. Et vesi võistlejate saabasteni ei ulatuks, pumbati see rajalt.

5000 meetris startis esimeses paaris mullune 5000 meetri kolmas, hollandlane J. Pesman. Kuigi sõidugraafikus oli tehtud muudatusi, ei suutnud J. Pesman ka ligi 30 sekundi ulatuses parandatud graafikut (8.40,0) täita ning sai aja 9 minutit 04,9 sekundit. Kuna hollandlane oli momendil üks paremaid staiereid, tuli ka teistel treeneritel viimasel minutil korrigeerida oma meeste «sõiduplaani».

Järgmises paaris startinud B. Stenin ja rootslane Olle Dahlberg uisutasid alla üheksa minuti piiri. Stenini aeg 8 minutit 57,1 sekundit, Dahlbergil 8 minutit 59,9 sekundit. Kolmandas paaris tuli esimene üllatus. Soomlaste lootus Keijo Tapiovaara alustas kiirelt ja poolel distantsil oli tal 10 sekundit parem aeg kui B. Steninil. Kuigi võistlusmaa teisel poolel tempo pisut langes, suutis K. Tapiovaara hoida saavutatud edu. Tema aeg oli 8 minutit 47,1 sekundit.

Ainuke, kes sai soomlasest parema aja, oli norralane K. Johannesen. Ta läbis kõik ringid ühtlase tempoga. Finišis näitasid stopperid 8 minutit 42,0 sekundit. Ka edaspidi ei tulnud üllatusi ja nii jäigi K. Johannesen sel distantsil ületa-

matuks. Olgu märgitud, et kolmandas paaris startinud 1959. a. maailmameister Juhani Järvinen kaotas noorele rootslasele Ivar Nilssonile 20,1 sekundiga. I. Nilssoni aeg 8 minutit 51,7 sekundit andis talle kolmanda koha.

Esimene võistluspäev oli lõppenud. Murelikult vaatasid nii võistlejad kui spordisõbrad tinaraskeid pilvi. Ka pilk barometrile ei tõotanud midagi rõõmustavat. Pärast kahte ala pakkus norralastele mõnevõrra rahuldust ainult Knut Johanneseni 0,400-punktiline edu soomlase T. Salose ees. Nõukogudemaa sportlane Boriss Stenin oli 99,310 punktiga kolmas. Tal oli 0,510 punkti rohkem kui liidril.

Ka teisel võistluspäeval ei paranenud ilm. Temperatuur tõusis. Sadas peenikest uduvihma, mis muutus eriti tihedaks siis, kui rajale läks esimene paar 1500 meetri uisutamises. Sõidu võitis hollandlane K. Broekman 2 minuti 30,9 sekundiga. Teises paaris startinud NSV Liidu sportlane V. Kossitškin oli hollandlasest 4,2 sekundi võrra kiirem. Kuuendas paaris asus rajale esimese päeva liider K. Johannesen ja soomlane Leo Tynkkynen. Vahemaa norralase ja soomlase vahel suurenes silmanähtavalt ning finišis märgiti K. Johanneseni ajaks 2 minutit 21,7 sekundit. Kas suudab L. Zaitsev võita K. Johanneseni? Sellele küsimusele andis vastuse juba järgmine paar, kus noore Nõukogudemaa sportlase partneriks oli T. Salonen. Kuni viimase ringini oli edu vahelduv. Viimasele sirgele tuli soomlane siserajalt, mis andis talle väikese eelise. Sellest aga piisas võiduks. Ajad vastavalt 2.25,3 ja 2.26,0. Järgnevates startides ületati eelmainitute tagajärjed mitme võistleja poolt. Kuni eelviimase paarini püsis kindlalt teisel kohal norralane Roald Åås (2.22,8) rootslase Ivar Nilssoni (2.24,4) ja Nõukogudemaa esindaja Viktor Gurovi (2.24,6) ees. 1500 m spetsialist J. Järvinen uisutas hästi ja oli K. Johannesenist distantsi esimesel poolel kiirem. Kuid maailmarekordi omanik ja mullune maailmameister ei osanud edasi enam õigesti kasutada oma suurepärast sõidutehnikat ja lõppresultaat 2 minutit 28,3 sekundit jättis ta koguni 15. kohale. Veel kord tekkis staadionil elevus. Eelviimases paaris startinud Nõukogudemaa sportlane B. Stenin läbis küll 1000 meetrit ligi sekundi võrra K. Johannesenist kiiremini, kuid võitlus rajal lainetava veega mõjus lõpuks ka B. Stenini tempole ning ta sai norralasest 0,7 sekundit halvema aja.

Selle võiduga oli K. Johannesen mitmevõistluses oma juhtpositsiooni veelgi kindlustanud. Pärast kolme ala oli tal 146,033 punkti. Teisele kohale oli tõusnud meie maa meister B. Stenin (146,776). Kolmas oli R. Åås (147,110). Järgnesid T. Salonen, O. Gontšarenko, V. Gurov jt.

10 000 m uisutamine, kus võistlejate kehakaal mängis küllaltki olulist osa, kujunes n.-ö. kergete meeste triumfiks. Juba esimeses paaris oli Toivo Salonen 3,3 sekundi võrra kii-

rem kaalult raskemast Oleg Gontšarenkost. T. Salose aeg 18 minutit 20,0 sekundit. Teises paaris kordus sama Boriss Steniniga. Noor rootslane Ivar Nilsson lausa lendas pehmel jääl. Aeg 17 minutit 48,1 sekundit, B. Steninil 18 minutit 25,4 sekundit. Start järgnes stardile. V. Gurovi ajaks märgiti 18.23,1, norralasele T. Seiersteinile 18.00,7, V. Kossitškinile 18.11,5. Knut Johannesenil oli nüüd kerge distantsi läbida. Tema peamised konkurendid olid võistluse lõpetanud. K. Johannesen rajas oma sõidu graafikule, mis tagaks talle Euroopa meistri tiitli. Norralane sai 10 000 meetris päeva kolmanda aja 18 minutit 05,7 sekundit ja võitis Euroopa meistri tiitli 200,318 punktiga. Järgnesid B. Stenin 202,047, R. Ås 202,505, I. Nilsson 202,508, T. Salonen 202,633 ja O. Gontšarenko 203,262 punktiga.

«Vesised» võistlused olid lõppenud. Esimene tuleproov enne olümpiamänge oli läbi. Enamik Euroopa meistrivõistlustest osavõtjaid sõitis Davosesse, kus kahe nädala pärast algasid maailmameistrivõistlused.

13 MEDALIT ÖSTERSUNDIST

Kesk-Rootsis asuvasse Östersundi linnakesse kogunes 1960. aastal maailma jääradade 28 kiiremat naist. Võistlusrada asus linna lääneserval looduslikult kauni Stor-Sjö mägijärve jääl. 11 maad: Austraalia, Ungari, Hiina RV, Norra, Poola, NSV Liit, USA, Prantsusmaa, Soome, Tšehhoslovakkia ja Rootsi olid saatnud siia oma paremad. Siinsamas järve jääl tõid Lidia Selihhova, Rimma Žukova ja Sofia Kondakova kuus aastat tagasi NSV Liidule kolmikvõidu mitmevõistluses. Soomlanna Evi Huttunen oli tookord ainuke, kes Nõukogudemaa sportlaste ees võitis ühel alal, 5000 meetri uisutamises esikoha. Nende hulgast, kes võistlesid kuus aastat tagasi maailmameistri tiitlile, oli ta ainuke, kes seekord jälle startis.

Laupäeva hommikul näitas kraadiklaas —20°C. Niisugune temperatuur polnud eriti soodus võistlusteks. Ilm oli tuuline ja jää liiga kõva. Võistluste alguseks temperatuur pisut tõusis.

Esimestena asusid lähtejoonele 1959. a. maailmameister Tamara Rõlova ja Hiina Rahvavabariigi esindaja Lin Feng-chun. Anti start. Hiinlane suutis oma nimeka partneriga sammu pidada ainult paarsada meetrit. Siis ta väsis. T. Rõlova aeg 49,7, hiinlannal 52,3 sekundit.

Neljandas paaris tulid rajale Nõukogudemaa esindaja Lidia Skoblikova ja Soome parim sprinter Iris Sihvonen. Kuni 400 meetrini toimus suurepärane sportlik võistlus. Viimases kurvis aga rebis L. Skoblikova enda lahti ning lõpetas 1,9 sekundit kiiremini kui I. Sihvonen. L. Skoblikova aeg oli 49,5 sekundit ning tema ja T. Rõlova jäidki ainukesteks, kelle sõidu ajal

stopperid ei ületanud 50 sekundi piiri. Kolmandaks jäänud V. Stenina ajaks märgiti juba 50,1 sekundit. Ka neljas koht kuulus Nõukogudemaa sportlasele Natalie Dotšenkole ajaga 50,4 sekundit. Klara Gusseva jäi 27. kohale. Ta uisutas 300 m kõige kiiremini, kaotas siis tasakaalu ning kukkus, seepärast näitasid finišis stopperid 59,8 sekundit.

Ka 1500 m uisutamises kuulus neli esimest kohta Nõukogudemaa naissportlastele. V. Stenina läbis distantsi 2 minuti 37,6 sekundiga. L. Skoblikova kaotas võitjale ainult 0,1 sekundiga, kuid asus siiski pärast kahte ala 102,067 punktiga juhtima mitmevõistlust. T. Rõlova uisutas 1500 m 2 minuti 38,4 sekundiga ja möödus mitmevõistluse arvestuses V. Steninast. K. Gusseva neljas koht 1500 meetris viis tubli sportlase 24. kohale. Tõsiseks konkurendiks NSV Liidu naiskiiruisutajatele näis kujunevat poolatar Helena Pilejczyk, kes 2 minuti 41,6 sekundiga sai 1500 m uisutamises viienda koha.

Teise võistluspäeva alguseks oli temperatuur tõusnud —10° C-ni. Tuul vaikis. Tuhanded pealtvaatajad palistasid võistlustrassi. Esimesi võistlejaid ei olnud veel kutsutud rajale, kui staadionil puhkes kiiduavalduste torm. Võitjate austamise pjedestaalile sammusid kolm Nõukogudemaa kiiruisutajat: V. Stenina, L. Skoblikova ja T. Rõlova. Toimus laupäeval 1500 m kiiruisutamise võitnud sportlaste autasustamine.

Lähtele kutsuti 1000 m uisutajad. Iga kahe minuti järel asus rajale uus paar. Vähe harjumatuna näis sportlastele start sirgtee keskelt, mida vastavalt Rahvusvahelise Uisutamisliidu uuele määrusele siin esmakordselt rakendati. Startis poolatar Helena Pilejczyk. Üldsusele oli ta vähe tuntud. Alma-Atas, kus ta võistles Nõukogudemaa tugevamatega, oli ta mitmel korral oma maa rekordeid parandanud. Laupäeval tuli ta 1500 meetris viiendaks, täna aga uisutas ta 1000 meetrit 1 minuti 40,7 sekundiga. Sellise tagajärjeni polnud eelmised võistlejad jõudnud. Kohe tema järel asusid starti Valentina Stenina ja Tamara Rõlova. See kujunes päeva tasavägisemaks sõiduks. Poolatari aeg jäi aga ületamatuks. Võitis T. Rõlova 1 minuti 41,2 sekundiga, edestades V. Steninat 0,5 sekundiga. Spordisõbrad, spordispetsialistid, ajakirjanikud ning reporterid arutasid, kas võistluste autasustamispjedestaali kõrgemale astmele tõuseb Poola sportlane või Nõukogudemaa esindajad K. Gusseva ja L. Skoblikova, kes polnud veel startinud.

Järg jõudis Klara Gusseva kätte. Ebaõnnestumine 500 meetris tuli parandada. Jälle tiksusid stopperid ja näitasid finišis 1 minut 40,2 sekundit. Lidia Skoblikova uisutas viimasena. Võib-olla ületab tema eelmiste tagajärjed? Ta uisutas hästi, kuid kolmandas kurvis juhtub tal sama, mis K. Gusseval 500 meetri sõidus. L. Skoblikova kukkus, kaotas palju aega ning finišeeris 1 minuti 49,1 sekundiga. Lidia Skoblikova oli päris lähedal

maailmameistri tiitlile, nüüd aga ei olnud tal selleks enam väljavaateid. Pärast kolme ala asus mitmevõistlust juhtima T. Rõlova 153,100 punktiga V. Stenina ja N. Dontšenko ees.

3000 m distantsile pääsesid 16 sportlast: NSV Liidust 5, Soomest 4, Poolast 3, Rootsist 2 ja Hiina RV-st üks võistleja.

NSV Liidu sportlastest asus esimesena tulle K. Gusseva. Tema partneriks oli poolakas E. Seroczynska. Võitis Nõukogudemaa esindaja 5 minuti 48,5 sekundiga. Rajale tulid vanad tuttavad, 1959. a. maailmameister T. Rõlova ja Soome uisuspordi veteran E. Huttunen. Ka 1000 meetris startisid nad koos, siis võitis noorem. Nüüd oli kord 38-aastase soomlanna käes. E. Huttunen, kes rahvusvahelistel võistlustel rohkem kui keegi teine on suutnud üksikaladel võita auhinnalisi kohti Nõukogude Liidu sportlaste ees, alustas hoogsalt. Hästi sõitis ka T. Rõlova. Neli ringi uisutati vaheldumisi vedades, siis suurendas E. Huttunen tempot ning lõpetas sõidu 5 minuti 34,8 sekundiga. 4,4 sekundit hiljem läbis finiši T. Rõlova. Ta kogus mitmevõistluses 209,633 punkti.

Rajale tulid L. Skoblikova ja I. Sihvonen. NSV Liidu meister sõitis suurepäraselt. Et ületada T. Rõlovat punktide kogusummas, tuli L. Skoblikoval läbida distants 5 minuti 18,0 sekundiga, s. o. 21,2 sekundit kiiremini kui T. Rõlova. Kogu tribüün elas kaasa võistlusele sekunditega. T. Rõlova partner unustati. I. Sihvonen ei suutnud niisuguse tempoga sammu pidada ning jäi üha kaugemale maha. Algas viimane ring. Veel oli viis sekundit vaja. Ei, see oli liig. Skoblikova ajaks märgiti 5 minutit 23,9 sekundit. See oli 3000 meetris päeva parim aeg. Mitmevõistluses kogus ta 210,600 punkti.

Jälle pealtvaatajate ridades elevus. Rajal oli V. Stenina. Et tulla maailmameistriks, pidi ta saama T. Rõlovast 2,7 sekundit parema aja. See oli juba kergem ülesanne. Sellele vastavalt koostas V. Stenina oma sõidugraafiku. Juba kolmandal ringil oli eesmärk saavutatud. Juubelduste saatel läbis V. Stenina distantsi 5 minuti 31,8 sekundiga. 208,833 punkti andis V. Steninale maailmameistri nimetuse. T. Rõlova ja L. Skoblikova järel tuli neljandaks N. Dontšenko 211,083 punktiga.

Kaks viimast jaanuarikuu päeva olid ka meeskiiruisutajatele erilise tähtsusega. Maades, kus seda ei oldud veel tehtud, koostati viimaste katsevõistluste põhjal võistkondi olümpiamängudeks.

Squaw Valleys, kus USA olümpiamängude meeskonnale anti viimast «lihvi», saavutati hiilgavaid aegu 500 meetris. Üheks kindlaks pretendendiks kuldmedalile tõusis William Disney, kes uisutas 500 m 40,1 sekundiga, mis oli J. Grišini maailmarekordist 0,1 sekundit parem. Seda tulemust uueks rekordiks siiski ei kinnitatud, sest polnud tegemist rahvusvahe-

liste võistlustega. Ka teiseks jäänud Richard MacDermotti 40,4 sekundit oli hea aeg.

Samal ajal olid Davoses jäärajal 50 kiiruisutajat 12 maalt. Toimus peaproov järgmisel nädalavahetusel algavaiks maailmameistrivõistlusteks.

Nõukogudemaa sportlane J. Grišin sai 500 m uueks rajarekordiks 40,9 sekundit. B. Stenin oli teine — 41,8, hollandlane Henk van der Grift uue Hollandi rekordiga — 42,4 sekundit — kolmas.

3000 m uisutamise võitis 4 minuti 45,0 sekundiga Nõukogudemaa esindaja Valeri Kotov, kellele see oli esimeseks rahvusvaheliseks võistluseks. Davoses juba kolm nädalat treeninud Saksa DV sportlane Helmuth Kuhnert pidi leppima teise kohaga, kaotades V. Kotovile 1,7 sekundiga. Vanameister K. Broekman oli 4 minuti 47,9 sekundiga kolmas.

1500 meetris enamik NSV Liidu võistlejaid ei startinud. Esimesele kolmele kohale tulnud võistlejad püstitasid aga kõik uued rahvusrekordid. Möödunud hooajal rahvusvahelisse klassi jõudnud norralane Nils Åånessi aeg oli 2 minutit 11,7 sekundit, sakslasele Helmuth Kuhnertile märgiti võistlusprotokolli 2 minutit 12,4 sekundit ja hollandlasele Jan Pesmanile 2 minutit 12,6 sekundit. Jevgeni Grišin jäi 2 minuti 12,7 sekundiga neljandaks. 5000 meetris tuli J. Pesman isikliku rekordiga 8 minutit 04,5 sekundit esikohale. Ka teiseks jäänud Nõukogudemaa sportlase V. Kossitškini 8 minutit 06,2 sekundit oli mehe tipptulemuseks. Kolmas oli H. Kuhnert 8 minuti 10,0 sekundiga.

Kolm rekordiparandust tegi Saksa DV naiskiiruisutaja Helga Haase. 500 meetrit uisutas ta 46,8 sekundi, 1500 meetrit 2 minuti 33,4 sekundi ja 3000 meetrit 5 minuti 29,3 sekundiga.

Oma viimased võistlused kodupinnal enne olümpiamänge pidasid Rootsi kiiruisutajad Göteborgis. Seal oli parim Ivar Nilsson. Ta läbis 10 000 meetrit 17 minuti 01,5 sekundiga, ületades 1,8 sekundiga senise Rootsi rekordi, mis kuulus Sigge Ericssonile.

MAAILMAMEISTRI TIITEL UUESTI NSV LIITU

Kiiruisutamise maailmavõistluste ajaloos kogunesid juba seitsmendat korda maailma paremad Davose mägikuurordi uisurajale, et selgitada 54. maailmameistrit. Juba ligi pool sajandit tunti Davost kui maailmarekordite sepikoda. Ja tõesti, üks kolmandik kõigist maailma tipptulemustest oli uisutatud Davoses. Kuni 1951. aastani oli Davos tõeliseks kiiruisutajate Mekaks. Siis tekkisid võistlejad — Medeo Alma-Ata lähistel, Madonna di Campiglio Itaalias ja möödunud aastast alates

Squaw Valley. Ka Cortina d'Ampezzo olümpiamängude uisurada Misurina järvekesel jättis ajalukku kuulsad leheküljed. Mitmele poole ehitati tehisjääga uisurajad, mille jää kvaliteet konkureeris täielikult kõrgmägede loodusliku jää omadustega. Nii oli Davos teatud määral oma sära kaotanud.

Üheksa aastat oli möödunud ajast, mil siin toimusid viimased maailmameistrivõistlused. 43 võistleja seas oli nüüd hollandlane Kornelius Broekman ainuke, kes juba tookord oli võistlejana jääl. 1960. a. maailmameistrivõistluste eelõhtul tegi kõige staažikam sportlane taas treeningringe. 32-aastane K. Broekman oli 14 aastat startinud rahvusvahelisel areenil. Seal sõitis ka esimene maailmameister NSV Liidust — Oleg Gontšarenko. 1953. aastal tegi ta Helsingis auringi tammepärjaga õlgadel. Nüüd juba kolmekordne maailmameister üritas taas seda austavat nimetust.

«Kuidas loodate esineda? Kas paremini kui Euroopa meistrivõistlustel?» küsiti O. Gontšarenkolt.

«Püüan,» oli vastus.

Neli aastat tagasi Oslo Bisleti staadionil esitati talle samasugune küsimus. Siis oli 28-aastase ukrainlase vastus sama ja tookord krooniski tema püüdu edu.

Rajal lihvisid sõidutehnikat veel kolm meest, neist kaks maailmameistrit — 26-aastane Knut Johannesen Norrast ja tiitlikaitsja 25-aastane Juhani Järvinen. Kõige noorem, seda mitte aastatelt, vaid rahvusvaheliselt staažilt, oli kolmas sportlane, Euroopa meistrivõistluste üllatusmees 27-aastane Ivar Nilsson.

Rajale asus ka Nõukogudemaa võistkonna tulevikumees, 19-aastane Valeri Kotov. Tema uisutamist jälgis Rahvusvahelise Kiiruisutamisliidu asepresident, rootslane Sven Löftman. «Väga andekas nooruk, suurepärane staier,» oli asepresidendi hinnang V. Kotovile.

Lõppes viimane treeningupäev. Staadionile tulid rajameistrid, vaatasid termomeetrit, kortsutasid otsaesist. +1°C, kuid küll temperatuur õhtuks langeb. Ilm oli selge. Rada tuli puhastada. Ja varahommikul sai ring uue katte. «Mõni maailmarekord peaks küll tulema,» arvasid šveitslastest rajameistrid.

6. veebruar 1960. a. Pidulikult avati võistlused. Rajale asus esimene paar — H. Kuhnert (Saksa DV) ja G. Ivankai (Ungari). Start. Pealtvaatajad jälgisid hiiglasuurt kronomeetrit, mis fikseeris võitja aja 0,2 sekundi täpsusega. H. Kuhnert läbis võistlusmaa 43,5 sekundiga.

G. Ivankai püstitas 45,7 sekundiga uue Ungari rekordi. Tee tipptulemustele oli avatud.

Kolmandas paaris olid koos Soome tugev sprinter Toivo Salonen ja Boriss Stenin. Kuigi soomlane startis välisrajalt, ei tahtnud ta kuidagi maha jääda B. Steninist. 300 meetrit lõpebki

T. Salose juhtimisel. Siis aga oli suurte kogemustega soomlase jõud otsas, Nõukogudemaa sportlane võitis teda 1,1 sekundiga. B. Stenin kordas oma isiklikku rekordit 41,7.

Viiendas paaris startisid Hiina Rahvavabariigi sportlane Jang Tšu-tšeng, kes 1959. a. võistlustel jagas esikohta 500 meetris, ja Hollandi staier Jan Pesman. Bisleti staadionil läbis Tšu-tšeng võistlusmaa 42,4 sekundiga, nüüd oli aeg 42,6 sekundit. Hollandlane kaotas hiinlasele 1,9 sekundiga.

Lähtele kutsuti J. Grišin — 500 m maailmarekordi omanik — ja austraallane Colin Hickey. Kuu aega tagasi oli J. Grišin Alma-Atas korranud oma tipptagajärge — 40,2. Nüüd peatus ta pilk peatribüüni kohal oleval embleemil — briljantidega edelweissil või alpi-jänesekäpa õisikul, mille külge oli riputatud kuldne uisk. Selle embleemiga ehiti nende kiiruisutajate rinda, kes püstitasid Davose rajal maailmarekordi. Kahe Davoses peetud maailmameistrivõistluste vahelisel perioodil on neid välja antud neli. Esimese neist sai norralane Hjalmar Andersen, järgmised hollandlased Anton Huiskes ja Kornelius Broekman ning viimase Nõukogude sportlane Juri Mihhailov. Kas õnnestub Jevgeni Grišinil viiendana võita seda auhinda?

Lähe. Stopperid käivitati. 300 meetrini oli C. Hickey Grišinile paras partner, siis austraallane väsis ja Nõukogudemaa sprinter ületas konkurentsitult finišijoone. 40,5 sekundit. Uus staadioni-, kuid mitte maailmarekord.

Järgmises paaris startinud K. Johannesen läbis distantsi 44,4 sekundiga. Üheteistkümnendas paaris üllatas seni vähetuntud, Prantsusmaal eluneva vene emigrandi perekonnast pärinev André Kouprianoff. Tema ajaks märgiti 43,3 sekundit.

Kolmeteistkümnendas paaris uisutasid kaks maailmameistrit — Oleg Gontšarenko ja Juhani Järvinen. Kuni viimase sirgteeni juhtis soomlane, siis möödus O. Gontšarenko ning lõpetas distantsi 43,9 sekundiga. Tiitlikaitsja aeg oli 0,6 sekundit nõrgem.

Kahekümne esimeses paaris olid jälle rajal Soome ja NSV Liidu sportlane. Kes võidab kolmanda NSV Liidu—Soome duelli? Seekord oli Jorma Jokinen kiirem. V. Kossitškin kaotas soomlasele 1,1 sekundiga. Võitja aeg oli 43,3 sekundit.

Boriss Stenin tuleb maailmameistriks — selline oli üldine arvamus juba pärast esimest ala. Enne 5000 m uisutamist oli B. Steninil oma peamiste konkurentide ees juba nii suur edu, et vaevalt keegi rivaalidest suudab seda enam tasa teha.

5000 m uisutas B. Stenin esimeses paaris koos soomlase Keijo Tapiovaaraga. Soomlane sõitis hästi, kuid B. Stenini samm oli veelgi parem. Pidevalt suurendas ta edumaad, ning kui sireen kuulutas viimase ringi algust, oli Nõukogude sportlane soomlasest 50 meetrit ees. B. Stenini aeg 8 minutit 17,4 sekundit, Tapiovaaral 8 minutit 24,5 sekundit. Viiendas paaris startisid

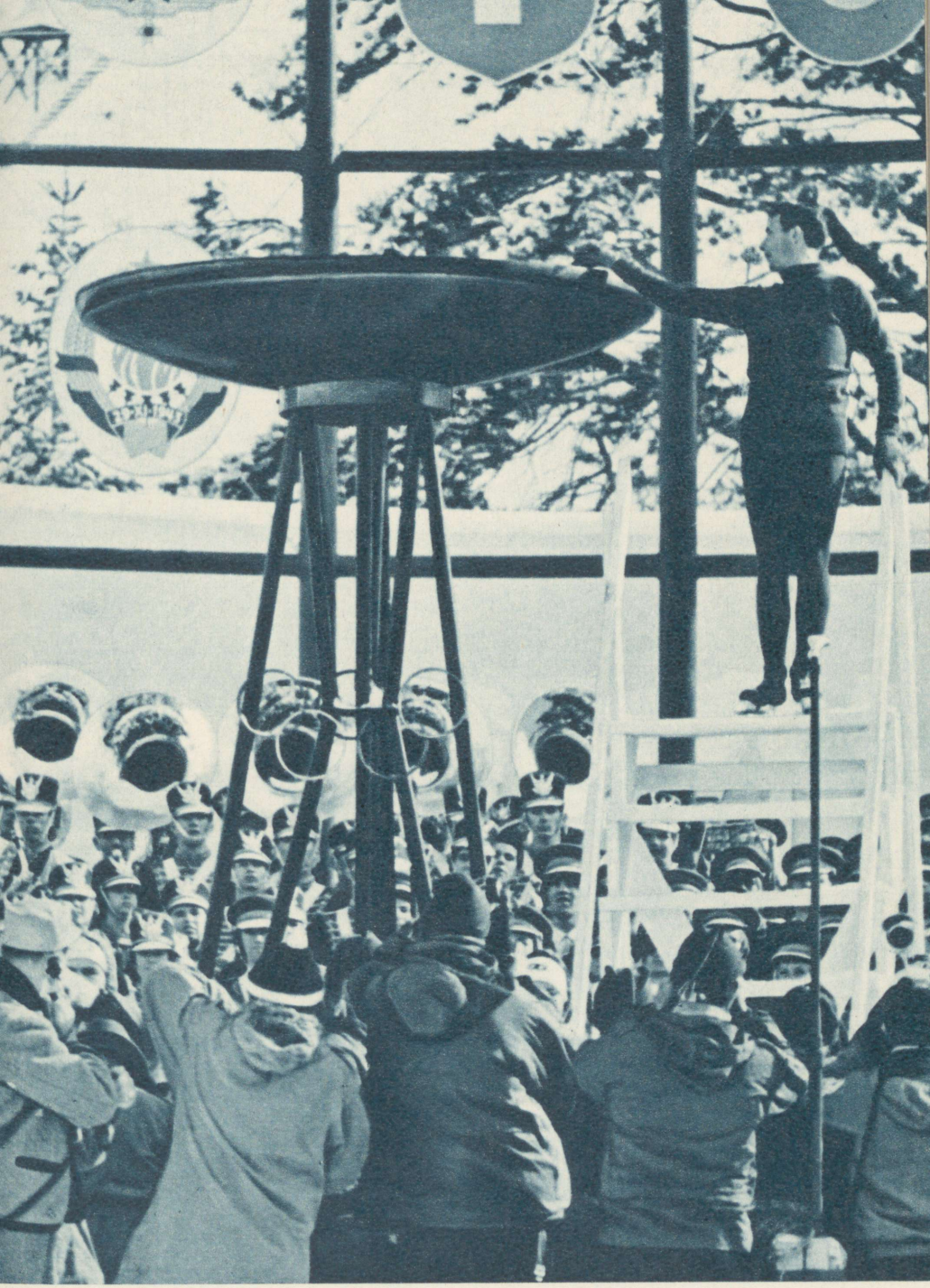

1952. a. võitis Kenneth Henry taliolümpiamängude kuldmedali 500 meetri uisutamises. Squaw Valleys süütas ta olümpiatule

Squaw Valley taliolümpiamängude kiiruisutamisvõistlustel sai esimese kuldmedali Saksa Demokraatliku Vabariigi sportlane Helga Haase

Hoogne sõit ning 1500 meetri kuldmedal koos uue maailmarekordiga kuulus Lidia Skoblikovale

Nemad üllatasid.
Poolatarid E. Seroczynska ja H. Pilejczyk tulid olümpiamängudel medalivõitjaiks

Squaw Valley olümpiamängude aastal ei suutnud 1000 meetri uisutamises keegi alistada Klara Gussevat

Viktor Kossitškin võitis Squaw Valleys 5000 meetri uisutamise

1960. a. maailmameister Boriss Stenin ja 1961. a. maailmameister hollandlane Henk van der Grift

Rootslane Jonny Nilsson võitis 1963. a. Karuizawas maailmameistri tiitli

Kiiruisutamisvõistlused 1864. aastal Peterburis Jussupovi aias. Järjekordne start

A. Beloussov, A. Pančin ja S. Puressev – kolm oma aja nimekamat kiiruisutajat

Esimese venelasena kirjutas Aleksander Pančin oma nime kuldsete tähtedega uisutamise ajalukku

O. Gontšarenko ja J. Pesman. Hollandlane tegi kõik, et ületada B. Stenini aega ja seda võimalikult suurelt. O. Gontšarenkol ei olnud enam sellist hoogu nagu varematel aastatel. J. Pesman uisutas viimase ringi lahtiste kätega. Finišis oli ta O. Gontšarenkost sada meetrit ees. Võitja aeg 8 minutit 16,5 sekundit, Gontšarenkol 8 minutit 21,7 sekundit.

Kümnendas paaris oli rootslase Ivar Nilssoni partneriks Saksa FV esindaja J. Sonntag. Viimane ei suutnud rootslasele mingit konkurentsi pakkuda. Ainult kellaga võisteldes sai I. Nilsson aja 8 minutit 14,6 sekundit. See oli päeva parim tagajärg 5000 meetris.

Järgmisena sõitsid eksmaailmameister K. Johannesen ja itaallane R. de Riva. Et B. Steninit edestada, pidi K. Johannesen läbima distantsi vähemalt 27 sekundit Nõukogude sportlasest kiiremini. Norralane pidi uisutama võistlusmaa 7 minuti 50,3 sekundiga. K. Johannesen alustaski tugeva tempoga. Pärast esimest 1000 meetrit oli norralase edu aga ainult 0,1 sekundit. Järgmine tuhat tõi veel 0,2 sekundit juurde. Pärast 3000 meetri läbimist oli edu kasvanud neljale sekundile. Viimastel kilomeetritel lisandus veelgi paar sekundit. K. Johannesen oli 5000 meetris küll 8 minuti 09,8 sekundiga kiirem kui B. Stenin, kuid ei suutnud siiski viimast mitmevõistluses ohustada.

Neljateistkümnendas paaris uisutas 1959. a. maailmameister Juhani Järvinen, kelle partneriks oli noor Nõukogudemaa sportlane Viktor Kossitškin. Suurepärane tehnikamees J. Järvinen sõitis kuidagi ebakindlalt. Selle-eest hiilgas aga V. Kossitškin. Ring-ringilt suurendas ta oma edumaad ning finišis oli soomlane jäänud 200 m maha. Ajad vastavalt 8 minutit 11,1 sekundit ja 8 minutit 27,6 sekundit. 16. paaris tegi ka norralane T. Seiersten tublit sõitu. Aeg 8 minutit 13,5 sekundit.

Mida suudab Prantsusmaa esindaja A. Kouprianoff? 500 meetris oli ta üllatusmeheks. Ka 5000 meetris näitas ta end rahvusvahelise klassiga staierina. Ta startis koos norralase Fred Maieriga, jättis viimase kaugele maha ning sai aja 8 minutit 12,4 sekundit.

Järgmises paaris asusid starti Valeri Kotov ja hollandlane Henk van der Grift. V. Kotovil oli käes trump. Kõik tugevamad olid juba lõpetanud. Esimese 600 meetrit uisutas ta niisama kiirelt kui K. Johannesen. Poolel distantsil oli noore Nõukogudemaa sportlase edu 6 sekundit. Hollandlane ei jõudnud sammu pidada, ring-ringilt suurenes V. Kotovi edumaa. Ka V. Kotovil andis tunda väsimus, kuid tempo püsis. Püsis ka kuuesekundiline edu. Kahel viimasel ringil kiirus pisut langes. Viimasele sirgteele jõudes näitas suur kell täpselt 8 minutit. Kogu staadion aplodeeris rahva lemmikuks saanud sportlasele. Samal ajal kui V. Kotov ületas finišijoone, uisutas H. van der Grift alles staadioni vastasküljel. V. Kotovi ajaks märgiti 8 minutit 06,1

sekundit. Seega oli V. Kotov võitnud 5000 meetrit. Staadionirekord — 7 minutit 59,4 sekundit jäi aga edasi Oleg Gontšarenko nimele.

Nii nagu ennustati, juhtis pärast esimest võistluspäeva B. Stenin 91,440 punktiga. Temale järgnes J. Grišin 92,400 punktiga. A. Kouprianoffil oli kõigest 0,140 punkti Grišinist vähem. Järgnesid van der Grift 93,170, K. Johannesen 93,380, V. Kotov 93,410, V. Kossitškin 93,510, H. Kuhnert 93,521 ja rootslane P. O. Brogren 93,780 punktiga. Oleg Gontšarenko oli 94,070 punktiga kaheteistkümnes.

7. veebruar. Temperatuur päikese käes +5 — +10°C, varjus —2 — —3°C. Teise võistluspäeva esimene start anti kell 11,30. Rajale asusid norralane Nils Ååness ja sakslane Helmuth Kuhnert. Norralane alustas kiirelt, kuid ei suutnud tempot lõpuni pidada ja sakslane lõpetas esimesena. Aeg 2 minutit 14,3 sekundit. Teises paaris tuli soomlasel Toivo Salosel alistuda 2,7 sekundiga hollandlase Henk van der Griftile, kes läbis võistlusmaa 2 minuti 13,9 sekundiga. Juba järgmises paaris oli norralane Roald Åås hollandlasest 0,1 sekundit kiirem. Oleg Gontšarenko omakorda läbis võistlusmaa 2 minuti 14,7 sekundiga.

Kuuendas paaris sõitsid soomlane Jouko Jokinen ja üllatusmees André Kouprianoff. Viimane jättis J. Jokise kaugele maha ning asus 1500 meetris 0,3 sekundiga R Ååsi ees võistlust juhtima. Seda aga kuni järgmise paarini. Rajale asusid hiinlane Jang Tšu-tšeng ja Boriss Stenin. 1960. a. Nõukogude Liidu meister näitas, et ta pole parim ainult omal kodumaal, vaid üks kiiremaid uisutajaid kogu maailmas. 1500 meetrit läbis ta hiinlasest rohkem kui seitse sekundit kiiremini. Suure kella osutid näitasid 2 minutit 10,7 sekundit. See tagajärg kanti ka võistlusprotokolli. Juri Mihhailovi nimel olevast staadionirekordist jäi B. Steninil puudu 1,6 sekundit. Kümnenda sõidu võitis V. Kotov — aeg 2 minutit 14,3 sekundit.

Kaheteistkümnendas paaris sai V. Kossitškin aja 2 minutit 16,6 sekundit. Järgmises paaris uisutas 5000 meetri maailmarekordi omanik Juhani Järvinen. Nagu soomlased ise märkisid, oli maailmameistrist ja rekordimehest jäänud järele ainult nimi. Ta oli küll 0,8 sekundit hollandlasest van de Graafist kiirem, kuid tagajärg — 2 minutit 16,0 sekundit — andis talle seekord ainult 14. koha. Ka teised soomlased esinesid alla oma võimeid. Nii ei pääsenud 10 000 meetris võistlema ükski soomlane.

B. Stenini tagajärge võis veel ületada 15. paaris koos austraallase Collin Hickey'ga startinud Jevgeni Grišin. Ta alustaski hoogsalt. Austraallane püüdis sammu pidada, kuid asjatult. J. Grišini tagajärg oli siiski märgatavalt nõrgem kui B. Stenini oma. Seda näitasid juba vaheajad ja ka lõppresultaat 2 minutit 13,4 sekundit. Sellest aga piisas Nõukogudemaa sportlaste kaksikvõiduks.

Pärast kolme ala juhtis B. Stenin 135,007 punktiga. Järgnesid J. Grišin 136,867, A. Kouprianoff 137,040, van der Grift 137,803, V. Kotov 138,177, H. Kuhnert 138,287, K. Johannesen 138,613, N. Ååness 138,613, R. Åås 138,950 ja O. Gontšarenko 138,970 punktiga.

Kõik kalkulatsioonid näitasid, et B. Steninit püüda oli võimatu. Mitmevõistluse võitmiseks pidi J. Grišin uisutama 10 000 meetrit 37,6, A. Kouprianoff 40,7, Grift 55,9, Kotov 63,4, Kuhnert 65,6 ja Euroopa meister Knut Johannesen 72,1 sekundit kiiremini kui B. Stenin.

B. Steninil tuli koos norralase T. Seiersteniga esimesena starti asuda. B. Stenin sõitis ettenähtud graafiku kohaselt. Kui oli jäänud veel viis ringi uisutada, ruttas raja äärde J. Grišin ning hüüdis oma seltsimehele: «Tuled kuldmedalile, davai! Davai!» Need sõnad kandusid edasi tribüünidele ja peagi skandeeris kogu pealtvaatajaskond: «Davai! Davai! Davai! Stenin! Davai Stenin . . . !» Finiš — aeg 17 minutit 09,6 sekundit. Boriss Stenini mitmevõistluse kuldmedalit võis ohustada ainult veel kehtiva maailmarekordi ületamine.

Teised võistlejad loobusid kuldmedali ründamisest ning jätkasid võistlust hõbedale ja pronksile.

Startisid Knut Johannesen ja Valeri Kotov. Esimene pool distantsist kaeti 8 minuti 20,0 sekundiga. Tundmata aukartust eksmaailmameistri ja kahekordse Euroopa meistri ees, juhtis V. Kotov peaaegu kogu distantsi ulatuses ja alles viimases kurvis möödus temast K. Johannesen. Viimase aeg 17 minutit 14,2 sekundit. V. Kotovi aeg oli 17 minutit 15,0 sekundit. Kolmandas paaris sõitis rootslane J. Nilsson 10 000 meetrit 17 minuti 13,9 sekundiga.

Järgmisena anti lähe V. Kossitškinile ja A. Kouprianoffile. Ka sellel distantsil näitas 21-aastane Prantsusmaa esindaja end kõige paremast küljest. Kuigi ta kaotas 300 meetriga V. Kossitškinile, kellel aeg oli 17 minutit 1,5 sekundit, püstitas Kouprianoff 17 minuti 24,1 sekundiga uue Prantsusmaa rekordi ning asus 189,245 punktiga mitmevõistluses teisele kohale. Neil võistlustel ületas noor pariislane kokku neli Prantsusmaa rekordit viiest võimalikust. Huvitav on siin märkida, et 10 000 meetrit uisutas A. Kouprianoff Davoses esmakordselt. V. Kotov oli langenud 189,927 punktiga kolmandale kohale.

Rajale tulid Jan Pesman ja Per Olaf Brogren. Hollandlane hakkas medaleid ründama. Esimese ringi uisutas ta 41 sekundiga, teise 40, kolmanda 40, edasi 41, 40, 40, 40, 40, 42, 43, 41, 41, 42, 41, 40, 41, 41, 41, 41, 39, 40, 41, 40, 39 ja 39,7. J. Pesmani sõit sütitas kogu pealtvaatajaskonda: «Edasi, Jan! Edasi, Jan! . . .» kostsid hüüded Hollandi, Rootsi ja Norra turistidelt, kelle koguarv ulatus paarile tuhandele. See oli tõeline orkaan. Ja Jan Pesman sõitis. Kuid finiš oli juba liiga lähedal. Kuus

sekundit jäi puudu, et edestada mitmevõistluses kolmandal kohal püsivat V. Kotovit. 10 000 meetris oli aga J. Pesman rohkem kui 20 sekundit Kouprianoffist kiirem.

10 000 meetris asus nüüd J. Pesman 16 minuti 53,7 sekundiga liidri kohale. 25 ringist oli ta kolm läbinud alla 40 sekundi, üheksa ringi 40 sekundiga, kümme 41, kaks 42 ja ühe ringi 43 sekundiga. Ei saa jätta märkimata, et B. Stenin uisutas 40 sekundiga ühe, 41 sekundiga kaheksateist ja 42 sekundiga kuus ringi. Seega kõikumine ainult 2 sekundi piires.

Viimases paaris sõitsid H. Kuhnert (Saksa DV) ja Jean van der Berg (Holland). See 1960. aasta maailmameistrivõistluste viimane start oli kaasahaarav lõppakord. Kord Berg ees, kord Kuhnert, nii sõideti ring-ringilt. Unustati isegi kella vaadata. Pealtvaatajaskonnas tekkis mitu leeri. Ühed innustasid Kuhnertit, teised Bergi, kolmandad aga tahtsid näha aega alla 17 minuti. Võistleja ei saavutanud küll 17 minuti piiri, kuid Saksa DV võistleja H. Kuhnert tuli 10 000 meetri uisutamises 17 minuti 04,2 sekundiga kolmandale ja hollandlane J. van der Berg 0,2 sekundi võrra nõrgema ajaga neljandale kohale. Mitmevõistluses jäi Valeri Kotov seekord pronksmedalist ilma. Viimane paar otsustas ka siin medalite saatuse. H. Kuhnert kogus 189,497 punkti ning oleks pidanud koos Boriss Stenini ja André Kouprianoffiga austamispjedestaalil seisma. Seda aga ei juhtunud. Vaatamata Rahvusvahelise Kiiruisutamisliidu ja kogu pealtvaatajaskonna protestile keelasid Šveitsi võimud medali võitnud maade lippude heiskamise, kuna Šveitsil pole Saksa Demokraatliku Vabariigiga diplomaatilisi sidemeid. Pärast nii paljusid haaravaid võistlusmomente oli see vahejuhtum pealtvaatajatele ebameeldivaks üllatuseks.

Õhtul toimunud banketil sai Boriss Stenin meistripärja ja kuldmedali. Esmakordselt maailmameistrivõistluste ajaloos läks nii naiste kui ka meeste maailmameistri tiitel ühte perekonda. Nõukogudemaa sportlaste Valentina ja Boriss Stenini auhindade kogu täienes veelgi kahe väärtusliku medaliga, Nõukogudemaa sportlaste read aga kahe uue maailmameistriga.

HOOAJA TULIPUNKT — VIII TALIOLÜMPIAMÄNGUD

VIII taliolümpiamängud toimusid seni peetuist kõige kaugemal lõunas. Ameerika mägiorg 39. laiuskraadil, millele möödunud sajandi keskpaiku anti nimeks Squaw Valley, muutus miljonite sportlaste kõneaineks. Viis aastat tagasi oli selles orus ainult paar hütti. Nüüd aga saabusid siia 30 maa sportlased, et võita olümpiamängude medaleid.

Olümpiamängude eel tehti mitmesuguseid ennustusi ja kalkulatsioone. Kõrgmägede tehisjää rada pidi looma eeldusi suur-

tagajärgedeks. Mitmed asjatundjad arvasid, et üksikalade võitmiseks tuleb 500 meetrit uisutada vähemalt 39,6 sekundiga, 1500 meetrit 2 minuti 5 sekundiga, 5000 meetrit 7 minuti 40 sekundiga, 10 000 meetrit 16 minuti 20 sekundiga. Naised aga pidid 500 meetrit läbima 45 sekundiga, 1000 meetrit 1 minuti 32 sekundiga, 1500 meetrit 2 minuti 25 sekundiga ja 3000 meetrit 5 minuti 6 sekundiga.

Lühematel distantsidel loeti medalipretendentideks: Jevgeni Grišin, Rafael Gratš ja Lev Zaitsev NSV Liidust, Alt Gjestvang, Roald Åås ja Nils Ååness Norrast, Toivo Salonen ja Juhani Järvinen Soomest ning William Disney, Donald ja Richard McDermotti ning William Carrow USA-st. Pikematel distantsidel loodeti näha austamispjedestaalil Viktor Kossitškinit, Valeri Kotovit ja Nikolai Štelbaumi NSV Liidust, Knut Johanneseni ja Thorsten Seiersteni Norrast, Jan Pesmani Hollandist ning Ivar Nilssoni Rootsist.

Esimene kontrollvõistlus peeti 16. veebruaril. Grišin näitas taas suurepärast sõidutehnikat ja läbis 500 meetrit täpselt 40 sekundiga, mis oli 0,2 sekundit parem tema enda nimel olevast maailmarekordist. Üllatusmeheks osutus jaapanlane F. Nagakubo, kes koos USA lootuse W. Disneyga sai paremuselt teise aja — 40,4 sekundit. R. Gratš jäi 40,7 sekundiga neljandaks. Neljateistkümnendale kohale jäänud norralase A. Gjestvangi ajaks märgiti täpselt 42 sekundit.

5000 meetris oli ohus maailmarekord. Kuus meest uisutasid selle võistlusmaa läbi kiiremini kui 8 minutiga. Neist oli parem hollandlane Jan Pesman, kellel kulus distantsi läbimiseks 7 minutit 46,7 sekundit. Esimese kuue hulgas oli neli rootslast, üks hollandlane ja üks norralane. Nõukogudemaa sportlased seda maad ei uisutanud.

Ka järgmisel päeval ei võtnud Norra ja NSV Liidu paremik 1500 meetri uisutamisest osa. 28 võistlejast oli 2 minuti 10,4 sekundiga kiirem Norra varumees Hroar Elvenes. Maailmarekordi omanik Juhani Järvinen sai koos rootslase Olle Dahlbergiga võrdse aja 2 minutit 10,9 sekundit. Suurvormis oli ka Jan Pesman — aeg 2 minutit 11,5 sekundit. Eelvõistluste käigus püstitati mitu uut rahvusvahelist rekordit. Medalipretendentide hulka kerkis seni vähetuntud või hoopis tundmatuid nimesid.

Esimest korda taliolümpiamängude ajaloos avati seekord võistlused naiste stardiga. 500 meetri uisutamiseks tuli rajale 23 paremat kümnest riigist. Esimeses paaris startisid Nõukogudemaa esindaja Natalia Dontšenko ja USA sportlane Katrin Mulholland. Öösel tugevas pakases kalgiks muutunud jääl sai N. Dontšenko aja 46 sekundit. Ameeriklanna kaotas talle 1,9 sekundiga. Teises paaris uisutas saksa DV sportlane Helga Haase koos jaapanlanna Hatsue Takamizawaga. Sakslanna oli viimasel ajal hiigelsammudega tõusnud maailmaklassi tasemele.

Pool maad uisutasid võistlejad kõrvuti. Siis asus H. Haase siserajale. Suurepärase tehnikaga läbis ta viimase kurvi ning suurendas meeter-meetrilt oma edumaad. Finišis näitasid stopperid 45,9 sekundit. Pealtvaatajad aplodeerisid. Kuid veel oli startimata kümme paari, kellest igaüks võis ületada sakslanna tagajärje. Kui kuuendas paaris T. Rõlova E. Huttuse ees suure edumaaga lõpetas, valitses kogu staadionil vaikus. Lõppresultaadiks kuulutati 46,2 sekundit.

Alles mõned päevad tagasi olid NSV Liidu naiskiiruisutajad õpetanud USA sportlastele sõidutehnikat ja järgmises, seitsmendas paaris võis näha selle vilja. Klara Gusseva hoole all olnud Jeanne Ashworth läbis distantsi 46,1 sekundiga ja asus kolmandale kohale. K. Gusseva aeg oli 46,8 sekundit, millega ta jagas koos Poola kiiruisutaja Elvira Seroczynskaga 6.—7. kohta.

H. Haase ja J. Ashworthi tagajärjed olid esimesteks suurüllatusteks. Esimene võistles pealegi üksi, saades näpunäiteid Saksamaal viibivalt treenerilt Helmut Haaselt telefoni teel, kuna USA võimud ei andnud reale Saksa DV treeneritele ja ajakirjanikele viisat Squaw Valleysse sõiduks. J. Ashworth aga polnud saanud üldse õiget treeningut, kuna USA-s tuntakse vähe huvi kiiruisutamise vastu.

Järgmisel hommikul puhus piki orgu jäine tuul. Seega ei olnud võistlustingimused kuigi soodsad. Esimeseks tähistagajärjeks 1500 meetris oli Klara Gusseva aeg 2 minutit 28,7 sekundit. Valentina Stenina ajaks märgiti 2 minutit 29,2 sekundit. Kuid poolatar Elvira Seroczynska oli see, kes juba pärast esimest ringi näis olevat tõsiseks konkurendiks NSV Liidu sportlastele. Suurt ajanäitajat jälgiv pealtvaatajaskond saatis tema sõitu tohutu ergutuskisaga. Tulemuseks oli 2 minutit 25,7 sekundit. Aeg oli ainult 0,2 sekundit nõrgem maailmarekordist. Kuigi H. Haase püstitas 2 minuti 31,7 sekundiga uue ülesaksamaalise rekordi, pidi ta siiski seekord leppima üheksanda kohaga.

Kas suudab keegi veel E. Seroczynska esikohta kõigutada? Sellele küsimusele pidi vastuse andma tema kaasmaalase Helena Pilejczyku ja üliõpilase Lidia Skoblikova duell. Rohkem kui pool maad uisutasid partnerid kõrvuti. Lõpuks suutis Nõukogudemaa sportlane maksma panna oma suurema vastupidavuse ja võistluskogemused. Lidia Skoblikova oli 2 minuti 25,2 sekundiga püstitanud uue maailmarekordi. Tema tagajärg oli 0,3 sekundit parem senisest maailma tipptulemusest. H. Pilejczyk tõi 2 minuti 27,1 sekundiga Poolale pronksmedali.

Esmakordselt kõlasid Squaw Valleys NSV Liidu hümni helid. Austamispjedestaali kõrgeimal astmel seisis 21-aastane tšeljabinsklane, olümpiavõitja ja maailmarekordi püstitaja Lidia Skoblikova.

«Jää oli sõiduks suurepärane, pisut segas ainult tuul. Ma ei mõelnudki, et tulen esimeseks. Sel distantsil peeti meie nais-

konna tugevamaks Valentina Steninat. Üldse, mul on väga hea meel lahkuda staadionilt olümpiavõitjana. Olen õnnelik, et ma tõin selle võidu oma maale,» ütles L. Skoblikova.

Kolmandal päeval oli ilm soojem ja leebem. Rohkem kui 8000 pealtvaatajat ootasid erutusega võistluste algust. 1000 meetri uisutamises startisid esimeses paaris Klara Gusseva ja Saksa DV sportlane N. Liebknecht. K. Gusseva sõitis täiesti konkurentsitult ja edestas sakslast 12,4 sekundiga, saades aja 1 minut 34,1 sekundit. Maailmarekordist jäi puudu 0,7 sekundit. Kas jääb see tagajärg päeva parimaks? K. Gusseva oli küll 1000 meetri distantsil hooaja parim, kuid mine tea. Tugevaid võistlejaid oli palju. Neist kardetavam oli H. Haase, kes startis neljandas paaris. Nagu 500 meetris, nii kontsentreeris H. Haase ka nüüd kogu tähelepanu eelseisvaks sõiduks. Raiskamata ühtegi sekundi murdosa valeliigutusteks suurendas H. Haase pidevalt tempot. Tema 200 meetri ja 600 meetri vaheajad olid paremad kui K. Gusseval. Viimasest kurvist väljudes libastus tal pisut parem jalg. See rütmist väljalangemine maksis mitu kümnendiksekundit. Sakslanna kaotas Gusseväle 0,2 sekundiga.

Järgmises paaris sõitnud jaapanlanna Hatsue Takamizawa ja soomlanna Iris Sihvose ajad olid vastavalt 1 minut 35,8 ja 1 minut 37,3 sekundit. Järgmises paaris oli T. Rõlova partneriks prantslanna F. Lucas. Rõlova sõitis esimese 200 m ja ka 600 m võrdselt sama ajaga kui K. Gusseva. Viimane 400 m aga oli aeglasem ning lõpptulemuseks fikseeriti 1 minut 34,8 sekundit.

Kümnendas paaris ei suutnud ka L. Skoblikova K. Gussevat ületada. L. Skoblikova aeg 1 minut 35,3 sekundit oli tema isiklikuks rekordiks. Suurepäraselt uisutas üheteistkümnendas paaris startinud poolatar E. Seroczynska. Enne viimast ringi oli tal samuti kui Haaselgi sekundiline edu K. Gusseva ees. Ka poolatar kukkus viimasest kurvist väljumisel ning katkestas sõidu.

22-aastane Klara Gusseva oli toonud Nõukogudemaale nende taliolümpiamängude teise kuldmedali.

Naiste viimasel alal, 3000 meetri uisutamises, saadi esimestes paarides Squaw Valley kohta võrdlemisi tagasihoidlikke tagajärgi. Tamara Rõlova ajaks märgiti 5 minutit 30,0 sekundit, Helena Pilejczykule 5 minutit 26,2 ja rootslannale Christina Scherlingile 5 minutit 25,5 sekundit. Kiiremini uisutati alles kuuendas paaris. V. Stenina ajaks märgiti 5 minutit 16,9 sekundit, tema partner jaapanlanna H. Takamizawa ajaks 5 minutit 21,4 sekundit.

Eelviimases paaris sõitis Soome uisuveteran 38-aastane Evi Huttunen. Finišis näitasid stopperid 5 minutit 21,0 sekundit. Seega oli soomlanna enne viimast paari teisel kohal. Kuid viimane paar oli selline, mis võis E. Huttuse jätta isegi ilma

traditsioonilise kolmanda kohata. Startisid L. Skoblikova ja E. Seroczynska. Nõukogude sportlane alustas väga kiirelt. Esimene 200 m 22 sekundiga, siis 400 m 38, 40 ja 39 sekundiga. Poolatarile käis selline tempo üle jõu. Ta jäi ikka enam ja enam maha. Kas L. Skoblikova jõuab esimese naissportlasena alla viie minuti piiri? Selleks oli vaja uisutada viimane ring 53,7 sekundiga. Rimma Zukova maailmarekord oli 5 minutit 13,8 sekundit. Kuid L. Skoblikova oli ennast nii tühjaks sõitnud, et läbis viimase ringi peaaegu inertsi mõjul. Aeg 5 minutit 14,3 sekundit oli aga päeva parim. Lidia Skoblikova sai neil võistlustel juba teise kuldmedali.

Kolm kuldmedalit, kaks hõbemedalit ja üks pronksmedal — see oli Nõukogude naiskiiruisutajate kingitus oma kodumaale Sierra Nevada mäeaheliku kõrgorust.

Viies võistluspäev. Meeste 500 m esimene start anti kell 10.30. Selleks ajaks palistas uisurada rohkem kui 10 000 pealtvaatajat. Kas W. Disney või J. Grišin? See huvitas kõiki.

Esimestena uisutasid soomlane Jouko Jokinen ja jaapanlane Fumio Nagakubo. Jaapanlane lõpetas sõidu ajaga 41,1 sekundit. J. Jokinen aga kukkus ning jäi 45,1 sekundiga 42. kohale.

Järgmises paaris uisutasid norralane Alf Gjestvang ja Richard McDermott (USA). Tasavägiselt kulgenud sõidu võitis 40,8 sekundiga norralane, edestades ameeriklast 0,1 sekundiga. Ainult mõned minutid oli A. Gjestvangi tagajärg parim. Siis kaikus jäärajalt kiiduavalduste orkaan — uisutasid William Disney ja austerlane H. Strutz. W. Disney jättis oma vastase kaugele maha ning lõpetas ajaga 40,3. Startisid Nõukogudemaa esindaja Gennadi Voronin ja rootslane Hans Wilhelmsson. Esimene 100 m läbiti niisama kiirelt kui W. Disney. Siis aga tempo pisut langes. Üllatusvõitjaks osutus 40,5 sekundiga Rootsi kroonprintsi noor spordiõpetaja H. Wilhelmsson, tagajärg oli Rootsi tipptulemuseks. G. Voronin kaotas talle 0,2 sekundiga ning asus kolmandale kohale.

Lähtele kutsuti 15. paar. Kahekordne olümpiavõitja ja 500 m maailmarekordi omanik Jevgeni Grišin ning Austria vanameister Fritz Offenberger. Nii nagu W. Disneyl, nii tuli ka J. Grišinil sõita konkurentsitult. Ta alustas välisrajalt. Kiiretele meestele ei ole see eriti meeltmööda. Välisrajal forsseeritud kiirus võib kujuneda ohtlikuks, kui pärast teist sirgteed tuleb läbida kurv siserajal. Niisugune lugu juhtus näiteks Cortina d'Ampezzos. Juri Mihhailov startis tookord välisrajal. Ta läbis pool distantsi kiiremini kui J. Grišin, libises siis sisekurvil ja kukkus.

«Kas kordub nüüd J. Grišiniga sama lugu?» mõtlesid paljud momendil, kui Nõukogudemaa sportlase parem uisk kaotas poolel tõukel ühenduse jääga. J. Grišin valitses end suurepäraselt. Ta kaotas küll korraks rütmi ja sellega ka väärtuslikke

kümnendsekundeid, kuid oli siiski 0,1 sekundi võrra kiirem kui Disney.

Järgmises paaris startisid Rafael Gratš ja jaapanlane T. Mitsu. Nõukogude sportlane võitis ligi poolesajameetrise edumaaga. Ta kaotas W. Disneyle ainult kümnendiksekundiga.

Veel kord elavnes pealtvaatajaskond, kui uisutas 21. paar — Nõukogude Liidu esindaja Juri Malõšev ja hollandlane Henk van der Grift. See sõit oli päeva tasavägiseim, mida iseloomustab kõige kujukamalt mõlema mehe võrdne aeg 41,2.

46 sprinteri võistlus oli lõppenud. 28-aastane Nõukogude armee sportlane J. Grišin seisis olümpiamängude austamispjedestaali kõrgeimal astmel. Hõbemedal kuulus W. Disneyle ja pronksmedal R. Gratšile.

Võistlust 5000 m kiiruisutamise medalitele alustas 37 sportlast.

Esimeses paaris sõitsid Juhani Järvinen ja kanadalane L. Mason. Ebavõrdse võistluse võitis 8 minuti 19,2 sekundiga soomlane, kanadalasele märgiti 9 minutit 23,5 sekundit. Kolmandas paaris uisutasid mitmekordne maailmameister Oleg Gontšarenko ja hollandlane Jean van der Berg. Kui Gontšarenko distantsi lõpetas, oli hollandlane ligi pool ringi maha jäänud. Vaatamata tugevale tuulele oli Gontšarenko aeg 8 minutit 06,6 sekundit, van der Bergil — 8.22,4.

Kuid juba järgmises paaris ületas norralane T. Seiersten Nõukogudemaa sportlase tagajärje 1,3 sekundiga.

Huvitavaks ja kaasakiskuvaks kujunes seitsmenda paari sõit. Startisid värske Soome meister Keijo Tapiovaara ja Rootsi kuulsa Sigge Ericssoni järglane Ivar Nilsson. Algul saavutas minimaalse edu rootslane, kuid siis läks soomlane ette. Algas viimane kilomeeter. I. Nilsson juhtis, kuid peagi oli ees jälle soomlane. Kui kellalöök teatas viimase ringi algust, oli rootslane pisut ees. Eriti kaasakiskuv oli võistlus viimasel sirgteel. Kumbki ei lasknud vastast tolligi ette. Ja nii lõpetasidki mõlemad sportlased võrdse aja — 8 minuti 09,1 sekundiga.

Üheksandas paaris läksid rajale norralane Knut Johannesen ja Itaalia kiiremaid M. Gios. Kogu distantsi uisutasid nad enam-vähem niisama kiiresti kui O. Gontšarenko ja J. van der Berg, kuid lõpuks ületasid nad siiski viimaste graafiku. Norralane oli end täiesti tühjaks sõitnud. Viimase jõuga läbis ta finiši ja kukkus. Aeg — 8 minutit 00,8 sekundit.

Üheteistkümnendas paaris tulid lähtele sportlased, kellele pandi eriti suuri lootusi kuldmedali võitmiseks. Need olid hollandlane Jan Pesman ja Nõukogudemaa sportlane Viktor Kossitškin. Võistlejad närveerisid. Alles teine lähe õnnestus. Kolm ja pool ringi kaeti kõrvuti. Siis hakkas ilmnema V. Kossitškini paremus. Esimese 1000 meetri aeg oli siiski K. Johanneseni ajast 2 sekundit nõrgem. Treener andis

V. Kossitškinile märku: «-2». Järgmisel tuhandel oli V. Kossitškin juba K. Johannesenist kiirem ning kui ta lõpetas, ilmus teadete tahvlile aeg — 7 minutit 51,3 sekundit. J. Pesman jäi 8 minuti 05,1 sekundiga üldjärjestuses kolmandale kohale. Veel aga polnud startinud hooaja üllatusmees Valeri Kotov. Temaga koos uisutas soomlane Leo Tynkkynen. V. Kotov alustas jõuliselt. Kolmandiku maad läbis ta sekundi võrra kiiremini kui V. Kossitškin, siis aga hakkas graafikust maha jääma ning lõpetas sõidu 8 minuti 05,4 sekundiga, V. Kotov kaotas kolmandaks jäänud J. Pesmanile ainult 0,3 sekundiga. Soomlase ajaks märgiti 8 minutit 24,3 sekundit.

Viktor Kossitškin kirjutas neil olümpiamängudel Nõukogudemaa kiiruisutajate kontosse juba viienda kuldmedali.

Meeste kiiruisutamise huvitavamaks alaks on 1500 meetrit. Ka Squaw Valley's kujunes see konkurentsitihedaks. Võistlejaid oli 48.

Võistluse avasid siin jaapanlane T. Mitsu ja Saksa DV sportlane M. Schüler. Viimane lõpetas sõidu esimesena — aeg 2 minutit 18,3 sekundit. See suhteliselt tagasihoidlik tagajärg püsis parimana kuni viienda paarini, kui uisutama hakkasid soomlane Joukko Jokinen ja taanlane Kurt Stille. Esimene 300 meetrit kaeti suurepärase tempoga — 27 sekundit. Järgmine ring läbiti 34 sekundiga. J. Jokinen suurendas edumaad. Finišis märgiti tema ajaks 2.12,0. Kurt Stille püstitas küll 2 minuti 15,8 sekundiga uue Taani rekordi, kuid sellest ei piisanud rohkemaks kui 13. kohale tulekuks.

Kuuendas paaris uisutasid üks selle ala tugevamaid — maailmameister Boriss Stenin — ja rootslane G. Sjölin. Ka B. Stenin läbis 300 m 27 sekundiga. Järgmisel 400 meetril oli Nõukogudemaa sportlane kaks sekundit kiirem kui J. Jokinen. Kolmas ring oli soomlasega võrdne. Kuigi viimasel ringil oli B. Stenin rohkem kui sekundi võrra aeglasem kui J. Jokinen, piisas teisel ringil tehtud vahespurdist, et B. Stenin sai 2 minuti 11,5 sekundiga lõppkokkuvõttes kolmanda koha.

Üheksandat korda kõlas stardipauk. Rajale sööstsid selle ala maailmarekordi omanik soomlane J. Järvinen ja norralane R. Åås. Esimene 300 m kaeti norralase juhtimisel, aeg 27,5 sekundit. Esimese täisringi aeg — 32,5. B. Stenini edu 1 sekund. Teine ring 35 sekundit. R. Åås oli B. Steninile kaotanud juba kaks sekundit. Keegi ei uskunud enam, et R. Åås ületab Nõukogudemaa sportlase aja. J. Järvinen oli norralasest juba paarkümmend meetrit maha jäänud. Norralane aga tegi oma kuulsa lõpuspurdi. Viimase ringi läbis ta 35,4 sekundiga, saades koguaja 2.10,4! J. Järvinen kulutas distantsi läbimiseks 2,7 sekundit rohkem.

Järgmiseks tugevamaks paariks olid soomlane Toivo Salonen ja rootslane Per Olaf Brogren. Ka T. Salonen läbis esimese 300 m

27 sekundiga, Brogren aga 29 sekundiga. Siis aeglustus soomlase tempo ning finiši jõudsid mõlemad korraga ning said võrdse aja 2 minutit 13,1 sekundit.

Elevus tekkis pealtvaatajaskonnas, kui rajale kutsuti 13. paar — 1956. a. kahekordne olümpiavõitja, Nõukogudemaa sprinter Jevgeni Grišin ja austraallane Collin Hickey. J. Grišinil oli juba taskus üks Squaw Valley' kuldmedal. Kas suudab ta Cortina d'Ampezzo saavutust korrata? Grišin läbis esimesed 300 m 26 sekundiga. Niisugust algtempot ei olnud veel keegi eelnenuist näidanud. Järgmised ringid 32 ja 34 sekundit. Edu R. Ååsi ees oli juba 3 sekundit. Kuid kiire algtempo ja üha tugevnev tuul neelasid viimasel ringil kogu edu ja lõpptulemuseks kuulutati 2 minutit 10,4 sekundit. Niisiis võrdne aeg R. Ååsiga. Seda ei suutnud enam keegi ületada. Ei A. Kouprianoff (2.13,3), K. Johannesen (2.14,5), G. Voronin (2.14,7) ega ka L. Zaitsev (2.12,1). Nii kordas J. Grišin täpselt oma 1956. aasta saavutust Misurina järve jääl. Ta võitis kaks kuldmedalit, kusjuures 1500 meetris jagas ta seda teise võistlejaga. Ameeriklased ei olnud niisugust juhust ette näinud — oli ainult üks nõuetele vastav kuldmedal. Teisel puudus tekst. Loosiõnn naeratas J. Grišinile. Tema sai medali, R. Åås pidi aga ajutiselt leppima sileda kuldkettaga.

Viimane võistluspäev. Kõik tingimused olid suurtulemusteks soodsad. Paar kraadi külma, tuulevaikus, päikesepaisteline ilm.

Saksa DV sportlane Helmuth Kuhnert ja korealane Rin Van-šang avasid võistluse 10 000 meetris. Võitis sakslane 16 minuti 43,4 sekundiga, kusjuures kohtunikud lasksid tal koguni ühe ringi rohkem sõita. Järgmine stardipauk tõi rajale rootslase Kjell Bäckmani ja Taani ainukese taliolümpiaadist osavõtja Kurt Stille. 25-aastane rootslane sõitis suurepärase tempoga. Poolel distantsil märgiti tema vaheajaks 8 minutit 02,0 sekundit. Kiirus ei langenud. Lõpptulemuseks oli ametliku maailmarekordi ületamine 18,4 sekundiga. K. Bäckmani aeg — 16 minutit 14,2 sekundit.

NSV Liidu tugevamaid staiereid, Omski üliõpilane Nikolai Štelbaum startis esimest korda rahvusvaheliste suurvõistluste õhkkonnas. Võistlushasardis, et rünnata 16 minuti piiri, unustas N. Štelbaum rada vahetamast ning sõitis kaks ringi järjest siserajal. Selle tulemuseks oli diskvalifitseerimine kaks ringi enne finišit. Midagi polnud teha, määrus jääb määruseks.

Neljas paar äratas taas rohkearvulise pealtvaatajaskonna tähelepanu. Norralane Knut Johannesen ja ameeriklane J. Urlass. K. Johanneseni 5000 m vaheaeg oli 7 minutit 54,0 sekundit! Niisiis koguni parem kaks päeva varem uisutatud 5000 m ajast, kus ta saavutas 8.00,8. K. Johannesen suutis tempot jätkata ning 27-aastane Oslo puusepp saavutas esimese

sportlasena maailmas aja alla 16 minuti piiri — 15 minutit 46,6 sekundit. Uus suurepärane maailmarekord!

Järgmisena startisid hollandlane Jan Pesman ja soomlane Juhani Järvinen. J. Pesman oli esimesel viiel ringil K. Johannesenist kaks sekundit kiirem. J. Järvinen jäi kaugele maha. Hollandlane aga oli end üle hinnanud. Tempo rauges, ring-ringilt lähenes soomlane ja viimasel ringil oli esimene juba J. Järvinen. Ajad vastavalt 16 minutit 35,4 sekundit ja 16 minutit 41,0 sekundit. Seega üheksas ja kaheteistkümnes koht.

Rajal uisutasid 500 m kuldmedalimees Viktor Kossitškin ja korealane Jung Vai-tšei. Nõukogudemaa sportlane sõitis konkurentsitult, tema võistluspartneriks oli stopper. Esimese poole distantsist läbis Kossitškin 4 sekundit kiiremini kui K. Johannesen. Siis kiirus langes. Ajaline edu kahanes iga ringiga, kuid V. Kossitškini lõppresultaat 15 minutit 49,2 sekundit oli siiski uueks NSV Liidu rekordiks ja teiseks tulemuseks maailmas.

Kui rajale asus seitsmes paar, tõusis tuul. Võistlustingimused halvenesid. Rootslane Ivar Nilsson ja inglane Terence Monaghan sõitsid kogu distantsi vahelduva eduga. Alles viimastel ringidel suutis rootslane inglast edestada ja võita 16 minuti 26,0 sekundiga Monaghani 16 minuti 31,6 sekundi vastu. Kuid ka need tagajärjed olid veel paremad senisest ametlikust maailmarekordist.

Olümpiamängude kiiruisutamise võitjad olid selgunud. Kuigi esialgsed suured plaanid hiilgavate tulemuste suhtes pisut nurjusid, kattis 10 000 meetri maailmarekord kõik teised puudujäägid. Nõukogudemaa sportlased loovutasid kaheksast kuldmedalist teistele ainult kaks. L. Skoblikova ja J. Grišin olid taliolümpiamängude kangelased — kumbki võitis kaks kuldmedalit.

Olümpiamängude viimasel päeval toimusid n.-ö. järelvõistlused. Mis mängude käigus jäi saavutamata, see tehti nüüd tasa. J. Grišin püstitas 500 meetris 39,6 sekundiga uue maailmarekordi. K. R. Gratš ületas senise rekordtagajärje 0,2 sekundiga. Kuid maailmarekordiks jäi endiselt 40,2, sest vastavalt Rahvusvahelise Uisutamisliidu eeskirjadele tuleb võistlused kolm nädalat varem registreerida, antud juhul aga seda ei tehtud.

AASTA ILMA FAVORIITIDETA

Olümpiamängude järellained vaibusid. On saanud juba traditsiooniks, et pärast olümpiamänge järgneb teatav mõõnaperiood — hoovõtt järgmisteks suurvõistlusteks. See on ka üsna loomulik, sest olümpiamängude medaleil on tublisti suurem kaal kui maailmameistri loorberipärjal. Nii algaski järgmine aasta ilma ühegi kindlama favoriidita.

1961. a. veebruari esimestel päevadel kogunesid Helsingisse kõik põhjamaade uisurajameistrid. Vahetati kogemusi, nuputati, kuidas olümpiamängude staadionile rajada ideaalset jäävälja. Kõigile valmistas muret ebakindel ilm. Mehed aga olid võrdlemisi enesekindlad: «Kui sooja ei tule rohkem kui 4—5 kraadi, siis saab veel võistlused pidada eeskujulikul jääl.»

Võistluste avapäeval, kui staadionile kogunes 30 Euroopa parimat üheksast riigist, seisis elavhõbedasammas nullil. Rajameistrid olid jääga rahul, võistlejad aga võrdlemisi pessimistlikud. Vaatamata rajameistrite ennastsalgavale tööle oli rada siiski pehmevõitu. Prognoosid ennustasid õhtuks temperatuuri langust ja nii olid võistlejad, kes hiljem startisid, eelistatud olukorras. Paraku ei vedanud maailmarekordimees Jevgeni Grišinil, keda loos viis esimesse paari. Kuid nagu hiljem selgus, polnud tema pärast muretsemiseks siiski põhjust. Olgu võistlustingimused millised tahes, ikkagi on J. Grišin ületamatu. Itaallase R. de Riva jättis ta 500 meetri uisutamises kaugele maha ja püstitas Helsingi staadioni uueks rekordiks 42,3. Tervelt 1,1 sekundit kaotas talle värske Hollandi meister H. van der Grift, kes tuli teiseks. Kolmas oli Squaw Valley' neljas, rootslane H. Wilhelmsson 43,5 ja neljas B. Stenin — 43,8 sekundiga. Õnnetult läks olümpiavõitjal V. Kossitškinil. Esimeses kurvis ta komistas, pidi kukkuma ja kaotas rohkesti sekundikümnendikke. Tema ajaks fikseeriti 45,3 sekundit.

Sprindi ebaõnnestumise tegi V. Kossitškin tasa 5000 meetris. Noor hollandlane R. Liebrechts suutis talle konkurentsi pakkuda vaid mõned ringid. Seejärel tuli Kossitškinil võistelda stopperiosutiga. Pealegi oli ta favoriitidest esimesena rajal. V. Kossitškin lõpetas 8 minuti 17,4 sekundiga. Palju oodati 10 000 meetri maailmarekordiomanikult norralaselt Knut Johannesenilt. Squaw Valley's oli ta 5000 meetris teine ja kaotas V. Kossitškinile 9,5 sekundiga. Nüüd oli V. Kossitškini ülekaal veelgi ilmsem. Kahekordne Euroopa meister kaotas talle 12,1 sekundiga. Temast ettepoole platseerus veel rootslane I. Nilsson, kelle aeg oli 8 minutit 25,4 sekundit. V. Kossitškini positsioon mitmevõistluses paranes tunduvalt.

Teine võistluspäev. Ilm oli endiselt alla keskpärase. Kergema kehakaaluga võistlejail oli suuri eeliseid. Nende hulka kuulus ka noor prantslane A. Kouprianoff. Et ta mullune edu polnud juhuslik, seda tõendas ta nüüd Helsingis. Ta võitis 1500 meetrit 2 minuti 18,8 sekundiga. Päeva teise aja 2 minutit 19,9 sekundit sai V. Kossitškin ja kolmanda H. van der Grift — 2 minutit 20,3 sekundit. Mitmevõistluses muutus nüüd olukord keeruliseks. Pea võrdse punktide summaga läksid 10 000 meetri uisutamisele vastu V. Kossitškin, H. van der Grift ja A. Kouprianoff. Et tulla veel Euroopa meistriks, võis V. Kossitškin kaotada H. van der Griftile 6 sekundit ja A. Kouprianoffile 19 sekundit.

K. Johannesen pidi meistritiitli võitmiseks alistama V. Kossitškini rohkem kui 40 sekundiga. Oli teada, et norralane ja prantslane sellega toime ei tule. Muret tegi ainult hollandlane, kelle potentsiaalsetest võimetest polnud kellelgi veel selget ülevaadet.

Startis K. Johannesen. Kuidas ta ka ei pingutanud, pidi siiski leppima vaid 17 minuti 31,1 sekundiga. V. Kossitškinile oleks piisanud uisutamisest K. Johanneseni graafiku järgi. Kuid ta ei kavatsenud sellega leppida. Poole distantsi järel näis, et V. Kossitškini tulemuseks kujuneb midagi 17 minuti 20 sekundi piires. Kuid V. Kossitškin lisas veelgi kiirust ja finišis näitasid stopperid 17 minutit 11,3 sekundit. Nüüd ei suutnud keegi enam takistada V. Kossitškini teed loorberipärjale. Päeva teise tulemuse sai 17 minuti 30,1 sekundiga I. Nilsson. Kolmas oli K. Johannesen. A. Kouprianoff oli 17 minuti 32,7 sekundiga neljas.

Mööda oli kaks aastat ja jällegi seisis Nõukogudemaa sportlane Euroopa meistrivõistluste autasustamispjedestaali kõrgeimal astmel. 22-aastane moskvalane Viktor Kossitškin kogus 193,238 punkti. Ta paremal käel seisis Henk van der Grift (194,812 p.) ja vasakul André Kouprianoff (195,152 p.). Seitsmes oli B. Stenin ja kaheksas O. Gontšarenko.

Järgmisel nädalavahetusel olid kiiruisutamise huviliste pilgud pööratud Norrale. Oslo fjordi läänekaldal asub väike 12 000 elanikuga linnake Tönsberg. Sinna kogunesid 30 naiskiiruisutajat kümnelt maalt, et selgitada järjekorras 19. maailmameister.

Olümpia-aastal olid meie seni võitmatutele naistele valmistanud suurt meelehärmi sakslased ja poolakad. Nüüd mindi starti teatud pingega. Kuid kõik laabus hästi, kõigil aladel kuulusid meile kolmikvõidud. Suurepärases vormis oli aga Valentina Stenina, kes võitis kolm ala, neist 1000 meetris uue maailmarekordi — 1 minuti 37,8 sekundiga.

Meistrivõistluste tehnilised tulemused olid järgmised: 500 m: 1. V. Stenina — 48,1, 2. A. Tuzova — 48,6 ja L. Skoblikova —48,6; 1000 m: 1. V. Stenina — 1.37,8, 2. A. Tuzova — 1.38,7, 3. K. Gusseva — 1.39,4; 1500 m: 1. V. Stenina — 2.33,3, 2. I. Voronina — 2.34,5, 3. A. Tuzova — 2.37,2; 3000 m: 1. I. Voronina — 5.23,4, 2. V. Stenina — 5.26,6, 3. L. Skoblikova — 5.29,5.

Teist aastat järjest tuli Valentina Steninal vastu võtta maailmameistri pärg. Seekord võitis ta selle uue maailmarekordiga mitmevõistluses — 202,533 p. Hõbemedali sai Albina Tuzova 205,500 ja pronksmedali Lidia Skoblikova 205,816 punktiga.

Rahvusvaheline Uisutamisliit otsustas sel aastal viia kõik suurvõistlused läbi tihedalt üksteise järel. Nädal pärast naiste maailmameistrivõistlusi ja kaks nädalat pärast meeste Euroopa meistrivõistlusi kutsuti kiiruisutajad Göteborgi Nya Ullevi

tehisjääga rajale selgitama meeste 1961. a. maailmameistrit. Maailmameistrivõistlused olid üldjärjestuses 56., kuid mängu läks 50. juubelipärg. Uisuspordialgaastail jäi teatavasti mitmel korral meistritiitel väljastamata, kuna ei täidetud reglemendiga ettenähtud tingimusi. Seega juubelipärg. Kuid kellele? Hiljutised Euroopa meistrivõistlused olid kaardid üsna segi ajanud.

Sprindis ei olnud üllatusi. J. Grišin oli ületamatu, sedapuhku tagajärjega 41,7 sekundit. H. van der Grift sai 42,2 sekundiga teise koha. Omaette üllatuseks oli aga jaapanlane F. Nagakubo, kes võitis 42,9 sekundiga pronksmedali. Nõukogudemaa sprintereist oli R. Merkulovi aeg 43,0, B. Steninil 43,1 sekundit.

5000 meetris ei saavutanud esimene paar midagi erilist. Teises paaris hakkas rekordit ründama hollandlane R. Liebrechts, kellega konkureeris A. Kouprianoff. Hollandlane alustas marulise tempoga. Lõpuks ta küll väsis, kuid sai siiski esimese kiiruisutajana harilikel radadel aja alla 8 minuti piiri. Protokolli märgiti talle 7 minutit 59,1 sekundit. Prantslane kaotas talle 10 sekundit.

Kolmandas paaris oli rootslasel I. Nilssonil kindel plaan ületada R. Liebrechtsi tulemus. I. Nilsson alustas tagasihoidlikult ja hoidis jõudu kuulsa lõpuspurdi jaoks. Enne viimast ringi oli ta veel hollandlasest 2 sekundit taga, kuid lõpuks võitis viimast 1,1 sekundiga.

V. Kossitškinil ei vedanud. Pool maad tuli tal uisutada tavalise, teine pool kunstliku valgusega. See ei jätnud mõju avaldamata. Distantsi teisel poolel ei suutnud V. Kossitškin õieti tempot tunnetada ja sai võistluste neljanda tulemuse — 8 minutit 09,8 sekundit.

Kahe distantsi kokkuvõtted üllatasid. Liidriks oli A. Kouprianoff, kellele napilt järgnesid R. Liebrechts, H. van der Grift, I. Nilsson, B. Stenin, V. Kossitškin jt.

1500 m uisutamises oli tähelepanu keskpunktis paar, kus startisid olümpiavõitja J. Grišin ja hooaja edetabeli juht H. van der Grift. J. Grišin on sprindis jäänud võitmatuks, kuid on selle arvel pidanud lõivu maksma 1500 meetris. Ka seekord polnud kahekordsel olümpiavõitjal enam õiget hoogu. Pikakasvuline, kõhnavõitu hollandlane nagu lendas tal eest ja võitis 2 minuti 17,8 sekundiga. Grišin kaotas talle 2,2 sekundiga. V. Kossitškinil olenes nüüd kõik 1500 meetrist: kas suudab ta mitmevõistluses võita medali või ei? Tema ajaks fikseeriti 2 minutit 18,9 sekundit. Sellest parem tagajärg oli vaid H. van der Griftil. B. Stenin oli 2 minuti 19,1 sekundiga kolmas.

Enne 10 000 meetrit oli liidriks H. van der Grift A. Kouprianoffi, R. Liebrechtsi, V. Kossitškini ja B. Stenini ees. V. Kossitškin uisutas teises paaris koos A. Kouprianoffiga. Võitis V. Kossitškin 16 minuti 35,9 sekundiga. A. Kouprianoffile fikseeriti isiklik rekord 17.03,2. Starti asus tugev paar: Stenin—

Grift. Esikoha võitmiseks pidi viimane saama isiklikuks rekordiks 16.56. Kaks nädalat tagasi Helsingis ei tahtnud talle uisumaraton kuidagi sobida. Nüüd oli kõik muutunud, ka stiimul oli hoopis ahvatlevam. H. van der Grifti ajaks fikseeriti 16 minutit 53,6 sekundit. Kuid veel polnud kõik päris selge. R. Liebrechts ja I. Nilsson polnud veel uisutanud. Mitmevõistluse võitmiseks oleks hollandlane pidanud 10 000 meetrit uisutama 16 minuti 41 sekundiga. Heaks endeks oli eelmise päeva tubli tagajärg 5000 meetris. Kuid hollandlasel andis tunda eelmise päeva väsimus ja ajaks märgiti 16 minutit 51,2 sekundit. Mitmevõistluse medalite saatus oli otsustatud.

Seni oli maailmameistri pärg viiel korral kuulunud hollandlastele. Viimati võitis selle 1905. aastal Coen de Koning. Kuuenda viis nüüd Hollandisse 26-aastane Henk van der Grift. Ta kogus 189,213 punkti. Hõbemedali võitis Viktor Kossitškin (189,375 p.) ja pronksmedali Rudi Liebrechts (189,670 p.). B. Stenin oli viies, R. Merkulov seitsmes ja O. Gontšarenko kaheteistkümnes.

V. KOSSITŠKIN ÜTLEB OMA SÕNA

Möödus aasta. Üheksandat korda oli Oslo Bisleti staadion Euroopa kontinendi parimate päralt. Ainsa kuulsusena puudus avadefileelt tiitlikaitsja Viktor Kossitškin. Eelmisel aastal ei suutnud ta pärast Euroopa meistrivõistlusi kuidagi taastada oma head sportlikku vormi. Nüüd otsustati teisiti. Leiti, et V. Kossitškinil on parem valmistuda maailmameistrivõistlusteks kodujääl Moskvas.

Norralased on alati hiilanud suurepärase rajavalmistamise oskusega. Nii ka nüüd. Isegi kaks pügalat sooja ei suutnud rikkuda peegelsiledat jääpinda. Sellest rääkisid kõige selgemat keelt tulemused.

Seni oli Euroopa meistrivõistluste 500 meetri rekordiks norralase S. Farstadi 41,8. J. Grišin ületas selle ja lõpetas distantsi 40,7 sekundiga. Juba kuuendat korda võitis Jevgeni Grišin Euroopa meistrivõistluste sprindi ja seda ajaga, mida keegi varem polnud harilikel uisuradadel näidanud. Täpselt sekundiga kaotas talle B. Stenin. Kolmandat-neljandat kohta jagasid 42,4 sekundiga aga vanad rivaalid A. Kouprianoff ja H. van der Grift. Kuues oli R. Merkulov (42,9) ja kümnes E. Matussevitš (43,4).

5000 meetri uisutamine tõi suure üllatuse. Meie 32-aastaselt R. Merkulovilt ei oodatud erilisi tagajärgi. Siiski tõendas mees vastupidist. Ta võitis distantsi 8 minuti 09,6 sekundiga. Teiseks jäi K. Johannesen — 8.11,5 ja kolmandaks-neljandaks A. Kouprianoff ja I. Nilsson — 8.13,8. Esimese kahe ala järgi

olid liidrite grupis B. Stenin ja A. Kouprianoff võrdse punktide summaga, edasi R. Merkulov, H. van der Grift, K. Johannesen jt.

Teisel päeval oli seitse kraadi sooja ja Oslo rajameistritel polnud niisuguse ilma jaoks enam rohtu. Jää jäi pehmeks. 1500 meetrit uisutasid koos B. Stenin ja A. Kouprianoff. B. Stenin võitis prantslast 1,5 sekundiga ja tema aeg 2 minutit 14,7 sekundit jäigi võistluste parimaks. Koos uisutasid ka H. van der Grift ja R. Merkulov. Nende ajad olid vastavalt 2.14,8 ja 2.15,7.

Harilikult on pärast 1500 meetri uisutamist pilt enam-vähem selge. Nüüd oli aga olukord üpris keeruline, kus kellelegi ei juletud veel ennustada esikohta. Kuid kõik lahenes võrdlemisi lihtsalt. 10 000 meetris oli kiirem K. Johannesen — 16.57,9. Teine oli G. Traub (Saksa FV) — 16.58,7 ja kolmas R. Merkulov — 17.01,4.

See, millest Robert Merkulov oli aastaid unistanud, muutus nüüd tegelikkuseks. 188,163 punktiga tuli ta 1962. aasta Euroopa meistriks. A. Kouprianoff oli 188,435 punktiga teine ja B. Stenin 188,945 punktiga kolmas.

Esimene, mis rabas 1962. a. maailmameistrivõistlustest osavõtjaid Moskvas, oli asjaolu, et mõlemaks võistluspäevaks olid Lužniki hiigelstaadionil müüdud kõik 103 000 piletit. Palju tööd oli nõudnud ka Lužniki jääraja valmistamine. Eelkõige tuli arvestada seda, et juba kaks kuud pärast maailmameistrivõistlusi pidi staadionimuru olema valmis jalgpalliks. Väljak kaeti ligi poolt meetrit paksu lumevaibaga, sellele asetati roomatid, ning alles siis alustati jääraja valamist.

Favoriidiks oli Hiina RV sportlane Wang Jin-yu, kes juhtis kolmel alal maailma edetabelit ning oli mitmevõistluses püstitanud maailmarekordi tavalistel radadel. V. Kossitškin oli 5000 meetri edetabelis kuues, 10 000 meetris teine ja mitmevõistluses alles seitsmes. Ei usutud, et ta millegagi enam üllatab.

Võistlused algasid. Esimesed paarid ei tõotanud midagi head. Isegi jänki E. Rudolph, kes oli edetabelis 41,0 sekundiga teisel kohal, sai nüüd 500 meetris kesise 43,4 sekundit. Siis tuli rajale J. Grišin ja püstitas 41,7 sekundiga uue Moskva radade rekordi, B. Stenini aeg oli 42,1, H. van der Griftil 42,7 ja A. Kouprianoffil 42,9 sekundit. V. Kossitškin oli 43,6 sekundiga kaheksas. See oli talle paljutõotav algus.

Juba hooaja algul kõlas spordimaailmas 19-aastase rootslase Jonny Nilssoni nimi. 5000 meetris näitas ta, et on mees õigest mastist. Distantsi võitis ta nimekaim Ivar Nilsson 8 minuti 03,2 sekundiga, kuid Jonny kaotas talle vaid sekundi. Kolmas oli K. Johannesen (8.04,4) ja neljas V. Kossitškin (8.04,9).

Esimese päeva järel tõusis liidriks V. Kossitškin B. Stenini ja H. van der Grifti ees.

1500 meetris olid paremad: B. Stenin — 2.13,5, H. van der Grift — 2.13,9 ja Wang Jin-yu — 2.16,6. Kossitškin oli 2 minuti 18,0 sekundiga kaheksas.

Jällegi grupeerusid paremad ümber: B. Stenin, H. van der Grift, V. Kossitškin, I. Nilsson... Vaekauss näis langevat B. Stenini kasuks.

Nii nagu tihti varemgi, oli ka nüüd otsustav tähtsus 10 000 meetri loosimisel. Loos viis esimesse paari B. Stenini ja H. van der Grifti. B. Steninil oli varus küll 9 sekundit, kuid seda oli mulluse maailmameistri vastu vähe. Hollandlane võitis 25,3 sekundiga. Üllatus tuli paarist, kus uisutasid Jonny Nilsson ja Viktor Kossitškin. J. Nilsson sai 16 minuti 29,4 sekundiga maailma tipptulemuse harilikel radadel! V. Kossitškin aga uisutas täpselt graafiku järgi, mis tagas talle H. van der Grifti ees esikoha. Tema 16 minutit 45,0 sekundit oli paremuselt päeva kolmas tagajärg. Kuldmedal oli võidetud. Viktor Kossitškin tuli 188,340 punktiga maailmameistriks, Henk van der Grift oli 189,143 punktiga teine ja Ivar Nilsson 189,316 punktiga kolmas.

Samal ajal kui mehed mõõtsid jõudu Moskvas, olid 31 parimat naisuisutajat Soomes Imatra linnakeses, kus toimusid naiste maailmameistrivõistlused. Ebameeldiva üllatuse tõi 500 meetri uisutamine, kus meie naised jäid esmakordselt medaleist ilma. 47,6 sekundiga oli kiireimaks poolatar E. Seroczynska. Alles viies oli L. Skoblikova 48,2 sekundiga. Üks medal tuli loovutada ka 1500 meetris. Esimene oli I. Voronina — 2.32,4, teine L. Skoblikova — 2.34,5 ja kolmas jaapanlanna K. Takahashi — 2.35,8. Ülejäänud distantsidel võideti kõik medalid. 1000 m: 1. I. Voronina — 1.41,6, 2. E. Ivanova — 1.42,1, 3.—4. A. Tuzova ja H. Haase (Saksa DV) — 1.42,6; 3000 m: 1. I. Voronina — 5.27,3, 2. L. Skoblikova — 5.30,2, 3. A. Tuzova — 5.35,2.

Mitmevõistluse ja maailmameistri tiitli võitis taas moskvalanna Inga Voronina, kes kogus 204,683 punkti. Viis aastat tagasi sai ta siinsamas Imatra uisurajal esimese medali, teise 1958. aastal Kristinehamnis ja nüüd kolmanda. Inga Voronina kordas Maria Issakova saavutust ja viis koju kolmanda loorberipärja. L. Skoblikoval oli punkte 206,183 ja A. Tuzoval 208,334.

KÕIK OLENEB AINULT TREENINGUST

Terve rida aastaid olid norralased esinenud rahvusvahelisel areenil tagasihoidlikult. Kustuma hakkas ka Knut Johanneseni kuulsus. Näis juba, et kunagised kuulsused on leppinud teisejärgulise rolliga maailmaareenil. Paraku oli see otsus enneaegne. Juba 1962.—1963. aasta hooaja algul tuli hakata uuesti rääkima Norra uisutajaist. Ja jällegi andis kõneainet K. Johannesen, kes ei andnud rahu 3000 meetri maailmarekordile. Võistluselt võist-

lusele kruvis ta seda üha kõrgemale ja viimaks kummutas ka mitmevõistluse maailmarekordi. Fantastiliste tulemusteni jõudsid norralased aga jaanuari viimastel päevadel peetud maavõistlusel NSV Liidu sportlastega.

Laseme seal sündinut kommenteerida võistlused kaasateinud tallinlasel Ants Antsonil:

«... Järgmises paaris uisutas Johannesen koos Orloviga. 3000 m vaheaeg oli Johannesenil 4.35 (maailmarekord 3000 meetris on 4.33,9) ja lõppajaks tuli lausa uskumatu 7.37,8 — iga 500-meetrine lõik 45,78 sekundiga...

...Kokku sai F. A. Maier kohutava punktide summa — 181,625. Johanneseni maailmarekord oli löödud 1,410 punktiga. See polnud aga veel kõik. Ååness uisutas juba tuulise ilmaga 16.21,6 ja sai kokku 180,560 punkti...»

Nädalapäevad hiljem algasid Göteborgis Euroopa meistrivõistlused. Norralasi arvati küll suurfavoriitide hulka, kuid siiski teatud reservatsioonidega: norralased on harjunud sõitma kodujääl, millel nad on avastanud arvatavasti mingi uue kastmise tehnoloogia.

Sprint. Kuna J. Grišin puudus, oli B. Steninil võrdlemisi lihtne võita 42,4 sekundiga esikoht norralase N. Åånessi ja meie R. Merkulovi ees, kes said vastavalt 43,0 ja 43,1 sekundit.

5000 meetris lõikasid loorbereid norralased, kelle viis meest olid esimese seitsme hulgas. K. Johanneseni aeg oli 7.55,2, rootslasel J. Nilssonil 7.59,3 ja norralasel N. Åånessil 7.59,7.

Teise esikoha 2 minuti 10,2 sekundiga sai B. Stenin 1500 meetris, mis on maailma tipptulemuseks harilikel radadel. N. Åånessi aeg oli 2.10,7 ja K. Johannesenil 2.12,2.

«Maraton» jagati norralaste ja rootslaste vahel kahasse. Võitis rootslane Jonny Nilsson 15 minuti 53,4 sekundiga norralase K. Johanneseni 16 minuti 00,3 ja rootslase Ivar Nilssoni 16 minuti 02,9 sekundi vastu.

Mitmevõistluses kuulusid neli esimest kohta Norrale. Euroopa meistriks tuli Nils Ååness. Terve rida aastaid oli ta Norra meistrivõistlustel olnud K. Johanneseni järel teine, nüüd sai temast kuldne esimene 183,447 punktiga. Teine oli K. Johannesen ja kolmas Per-Ivar Moe: punkte vastavalt 184,602 ja 185,072. Meie parimaks oli B. Stenin, kes pidi leppima viienda kohaga.

Pärast Euroopa meistrivõistlusi muutus norralaste edu veelgi saladuslikumaks. Lahendus tuli ootamatult. Norra spordiringkonnad tüdisid vastamast igasugustele järelepärimistele ning avaldasid oma ajakirjanduses artikli, mis mõjus kõigile külma dušina. Oodati midagi rabavat, kuid tegelikult peitus norralaste edu vaid intensiivses treeningus. Treeneriks oli aga neile kettaheitja Stein Johansen. Viimane veendus juba esimesel treeningul, kui ta laskis 25 kiiruisutajal joosta 10 000 meetrit, et neil

puudub vastupidavus. Ainult kaks meest läbisid 10 000 meetrit. Järelduste tegemine oli lihtne. Uue treeneri motoks oli kiirus ja vastupidavus, sest heal uisutajal pole enam vaja raisata aega tehnika õppimisele. Ühe hooaja lõpul lõigatigi esimest vilja. Norralaste vastupidavus oli tohutult kasvanud. Nii näiteks treenis K. Johannesen veel paar päeva enne maailmameistrivõistlusi rajal 50 ringi. Iga päev käidi mägedes jooksmas.

1963. aasta maailmameistrivõistlused. Esmakordselt peeti need nii meestele kui ka naistele koos. Võistluspaigaks valiti Jaapanis Asama vulkaani jalamil asuv Karuizawa linnake. Jaapanlased valmistasid sinna suurepärase tehisjääga uisutee, mis milleski ei jäänud maha kuulsatest Misurina ja Squaw Valley' radadest.

Võistlused avasid naised. Siin polnud kellelgi kahtlust Nõukogude uisutajate võidus. Eriti kindlad oldi Lidia Skoblikovale, kes sel aastal polnud veel kaotanud ühtegi võistlust ja oli püstitanud mitmeid maailmarekordeid. 23-aastane Tšeljabinski uisutaja õigustas temale pandud lootusi. Ta võitis kõik neli ala, tulemus, millega on varem toime tulnud vaid norralanna L. Schou-Nielsen aastail 1937—1938. L. Skoblikova püstitas ühe maailmarekordi ja tuli mitmevõistluses maailmameistriks. Tervelt neli punkti jäid temast maha lähimad konkurendid. Lidia Skoblikova tagajärjed olid järgmised: 500 m — 45,4, 1500 m — 2.23,3, 1000 m — 1.31,8 (maailmarekord), 3000 m — 5.10,5 ja mitmevõistlus 190,817 punkti.

Meestest peeti muidugi norralasi väljaspool konkurentsi olevaiks. Kuid ärgem rutakem ajast ette. Sprindi saatus oli ette teada. Võitis loomulikult J. Grišin ja seda uue maailmameistrivõistluste rekordiga. Tagajärg 39,8 sekundit tõi talle maailmameistrivõistluste ajaloos juba kuuenda esikoha. Teine oli jänki E. Rudolph (40,2) ja kolmas B. Stenin (40,7).

Üllatused algasid 5000 meetris. 20-aastane rootslane Jonny Nilsson läbis esimesed 3000 meetrit maailmarekordist (4.33,9) kiiremini ja sai lõpptulemuseks 7 minutit 34,3 sekundit. Uus maailmarekord! Järgmised neli kohta kuulusid küll norralastele: K. Johannesen 7.38,1, P.-I. Moe 7.45,7, N. Ååness 7.46,6 ja M. Thomassen 7.50,5, kuid esikoha kaotamisega tuli neil alla neelata mõru pill.

Veelgi suurema üllatuse tõi 1500 meetrit, mille võitis Hiina RV esindaja Lo Zhi-huan 2 minuti 09,2 sekundiga. K. Johannesen kaotas talle 0,2 ja P.-I. Moe 0,3 sekundiga.

10 000 meetris näitas Jonny Nilsson, milleks ta on suuteline, et ükski maailmarekord pole tema ees kindel. Ta püstitas 15 minuti 33,0 sekundiga uue maailmarekordi. Teine koht 15 minuti 54,9 sekundiga kuulus N. Åånessile ja kolmas 15 minuti 57,1 sekundiga K. Johannesenile. Esmakordselt uisuspordi ajaloos said kolm meest aja alla 16 minuti. Rootslane Jonny Nilsson,

kellele võistluste eel ei julgenud keegi pakkuda esikohta, tuli maailmameistriks ja seda fenomenaalse maailmarekordiga 178,447 punkti! Edasi järgnesid kolm norralast, hiinlane Wang Jin-yu ja norralane Magne Thomassen.

NSV Liidu sportlastest oli Oleg Sabarov üheteistkümnes, olgugi et ta ületas kehtiva maailmarekordi. Liiga palju olid meie treenerid pööranud tähelepanu tehnilistele finessidele ja alahinnanud võistluste osatähtsust. Ees aga ootasid Innsbrucki olümpiamängud. Kuid kui norralased suutsid ühe aastaga sellist imet teha, siis ei tohi see ka meile üle jõu käia. Silme ees viis olümpiarõngast, alustati treeningut positsioonide tagasivõitmiseks.

KIIRUISUTAMINE REVOLUTSIOONIEELSEL VENEMAAL JA NSV LIIDUS

ESIMESED SAMMUD JA A. PANŠINI TÄHELEND

Uisud olid Venemaa rahvastele tuntud üsna ammu. Seda tõendavad arheoloogilised leiud ja paljud ajaloolised ürikud. Välismaalased, kes külastasid Moskva riiki, märkisid oma kirjutustes, et uisutamine on moskoviitide seas leidnud laialdase poolehoiu ja moodustab ühe peamise talvise ajaviite.

XVII sajandi teisel poolel viibis Moskvas Inglismaa diplomaatiline delegatsioon. Üks selle liikmetest Carlay avaldas 1663. aastal Londonis oma reisimärkmed, kus ta oli hämmastunud, et Venemaal kasutatakse uiske mitte ainult liiklusvahendina, nagu hollandlased oma kanalitel, vaid ka sportlikel eesmärkidel. Muidugi ei kannata tolleaegsed nn. sportlikud eesmärgid mingit võrdlust praeguse spordimõistega. Need olid lihtsalt stiihilise iseloomuga mängud jääl. Peeter I ajast on teada, et nii Moskvas kui ka Peterburis leidus mitmeid loodus-likke liuvälju, mis olid tulvil uisutajaist.

Hulk aastaid hiljem, 1838. aastal, nägi Peterburis ilmavalgust raamat, mis kandis pealkirja «Talvised ajaviited ja figuuridega uisutamise kunst». Seal üldistati ja toodi avalikkuse ette Venemaa uisuspordi, kui seda selliselt nimetada võis, laialdasi ja mitmekülgseid kogemusi. Möödusid aastakümned. Inimestes tärkas üha suurem huvi uisutamise vastu. Kuid paraku jäi see lõbu tol ajal siiski rohkem aadli- ja rikaste kaupmeestevõsude ajaviiteks. 1864. aastal tuli kokku grupp rahakaid uisuspordihuvilisi, kes rajasid Peterburis esimese Venemaa uisusportlaste klubi. Klubi baasiks sai tolleaegne nn. Jussupovi aed, kus siis kümmekond noormeest demonstreeris kasukatesse pakitud papadelemammadele oma kunsti. Selle esimese klubi eesmärgiks ei olnud uisuspordi propageerimine ega uisutamisoskuse õpetamine laiadele hulkadele, vaid ajaviite pakkumine kitsale ringkonnale. Harilikel töölistel ja intelligentsi esindajail polnud pääsu Jussupovi aeda, rääkimata klubi liikmeks võtmisest.

Aasta hiljem moodustati Peterburis veel kaks klubi. «Peterburi Jõe-jahtklubi» juurde loodud «Uisutamise Harrastajate Ring» rajas kohe ka uisutee Krestovski saarele. Teine neist,

«Sankt Peterburi Uiskudel Jooksjate Liit», võttis oma ridadesse Peterburi esimese uisusportlaste klubi liikmed ja sai seega Jussupovi aia ainuvalitsejaks.

Järgmistel aastatel rajati uisuspordi ringid ja klubid Moskvas, seejärel veel Nižni Novgorodis, Jaroslavlis, Saraatovis, Tuulas, Serpuhhovis, Voronežis ja teistes linnades.

Nende klubide poolt korraldatud esimesed võistlused kandsid rohkem ajaviite iseloomu ja seisnesid peaasjalikult grupisõitudes, sõitudes partneritega, kelkudega jms. Niisamuti polnud veel mingeid kindlaid distantse. Sõideti, kuidas juhtus. Keegi ei tulnud mõttele mõõta võistlusmaa pikkust või fikseerida aega.

Toome siin näitena afiši, mis rippus Peterburis Jussupovi aia väraval 20. veebruaril 1877. aastal:

I. Kiirsõit

Estraadi juurest kaks korda ümber saarte (pärast 1. ringi ümber lipu ja teist pidi tagasi).

II. Sõit kelkudega

Estraadi juurest üks kord ümber saarte ...

Suure populaarsuse võitsid ka mitmesugused võistlused hüpetes. Nii sooritati hüppeid üle lumevallide, toolide, pinkide, vaatide jm. Huvitav on märkida, et kõik võistlused olid rangelt klubisisesed. Neile ei lubatud ühtegi teise klubi liiget.

Klubide algaastail ei pööranud valitsusasutused neile mingit tähelepanu. Olid ju liikmeiks igati usaldatavad inimesed. Kuid nõorsoo teadlikkus kasvas. Intelligentsi eesrindlikumad esindajad nägid niisugustes spordiringides suurepärast võimalust kooskäimiseks, mõtete vahetamiseks. Süütute spordiringide pale hakkas muutuma. Alates 90-ndatest aastatest tärkas tsaarivalitsusel äkki nende vastu huvi, seda eriti 1905. aasta revolutsiooni eel. 1903. aastal organiseerisid Peterburi jõukamad ettevõtjad «Peterburi Uisutajate Liidu», kuhu püüti ühendada kõik linna sportlased. Nii loodeti kergemini toime tulla demokraatlikult meelestatud noorsooga, maha suruda nende poliitilist teadlikkust ja eemaldada neid revolutsioonilisest liikumisest.

Samal ajal ei jätnud rahatuusad silmapaari vahele teenimise võimalust. Üks tolleaegseid aktiivsemaid uisuspordi organisaatoreid P. S. Lvov kirjutab oma mälestustes: «Olukord Moskvas, Peterburis ja teistes Venemaa linnades oli kurb ... Uisusport eksisteeris ainult formaalselt. Olgugi et võistlusi korraldati igal pühapäeval, teenisid nad uisuradade peremeeste huvisid.» Võistlusi korraldati primitiivselt, distantside pikkusi hinnati silmaga, korraga väljus rajale 10—15 osavõtjat. Korraldajaid huvitas peamiselt kassa, mitte aga sportlikud saavutused.

Alles 1906. aastal tõmmati ärimeeste kergele teenistusele kriips. Uisutajate paremiku initsiatiivil kutsuti kokku kolme Moskva klubi ühine nõupidamine, kus otsustati Venemaa uisusport allutada kehtivaile rahvusvahelistele määrustikele. Uisuta-

jatel keelati esinemine eraettevõtjate poolt korraldatud võistlustel. Kõik võistlejad jagati vastavalt nende tagajärgedele esimesse, teise, kolmandasse ja algajate klassi. Pärast esimest starti algajate klassis kanti sportlane automaatselt kolmandasse klassi.

Kuna esimesi võistlusi peeti nii-öelda silma järgi, siis pole ka kusagil jäädvustatud võistlejate nimesid ja nende tulemusi. Alles 1886. aastast kerkis spordiavalikkuse ette üha sagedamini Aleksander Panšini nimi. Samal aastal tuli A. Panšin, kes elukutselt oli raamatupidaja, esmakordselt Peterburi Jussupovi aia uisurajale. Kohe köitis ta kõigi tähelepanu oma kerge ning libiseva sammuga. Jussupovi aias pidas noor Panšin ka oma esimesed võistlused, võites 3 minuti 58,8 sekundiga 1 miili sõidu. Aasta hiljem uisutas A. Panšin juba ühe miili 3 minuti 36,8 sekundiga ja läbis 100 jardi 10,4 sekundiga.

11. jaanuaril 1889 toimusid Amsterdamis esimesed maailmameistrivõistlused kiiruisutamises. Amsterdami Uisusportlaste Klubi kutsus sinna kõik maailma tugevaimad kiiruisutajad Inglismaalt, Ameerikast, Norrast jt. maadest. Võistlustele saabusid kuulsad inglased W. Tabbit ja J. Lewday, ameeriklane J. Donoghue, hollandlased F. Pander ja A. Jurienis. Peafavoriidiks peeti aga võitmatuse oreooliga ümbritsetud ameeriklast Joe Donoghue'd, kelle kohta öeldi, et ta kuulsus on vanem tema üheksateistkümnest eluaastast. Joe oli pärit nimekast uisutajate perekonnast. Juba tema isa, keda hüüti «newburgi tsükloniks», oli üks Ameerika paremaid kiiruisutajaid. Tänu sellele tegi poiss uiskudega tutvust õige noorelt.

Joe Donoghue' peamiseks konkurendiks peeti venelast Aleksander Panšinit. Esmakordselt tutvustas A. Panšin end Euroopa avalikkusele 1887. aastal Viinis, kuhu teda oli saatnud «Peterburi Uisuspordi Asjaarmastajate Selts». Austrias võitis A. Panšin lahtised meistrivõistlused. Järgmisel aastal alistas ta aga tuntud soomlase E. Baltševski.

Varem toimunud võistlustel selgitati võitja kahe väljavalitud favoriidi kohtumises, kelle senised tagajärjed olid paremad kaasvõistlejaist. Ülejäänud paarid võistlesid nii-öelda kava täiteks. Niisugune korraldus polnud muidugi õiglane ja võttis vähem tuntuilt võimaluse pretendeerida esikohale. Sageli mängisid võitja selgitamisel määravat osa puhtsubjektiivsed kaalutlused.

Amsterdamis otsustati võtta kavasse 3 distantsi: $^1/_2$ miili, 1 ja 2 miili. Maailmameistriks saab see, kes võidab kõik kolm ala. Esimesel võistlusalal olid pearivaalideks hollandlane F. Pander, ameeriklane J. Donoghue ja A. Panšin. Nende vahel arenes esimestest meetritest pinev võistlus. Paraku ei kestnud see kaua. J. Donoghue kukkus, F. Pander jäi kaugele maha ja Aleksander Panšin võitis ülekaalukalt. Ta uisutas 804 meetrit 1 minuti 24,6

sekundiga. J. Donoghue palus kohtunikelt uut starti. Seda talle lubati. Kuid ka nüüd ei õnnestunud Ameerika kuulsusel venelast lüüa. Tema ajaks märgiti 1 minut 24,9 sekundit.

Järgmisel päeval võisteldi ühe miili sõidus. Nüüd juba paarides ja loosiga langesid A. Panšin ja J. Donoghue viimasesse, üheteistkümnendasse paari. Närvitsedes ootas ameeriklane stardikäsklust, et maksku mis maksab revanšeerida eelmise päeva kaotust.

Kahe maailma tugevaima võistlus kujunes haaravaks vaatepildiks. Ameeriklane alustas pöörases tempos, et sellega venelast võita. A. Panšin aga taipas J. Donoghue' taktikat. Kolmveerand distantsist varitses ta ameeriklast. Siis aga hakkas meeterhaaval ette rühkima. J. Donoghue spurtis, kuid hilja. A. Panšin võitis distantsi uue maailmarekordiga 2 minutit 58,6 sekundit.

Alles viimasel võistlusalal naeratas õnn ameeriklasele. Kaks miili läbis ta 6 minuti 24 sekundiga Panšini 6 minuti 31 sekundi vastu.

Esimesed maailmameistrivõistlused olid lõppenud, kuid maailmameister ei selgunud. Kellelgi ei õnnestunud võita nõutavat kolme distantsi. Siiski tunnistati A. Panšin üksmeelselt maailma kiiruisutajaks nr. 1.

Võit viimasel distantsil tõi J. Donoghue'le tagasi enesekindluse.

«Panšinit aitas minu ebaõnn,» teatas ameeriklane ajakirjanikele, «järgmine kord püüan mitte kukkuda. Andke, palun, see edasi härra Panšinile.»

A. Panšin võttis J. Donoghue' väljakutse vastu.

Amsterdamist sõitis A. Panšin Viini Austria meistrivõistlustele oma eelmisel aastal võidetud tiitlit kaitsma. Sinna siirdus ka J. Donoghue, kes põles soovist revanšeerida Amsterdami kaotused. Viinis tõstis ameeriklase väljavaateid A. Panšini haigestumine. Viimane tuli siiski, vaatamata 39-kraadisele palavikule, starti. Võistlusmaaks oli 1 miil. Pool sellest läbiti koos, siis hakkas A. Panšin maha jääma. Kui võistlejad läksid viimasele ringile, polnud J. Donoghue' võidus kahtlust. Ameeriklase edumaa oli ligi 15 meetrit. Nüüd sündis aga enneolematu. Austerlaste ergutushüüete saatel hakkas venelane lähenema ameeriklasele ja möödus temast vahetult enne finišijoont. Aleksander Panšini ajaks märgiti uus maailmarekord 2 minutit 57 sekundit!

Järgmise hooaja esimestel võistlustel kaotas A. Panšin Moskvas 100 jardi uisutamises, lõi siis kiiruisutamisele käega ja hakkas iluuisutamist harrastama. Ka 1891. aastal eelistas ta iluuisutamist kiiruisutamisele, siis aga otsustas uuesti õnne proovida ringrajal. Kaheaastane vaheaeg andis tunda ja eelmise aasta Venemaa tšempionil S. Puressevil polnud raske teda võita. Nüüd otsustas A. Panšin üldse loobuda kiiruisutamisest. Ja tõe-

poolest, kolmeks aastaks jäidki pantsid, s. t. A. Panšini pooli konstrueeritud originaalsed uisud varna. Kui 1896. aastal korraldati Peterburis nn. Jussupovi aia uisurajal järjekordsed maailmameistrivõistlused, oli A. Panšin aga taas stardis. Seekord jäi puudu vastupidavusest. Ainult 500 meetri uisutamises suutis ta hollandlase J. Edeni järel tulla 52,8 sekundiga teiseks.

Seejärel loobus A. Panšin lõplikult kiiruisutamisest ja pühendas end täielikult iluuisutamisele. Sel alal tuli ta neli korda Venemaa tšempioniks.

Aleksander Panšin suri 1904. aastal. Kahtlemata on ta üks silmapaistvamaid kujusid vene uisuspordi ajaloos. Tema võidud maailma paremate üle tõstsid suurelt Venemaa prestiiži maailma spordiavalikkuse ees ja sisendasid järelkäijatele esinemiskindlust. A. Panšinit võib pidada vene kiiruisutamise kooli ja traditsioonide rajajaks.

VENE KIIRUISUTAJATE KUULSUSRIKAS PÕLVKOND

Venemaa kiiruisutamise sünnipäevaks loetakse 1889. a. 19. veebruari. Sel päeval peeti Moskvas 200 meetri pikkusel ringrajal esimesed ametlikud Venemaa meistrivõistlused kiiruisutamises, mis praeguse mõiste järgi olid üsna omapäraselt korraldatud. Esiteks oli distantse ainult üks — kolm versta. Teiseks algasid võistlused seeriasõitudega, kus selgitati kolm finalisti, kes finaalis otsustasid tšempionitiitli saatuse. Kõigi tähelepanu keskpunktis oli muidugi võistluste organiseerija Aleksander Panšin. Samal hooajal oli ta silmapaistva eduga esinenud välismaal. Suurt huvi äratasid ka tema uued omakonstrueeritud uisud. Need olid pikad ning õhukese teraga. Pisut ette rutates peab märkima, et tema uisud levisid üle maailma ja olid kõrgelt hinnatud kuni 1892. aastani, mil norralased täiendasid nende konstruktsiooni ja panid Panšini uisutera torusse. Niisugustena on kiiruisud peaaegu muutmatutena püsinud kuni tänapäevani.

Nii seeriasõitudes kui ka finaalis alistas Panšin kergelt kõik oma vastased. Finaalis uisutas ta 3 versta 7 minuti 30 sekundiga.

Järgmisel aastal otsustas A. Panšin jätta meistrivõistluste organiseerimise uisutajate klubi hooleks. Sinna paika nad jäidki. Ei leidunud eestvedajat ja nii ei tulnud võistluste korraldamisest midagi välja.

Tol ajal olid kõigi maade meistrivõistlused avatud igaühele, kes soovis neist osa võtta. Nii saabus ka Venemaa meistrivõistlustele igal aastal rida maailma paremaid kiiruisutajaid. Ometi tuli neil koju tagasi sõita tühjade kätega. Samal ajal parandasid aga Venemaa paremad aina oma tagajärgi.

1891. aastal võitis Venemaa tšempioni nimetuse moskvalane Sergei Puressev, kes läbis 3 versta 6 minuti 22,5 sekundiga. Aasta hiljem läks tšempionitiitel uuesti Moskvasse. Selle võitis Aleksander Beloussov, kuid tunduvalt nõrgema ajaga.

Kahel järgmisel aastal triumfeeris uuesti S. Puressev. 1894. aastal, kui verstasid asendasid juba meetrid, võitis ta 3000 meetrit 6 minuti 28 sekundiga.

1895. aastast algas uus ajajärk Venemaa esivõistluste ajaloos. Senise 3000 meetri asemel võeti võistlusprogrammi kaks ala: 1500 ja 5000 meetrit. See asjaolu tegi tšempionitiitlile jõudmise veelgi raskemaks. Tuli võita mõlemad distantsid. Niisuguseks jäi Venemaa meistrivõistluste statuut kuni 1907. aastani. Võib öelda, et selle sammuga saavutasid võistluste organiseerijad auhindade näol tublit kokkuhoidu, kuna meistritiitel jäi tervelt kuuel aastal välja andmata. 1896., 1897., 1899., 1900., 1902. ja 1903. aastal ei leidunud kiiruisutajat, kes oleks suutnud võita mõlemat distantsi.

Esimeseks tšempioniks uue süsteemi järgi tuli 1895. a. Sergei Puressev. 1500 meetrit läbis ta 2 minuti 51,7 sekundi ja 5000 meetrit 10 minuti 01,5 sekundiga.

1898. aastal võitis tšempionitiitli Peterburi sportlane Nikolai Krjukov ja 1901. aastal moskvalane Sergei Grigorjev. Neil aastatel jätkas võistlemist ka S. Puressev, kes 1500 ja 5000 meetri uisutamises püstitas meistrivõistluste rekordid vastavalt 2 minuti 42 ja 9 minuti 36 sekundiga.

Alates 1904. aastast astus Venemaa kiiruisutajate troonile uus valitseja. Selleks sai Moskva raudteelase poeg, arstiteaduskonna üliõpilane Nikolai Sedov, kes omas ideaalseid füüsilisi eeldusi ja suurt vastupidavust. Neli aastat järjest võitis ta Venemaa parima kiiruisutaja nimetuse. N. Sedov tõi kaasa uisuradadele omapärase ratsionaalse sõidustiili. Täie õigusega loetakse teda üheks vene kiiruisutamise stiili rajajaks. Eriti iseloomustas N. Sedovit kõrge meisterlikkus pikkadel maadel. «Sedovi nimega algas vene kiiruisutajate kuulsus,» ütles hiljem kahekordne maailmameister Nikolai Strunnikov.

Vähehaaval oli muutunud maailmameistrivõistluste statuut. Maailmameistri nimetuse saamiseks tuli nüüd neljast distantsist võita kolm. Kuid ikkagi jäi see tiitel terve rida aastaid välja andmata. Nii juhtus ka 1906. aastal Helsingis. 500 meetris jäi N. Sedov neljandaks. Pealtvaatajate rõõmuks võitis esikoha soomlane J. Vicander. 5000 meetrit uisutas N. Sedov 9 minuti 45,2 sekundiga. Teised võistlejad ei saanud talle ligilähedalegi. Järgmisel päeval võitis N. Sedov 10 000 meetrit 19 minuti 03,0 sekundiga. «See oli fantastiline sõit,» kirjutasid ajalehed. Tõepoolest, teiseks jäänud soomlane Strömsten kaotas võitjale 58 sekundit! Kuid kaks esi- ja kaks neljandat kohta aga ei andnud talle maailmameistri kuldmedalit, vaid ainult Maailma

Karika. Kui tol ajal oleks rakendatud punktitabelit, oleks kindlalt maailmameistriks tulnud Nikolai Sedov. Meistritiitlit hakati punktide alusel andma alles 1909. aastal.

Pärast kolmanda Venemaa tšempionitiitli võitmist 1906. a. hakkas N. Sedovile pakkuma tõsist konkurentsi 16-aastane Nikolai Strunnikov.

Moskva zooloogiaaias, mille tiikidel suvel liuglesid majesteetlikud luiged, oli talvel uisurada. Publiku lõbustamiseks organiseeris ettevõtja tihti liuväljal võistlusi noortele kiiruisutajatele. Stardist väljusid 10—12-liikmelised grupid 5-verstasele distantsile. Paljudel jäid need võistlused lõpetamata — ei jätkunud jõudu.

Sageli sõitis väljaspool võistlust poistega koos ka Nikolai Sedov, kes alati võitis paremaid paari-kolme ringiga.

Kuid ükskord... Stardist väljudes asus Venemaa ja maailma tugevaima kiiruisutaja kannule kleenukesevõitu mustas dressis noormees. «Tuisupea,» arutasid pealtvaatajad, «hakkab nüüd tšempioniga koos sõitma... Nii ei lähe ju...»

Kõik olid veendunud, et noorukil jätkub jõudu parimal juhul pooleks distantsiks. Sõita niisuguses tempos kakskümmend ringi polnud ju nali. Kuid pealtvaatajate hämmastuseks ei jäänud poiss sammugi maha.

15 ringi, kolmveerand võistlusmaad, läbiti rind rinnaga. Viimasel ringil üritas N. Sedov end lahti rebida, kuid asjatult. Finišisirgele jõudsid mõlemad korraga. Siis möödus uustulnuk nagu tuulest kantuna kuulsast tšempionist ja võitis.

«Kelle käest sa õppisid nii sõitma,» päris N. Sedov hingeldades ja hämmastunult.

«Teilt, Nikolai Ivanovitš,» vastas võitja.

Nooruk oli Nikolai Strunnikov. Nikolai Sedov jäi siiski veel troonile ja võitis ka 1907. aasta Venemaa meistrivõistlused. See oli tema neljas tšempionitiitel. Nelja hooaja jooksul oli N. Sedov Venemaa tšempionaatidel saanud 1500 meetris paremaks tulemuseks 2 minutit 37,6 sekundit ja 5000 meetris 9 minutit 23,6 sekundit.

1908. aasta meistrivõistlustel võitis 18-aastane moskvalane Nikolai Strunnikov tšempionitiitli ja seda palju raskemates tingimustes kui tema eelkäijad.

Kõigil rahvusvahelistel võistlustel oli venelastele valulapseks 500 meetri uisutamine, kuna seda kodumaal ei praktiseeritud. Nüüd aga otsustati 500 meetri uisutamine lülitada esmakordselt meistrivõistluste kavasse. See muutis meistritiitli võitmise palju komplitseeritumaks: nii 500, 1500 kui ka 5000 meetrit uisutati ühel päeval, kusjuures tšempionitiitli omandamiseks tuli kahel alal võita esikoht. Sellele vaatamata astus võitjapjedestaalile uus suurus Venemaa uisuspordi ajaloos — Nikolai Strunnikov. Ta oli kiirem kõigil aladel. 500 meetrit

uisutas ta 51 sekundiga; 1500 meetrit 2 minuti 44,2 ja 5000 meetrit 9 minuti 36 sekundiga.

Järgmisel aastal võitis N. Strunnikov Venemaa meistrivõistlustel 500 meetrit 50,0 sekundi ja 1500 meetrit 2 minuti 40,2 sekundiga. 5000 meetris oli 9 minuti 25,2 sekundiga parim uus pikamaa täht, Moskva raudteelane Jevgeni Burnov. Samal aastal startis J. Burnov ka Norras korraldatud maailmameistrivõistlustel, kus jäi 500 meetris 12. ja 1500 meetris 8. kohale. Seevastu võitis 5000 ja 10 000 meetri uisutamise norralase Oscar Mathieseni ees. Nädal hiljem parandas J. Burnov Norras veelgi oma tagajärgi. Ta uisutas 5000 meetrit 8 minuti 41 ja 10 000 meetrit 17 minuti 54 sekundiga.

Kolmandat korda kirjutas N. Strunnikov oma nime Venemaa tšempionide nimestikku 1910. aastal. Kuna J. Burnov neil võistlustel ei startinud, võitis N. Strunnikov kõik kolm distantsi. Ajad vastavalt 47,2 sekundit, 2 minutit 33,6 ja 9 minutit 17,4 sekundit.

Suure kannatamatusega ootasid uisuspordihuvilised kolmekordse Venemaa tšempioni Nikolai Strunnikovi esinemist välismaal. Eelmistel aastatel hiilgas seal J. Burnov, kuigi N. Strunnikov teda kodupinnal alati võitis. Nüüd, kus J. Burnov loobus autoõnnetuse tagajärjel spordist, jäi ainuvalitsejaks N. Strunnikov.

Eelkõige võitis ta 1910. a. Viiburis Oscar Mathieseni ees Euroopa meistritiitli.

«Ma löön seda «musta kuradit»,» nii kutsus O. Mathiesen N. Strunnikovi tema musta dressi tõttu, «kui ta ainult julgeb tulla maailmameistrivõistlustele . . .»

N. Strunnikov julges. Esimesel päeval oli võidukas O. Mathiesen. Talle märgiti kaks miinuspunkti venelase kuue vastu. Kõik olenes nüüd 10 000 meetri sõidust. Siin tuli N. Strunnikov esimeseks ja O. Mathiesen kolmandaks. Seega võitis 1910. aasta maailmameistrivõistlused Nikolai Strunnikov ja austav tiitel toodi Venemaale.

Veebruar 1911. Norra pealinnas Kristianias valitses maailmameistrivõistluste-eelne ärevus. Norralaste tähelepanu keskpunktis oli Nikolai Strunnikov. Kõik pidasid ta eelmise aasta võitu juhuslikkuseks. Kuidas läheb venelasel nüüd?

Kristianias valitses pilvitu päikesepaisteline ilm. Suurvõistluste alguseni jäi kaks päeva. Strunnikov treenis liuväljal, kus parajasti võistlesid norra kiiruisutajad.

Ta pöördus võistluse korraldajate poole palvega startida väljaspool võistlust 5000 m distantsil. Külalislahked peremehed nõustusid: vaatame, kuidas sõidab kuulus venelane.

Stardipauk. N. Strunnikov väljus rajale.

5000 meetri uisutamise ametlik maailmarekord 8 minuti 37,6 sekundiga seisis hollandlase Jaap Edeni nimel. Selle püsti-

tamisest oli möödunud 17 aastat, kuid keegi polnud talle ligilähedalegi jõudnud. Teiste distantside rekordeid parandati järkjärgult, aga J. Edeni oma püsis puutumatuna. Rahvusvaheline Uisutamisliit kavatses seda koguni tühistada. Arvati, et tagajärg pole reaalne, ilmselt mingi kohtunike eksitus...

Esimesed sajad meetrid aga panid pealtvaatajaid hämmastama. Mullune maailmameister alustas seninägematu tempoga. Kõigi arvates oli võimatu niisugust kiirust lõpuni säilitada. «Venelane pakub üle. Niikuinii väsib varsti.»

Kuid N. Strunnikov ei mõelnudki tempot alandada. Ühtlaselt nagu stopperiosuti kattis ta ringe. Kõik tema liigutused olid rangelt ökonoomsed ja jõulised. Erinevalt oma kaasmaalastest, kes olid harjunud väikeste radadega ja ei tulnud hästi toime 400 meetri pikkuse raja kurvide läbimisega, õnnestus see Strunnikovil hiilgavalt.

Tribüünidel valitses ärevus.

Selja taha jäi kaks, kolm, neli kilomeetrit, kuid tempo oli endiselt kiire. «Kas tõesti suudab ta selliselt katta ka viimase kilomeetri? Milliseks kujuneb siis tulemus?» ohkasid pealtvaatajad. Kohtunike pilgud olid nagu naelutatud ajamõõtjatele. Veel kaks ringi, ring ja N. Strunnikov läbis lõpusirge. Finiš...

Kaua kontrollisid kohtunikud ajamõõtjaid, enne kui teatasid tagajärje. Nikolai Strunnikov oli uisutanud 5000 meetrit 8 minuti 37,2 sekundiga.

«Lendava hollandlase» Jaap Edeni 17 aastat püsinud rekord varises põrmu. Ja selle purustas venelane! Staadion rõkkas pealtvaatajate kiiduavaldustest. «Lendava hollandlase» prestiiž oli päästetud. Rahvusvahelisel Uisutamisliidul oli kivi südamelt langenud: polnud enam vajadust Jaap Edeni rekordit revideerida. N. Strunnikovi tulemus kanti vastuväideteta maailmarekordite tabelisse.

Paar päeva hiljem tuli N. Strunnikov 1910. a. maailmameistrivõistlustel kõigil neljal distantsil esikohale ja viis teist korda kodumaale kaasa maailmameistri loorberipärja koos Euroopa meistri nimetusega.

1910. aastal startis N. Strunnikov kaksteist korda rahvusvahelistel võistlustel ja oli alati võidukas. See polnud enam «juhuslikkus», vaid tõeline «slaavi ime», nagu N. Strunnikovi kutsusid norra uisuspordisõbrad, veenev võit.

Samal aastal uisutas N. Strunnikov Moskvas 500 meetrit 46 sekundiga. Raja pikkuseks oli seal ainult 270 meetrit ja nii tuli neljakandilisel väljakul läbida seitse kurvi! See N. Strunnikovi tulemus püsis Venemaa rekordina 13 aastat. Alles 1924. aastal õnnestus J. Melnikovil uisutada 500 meetrit 45,9 sekundiga. Üldiselt olid Strunnikovi paremateks tulemusteks: 500 m — 45,1; 1500 m — 2.23,8; 5000 m — 8.37,2 ja 10 000 m — 17.59,8.

1912. aastal loobus mitmekordne maailma- ja Euroopa meister N. Strunnikov võistlemast. Põhjuseks oli, et spordiühingu «Sokol» reaktsiooniline juhtkond ei leidnud sada rubla tema lähetamiseks koos treeneriga järjekordsetele maailmameistrivõistlustele. 22-aastane hiilgavate võimetega uisutaja solvus ja lõi spordile käega.

Juhtum N. Strunnikoviga iseloomustab kujukalt sportlaste olukorda revolutsioonieelsel Venemaal. Vaatamata sellele et uisutamine oli juba kaua aega nii-öelda rahvuslikuks spordiks, polnud töölistel võimalust selle süstemaatiliseks harrastamiseks.

Raske on oletada, milliste tulemusteni oleks andekas N. Strunnikov küündinud, kui eespool märgitud ebanormaalne olukord poleks teda sundinud võistlusradadelt lahkuma. Pole kahtlust, et 22-aastane N. Strunnikov, kes loobus oma lemmikalast nii-öelda täisea lävel, oleks kindlasti olnud võimeline palju enamaks.

VÄÄRILINE VAHETUS

Vaevalt sai Nikolai Strunnikov maailmaareenilt lahkuda, kui idast kerkisid uisusporditaevasse uued nimed: vennad Platon ja Vassili Ippolitovid ning Jakov Melnikov. Kuigi nende võimed ei küündinud enam N. Strunnikovi saavutusteni, olid nad meesteks, keda kõikjal arvestati.

1911. aasta Venemaa tšempionaadil, kui N. Strunnikov viibis Euroopa ja maailmameistrivõistlustel, areneski peamine konkurents esikoha pärast noorte talentide Vassili Ippolitovi ja Nikita Naidjonovi vahel. Vassili Ippolitov võitis tookord kõik kolm ala. Ka järgmistel esivõistlustel läks tšempionitiitel Ippolitovite perekonda. Selle võitis Vassili Ippolitovi noorem vend Platon, kes tuli 2 minuti 37,8 sekundiga esikohale 1500 ja 9 minuti 15,4 sekundiga 5000 meetris. 500 meetrit võitis 49,8 sekundiga N. Naidjonov.

Aasta hiljem polnud N. Naidjonovile enam ühelgi distantsil vastast. 1913. a. Venemaa meistrivõistlustel uisutas ta 5000 meetrit 8 minuti 56,8 sekundiga, mis oli uueks Venemaa rekordiks. 500 ja 1500 meetri ajad olid vastavalt 48,2 ja 2.31,2.

Siis aga pääses maksvusele taas Vassili Ippolitovi ülekaal ja seda niivõrd, et ta võis samal hooajal konkureerida norralase Oscar Mathieseniga Euroopa «kiiruisutajate kuninga» trooni pärast. Trondheimis oli O. Mathiesen esimene, V. Ippolitov teine. Kristianias võitis V. Ippolitov kolm teist kohta ja tuli esimeseks 5000 meetris. 10 000 meetrit uisutas ta 17 minuti 35,5 sekundiga. Alles 33 aastat hiljem ületas selle tulemuse N. Petrov. Skandinaavlaste nn. Põhja mängudel olid Ippolitovi kontos 2 esimest ja 2 teist kohta.

1913. aasta Euroopa meistrivõistlustel tuli Vassili Ippolitovil võistelda oma kaasmaalaste ees Peterburis ja jällegi O. Mathieseniga.

Norralased saabusid Venemaale kavala sõjaplaaniga. Kuigi 500 meetri sõidus peeti O. Mathieseni võitu väljaspool kahtlust, võtsid norralased kaasa veel sprinter M. Söterhaugi. Tema ülesandeks oli jätta V. Ippolitov kolmandale kohale, et see teisel päeval ei saaks startida koos Mathieseniga. O. Mathiesen kartis V. Ippolitovit ja ühes paaris uisutades kahtles oma võimetes.

V. Ippolitov aga just seda taotles. 500 meetrit võitis küll O. Mathiesen, kuid V. Ippolitov uisutas paremuselt päeva teise tagajärje, edestades M. Söterhaugi 0,2 sekundiga. 5000 meetri uisutamises oli võidukas Venemaa sportlane. Nüüd oli mõlemal rivaalil võrdselt 3 punkti. Siiski ennustati O. Mathieseni võitu, kuna 1500 meetri uisutamises polnud ta viimastel aastatel veel kellelegi kaotanud ja 10 000 meetris kuulus talle maailmarekord. Kõik läks aga teisiti.

Loosiga tuli V. Ippolitovil 1500 meetris startida siserajalt. Finišeerimine toimus seega vastupidiselt: venelane suurel ja norralane väikesel rajal. Norralane plaanitses poolteist ringi enne finišit lahti rebida, et saada seega võiduks vajalik edumaa. V. Ippolitov kummutas aga need lootused. Ta spurtis 300 meetrit enne finišit ja möödus norralasest välimisel rajal.

Viimane ala kujunes taktikasõiduks. Olgugi et esikoha võitis V. Ippolitov, oli aeg niivõrd nõrk, et selle ületasid hiljem startinud Nikita Naidjonov ja Platon Ippolitov. Vaatamata sellele tuli Euroopa meistriks Vassili Ippolitov. Tal oli 7 punkti norralase 9 vastu.

Nendest võistlustest kirjutas ajakiri «Russki Sport»:

«Euroopa meistrivõistlused on võidetud niisuguse maailmakuulsa kiiruisutaja ees, nagu seda on Oscar Mathiesen. Kusagil ega kunagi ei ole venelased näidanud sellist üleolekut ja seda eriti pikematel distantsidel. Norralased, eesotsas Oscar Mathieseniga, kes on kiiruisutamises maailma esimesed, pidid nüüd lõplikult veenduma, et venelaste näol on neile kerkinud väga ohtlik konkurent. Ei ole kaugel aeg, kus venelased võidavad enda kätte domineeriva positsiooni. Liialdamata võib öelda, et venelased sammuvad kindlalt esikohale maailmas.»

Varsti peeti Helsingis maailmameistrivõistlused. Seal õnnestus O. Mathiesenil revanšeerida ja tulla V. Ippolitovi ees maailmameistriks. 5000 ja 10 000 meetris oli aga esimene Vassili Ippolitov. Ta uisutas 10 000 meetrit 17 minuti 37,6 sekundiga ning seda tagajärge ei suutnud tervelt 40 aasta jooksul Soome uisuradadel ületada ükski sportlane!

1914. aastat alustas Vassili Ippolitov sõdurina tsaariarmees. Talvel, saanud kuuajalise puhkuse, sõitis tahtekindel sportlane

N. Sedoviga algas vene kiiruisutajate rahvusvaheline kuulsus

Nikolai Strunnikov

Kumb võidab, kas N. Sedov (paremal) või N. Strunnikov?
Moment Venemaa 1907. a. meistrivõistlustelt

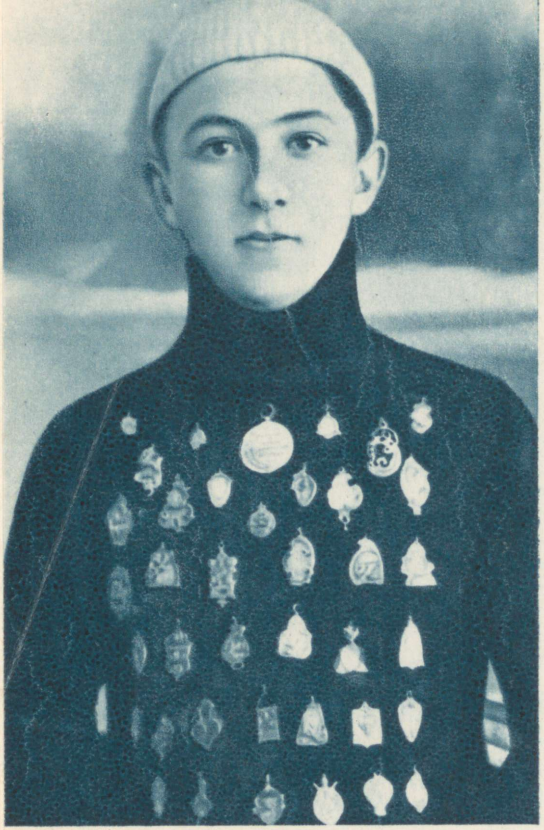

1912. aastal astus kiiruisutamise areenile Platon Ippolitov

Jakov Melnikovi trumbiks oli stabiilsus kõigil distantsidel

Maailma üks oma aja paremaid staiereid Nikolai Burnov

Slaavi ime – Nikolai Strunnikov

N. Strunnikovile olid vääriliseks vahetuseks vennad Platon (vasakul) ja Vassili Ippolitovid

Veel kord Ippolitovid: Igor, onu Vassili ja isa Platon

Unustamatu tšempion Jakov Melnikov, kes kogu oma elu pühendas uisuspordile

M. Kuzin (vasakul) ja J. Melnikov 1926. aastal 10 000 meetri stardis

Kolm kuulsust – H. Engnestangen, I. Ballangrud ja M. Staksrud – Kirovi jäärajal

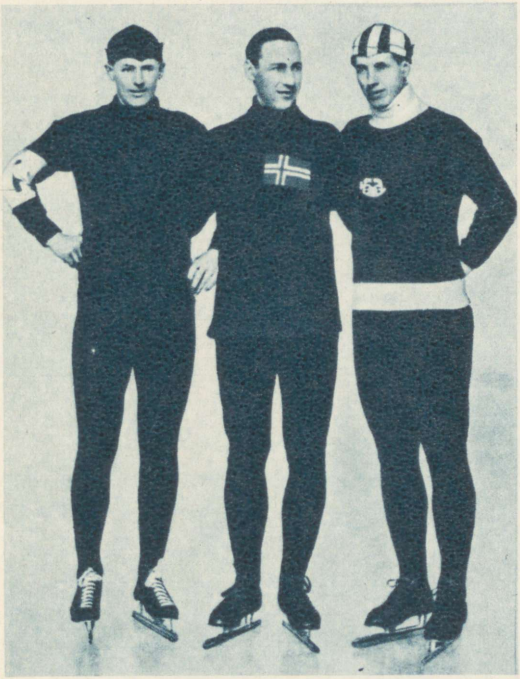

Esimene Nõukogude Liidu kuulsam naiskiiruisutaja Valentina Kuznetsova

Lapsepõlves oli Ivan Anikanov nõrga tervisega. Hiljem aga sai temast meie maa mitmekordne kiiruisutamise tšempion

1936. a. kuulus Serafima Paromovale kolm üleliidulist rekordit

ilma eelneva põhjalikuma treeninguta siiski Euroopa ja maailmameistrivõistlustele, kus ta O. Mathieseni järel platseerus teiseks. Seejuures võitis V. Ippolitov 10 000 meetri uisutamise.

Venemaa esivõistluste areeniks kujunes sel aastal 320 meetri pikkune ringrada Moskvas. Tšempionitiitli võitis Platon Ippolitov. Neil meistrivõistlustel sai oma esimesed tuleristsed 18-aastane Jakov Melnikov, kes jäi neljandaks.

Järgmistel aastatel Euroopa ja maailmameistrivõistlusi ei peetud. Kuna Vassili viibis rindel, asendas teda uisuradadel Platon Ippolitov, kes Viiburis võitis Jakov Melnikovi ees osavõtjate koosseisult maailmameistrivõistlustega võrdsed suurvõistlused. Pärast seda katkesid paljudeks aastateks vene ja välismaiste kiiruisutajate kohtumised jääradadel.

Seevastu kujunes 1915. aasta murranguliseks epohhiks Venemaa uisuspordi ajaloos. Esmakordselt võeti meistrivõistluste kavva 10 000 m uisutamine. Sellest ajast peale selgitatakse tšempion nelja ala tagajärgede alusel. Võrreldes tänapäeval kehtiva korraga oli siiski väike erinevus. Mitmevõistluse võitjat ei selgitatud veel ajapunktide alusel, vaid võistlejate iga distantsi miinuspunktide summeerimise teel. Jakov Melnikov oli selleks ajaks sportlikku täismehe ikka jõudnud. Kolmel distantsil võitis ta Platon Ippolitovi ees esikohad. 1500 meetris said mõlemad võrdse aja. Uus Venemaa tšempion uisutas 500 meetrit 46,8 sekundiga, 1500 meetrit 2 minuti 27,2, 5000 meetrit 9 minuti 10,4 ja 10 000 meetrit 19 minuti 01,0 sekundiga. Selle võiduga tõusis J. Melnikov vene silmapaistvamate kiiruisutajate ridadesse.

Platon Ippolitov aga ei tunnistanud end veel lööduks. 1916. aastal tuli ta kõigil neljal alal esikohale, kusjuures üksikalade tulemuseks olid: 500 m — 47,2; 1500 m — 2.39,4; 5000 m — 9.07,5 ja 10 000 m — 19.34. J. Melnikov jäi teiseks.

1917. aastal vahetusid osad uuesti. Nii kindlat ülekaalukat võitjat, kui sel aastal oli Jakov Melnikov, polnud ühelgi seni peetud meistrivõistlustel. Ta uisutas 500 meetrit 46,6 sekundiga, 1500 meetrit 2 minuti 26,5, 5000 meetrit 8 minuti 58,6 ja 10 000 meetrit 17 minuti 53,4 sekundiga. Praegu kehtiva mitmevõistluse punktitabeli alusel kogus ta 202,963 punkti.

Vene kiiruisutajate kõrgest tasemest räägib kõige ilmekamalt alltoodud revolutsioonieelse Venemaa rekordite tabel:

(Arvestatud pole välismaal uisutatud tulemusi.)

Distants	Tagajärg	Nimi	Aasta	Koht
500	46,0	N. Strunnikov	1912	Moskva
1 000	1.38,0	N. Strunnikov	1910	Moskva
1 500	2.25,4	V. Ippolitov	1913	Peterburg
3 000	5.30,0	N. Sedov	1905	Moskva
5 000	8.44,2	P. Ippolitov	1916	Moskva
10 000	17.53,4	J. Melnikov	1917	Moskva

Praegu ei kujuta need rekordid muidugi enam midagi erilist. Kuid siin tuleb arvestada seda, millistes tingimustes tol ajal võistlusi korraldati. Suurem osa neist peeti primitiivseil uisuradadel ja halbades tingimustes. See kriipsutab veelgi rohkem alla vene kiiruisutajate kõrget taset. Polnud juhuslik, et välismaal headesse võistlustingimustesse sattunud venelased olid seal võidukad.

Nii sai Jevgeni Burnov juba 1909. aastal Kristianias 5000 meetri uisutamises Venemaa rekordist parema tulemuse 8 minutit 41,0 sekundit. Kaks aastat hiljem Norras läbis Nikolai Strunnikov sama distantsi uue maailmarekordiga 8 minutit 37,2 sekundit. V. Ippolitov näitas Helsingis ja Kristianias kõrget taset, uisutades 5000 meetrit 8 minuti 43,1 ja 10 000 meetrit 17 minuti 37,8 sekundiga.

Venemaa kiiruisutajad olid omandanud maailmakuulsuse. Nad rajasid oma treeningu metoodika ja vene stiili. Aleksander Panšini valmistatud uisud, Nikolai Sedovi originaalne treeningumeetod, Nikolai Strunnikovi ning Vassili ja Platon Ippolitovi täiuslik tehnika, mis said välismaa kiiruisutajaile eeskujuks, kinnitavad kõige ilmekamalt kiiruisutamise iseseisvat arenguteed Venemaal.

Kõrvuti kiiruisutamisega harrastati Venemaal ka ülipikamaasõite. Toome neist mõne episoodi.

1910. aasta detsembris võtsid kolm Taganrogi uisutajat ette julge teekonna mööda jääd Rostovi. Nad alustasid teekonda koidu ajal ja neli tundi hiljem lähenesid juba sihtpunktile. Vähe maad enne Rostovit ütles meeste jõud üles tüütust võitlusest vastutuulega. Uisud võeti alt, sammuti jalgsi lähemasse raudteejaama ja sõideti rongiga Rostovi.

Ajalehed kirjutasid palju taganroglaste ebaõnnestumisest. Varsti see aga unustati, kuna ei leidunud niisuguse fantastilise sõidu kordajaid.

Möödus kolm aastat.

1914. aasta 5. jaanuar oli pühapäev. Üha rohkem rahvast kogunes Rostovis Doni kaldale. Stardijoonele astusid neli kiiruisutajat.

«Tähelepanu! ... Marss!» Kell oli täpselt 8.50.

Kiiruisutajad suundusid piki Doni allapoole ja kadusid peagi silmapiirilt. Kergelt libisesid uisud mööda jääpinda. Kordamööda vedades kihutasid sportlased aina edasi. Pikakasvulist eestvedajat Rõgelskit vahetas jässakas Kornejev, siis väikesekasvuline Tkatšenko ja kõige viimasena väsimatu Brejev. Jõejääl viibivad kalurid jälgisid hämmastunult möödakihutavaid uisutajaid. Kuhu need sõidavad? Ei kusagile mujale kui mere poole ...

Mere äärde jõudsid uisutajad kell 11. Ees avanes ääretu jääväli, mis kusagil kauguses ühines taevaga. Väsimus tungis

lihastesse. Algus oli liiga tugev olnud. Kas ei taba rostovlasi taganroglaste saatus?

Merel tuli uisutajail valida õige kurss. Ainsaks teemärgiks selles jääkõrbes oli vaevumärgatav suitsuvine silmapiiril. Pikkamööda see kasvas. Lähenes Taganrog.

See andis sportlastele uut jõudu. Tempo kiirenes, sagedamini vahetusid vedajad. Iga minut oli nüüd kallis, sest kiiruisutamise ajalugu ei tundnud veel niisugust saavutust.

Kiirust vähendamata kihutati eesmärgi poole, milleks oli Taganrogi jahtklubi. Juba eraldas silm vastuvõtjaid — kohtunikke ja lehemehi.

Üksteise järel ületasid rostovlased finišijoone. Neli kiiruisutajat läbisid 75 versta 2 tunni ja 55 minutiga, seega iga kilomeeter keskmiselt 2 minuti ja 10 sekundiga!

UUED PERSPEKTIIVID

Vaatamata andekaile talentidele rahva hulgast ja nende suurvõitudele rahvusvahelisel areenil, ei saanud tsaari-Venemaa tingimustes kiiruisutamine muutuda kogu elanikkonna rahvalikuks harrastuseks. Tsaarivalitsus püüdis igati tõkestada töölisnoortele teed spordi juurde. Kodanlus luges sporti oma privileegiks ja ajaviitevahendiks.

Spordiliikumise juhtivad ringid ei suutnud asjahuvilistele anda mingit materiaalset toetust. Silmapaistvate talentide esinemised välismaal kandsid juhuslikku ilmet, kusjuures enamikul juhtudel raha nende lähetamiseks võistlustele hangiti korjanduste teel. Kujukaks näiteks on eespool toodud juhtum N. Strunnikoviga.

Alles pärast nõukogude võimu kehtestamist hakkas uisusport laialdaselt levima rahva hulgas. Suure Oktoobrirevolutsiooni võit avas uue lehekülje ka Venemaa spordi ajaloos, lõi elanikkonnale enneolematud võimalused kehakultuuri ja spordi harrastamiseks. Suurt osa uisuspordi arendamisel etendas eelkõige arvukate uisuradade ehitamine ja kodumaise spordiinventari valmistamine. Juba nõukogude võimu esimestel kuudel rajasid Moskva kiiruisutamise entusiastid oma kätega nn. Neidude väljale ajakohase uisuraja, kus sündisid esimesed Nõukogudemaa rekordid, võrsusid uued tšempionid.

1918. aasta talvel kogunes sellele uisurajale 22 paremat kiiruisutajat Moskvast, Tuulast, Nižni Novgorodist, Saraatovist ja Jaroslavlist. Algasid Nõukogude Venemaa esimesed meistrivõistlused. Osavõtjate arvult olid need rekordilised — kunagi varem polnud Venemaa meistrivõistlustel startinud nii palju võistlejaid. Kõik neli distantsi võitis Jakov Melnikov. Ajad vastavalt: 48,4 — 2.30,9 — 9.12,0 — 18.38,8. Ka järgmise, 1919. aasta meistrivõistlused peeti Moskvas. Tšempionitiitli võitis jälle

J. Melnikov, 10 000 meetrit uisutas ta 17 minuti 48,7 sekundiga. See tagajärg püsis ületamatuna kuni 1938. aastani. Alles siis sai Jevgeni Letšford Kirovis tulemuseks 17 minutit 44,2 sekundit.

1920. aastal, seoses noore Nõukogude riigi raske olukorraga, esivõistlusi ei peetud.

Pärast kodusõja lõppu ning välismaiste interventide lõplikku hävitamist alustas nõukogude rahvas rahulikku ülesehitustööd. Uutes tingimustes hoogustus spordiliikumine. Asutuste ja ettevõtete juurde loodi spordiringid. Aasta-aastalt hakkas kasvama kiiruisutamisega tegelejate arv. Algas uus tõusuajastu.

Nõukogude kiiruisutajate esimene tuleproov rahvusvahelisel areenil toimus 1923. aastal. Euroopa ja maailmameistrivõistlustele otsustati saata Jakov Melnikov ja Platon Ippolitov. See oli tõsine eksam — kaalul oli noore Nõukogude riigi spordiau.

Stokholmi sõitsid aegsasti eelmise aasta maailmameister rootslane Harald Ström, Euroopa meister Roald Larsen, kuulus soomlane Clas Thunberg ja teised maailma tugevamad. Võistlused tõotasid kujuneda pingelisteks.

Rootsi pealinna elanikud tervitasid soojalt Nõukogude kiiruisutajaid. Huviga oodati, mida venelased on saavutanud nõukogude korra tingimustes. Paljudel oli veel meeles Vassili Ippolitovi edukas esinemine 1913. aasta nn. Põhja mängudel, kus ta võitis kuulsa O. Mathieseni. Nüüd taheti näha, milleks on suuteline tolleaegse meistri noorem vend Platon.

Tunnustatud uisukuulsuste järel võitis Jakov Melnikov mitmevõistluses kolmanda koha, 5000 meetri uisutamises tuli maailmameistriks, jättes endast tahapoole tulevase viiekordse maailmameistri soomlase Clas Thunbergi.

Esinemisega Stokholmis tõendasid Nõukogude sportlased, et Venemaa kiiruisutajatele kuulub endiselt vääriline koht maailma tugevamate hulgas. Kahjuks tuli sotsialismimaa sportlastel jääda pikaks ajaks eemale maailmameistrivõistlustest. Rahvusvahelise Uisutamisliidu reaktsiooniliselt meelestatud juhtkond keeldus tunnistamast Nõukogude Liitu ning ei võtnud teda vastu liidu liikmeks. Samal ajal keelati kõigil liidu liikmetel võistlemine NSV Liidu sportlastega. Küll aga ei katkenud sidemed kapitalistlike maade töölissportlastega.

RAHVUSVAHELISTEL TÖÖLISSPORDIVÕISTLUSTEL

1926. aastal kutsus Norra Töölisspordiliit külla Nõukogudemaa paremad kiiruisutajad. Sõprusvõistlused peeti Oslos. Samal nädalavahetusel toimusid Trondheimis järjekordsed maailmameistrivõistlused. Oslos peeti tugevamaks Jakov Melnikovi, Trondheimis norralast Ivar Ballangrudi. Kui Nõukogude sportlastel oleks lubatud startida maailmameistrivõistlustel, oleks

paljude spordispetsialistide arvates võistlus esikoha pärast arenenud ainult nende kahe silmapaistva uisutaja vahel. Nüüd aga tuli pidada omapärased korrespondentsvõistlused ja seda erinevates ilmastikutingimustes ning erinevatel liuväljadel. Pealegi oli ilm Trondheimis tublisti parem kui Oslos.

Võistlused Oslos algasid pisut varem kui maailmameistrivõistlused Trondheimis. Niisiis ootasid oslolased kannatamatult pärast iga distantsi teateid maailmameistrivõistlustelt.

Jakov Melnikov läbis 500 meetrit 45,2 sekundiga. Mõne aja pärast teatati telefoniga Trondheimist, et Ivar Ballangrudil ei õnnestunud ületada Melnikovi saavutust. Tema ajaks märgiti 46,4. Seega asus pärast esimest ala juhtima Nõukogude sportlane 1,2 punktiga.

Järgmine telefonikõne võeti Oslost Trondheimi. I. Ballangrudile teatati, et J. Melnikov oli 5000 meetrit uisutanud 8 minuti 43 sekundiga. Alles hilisõhtul said Nõukogude sportlased teada Ballangrudi tulemuse — 8.42,7. Norralane oli J. Melnikovi edumaad vähendanud 0,03 punkti võrra.

Teisel päeval kattis Melnikov Oslos 1500 meetrit 2 minuti 25 sekundiga. Kuidas sõidab Ballangrud, huvitas kõiki. Kuid jällegi tuli norralasel alla jääda. Tema ajaks fikseeriti 2 minutit 25,4 sekundit.

Ees oli 10 000 meetri uisutamine, mille tulemustest enamatel juhtudel oleneb lõpptagajärg.

Ivar Ballangrud läbis Trondheimis selle distantsi 18 minuti 09,0 sekundiga ja võitis mitmevõistluses maailmameistri tiitli. I. Ballangrudi edestamiseks korrespondentsvõistluse mitmevõistluses pidi J. Melnikov 10 000 meetrit läbima kiiremini kui 18 minuti 25 sekundiga. Sellega tuli ta hiilgavalt toime. J. Melnikovi ajaks märgiti 17 minutit 55,1 sekundit. Punkte sai J. Melnikov 199,588, värske maailmameister aga 201,081.

Melnikovi võidurõõmu varjutas ainult asjaolu, et nad ei saanud koos võistelda. «Huvitav olnuks Ballangrudiga kohtuda võistlustel. Üks asi on korrespondentsvõistlus, teine aga, kui vastane uisutab kõrvalrajal,» märkis Nõukogude sportlane.

See unistus täitus alles kaheksa aasta pärast, kui Moskvasse kutsuti külla kolm maailma tugevamat norralast: Ballangrud, Staksrud ja Engnestangen.

Esimene töölisspordi talispartakiaad, mille kavas oli ka kiiruisutamine, taheti pidada 1925. aastal. Juba 1921. a. alustati eeltööd võistluste korraldamiseks. Kahjuks ei suudetud neid soovitud ulatuses läbi viia, kuna lääneriikide valitsused keelasid NSV Liidu sportlastel spartakiaadist osavõtu. Nii jäigi see pidamata.

1928. a. kogunesid maailma paremad töölissportlased Norra pealinna. Ka Nõukogude kiiruisutajatel õnnestus viisa hankimine. 500 meetri uisutamises oli kiiremaks norralane

H. Engnestangen (44,0) J. Kalinini (44,3) ja V. Kuzmini (44,9) ees. 1500 meetris läks esikoht samuti Engnestangenile (2.23,5). Teine oli J. Kalinin (2.24,9) ja kolmas J. Melnikov (2.25,6). 5000 meetris näitas J. Melnikov oma kuulumist kõrgesse rahvusvahelisse klassi ning võitis distantsi 8 minuti 44,2 sekundiga oma kaasmaalase G. Kušini ees (8.46,1). H. Engnestangen oli kolmas (8.54,0). 10 000 meetrit läbis kiiremini J. Melnikov (17.38,7) G. Kušini (17.43,8) ja P. Ippolitovi (18.14,8) ees.

1929. a. olid töölissportlased jälle Oslos, et läbi viia meistrivõistlusi. Üha suurenev kapitalistlike ringkondade surve oli tõsiseks ohuks edaspidistele võistlustele, jättes need viimasteks sellelaadseteks.

Jälle tuli võitjaks J. Melnikov, võites 1500 m — 2.24,3 (2. H. Engnestangen 2.26,4, 3. J. Kalinin — 2.26,5); 5000 m — 8.37,0 (2. A. Mihhejev, NSV Liit 8.41,0, 3. G. Kušin — 8.43,3) ja 10 000 m — 17.48,5 (2. G. Kušin — 18.02,0, 3. V. Matjev (NSV Liit) — 18.08,6). 500 meetris jäi J. Melnikov 44,9 sekundiga kolmandaks, kaotades võitjale Engnestangenile 0,3 sekundiga.

Töölisspordi olümpiaade korraldati üldse kolm: 1925., 1931. ja 1937. a. Neist ainult 1931. aastal oli talimängude kavas kiiruisutamine. Kuna sellest NSV Liidu sportlased osa võtta ei saanud, esinesid täiseduga soomlased. 500 ja 1500 meetris oli võidukas P. Virtanen, aegadega vastavalt 48,4 sekundit ja 2 minutit 39,0 sekundit. 5000 ja 10 000 meetris kuulus esikoht V. Pihlale aegadega 9.32,0 ja 20.32,8. 10 000 meetris suutis ainsa mittesoomlasena medalile tulla lätlane R. Vitthof, kes jäi ajaga 21.22,7 kolmandaks.

NAISED ÜLETAVAD MAAILMAREKORDEID

1926. aastal avati NSV Liidu rekordite tabel naiskiiruisutajatele. NSV Liidu 1926. a. meistrivõistlustel startisid väljaspool arvestust esmakordselt ka naised. Neile oli kavas ainult üks distants — 500 meetrit. Selle võitis 62,0 sekundiga moskvalane Niina Rajenko. Praegu on niisugune tagajärg üsna kesisevõitu, kuid siis polnud veel ükski naine maailmas N. Rajenkost kiiremini uisutanud. Alles 1931. aastal alustati naiste maailmarekordite registreerimist. Kuna NSV Liidu sportlased ei kuulunud Rahvusvahelisse Uisutamisliitu, siis oli esimeseks maailmarekordi omanikuks poolatar Sofia Neringova, kes 15. veebruaril 1931. aastal uisutas Varssavis 500 meetrit 62,0 sekundiga. Nõukogudemaa rekord oli sel ajal juba 54,9 sekundiga Ludmilla Aleksejeva nimel.

Siitpeale algas Nõukogude naissportlaste saavutuste kiire tõus. NSV Liidu naiste kiiruisutamise esimesed tšempionid Ludmilla Aleksejeva ja Zoja Mironova rikastasid rekordite

tabeleid üha uute tagajärgedega, millest enamik ületas ametlikke maailmarekordeid.

1933. aastast alates võeti NSV Liidu naiste kiiruisutamise meistrivõistluste kavasse kaks ala: 500 ja 1500 meetrit. 1000 ja 1500 meetri uisutamine oli varem kavas vaid kohalikel võistlustel ja 1933. aastal olid rekordid neil aladel Ludmilla Aleksejeva nimel vastavalt 1 minuti 56,5 ja 2 minuti 54,2 sekundiga. 1933. aastal tuli NSV Liidu tšempioniks moskvalanna Zoja Mironova, kes võitis 500 m uisutamise 55,6 sekundiga ja 1500 meetrit 3 minuti 01,5 sekundiga. Järgmisel aastal täiendati meistrivõistluste programmi 1000 meetri sõiduga. Ka nüüd jäi Z. Mironova võitmatuks.

1935. aastal, kui võisteldi juba 500, 1000, 1500 ja 3000 meetris, tõusis uisutajate esiritta Valentina Kuznetsova Gorkist. Ta püstitas kõigil aladel uued üleliidulised rekordid ja võitis mitmevõistluses 228,880 punktiga NSV Liidu tšempionitiitli. Järgmise aasta meistrivõistlustel tuli V. Kuznetsoval alistuda Serafima Paromovale, kes sai 226,349 punkti.

Esimese NSV Liidu naiskiiruisutajana käis V. Kuznetsova 1936. aastal võistlemas Norra ja Rootsi töölissportlastega. Ükski välismaa uisutaja ei suutnud temaga konkureerida. 500 meetrit läbis ta seal 49,3 ja 49,1 sekundiga, mis ületasid ametliku maailmarekordi. Ühel demonstratsioonvõistlusel startis V. Kuznetsova 5000 meetris ühes paaris ühe Norra noormehega ja... võitis.

1936. aastal oli kolm NSV Liidu rekordit paremad ametlikest maailmarekorditest: 500 m — Valentina Kuznetsova 48,2 (maailmarekord 49,3), 3000 m — Serafima Paromova 5.44,2 (6.12,0) ja 5000 m — Serafima Paromova 9.53,0 (10.15,3).

JÄÄRADADE UUED TALENDID

Kaua aastaid domineerisid rekordite tabelites vennad Vassili ja Platon Ippolitovid ning Jakov Melnikov. Need kolm meest moodustasid omapärase dünastia Venemaa uisuspordis. Kuid aeg möödus, kasvasid peale noored, kes ei tundnud aukartust vanade meistrite ees.

Lapsepõlves oli Ivan Anikanov üsna nõrgake. «Ära jookse, Vanja! Ära hüppa, Vanja!» — need laused olid noorele Ivan Anikanovile juba pähe kulunud. Kui Vanja sai viieaastaseks, kingiti ta vanemale vennale uisud. Kadestusega vaatas Vanja uusi uiske, vaatas neid niikaua, kuni vend ükskord lubas tal uiske alla proovida. Poiss tundis end neil peagi nagu kodus. Varsti oli Vanja oma maja poiste hulgas parim uisutaja.

Kui vend kinkis uisud Vanjale, tundis viimane end juba tõelise sportlasena — omad uisud. Ei möödunudki palju aastaid,

kui treener, kelle juures treenis vanem vend, seadis nooremat vanemale eeskujuks.

Noor Ivan Anikanov astus spordikooli. 16-aastaselt ületas ta kõiki endast neli-viis aastat vanemaid.

Esimestel võistlustel kukkus I. Anikanov 1500 meetri uisutamises kaks korda, kuid võitis siiski sõidu! Aasta hiljem oli aga juba esimese järgu sportlane. Avanes värav meistrite ridadesse. I. Anikanovile oli eeskujuks Jakov Melnikov. Kuigi J. Melnikovi sõidutehnika oli tolle aja kohta täiuslik, tõi I. Anikanov sinna sisse omapoolseid täiustusi. Ka praegu seatakse veel eeskujuks nn. Anikanovi stiili. Seda iseloomustab madal sõiduasend, elastne samm, mis jääle peaaegu jälgi ei jäta, ning jõuline tõuge kurvis.

Nõukogude Liidu 1935. aasta meistrivõistlustel andis I. Anikanov J. Melnikovile märku, et temale on kasvanud väärriline järglane. I. Anikanov võitis 1500 meetri uisutamise 2 minuti 30,6 sekundiga, edestades vanameistrit 0,1 sekundiga. Neil võistlustel tuli Jakov Melnikov viimast korda mitmevõistluses Nõukogude Liidu tšempioniks. Võistelnud 30 aastat uisuradadel, võitis ta üksteist korda mitmevõistluses meie maa tšempionitiitli — niisugune oli laias laastus Nõukogudemaa ühe kuulsaima kiiruisutaja sportliku tegevuse bilanss. Esimest korda krooniti teda võitja pärjaga 1915. aastal, kui ta oli 19 aastat vana, ja viimast korda Nõukogude Liidu tšempionina 39-aastaselt. 27-aastaselt tuli J. Melnikov 5000 meetri uisutamises maailmameistriks ja 42-aastaselt püstitas oma isiklikud tipptulemused 1500 ja 5000 m distantsil.

Jakov Melnikov suri 1960. aastal. Nõukogudemaa kiiruisutamise ajalukku jääb ta ühe eredama tähena — unustamatu tšempionina.

Jakov Melnikovi järglasele Ivan Anikanovile ennustasid kõik hiilgavat tulevikku. Ja selles ei eksitud. 1936. aastal tõmbas Ivan Anikanov esmakordselt selga NSV Liidu tšempioni punase sviitri. Järgmistel meistrivõistlustel üllatas ta aga nelja uue NSV Liidu rekordiga. 500 meetri uisutamises ületas ta eelmisel aastal A. Ljuskini poolt Kirovis püstitatud mitteametliku rekordi 0,3 sekundiga. I. Anikanovi aeg oli 43,2 sekundit. 1500 meetri uisutamises parandas uus tšempion 2 minuti 22,2 sekundiga enda nimel olnud rekordit 0,6 sekundi võrra. 5000 meetrit läbis I. Anikanov 8 minuti 36,8 sekundiga. Jällegi uus NSV Liidu rekord. Seni oli Nõukogude kiiruisutajaist saanud mitmevõistluses alla 200 punkti ainult J. Melnikov 1927. aastal Kristianias (197,241). Kuna 1946. aastani fikseeriti NSV Liidu rekorditeks tulemusi, mis olid saavutatud ainult NSV Liidu territooriumil, siis oli ka I. Anikanovi 1937. a. mitmevõistluse tulemus 198,550 punkti uueks NSV Liidu rekordiks. Ette rutates

ütleme, et selle tagajärje suutis ületada Juri Golovtšenko alles 1950. aastal Moskvas 1 punkti võrra.

Üldse läksid 1937. aasta meistrivõistlused Nõukogudemaa uisuspordi ajalukku n.-ö. suurpuhastuse nime all. 500 meetri uisutamises ületasid J. Melnikovi nimel olnud senise ametliku rekordi — 44,0 sekundit — tervelt kümme kiiruisutajat. 5000 meetrit uisutasid kiiremini kui 9 minutiga kokku 24 sportlast.

Kui naised kahel eelmisel aastal võistlesid väikeses mitmevõistluses, siis 1937. aastal mindi üle suurele mitmevõistlusele (500, 1000, 3000 ja 5000 m). Selle programmi järgi tuli esimeseks tšempioniks gorkilane Marianna Valovova 222,627 punktiga. Nüüdsest peale leidsid naiste esivõistlused üleliidulises võistluskalendris kindla koha.

1938. aastal oli Moskvas meistrivõistluste ajal suur sula ja sadas paksu lumelörtsi, mis polnud sobiv I. Anikanovi viimistletud tehnikale. Tšempionitiitli võitis jõuline gorkilane Jevgeni Letšford. Tema tagajärjed olid: 500 m — 48,5; 1500 m — 2.42,8; 5000 m — 9.00,4; 10 000 m — 21.33,3 ja mitmevõistluses 221,721 p. J. Letšfordi võitu peeti juhuslikuks. Mõned nädalad hiljem aga lükkas ta need arvamused ümber. J. Letšford läbis Kirovis 3000 meetrit rekordilise aja 5 minuti 00,6 sekundiga. Hiljem Gorkis korraldatud võistlustel kirjutas ta oma nimele veel kaks rekordit: 5000 m — 8.35,5 ja 10 000 m — 17.44,2. Senine 10 000 m rekord oli püsinud ületamata 19 aastat! NSV Liidu territooriumil ületati 5000 ja 10 000 meetri rekordid uuesti alles Alma-Ata kõrgmäestikus 1951. ja 1952. aastal.

TÜTARLAPS KIROVIST

«Pea kinni!» kostis vali hüüd. Maša pöördus ringi ja nägi meest enda poole uisutamas.

«Vist nägi, kui ma üle plangu ronisin. Kindlasti viskavad välja, ajavad minema,» välgatas tüdrukul peast läbi. Ta püüdis põgeneda. Hilja!

«Seisa,» kõlas hääl nüüd juba päris selja tagant. Maša peatus.

Nii algas 1934. aastal 14-aastase Maria Issakova tutvus kiiruisutamistreener Vassili Kušoviga. Ta oli juba ammu märganud väikesekasvulist kleenukest tüdrukukest, kes hiiglasuurtes saabastes ja venna meisterdatud uiskudel nägi kurja vaeva. Treenerit köitis visadus, millega tüdruk püüdis jäljendada kiiruisutajate liigutusi. Seepärast otsustas ta tüdruku kutsuda spordikooli. Maša sai uhiuued saapad ja uisud.

V. Kušov juhtis treeningtunde range korra kohaselt. Grupp rivistus jääle. Siis alustati sõitu 5—6-liikmelistes gruppides. Ringi keskelt jälgis treener õpilaste uisutamist.

Kuidagi ei tulnud M. Issakova toime kurvide õige läbimisega. Vasak käsi ei tahtnud liikuda kooskõlas jalgadega. Tublisti kulus vaeva rütmi omandamiseks. Kuid M. Issakova oli visa ja järjekindel. Aeg lendas.

Suursündmuseks Kirovi sportlastele oli Gorki tuntud kiiruisutajate külaskäik. See oli 1935. aasta jaanuaris, kui V. Kuznetsova, S. Paromova, M. Valovova, N. Šaromov ja N. Lebedev treenisid Kirovi uisurajal. Tähelepanelikult jälgis Maria Issakova meistrite kihutamist.

Laste spordikooli treenerid pidasid oma õpilaste võistlemist gorkilastega väga vajalikuks. Õppida oli neilt palju.

Erutatult seisis M. Issakova stardijoonel koos M. Valovovaga. Kõigi imestuseks kaotas Maša oma kuulsale konkurendile ainult 0,2 sekundiga, uisutades 500 meetrit 54,2 sekundiga. 1500 m distantsil aga sai tütarlaps revanši.

Järgmisel talvel sõitis Kirovi linna koondis Moskvasse üleliidulistele võistlustele. Võistkonda oli arvatud ka M. Issakova. Olgugi et M. Issakoval oli veel õigus võistelda tütarlaste klassis, konkureeris ta seekord juba täiskasvanutega. Lootusi esimeste hulka platseerumiseks oli vähe. Küsimus seisnes vaid heas esinemises.

500 meetrit — kõige otsustavam distants. Ajamõõtja osutid ennustasid tublit tagajärge. Kuid siis tuli kukkumine. Maria Issakova tõusis ja jätkas sõitu ... vastassuunas. Alles vastusõitvat võistlejat märgates pöördus ta ringi. Palju sekundeid oli kaotsi läinud.

Visalt võistles M. Issakova edasi ülejäänud kolmel võistlusalal. Ta võitis kolm kolmandat kohta ja tuli üldkokkuvõttes kuulsate S. Paromova, V. Kuznetsova, M. Valovova ja N. Zahharova järel viiendaks.

Poleks olnud seda saatuslikku kukkumist ... Kuid siiski oli 16-aastane Maria Issakova võitnud endale silmapaistva koha Nõukogudemaa paremiku hulgas. Kõik tolleaegsed paremad olid tugeva kehaehitusega jõulised naised. Nende kõrval näis Maria Issakova väikese, kõhnakese ja õrnakesena. Teiste jõule seadis ta vastu oma loomuliku osavuse, temperamendi, tahtejõu ja tehnika. Tundide viisi lihvis tütarlaps uisurajal väiksematki tehnilist võtet ja liigutust. Võimatu on alahinnata tehnika osatähtsust. Need harjumused ja oskused, mida noores eas kergelt omandatakse, määratlevad sageli sportlase kogu edasise edutee. Täiuslik tehnika kompenseerib tihti füüsiliste eelduste puudumise ja otsustab võistluse tulemuse. Võistlusärevuses võib sportlane hetkeks kaotada teadliku kontrolli oma liigutuste üle, kuid ta sooritab neid siiski õieti. Seda võib nimetada automaatsuseks, spordimeisterlikkuse kõrgeimaks vormiks, mida omandatakse aastatepikkuse treeningu käigus. Ja niisugusele tasemele jõudis M. Issakova V. Kušovi abiga üsna kiirelt.

1936. aastal, pärast NSV Liidu meistrivõistlusi, kirjutas Maria Issakova juba oma nime NSV Liidu rekordiomanike tabelisse. 500 meetris parandas ta üheksal korral üleliidulist rekordit: 51,5 sekundilt viis ta selle 48,3 sekundini. Oslos ja Trondheimis uisutas V. Kuznetsova küll 500 meetrit 49,0 ja 49,1 sekundiga, kuid NSV Liidus oli M. Issakova esimeseks, kes kattis distantsi alla 50 sekundi. S. M. Kirovi mälestusvõistlustel fikseeriti Maria Issakova ajaks 500 meetris 48,3 sekundit, 1500 meetris 2 minutit 41,8 sekundit, mis oli uueks rekordiks, ja 3000 meetris 5 minutit 48,1 sekundit. 5000 meetrit läbis ta 10 minuti 01,4 sekundiga.

Kuigi ta NSV Liidu tšempioni punase sviitri tõmbas selga alles üheksa aastat hiljem, s. o. 1945. aastal, algas juba siis Maria Issakova kuulsusrikas sportlasetee, mida kroonivad kolm maailmameistri loorberipärga ja kuus NSV Liidu tšempioni medalit. 16-aastase sportlasetee jooksul sai Maria Issakova isiklikuks tipptulemuseks järgmised tagajärjed:

500 m	48,2	1949	Kongsberg (Norra)
1000 m	1.37,2	1951	Alma-Ata
1500 m	2.29,5	1951	Alma-Ata
2000 m	5.29,7	1949	Kongsberg
5000 m	9.32,0	1949	Moskva

RÜNNAK SPRINDILE

Sprint oli Venemaa kiiruisutajate nõrgemaks kohaks juba uisuspordi algaastail. Üheks põhjuseks olid tolleaegsed väikeste mõõtmetega uisurajad. Pikkadel distantsidel suudeti neil radadel kurvis püsida, kuid lühikestel osutus see võimatuks. Nii olid kõik vanema põlve kiiruisutajad hiilgavaiks staiereiks, keda Euroopa ja maailmameistrivõistlustel tõsiselt arvestati. Millegipärast kandis ka edaspidine uisuspordi areng sama ilmet — pearõhk oli pööratud pikkadele distantsidele.

Alates 1936. aastast pöörati tõsist tähelepanu sprindile. 500 meetri meestel oli eesmärgiks J. Melnikovi 1928. aastal Moskvas uisutatud 45,1 sekundit. 1929. aastal läbis J. Melnikov Oslos 500 meetrit küll 44,0 sekundiga, kuid vastavalt tolleaegsetele eeskirjadele ei loetud välismaal saavutatud tipptagajärge rekordiks. Nüüd aga vahetas 500 m rekord kolmel korral omanikku. Esimesena ületas 1936. aastal J. Melnikovi tagajärje noor Gorki kiiruisutaja Igor Motin, kes sai kodulinnas aja 44,5 sekundit. Pisut hiljem pani endast kõnelema vologdalane Konstantin Kudrjavtsev, kes Leningradis uisutas 500 meetrit 43,9 sekundiga. See oli nii-öelda absoluutseks rekordiks, millest kiiremini pol-

nud ükski venelane seda distantsi läbinud. Kuid ka K. Kudrjavtsev ei jäänud kauaks «sprindikuninga» troonile. Mõni nädal hiljem märgiti Kirovis rekord Aleksandr Ljuskini nimele 43,5 sekundiga.

Järgmisel aastal viis Ivan Anikanov rekordi 43,2 sekundile. Möödus aasta, teine . . . rekord jäi püsima. Avaldati juba arvamust, et I. Anikanovi tulemust on võimatu ületada tavalisel uisurajal, kuna Venemaa jää ei võimaldavat enam paremat tagajärge.

Jõudsid kätte «Dünamo» 1940. aasta üleliidulised meistrivõistlused Moskvas. Ilm oli soodne. Tuulevaikus ja kerge pakane. 500 meetris startis esimeste võistlejate hulgas Konstantin Kudrjavtsev. Sellist sõitu polnud moskvalased veel näinud. Maruhoona kihutas ta helkival jäärajal. Finiš! Staadionil puhkesid kiiduavaldused. «Kudrjavtsevi aeg 42,0 sekundit on uueks NSV Liidu rekordiks,» kostis häälekõvendajaist. See oli lausa uskumatu tagajärg Moskva jääraja kohta. Ainult 0,2 sekundit jäi tal puudu norralase H. Engnestangeni 1938. aastal Davose kõrgmäestikus püstitatud maailmarekordist. K. Kudrjavtsevi tagajärge aitab hinnata fakt, et samal Moskva «Dünamo» staadionil uisutas alles 1957. aastal Jevgeni Grišin 500 meetrit kiiremini kui K. Kudrjavtsev. Seega likvideerisid Nõukogudemaa kiiruisutajad suhteliselt lühikese ajaga oma «Ahhilleuse kanna».

1500 meetrit peetakse mitmevõistluse võtmeks: kes pärast kahte ala on saavutanud üldjärjestuses hea koha ja kui tal õnnestub teisel päeval ka 1500 m uisutamine, see võib arvestada juba auhinnalist kohta. 1936. aastal oli 1500 meetri ametlikuks rekordiks J. Melnikovi 2 minutit 25,3 sekundit 1929. aastast. Temast kiiremini ajaga 2 minutit 22,2 sekundit oli uisutanud V. Ippolitov 1913. aastal Kristianias.

Esimene üllatus tuli Irkutskist. Kohalik sportlane A. Rjabinin sai seal aja 2 minutit 24,0 sekundit. Kohe vastas aga sellele I. Anikanov uue rekordiga 2 minutit 22,8 sekundit. Järgmisel aastal parandas ta seda veel 0,6 sekundi võrra.

1935. aastal tõusis esmakordselt NSV Liidu tšempionide nimestikku noor saraatovlane Anatoli Kaptšinski, kes uisutas 500 meetrit 45,1 sekundiga. Veel kahel korral võitis A. Kaptšinski esikoha mitmevõistluse lühimal alal. Noor kiiruisutaja saavutas oma võimete haripunkti 1938. aastal. S. M. Kirovi mälestusvõistlustel Kirovis läbis ta, võisteldes nüüd Moskva nimel, 1500 meetrit 2 minuti 20,6 sekundiga. Uus üleliiduline rekord, mis püsis 13 aastat, enne kui selle Alma-Atas ületas Vladimir Prošin.

Hitlerliku Saksamaa reetlik kallaletung Nõukogude Liidule katkestas mitmeks aastaks nõukogude inimeste rahuliku ülesehitustöö. Sadade tuhandete noortega siirdus vabatahtlikult rindele oma sotsialistliku kodumaa vabadust ja sõltumatust kaitsma terve rida kiiruisutajaid. Paljud neist langesid, ohverdades oma elu armastatud kodumaa vabaduse eest. Nende hulgas oli NSV Liidu rekordi omanik Anatoli Kaptšinski ning mitmed teised silmapaistvad kiiruisutajad.

Raskel 1942. aastal Nõukogudemaal meistrivõistlusi ei peetud. Järgmisel aastal, kui röövvallutajate rünnakuhoog oli vaibunud ja Nõukogude armee asus võidukale pealetungile, hakati uuesti selgitama NSV Liidu tšempioni. Järjekordsete meistrivõistluste areeniks valiti Kirov. Erinevalt eelnenuist, võisteldi nüüd väikeses mitmevõistluses (500, 1500, 3000 ja 5000 m). NSV Liidu tšempioniks tuli neljandat korda Ivan Anikanov. Ajad vastavalt 46,3, 2.28,4, 5.23,3 ja 9.09,8.

1944. aastal taastus täielikult sõja alguses katkenud spordielu. Linnad ja spordiühingud pidasid oma esivõistlusi, Kirovis korraldati S. M. Kirovi mälestusvõistlused. NSV Liidu tšempionitiitli saatus otsustati seekord Moskvas. Kui eelmisel aastal polnud keegi erilist tähelepanu osutanud rässakale leningradlasele Nikolai Petrovile, siis nüüd pani ta endast kõiki rääkima. Erakordselt jõulise stiiliga võitis ta esikoha. N. Petrovi esilekerkimisega astus Nõukogude Liidu kiiruisutamine uude arenguetappi. Kuigi ta 1945. aastal loovutas tšempionitiitli moskvalasele Vladimir Prošinile, seisis N. Petrov järgmisel aastal jällegi NSV Liidu meistrivõistluste võitja autasustamise pjedestaali kõrgeimal astmel.

Pärast Suure Isamaasõja võidukat lõpetamist kasvas kiiresti Nõukogude sportlaste autoriteet. Välismaal tõusis huvi nende vastu, kes vabastasid inimkonna fašismist. 1946. aastal said Nõukogude Liidu kiiruisutajad terve rea võistluskutseid Skandinaaviasse. Veebruaris võeti vastu norralaste küllakutse.

Sõjaeelsetel aastatel olid Nõukogude sportlased kohtunud vaid töölisspordiliitude esindajatega. Kuigi neil võistlustel Nõukogudemaa paremad sageli edestasid kodanliku spordi esindajaid, suhtusid paljud uisuspordispetsialistid siiski vene kiiruisutamise kooli saavutustesse teatavate reservatsioonidega. Nüüd tuli siis Oslo, Trondheimi ja Hamari staadionidel selgitada, kes on paremad.

Trondheim. Koos Nõukogude sportlastega sõitsid siia Rootsi, Norra ja Soome parimad kiiruisutajad. 500 meetri uisutamine lõppes Nõukogude Liidu sportlastele fiaskoga. Võitis noor norralane Thomas Byberg. Skeptikuil oli põhjust rõõmustamiseks. Pärast seda kui Rootsi meister H. Hedlund uisutas 5000 meetrit

suurepärase aja 8 minuti 32,7 sekundiga, olid Norra spordijuhtidel veelgi rõõmsamad näod. Ületas ju rootslase aeg isegi kehtiva NSV Liidu rekordi — vaevalt, et venelased neile võõral rajal suudavad seda ületada.

Rajale asus Nõukogudemaa tugevaim staier Nikolai Petrov. Algas pingeline võistlus sotsialismimaa spordiau eest, võistlus range ja kiretu stopperiga. Norralasi üllatas N. Petrovi stiil, mis ei vastanud mingil moel nende läbiproovitud praktikale. Juhtus aga see, mida ei oodatud. Sama üllatav kui N. Petrovi stiil oli ka tema tempo. Objektiivsed pealtvaatajad hakkasid ergutama venelast. Finiš. Ajamõõtjad peatusid.

Nikolai Petrovi 8.27,8 oli uueks, seekord juba ametlikuks NSV Liidu rekordiks ja maailma parimaks tagajärjeks viimasel kuuel aastal.

Järgmisel päeval startis N. Petrov 10 000 meetris koos rootslase Göthe Dehlundiga. Oodati tasavägist võistlust. Paraku jäi see nägemata. N. Petrov oli rootslasest peajagu üle.

33 aastat oli püsinud Venemaa rekord uisumaratonis. 1913. aastal uisutas Vassili Ippolitov Kristianias 10 000 meetrit 17 minuti 35,5 sekundiga, mis oli seni jäänud kättesaamatuks kõigile Nõukogudemaa kiiruisutajaile. Nüüd sai N. Petrov aja 17 minutit 25,9 sekundit.

Mitmevõistluses võitis Nikolai Petrov esikoha uue NSV Liidu rekordiga — 197,744 punkti.

Samasuguse eduga lõpetas N. Petrov ka võistlused Hamaris ja Oslos. Oslos püstitas ta 3000 meetris uue NSV Liidu rekordi 4 minuti 57,2 sekundiga.

Norralased ei tunnistanud end veel lööduks. Kuu aega hiljem võtsid nad vastu NSV Liidu kiiruisutajate võistluskutse.

Esimeseks tuleprooviks olid NSV Liidu meistrivõistlused Moskva «Dünamo» staadionil. Kõigil distantsidel jäid sotsialismimaa sportlased võitmatuks. Üldkokkuvõttes tuli esimeseks jällegi Nikolai Petrov. Ka Leningradis ei käinud külaliste käsi paremini. Seal jäid Nikolai Petrov ja Vladimir Prošin võitmatuks. Kuulus Odd Lundberg oli üldjärjestuses alles kolmas. Ainult Kirovis peetud võistlused leevendasid pisut norralaste seniste kaotuste kibedust. Kuigi N. Petrov võitis 1500 ja 5000 meetrit, läks esikoht mitmevõistluses napilt O. Lundbergile.

Nüüd ei saanud enam keegi väita, et Nõukogude Liidu kiiruisutajate saavutused olid juhuslikud. Nad olid uuesti tõusnud maailma paremate tasemele, asunud taas N. Strunnikovi poolt 35 aastat tagasi kättenäidatud teele.

Varsti pärast neid võistlusi võeti Nõukogude Liit vastu Rahvusvahelise Uisutamisliidu liikmeks. Sellega avanes Nõukogude kiiruisutajatel lai värav rahvusvahelisele areenile.

1946. aastal kuulusid kõik naiste ametlikud maailmarekordid alates 500 kuni 5000 meetrini norralanna Laila Schou-Nilseni nimele.

1946. a. sõitsid koos meesvõistlejatega Norrasse ka Nõukogude naisuisutajad. Pärast kümneaastast vaheaega tervitasid norralased uuesti Nõukogudemaa naissportlasi. Nende debüüdist 1936. aastal olid jäänud head muljed. Üllatas ju siis Valentina Kuznetsova oma maailmarekordiliste aegadega. Siiski suhtuti Nõukogude naiste esinemisse skeptiliselt. Spektikute hulka kuulus ka maailmarekordite omanik L. Schou-Nilsen. Ei tahetud uskuda NSV Liidus saavutatud rekorditelähedasi tagajärgi. Kuid Nõukogude naiste saavutused viisid võistluste organiseerijad hämmastusse. NSV Liidu naissportlaste ülekaal oli niivõrd võimas, et üks norralannadest keeldus isegi startimast koos Tatjana Karelinaga.

Bisleti jäärajal kümnete tuhandete pealtvaatajate silme all, kelle hulgas oli ka L. Schou-Nilsen, läbis T. Karelina 1500 meetrit 2 minuti 36,8 sekundiga. Norralanna maailmarekordist oli see tagajärg 1,3 sekundit parem. Esimene väljakutse skeptikuile oli heidetud.

Järgmised võistlused peeti Hamaris. Neid sõitis jälgima ka 1937. aasta maailmameister soomlanna Verne Lesche. Aimates Tatjana Karelinas väärilist vastast, esitas ta talle väljakutse võistelda 5000 meetri uisutamises. Selleks oli kaval tagamõte: kasutada T. Karelinat L. Schou-Nilseni maailmarekordi löömiseks.

V. Lesche ja T. Karelina duell lülitati meeste võistluste vahele. Vaatamata sellele, et startisid Norra ja NSV Liidu paremad meeskiiruisutajad, oli võistluste kesksemaks paariks Lesche—Karelina.

Pool võistlusmaast läbiti kõrvuti. Arvati juba, et soomlanna plaan õnnestub: lasta teisel vedada finiširingini, siis võita oma kuulsa spurdiga ja ületada maailmarekord. Kolmanda kilomeetri alguses, vaatamata T. Karelina ühtlasele tempole, hakkas V. Lesche aga maha jääma. Iga ringiga kaugenes T. Karelina. Lõpptulemuseks märgiti T. Karelinale 9 minutit 16,4 sekundit. Aeg oli ligi 12 sekundit parem maailmarekordist. Soomlasel tuli tunnistada T. Karelina üleolekut. Siinkohal tuleb märkida, et T. Karelina tagajärg püsis ületamatuna viis aastat. Alles 1951. aastal uisutas ta ise Alma-Atas 5000 meetrit 9 minuti 10,7 sekundiga.

Mõned päevad hiljem peeti maavõistlus NSV Liit—Norra. Mehed kaotasid, kuid naiste tubli esinemine andis üldkokkuvõttes esikoha Nõukogude Liidu sportlastele.

Nõukogude naissportlased demonstreerisid, et nad on maailma parimad. Nüüd võis alata võistlus maailmameistri tiitli pärast. 1948. aastal tõi selle medali esmakordselt Nõukogudemaale Maria Issakova. Sellest aastast peale on NSV Liidu naissportlased alati võitnud maailma kiireima naiskiiruisutaja nimetuse. Erand oli ainult 1951. aastal, mil meie sportlased maailmameistrivõistlustest osa ei võtnud.

Pärast 25-aastast vaheaega võtsid NSV Liidu kiiruisutajad 1948. aastal osa maailmameistrivõistlustest Helsingis. Oodatud tulemusi need aga ei andnud. Konstantin Kudrjavtsev suutis vaid võita 500 meetrit. N. Petrov, V. Prošin ja I. Anikanov ei pääsenud pärast 1500 meetri sõitu isegi 12 parema hulka, keda lubati 10 000 m distantsile. See oli signaaliks, et treeningumetoodikas toimub paigaltammumine. Palju oli lahkarvamusi ja erinevaid seisukohti tehnika ja metoodika küsimustes. Tuli välja selgitada õige tee. Selleks andis tõuke partei Keskkomitee otsus 27. detsembrist 1948. aastal. Tublisti korrigeeriti seni kehtinud järgunorme, rakendati uutele alustele treeningumetoodika.

Kiiruisutajate ette püstitati eesmärk — suures mitmevõistluses alla 200 punkti!

Kuni 1948. aastani olid vähem kui 200 punkti saanud ainult kuus Vene kiiruisutajat: N. Strunnikov (199,913—1911. a.), V. Ippolitov (197,915 — 1913. a.), J. Melnikov (197,241 — 1927. a.), I. Anikanov (198,550 — 1937. a. ja 198,713 — 1941. a.), J. Letšford (198,673 — 1939. a.) ja N. Petrov (197,744 — 1946. a.). Nendest oli I. Anikanov ainuke, kes oli sellega kodumaal toime tulnud. Kõik ülejäänud tagajärjed sündisid eranditult Norras. Nüüd innustas treenereid ja kiiruisutajaid seatud eesmärk — uus meistersportlase norm 198 punkti.

1949. aastal ei jõudnud keegi niikaugele. NSV Liidu tolleaegsel tšempionil V. Prošinil jäi puudu ainult 0,570 punkti.

Murranguliseks kujunes aasta 1950, mil neli meest jõudis alla 200 punkti piiri. See toimus NSV Liidu meistrivõistlustel Moskvas. Tšempionimedali võitis 30-aastane omskilane Juri Golovtšenko 197,566 punktiga (44,6; 2.23,3; 8.37,4; 17.49,2). Järgnesid Vladimir Prošin (199,008), Nikolai Mamonov (199,236) ja Juri Sergejev (199,785).

Järgmisel aastal haarasid juhtpositsiooni enda kätte noored. Märgatavalt vähenes võistlejate keskmine vanus, paranesid tagajärjed. Sverdlovskis peetud järjekordsed NSV Liidu meistrivõistlused võitis 19-aastane leningradlane Anatoli Pavlov 194,956 punktiga. See oli juba rahvusvahelisse klassi kuuluv tagajärg, kuid siiski mitte rekord. Mõni nädal enne seda oli V. Prošin Alma-Ata kõrgmägedes saavutanud 193,933 punkti. Nõukogude Liidu kiiruisutajad olid täitnud neile pandud ülesande.

Nõukogude Liidu 1937. a. meistrivõistluste võitja Marianna Valovova

16 aastat püsis Maria Issakova jääradadel võitmatuna

Palju loodeti Anatoli Kaptšinskist, kes langes kangelasena Suures Isamaasõjas

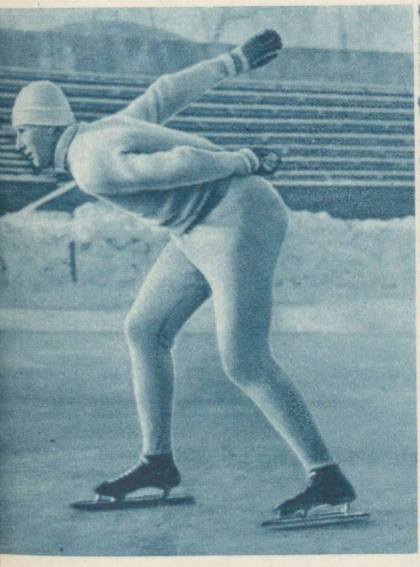

Konstantin Kudrjavtsevi NSV Liidu 500 meetri uisutamise rekordi iga oli 12 aastat. Alles 1952. a. ületati see 0,3 sekundiga Alma-Ata jäärajal

Viimaste sõjaeelsete meistrivõistluste üks favoriite, Euroopa meister lätlane A. Berzins (paremal) koos J. Melnikoviga

Pärast sõda pani Nikolai Petrov oma tehnika ja tulemustega uuesti kogu maailma kõnelema Nõukogude Liidu kiiruisutajate kõrgest tasemest

Tatjana Karelina, omaaegne mitme maailmarekordi omanik

Medeo jäärada, maailmarekordite sepipada, asub Alma-Atas 1692 meetri kõrgusel

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimees M. Kalinin annab Platon Ippolitovile üle Punalipu ordeni

Juri Sergejev oli esimene, kes tõi kiiruisutamise maailmarekordi NSV Liitu

1692 meetrit merepinnast — see on kõrgus, kus hapnikust kipub napiks jääma. Kõrvad hakkavad kumisema ja süda kloppima, mõnel ei taha isegi uni laugudele tulla. Siin Alma-Ata lähedases kõrgmäestikus kõlasid õhkimise kärgatused, ekskavaatorid ja buldooserid koristasid kaljurahne. Meeter-meetrilt võideti looduselt pinda. Viimaks oli tasandatud paarisaja meetri pikkune ja niisama lai maa-ala. Sinna hakati väikese Almatinka jõekese kristallpuhta veega rajama esimest Nõukogudemaa kõrgrada.

Suurem osa maailmarekordeid püstitati seni mägedes, kus klimaatilised tingimused (hõre õhk ja mägede sooladevabast veest valatud jää) olid eriti soodsad. Niisugustes tingimustes püstitatud rekordite ületamiseks vajasid ka meie kiiruisutajad vastavaid radasid. Nüüd oli niisugune rajatud. Kõrgmäestiku uisurada Medeos ootas esimesi katsetajaid.

4. veebruaril 1951. aastal algas järjekordne epohh Nõukogude uisuspordi arengus. Nõukogudemaa sportlased panid peagi endast kõnelema. Ala-Tau kõrgmägedes murti skandinaavlaste hegemoonia.

Esimestel võistlustel ei saadud veel eriti silmapaistvaid tulemusi. Meie kiiruisutajad polnud harjunud kõrgmäestiku tingimustega. Püstitati kolm NSV Liidu rekordit. V. Prošin uisutas 1500 meetrit 2 minuti 17,2 sekundi ja 5000 meetrit 8 minuti 23,5 sekundiga ning sai mitmevõistluses 193,933 punkti.

Mõned päevad hiljem kirjutati Medeo kontosse veel üks rekord. Vanameister Konstantin Kudrjavtsev pani punkti oma tegevsportlase karjäärile uue üleliidulise rekordiga 1500 meetri uisutamises — 2 minutit 16,5 sekundit.

Need olid aga ainult esimesed sammud. Järgmine talv oli palju tulemusterikkam.

Algasid võistlused Kasahhi NSV Ministrite Nõukogu auhinnale. Juba esimesel alal tuli üllatus. Eelmise aasta 500 meetri võitja moskvalane Juri Sergejev läbis seekord distantsi 41,7 sekundiga. Kaksteist aastat K. Kudrjavtsevi nimel seisnud NSV Liidu rekord ületati 0,3 sekundiga. Sergejevi tagajärg oli ühtlasi ühe sekundikümnendiku võrra parem 1938. aastal Davoses püstitatud norralase H. Engnestangeni maailmarekordist. Teise suursaavutusega tuli toime leningradlane Boriss Šilkov. 1500 meetri katmiseks kulus tal 2 minutit 13,8 sekundit. See oli võrdne H. Engnestangeni maailmarekordiga, mis püstitati 1939. aastal Davoses. B. Šilkovi kõrval ületasid üleliidulise rekordi veel neli sportlast: V. Pristavkin — 2.14,9; J. Golovtšenko — 2.15,1; V. Prošin — 2.16,3 ja A. Pavlov — 2.16,4.

Kahe maailma tipptulemuse kõrval tuli järjest uusi parandusi NSV Liidu rekordite tabelis. Gorkilane Gennadi Piskunov

uisutas 5000 meetrit 8 minuti 21,8 sekundiga, lüües eelmise aasta Vladimir Prošini rekordit 1,7 sekundiga. 10 000 m uisutamises ületas Moskva esindaja Nikolai Mamonov 17,1 sekundiga Nikolai Petrovi 1946. aastal Trondheimis püstitatud rekordi. N. Mamonovi aeg oli 17 minutit 08,8 sekundit.

Mitmevõistluses kogus senisest parema punktidesumma neli võistlejat. Uueks rekordimeheks osutus Juri Golovtšenko 191,138 punktiga. N. Mamonovil oli punkte 191,696, P. Beljajevil 192,145 ja B. Šilkovil 192,575.

Pärast mitmevõistluse lõpetamist asusid rekordeid ründama Jevgeni Grišin ja Boriss Berezin. Esimene startis 1000 meetris ja läbis selle maa 1 minuti 26,4 sekundiga. Seega parandas J. Grišin üleliidulist rekordit 4,1 sekundi ja soomlase C. Thunbergi maailmarekordit 2 sekundi võrra. B. Berezin püstitas 3000 meetris uue üleliidulise rekordi 4 minuti 50,5 sekundiga.

Paar päeva hiljem sai J. Krassilnikov 5000 meetris uueks rekordiks 8 minutit 18,8 sekundit. Tema paarimehe A. Piskarjovi aeg oli 8 minutit 19,8 sekundit. Seega olid Nõukogude meeskiiruisutajad jõudnud maailmarekorditele vahetusse lähedusse.

Naiskiiruisutajatest oli seni oma nime maailmarekordite tabelisse kirjutanud Rimma Žukova, kes 17. märtsil 1950 uisutas Kirovis 1500 meetrit 2 minuti 36,7 sekundi ja 5000 meetrit 9 minuti 22,3 sekundiga, ning Zoja Holštševnikova 3000 meetris tulemusega 5 minutit 29,1 sekundit.

Huvitav on nüüd sirvida kolmekordse maailmameistri Maria Issakova treeneri Ivan Anikanovi päevikut Alma-Atas viibimisest aastal 1951.

«...4. v e e b r u a r i l toimusid esimesed võistlused, mis lõppesid rabavate tagajärgedega. Sofia Kondakova viis enda nimel püsinud üleliidulise rekordi 500 m distantsil (1948. a. — 48,1) 47,6 sekundile. Ühtlasi püstitas ta uued maailmarekordid 1000 meetris ja mitmevõistluses (1 minut 36,8 sekundit ja 210,413 p.).

9. v e e b r u a r. Hommikul tõi autobuss meid uisuraja lähedal asuvasse puhkekodusse. Oli päikesepaisteline ilm: kevadiselt soe ja vaikne. Energilisemate liigutuste juures oli raske hingata, kõrgus andis tunda.

Proovisime kõik, kas ikka tõesti on siin kergem sõita kui Moskvas.

Huvitav: kiirust ei tunnetanud. Sooritasime samu liigutusi mis Moskva uisuradadel, jõukulu oli sama, kuid ajamõõtja näitas uskumatuid sekundeid. Kui M. Issakova kolm päeva tagasi Moskvas läbis 800 meetrit 1 minuti 25 sekundiga, siis nüüd kulus tal selleks kaheksa sekundit vähem.

10. v e e b r u a r. Järjekordne (kergendatud) treening.

11. v e e b r u a r. Varahommikul hakkasid uisuraja poole liikuma inimmassid. Kasutati igasuguseid vahendeid, et jõuda kiiremini võistluspaigale.

Võistlused algasid. Kõigist edukamalt esines Tatjana Karelina. Treeningutes karastatud Uraali sportlane ületas Z. Holštševnikova 3000 meetri maailmarekordi 2,4 sekundiga, saades ajaks 5.26,7.

12. v e e b r u a r. Uuesti ümbritses rada tihe inimmüür. Huvi kiiruisutajate vastu ületas kõik lootused. Paistis hele päike. Oli soe, kuid jää oli endiselt kõva ja libe.

M. Issakova, kes ei lõpetanud 3000 meetri sõitu, otsustas proovida jõudu 1500 m uisutamises. Ta startis koos S. Kondakovaga. Teda erutas ainult üks küsimus: kas suudab ta siin kõrgmägedes võita S. Kondakovat, kes hiilgas siin rekordaegadega. Paistis, et viimane oli lühikese ajaga kohanenud mäestikukliimaga, mis lubas tal sõita kindlalt, nagu oleks ta kohalik elanik.

Võistlus algas tasavägiselt, kuid siis ei suutnud S. Kondakova enam toime tulla M. Issakova poolt dikteeritud tempoga. Ma ei uskunud oma silmi. Ta esinemist jälgisid kõik hinge pidades — ta sõitis paremini kui kunagi varem. Esimesed 300 meetrit kattis M. Issakova 31 sekundiga ja ringid 38,0, 40,5 ja 40,0 sekundiga. Kokku andis see uue maailmarekordi — 2 minutit 29,5 sekundit. R. Žukova tipptulemust oli parandatud 7,3 sekundit.

Igati väärib kiitust Tatjana Karelina, kes läbis 1000 meetrit 1 minuti 38,8 sekundiga ja sai 5000 meetris maailmarekordiks 9 minutit 10,7 sekundit. Kahele rekordile (3000 ja 5000 m) lisandus veel kolmas — 208,820 punkti mitmevõistluses. Suurepärased saavutused!

Nüüd olid kõik maailmarekordid peale 500 meetri Nõukogude naissportlaste nimel. Milline rõõmustav teade!

13. v e e b r u a r. Kahele tormilisele päevale järgnes vaikus.

14. v e e b r u a r. Teine puhkepäev.

15. v e e b r u a r. Kerge treening.

16. v e e b r u a r. Uued võistlused. Seekord purustas leningradlane Olga Akifjeva T. Karelina ületamatuna näiva rekordi. Ta uisutas kolm kilomeetrit 5 minuti 22,2 sekundiga. Kõik kõrgmäestikus võistelnud naised püstitasid uued isiklikud rekordid.

17. v e e b r u a r. Lendame Moskvasse!»

Niisiis kõik rekordid peale ühe. Ja see üks püsis 18 aastat L. Schou-Nilseni nimel. 30. jaanuaril 1937 uisutas ta Davoses 500 meetrit 46,4 sekundiga. Kõige lähemale jõudis sellele tagajärjele Rimma Žukova Alma-Atas, kelle ajaks fikseeriti 46,6 sekundit. Nagu paljusid eelmisi rekordeid peeti ka seda norralanna tulemust sportlaste võimete piiriks.

Inimvõimete piiriks oli norralanna tulemus aga kuni 11. jaanuarini 1955, kui Alma-Atas algasid järjekordsed rahvusvahelised võistlused Kasahhi NSV Ministrite Nõukogu auhinnale. Kahekümne kahe aastane Vologda esindaja Tamara Rõlova uisutas esimesed 100 meetrit 11,5 sekundiga ja sai lõpptagajärjeks 45,6 sekundit.

Selle saavutusega lõpetasid Nõukogudemaa naissportlased esimese rünnaku maailmarekorditele täiseduga. Alates 1955. aastast kuuluvad kõik naiste maailmarekordid kiiruisutamises NSV Liidule.

START KUULSUSESSE

Kasvanud üles perekonnas, kus kõik tegelesid spordiga, hakkas ka Oleg Gontšarenko sellega üsna varakult pihta, seda enam, et nad elasid «Dünamo» staadioni kõrval.

1950. aastal, kui noormees oli 18-aastane, kuulus ta NSV Liidu ja «Dünamo» koondisse trekisõidus. Temast näis saavat hea jalgrattur. Talve saabudes unustas Oleg Gontšarenko aga hoopiski jalgratta. Lühikese Harkovi talve jooksul saavutas andekas nooruk treenerite Želubovski ja Tšornõi juhtimisel jääl üsna häid tulemusi.

Harkovi «Dünamo» meeskonna koosseisus sõitis ta spordiühingu üleliidulistele uisutamise esivõistlustele.

Tagasihoidlik nooruk jälgis varjamatu vaimustusega «Dünamo» tugevamate kiiruisutajate esinemisi. Siin olid Konstantin Kudrjavtsev, Juri Sergejev, Pavel Belajev, Nikolai Mamonov, Maria Issakova ja Rimma Žukova.

Enne 5000 m sõitu sattus Gontšarenko tahtmatult jutuajamise tunnistajaks, mis tema enesearmastust sügavalt riivas. Moskva meister Nikolai Urussovski, keda O. Gontšarenko tundis kui jalgratturit, kurtis «Dünamo» Kesknõukogu kiiruisutamise osakonna juhatajale Volkovile, et talle sattunud paarimeheks keegi poisike.

«Miks mina pean üksi võistlema? Kõigil teistel on, kellega konkureerida.»

«Oota, oota, Kolja,» rahustas teda Volkov. «Midagi pole parata, et loos viis sind Gontšarenkoga paari. Võib-olla ta ei sõidagi nii halvasti. Ta on ju staier.»

«Ärge mulle rääkige,» ei jäänud N. Urussovski rahule, «ma ju nägin küll, kuidas ta sõitis 500 meetrit. Ei oska veel uiskudelgi seista. Kah staier!» Käega lüües eemaldus moskvalane Volkovist. Viimane aga lähenes O. Gontšarenkole, et teda julgustada:

«Oleg, ära meelt heida! Ees on kolm distantsi. Võid veel paljugi saavutada.»

«Ega ma kurvastagi, Kui lõpetame, eks siis näe,» naeratas Oleg Gontšarenko.

Endamisi otsustas ta näidata, kuidas uiskudel tuleb püsida.

Kui N. Urussovskile ja O. Gontšarenkole anti start 3000 meetriks, sööstis Oleg kohe ette. Moskvalane muigas: «Nüüd hakkab mind narrima.»

Harkovlane aga eemaldus üha kaugemale ja kaugemale. Seda nähes püüdis moskvalane demonstreerida, mida niisugusel juhul tehakse. Kuidas ka N. Urussovski ei pingutanud, jäi O. Gontšarenko talle kättesaamatuks.

«Kolja arvas, et tal tuleb üksinda sõita. Nii see oligi,» naeris Volkov, jutustades treeneritele oma jutuajamisest N. Urussovskiga.

Oleg Gontšarenko võit oli tegelikult veelgi suurem, kui Volkov seda arvas. Kõigist tuntud sportlastest suutis vaid Pavel Beljajev, maailma tugevamaid 3000 m distantsil, uisutada O. Gontšarenkost kiiremini. 5000 m tuli neil koos sõita.

«Vaata ette, Pavel,» hoiatas N. Urussovski naeratades, «et sa sellele harkovlasele alla ei vannu, nagu mina seda tegin.»

P. Beljajev oligi kaotuse lävel. Kõik 12 ringi läbiti kõrvuti. Alles viimasel sirgel õnnestus P. Beljajevil end napilt ette rebida ja võita.

Oleg Gontšarenko oli päevakangelane. Teda õnnitlesid tuntud meistrid ja treenerid, kõigist enam aga Nikolai Urussovski. Viimane oli rõõmus, et teda võitis mitte mõni «juhuslik poiss provintsist», vaid suure tulevikuga kiiruisutaja.

Need võistlused olid otsustavad Oleg Gontšarenko sportlasteel. Sellest päevast sai temast tõeline kiiruisutaja. Aeg möödus ja Oleg Gontšarenkot krooniti kolmel korral maailmameistri loorberipärjaga.

1952. aastal peeti NSV Liidu meistrivõistlused esmakordselt Alma-Ata lähistel, mis andsid jälle uusi maailmarekordeid. Eriti hoos oli Juri Sergejev. Seekord uisutas ta 500 meetrit 41,2 sekundiga — jälle oli maailmarekordit poole sekundi võrra parandatud. Teiseks jäänud Jevgeni Grišin aga kordas endist maailmarekordit. Kokku läbis üheksa meest distantsi kiiremini kui 43 sekundit.

1500 meetris üllatas kõiki noor kirovlane Valentin Tšaikin 2 minuti 12,9 sekundiga. Uus NSV Liidu ja maailmarekord. Mitmevõistluse võitis Alma-Atas aga gorkilane V. Zahharov rekordilise punktide summaga — 191,030 (43,2; 2.15,0; 8.22,6; 17.31,4). Meistrivõistlused olid lõppenud, kuid keegi ei kavatsenud lahkuda. Ikka ja jälle koguneti peegelsiledale uisurajale.

Juri Sergejev proovis õnne 1000 m distantsil. Finišis näitasid ajamõõtjad 1 minut 25,0 sekundit. Jevgeni Grišini nimi kustutati rekordimeeste tabelist. Kummagi 500-meetrise lõigu

läbis värske rekordiomanik 42,5 sekundiga — ajaga, mis on paljudele sprinteritele jäänud kättesaamatuks 500 meetri uisutamises.

3000 meetris startisid koos Pavel Beljajev ja Boriss Berezin. Ka neil õnnestus ületada rootslase A. Seyffarti maailmarekord — 4 minutit 45,7 sekundit. P. Beljajevi aeg oli 4 minutit 42,7 ja B. Berezinil 4 minutit 43,0 sekundit.

5000 meetris oli võidukas Nikolai Mamonov 8 minuti 03,7 sekundiga. NSV Liidu rekord oli parandatud 13,5 ja norralase H. Anderseni maailmarekord 3,6 sekundi võrra. Mitmevõistluse rekordi viis N. Mamonov 189,770 punktile. Terve rida noori kiiruisutajaid jõudis neil võistlustel vahetusse lähedusse senistele maailma- ja NSV Liidu rekorditele. 22 sportlasel õnnestus mitmevõistluses jõuda alla 200 punkti piiri.

1953. ja 1954. a. polnud tipptulemuste poolest eriti rikas. Ainult Juri Sergejev viis 500 meetri maailmarekordi fenomenaalse tagajärjeni — 40,9 sekundit ja Oleg Gontšarenko läbis 10 000 meetrit kiiremini 17 minutist. Ta sai uueks NSV Liidu rekordiks 16 minutit 50,5 sekundit.

10. jaanuaril 1955 algasid Alma-Atas järjekordsed võistlused Kasahhi NSV Ministrite Nõukogu auhinnale, millest külalisvõistlejatena võtsid osa Tšehhoslovakkia, Poola, Rumeenia, Ungari ja Saksa DV kiiruisutajad.

Need kohtumised andsid kauaks kõneainet kogu maailma spordiavalikkusele. Tõsteti üles küsimus «vene lühikestest meetritest ja pikkadest sekunditest». Boriss Šilkov uisutas 5000 meetrit 7 minuti 45,6 sekundiga. Nikolai Mamonovi maailmarekord ületati tervelt 18,1 sekundi võrra. Endise maailmarekordi ületasid veel D. Sakunenko (7.54,9), V. Kozlov (8.01,5) ja R. Merkulov (8.03,3). B. Šilkov läbis iga 500-meetrise lõigu 46,56 sekundiga! Tema ringide ajad olid: 21,0; 36,0; 37,2; 37,6; 37,0; 37,2; 37,3; 37,5; 37,6; 37,0; 36,9; 36,7; 36,6.

Ka teisel päeval oli tuulevaikne ja päikesepaisteline ilm mõnekraadise külmaga. Jällegi kõik eeldused suurtagajärgedeks. Need ei jäänudki tulemata. 1500 m sai Jevgeni Grišin 2 minutit 09,8 sekundit. Valentin Tšaikini maailmarekordist oli «maha arvatud» 31 sekundit.

10 000 m võitjal tuli leppida «ainult» uue üleliidulise rekordiga. D. Sakunenko uisutas 10 000 meetrit 16 minuti 44,3 sekundiga.

Sensatsiooniga lõppes aga suur mitmevõistlus. Vladimiri kiiruisutaja Dmitri Sakunenko sai 184,638 punkti. Uus maailmarekord! Kõrvutame siin D. Sakunenko rekordi ja Davoses 1949. aastal püstitatud norralase S. Farstadi maailmarekordi:

D. Sakunenko — 42,6; 2.13,0; 7.54,9; 16.44,3 = 184,638
F. Farstad — 41,8; 2.13,9; 8.15,4; 17.39,7 = 188,958

Endisest rekordist parema punktide summa kogusid veel J. Golovtšenko (186,445), J. Ivaškin (187,008), A. Pavlov (187,833), G. Vorobjov (188,355) ja J. Kislov (188,750).

Nende tulemustega polnud rekorditele kaugeltki punkti pandud. Järgmisel päeval toimunud rahvusvahelistel võistlustel startis Jevgeni Grišin 1000 meetris ja sai aja 1 minut 22,8 sekundit. Maailmarekord! Kumbki 500 meetrit oli läbitud 41,4 sekundiga!

Nädalapäevad hiljem algasid Alma-Atas NSV Liidu meistrivõistlused. Esimene start ja maailmarekord. J. Sergejev läbis 500 meetrit 40,8 sekundiga. Kolme aasta jooksul oli moskvalane parandanud maailmarekordit neli korda kokku 0,9 sekundi võrra. Viimasel alal, 10 000 meetri uisutamises, viis Boriss Tsõbin NSV Liidu rekordi maailmarekordile üsna lähedale. B. Tsõbini aeg — 16 minutit 36,5 sekundit.

Mitmevõistluse võitis kolmandat korda järjest Boriss Šilkov maailma kõigi aegade teise punktidesummaga 185,326 (42,8; 2.10,4; 8.05,5; 16.50,2).

Kuu aega hiljem Euroopa meistrivõistlustel Falunis tuli aga Alma-Atas fenomenaalseid tagajärgi saavutanud Nõukogude sportlastel loovutada Euroopa meistri tiitel rootslasele S. Ericssonile. Ka Moskvas maailmameistri võistlustel oli võidukas S. Ericsson.

Forsseeritud treening viis meie sportlased kõrgele tasemele, kuid see vorm oli üürike. Alma-Ata hiigeltulemusi hakkas varjutama ebaõnnestunud start Euroopa ja maailmameistrivõistlustel. Seda siiski ainult lühikeseks ajaks...

FAKTE TÕESTATAKSE

Olümpiamängude-aasta. Esmakordselt tuli Nõukogudemaa kiiruisutajatel konkureerida olümpiamängude medalite pärast. Eelmise aasta ebaedu seadis võistlejate ja treenerite ette uued ülesanded: säilitada sportlik vorm kogu hooaja kestel. Sellega tuldi edukalt toime. 1956. aasta läks eredaima leheküljena Nõukogudemaa uisuspordi ajalukku. Hooaeg oli tulvil rahvusvahelisi võistlusi, mis kõik lõppesid Nõukogude sportlaste triumfiga. Võistlused Davoses, Misurina järvel, Oslos ja Helsingis olid enneolematult tasavägised ja andsid suurepäraseid tulemusi.

Hooaja rahvusvahelised avavõistlused peeti juba 1. ja 2. jaanuaril Moskvas. Võistlus tšehhide ja ungarlastega, mis lõppes NSV Liidu sportlaste ülekaaluka võiduga, oli katsevõistluseks olümpiaatleetide selgitamiseks.

Kaks nädalat hiljem olid Nõukogude olümpiaatleedid juba Davoses. 14 riigi kiiruisutajad kogunesid šveitslaste maailma-

kuulsale uisurajale olümpiamängude peaprooviks. Siin oli kaalul Nõukogudemaa spordiau, Alma-Ata «lühikesed meetrid ja pikad sekundid».

Juba esimene distants näitas, et Alma-Ata meetrid ja sekundid olid võrdsed Davose omadega. 500 meetri uisutamises said Nõukogude sportlased kolmikvõidu. Rafael Gratši aeg oli 41,1, J. Grišinil 41,6 ja J. Sergejevil 42,3 sekundit. Kui O. Gontšarenko järgmisel päeval läbis veel 5000 meetrit kiiremini kui 8 minutiga ja võitis distantsi 7 minuti 59,4 sekundiga, siis haihtusid lõplikult kõik kahtlused. Faktid olid tõestatud.

Davoslastel on kombeks autasustada kiiruisutajat, kes püstitab nende rajal maailmarekordi, kullast ja briljantidest alpijänesekäpa õisikuga, mille all ripub kuldne uisk. Viimati oli see suveniir — «Das goldene Edelweiss mit Brillianten» — antud 1953. aastal hollandlasele A. Huiskesile, kes 24. jaanuaril uisutas 3000 meetrit 4 minuti 40,2 sekundiga, ja päev hiljem ta kaasmaalasele K. Broekmanile, kes püstitas 5000 m uisutamises 8 minuti 06,6 sekundiga uue maailmarekordi. 19. jaanuaril 1956. aastal tuli davoslastel uuesti «Edelweiss» mängu panna. Nõukogude sportlane Juri Mihhailov läbis 1500 meetrit 2 minuti 09,1 sekundiga. Maailmarekord! J. Grišini Medeos püstitatud rekord oli ületatud 0,8 sekundiga. Esimese kuue hulka jõudsid Nõukogude sportlaste kõrval ainult kaks soomlast.

Tagasihoidlikumalt lõppes NSV Liidu sportlastele järgmisel päeval 10 000 meetri uisutamine. Selle võitis maailma kõigi aegade teise tulemuse, 16 minuti 33,2 sekundiga sakslane H. Kuhnert. O. Gontšarenko jäi kolmandaks uue üleliidulise rekordiga 16 minutit 36,4 sekundit.

Samal ajal kui staierid veel Davoses võistlesid, olid sprinterid Cortina d'Ampezzos ja treenisid Misurina järvel. 22. jaanuaril peeti seal kümne sprinteri osavõtul katsevõistlused. Jällegi tuli kolmikvõit NSV Liidu sportlastele. Kolm meest olid kiiremad 41 sekundist. Senise J. Sergejevi maailmarekordi — 40,8 sekundit — ületasid ühes paaris sõitnud J. Grišin 40,2 ja J. Sergejev 40,4 sekundiga. Rekordit kordas R. Gratš.

Jevgeni Grišini tulemust maailmarekordiks ei loetud, sest vastavalt rahvusvahelistele määrustele peab tagajärg olema saavutatud kas teatud maa meistrivõistlustel või ametlikel rahvusvahelistel kohtumistel, mitte aga katsevõistlustel. Teiseks oletasid kohalikud ajalehed vale starti. J. Grišinit see ei heidutanud. Täpselt nädala pärast kordas ta olümpiamängude avapaaris uisutades sama tagajärge. Need, kes polnud uskunud J. Sergejevi rekordeid, võisid nüüd oma silmadega veenduda Nõukogude sprinterite üleolekus. Sama asi ilmnes ka teistel distantsidel.

Nõukogude kiiruisutajad võitsid Cortina olümpiamängudel neli kuldmedalit. See oli hiilgav debüüt olümpiamängude areenil. Kui siia lisada veel Jevgeni Grišini Euroopa meistritiitel ja Oleg Gontšarenko loorberipärg maailmameistrivõistlustelt, siis võib 1956. aastat lugeda suurte kordaminekute aastaks. Nii olümpiamängude, maailma- kui ka Euroopa mastaabis olid meie kiiruisutajad esimeste ridades. Aeg läks edasi. Järgmisel aastal sai O. Gontšarenko küll Euroopa meistri nimetuse, kuid esikoht maailmas tuli loovutada norralasele K. Johannesenile.

1958. aasta talvel võitis O. Gontšarenko teise Euroopa ja kolmanda maailmameistri tiitli, kuid millegipärast hakati rääkima, et uisuspordi tase NSV Liidus hakkab paigal tammuma. Millest selline järeldus? Vastus võis olla ainult üks: midagi polnud kuulda Medeost ja uutest rekorditest. Tõepoolest tundus niisugune järeldus üsna loogiline. Kuid isegi kummipaela ei saa venitada lõpmatuseni, rääkimata siis rekordeist. Need olid viidud juba nii kõrgele, et nendeni ei küündinud isegi mitte nende püstitajad. Uued jõud aga polnud veel küpsed. Kui 1959. aastal Nõukogudemaa meeskiiruisutajad ei võitnud Euroopa ega maailma parema nimetust, siis olid paljud õige pessimistlikult meelestatud. Nagu hiljem selgus, osutus see näiliseks mõõnaajaks, hoovõtuks enne uusi suuri võite.

Uuesti hakati rääkima maailma ajakirjanduses meie kiiruisutajaist märtsis 1959. Sverdlovskis korraldati üliõpilaste üleliiduliste meistrivõistluste tsoonivõistlused. Ja teisel päeval tuli üllatus. Läti päritoluga Omski üliõpilane Nikolai Štelbaum uisutas 10 000 meetrit 16 minuti 31,4 sekundiga. Seitse aastat norralase Hjalmar Anderseni nimel püsinud maailmarekord oli ületatud 0,8 sekundiga. Kahjuks ainult ületatud, kuna maailmarekordiks seda ei kinnitatud. O. Gontšarenko NSV Liidu rekord aga oli ületatud viie sekundiga. See mõjus paljudele välismaistele spordikommentaatoreile külma dušina. Mitu aastat ühtegi rekordit NSV Liidust ja nüüd korraga uus rekord alal, mis seni oli olnud nende nõrgemaks kohaks.

Kuid see polnud veel kõik. Rekordeid püstitati küll ainult üks, kuid üleliidulise kiiruisutamise föderatsiooni poolt kehtestatud võrdlemisi kõrged olümpiamängude normid täitis üle poolesaja kiiruisutaja. Nõukogudemaa kiiruisutajate read olid täienenud uute andekate noortega, kellele võis toetuda ja julgesti vastu minna olümpiamängude tuleproovile.

1960 — olümpiamängude aasta. Spordiringkondades oli suuremaks probleemiks, kellele Nõukogude kiiruisutajaist ennustada olümpiamängude medaleid, ja millistel aladel. J. Grišin? Ei tule kõne allagi. Vana ning ta on kaotanud oma endise suurepärase libisemise. Pikad distantsid — kas Johannesen või Pes-

man? Kuid N. Štelbaum? Liiga vähe kogemusi. Niisugustest arutlustest jäi mulje, nagu polekski meie sportlastel väljavaateid kuldmedali võitmiseks. Kuid rahvatarkus õpetab: kanapoegi loetakse sügisel.

Aasta esimestel päevadel kogunesid uisutajad Alma-Atasse järjekordseiks meistrivõistlusteks. Enne ametlikke starte otsustasid mehed proovida jää libisemist. 500 meetris kordas Jevgeni Grišin 40,2 sekundiga oma maailmarekordit ja Rafael Gratš sai aja 40,3 sekundit. 1500 meetris oli eelmise aasta absoluutse meistri Robert Merkulovi tagajärjeks 2 minutit 12,8 sekundit ning Viktor Kossitškin läbis 3000 meetrit 4 minuti 47,8 sekundiga. Need tagajärjed kõnelesid meeste paljulubavast vormist.

XXXII NSV Liidu meistrivõistluste kohaks polnud seekord mitte 32 maailmarekordi sünnikoht Medeo, vaid 810 m kõrgusel asuv «Spartaki» rada.

500 meetri uisutamine. Esimeses paaris sõitsid sprindi korüfeed J. Grišin ja R. Gratš. Võitis R. Gratš 40,8 sekundiga. Aga J. Grišin? Saatus ei hellita ka maailmarekordimehi. Ta kukkus.

5000 meetrit võitis Viktor Kossitškin 8 minuti 09,5 sekundiga. O. Gontšarenko finišeeris 0,1 sekundit hiljem.

Järgmisel päeval oli 1500 m kiireim Lev Zaitsev 2 minuti 13,0 sekundiga ja 10 000 meetris võitis ajalehe «Izvestija» eriauhinna Viktor Kossitškin 16 minuti 42,6 sekundiga.

Mitmevõistluse kuldmedal rändas esmakordselt Sverdlovski koos Boriss Steniniga, kes kogus 186,246 punkti. NSV Liidu meistrivõistluste ajaloos oli temast vähem punkte saanud vaid 1955. aastal Boriss Šilkov (185,326). Kokku said kuus meest vähem kui 190 punkti. Ja seejuures polnud jääolud kaugeltki ideaalsed.

UUS RÜNNAK MAAILMAREKORDILE

Alates 1958. aastast püsis naiste mitmevõistluse maailmarekord 203,299 punktiga Galina Romanova nimel. Päev enne NSV Liidu meistrivõistluste algust tõi telegraaf Alma-Atasse teate: «Sakslane Helga Haase püstitas Davoses uueks maailmarekordiks mitmevõistluses 202,834 punkti!» See oli üllatus. Õpilane ületab õpetajaid — olid ju Nõukogude naisuisutajad kõigile teistele suurteks eeskujudeks. Uus maailmarekord kohustas.

Head olid NSV Liidu meistrivõistlustel sprindi tagajärjed. Aeg 48,0 sekundit andis kõigest 14. koha. Esikoha võitis T. Rõlova 46,0 sekundiga. 1500 meetri uisutamise tagajärg — 2 minutit 30,1 sekundit tõi esikoha Valentina Steninale. Esimese päeva tagajärjed andsid lootusi, et järgmisel päeval variseb mõni maailmarekord.

Teine päev oli ideaalne suurtulemusteks. 1000 meetrit uisutas Klara Gusseva 1 minuti 35,0 sekundiga. Kõik olenes viimasest distantsist. Kas puruneb maailmarekord? Purunes. Esimesena ületas selle Raissa Frolova, siis Valentina Stenina, Klara Gusseva ... Kokku olid kaheksa naise tagajärjed Helga Haase maailmarekordist paremad. Olid need alles võistlused. 3000 meetrit võitis Lidia Skoblikova 5 minuti 14,8 sekundiga. Mitmevõistluses tuli NSV Liidu meistriks Tamara Rõlova, 196,416 punktiga püstitas ta uue maailmarekordi.

Võistlused Kasahhi NSV Ministrite Nõukogu auhinnale on uisutajate seas ühed populaarseimad. Neid nimetatakse täiesti põhjendatult rekordipüstitamise võistlusteks. 1960. a. puudusid paremad. Mehed viibisid Davoses, naised Östersundis. Aga see ei vähendanud karvavõrdki võistluse taset ega pinget. Piltlikult väljendades kujutasid need võistlused reservide ülevaatust. Tagajärgedele aga oleks võinud uhke olla iga tugevam uisuspordi maa, kui need oleksid sõidetud sealsetel meistrivõistlustel. Naiste 500 meetri uisutamise võitis tšeljabinsklanna Tamara Mohhina 46,6 sekundiga ja 1500 meetrit Riia koolitüdruk Aria Gulite 2 minuti 34,8 sekundiga. 1000 meetris oli 1 minuti 37,4 sekundiga kiirem Vene NFSV meister G. Nelidkina. 3000 meetrit võitis jälle A. Gulite 5 minuti 29,5 sekundiga.

Järgmisel päeval tulid rajale mehed. 500 meetris sai almaatalane J. Malõšev 40,5 sekundiga esikoha. See jäi kättesaamatuks isegi hiljem startinud R. Gratšile (40,9). 5000 m uisutamises oli kiireim 8 minuti 10,7 sekundiga V. Rodionov.

Kuigi olümpiaesindus oli juba enam-vähem selgunud, polnud pääs sinna veel suletud. Seda arvestasid kõik ... ja pingutasid. 1500 meetris läks esikoht 2 minuti 11,6 sekundiga moskvalasele Gennadi Voroninile.

10 000 meetrit. Esimese nelja paari järel oli parim aeg 16 minutit 36,6 sekundit alma-atalasel Muzahit Habibulinil. Vaevalt leidus staadionil kedagi, kes oleks uskunud selle ületamisse. Kuid siiski oli. Viiendas paaris sõitis NSV Liidu rekordimees N. Štelbaum, kes uisutas kiires tempos ning läbis distantsi 16 minuti 18,9 sekundiga!

Rekordimees ise avaldas arvamust, et antud distantsi on võimalik veelgi kiiremini läbida ...

Rajale läks uus paar eesotsas tugeva staieri, ühekäelise Vladimir Šilõkovskiga. «Šilõkovski edestas Štelbaumi graafikut,» teatas informaator. Kaugele ta nii ei lähe, arutasid pealtvaatajad. Kuid siiski läks. Aeg 16 minutit 13,1 sekundit! Eelmise rekordi iga oli pisut üle veerand tunni.

Selle peatüki pealkirjaks oleks võinud panna: 500 meetrit — 48,6 sekundit. Niisuguse tagajärjega tulevad muidugi toime naised, rääkimata meestest. Kuid proovige sõita järjest 20 korda 500 meetrit sellises tempos. Nii aga uisutavad praegu staierid.

Aastate eest oldi hämmastunud, et kuidas suutis H. Andersen oma maailmarekordi — 16 minutit 32,6 sekundit — püstitamisel katta iga 500-meetrise lõigu 49,6 sekundiga. Nüüd uisutas aga V. Šilõkovski 10 000 meetri sees iga 500 meetrit keskmiselt 48,6 sekundiga!

Julgelt mindi vastu olümpiamängudele. Ja seal ei valmistatud pettumusi.

ENNUSTUSED EI PIDANUD PAIKA

Spordis on tihti nii, et ennustused ei pea paika. Teinekord püüavad sportlased ise igasuguseid prognoose trotsida. Nii oli see ka olümpiamängude aastal. Kõigi välismaa spordispetsialistide kiuste, kes ei lubanud Nõukogudemaa kiiruisutajaile ühtegi kuldmedalit, tõid mehed Squaw Valley taliolümpiamängudelt koju kolm kuld-, ühe hõbe- ja kaks pronksmedalit. Meie naisuisutajate kontosse kanti seal samuti kolm kulda, kaks hõbeja üks pronksmedal. Sellest piisas, et mitteametlikus võistkondlikus arvestuses teisi riike suuresti võita.

Aasta puhkust ja siis algas 1961. a. hooaeg. Nii nagu teistes riikides, möödus see ka NSV Liidus võrdlemisi rahulikult. Pärast suuri olümpiamänge oli vaja hinge tõmmata, valmistuda uuteks suurteks võitudeks. See kajastus ka Nõukogudemaa 1961. a. meistrivõistlustel. Kui seal saavutatud tagajärgi oleksid näidanud ükskõik millise teise riigi kiiruisutajad, siis oleksid välismaa spordijuhid päris vaimustusse sattunud. Meil loeti meistrivõistluse tagajärgi keskpärasteks.

Mehed võistlesid Gorki «Vodniku» kuulsal jäärajal. Juba aastakümneid on «Vodniku» staadioni jäämeistrid hiilanud oma haruldase jääraja valmistamise oskusega ning ka 1961. a. talvel ei tehtud erandit. Jää oli ideaalne. 500 meetrit võitis J. Grišin tema kohta võrdlemisi tagasihoidliku 42,2 sekundiga. Suhteliselt märksa paremaid tagajärgi näidati 5000 meetris. Olümpiavõitja V. Kossitškin oli suurepärases hoos. Tema uisutamist võis võrrelda stopperiosuti kiretu liikumisega. Nagu automaat läbis ta ringe täpselt 38 sekundiga. See tõotas maailma uut tipptulemust harilikel uisuradadel. Ja see sündiski. Ajamõõtjad fikseerisid V. Kossitškini ajaks 8.00,2. Kiiremini oli uisutatud vaid kõrgmägedes. Teiseks jäänud R. Merkulov kaotas talle tervelt 21 sekundit.

5000 meetri võit oli alles V. Kossitškini triumfi algus. Niisama kindlalt kui esimesel päeval 5000 meetris, tuli ta teisel päeval esimeseks mõlemal võistlusalal. 1500 meetrit võitis ta 2 minuti 15,9 sekundiga, jättes teiseks selle distantsi kuulsama uisutaja vanameister B. Šilkovi. Viimase aeg oli 2 minutit 16,3 sekundit. 10 000 meetris oli V. Kossitškin ainsaks meheks, kes

suutis uisutada alla 17 minuti piiri. Ta sai ajaks 16.54,1. Eelmisel aastal maailmatipptulemuseni küündinud N. Stelbaum pidi nüüd alistuma koguni 34,2 sekundiga. Viktor Kossitškin tuli 188,325 punktiga ülekaalukalt Nõukogudemaa meistriks. Teiseks jäänud R. Merkulov kaotas võitjale rohkem kui nelja punktiga.

Naised selgitasid Nõukogudemaa 1961. a. kiiruisutamise meistri Kuibõševis. Seal oli konkurents palju tihedam. 500 meetrit võitis irkutsklanna A. Tuzova 47,5 sekundiga, 1000 ja 1500 meetrit V. Stenina vastavalt 1 minuti 41,6 ja 2 minuti 31,2 sekundiga ning 3000 meetrit I. Voronina 5 minuti 29,8 sekundiga. Mitmevõistluse võitis napilt Valentina Stenina 205,316 punktiga, edestades teiseks jäänud Voroninat kõigest 0,283 punktiga.

Lõppesid Euroopa meistrivõistlused, selgusid maailmameistrid. Euroopa meistriks tuli Viktor Kossitškin, maailmameistriks Valentina Stenina. Meeste maailmameistri tiitel ja loorberipärg viidi aga Hollandisse.

Hooaeg hakkas lõppema. Veel viimane traditsiooniline matškohtumine Norraga. Nii meie kui ka Norra kiiruisutajad olid maailmameistrivõistlustel esinenud võrdlemisi tagasihoidlikult. Kirjutati ja räägiti isegi norra kiiruisutamise kriisi ajajärgust. Matškohtumine oli esialgu planeeritud Moskvasse, kuid sula tõttu sõideti Kirovisse.

Meie kiiruisutajate ülekaal oli vaieldamatu. Nii võideti näiteks 500 meetris Norrat 68:37. Arvesse läksid igal distantsil kummagi meeskonna seitsme parema tulemused. J. Grišin oli 42,1 sekundiga esimene. Parimaks norralaseks oli noor R. Bettum, kes 43,6 sekundiga jäi neljandaks.

5000 meetris oli võistlus pisut tasavägisem — võitsime punktidega 55,5:49,5. Esikoht kuulus 8 minuti 14,9 sekundiga V. Kossitškinile. Teine, kolmas, neljas olid norralased T. Seiersten, F.-A. Maier ja K. Johannesen.

Nõukogudemaa uisutajate edu jätkus ka teisel päeval. 1500 meetris tuli meile nelikvõit. Esimene oli R. Merkulov 2 minuti 15,4 sekundiga. R. Merkulov võitis ka 10 000 meetrit 17 minuti 12,6 sekundiga. V. Kossitškin seda distantsi ei uisutanud. 10 000 meetrit oli ka ainsaks alaks, kus punktid läksid kahasse: kummalgi meeskonnal 52 punkti. Üldkokkuvõttes aga võitis NSV Liit 248,5 punktiga Norra 170,5 vastu.

Hooaeg oli lõppenud, kuid ees seisis suur eesmärk — NSV Liidu rahvaste I talispartakiaad. Esmakordselt otsustati korraldada selline massiüritus, mis haaraks kõiki liiduvabariike, tooks uisuradadele tuhandeid uusi noori, stimuleeriks meisterlikkuse arengut, selgitaks meie väljavaateid Innsbrucki taliolümpiamängudeks. Algasid pingsad ettevalmistused, koostati konkreetseid plaane. Võistluspaigaks valiti esialgu Gruusia talispordi keskus Bakuriani, kuid lõpuks langes valik siiski Sverdlovskile.

On saanud juba traditsiooniks, et kiiruisutamise hooaeg avatakse Alma-Ata kõrgmägedes. Spartakiaaditalve avaakordina uisutas seal Rafael Gratš 500 meetrit 40,9 sekundiga ja 5000 meetrit Viktor Kossitškin 8 minuti 00,6 sekundiga. Nädalapäevad hiljem, jaanuari lõpul, peeti Gorkis Nõukogudemaa meistrivõistlused mitmevõistluses. Üksikute alade kuldmedalite saatus aga otsustati hiljem spartakiaadil.

Gorkisse sõidust loobusid need, kellel polnud lootust auhinnalistele kohtadele mitmevõistluses. Üheks neist oli ka Jevgeni Grišin. Samal ajal kui teised viibisid Gorkis, võttis ta Medeo rajal ette rünnaku 500 meetri maailmarekordile. Rünnak õnnestus, kuid... Järjekordselt trotsisid J. Grišinit Rahvusvahelise Uisutamisliidu ranged eeskirjad. Kui võistlus pole Rahvusvahelises Uisutamisliidus ametlikult registreeritud, siis ei kinnitata ühtegi tagajärge rekordiks. Teistkordselt sai J. Grišin seda oma nahal tunda. Ta uisutas küll 500 meetrit 39,8 sekundiga, kuid maailmarekordiks jäi endiselt 40,2. Sama saatus tabas ka noort Ivanovo uisutajat Irina Jegorovat, kes läbis 500 meetrit 45,3 sekundiga. Irina võis ainult uhke olla sellele, et ta ületas kehtiva maailmarekordi 0,3 sekundiga.

Tähelepanu keskpunktis oli Gorki «Dünamo» staadion. Favoriidiks oli loomulikult V. Kossitškin, kuid «üha sagedamini nimetatakse tugevamate hulgas ka valgevenelast Eduard Matussevitši ja eestlast Ants Antsonit,» kirjutas «Sovetski Spordi» võistluste-eelses numbris NSV Liidu koondise treener Konstantin Kudrjavtsev. Kahjuks suutis vaid valgevenelane õigustada peatreeneri lootusi.

Esikohad jagasid enda vahel Boriss Stenin ja Viktor Kossitškin. Esimene võitis kaks lühemat distantsi vastavalt 42,5 sekundi ja 2 minuti 12,0 sekundiga, teine pikemad distantsid 8 minuti 18,3 ja 17 minuti 43,2 sekundiga. Meistrimedali sai B. Stenin 194,451 punktiga. A. Antsoni debüüt üleliidulisel areenil lõppes 13. kohaga.

Rahvaste spartakiaadiks valmistuti kõikjal hoolega. Kuid selle käigus ei lootnud keegi niisuguseid suurtagajärgi, mida Medeo rajal NSV Liidu naiste XXX meistrivõistlustel näitas Inga Voronina. Ta püstitas neli maailmarekordit neil võistlustel: 500 meetris 44,9, 1500 meetris 2.19,0, 3000 meetris 5.06,0 ja mitmevõistluses 189,033 punkti.

...Sverdlovski keskstaadioni tribüünid olid viimase võimaluseni täidetud. Tribüünidel võtsid aset 27 000 pealtvaatajat. Kõlasid fanfaarihelid ja staadionile sammusid spartakiaadist osavõtjad, kõige ees riigilippu kandev maailma parim kiiruisutaja Viktor Kossitškin. Avakõne Sverdlovski TSN Täitevkomitee

esimehelt sm. Muravjovilt, õhku paiskusid raketid, NSV Liidu rahvaste I talispartakiaad oli avatud.

Uisutamise programm oli koostatud vastavalt olümpiakavale — iga päev ainult üks distants. Esimene oli naiste 500 meetri uisutamine. Kandidaate kuldmedalile oli palju, kuid kõik nad pidid alistuma värskele maailmameistrile Inga Voroninale, kes võitis distantsi 46,6 sekundiga. Hõbemedaleid aga anti välja kaks. Ühe sai I. Jegorova, teise T. Sidorova. Mõlema aeg oli 47,0 sekundit. Hästi esinesid ka Nõukogude Eesti uisutajad. Esmakordselt läbis Tamara Brõnova distantsi 50 sekundist kiiremini. Aeg 49,3 sekundit andis talle 19. koha ja uue vabariigi rekordi.

Teisel võistluspäeval võitis I. Voronina jälle kuldmedali. 1500 meetrit uisutas ta 2 minuti 30,2 sekundiga, edestades B. Zlobinat 0,7 ja L. Skoblikovat 2,8 sekundiga. T. Brõnova püstitas küll 2 minuti 41,5 sekundiga uue Eesti rekordi, kuid 26. kohast ta kõrgemale ei pääsenud.

Samal päeval asusid võistlustulle ka mehed. Kõik tingimused olid soodsad suurtulemusteks: valitses absoluutne tuulevaikus, jää oli peegelsile. Keegi ei kahelnud J. Grišini võidus, küsimus oli vaid ajas. Tema tagajärg 41,4 sekundit oli maailma tipptulemuseks harilikel radadel. Kuid võistlejat ennast see ei rahuldanud — ta edestas kõigest 0,1 sekundiga noort sprinterit B. Guljajevit. Kolmanda koha sai 41,9 sekundiga R. Gratš. 500 meetri uisutamises said 12 meest aja alla 43 sekundi — see oli harukordne saavutus. A. Antson tuli vabariigi rekordi — 43,8 sekundiga 23. kohale.

Kolmas päev. «Mida kavatsete täna?» pärisid lehemehed juba kahe kuldmedali omanikult I. Voroninalt. «Võita!» oli lühike vastus. Ja ta pidas sõna. 1 minuti 37,3 sekundiga, mis oli tipptulemuseks harilikel radadel, võitis ta 1000 meetris juba kolmanda esikoha. Teine oli B. Zlobina — 1.37,9 ja kolmas V. Moskovskaja — 1.38,3. Eesti uisutajaist oli kiireim T. Brõnova, kes 4. paaris sõites alistas eksmaailmameistri T. Rõlova. T. Brõnova aeg oli 1.43,3.

Meeste 5000 meetri uisutamise avas A. Antson. Aeg oli küll tuulise ilma kohta tubli — 8 minutit 15,4 sekundit, kuid paraku esimeses paaris sõidetud. Kõik hiljem startinud võtsid orientiiriks A. Antsoni tagajärje ning ületasid selle. Lõpuks olid tervelt kümme meest A. Antsonist kiiremad. Kuldmedali võitis V. Kossitškin uue NSV Liidu rekordiga — 7 minutit 59,4 sekundit. Järgnesid R. Merkulov — 8.04,8, V. Kotov — 8.05,1 jt.

Naisuisutajate viimane päev. Kavas oli 3000 meetri uisutamine. Esimesel päeval tuli naistele välja anda kaks hõbemedalit, nüüd tuli anda kaks kuldmedalit. Nii L. Skoblikova kui ka L. Ljapunova said võrdse aja — 5.34,8. I. Voronina pidi leppima

vaid kolmanda kohaga, aeg — 5.35,3. Eesti kiireimaks uisutajaks oli Silvi Laurits — 5.52,5.

Meeste 1500 meetri uisutamise võitjale oli Sverdlovski TSN Täitevkomitee pannud välja eriauhinna. Muidugi ootasid sverdlovsklased oma kaaslinlase Boriss Stenini võitu, kellele see distants on lemmikalaks. Sverdlovski spordisõpradel tuli aga pettuda. Eriauhinna viis Moskvasse J. Grišin, aeg — 2.14,0. R. Merkulov kaotas talle 0,9 ja B. Stenin ühe sekundi. A. Antson hakkas aga hoogu minema. Tagajärg — 2.16,3 sekundit andis talle 8. koha.

Ettenägematu olukord tekkis 10 000 m uisutamisel. Üleöö saabunud soojalaine muutis staadioni lainetavaks veeväljaks. Kõik mehed sõitsid küll võistlusmaa läbi, kuid lõpuks otsustati siiski kõigi tagajärjed tühistada. Põhjus: kui hommikul sõitnud nõrgema uisutaja tagajärg oli 18 minuti piires, siis õhtul uisutanud tugevamad staierid läbisid võistlusmaa 23—24 minuti piires! NSV Liidu rahvaste I talispartakiaadi uisutamisvõistlused olid lõppenud. Viimase kuldmedali saatus aga otsustati nädalapäevad hiljem Kirovis peetud võistlustel.

10 000 meetris tuli V. Kotov 17 minuti 13,0 sekundiga NSV Liidu meistriks. Teine oli V. Kossitškin — 17.13,9 ja kolmas N. Štelbaum — 17.24,5. A. Antson oli 17 minuti 46,8 sekundiga kuues.

ALLA 40 SEKUNDI PIIRI

1963. aasta. Jällegi võistlused Alma-Atas. 500 meetrit: J. Grišin 40,2 — ametliku maailmarekordi kordamine; 3000 m — J. Grišin 4.39,7 — uus NSV Liidu rekord. Hea sissejuhatus uuele hooajale. Kohe pärast seda peeti NSV Liidu meistrivõistlused. Alma-Atas oli ilm varemgi valmistanud ebameeldivusi, kuid seda, mis juhtus seal 20. jaanuaril, ei osanud keegi oodata. Kraadiklaas näitas varjus 14 kraadi sooja! Hilisõhtuks langes temperatuur siiski miinus kaheni ja 36 NSV Liidu parimat alustasid võistlusi. 500 meetris oli Grišin 40,6 sekundiga traditsiooniliselt esimene. Teist-kolmandat kohta jagasid 41,2 sekundiga L. Zaitsev ja V. Vasnetsov. Esimene võistluspäev kestis hilisööni. Vaatamata sellele ei lahkunud staadionilt keegi. Ja neil, kes istusid tribüünidel lõpuni, ei tulnud kahetseda. Esmakordselt maailma uisuspordi ajaloos läbisid ühel võistlusel kuus meest 5000 meetrit kaheksast minutist kiiremini. Kiireimaks oli valgevenelane E. Matussevitš, kes sai maailma kõigi aegade neljandaks tagajärjeks 7 minutit 50,5 sekundit. 1500 meetrit võitis B. Stenin 2 minuti 14,4 ja 10 000 meetrit O. Šabarov 16 minuti 42,7 sekundiga. Mitmevõistluses tuli Boriss Stenin 185,380 punktiga juba kolmandat korda NSV Liidu meistriks.

Naistest tuli neljandat korda meistriks Inga Voronina.

Kolm maailmarekordimeest: J. Sergejev, J. Grišin ja B. Berezin

1949. aastal kirjutati Zoja Holštševnikova nimi maailmarekordite tabelisse. Ta uisutas 3000 meetrit 5 minuti 29,1 sekundiga

Rimma Žukova nimi seisis maailmarekordite tabelis alates 1950. aastast

NSV Liidu naiskiiruisutajate rünnaku kõigile maailmarekorditele viis lõpule leningradlanna Tamara Rõlova

1951. aastal kuulus naiste 1000 meetri kiiruisutamise rekord 1 minuti 36,8 sekundiga Sofia Kondakovale

1952. aastal püstitas Valentin Tšaikin 2 minuti 12,9 sekundiga uue maailmarekordi 1500 meetri uisutamises

Kaheksa aastat möödus, enne kui suudeti ületada Dmitri Sakunenko 1955. a. püstitatud mitmevõistluse maailmarekord 184,638 punkti

1959. aastal oli rahvusvahelistel võistlustel meie edukaimaks kiiruisutajaks Robert Merkulov

Lidia Skoblikova parandas 1963. aastal kahel korral 1000 meetri uisutamise maailmarekordit

Valeri Kotov, meie maa üks tugevamaid staiereid

Mitmekordne
Eesti meister
Christfried
Burmeister

Omaaegsed Eesti tuntumad kiiruisutajad
A. Mitt, J. Martin ja R. Jürgenson

Tallinna uisutajate harjutus- ja võistlusrada, „Kalevi" liuväli 1922.–1923. a. talvel

Mehed aga ei lahkunud veel Alma-Atast. Nad sõitsid Medeosse, kus korraldati rahvusvahelised võistlused Rootsi, Soome, Tšehhoslovakkia, Rumeenia ja Mongoolia RV sportlastega. J. Grišin oli seni korduvalt ületanud ametliku maailmarekordi 40,2 sekundit, kuid alati polnud midagi klappinud Rahvusvahelise Uisutamisliidu eeskirjadega. Nüüd oli aga kõik korras. Vaatamata pehmele jääle, kraadiklaas näitas viis kraadi sooja, läbis Jevgeni Grišin 500 meetrit 39,6 sekundiga. Uus ametlik maailmarekord.

Euroopa meistrivõistlustel esines R. Merkulov võrdlemisi tagasihoidlikult ja teda maailmameistrivõistlustele kaasa ei võetud — peeti juba liiga vanaks. Mees aga nähtavasti solvus ning otsustas näidata, et niisugune otsus on tema kohta tehtud liiga vara. Moskva ametiühingute V spartakiaadil püstitas ta 5000 meetris 8 minuti 03,4 ja 1500 meetris 2 minuti 12,5 sekundiga uued Moskva rekordid, 10 000 meetris uisutas ta aga 16 minuti 26,7 sekundiga uue NSV Liidu rekordi harilikele radadele.

Olümpiamängude-eelne hooaeg oli lõppenud. Nõukogudemaa kiiruisutajad alustasid ettevalmistusi järgmiseks talveks, Innsbrucki taliolümpiamängudeks.

KIIRUISUTAMINE EESTIS

ALGAASTAD

Millal Eestis esimesed inimesed uiske kasutasid, on väga raske kindlaks teha. Teada on ainult see, et uisutaolisi esemeid tunti juba õige ammu. Seda küll mitte sportlikus mõttes, vaid lihtsalt jääl liikumise hõlbustamiseks. Nii näiteks leiti arheoloogilistel kaevamistel kunagisest Iru linnusest hobuse sääreluust uisu katkend. Teatavasti on aga linnus vähemalt 800 aastat kasutamata seisnud. Arheoloogiline leid aga kõneleb, et meie esivanemad oskasid juba iidsel ajal uiske kasutada ja uisutada.

Vanimad uisud olidki tehtud hobuse säärekontidest, millede üks äär lihviti teravamaks. Jalanõude külge kinnitati uisud rihmade või nööridega. Eestis kasutasid Pakri saarel elavad rootslased veel käesoleva sajandi algul luu-uiske. Luu-uiskudele järgnesid hiljem puupakkude külge kinnitatud rauast teraga uisud, mis libisesid jääl hoopis paremini.

Uisutamine on Eesti üks vanemaid spordialasid, kuid jälle on raske kindlaks teha, millal täpselt esimesed võistlusuisutamised toimusid. XIX sajandi lõpust aga on sellest juba kirjalikke ülestähendusi.

Näiteks 1892. aastal kirjutas «Postimees», et Tallinnas Nunne värava taga Schnelli tiigil korraldati võiduuisutamisi, millest ka naised osa võtnud ja võitjaile autasusid olevat antud. Samasugused sõnumid ilmusid järgnevailgi aastail, kusjuures võisteldi päris pikkadel distantsidel, 1—5 versta.

1894. aasta veebruaris korraldatud võistlustel oli nelja ringi pikkusel distantsil, mis võrdus ühe verstaga (1067 meetrit) parim Lindemann, kelle ajaks märgiti 2 minutit 43 sekundit. 5-verstase sõidu võitis Schümann. 5335 meetri läbimiseks kulus tal 15 minutit ja 33 sekundit. Praegu ei kujuta niisugune saavutus õieti midagi, kuid tolleaegseis ajalehtedes kirjutati, et huvitav oli vaadata, «kui noored mehed linnuna edasi tormasid ja vahest ninali kukkusid». Võistlejad olid peamiselt kohalikud sakslased ja aadlivõsud. Aitab sellest, kui heita pilk osavõtjate nimedele: W. Gnadeberg, B. von Tersen, von Straelborn, parun Üxküll ja teised.

Iseloomulik on 1894. aastal veebruari lõpul «Postimehes» ilmunud sõnum ühe niisuguse võistluse kohta:

«Pühapäeval, 27. mkp., oli Nunne värava taga Schnelli tiigi pääl jälle võidu-uisutamine, kus hr. Lindemann, kes kaks korda varem päävõidu äratoonud, kuld uuri auhinnaks oleks saanud, kui ta jälle oleks võitnud. Nii oli pikajooksu tingimine. Aga see kord oli hr. Schümann, kes 8 minuti ja $37^1/_5$ sekundiga kolm versta läbi kihutas, temast kahe sekundi osa väledam. Kui ta nüüd järgmistel võidujooksudel veel kas korda võidab, saab ta kuld uuri omale. — Koolipoiste jooksul võitis B. v. Tersen. — Kiir-jooksus võistlesivad kolm kangelast. Herra v. Straelborn oma toredas kürasseri mundris jäi võitjaks; hr. Lengberg oli teine, kuna baron Üxküll enne lõppu kõhuli käis. — Taggasipidi jooksul võitis hr. W. Gnadeberg. Takistustega jooksmisel oli jälle herra Schümann võidumees. Tema oskas tõketest targu üle hüpata, kuna teised keskkohalt üle hüppasivad, kus lauad kangesti õõtsusivad. Tema järgmine oli hr. Lindemann. — Viimasel jooksul sai hra Pokruschkin võidu oma kätte.»

Nagu ülal toodust selgub, võisteldi mitmel distantsil, kusjuures noored moodustasid omaette grupi. Osavõtjate arv piirdus tavaliselt 5—6 inimesega. Korralikke uiske suutsid muretseda ainult vähesed, sest need olid kallid. Näiteks Soomest tellitud uisud maksid koos tollirahaga 14 rubla, mis sel ajal oli väga suur summa. Sellepärast soovitaski «Postimees» uiske kohapeal valmistada. See muutvat need laiematele hulkadele kättesaadavamaks. Millised need kohapeal valmistatud uisud olid, sellest on raske täpset ettekujutust saada. Küll aga on teada, et vaesemad noored kasutasid puu-uiske. Puuklotsi keskele kinnitati lihtne metallist tera ja klots seoti siis rihmade abil saabaste külge. Maal, kus uisutamiseks kasutati looduslikke veekogusid, valmistati uiske veelgi lihtsamalt. Puutükile löödi alla vana vikatitera ja kihutati nendega järvedel ja jõgedel.

1900. aastate paiku ristiti Schnelli tiigi Vaksali tänava poolne osa «Kommerz-Eisbahniks». Uisutee omanikuks sai sakslasest riidekaupmees Hugo Bross. Tiik oli piiratud planguga ja sinna pääsesid peamiselt saksa soost aadlivõsud. Tiigi keskel paiknes nelja torniga puust hoone, kus asusid einelaud ja riietusruum. Vahel mängis liuväljal ka orkester ja siis tuli sissepääsu eest maksta 25 kopikat. Alalistel külalistel oli hooajakaart, mis maksis 3 rubla.

Üheks vanemaks liuväljaks tuleb pidada ka Tallinna «Kalevi» uisuteed, mis avati 1901. aastal, samal aastal, kui asutati Tallinna jalgrattasõitjate selts «Kalev», mille liikmeteks olid ka uisutajad. Liuväli asus praeguse «Kalevi» võimla naabruses Tõnismäel. Väljakut puhastati ja kasteti ühistöö korras. Liuvälja kasutajatelt nõuti soliidset välimust ja kohustuslikku kõva krae kandmist!

Hiljem asus «Kalev» praeguse Keskväljaku äärde «Lootuse» seltsi aeda, kus nn. Vene poodide tagusel maa-alal oli talvel liuväli kuni 1944. aastani.

XIX sajandi lõpul ja XX sajandi esimestel aastatel olid liuväljad veel Tallinna lahel tolleaegse «Helsingi» võõrastemaja lähedal ja praeguse Harjumäe kõlakoja esisel platsil, mida kasutasid Toompea «kõrgemast soost rahva lapsed», samuti karskusseltsi «Valvaja» krundil ja reaalkooli, praeguse 2. keskkooli aias.

Eesti rahvusest noored uisutasid peamiselt veelompidel, merel või siis omal jõul rajatud liuväljal Lillekülas kahe raudtee vahel oleval heinamaal. Uisutajaid oli seal alati palju kuni hilisõhtuni. Sageli ei jätkunud kõigile isegi ruumi, mistõttu tekkisid mõnikord väikesed nagelemised. Kannatajaks olid muidugi nõrgemad. Ega sellepärast eriti pahaseks saadudki. Uisutada said lõpuks ikkagi kõik, kellel oli, millega sõita.

Tartus oli 1890. aastal Treffneri gümnaasiumil uisutee Emajõel, endise Kivisilla läheduses. Õhtuti põlesid elektrilambid ja mängis orkester. Tartust on teadaolevail andmeil pärit ka esimene Eesti uisutaja, kes võistles väljaspool kodumaa piire. 1897. aastal sõitis Tartu üliõpilane A. Riemer Peterburi ja startis Peterburi uisujooksu seltsi poolt korraldatud võistlustel. Napi ajalehesõnumi järgi ei ole aga rohkem teada, et tartlane võitis teise auhinna.

Pöördepunktiks uisuspordi arengus said aastad 1906—1908. Tallinnas hakkas tookord poesellidest ja kooliõpilastest koosnev hasartne uisutajate rühm Schnelli tiigil korraldama pidevalt võistlusi, kuigi see oli seotud suurte raskustega. Kust võtta auhindu? Polnud ju mõeldav, et võitjad peaksid ilma jääma autasudest. Tolleaegse saksa ajalehe väljaandja Brandt soovitas pöörduda auhindade muretsemiseks rüütelkonna peamehe von Dellingshauseni poole. Juhul kui noored nii toimivad, lubas Brandt neile välja teha kuus pudelit õlut. Noored poesellid aga otsustasid läbi ajada oma jõududega, loobusid Brandti soovitusest ja lubatud kuuest pudelist õllest.

Hiljem nõustus karskusselts «Valvaja» korraldama aeg-ajalt võistlusi tingimusel: võimalik puhaskasu läheb seltsi kassasse, tõenäoline puudujääk tuleb maksta aga korraldajal omast taskust. Ja tõesti, puudujäägid kollitasid alati.

Uisutajate rühma kuulusid Gustav Võntso, Artur Kukk, Johannes Villemson, Georg Turgan, Johannes Loorberg ja teised. Kuigi Gustav Võntso oli ise võrdlemisi hea uisutaja, jäi tema hooleks peamiselt organiseerimistöö. Ta lahendas auhinnaprobleeme, muretses kullasseppadelt Glassmannilt ja Johansonilt (viimane oli ka ise uisutaja) žetoone, hankis võistlusloa, oli nii starter, ringilugeja kui ka ajamõõtja.

Kuidas siis tol ajal võistlusi läbi viidi? Ees organiseerija Gustav Võntso, nn. kõvakübar peas, lipp peos, siis rivis võistlejad, varematel võistlustel auhinnaks saadud žetoonid rinnas — nii tegid kõik auringi. Liuväli oli lippude ja kuuskedega ehitud. Distantsideks olid algul 5, 10 ja 25 ringi, kusjuures ringi pikkuseks oli umbes 120 meetrit. Sõideti harilike uiskudega ehk nn. sekšidega tänavaülikondades. Ringide peale võistlust alustas tavaliselt 7—8 meest korraga.

Hiljem olid parematel võistlejatel juba nn. pantsid. Kiirus kasvas. Kuna ring oli lühike ja kurvid järsud, siis leidis nii mõnigi mees end pahatihti kuuskede vahelt lumest.

1909. aastal asutati karskusseltsi «Valvaja» juurde spordiosakond. Hakati võistlema ka klassides.

1910. a. 8. veebruaril toimusid «Kalevi» korraldusel suuremad uisutamisvõistlused seltsi liikmetele ja võõrastele. Stardiraha oli 1 rubla, mis jäi sel juhul seltsile, kui võistlusele registreerinud uisutaja ei ilmunud starti. Osavõtjaid oli neil võistlustel 30. Välja anti 15 auhinda, mille valmistamine ja muretsemine maksis 40 rubla 48 kopikat — võrdlemisi suur summa selle aja kohta.

Võistluste kava oli küllaltki huvitav: 500 m kiirsõit, 500 m tagurpidisõit, 1000 m sõit noortele, 500 m sõit naistele, 3000 m peasõit ja 1500 m troostisõit.

500 m naistele võitis Emma Uhl 1 minuti 49 sekundiga, 1000 m noortele uisutas Georg Turgan ajaga 2 minutit 40 sekundit, 500 m tagurpidisõidu võitis Paul Johanson 1 minuti 25 sekundiga ja troostisõidu P. Nuuter.

Meeste 500 meetri uisutamises olid kolm paremat J. Loorberg (1.06,0), A. Kukk (1.08,0) ja P. Johanson (1.10,0) ning 3000 meetris A. Kukk (6.58,0) ja P. Johanson (7.20,0).

Järgmised suuremad võistlused peeti sama aasta 17. veebruaril. Neid loeti esimesteks Eesti meistrivõistlusteks. Alates sellest aastast hakatigi meistrivõistlusi korraldama järjekindlalt. Esimeseks Eesti meistriks tuli meestest Artur Kukk ja naistest Emma Uhl. Meistrivõistluste tulemused olid järgmised:

Mehed 500 m:	1. A. Kukk	60,0
	2. J. Loorberg	1.10,0
	3. P. Johanson	1.11,4
Mehed 5000 m:	1. A. Kukk	10.34,0
	2. P. Johanson	11.38,0
	3. A. Kessel	13.00,0
Noored 1000 m:	1. J. Villemson	2.35,0
	2. B. Kiisel	2.50,0
	3. V. Einman	2.51,4
1000 m B-klassile:	1. G. Turgan	2.22,2
	2. R. Liivamäe	2.23,6
Naised 500 m:	1. Emma Uhl	1.39,0
	2. Helmi Otas	1.44,4
	3. Elsa Grossberg	1.45,0

Pärast 1911. aastat naistele enam esivõistlusi ei korraldatud. Järgmine Eesti meister selgus alles 1946. aastal. Seevastu võitis kiiruisutamine meeste hulgas järjest rohkem poolehoidu. Üksikutel võistlustel ulatus osavõtjate arv juba poolesajani. Artur Kukele kasvasid väärilised vastased Johannes Villemsoni, Paul Johansoni, Edgar Susi ja Bernhard Raupi näol.

Suured võistlused organiseerisid 1911. aastal «Valvaja» ja «Kalev». «Valvaja» võistlustel startis 25 osavõtjat. Nii 500 meetri kui ka 5000 meetri uisutamises oli teistest parem A. Kukk vastavalt 60,0 sekundi ja 10 minuti 51,6 sekundiga. Mõlemal alal tuli teiseks P. Johanson ja kolmandaks G. Turgan. 5000 meetrit läbis P. Johanson 12 minuti 04 ja G. Turgan 12 minuti 15 sekundiga.

«Kalevi» võistlused toimusid kahel päeval, kuid suure vaheajaga. Nimelt 23. veebruaril ja 6. märtsil. Kavas olid seekord kõik klassikalise mitmevõistluse alad: 500 m, 1500 m, 5000 m ja esmakordselt Eesti meistrivõistluste arvestuses ka 10 000 m. Osavõtjate arv ulatus poolesajani. Kolm ala võitis Johannes Villemson (500 m — 1.08,2; 5000 m — 12.18,2 ja 10 000 m — 23.46,6). Ainult 1500 meetris oli 3 minuti 32 sekundiga parim E. Susi. J. Villemsonile omistati 1911. aasta Eestimaa esiuisutaja nimetus.

Kuidas võisteldi tookord 10 000 meetris? Osavõtjaid oli üheksa, ühe ringi pikkus kõigest 125 meetrit. Seega tuli distantsi läbimiseks katta 80 ringi! Esimestena asusid stardijoonele 4 sportlast, mõne aja möödudes jäi rajale ainult J. Villemson ja P. Johanson. Lõpuks oli ka P. Johansonil jõud otsas ja ta kaotas võitjale tervelt 5 ringiga. Ka teises stardis oli katkestajaid kaks. Lõpetasid B. Raup, G. Turgan ja E. Susi, kes püsisid kogu distantsi koos. Esimeseks platseerus siin B. Raup 24 minuti 31,6 sekundiga, G. Turgan kaotas talle ainult 0,2 sekundit. Kahtlemata oleksid mõlemad saavutanud parema aja, kui nad oleksid sõitnud koos J. Villemsoniga.

Ka 1912. ja 1913. aastal tuli Johannes Villemson Eesti meistriks. Siis aga läks tiitel Edgar Susile. J. Villemson ja A. Kukk ei teinud seekord kaasa, kuna nad samal ajal võistlesid Peterburis.

KOOS VENEMAA JA MAAILMA PAREMATEGA

Venemaa kiiruisutajatega hakkasid eestlased jõudu katsuma juba 1911. aastal Artur Kuke algatusel. Esimestest võistlustest puuduvad kahjuks üksikasjalised andmed. Küll aga on teada, et 23. jaanuaril 1911 võttis Artur Kukk osa Peterburi meistrivõistlustest II klassis ja jäi 500 meetris 1 minuti 01,2 sekundiga kuuendaks. Peterburi seltsi «Kometa» poolt korraldatud võistlustel sai ta 1500 meetris 3 minuti 05,0 sekundiga kolmanda ja Jussu-

povi aias 5000 meetris 10 minuti 41,0 sekundiga kuuenda koha, kaotades viimasel alal võitjale rohkem kui minutiga.

Ka järgmisel aastal jätkas A. Kukk Peterburis võistlemist. Venemaa meistrivõistlustel tuli ta II klassis 1500 ja 5000 meetri uisutamises esikohale. Samadel võistlustel jäi eestlane B. Raup 5000 meetris A. Kuke järel teiseks.

Kuna Tallinn oli Venemaal Peterburi ja Moskva järel kiiruisutamises kolmandal kohal, siis 1912. aastal avaldasid Vene uisutajad Rundaltsev, Muna, Bolšakov jt. soovi sõita Tallinna võistlema. See võistlusreis jäi siiski ära «tänu» tolleaegse reaalkooli saksa soost direktori vastutulematusele, kes ilmselt ei soovinud, et Venemaa sportlased tema kooli aias esinevad. Kui võistluste organiseerijad «Valvajast» palusid nõusolekut liuvälja kasutamiseks, oli direktori vastus lühike ja konkreetne: tema uisuteed võistlusteks ei luba ja et «temal selleks pealegi iseäralised põhjused mõõduandvad on». Nii tuligi «Valvajal» võistluste korraldamisest loobuda, kuna teised Tallinna uisuteed olid suurematekс võistlusteks liiga väikesed.

1913. aasta veebruaris peeti Peterburis Krestovski saarel Euroopa meistrivõistlused kiiruisutamises. 63 kohalesaabunud Euroopa tugevamate kiiruisutajate hulgas võis näha ka Artur Kukke, kelle tagajärjed selleks ajaks olid tunduvalt paranenud. Kauaaegne visa treening hakkas vilja kandma. Juba siis, kui A. Kukk alles hakkas võistlema, treenis ta pidevalt koos Gustav Võntsoga südaööl Tallinna reaalkooli liuväljal. A. Kukk uisutas, G. Võntšo aga jälgis raja serval külmetades taskukella sekundiosutit. Sageli töökaaslased kaupluses naersid, et ise juba täiskasvanud mees, aga kihutab jääl nagu poisike.

Toome siinkohal ära Artur Kuke tagajärjed Euroopa esivõistlustel:

500 m	—	53,0 (14. koht)
1500 m	—	2.48,4 (14. koht)
5000 m	—	10.15,0 (11. koht)
10 000 m	—	20.20,0 (9. koht)

Siit selgub, et A. Kuke, nagu ka teiste Eesti kiiruisutajate tugevamad alad olid 5000 ja 10 000 meetrit.

Euroopa meistrivõistlustest oleks pidanud ka J. Villemson osa võtma. Võib arvata, et ta oleks saavutanud veelgi paremad kohad, sest samal ajal Tallinnas toimunud Eesti meistrivõistluste teisel päeval sai J. Villemson 1500 meetris tagajärjeks 2 minutit 46,5 ja 10 000 meetris 19 minutit 56,0 sekundit. Need olid tunduvalt paremad kui A. Kuke ajad samal päeval Peterburis.

6 päeva pärast Euroopa meistrivõistlusi sõitsid paremad sportlased Helsingisse maailmameistrivõistlustele. Venemaa kiiruisutajate eestkostmisel võeti kaasa ka Artur Kukk. Nendeks võistlusteks laenati talle isegi ehtsad norra kiiruisud. Kahjuks puuduvad täpsemad andmed A. Kuke saavutustest, kuid 500

meetris startis ta teises paaris soomlase Lindholmiga. Võitis Lindholm 49,1 sekundiga, Kuke aeg oli 54,3 sekundit.

Järgmistel aastatel võistlesid Tallinna paremad kiiruisutajad samuti mitmel korral Peterburis ja Moskvas.

Nii sõitsid 1914. aasta veebruaris Peterburi A. Kukk, J. Villemson ja Tšutšelov. Neil võistlustel oli tallinlastest parim Villemson. Allpool mõned tulemused:

500 m	1. J. Koroljov	49,6
	2. N. Rundaltsev	50,2
	3. N. Kalinin	51,6
	4. J. Villemson	53,2
10 000 m	1. S. Nekrassov	20.15,6
	2. J. Koroljov	20.23,8
	3. J. Villemson	20.29,0

1500 ja 5000 meetri uisutamises jäi J. Villemson neljandaks. Mõlemad alad võitis J. Koroljov. Peterburi nimekad kiiruisutajad käisid ka Tallinnas. Huvi võistluste vastu oli suur ja meelitas kohale palju pealtvaatajaid. 2. märtsil korraldas «Kalev» «Lootuse» aias suured võistlused, kus startis J. Koroljov. Võitjale oli välja pandud hõbedane rändkarikas.

Eesti kiiruisutajad ei suutnud külalissportlastele kardetavaks muutuda. J. Koroljov võitis kõik 3 ala (500 m — 50,5; 1500 m — 2.45,1 ja 10 000 m — 21.04,0) ja hõbekarika. Häid tagajärgi näitas Edgar Susi. Ta oli 500 ja 1500 meetri uisutamises teine vastavalt 53,2 sekundi ja 2 minuti 50,1 sekundiga. 10 000 meetris sai 20 minuti 30,8 sekundiga teise koha J. Villemson.

1915. aasta jaanuaris käis J. Koroljov uuesti Tallinnas ja kaitses edukalt karikat. Jaanuari lõpul sõitsid A. Kukk ja J. Villemson omakorda Petrogradi Venemaa meistrivõistlustele. Võistlejaid oli Petrogradist, Moskvast, Tallinnast, Samaarast ja Bogorodskist, kokku 24 meest. Nüüdki oli eestlastest parim J. Villemson. Võistluste tehnilised tulemused olid järgmised:

500 m	1. J. Melnikov (Moskva)	46,8	
	2. P. Ippolitov (Moskva)	47,2	
	3. N. Naidjonov (Moskva)	47,8	
	4. J. Koroljov (Petrograd)	48,4	
	10. J. Villemson (Tallinn)	50,8	
	13. A. Kukk (Tallinn)	53,0	
1500 m	1. P. Ippolitov	2.27,2	Uus Venemaa rekord
	2. J. Melnikov	2.27,2	
	12. J. Villemson	2.44,6	
	13. A. Kukk	2.47,2	
5000 m	1. J. Melnikov	9.10,4	
	13. J. Villemson	10.06,4	
	15. A. Kukk	10.15,0	
10 000 m	1. J. Melnikov	19.01,0	
	6. J. Villemson	20.00,2	
	11. A. Kukk	20.21,0	

Mitmevõistluses jäi J. Villemson kaheteistkümnendaks ja A. Kukk kuueteistkümnendaks.

Noor, 19-aastane Moskva kiiruisutaja J. Melnikov, kes võistles alles teist aastat, edestas üllatuslikult mitmevõistluses P. Ippolitovi ja tuli Venemaa tšempioniks.

Sama aasta veebruaris tuli J. Melnikov Tallinna. Ilm oli kahjuks sula ja halva jää tõttu jäid tagajärjed nõrgaks. J. Melnikov võitis kõik kolm ala: 500 m — 51,7; 1500 m — 2.51,0 ja 5000 m — 10.37,6. J. Villemson oli kahel lühemal distantsil teine, 5000 meetris ta kaasa ei võistelnud. Sel alal startis koos J. Melnikoviga A. Kukk, kelle aeg oli 11 minutit 09,0 sekundit.

Tallinnast siirdus J. Melnikov koos A. Kukega Helsingi, kus võisteldi tolleaegsete kuulsate soomlaste C. Thunbergi ja J. Skutnabbiga. Esimesel päeval halva ilma tõttu ei starditud. Teisel päeval võitis 1500 meetrit 2 minuti 33,2 sekundiga soomlane W. Vikström. A. Kuke ajaks märgiti 2 minutit 50,8 sekundit. 5000 meetris oli 9 minuti 04,9 sekundiga parim J. Melnikov, A. Kuke aeg 10 minutit 00,3 sekundit.

Võib öelda, et parimaid tagajärgi näitasid Eesti kiiruisutajad 1916. aastal Moskvas, kus 9. ja 10. jaanuaril toimusid järjekordsed Venemaa meistrivõistlused. Üheaegselt nendega peeti linnadevaheline võistlus Petrogradi, Moskva, Tallinna, Riia, Harkovi ja veel mõne väiksema linna sportlaste vahel. Kuigi ilm oli sula ja sadas vihma, tuli A. Kukk Tallinna esindajana mitmevõistluses kolmandale kohale. Esimene oli P. Ippolitov (Moskva) ja teine N. Kalinin (Petrograd). A. Kuke tagajärgedeks fikseeriti: 500 m — 51,0; 1500 m — 2.55,0; 5000 m — 9.53,0 ja 10 000 m — 20.27,0. Järgnesid Riia ja Harkovi uisutajad.

Järgnevail aastail hakkas A. Kukk kiiruisutamise kõrval üha aktiivsemalt tegelema teiste spordialadega, rattasõidu, poksi ja maadlusega. Seetõttu muutus kiiruisutamistreening pealiskaudseks ja tulemused halvemaks. Artur Kukk läheb aga meie spordiajalukku kui üks kiiruisutamise esimesi pioneere, kes selle ala propageerimisele andis suure panuse. Toome siinkohal tema paremad tagajärjed:

500 m — 51,0	Moskvas 1916. a.
1500 m — 2.41,2	Tallinnas 1917. a.
5000 m — 9.37,2	Tallinnas 1917. a.
10 000 m — 19.31,2	Tallinnas 1917. a.

1914. aastal tekkis eesti paremate kiiruisutajate tabelisse uus nimi. Selleks oli 15-aastane suurte eeldustega Christfried Burmeister, kes hiljem püstitas terve rea Eesti rekordeid ja püsis rohkem kui 10 aasta jooksul meie uisutajate esiridades.

C. Burmeistri esimeseks tuleprooviks said 1914. aasta märtsis Tallinna «Kalevi» poolt korraldatud võistlused rändkarikale. Osa võtsid ka külalissportlased Peterburist. C. Burmeister võistles II klassis ja tuli 5000 meetris 10 minuti 45,5 sekundiga kolmandaks.

Järgmisel aastal võistles C. Burmeister koos noore andeka uisutaja ja mitmekülgse sportlase Johan Martiniga veel II klassis ja pidi viimasele alla jääma. 1916. aastal võtsid aga mõlemad sportlased Eestimaa meistrivõistlustest osa juba I klassis, kus C. Burmeister revanšeeris J. Martinile mulluse kaotuse. Ainult vanameister Artur Kukele ei suutnud C. Burmeister kardetavaks muutuda, J. Villemsoniga oli ta aga peaaegu võrdne. Mitmevõistluses sai C. Burmeister teise koha.

1917. aastal edestas C. Burmeister ka A. Kuke ja tuli esmakordselt Eesti meistriks, püstitades 5000 meetris 9 minuti 32,9 sekundi ja 10 000 meetris 19 minuti 04,6 sekundiga uued Eesti rekordid. 1500 meetris oli kiirem Artur Kukk. Tema aeg 2 minutit 41,2 sekundit ületas samuti endise rekordi.

Iga aastaga tõusis C. Burmeistri sportlik vorm, paranesid tagajärjed, tulid uued tippmargid rekordite tabelisse. 1918. aastal kattis Burmeister 500 m täpselt 50 sekundiga ja viis veidi hiljem Eesti rekordi alla 50 sekundi piiri. Peagi kuulusid kõik rekordid tema nimele.

LAIEMALE PINNALE

Kui kiiruisutamist harrastati esialgu ainult Tallinnas, siis hiljem kandus see teistesse linnadesse ja maakondadesse. Hakati korraldama võistlusi ka koolinoortele.

Juba 1913. aasta veebruaris peeti Tallinna Reaalkoolis esimesed kooliõpilaste uisutamisvõistlused. Kavas oli kaheringiline tagurpidi uisutamine, võistlused kiirusele (5 ringi) ja vastupidavusele (30 ringi), 500 meetri sõit jne. Viimasel alal saavutas esikoha õpilane Stockeby 59,8 sekundiga. Kõik teised alad võitis Masing. Muuhulgas võisteldi veel uiskudega kaugushüppes, kus Masing saavutas 4 meetrit 20 sentimeetrit.

Tallinna kõrval kujunes üheks tähtsamaks kiiruisutamiskeskuseks Tartu, kus peamisteks initsiaatoriteks olid üliõpilased. 1912. aastal Tartu üliõpilaste seltsi «Sport» organiseeritud võistlustest võttis osa ka Artur Kukk ja tuli Tartu esiuisutajaks. Kohalikest võistlejaist oli parimaks J. Narusk, kes kaotas 500 meetri uisutamises A. Kukele 4,9 ja 1500 meetris 17 sekundiga. 5000 meetris ei suutnud aga ükski tartlane A. Kukele mingisugust konkurentsi pakkuda. Teiseks tulnud Tannel jäi võitjast maha üle kahe minuti. Tegelikult peab siiski tolleaegses kroonikas, kus toodi ainult Tanneli aeg, olema viga. Täiesti võimatu, et A. Kukk läbis 5000 meetrit 9 minuti 10,0 sekundiga. See oleks olnud uueks Eesti rekordiks ja maailmaklassi kuuluvaks tagajärjeks.

1921. aastal oli kiiruisutamine 15 Eestis harrastatava spordiala hulgas oma populaarsuse poolest kergejõustiku, tõstmise, maadluse, poksi ja jalgpalli järel 6. kohal. Sama aasta 28.

novembril moodustati Eesti Talispordi Liit. Varem tegutses Eesti Spordiliidu juures ainult talispordi osakond. Rahvusvahelisse Uisutamisliitu Eesti siiski ei kuulunud ja meie kiiruisutajad ei pääsenud kahekümnendatel aastatel rahvusvahelistele võistlustele. Eesti Talispordi Liidu teened meie uisuspordi arendamisel ei ole märkimisväärsed.

1921. aastal toimus veel üks tähelepanuväärne üritus. Ülemaalise Koolinoorsoo Liidu spordiosakond korraldas 30. jaanuaril koolidevahelised kiiruisutamise võistlused 20 poisi ja 8 tüdruku osavõtul. Vastavalt kasutatavatele uiskudele jagunesid noormehed kolme klassi: 1. «pantsid» (meie mõiste järgi kiiruisud), 2. «hokipantsid» ja «rennid», 3. «nurmid».

Esimeses klassis võisteldi kolmel alal: 500, 1500 ja 5000 meetri uisutamises. Kõik alad võitis Tallinna 2. Reaalkooli õpilane Jek. Teises klassis uisutati 500 ja 1500 meetrit ning kolmandas klassis 500 meetrit.

Kümneaastase vaheaja järel võistlesid ka tütarlased, kellest 500 meetris oli 1 minuti 35,7 sekundiga parim õpilane Käär. Seega 1,2 sekundit halvem tulemus kui 10 aastat tagasi. Selles pole midagi imestada, sest Eestis ei pööratud naisvõistlejatele mingit tähelepanu ja alles veerand sajandit hiljem kuuleme neist uuesti.

Maakondade meistrivõistlusi korraldati võrdlemisi sageli, kuid tagajärjed olid nõrgad, välja arvatud Harjumaa, kus tegi kaasa C. Burmeister, ja Tartumaa, kelle nimel võistles J. Martin. Samal ajal olid näiteks 1930. aasta Pärnumaa esivõistluste võitja A. Smirnovi tagajärjed: 500 m — 67,2; 1500 m — 3.52,2 ja 5000 m — 14.39,2.

ST. MORITZIS JA SELLE EEL

1921. aastal võttis Christfried Burmeister osa Riias korraldatud rahvusvahelistest võistlustest. Hoolimata sellest, et ringi pikkuseks oli ainult 250 meetrit ja sadas tihedat lund, püstitas Burmeister kolm uut Eesti rekordit: 500 m — 49,0; 1500 m — 2.36,7 ja 5000 m — 9.19,3 ning võitis väljapandud rändkarika. Järgmisel aastal suutis ta karikat kaitsta. Kolmandal korral, mis pidi otsustama, kas C. Burmeister jääb karika alaliseks omanikuks või mitte, tabas pretendenti ilmne ebaõnn. 500 meetri uisutamisel ta kukkus, sai jalavigastuse tõttu nõrga tagajärje ka 5000 m sõidus ja loobus järgmisel päeval võistlemast. Karika võitis lätlane A. Rumba. Vahepealsed andmed karika saatusest puuduvad, kuid 1927. a. oli üldvõitja jälle A. Rumba, kes omandas jäädavalt karika.

1924. aasta paiku muutus C. Burmeistrile tõsiseks rivaaliks Aleksander Mitt. Tihedas omavahelises konkurentsis jõudsid nad järjest parematele tulemustele.

1926. aastal käis C. Burmeister rahvusvahelistel võistlustel Helsingis, kus ta võistles väljaspool arvestust, sest Eesti polnud Rahvusvahelise Uisutamisliidu liige. Seetõttu ei lubatud ka C. Burmeistril ühegi teise sportlasega paaris sõita, vaid kõik alad tuli tal üksi uisutada. Sellele vaatamata saavutas C. Burmeister mitmevõistluses neljanda koha mitte just halbade tagajärgedega. 500 meetris oli ta koguni esimene.

Noil aastail oli Eesti tippuisutajate tase küllaltki kõrge. 1927. aastal toimunud Eesti meistrivõistlustel saavutas C. Burmeister umbes samad tulemused kui mitmed teised Euroopa tugevamad uisutajad.

Avaldati arvamust, et Eesti uisutajad võiksid osa võtta taliolümpiamängudest. Chamonix'sse Eesti Talispordi Liit 1924. aastal kedagi ei saatnud, kuna polnud erilisi väljavaateid esimese kuue hulka tulekuks. Meie kiiruisutajate treening oli siis veel küllaltki lünklik, eriti aga sama talve soojade ilmade tõttu.

Neli aastat hiljem sõitsid C. Burmeister ja A. Mitt St. Moritzi taliolümpiamängudele. Suuri lootusi pandi C. Burmeistrile. Temalt oodati, et ta uisutab 500 meetrit 43,8 — 45,0 sekundiga. Selle oletuseni jõuti C. Burmeistri ja Läti ühe parema uisutaja A. Rumba tulemuste võrdlemisel. Kui Rumba Riias uisutas 500 meetrit 48—49 sekundiga, siis samal aastal Šveitsis võisteldes sai ta aja 45,0 sekundit. Pealegi oli C. Burmeister saanud olümpiamängude eel võrdlemisi häid tagajärgi.

Enne ärasõitu Šveitsi korraldati mitu katsevõistlust. 500 meetris oli parem C. Burmeister, 5000 meetris A. Mitt. Taliolümpiamängude eel viidi läbi ka Eesti meistrivõistlused, kus C. Burmeister püstitas 45,9 sekundiga uue Eesti rekordi 500 meetris. Kõik see eeldas C. Burmeistri head esinemist St. Moritzis. Pikematel maadel oli meistrivõistlustel kindlalt parem A. Mitt. 5000 meetrit uisutas ta 9 minuti 41,0 sekundiga.

C. Burmeistri ja A. Miti tagajärjed St. Moritzis valmistasid siiski pettumuse. Kuigi meeste aegadega võis rahule jääda, jäid kohad üle ootuste tagasihoidlikeks. Teataval määral mõjusid selleks kaasa halvad ilmastikutingimused, mistõttu kiiruisutamisvõistlused üldse nurjusid. Esimesel päeval oli parasjagu soe ja tuiskas, teisel päeval valitses aga lausa suvine kuumus. Kraadiklaas näitas 16° sooja.

500 meetrit uisutas Christfried Burmeister koos itaallase Travattiga. Aeg 46,2 sekundit andis talle 15. koha. A. Mitt võitis oma paarimeest austerlast Riedlit 1,4 sekundiga ja sai ajaks 47,7. Sellest piisas aga ainult 22. kohale tulekuks.

1500 meetris märgiti C. Burmeistri ajaks 2 minutit 33,6 sekundit (19. koht) ja A. Mitile 2 minutit 35,0 sekundit (20. koht). 5000 meetris edestas A. Mitt kolme koha võrra C. Burmeistrit. Vaatamata tublile tulemusele 9 minutit 35,2 sekundit tuli tal ikkagi rahulduda 21. kohaga. C. Burmeistri tagajärg oli 9.46,2.

10 000 meetris eestlased ei startinud. Siin said pehme jää tõttu jõudu proovida ainult vähesed ja sedagi «astudes». Kolm võistlejat katkestasid sõidu. Lõpuks kohtunike kolleegium lõpetas edasivõistlemise ja tühistas sel distantsil kõik varem näidatud tagajärjed.

Hoolimata kohtadest teise kümne hulgas olid C. Burmeistri ja A. Miti tagajärjed ikkagi tunnustusväärseteks saavutusteks, sest võisteldi ju maailma kõige tugevamatega.

Jõudnud St. Moritzist tagasi, jutustasid mõlemad kiiruisutajad mõndagi huvitavat võistluste läbiviimisest ja paremate soosimisest. Enne 5000 meetri starti küsitud maailmameister C. Thunbergilt: «Härra Thunberg, kas tahate nüüd uisutada?» Vastuseks viibutanud C. Thunberg eitavalt kätt nagu peakorraldaja: «Ei, las Ballangrud stardib enne!»

I. Ballangrud oli C. Thunbergi kardetavamaid rivaale ja võitiski 5000 meetris esikoha. C. Thunbergil aga läks hoopis halvasti. Ta ootas oma paarimeest kanadalast Gormani ligi kaks tundi ja uisutas lõpuks koos sakslase Vallstadtiga. Ilm oli vahepeal läinud tormiseks ja C. Thunberg jäi 12. kohale.

Üldse oli kord stardis allpool igasugust arvustust. Ei pandud mingit rõhku, kas võistleja hilineb või mitte. Näiteks otsiti kaua üht ameeriklast, kes istus südamerahuga pealtvaatajate tribüünil ega teinud väljagi, et paarimees ootab. Seejärel tuli kaua oodata, kuni ameeriklane ümber rõivastus, uisud alla pani ja end soojendas.

Võistlused algasid St. Moritzis väga vara, kell 8 hommikul. C. Burmeister ja A. Mitt olid koos teiste põhjamaalastega esimestena võistluspaigal. Kuna ilm püsis tuuline ja sadas lumelörtsi, küsisid korraldajad, kuidas põhjamaades niisuguse ilmaga toimitakse. Mehed vastasid, et võistlused peetakse igasuguse ilmaga. Seepeale otsustasid šveitslased: «Eks peame siis meie ka seda tegema!»

Pärast olümpiamänge sõitsid A. Mitt ja J. Martin Helsingi kohaliku uisutajate liidu 20. aastapäeva tähistamiseks korraldatud võistlustele. Tihedas konkurentsis soomlaste ja norralastega püstitas A. Mitt 9 minuti 18,8 sekundiga uue Eesti rekordi 5000 meetris. Neil võistlustel startisid ka C. Thunberg, I. Ballangrud jt. kuulsused. Võisteldi merele rajatud uisuteel, mis pragude vältimiseks oli üldisest jääväljast lahti saetud. A. Mitt saavutas neil võistlustel 500 meetri uisutamises koos J. Martiniga 14.—15., 1500 meetris 18., 5000 meetris koos soomlase Eerolaga 10.—11. ja 10 000 meetri uisutamises 15. koha.

Alates 1929. aastast ei olnud Aleksander Mitil enam Eestis vastast. Kaheksa järgneva aasta jooksul kirjutas ta oma nimele kõik Eesti rekordid: 500 m — 45,5; 1500 m — 2.27,2; 3000 m — 5.31,0; 5000 m — 8.54,4 ja 10 000 m — 18.15,4.

C. Burmeistri ja A. Miti kõrval jäi märkamatult tagaplaanile Johan Martin, kes aga oli tegelikult mõlemate õpetajaks ja treeneriks ning püsis ligi veerand sajandit meie kiiruisutajate esimese kolme hulgas. Mitmetel võistlustel edestas ta üksikutel distantsidel ka C. Burmeistrit ja A. Mitti, kuid kordagi ei õnnestunud J. Martinil tulla mitmevõistluses Eesti meistriks.

Johan Martin sündis Riias. 9-aastasena õppis ta koolimaja õuel uisutama, kuhu poisid rajasid omal jõul liuvälja. Ei hoolitud sellest, et vesi tuli ämbritega küllaltki kaugelt kohale tassida. Nii kodunes J. Martin juba õige varakult jääga, karastas sportides keha. Noormehena harrastas ta peamiselt kergejõustikku ja kiiruisutamist, võttes osa paljudest Riias korraldatud võistlustest.

1913. aastal asus J. Martin Riiast Eestisse elama. Sama aasta talvel püstitas ta 52,2 sekundiga uue Eestimaa rekordi 500 meetri uisutamises. J. Martin startis paljudel rahvusvahelistel võistlustel, sealhulgas enamikul Eesti-Läti maavõistlustel. Ta oli ka üheks kandidaadiks, kes pidi koos C. Burmeistri ja A. Mitiga sõitma 1928. aastal St. Moritzi taliolümpiamängudele, kuid tema keskpärased tagajärjed sel hooajal ja summade nappus seda siiski ei võimaldanud.

Oma pika sportlase eluea jooksul aitas J. Martin tõhusalt kaasa Eesti spordi, eriti kiiruisutamise arendamisele. Ta vormis paljude noorte esimesi samme jääl, andis neile edasi oma rikkalikke võistluskogemusi. Ka tegutses energiline spordientusiast mitu aastat Tartu ülikoolis pedagoogina. Isegi 1958. aastal ei olnud J. Martin kiiruisutamist unustanud. Aeg-ajalt võttis ta kapist oma «norrad» ja liugles nooruslikult kerge sammuga jääradadel.

KOHTUMISED LÕUNANAABRITEGA

1934. aastal sõlmis Eesti Talispordi Liit sidemed meie lõunanaabrite lätlastega. Otsustati igal aastal korraldada kaks maavõistlust: üks Lätis ja teine Eestis. Esimene kohtumine oli 3.—4. veebruarini Riias. Eestit esindasid A. Mitt, J. Martin, R. Jürgenson, E. Kreutzberg, L. Reivart ja K. Päriste, lätlasi — J. Andrikson, A. Rumba, A. Berzin, H. Nauman, A. Barok, H. Čuprin ja A. Jurjev. Maavõistluse võitis Läti 650,130 : 654,630, kusjuures arvesse läksid ainult kolme parema tulemused. Viie mehega võisteldes oleks kaotus olnud veelgi suurem.

Individuaalselt oli mitmevõistluses parim A. Mitt 212,780 punktiga. Teine oli lätlane J. Andrikson 214,990 ja kolmas R. Jürgenson 217,880 punktiga. Viimane kuulus meeskonda varumehena, kuid tegelikult ta edestas, välja arvatud 500 meetrit, kõiki ülejäänud eestlasi ja sai 10 000 meetris isegi A. Mitist parema aja.

Teine maavõistlus pidi aset leidma Tallinnas, kuid, tuues põhjenduseks halvad ilmastikutingimused, loobus Eesti Talispordi Liit selle organiseerimisest.

Nii jõuti teise Eesti—Läti kiiruisutamise maavõistluseni alles 1935. aastal. See peeti 19.—20. jaanuarini Tartus. Eestlased esinesid peaaegu samas koosseisus, ainult J. Martin ei võtnud sel korral võistlustest osa. Lätlased võitsid veelgi suuremalt 444,890 : 461,070. Seekord võeti igal alal arvesse kahe parema uisutaja tagajärjed.

Läti esindaja J. Andrikson oli teistest võistlejatest peajagu üle. Ta kordas Läti rekordit 500 meetri uisutamises ja püstitas uue rekordi 5000 meetris. Lätlased olid sel ajal juba teel maailmaklassi, meie aga jäime neist tunduvalt maha.

Eestlastest esines tublilt jälle Ragnar Jürgenson, kes oli pikematel maadel Aleksander Mitist parem ja kogus mitmevõistluses temast parema punktide summa. R. Jürgensonist loodeti A. Mitile väärilist järeltulijat.

Kolmandal maavõistlusel Riias sama aasta märtsis oli hiilgevormis A. Berzin, kes hiljem tuli Euroopa meistriks. Ta võitis neljast alast 3 ja püstitas 1500 meetri uisutamises uue Läti rekordi. Ka üldvõit kuulus lõunanaabritele 429,290 : 434,960. Võrreldes eelmisega oli vahe tunduvalt vähenenud, seda peamiselt tänu A. Miti ja R. Jürgensoni tublile esinemisele. Ainult 5000 meetris lasksid nad endast ettepoole lätlase A. Lejnieki ja 10 000 meetris A. Jurjevi.

1936. aasta jaanuaris kohtusid mõlema maa kiiruisutajad Riias neljandat korda ja neljandat korda pidid Eesti uisutajad vastu võtma kaotuse: 450,610 : 438,600. Jälle jäi ületamatuks A. Berzin, kes võitis kõik neli ala, kusjuures ainult tema ja eestlane L. Reivart kõik ettenähtud võistlusmaad läbi sõitsid.

Seekord läksid arvesse jälle ainult kahe võistleja tulemused. Kahel lühemal võistlusmaal olid 1,13 punktiga paremad eestlased, kuid kahel pikemal distantsil ei tulnud meie esindajad isegi esimese kolme hulka, kaotades lätlastele 13,14 punktiga ja seega üldkokkuvõttes 12,01 punktiga. Pärast seda maavõistlusi Lätiga ei peetud.

NAGU TULI TOORES PUUS

Teist korda oli Eesti esindatud taliolümpiamängudel 1936. aastal Garmisch-Partenkirchenis. Seekord aga ainult Aleksander Mitiga, kes oli mitu aastat järjest tulnud Eesti meistriks ja võitnud oma nimele peale 3000 m kõik Eesti rekordid.

A. Mitt aga ei õigustanud Garmisch-Partenkirchenis temale pandud lootusi. Olgugi et Miti ajad kolmel võistlusalal olid tunduvalt paremad 8 aastat tagasi St. Moritzis saavutatud tulemus-

test, ei saanud ta 22. kohast paremat positsiooni. Siinjuures peab märkima, et 1928. aastal oli Miti parim koht üheksateistkümnes.

Garmisch-Partenkirchenis startis A. Mitt 500 meetris neljandas paaris koos kanadalase White'iga. A. Mitt oli temast 3 sekundit kiirem ja jagas 46,6 sekundiga koos jaapanlase K. Nandoga 22.—23. kohta.

1500 meetris sattus eestlane ühte paari austerlase F. Breindliga. Jälle lõpetas ta distantsi esimesena. Ajad vastavalt 2 minutit 27,8 ja 2 minutit 29,0 sekundit. A. Mitt sai aga uuesti 22. koha.

5000 meetrit uisutas A. Mitt üheksandas paaris koos Ivar Ballangrudiga. See oli ebavõrdne võistlus. Norralane suurendas iga ringiga edumaad ja A. Mitil oli tegemist, et mitte ringi sisse saada. I. Ballangrud lõpetas võistluse uue olümpiarekordi — 8 minuti 19,6 sekundiga. A. Mitt jagas soomlase Å. Ekmaniga jälle 22.—23. kohta. Mõlema aeg 9.00,4.

Hiljem, siis kui kõik olid lõpetanud ja I. Ballangrudi tulemus jäi võistluste parimaks, naljatas A. Mitt: «Kui oleksin lasknud end kinni püüda, poleks Ivar Ballangrud olümpiamängude võitjaks tulnud.»

10 000 meetris ei tahtnud A. Mitt üldse kaasa teha. Lõpuks siiski teiste pealekäimisel nõustus, kuid katkestas.

Hinnates A. Miti esinemist, peab märkima, et ühelgi alal ei ületanud ta oma parimaid tulemusi, kuigi võistlus toimus Eesti oludega võrreldes palju kvaliteetsemal jääl ja soodsamates tingimustes. Ainult 1500 m tagajärg oli ligilähedane tema nimel olevale Eesti rekordile. Kõik teised tulemused jäid mehe tippmarkidest tunduvalt nõrgemaks. Millest see oli tingitud, on raske põhjendada. Kas mõjus suurvõistluste pinge või oli A. Miti hiilgeaeg juba möödas. Nähtavasti oli viimane tegur siiski tõeline põhjus.

AINULT VIIS VÕISTLEJAT

Kodanlikus Eestis oli kiiruisutamisvõistlustest osavõtjaid äärmiselt vähe. Nii startis 1930. aasta Eesti meistrivõistlustel A-klassis ainult 2 ja B-klassis 5 võistlejat. Algajate klassis polnud ühtegi osavõtjat. 1939. aastal oli aga meistrivõistlustel kokku ainult 5 kiiruisutajat. Kuidas võiski siis rääkida huvitavatest võistlustest, pingelisest konkurentsist ja headest tulemustest. Olid ainult üksikud tippsportlased, noori kasvas vähe peale.

1916. aastal kurtis ajaleht «Tallinna Teataja», et «Kalevi» liuväljal on uisutamise maks liiga kõrge. Selleks polevat vajadust, kuna liuvälja sissetulekutest jäävat seltsile tuhanded rublad üle. Samuti ei oldud artiklis rahul sellega, et liuväli suleti

Rakvere 1927. a meistrivõistlused. Stardis (vasakult) O. Vöörma, A. Veinberg ja J. Laur. Starter Johannes Erna, hes hiljem oli tuntud teivashüppaja. Ajamõõtja Oskar Kirret (paremalt teine), praegune Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keemia Instituudi direktor

1927. aasta Eesti esivõistlustelt Tartus. Esireas vasakult kolmas R. Jürgenson, edasi A. Mitt, O. Vöörma, E. Kreutzberg, J. Martin ja J. Kreutzberg

Eesti ja Läti kiiruisutajate vahelisest võistlusest osavõtjad 1928. a. Tartus Raadi tiigi jäärajal. Esireas vasakult A. Mitt, J. Martin, neljas O. Vöörma. Tagareas vasakul E. ja J. Kreutzbergid

Tartu kiiruisutamise omaaegseid tugisambaid vennad Johannes ja Evald Kreutzbergid

Sõjajärgseil aastail löid kõikjal kaasa kiiruisutamise veteranid (vasakult) J. Kreutzberg, O. Vöörma, A. Kukk, G. Võntso ja R. Jürgenson

Veteranide kilda aga ei tahtnud ennast lugeda Leopold Reivart, kes mitu aastat pärast sõda kuulus vabariigi paremate kiiruisutajate ridadesse

Alates 1950. aastast hakati vabariigi rekordeid järk-järgult kirjutama Nikolai Matvejevi nimele. Artur Kukk annab omanimelise kariko üle Nikolai Matvejevile

Eesti NSV esimene nimekam naiskiiruisutaja Vaike Aavik

Rein Renke andis tubli panuse vabariigi uisuspordi arenguks

1948. aasta meistrivõistlustel olid kolm paremat naiskiiruisutajat Vaike Aavik, Daisy Paas ja Lea Reinas

Leo Randverest räägiti, kui ta võistles noorteklassis. Ka hiljem kuulus ta mitu aastat vabariigi paremate kiiruisutajate kilda

Kiiruisutamises tuli Nikolai Matvejev üheksa korda vabariigi meistriks. 1952. aastal ületas ta viimase Aleksander Miti nimele kuulunud tippsaavutuse

juba kell ½ 6 õhtul ja tööl käivad noored ei saanud seda üldse kasutada.

Ka kodanliku perioodi hilisematel aastatel olukord ei paranenud, kuna kiiruisutamise arendamiseks, mis oli seotud suurte rahaliste kulutustega, ei leitud vajalikke summasid. Ka ei olnud kiiruisutaja varustus igale noorele kaugeltki rahatasku kohane.

Palju raha nõudsid välisreisid. 1921. a. kirjutatakse A. Kuke poolt Helsingis väljaantud spordikuukirjas «Võitja», et sportlaste sõidud peaksid olema odavamad. Sõidab mõni võistleja Soome, siis kisutakse nii Tallinnas kui ka Helsingis mehelt viimased kopikad ära. Kui C. Burmeister sõitis Riiga võistlema, tuli tal maksta 1000 marka reisipassi ja 500 marka viisa eest. A. Kukk leidis, et riigijuhid peaksid mõistma spordi tähtsust. «Ka sport on tähtis, tähtsam kui mõni muu ettevõte, mille peale tuhanded kulutatakse.»

Mahajäämust põhjustas suuresti treenerite puudus. Noored võisid õppida ainult vanematelt sportlastelt. Need olid sageli käest-jalust seotud oma kutsetööga, vaba aeg aga kulus isiklikuks treeninguks.

Uisuspordi arengut takistas ka meie talve lühidus. 1925. aastal oli «Kalevi» liuväli avatud ainult 28 päeva ja halva ilma tõttu ei saadud isegi Eesti meistrivõistlusi korraldada. Üksikutel aastatel oli sama liuväli 110 päeva ja rohkemgi avatud. Muidugi esineb sama viga nüüdki. Talv on lühike ja tuleb hilja. Vanemad inimesed mäletavad aega, kus novembris võis uisud alla panna.

Kõige selle tagajärjel uisusport sõna tõsises mõttes kiratses. Ega asjata kirjutanud «Spordileht» 1927. aastal:

«Oli kord aeg, kus kiiruisutamine meil Eestis võrdlemisi hiilgejärjel seisis ja isegi tugevaima spordiala nimetuse peale pretendeeris. See oli enam kui 10 aastat tagasi Kuke, Villemsoni ja Susi päevil, kus need kolm nime vahetpidamata talve läbi üksteisega konkureerisid, väljakutäied inimesi pealt vaatama meelitasid.

Siis tuli langus. Liurauad muutusid sõja-aastatel kalliks, norra uiskusid ei olnud saadavalgi, liuväljad muutusid ainelistel põhjustel ikka enam ja enam sivkasöödjate ja shimmitajate tallermaaks, kuni lõpuks isegi «pantsi-meeste» kui soovimata külaliste peale hakati vaatama. Need võisid vast alles õhtuti vargsi peale kella 10 harjutama tulla, kui jää oli juba mudaseks tallatud ja viimaseni kulutatud.»

Samas artiklis kirjutas ajaleht edasi:

«Staadioni (mõeldud praegust Kadrioru «Dünamo» staadioni) valmissaamisega, mis on üldse meie spordiliikumise suursaavutus, kerkis kohe mõte ka sinna liurada korraldada. Mõeldud, tehtud ... Esivõistlused olidki juba haruldaselt meeltülendavaks elamuseks ja pakkusid väga kena pilti. Ja üllatusi, üllatusi!

Vanad olid kui ümber sündinud, uusi oli tõusnud kui seeni, tosinate tagajärgedega, milleni mõne aasta eest üksikud kuidagi ei tahtnud jõuda.»

See rõõmuhõise osutus siiski enneaegseks. Paaril järgneval aastal näis kiiruisutamine tõepoolest edenevat. B-klassis oli rohkem osavõtjaid, C. Burmeister tõusis oma hiilgevormi ja püstitas uusi rekordeid. Kõigi alade kümne kiiruisutaja keskmiste aegade järgi olid Eesti sportlased lätlastest paremad. Edu oli aga lühiajaline. Juba 1930. aastal kurvastati, et noored ei võta enam võistlustest osa. Veel mõned aastad edasi ja Läti kiiruisutajad olid eestlastest ette jõudnud. 1934. aastal nentis «Eesti Spordileht» jälle, et Eesti ja Läti uisutajad ei pääse põhjamaade esimese kahekümne parema hulka. Pikematel distantsidel olid Eesti sportlaste tipptulemused Soome kiiruisutajate aegadest 1—2 minuti võrra halvemad. Võistlusi korraldati äärmiselt vähe. Uisutamise keskuseks jäi ainult Tartu. Tallinnas tunti ainsat paremat kiiruisutajat Ragnar Jürgensoni, kellel oli küll füüsilist jõudu, kuid sõidutehnikas jäi palju vajaka.

Nii kujuneski kodanliku Eesti lõppaastail olukord selliseks, et kiiruisutamise võistlustel startis keskmiselt 5—10 osavõtjat.

Küllaltki keeruline oli ka punktide arvestamine. Algul ei peetud üldse mitmevõistluse arvestust. Näiteks 1913. aastal anti Eestimaa esiuisutaja nimetus sellele, kes võitis neljast alast kolm. Hiljem, kuni 1927. aastani, arvestati punkte kohtade järgi. Esimene koht andis ühe, teine kaks punkti jne. Kellel oli vähem miinuspunkte, see oli parem.

1927. aastal muutus Eesti meistri selgitamine mitmevõistluses hoopis keeruliseks. Võistlejate paremusjärjestuse kindlakstegemiseks korrutati Eesti rekordaega sajaga ja jagati siis võistleja poolt näidatud ajaga. Nii saadud üksikpunktid igal alal liideti lõpuks kokku.

Hiljem niisugune süsteem muudeti. Rahvusvaheline Uisutamisliit võttis keerulise protsentuaalse arvestamise süsteemi asemel kasutusele uue ja lihtsama, mis on kehtiv tänaseni. Nimelt annab 500 meetris iga sekund ühe punkti. Pikematel distantsidel võetakse samuti aluseks 500 m keskmine aeg. Selleks jagatakse näiteks 1500 meetris saavutatud aeg kolmega, 5000 meetri tulemus kümnega jne. Neljal distantsil saavutatud punktide summeerimine annabki mitmevõistluse tulemuse. Kellel vähem punkte, see on teistest parem.

Võisteldi A- ja B-klassis. A-klassi pääsemiseks olid Eesti Talispordi Liidu poolt kehtestatud normid: 500 m — 53,0; 1500 m — 2.50,0; 5000 m — alla 10 ja 10 000 m — alla 20 minuti. Kiiruisutaja, kes avalikel võistlustel täitis neist normidest vähemalt kaks, võis järgmistel võistlustel startida A-klassis. 1928. aastani oli niisuguseid mehi ainult viis: A. Kukk, J. Villemson,

A. Mitt, C. Burmeister ja J. Martin. 1940. aastal tulid sellega toime A. Laugen, H. Peterson ja V. Bulgarin, kusjuures Armin Laugen läbis 500 meetrit 49,4 sekundi ja 1500 meetrit 2 minuti 42,7 sekundiga. Mõlemad jäid hooaja tipptulemusteks.

ESIMESED NÕUKOGUDE EESTI MEISTRID

Esimene nõukogude aasta. Pikka aega peaaegu varjusurmas olnud spordiala sai uut elustust. Tallinna Kadrioru staadionile rajati suurepärane uisurada. Selle ehitamise initsiaatoriks olid sportlased ise. Suur hulk uisusportlasi alustas süstemaatiliselt treeningut. Ka staažikamad uisutajad ei jäänud kõrvale. Paraku võis seda öelda ainult Tallinna kohta. Tartu Raadi tiigi looduslikul uisurajal puudusid kihutajad.

Spordiühing «Dünamo» korraldas Kadrioru staadionil esimesed Nõukogude Eesti meistrivõistlused. Jäärajale kogunes neljast spordiühingust 20 uisutajat. Kunagine uisukants Tartu oli esindatud ainult kahe mehega.

Vaatamata esimese võistluspäeva tuulisele ja tuisusele ilmale olid tagajärjed tublid. Veteran A. Mitt Tartu «Dünamost» ning eelmise aasta edetabeli juht A. Laugen Tallinna «Dünamost» avasid võistlused 500 meetri uisutamisega. Kuni viimase kurvini oli võistlus tasavägine. Siis tallinlane kukkus. Võitjaks tuli A. Mitt 50,8 sekundiga. A. Miti seltsikaaslase H. Michelsoni tagajärg oli 54,3 ja tallinlasel H. Petersonil 54,7 sekundit.

Pinev võistlus arenes 5000 meetri uisutamises. Esimeses paaris sai A. Laugen isiklikuks rekordiks aja 9 minutit 52,2 sekundit. Teises paaris alistas H. Peterson lõpuspurdiga A. Miti. Ajad vastavalt 9.48,9 ja 9.52,0.

Teisel päeval oli ilm tunduvalt parem. 1500 meetris päris A. Laugen 2 minuti 37,0 sekundiga meistritiitli. A. Mitt jäi teiseks (2.40,0) ja H. Peterson kolmandaks (2.43,7). 10 000 meetri uisutamine oli enamikule võistlejaist teatavas mõttes uudiseks, sest eelmisel aastal sellel distantsil ei võisteldud. Esikoha otsustas jällegi A. Miti ja H. Petersoni duell, kus kahel viimasel ringil A. Miti edumaa kasvas 7 meetrile. H. Peterson alustas oma lõpuspurti hilja ning kaotas 3 meetriga: 1. A. Mitt — 19.45,4; 2. H. Peterson — 19.46,4; 3. A. Laugen — 19.49,7.

Mitmevõistluses tuli esimeseks Eesti NSV meistriks Aleksander Mitt 222,500 punktiga. Järgnesid Harald Peterson 227,500 ja Armin Laugen 231,530 punktiga.

Noorte klassis võistles kaasa Leningradi naiskiiruisutaja L. Arteševskaja, kes meie meeste kõrval saavutas teised kohad. Esikohad võitis jalgratturina tuntud tallinlane E. Priks: 500 m — 54,0; 1500 m — 2.45,3; 3000 m — 6.01,8. Leningradlanna tulemused olid vastavalt 56,1, 2.56,9 ja 6.27,1.

Algajate klassis läbis 1000 meetrit tollal ainult jalgratturina tuntud Heino Ruubel 2 minuti 03,5 sekundiga.

Hooaeg lõpetati üsna vara. Segama kippus sula. 1. ja 2. märtsil peeti hooaja lõppvõistlused, kus startisid külalistena Punalipulise Balti Laevastiku esindajad. Halva jää tõttu ei oodatud enam suurtulemusi. Kuid uisutajad tõendasid vastupidist.

Starter G. Võntso langetas stardilipu. Rajale sööstsid A. Laugen ja H. Peterson. 47,3 sekundi pärast peatusid ajamõõtjad. A. Laugeni uus isiklik rekord. H. Peterson kaotas talle 2,2 sekundiga. Mõlemad tagajärjed olid hooaja parimaiks. Külalisvõistlejaist jäi P. Kazakin 53,0 sekundiga viiendaks. 5000 meetris oli Laugeni aeg aga oma tipptulemusest (9.52,2) 0,7 sekundit nõrgem. Teise päeva tagajärjed osutusid üha tugevneva sula tõttu väheütlevaiks. Hooaeg oli lõppenud.

Alljärgnevalt toome ära 1941. a. hooaja kõigi alade viis paremat (sulgudes eelmise hooaja parim tagajärg).

500 m (49,4): 1. A. Laugen — 47,3; 2. H. Peterson — 49,5; 3. A. Mitt — 49,8; 4. E. Priks — 50,4; 5. N. Süld — 50,8.

1000 m (2.03,8): 1. H. Ruubel — 2.03,5; 2. O. Rammo — 2.08,5; 3. A. Kallas — 2.18,3.

1500 m (2.42,7): 1. A. Laugen — 2.37,0; 2. A. Mitt — 2.40,0; 3. A. Peterson — 2.43,7; 4. E. Priks — 2.45,3; 5. H. Michelson — 2.52,1.

3000 m (6.02,0): 1. E. Priks — 6.01,8; 2. L. Arteševskaja — 6.27,2; 3. H. Ruubel — 6.36,0; 4. V. Terase — 6.47,3; 5. O. Rammo — 6.48,2.

5000 m (9.55,6): 1. H. Peterson — 9.48,9; 2. A. Mitt — 9.52,0; 3. A. Laugen — 9.52,2; 4. E. Priks — 10.15,2; 5. V. Bulgarin — 10.36,4.

10 000 m (ei uisutatud): 1. A. Mitt — 19.45,4; 2. H. Peterson — 19.46,4; 3. A. Laugen — 19.49,7; 4. E. Priks — 20.02,3; 5. V. Bulgarin — 21.05,0.

Edusammud olid märgatavad. «Saavutatud edu jäägu eeskujuks järgmisel hooajal, millal sellele talispordialale peaksid rohkem tähelepanu juhtima kõik kehakultuurikollektiivid. Kindla ettevalmistuse ning treeninguga võib eesti kiiruisutamine tõusta võrdsele tasemele lätlaste omaga. Meiegi kiiruisutajate eesmärgiks olgu juba tuleval aastal esineda Nõukogude Liidu esivõistlustel,» kirjutas ajakiri «Kehakultuur» (nr. 7, 1941. a.) hooaja kokkuvõtteks.

Eeldused kiiruisutamise taseme tõstmiseks olid olemas tubli järelkasvu näol. Kahjuks tõmbas kõigest sellest kriipsu läbi fašistlik okupatsioon. Paljud meie tippsportlastest läksid, relv käes, võitlema vaenlase vastu. Okupeeritud Eestis vajus sport unustuse hõlma. Ainult mõned entusiastid, nagu näiteks J. Kreutzberg, H. Michelson ja L. Reivart Tartus, H. Peterson ja

N. Süld Tallinnas, püüdsid korraldada primitiivseis tingimustes omavahelisi jõuproove. Tulemused olid nii nõrgad, et ei vääri märkimist.

1942. aasta veebruari lõpul ja märtsi algul tehti Tallinnas katset korraldada pealinna meistrivõistlused. Need kujunesid armetuks meistrivõistluste paroodiaks. A-klassis startis vaid üks ja B-klassis neli uisutajat. Ka koolinoori oli vaid mõned üksikud. Võistlused kui sellised kukkusid läbi.

Nädalapäevad hiljem kuulutati Tartus välja Eesti meistrivõistlused. Nende kavva võeti ainult kolm distantsi. Ja neilgi konkureerisid ainult tartlased omavahel. J. Kreutzberg võitis 500 meetri uisutamise 54,0 sekundiga ja 3000 meetrit 6 minuti 11,6 sekundiga. Kahest esikohast piisas. Kuigi 1000 meetris oli H. Michelson 1 minuti 55,2 sekundiga nobedaim, tuli absoluutseks meistriks Johannes Kreutzberg. Teiseks jäi H. Michelson ja kolmandaks L. Reivart.

B-klassis võitis mõlemad alad tartlane H. Kelder, läbides 500 meetrit 53,5 ja 1000 meetrit 1 minuti 53,4 sekundiga.

Need jäid ainsaiks meistrivõistlusteks okupatsiooniaastail. Järgmiseks talveks võeti spordiväljakud sõjamasinate parkimisplatsideks, kadus võimalus uisuradade rajamiseks, kadus tahe tegelda spordiga. Säde mattus raske tuhakihi alla.

KALEVLASED AVANGARDIS

9. mai 1945. Võidupäev. Suur Isamaasõda oli lõppenud. Spordielu hakkas taas elustuma. Veteranid otsisid välja oma uisud. Peaaegu üheaegselt moodustati 1945. aastal Tallinna ja Tartu «Kalevi» nõukogu juurde esimesed kiiruisutamissektsioonid. Aasta hiljem pandi alus ka spordiühingu «Kalev» vabariiklikule sektsioonile, mille presiidiumi kuulusid A. Laugen (esimees), J. Martin (aseesimees), R. Jürgenson, R. Tavast jt. Mitmeks aastaks jäid kalevlased meie uisuspordi edasiviijateks.

Tallinnas kuulus kiiruisutamissektsiooni esialgu 10 inimest. Need olid Armin Laugen, Heino Ruubel, August Pill, Vaike Aavik ja teised. Sektsiooni read aina täienesid, huvi kiiruisutamise vastu suurenes pidevalt. 1945. aastal alustas J. Kreutzberg tööd Tartu noortega. Kogu tegevus arenes küllaltki kitsastes sõjajärgsetes tingimustes. Nendest raskustest saadi siiski üle ja intensiivse treeningu järel jõuti peagi esimeste võistlusteni.

1945/1946. aasta talveks rajati Armin Laugeni eestvedamisel Tallinnas Õllepruuli tänava äärsele väljakule, praegusele Lastestaadionile, esimene kiiruisutamisrada. Peamise töö tegid siin uisutajad ühiselt. Kuigi pikkus oli vaid 214 meetrit, jää konarlik, kurvid kitsad ja järsud, kust suurema kiiruse juures

võis paiskuda rajalt lumehange, ning riietusruumi asendas lagunenud kuur, ei heidutanud see tegutsemishimulisi sportlasi. Taheti võistelda, võita ja saavutada häid tulemusi.

Initsiaator ja treener Armin Laugen oli sõjaeelseil aastail üks paremaid uisutajaid. Suures Isamaasõjas sai ta jalast haavata, mis tegi lõpu tema tegevsportlase karjäärile. Tänu tohutule tahtejõule pani Armin Laugen tihti ka ise uisud alla ja näitas noortele, kuidas tuleb jääl sõita. Esimesest päevast alates oli jäärajal ka väsimatu uisuspordi veteran Gustav Võntso, kes võttis oma hooleks korraldaja ja kohtuniku traditsioonilise ameti. Tema huumoriga põimitud näpunäited virgutasid paljusid. Hoolimata kõrgest east oli Gustav Võntso igasuguse ilmaga kohal. Samuti ei saanud võistluste puhul koju jääda ka teine spordiveteran Johan Martin. Temagi lõi kaasa kohtunikuna, pidas noortele võistlejatele ja kohtunikele loenguid. 1960. aastal katkestas surm väsimatu spordiveterani tegevusrohke elutee.

1946. aastal peeti kiiruisutamisvõistlusi isegi rohkem kui mõnel hilisemal aastal. Nii korraldati «Kalevi» Tallinna Linnanõukogu ja Eesti NSV täiskasvanute ning noorte meistrivõistlused, mitmed väiksemad kohtumised uisusportlaste sportliku vormi kontrollimiseks jne. Enamik sportlasi, nagu Heino Ruubel, Boris Merila, Feliks Tross, August Pill ja teised, oli noored. Vanematest kiiruisutajatest tulid taas jäärajale 1938. ja 1939. aasta Eesti meister tartlane Leopold Reivart ja sõjaeelsel perioodil B-klassis startinud tallinlane Nikolai Süld.

Esimestel sõjajärgsetel meistrivõistlustel olid tulemused tagasihoidlikud. Tallinna meistrivõistlustel läbis L. Reivart külalisvõistlejana 500 meetrit 52,2 sekundiga ja 5000 meetrit 10 minuti 06,4 sekundiga. Naistest uisutas Evi Treufeldt 500 meetrit 1 minuti 34,4 sekundiga.

Eesti NSV meistrivõistlused peeti veebruarikuus Tallinnas. Osavõtjaid oli 20. Seekord võisteldi viies klassis: A-klass, B-klass, poisid, veteranid ja naised.

A-klassis tuli esikohale vanameister Leopold Reivart, kes võitis kõik alad ja kogus 235,833 punkti. Ta oligi ainsaks võistlejaks, kes läbis kõik neli distantsi. Järgmistele kohtadele platseerunud ei tulnud sellega toime.

B-klassis konkureerisid omavahel Tallinna kalevlased Heino Ruubel ja Feliks Tross. Viimane võitis 500 meetri uisutamises, ülejäänud aladel oli napilt parem H. Ruubel. Poiste klassis võitis kalevlane August Pill ning veteranidest kalevlane Boris Feldt.

Pärast rohkem kui kolme aastakümmet tulid jäärajale naisuisutajad, et selgitada järjekorras teist Eesti meistrit. Kui meeste tulemused jäid üsna kesiseks, siis naisvõistlejate omad olid rohkem kui tagasihoidlikud. Siin polnud midagi imestada, sest mõne kuuga oli võimatu jõuda kiiruisutamises heade tagajär-

gedeni. Kõik, kes osa võtsid, tegelesid peamiselt teiste spordialadega. Jõuvarusid jätkus, kuid tehnika oli päris algeline. See muidugi dikteeris ka tagajärjed. Naiste kiiruisutamise esimene Nõukogude Eesti meister Tallinna «Dünamo» esindaja Evi Treufeldt võitis kõik kolm kavas olnud ala: 500 m — 1.37,0; 1000 m — 3.10,0 ja 1500 m — 5.27,4. Järgnevatele kohtadele tulid H. Hannust ja L. Hein, kes sõitsid hokiuiskudega.

Meeste A- ja B-klassis fikseeriti üksikutel aladel järgmised tagajärjed:

A-klass 500 m: 1. L. Reivart — 53,0; 2. N. Süld — 55,0; 3. H. Kelder — 61,3.
1500 m: 1. L. Reivart — 2.48,0; 2. H. Kelder — 3.13,2.
3000 m: 1. L. Reivart — 6.27,9; 2. N. Süld — 6.52,6; 3. H. Kelder — 7.09,2.
5000 m: 1. L. Reivart — 10.19,2; 2. N. Süld — 11.08,6.

B-klass 500 m: 1. F. Tross — 56,6; 2. H. Ruubel — 57,7; 3. B. Merila — 62,4.
1000 m: 1. H. Ruubel — 1.58,1; 2. F. Tross — 1.59,8; 3. A. Tedremaa — 2.08,0.
1500 m: 1. H. Ruubel — 2.57,8; 2. F. Tross — 2.58,6; 3. B. Merila — 3.16,2.
3000 m: 1. H. Ruubel — 6.50,4; 2. F. Tross — 7.05,0.

Mitmel alal saavutati hooaja parimad tulemused alles märtsikuus toimunud võistlustel. Siis läbis L. Reivart 500 meetrit 48,4 ja F. Tross 51,3 sekundiga. Märkimist väärivad ka L. Reivarti tagajärjed 1500 ja 3000 meetri uisutamises (vastavalt 2.45,3 ja 5.37,1).

Samal aastal võtsid Eesti NSV noored kiiruisutajad osa üleliidulistest koolinoorte meistrivõistlustest Arhangelskis. Nagu võis ette arvata, jäädi üsna tagasihoidlikule kohale. Tütarlastest saavutas häid tulemusi Vaike Aavik. Tema tagajärjed olid: 500 m — 65,0; 1000 m — 2.20,5 ja 1500 m — 3.34,9. Seega läbis ta 500 meetrit 32 ja 1000 meetrit 49,5 sekundit ning 1500 meetrit 1 minut 52,5 sekundit kiiremini kui Evi Treufeldt samal aastal Eesti NSV meistrivõistlustel.

Pärast kümneaastast vaheaega kohtusid jälle jäärajal Eesti ja Läti kiiruisutajad. Seekord toimus võistlus üleliiduliste kiiruisutamise meistrivõistluste Balti tsooniturniiril Riias, kus startis ka Leedu NSV. Võistkond koostati 1946. aasta Eesti NSV meistrivõistluste tulemuste põhjal. Riiga sõitsid L. Reivart, N. Süld, H. Ruubel, F. Tross, E. Treufeldt, H. Hannust, L. Hein. Läti võistkond oli meie omast tunduvalt tugevam. Kui meesvõistlejatest L. Reivart suutis veel kuidagi konkureerida Läti NSV paremate eesotsas meistersportlase P. Strodziga, siis teised olid nõrgemad. Ainult N. Süld ja F. Tross edestasid 500 meetri uisutamises mitmeid Läti ja Leedu NSV sportlasi. Ka meie naisvõistlejate esinemine jättis kahvatu mulje. Ainsana läbis kõik distantsid Evi Treufeldt.

Üldkokkuvõttes tulid esikohale Läti NSV kiiruisutajad. Eesti NSV võistkond jäi viimaseks, kuigi meeste aladel olid eestlased leedulastest paremad.

Järgmiseks hooajaks oli kiiruisutamissektsiooni tegevliikmete arv tublisti suurenenud. Juurde tuli mitmeid noori andekaid uisutajaid, nende hulgas Nikolai Matvejev. Varem oli ta tuntud jalgratturi, slalomisti ja poksijana. 1947. aasta vabariiklikul talispartakiaadil edestas 24-aastane N. Matvejev juba kõiki teisi konkurente, jõudes silmapaistvate tulemusteni tänu oma erakordsele füüsilisele jõule ja vastupidavusele. N. Matvejevi sõidutehnika oli tookord veel üsna konarlik.

Talispartakiaadi raames peetud kiiruisutamisvõistlused olid ühtlasi vabariigi meistrivõistlusteks. Võites kõik neli distantsi, tuli Nikolai Matvejev esmakordselt Eesti NSV meistriks. Teiseks jäi H. Ruubel ja kolmandaks vanema generatsiooni esindaja N. Süld.

Naistest oli 19-aastane Vaike Aavik teistest tunduvalt parem ja võitis kõik neli ala. Tema tagajärjed olid: 500 m — 1.05,4; 1000 m — 2.19,3; 1500 m — 3.39,0 ja 3000 m — 7.47,6.

Kõik paremad uisutajad olid tollal tallinlased. Pettumuse valmistas Tartu 7-liikmeline võistkond. Nendest startis meistrivõistlustel ainult kaks sportlast. Lisaks neile võttis meistrivõistlustest osa kiiruisutajaid Läänemaalt, Virumaalt ja Saaremaalt. Eriti hea mulje jättis Saaremaa sportlaste esinemine. Nii noormeeste kui ka neidude klassis said saarlased mitu auhinnalist kohta.

Samal aastal võtsid Eesti kiiruisutajad esmakordselt osa NSV Liidu meistrivõistlustest, mis peeti 2.—7. märtsini Gorkis. Seal startisid kahe võistkonnaga Moskva ja Vene NFSV, ühega Leningrad, Ukraina, Valgevene, Läti ja Eesti NSV. Üheksa koondise hulgas jäi Eesti üldkokkuvõttes 7. kohale, kusjuures noored tulid viiendaks.

Meestest jäi N. Matvejev mitmevõistluses 33., naistest V. Aavik 24., noormeestest R. Renke 24. ja neidudest I. Männik 23. kohale. Heas vormis oli Vaike Aavik, kes püstitas kõigil distantsidel uued Eesti NSV rekordid. Esimese Eesti naisuisutajana läbis ta 500 meetrit alla ühe minuti, täpsemalt 59 sekundiga. Kolme Eesti NSV noorterekordiga tuli toime Rein Renke. Tema tugevam ala oli 500 meetri uisutamine, kus ta viis rekordi 50,0 sekundile. Meie vabariigi sportlastest oligi tema suhteliselt resultatiivsem võistleja, jättes meistrivõistlustel oma selja taha 17 osavõtjat.

Üldse kasvas hooajal kiiruisutajate arv umbes kahekordseks, võistlusi peeti arvukalt ja Eesti NSV rekordeid ületati 62 korral. Kui kodanliku Eesti aastail arvestati rekordeid ainult meeste A-klassis, siis nüüd peeti kuut rekordite tabelit (mehed, naised, noormehed, neiud, poisid ja tütarlapsed).

Järgmistel aastatel leidis kiiruisutamine järjest laiemat kõlapinda. Tallinna, Toompea nõlvaku äärde rajasid kiiruisutajad eesotsas A. Laugeniga «Kalevi» keskliuvälja. Uus uisutee lõi paremad tingimused võistluste korraldamiseks ja uute rekordite püstitamiseks. Võistlustele kogunes veelgi rohkem noori. Nii võttis 1948. aasta kiiruisutamise meistrivõistlustes osa juba 140 sportlast. Nii suurearvulist osavõttu polnud Eestis kunagi varem nähtud. Kõik esikohad kuulusid taas kalevlastele. Absoluutse meistritiitli sai meestest Nikolai Matvejev, naistest Vaike Aavik ja noormeestest Priidu Kesa.

Samal aastal peeti Sverdlovskis üleliiduline ametiühingute spartakiaad. Sellest võttis osa ka 11-liikmeline «Kalevi» võistkond, kes 30 spordiseltsi vahelises võistluses jäi 16. kohale. Kalevlased püstitasid Sverdlovskis 6 Eesti NSV rekordit. Neist kolm kuulus Vaike Aavikule (1000 m — 2.03,2; 1500 m — 3.25,4 ja 3000 m — 7.12,6). Vaatamata sellele jäi ta üldjärjestuses siiski 53. kohale. Tütarlaste klassis püstitas kaks uut rekordit Inna Männik (500 m — 61,9 ja 1000 m — 2.17,4). Kuuenda rekordiparanduse tegi 15—16-aastaste poiste klassis Jevgeni Privalov, kes uisutas 1000 meetrit 1 minuti 52,6 sekundiga.

Suhteliselt hästi esinesid neil võistlustel meie meesvõistlejad ja noormehed. Nii saavutas meestest Nikolai Matvejev 148 osavõtja hulgas 16. ja noormeestest Rein Renke koguni 11. koha.

1948. aastal ületati suurem osa kiiruisutamise vabariiklikke rekordeid. Kiiruisutamine leidis üha laialdasemat kandepinda Tallinnas, Tartus, Valgamaal, Saaremaal, Viljandimaal ja Pärnus. Tagajärgede üldine tase aga jättis veel soovida. Kerkisid küll esile üksikud tipud, nagu meestest Nikolai Matvejev ja Heino Ruubel, noormeestest Priidu Kesa ja Rein Renke, kuid teiste tulemused olid tagasihoidlikud.

1949. aastal tõendasid Nikolai Matvejev ja Vaike Aavik Tallinnas peetud võistlustel järjekordselt, et nad on vabariigi parimad. N. Matvejev kogus suures mitmevõistluses 236,231 punkti ja tuli ülekaalukalt Eesti NSV meistriks. Teiseks jäi H. Ruubel ja kolmandaks L. Reivart.

Vaike Aavik uisutas sula ilmaga 500 meetrit 64,5 sekundiga, 1500 meetris oli tema aeg 3.38,7, 3000 meetris — 7.54,0 ja 5000 meetris — 13.22,8 ning ta sai mitmevõistluses 296,680 punkti. Järgnevatele kohtadele platseerusid I. Ernstson ja D. Paas.

Sel aastal toimus ka esimene kuue liiduvabariigi — Ukraina NSV, Valgevene NSV, Leedu NSV, Läti NSV, Karjala-Soome NSV ja Eesti NSV kiiruisutajate vaheline matškohtumine Minskis. Märkimist väärib siin Nikolai Matvejevi võit 5000 meetri uisutamises 9 minuti 45,0 sekundiga, edestades isegi üleliiduli-

selt tuntud lätlast meistersportlast P. Strodzi. Võistkondade paremusjärjestuseks jäi Läti, Valgevene, Ukraina, Eesti, Karjala-Soome ja Leedu.

Paremini esinesid mehed ja tütarlapsed. Mõlemad saavutasid teise koha. Meestest võitis mitmevõistluse teeneline meistersportlane A. Bolšakov (Valgevene). Nikolai Matvejev jäi P. Strodzi järel kolmandaks. Tütarlastest oli Inna Männik teine.

Nõrgemini esinesid noormehed ja naised, kes jäid vastavalt kolmandale ja viiendale kohale. Eesti noormeestest oli individuaalselt parim Priidu Kesa (4. koht) ja naistest Vaike Aavik. Naiskiiruisutajate suhteliselt nõrgem esinemine tingiski kogu võistkonna jäämise neljandaks.

RÜNNAK REKORDITELE

1950. aastal tuli treener Armin Laugen mõttele rajada kiiruisutamise rada Aegviidu-Nelijärvele. Suurepärane loodus, metsade rüpes peituv Purgatsi järv, kus peaaegu alati valitseb tuulevaikus, lõid eeldused heade tulemuste saavutamiseks. Vabariiklikele meistrivõistlustele kogunes 160 täiskasvanut ja koolinoort. Viimastest kasutas suurem osa juba kiiruiske, mis muidugi ei jätnud oma mõju avaldamata tagajärgedele.

Eriti tasavägine oli konkurents naiste klassis. Pärast 500 ja 3000 meetri uisutamist oli Vaike Aaviku edu Ingeborg Ernstsoni ees ainult 0,7 punkti. Teisel päeval ebaõnnestus I. Ernstsonil 1000 meetri uisutamine, ja kuigi ta tuli esimeseks 5000 meetris, ei piisanud sellest mitmevõistluses esikohale tulekuks. Mitmevõistluse võitis V. Aavik.

Meestest täitis Nikolai Matvejev II spordijärgu. Ta edestas teisel võistluspäeval 10 000 meetri uisutamises head tehnikameest H. Ruubelit rohkem kui ringiga. Aeg 19.27,8.

Samal aastal korraldati Riias kuue liiduvabariigi kiiruisutajate vaheline matškohtumine. Jällegi saavutas ainsa esikoha kalevlane Nikolai Matvejev 5000 meetri uisutamises. Seekord oli aeg tublisti parem — 9 minutit 27,0 sekundit. Üldvõitjaks tulid Ukraina NSV kiiruisutajad. Eestlased olid viiendad, edestades ainult Leedu NSV võistkonda.

1951. aastal toimusid need võistlused võrdlemisi varakult, juba jaanuarikuus Karjala-Soome NSV pealinnas Petrozavodskis. Kuigi Eesti kiiruisutajad olid enne seda saanud olla jääl ainult kümmekond päeva, teised võistlejad aga ligi kuu aega, võis meie esindajate tagajärgedega rahule jääda. 16-liikmeline vabariigi koondis püstitas 12 uut Eesti NSV rekordit ja tuli kolmandale kohale. Noorte tuline võistlusind tegi tasa selle, mis neil jäi vajaka võistluskogemustes.

Kolmandal matškohtumisel tuli meeste aladel üldvõitjaks ukrainlane O. Gontšarenko. Ta oli siis alles 19-aastane ja keegi ei võinud arvata, et tegemist on tulevase NSV Liidu tšempioni, mitmekordse Euroopa ja maailmameistriga. Nikolai Matvejev jäi mitmevõistluses neljandaks. 500 meetris oli ta teine, 1500 ja 10 000 meetris aga uute vabariiklike rekorditega, 2 minutit 28,8 sekundit ja 18 minutit 39,5 sekundit, kolmas. Neljanda koha põhjustas suhteliselt nõrgem tagajärg 5000 meetri uisutamises. R. Renke, H. Kelder ja K. Raja saavutasid vastavalt 7., 10. ja 14. koha.

Naistest oli parim ukrainlanna I. Parii. Ingeborg Ernstson tuli küll toime vabariigi nelja uue rekordi püstitamisega, kuid sellest piisas ainult 9. koha võitmiseks. Silvi Laurits, kes võistles alles teist aastat, jäi kolmeteistkümnendaks ning temast veel ühe koha võrra tahapoole Vaike Aavik.

Eesti NSV noormeestest sai R. Korn 4. ja tütarlastest H. Rünk 8. koha. 1000 meetri uisutamises püstitas H. Rünk 2 minuti 11,4 sekundiga uue Eesti NSV rekordi tütarlaste klassis. See aga andis talle võistlustel teise koha.

Lõppkokkuvõttes sai Karjala-Soome NSV, kelle võistkonda treenis tuntud uisuspordiveteran Vassili Ippolitov, esmakordselt 2860,401 punktiga esikoha. Eelmise aasta võitja Ukraina NSV jäi teiseks (2896,199) ja Eesti NSV kolmandaks (2960,352).

Eesti 1951. a. meistrivõistlused toimusid jälle Nelijärvel ja seal püstitati 14 vabariiklikku, ligi 20 linnade ja üle 50 isikliku rekordi.

Esmakordselt läbisid neli naisuisutajat 500 meetrit minutist kiiremini. Ingeborg Ernstson parandas sel hooajal juba kolmandat korda 500 meetri rekordit ja tuli 57,6 sekundiga esikohale. Inna Männiku tagajärg oli 58,9, Silvi Lauritsal 59,5 ja Vaike Aavikul 59,9 sekundit.

Pingeline võistlus arenes naiste 3000 meetris. Esimeses paaris startis V. Aavik ja teises, temast mõnikümmend sekundit hiljem I. Ernstson. Kuigi V. Aavik alustas kiirelt, võttis I. Ernstson V. Aaviku dikteeritud tempo vastu ja varsti selgus, et jällegi on rekord hädaohus. V. Aaviku aeg 6 minutit 43,2 sekundit oli endisest rekordist 9 sekundit parem, kuid temast veidi hiljem lõpetanud Ingeborg Ernstsonile fikseeriti 6 minutit 40,2 sekundit. Viimane võitis ka 1000 ja 5000 meetrit uute rekorditega — 1.59,9 ja 11.17,0 — ja tuli ülekaalukalt esikohale.

Märkimist väärib noormeeste klassis võistelnud Leo Raudvere. 3000 meetri uisutamises ületas ta endise rekordi 15 sekundiga ja sai tagajärjeks 5 minutit 31,0 sekundit. Ka 5000 meetris oli tema aeg 9 minutit 38,5 sekundit senisest rekordist 20 sekundit parem. Kui L. Raudvere oleks võistelnud meeste klassis, oleks ta mitmevõistluses tulnud Nikolai Matvejevi järel teisele kohale.

Noormeeste kümne keskmise tulemuse tõus võrreldes 1950. aastaga oli suur ja seda just tänu Leo Raudvere, Villi Lombi ja Ronald Korni saavutustele. Nii oli 1950. aastal noorte 3000 meetri kümne keskmine 7.02,0, 1951. aastal juba 5.56,2. 5000 meetris olid need arvud vastavalt 11.38,4 ja 10.16,6. Meeste kümne keskmine oli siin ainult 1,9 sekundi võrra parem.

Naiste aladel tõusis keskmine näitaja eriti pikematel aladel: 3000 meetris 48,2 sekundi ja 5000 meetris koguni 1 minuti 35,4 sekundi võrra, mis eeldas uusi häid tulemusi.

Terve rida vabariigi kiiruisutajaid startis ka Sverdlovskis toimunud NSV Liidu 1951. a. meistrivõistlustel. Meestest võistles N. Matvejev ametiühingute koondises ja tema tagajärjed 500, 5000 ja 10 000 meetris (46,5; 8.54,5 ja 18.32,1) olid uuteks vabariigi tipptulemusteks. Mitmevõistluses platseerus N. Matvejev 110 sportlase hulgas 36. kohale. Noormeestest viis Leo Raudvere 500 meetri vabariikliku rekordi 49,6 sekundile. Poiste klassis võitis Ülo Talivee kõik vabariiklikud tipptulemused oma nimele. Kokku tehti rekordite tabelisse üle 50 paranduse.

Rekordite sadu jätkus ka 1952. aastal. Nikolai Matvejev kustutas kuulsal Medeo rajal kõik seni ületamatutena püsinud A. Miti rekordid. Tema üksiktagajärjed olid: 500 m — 44,9; 1500 m — 2.22,0; 3000 m — 5.16,4; 5000 m — 8.31,8; 10 000 m — 17.43,4 ja mitmevõistluse kogusumma 197,376 punkti, millega oleks edukalt võinud konkureerida ükskõik millistel rahvusvahelistel võistlustel.

Vabariigi meistriks tuli sel aastal meestest N. Matvejev, kes väikeses mitmevõistluses kogus 219,199 punkti. Naistest saavutas 257,766 punktiga esikoha I. Ernstson.

Eriti edukalt esines neil võistlustel «Spartaki» koondvõistkond, kes tuli esmakordselt Eesti meistrivõistlustel üldvõitjaks. Treenerite Olaf Olmani ja Hugo Keldri töö hakkas vilja kandma.

Talve lõpul oli Riias kolmikmaavõistlus «Daugava», «Žalgiris» ja «Kalevi» kiiruisutajate vahel.

Meestest jäi võitmatuks Nikolai Matvejev, kes sai väikese mitmevõistluse kogusummaks 215,183 punkti. Teiseks tuli Leo Raudvere. Kolmel alal oli ta teine, kuid 5000 meetri uisutamises kukkus ja jäi kolmandaks. Alles kolmanda koha saavutas «Daugava» esindaja A. Leinert. Järgnesid kalevlased H. Ruubel ja J. Privalov.

Naistest oli kindlalt parem A. Grasmane («Daugava»). Kalevlased L. Mullinova ja A. Põld jäid 3.—4. kohale. Nagu mitmel korral varemgi, nii ka seekord otsustas võistkondade paremusjärjestuse meie naisuisutajate esinemine. Mehed olid esimesed, kuid naised jäid kolmandaks. Seetõttu võitis kohtumise «Daugava» 2018,612 punktiga. «Kalev» oli teine (2050,482) ja «Žalgiris» kolmas (2147,647).

1953. a. hooaja algul kogunesid viie liiduvabariigi uisutajad Petrozavodski. Valgevene NSV sportlased seekord sellest matškohtumisest osa ei võtnud, ka noored ei võistelnud seekord kaasa. Võistkonna suuruseks oli viis mees- ja neli naiskiiruisutajat, kusjuures arvesse läksid nelja mehe ja kolme naise tulemused. Eestit esindasid neil võistlustel meestest N. Matvejev, V. Filippov, H. Kelder ja V. Lomp, naistest I. Kariste, V. Urbanovitš, H. Rünk ja A. Põld.

Karjala-Soome uisutajate esikoht oli igati teenitud. Nad alustasid tõsist treeningut juba novembris omaaegse Euroopa meistri, teenelise meistersportlase V. Ippolitovi juhtimisel. Ka meie sportlased sõitsid Petrozavodski detsembri lõpul, kuid vaatamata sellele ei saavutanud nad võistluste ajaks õiget vormi. Lätlaste tase oli tunduvalt tõusnud ja nii kujunes paremusjärjestus: 1. Karjala-Soome NSV — 1524,619, 2. Läti NSV — 1579,123 ja 3. Eesti NSV — 1603,180 punkti.

Eestlastest tuli N. Matvejev Karjala-Soome noore võistleja, NSV Liidu koondise liikme V. Lissunovi järel teisele kohale. Esimesel võistluspäeval jagas ta 500 meetri uisutamises lätlase J. Deisoniga esikohta (46,9). Uue üleliidulise spordiklassifikatsiooni järgi ületas N. Matvejevi tulemus väikeses mitmevõistluses esimese spordijärgu. V. Filippov (7. koht) ja H. Kelder (11. koht) täitsid teise spordijärgu.

Naisvõistlejad aga jõudsid vaevu üle kolmanda järgu. I. Kariste pidi rahulduma 6., V. Urbanovitš 14., H. Rünk 15. ja A. Põld 17. kohaga.

Eesti 1953. a. meistrivõistlused peeti märtsikuu esimestel päevadel Elvas. See oli väikesele rajoonikeskusele tõeliseks suursündmuseks. Pealtvaatajail oli, mida vaadata. Võistlused arenesid väga tasavägiselt ja meistrid mitmevõistluses selgusid alles pärast viimast ala. Nagu eelmistel aastatel, nii ka seekord segas võistlejaid halb ilm. Nii fikseeriti naiste 500 meetri võitja V. Urbanovitši ajaks ainult 60,4 sekundit. Meestest läbis selle distantsi kiiremini H. Kelder — 51,4.

Hästi esines naistest 16-aastane Hille Sarapuu, kes eelmisel aastal oli saanud võrdlemisi tagasihoidlikke tulemusi. Ühe aastaga oli püüdlik tütarlaps teinud suuri edusamme ja osutus mitmevõistluses tõsiseks esikoha pretendendiks. Pealegi loobus Ingeborg Ernstson sel aastal võistlemast.

H. Sarapuu võitis 1000 meetrit 2 minuti 08,0 sekundiga ja 3000 meetrit, vaatamata kukkumisele, 7 minuti 15,3 sekundiga.

Kuna jää oli teisel võistluspäeval veelgi halvem, muudeti peakohtuniku otsusel võistlusdistantse. Naistel tuli 5000 meetri asemel läbida 1500 ja meestel 10 000 asemel 3000 meetrit.

Algas viimane ala naisvõistlejaile. Veel juhtis punktidega

V. Urbanovitš. H. Sarapuul oli vaja esikohale tulekuks teda võita 6,6 sekundiga. Mõlemad sõitsid ühes paaris. Arenes kaasakiskuv sportlik heitlus. Esimesed 3 ringi juhtis V. Urbanovitš, siis tegi H. Sarapuu vahespurdi, möödus oma kaasvõistlejast ja võitis, kuid ainult 1,2 sekundiga. Nii tuli esmakordselt vabariigi meistriks Hille Sarapuu ja Iraida Kariste ees ikkagi Valentina Urbanovitš.

Ka meeste klassis oli enne viimast ala üldvõitja küsimus lahtine. 500 meetrit võitis Hugo Kelder, 5000 meetrit üllatuslikult Aarne Kuus ja 1500 meetrit Nikolai Matvejev.

Esimese kahe ala järel juhtis H. Kelder. N. Matvejev oli neljas. Pärast kolme ala olukord veidi muutus. H. Kelder püsis endiselt esikohal, kuid N. Matvejev tõusis teiseks. Et tulla seitsmendat korda järjest Eesti NSV meistriks, pidi Matvejev H. Keldrit võitma 9 sekundiga. N. Matvejev sõitis esimeses paaris ja sai ajaks 6.03,8. H. Kelder startis veidi hiljem. Kuidas ta ka end ei pingutanud, kuid N. Matvejevile ta ohtlikuks ei muutunud ja kaotas täpselt 20 sekundiga. Seega kujunes lõppjärjestuseks: N. Matvejev, H. Kelder ja V. Filippov.

NOORED ÜLLATAVAD

1954. aasta oli jällegi rekorditerohke. Meie kiiruisutajate paremik tuli seekord toime 72 uue Eesti NSV rekordiga, millest tervelt 68 langesid spartaklaste kontosse.

Vabariigi koondvõistkond võttis osa NSV Liidu meistrivõistlustest ja spartaklased «Spartaki» üleliidulistest meistrivõistlustest, mis mõlemad peeti Sverdlovskis.

NSV Liidu meistrivõistlustel jäi Eesti võistkond viimaseks. Mitmevõistluses oli naistest parim H. Sarapuu (53. koht), meestest L. Raudvere (72. koht). «Spartaki» meistrivõistlustel tuli aga Eesti esindus viiendaks. Seejuures jäid tahapoole isegi Ukraina NSV ja Moskva II võistkond. Individuaalarvestuses väärib märkimist H. Sarapuu 7. koht 3000 meetri uisutamises.

Riias kohtuti Läti NSV uisutajatega. Kuigi nendel võistlustel ületati 13 korral Eesti NSV rekordeid, olid lätlased paremad ja võitsid matškohtumise 3509,113 punktiga meie 3549,056 punkti vastu.

N. Matvejev seekord ei võistelnud kaasa ja lätlased said kolmikvõidu. Naistest platseerus I. Kariste Läti NSV meistri A. Klavina järel teiseks. Edukamalt esinesid noored. Tubli oli näiteks Hille Sarapuu 3000 m distantsil. 15—16-aastaste tütarlaste klassis püstitas ta 6 minuti 27,5 sekundiga vabariigi uue rekordi 3000 meetri uisutamises.

Sama aasta vabariigi meistrivõistlustel saavutas 22 meesvõistleja hulgas 209,781 punktiga taas meistritiitli N. Matvejev,

seega kaheksandat korda. 500 meetris oli 47,0 sekundiga kiirem H. Kelder, 1500 meetris aga võitis Leo Raudvere 2 minuti 32,7 sekundiga.

Naistest ründas meistritiitlit 18 uisutajat. Hea sportliku vormi tõttu võis ennustada Hille Sarapuu võitu, kuid siiski läks teisiti. Üllatas Milvi Kadarpik.

H. Sarapuu uisutas 500 meetrit neljandas paaris koos A. Põlluga ja läbis võistlusmaa 55,7 sekundiga. M. Kadarpik startis kaheksandas paaris koos I. Karistega. Kuigi lähtest väljumine oli aeglane, lõpetas M. Kadarpik siiski distantsi umbes 25-meetrise edumaaga, kusjuures tema aeg 53,0 sekundit oli uueks Eesti rekordiks.

3000 meetri uisutamises kattis H. Sarapuu kõik ringid ühtlase tempoga ja oodatu ei jäänud tulemata. Jälle uus rekord — 6.15,7. Mõni paar hiljem üllatas omakorda M. Kadarpik, kes sai veelgi parema aja — 6.13,4. Kuigi H. Sarapuu võitis lõpuks 5000 meetri uisutamise (10.53,3), tuli ikkagi vabariigi meistriks 240,603 punktiga Milvi Kadarpik.

Võistlused näitasid uut edasiminekut. Kui kaks aastat tagasi suutsid 500 meetrit läbida ainult kolm meest kiiremini kui 50 sekundit ja kolm naist alla 60,0 sekundi, siis lõppenud meistrivõistlustel oli niisuguseid mehi kuus ja naisi koguni kaheksa. Kui 1951. aastal võitis N. Matvejev 5000 meetrit 9 minuti 29,0 sekundiga, siis nüüd saadi kümne võistleja keskmiseks juba 9.27,2. Naised läbisid varem 3000 meetrit 6 minuti 35,0—40,0 sekundi piires, nüüd märgiti kümne keskmiseks 6.29,3.

Eriti head olid noorte, nagu A. Nurme, L. Raudvere, M. Kadarpiku ja H. Sarapuu tagajärjed. Kokku püstitasid nad nii noorte kui ka täiskasvanute klassis 16 uut Eesti NSV rekordit. Silmapaistvaim oli muidugi M. Kadarpiku aeg 53,0 sekundit 500 meetri uisutamises.

1955. aasta hooaeg avati jaanuari algul Karjala-Soome, Valgevene, Ukraina, Läti, Leedu ja Eesti traditsioonilise matškohtumisega Petrozavodskis. Jällegi võitis Karjala-Soome 2231,073 punktiga. Järgnesid Valgevene (2280,805), Läti (2325,534) ja Eesti (2340,922).

Individuaalselt tuli mitmevõistluses esikohale Karjala-Soome sportlane V. Lissunov 205,073 punktiga. Eesti NSV kiiruisutajatest oli N. Matvejev seitsmes (212,546) ja A. Nurm kahekümne esimene (219,823).

Naistest konkureerisid esikohale Karjala-Soome võistleja N. Vrubljovskaja ja H. Sarapuu. Esimene võitis 500 ja 1000 meetrit, teine 1500 ja 3000 meetrit. Seejuures püstitas H. Sarapuu 1500 meetri uisutamises ajaga 2 minutit 55,8 sekundit uue Eesti NSV rekordi. Mitmevõistluses oli siiski parem N. Vrubljovskaja, kes kogus 233,316 punkti. H. Sarapuul oli 0,9 punkti rohkem.

Eesti NSV meistrivõistlustel Tallinnas võitis aga H. Sarapuu kõik kavas olnud neli ala ja tuli 242,893 punktiga esimeseks. Järgnesid S. Laurits ja R. Mäevere vastavalt 249,450 ja 251,700 punktiga.

Meestest pretendeerisid meistritiitlile Kuunor Raja, Aavo Nurm ja Villi Lomp. K. Raja ja V. Lomp olid 500 meetris A. Nurmest kahe kümnendiku sekundi võrra kiiremad. 1500 meetris said A. Nurm ja V. Lomp võrdselt 2.37,2. 5000 ja 10 000 meetri uisutamises edestas A. Nurm mõlemaid õige tublisti ja tuli esmakordselt Eesti NSV meistriks. Punkte sai ta kokku 217,470. Teine oli K. Raja 222,380 ja kolmas V. Lomp 223,320 punktiga. N. Matvejev ei võtnud võistlustest osa. Esiletõstmist väärib ka B. Lapšini võit 10 000 meetris, aeg 19 minutit 10,2 sekundit.

1956. aastal kogunesid vabariigi paremad kiiruisutajad meistreid selgitama Aegviidu-Nelijärvele. Meestest võitis N. Matvejev 1500, 5000 ja 10 000 meetri uisutamise ja tuli üheksandat korda Eesti NSV meistriks. Ainult 500 meetris oli 48,6 sekundiga parim E. Vaha. Mitmevõistluses jäi N. Matvejevi järel teiseks V. Lomp ja kolmandaks L. Raudvere.

Naistest paistis järjekordselt silma H. Sarapuu, kes võitis samuti kolm ala. Ainult 3000 meetri uisutamises loovutas ta esikoha mitmevõistluses teiseks tulnud S. Lauritsale.

1959. a. hooaja teiseks suuremaks ürituseks oli Eesti-Läti matškohtumine, kus lõunanaabrite ülekaal osutus veelgi veenvamaks kui 1954. aastal — 3791,753 : 3901,889. 110-punktilise vahe põhjustas peamiselt meie noorte kahvatu esinemine. Meestest võitis lätlane P. Felsberg ja naistest H. Sarapuu.

Täiskasvanute tase oli võrreldes 1955. aastaga tunduvalt paranenud, mida näitab alljärgnev kümne parema keskmiste võrdlev tabel.

	Mehed		Naised	
	1955. a.	1956. a.	1955. a.	1956. a.
500 m	49,20	48,42	59,29	58,19
1 500 m	2.37,71	2.35,21	3.18,21	3.07,19
5 000 m	9.36,17	9.28,83		
10 000 m	20.14,95	19.35,89		

Kiiruisutamise nivoo tõusis küll pidevalt, kuid võrreldes teiste vennasvabariikidega ikkagi aeglaselt. Oli aeg heita kolikambrisse vananenud «kohakaaslus» — jalgrattur-kiiruisutaja. Edu võis saavutada ainult oma põhiala aastaringse treeninguga. Esimesena asus neid põhimõtteid ellu rakendama «Spartaki» noorte treener Olaf Olman. Suvel hakkasid jalgratast asendama rulluisud.

1957. aasta hooaeg oli võrdlemisi võistlustevaene. Häid tulemusi saavutasid ainult hooaja algul väljaspool võistlust Moskva «Spartaki» meistrivõistlustel startinud tallinlased Hille Sarapuu ja Toivo Kauniste.

Hille Sarapuu püstitas kolm Eesti NSV rekordit: 500 m — 50,2; 1000 m — 1.48,7 ja väikeses mitmevõistluses 223,785 punkti, täites seega esmakordselt I spordijärgu nõuded. Ka T. Kauniste 2 minutit 30,5 sekundit 1500 meetri uisutamises ja 207,652 punkti väikeses mitmevõistluses olid tagajärjed, milleni oli varem jõudnud ainult N. Matvejev.

Märtsis toimunud Eesti NSV meistrivõistlused tõid aga üllatusi. Vabariigi ühe parema mootorisportlasena ei pööranud H. Sarapuu suveperioodil kuigi suurt tähelepanu uisutamise treeningule ega suutnud sportlikku vormi säilitada. Mitmevõistluse meistritiitel kuulus seekord Kiviõli rajooni Pikaristi kooli õpetajale Silvi Lauritsale, kes võitis 1000, 1500 ja 3000 meetri uisutamise. Ligi kümme aastat kestnud treeningut kroonis lõpuks edu. H. Sarapuu kohta aga võib öelda, et kui ta oleks pühendunud ainult kiiruisutamisele ja hoolega treeninud, poleks jäänud meistrijärku kuuluvad tagajärjed tulemata.

Meestest konkureerisid seekord esikohale «Spartaki» treeneri O. Olmani õpilased A. Antson ja T. Kauniste. 500 meetrit võitis T. Kauniste 52,1 sekundiga, 3000 meetrit aga A. Antson 5 minuti 53,5 sekundiga.

Teisel päeval võitis T. Kauniste 2 minuti 45,5 sekundiga 1500 meetri uisutamise, kusjuures A. Antson kaotas talle ainult 0,3 sekundit. 5000 meetris oli seevastu tunduvalt kiirem A. Antson (10.15,3) ja tuli vabariigi meistriks.

A. Antsoni saavutus oli aastaringse spetsiaalse treeningu vili, mille hulka kuulus ka rulluisutamine. 1957. aasta novembris organiseeris «Spartak» Tallinnas esimesed ülelinnalised rulluisutamise võistlused. Osavõtjaid oli suhteliselt vähe, mis tõendas, et uudne ala polnud veel kuigi populaarne. Võistluste kavas oli meeste 100 ja 500 meetri ning naiste 100 ja 300 meetri rulluisutamine. Meestest oli kiireim A. Antson, naistest U. Zekul.

Alates 1958. aasta novembrist korraldati niisuguseid võistlusi pidevalt lastepargi asfalteeritud ringteel. Samas kohas hakati sügiseti korraldama treeninguid, mis oli ideaalseks kohaks rulla kiiruisutamise propageerimiseks noorte hulgas.

1957. aasta kiiruisutamise hooaega iseloomustab uute noorte hulgaline esilekerkimine, kes oma meisterlikkusega jõudsid kiiresti eelkäijatele järele, nagu J. Lagle, O. Tukman, I. Drell ja M. Valdin. Hästi esines T. Kauniste, kes püstitas 1000 meetris 1 minuti 37,3 sekundiga «Spartaki» üleliidulise rekordi. Eriti hinnatav oli saavutus veel seepärast, et spordiühingutes polnud

tollal koosseisulisi kiiruisutamistreenereid ja töö noortega lasus täielikult ühiskondlike instruktorite-treenerite õlgadel.

Järgmisel, 1958. a. hooajal A. Antsoni edu jätkus. Ei vanameister N. Matvejev, H. Aria ega ka A. Nurm suutnud temaga enam konkureerida. A. Antson võitis Elva järvel kõik neli ala ja tuli 225,975 punktiga teistkordselt vabariigi meistriks. N. Matvejev oli teine (230,870) ja H. Aria kolmas (231,601).

Naistest üllatas tartlanna Tamara Brõnova, kes edestas kõigil aladel H. Sarapuud ja S. Lauritsat. Esimese kahe ala järel oli veel teisel kohal H. Sarapuu, kuid tänu teisele kohale 3000 meetris möödus temast S. Laurits. 1955. ja 1956. aasta meister H. Sarapuu pidi leppima kolmanda kohaga. Kolm esimest said vastavalt 245,133, 250,385 ja 254,433 punkti. Võistkondlik esikoht kuulus «Spartakile». Teiseks jäi «Jõud», kuna «Kalev» ja «Dünamo» olid esindatud ainult mõnede individuaalvõistlejatega.

Kiiruisutamise pidev arenemine maanoorte hulgas tingis selle võtmise Eesti NSV maanoorte I talispartakiaadi programmi. Uisuradadele tuli üle 60 sportlase. Naistest võitis ettearvatult 1957. aasta vabariigi meister Silvi Laurits 252,000 punktiga. Meestest konkureerisid esikoha pärast A. Keerov Tartust, V. Volmer Viljandist ja H. Tüüts Rakverest. Viimane sai 500 meetris võrdlemisi hea tagajärje — 49,7. 5000 meetri uisutamises oli tugevam A. Keerov — 10.47,6, 1500 ja 3000 meetris aga V. Volmer — ajad vastavalt 3.10,8 ja 5.55,8. 235,586 punktiga tuli mitmevõistluse maanoorte meistriks Vello Volmer. Teiseks jäi 241,060 punktiga A. Keerov ja kolmandaks 245,633 punktiga H. Tüüts.

VÕIDAME MATŠKOHTUMISE

1958. aastal peeti Eesti ja Läti kiiruisutajate matškohtumine Riia Mežapargis. Normaalmõõtmetega jäärada oli suurepärane ja algul valdas vabariigi uisutajaid kahtlus, kuidas suudetakse sellisel libedal jääl kurvis püsida. Kõik läks aga hästi, olgugi et esimesed stardid ei tõotanud midagi head. Meeste 500 meetri uisutamises läks kolm esikohta Läti NSV-le. Võitis P. Felsberg 47,3 sekundiga. Meie võistkonna parimaks oli H. Aria, kes isikliku tippmargi 48,6 sekundiga jäi neljandaks. Vabariigi 1958. aasta meistri A. Antsoni aeg oli ühe kümnendiksekundi võrra halvem.

Naiste 500 meetri uisutamises läksid teise paarina rajale H. Sarapuu ja Läti NSV parim, 16-aastane A. Gulite. Kuigi H. Sarapuu oli sel aastal olnud jääl ainult kümmekond korda, suutis ta siiski kogu võistlusmaa läbida hea tempoga ja lõpetas distantsi 51,9 sekundiga. A. Gulitele märgiti võistlusprotokolli

53,3 sekundit. Kolmandaks jäi Eesti NSV võistleja T. Brõnova 54,1 sekundiga.

Noormeestest võitsid 500 meetris lätlased. Tütarlastest platseerusid I. Drell ja M. Valdin lätlanna L. Avotina järel teiseks ja kolmandaks.

5000 meetris uisutas H. Aria paaris eelmise matškohtumise võitja P. Felsbergiga. Kuigi viimane spurtis ette, ei andnud eestlane alla ja möödus viimasel ringil omakorda lätlasest, kes ilmselt oma jõudu üle hindas. H. Aria aeg 9 minutit 22,5 sekundit jäigi parimaks. Teiseks tuli A. Antson (9.22,6) ja kolmandaks N. Matvejev (9.23,2).

Naiste 1500 meetri uisutamises viis loos esimesse paari kaks tugevamat: A. Gulite ja T. Brõnova. Alles viimastel meetritel jäi T. Brõnova pisut maha. Ajad vastavalt 2.51,4 ja 2.52,0. T. Brõnova tagajärg oli H. Sarapuu nimel oleva Eesti NSV rekordi kordamine. Neid tulemusi keegi järgnevatest võistlejatest enam ei ületanud.

Noormeestest võitis 3000 meetris Läti NSV võistleja B. Rogulis ja tütarlastest 1500 meetris L. Avotina. Pärast esimest võistluspäeva juhtisid lõunanaabrid ainult kahe punktiga.

Noormeestele oli teisel päeval kavas 1500 ja 5000 meetri uisutamine. Mõlemad alad võitis B. Rogulis vastavalt 2 minuti 41,3 ja 9 minuti 37,0 sekundiga. Eestlase J. Lagle 1500 meetri aeg 2 minutit 43,8 sekundit kinnitati uueks Eesti NSV rekordiks 15—16-aastaste poiste klassis. Tüdrukute 1000 ja 3000 meetri uisutamises jäi L. Avotina väljapoole konkurentsi.

Naiste 1000 meetris startisid jällegi koos A. Gulite ja T. Brõnova. Ka seekord võitis lätlanna 1 minuti 51,0 sekundiga. Meie võistleja kaotas täpselt ühe sekundiga. 3000 meetri uisutamise võitis omakorda T. Brõnova, kelle tagajärg 6 minutit 01,4 sekundit oli ainult kaks sekundit Eesti rekordist nõrgem.

Meeste 1500 meetris oli lätlaste A. Leitise ja V. Skrjabini ees kiirem A. Antson 2 minuti 31,2 sekundiga. 10 000 meetrit võitis aga paljukordne Eesti meister N. Matvejev 19 minuti 09,1 sekundiga. A. Antson üritas küll selle tulemuse ületamist, kuid jõuvarudest ei piisanud. Ta jäi 19 minuti 32,8 sekundiga teiseks. Kolmas oli H. Aria — 19 minutit 36,6 sekundit.

Mitmevõistluses tuli meestest esimeseks A. Antson 214,200 punktiga. Järgnesid A. Leitis ja N. Matvejev. Naised reastusid: A. Gulite (226,583 punkti), T. Brõnova ja H. Sarapuu. Noormeestest oli nelja ala kokkuvõttes parim B. Rogulis ja tütarlastest L. Avotina. Meie noormeestest jäi J. Lagle ja tütarlastest I. Drell teiseks.

Üldkokkuvõttes edestas meie võistkond veidi rohkem kui kaheksa punktiga (3236,351 : 3244,380) lõunanaabreid.

Samal hooajal kohtusid Läti ja Eesti NSV tugevamad kiiruisutajad teistkordselt, kuigi mitte matškohtumisel. Aluksnes

valmis uus spordibaas, mille avavõistlustele sõitsid ka Eesti sportlased. Mehed võistlustest küll osa ei võtnud, kuid nagu Eesti—Läti matškohtumisel, nii olid ka seekord eestlased paremad. Mitmevõistluse võitis naistest S. Laurits, noormeestest J. Lagle ja tütarlastest I. Drell. Meestest oli parim lätlane P. Felsberg.

VÕRUS, AEGVIIDU-NELIJÄRVEL JA ELVAS

1959. aasta veebruaris oli ligilähestikku kaks suuremat kiiruisutamise võistlust — Eesti NSV maanoorte II talispartakiaad Võrus ja vabariigi meistrivõistlused Aegviidu-Nelijärvel.

Maanoored võistlesid Vähkjärvele rajatud uisuteel. Eriti ülekaalukaks kujunes Põllumajandustöötajate Tallinna Spordiklubi liikme Silvi Lauritsa võit, kes oli kiireim kõigil aladel. 500 meetrit läbis ta uue isikliku rekordi — 54,6 sekundiga, 1000 meetrit 1 minuti 54,8, 1500 meetrit 3 minuti 09,0 ja 3000 meetrit 6 minuti 15,8 sekundiga. Välja arvatud 1500 meetrit, olid kõik tagajärjed mullusest paremad. See andis kokku 237,633 punkti, mis oli 14,377 punkti võrra parem 1958. aasta tulemusest. Teiseks jäi L. Tölp Viljandist ja kolmandaks A. Põld Vändrast.

Meestest võitis kõik alad tartlane Vello Volmer: 500 m — 48,5; 1500 m — 2.39,8; 3000 m — 5.45,3 ja 5000 m — 9.42,0. Kokku sai V. Volmer 218,306 punkti, seega 17 punkti vähem kui I spartakiaadil. Veelgi rohkem olid arenenud V. Zopp Elvast ja H. Tüüts Rakverest, kes tulid vastavalt 225,126 ja 226,703 punktiga teisele ja kolmandale kohale. Aasta tagasi oli V. Zopp 261,073 punktiga kaheksas.

Nelijärvel vembutas jälle ilmataat. Teisel võistluspäeval näitas kraadiklaas tublisti üle 0 kraadi, vesi kippus rajale ja jää muutus täiesti pehmeks. Seepärast polnud imeks panna, et paremad võistlejad läbisid 10 000 meetrit 21 minuti piires.

Naistest asusid esimese paarina rajale «Jõu» paremad Silvi Laurits ja Laine Tölp. S. Laurits oli tunduvalt kiirem ja uisutas 500 meetrit 58,0 sekundiga. Kolmandas paaris saavutas Ivi Drell 56,2, kuid veel kolm paari hiljem lõpetas Tartu Aparaaditehase monteerija Tamara Brõnova 55,9 sekundiga. Seda tulemust ei suutnud enam keegi ületada. Nii asuski pärast esimest ala juhtima T. Brõnova. Teine oli I. Drell. Kolmandat-neljandat kohta jagasid võrdse ajaga M. Valdin ja M. Kadarpik.

1500 meetrit uisutasid esimeste hulgas M. Valdin ja T. Brõnova. Tagajärjega 2 minutit 57,1 sekundit võitis T. Brõnova teise esikoha. M. Valdini aeg oli 3 minutit 00,1 sekundit ja sellest piisas ainult neljandale kohale tulekuks. I. Drell sai paremuselt teise tagajärje — 2.58,2 ja kolmanda S. Laurits — 2.59,1.

Seega asus pärast esimest võistluspäeva juhtima Tamara Brõnova. Järgnesid Ivi Drell, Mai Valdin ja Silvi Laurits.

Teisel päeval võitis T. Brõnova 1000 meetrit 1 minuti 54,8 sekundiga I. Drelli (1.57,1) ja M. Valdini (1.57,3) ees. Viimasel võistlusdistantsil oli üllatuslikult parim Silvi Laurits (6.22,3). Temaga paaris sõitnud M. Valdin kaotas võitjale 4,6 sekundiga. Ka T. Brõnoval oli S. Lauritsast 1,8 sekundit halvem aeg.

Nii tuli mitmevõistluses teist aastat järjest Eesti NSV meistriks Tamara Brõnova 236,349 punktiga. Teine oli 239,016 punktiga Ivi Drell ja kolmas 240,066 punktiga Mai Valdin. Silvi Laurits pidi leppima neljanda kohaga.

Meestest peeti favoriitideks 1958. aasta meistrit Ants Antsonit, Toivo Kaunistet ja Jüri Laglet.

Meeste 500 meetris arenes tasavägine võistlus «Jõu» meistri Vello Volmeri ja kalevlase Neeme Valmi vahel. Etterühkiv V. Volmer kukkus ja N. Valm võitis 49,8 sekundiga. V. Volmeril lubas peakohtunik uuesti startida, kuid võistlejal ei olnud enam endist hoogu ja tema tulemuseks jäi 50,4 sekundit. N. Valmi tagajärje suutis ületada ainult A. Antson, kes sõitis eelviimases paaris koos J. Laglega. Ajad vastavalt 49,6 ja 50,0 sekundit. Niisiis esimene A. Antson, teine N. Valm ja kolmas J. Lagle.

5000 meetrit uisutasid esimeses paaris A. Antson ja V. Volmer. Viimane ei suutnud A. Antsoniga sammu pidada ja kaotas võitjale 43,5 sekundiga. A. Antsoni aeg 9 minutit 33,7 sekundit. Kohe järgmises paaris üritas Jüri Lagle selle ületamist. Alguses ta saavutaski 2,5-sekundilise edumaa, kuid algtempo oli valitud ilmselt liiga tugev ja finišeerimisel näitasid ajamõõtjad 9 minutit 40,9 sekundit. Need olid päeva paremad tulemused. T. Kauniste jäi 9 minuti 49,7 sekundiga kolmandaks. Niisuguses järjestuses reastusid pärast esimest võistluspäeva võistlejad ka mitmevõistluses. J. Laglel oli A. Antsonist ainult 1,12 punkti ja T. Kaunistel omakorda J. Laglest 0,18 punkti rohkem.

Teisel võistluspäeval võitis Ants Antson mõlemad alad (1500 m — 2.34,0 ja 10 000 m — 20.42,2) ja tuli 220,413 punktiga esikohale, seda juba kolmandat aastat järjest. Jüri Lagle kogus 224,281 ja Toivo Kauniste 225,753 punkti.

Kokkuvõttes tuli esikohale «Kalevi» I võistkond. Üllatuseks oli aga spordiühingu «Jõud» kiiruisutajate platseerumine teiseks, kuna «Kalevi» II võistkond pidi leppima kolmanda kohaga. Rajoonidest osutusid teistest paremaks Elva ja Tapa.

1959. a. hooaja kolmandaks kesksemaks ürituseks oli Eesti NSV ja Läti NSV järjekordne matškohtumine Elvas. Huvi võistluse vastu oli suur, sest eelmisel aastal võitsid Eesti kiiruisutajad esmakordselt lõunanaabreid. Ka seekord olid meie sportlased paremad. Punktide vahekord 3748,495 : 3769,459.

Naiste 500 meetri uisutamises said kaksikvõidu NSV Liidu koondise kandidaatide hulka arvatud Läti esindajad L. Avotina (52,2) ja A. Gulite (53,5). Võrdse tagajärjega jagasid kolmandat-neljandat kohta M. Valdin ja T. Brõnova (54,2).

Samal alal meestele oli N. Valmi tagajärg 48,7 sekundit kuni viimase paarini parim. Siis startisid mõlema maa meistrid A. Antson ja P. Felsberg. A. Antson juhtis suure edumaaga, kuid enne lõppu kukkus. Felsbergi tagajärg oli 48,8 sekundit. Kohtunike loal startis A. Antson kohe uuesti ja sai siis päeva parima tulemuse — 48,2 sekundit. Seega tuli A. Antson esimeseks, N. Valm teiseks ja P. Felsberg kolmandaks.

Naiste 1500 meetri uisutamises startisid esimeses paaris oletatav võitja L. Avotina ja I. Drell. Lätlanna läbis võistlusmaa 2 minuti 49,7 sekundiga. I. Drell kaotas talle 5,7 sekundiga. Hiljem suutis veel I. Drellist kiiremini sõita A. Gulite (2.54,2).

Meeste 5000 meetri uisutamises oli parem A. Antson — 9.13,7. Järgnesid P. Felsberg — 9.26,8 ja G. Egle (Läti) — 9.34,2.

Teisel päeval startis Antson enne ametlikke võistlusi üksi, et püstitada uus vabariigi rekord 1000 meetri uisutamises. See tal õnnestuski — aeg 1 minut 36,8 sekundit.

Siis asusid 1000 meetri lähtejoonele naised. Ja jälle kuulus L. Avotinale ja A. Gulitele kaksikvõit (1.47,5 ja 1.51,1).

Meeste 1500 meetri uisutamises oodati huviga A. Antsoni ja P. Felsbergi duelli. Treener koostas A. Antsonile graafiku ajale 2.30. Võistleja tuligi sellega toime. Finišis jäi Felsberg maha sadakond meetrit. A. Antsoni tagajärg oli 2 minutit 29,8 sekundit. Järgnesid P. Felsberg — 2.34,1 ja N. Valm — 2.35,3.

Naiste 3000 meetris eeldati lätlannade kaksikvõitu, kuid sellele tõmbas kriipsu erakordselt tublilt sõitnud M. Valdin. Ta startis paaris A. Gulitega ja edestas partnerit 3,8 sekundiga. Veelgi kiirem oli L. Avotina, kelle ajaks märgiti 5 minutit 49,0 sekundit. M. Valdin oli võitnud 6 minuti 01,6 sekundiga teise koha, A. Gulite jäi 6 minuti 05,4 sekundiga kolmandaks.

Nii kujunes naiste paremusjärjestus mitmevõistluses: 1. L. Avotina (L) — 220,682 p., 2. A. Gulite (L) — 228,016 p., 3. M. Valdin (E) — 229,749 p., 4. I. Drell (E) — 232,232 p., 5. T. Brõnova (E) — 232,866 p. ja 6. M. Kadarpik (E) — 241,416 punkti.

Meeste 10 000 meetrit uisutati kvartettidena. Jällegi olid koos A. Antson ja P. Felsberg. Poolel distantsil juhtis üllatuslikult P. Felsberg. Vähehaaval hakkas aga A. Antson vahet vähendama, jõudis mõni ring enne lõppu P. Felsbergile järele ja finišeeris esimesena isikliku rekordi 18 minuti 38,6 sekundiga. P. Felsberg jäi 18 minuti 40,0 sekundiga teiseks ja T. Kauniste 19 minuti 00,4 sekundiga kolmandaks.

Meeste mitmevõistluses olid kuus esimest: A. Antson (E) — 209,433 p., 2. P. Felsberg (L) — 212,846 p., 3. T. Kauniste (E) —

216,273 p., 4. G. Egle (L) — 216,746 p., 5. O. Murov (L) — 218,155 p. ja 6. V. Volmer (E) — 219,711 punkti.

Neidudest võitis kolm ala (500 m, 1500 m ja 3000 m) Läti NSV esindaja A. Smirnova ja tuli mitmevõistluses 258,766 punktiga esimeseks. Ainult 1000 meetris suutis teda edestada meie I. Zekul, kes oli mitmevõistluses 263,183 punktiga teine. Kolmandaks jäi E. Maasik 267,732 punktiga.

Noormeestest oli teistest peajagu parem eestlane J. Lagle, kes püstitas kolm uut Eesti NSV noorterekordit. 1500 m — 2.32,4, 5000 m — 9.18,2 ja väike mitmevõistlus 210,336 punkti.

Aasta lõpul loodi pärast kehakultuuriliikumise juhtimise reorganiseerimist ning Eesti NSV Spordiühingute ja -organisatsioonide Liidu moodustamist Eesti NSV Kiiruisutamise Föderatsioon, mille presiidiumi liikmeteks valiti tuntud spordiaktivistid ja tegevsportlased. Föderatsiooni presiidiumi valiti S. Laurits (aseesimees), M. Kadarpik-Ring (sekretär), O. Olman, A. Vaino, V. Lomp ja H. Alekõrs.

VÕISTLUSTEROHKE HOOAEG

1960. aasta jaanuari algul sõitsid kalevlased Mai Valdin, Ants Antson, Jüri Lagle ja Toivo Kauniste Alma-Atasse ametiühingute tugevamate kiiruisutajate õppekogunemisele. Varem oli Eesti NSV kiiruisutajatest viibinud Alma-Atas ainult N. Matvejev, kes püstitas 1952. aastal Medeo kõrgrajal kõik uued Eesti NSV rekordid. Vastavalt uutele eeskirjadele võis aga kõrgradadel sõidetud tipptulemusi kinnitada rekorditeks ainult neis vabariikides, kelle territooriumil vastavad rajad asuvad. Seega 1960. aastal enam ei arvestatud N. Matvejevi poolt 1952. aastal uisutatud rekordeid.

Alma-Ata «Spartaki» uisutee, mis asub 810 m kõrgusel merepinnast, loetakse veel tavaliste radade hulka ja Alma-Atas ametiühingute kiiruisutajate katsevõistlustel püstitasidki «Kalevi» neli sportlast kümme uut Eesti NSV rekordit. Mai Valdini nimele kirjutati: 1000 m — 1.47,7; 1500 m — 2.46,6; 3000 m — 5.58,1 ja mitmevõistluses 220,466 punkti. Ants Antsoni rekordaegadeks olid: 1500 m — 2.22,4; 5000 m — 8.48,0 ja 10 000 m — 18.11,1. Jüri Lagle püstitas kolm vabariigi noorterekordit: 500 m — 45,1; 1500 m — 2.29,8 ja suures mitmevõistluses 210,563 punkti. Ühtlasi täitsid Mai Valdin ja Ants Antson nendel võistlustel esmakordselt esimese spordijärgu normi.

Hiljem startis A. Antson Medeos, kus ta läbis 500 meetrit 44,8 sekundiga. J. Lagle aga uisutas 1500 meetrit 2 minuti 21,5 sekundiga. Kõrgraja tõttu need tagajärjed vabariigi rekorditena kinnitamisele ei tulnud.

Veebruari algul sõitis vabariigi uisutajate paremik Riiga, kus «Daugava» staadionil korraldati viie liiduvabariigi — Eesti, Läti, Leedu, Valgevene ja Ukraina matškohtumine.

Naiste 500 meetri uisutamises üllatas kuuendas paaris T. Brõnova, kes sõitis koos Valgevene esindaja T. Stassõlkoga. Kuigi T. Brõnova stardis hilines, jõudis ta 50,2 sekundiga esimesena finiši. See oli vabariigi rekordi kordamine. NSV Liidu paremiku hulka kuuluv lätlanna A. Gulite jäi kolmandaks (51,1). 1500 meetri uisutamises revanšeeris A. Gulite oma kaotuse ja võitis distantsi 2 minuti 40,7 sekundiga. Jälle esines erakordselt T. Brõnova, kes sai 2 minuti 42,8 sekundiga teise koha. Tema tagajärg oli uus Eesti NSV rekord. Ka viiendaks jäänud M. Valdin ületas 2 minuti 46,3 sekundiga seni tema nimel olnud rekordi, mille ta püstitas eelmisel kuul hoopis paremates jääoludes Alma-Atas.

Pärast esimest päeva juhtis mitmevõistluses T. Brõnova (104,467 p.). A. Gulitel oli ainult 0,2 punkti rohkem.

Meestest esines suurepäraselt Valgevene sportlane E. Matussevitš, kes uisutas 500 meetrit 43,0 sekundiga. Ants Antson komistas rajal kaks korda ja pidi leppima 45,4 sekundiga. Kolmas oli P. Felsberg (Läti NSV) — 46,0 sekundit. 3000 meetris püsis esialgu kaua aega parimana J. Lagle resultaat — 5.23,4. Siis läbis E. Matussevitš võistlusmaa 5 minuti 15,0 sekundiga. A. Antson startis eelviimases paaris. Vaatamata halvale jääle sai ta siiski päeva teise tagajärje — 5 minutit 21,4 sekundit.

Seega juhtis meestest pärast esimest päeva valgevenelane E. Matussevitš (95,500 p.), kellest A. Antson jäi 3,467 punkti maha. Võistkondadest olid liidriteks Valgevene NSV ja Eesti NSV.

Teisel päeval võitis lätlanna L. Avotina mõlemad distantsid. 1000 meetrit uisutas ta 1 minuti 43,3 sekundi ja 3000 meetrit 5 minuti 42,8 sekundiga. Tublilt esines 1000 meetri uisutamises ka T. Brõnova, kelle aeg 1 minut 45,7 sekundit oli uueks Eesti NSV rekordiks. Teise rekordi püstitas T. Brõnova mitmevõistluses, saades 217,037 punkti.

Naiste lõplik paremusjärjestus kujunes: 1. L. Avotina (Läti NSV) — 214,883 p., 2. T. Stassõlko (Valgevene NSV) — 214,900 p., 3. A. Gulite (Läti) — 214,966 p. ja 4. T. Brõnova (Eesti NSV) — 217,032 punkti.

Meestest konkureerisid esikohale peamiselt A. Antson ja E. Matussevitš. Viimane võitis teisel päeval mõlemad distantsid (1500 m — 2.21,0 ja 3000 m — 8.47,1) ja tuli ülekaalukalt 195,210 punktiga esimeseks. A. Antson oli mõlemal alal ja kokkuvõttes teine 200,816 punktiga. Viimane tagajärg ületas ühtlasi senise vabariikliku rekordi väikeses mitmevõistluses. Kolmandaks tuli J. Lagle 204,453 punktiga.

Järgmised kolm kohta kuulusid lätlastele P. Felsbergile, B. Rogalisele ja F. Leitisile.

Kogu matškohtumine lõppes järgmiselt: 1. Läti NSV — 1510,180 p., 2. Eesti NSV — 1512,871 p., 3. Valgevene NSV — 1522,828 p., 4. Ukraina NSV — 1621,029 p. ja 5. Leedu NSV — 1622,983 punkti.

Maanoored võistlesid jälle Võrus. Nagu mullu, nii ka nüüd olid stabiilsemad Vello Volmer ja Silvi Laurits.

Tartu rajooni sportlane V. Volmer kogus väikeses mitmevõistluses 225,000 p. Järgnesid A. Mandri (Jõgeva) — 230,170 p. ja A. Pavelts (Viljandi) — 234,899 p. Naisvõistlejad reastusid: 1. S. Laurits (Põllumajandustöötajate Tallinna Spordiklubi) — 243,916 p., 2. A. Kittus (Jõgeva) — 272,683 p. ja 3. A. Põld (Vändra) — 274,549 punkti.

Võistkondlikus arvestuses oli Tartu ja Jõgeva ees paremaks Viljandi.

«Kalevi» vabariiklikel meistrivõistlustel Elvas tõendas Tallinna Pedagoogilise Instituudi üliõpilane Ants Antson jällegi, et ta on meie kõigi aegade parim kiiruisutaja. Teisel võistluspäeval läbis ta 1500 meetrit 2 minuti 26,8 sekundiga ja püstitas 5000 meetris uue Eesti NSV rekordi — 8 minuti 47,7 sekundiga. Niisuguseid tagajärgi polnud meie radadel veel ükski teine sportlane saavutanud.

Mõned päevad hiljem alustati Elvas vabariigi 1960. aasta meistrivõistlusi, mis olid ühtlasi 50 aasta juubelivõistlused. Oodati uusi hiilgetulemusi. Nendeni A. Antson siiski ei jõudnud, kuigi esimesed kaks ala olid paljulubavad. Nii uisutas ta 500 meetrit 45,5 sekundiga ja 5000 meetris näitasid stopperid pärast poole võistlusmaa läbimist, et kui A. Antson jätkab samas tempos, puruneb jällegi rekord. Võistlusmaa teisel poolel jäi aga tempo aeglasemaks ja ajamõõtjad näitasid finišis 8 minutit 48,8 sekundit.

500 meetri uisutamisest kõneldes peab märkima, et osavõtjate tagajärjed olid siin üle ootuste head. A. Antsonile järgnesid J. Lagle — 47,0, E. Saar — 47,2, E. Vaha — 47,6, T. Kauniste — 48,2, N. Valm — 48,7 (kõik «Kalevist») ja teised. Kümne esimese keskmiseks tagajärjeks oli 48,42 sekundit. Kümmekond aastat tagasi sai meil niisuguse aja heal juhul ainult üks kiiruisutaja.

Teisel päeval võitis A. Antson ka 1500 meetri (2.32,3) ja 10 000 meetri uisutamise (19.11,6) ning tuli neljandat korda Eesti NSV meistriks. Mitmevõistluse tulemused: 1. A. Antson («Kalev») — 206,726, 2. J. Lagle («Kalev») — 215,353, 3. T. Kauniste («Kalev») — 217,633, 4. V. Volmer («Jõud») — 219,613, 5. E. Saar («Kalev») — 221,463 ja 6. V. Kool («Kalev») — 223,963 punkti.

Naistest tuli kolmandat aastat järjest esimeseks Tartu Aparaaditehase tööline T. Brõnova. Ta võitis 500 meetrit (52,7) ja

1000 meetrit (1.53,1) ning oli 1500 meetri (2.56,1) ja 3000 meetri (6.20,8) uisutamises teine. 1500 meetrit võitis M. Valdin (2.52,4) ja 3000 meetrit üllatuslikult «Jõu» esindaja S. Laurits (6.16,4).

Mitmevõistluse paremusjärjestus: 1. T. Brõnova («Kalev») — 231,470, 2. M.Valdin («Kalev») — 232,532, 3. S. Laurits («Jõud») — 237,966, 4. M. Kadarpik («Kalev») — 239,166, 5. I. Drell («Kalev») — 243,399 ja 6. S. Tiitso («Kalev») — 251,549 punkti.

Võistkondlikus arvestuses tuli küll esimeseks «Kalevi» I esindus, kuid «Jõu» sportlaste osatähtsus oli suurenenud tunduvalt, mis tuli panna nende treeneri, vabariigi ühe parema naiskiiruisutaja Silvi Lauritsa arvele. Kuigi ta ujumistreeneri ameti kõrval sai ainult nii-öelda poole jõuga tegelda kiiruisutamisega, oli eesrindlik sportlane ja spordiaktivist siiski palju ära teinud maanoorte spordimeisterlikkuse tõstmiseks kiiruisutamises.

«Mis puutub Antsonisse, siis tema on parim, keda olete uisurajale toonud!» Nii ütles pärast Eesti NSV—Läti NSV 1960. a. matškohtumist üks Riia omaaegseid paremaid kiiruisutajaid P. Strodz.

Kohtumine lõppes eestlaste võiduga 3746,659 : 3812,920. Võistlesid mehed, naised, poisid ja tütarlapsed. Esimesel päeval oli ideaalne jää ja püstitati 3 uut rekordit: A. Antson meeste 5000 meetri uisutamises — 8 minutit 42,2 sekundit, J. Lagle 17—18-a. noorte klassis samal distantsil — 8.54,5 ja 15—16-a. poiste klassis A. Saks 500 meetri uisutamises — 50,3 sekundit.

Teisel päeval muutus ilm halvaks ja 10 000 meetrit meestele tuli asendada 3000 meetri uisutamisega.

Tütarlastest oli mitmevõistluses parim L. Avotina (Läti) — 223,967 p. Järgnesid V. Jaagus ja I. Varik (mõlemad Eesti NSV) vastavalt 261,233 ja 277,849 punktiga.

Ka naiste alal läks esikoht Lätile: 1. A. Gulite — 223,550 p., 2. T. Brõnova — 227,300 p. ja 3. M. Valdin — 234,449 p.

Poiste ja meeste mitmevõistluses said Eesti uisutajad kaksikvõidud. Poistest oli esimene K. Koch — 224,952 ja teine T. Vaht — 226,786, meestest A. Antson — 202,820 ja J. Lagle — 206,983 punkti. A. Antsonile polnud Baltimaadel enam vastast, kuna ta oli teistest peajagu parem.

Eriti suurepärasesse vormi tõusis ta 1960. aasta hooaja lõppvõistlusteks, mis toimusid märtsi keskpaiku Elvas. A. Antson püstitas siin viis Eesti NSV rekordit: 1000 m — 1.35,0 (1500 m sees); 3000 m — 5.11,5 (5000 m sees); 10 000 m — 17.53,7; väike mitmevõistlus — 199,756 punkti ja suur mitmevõistlus — 199,971 punkti. Parimaks neist võib pidada 10 000 meetri uisutamise ja suure mitmevõistluse tagajärge. Ainult 2,971 punkti lahutas teda meistersportlase normist.

Vaadates tagasi treener O. Olmani õpilase Ants Antsoni sportlasteele, näeme, et kiiruisutamist hakkas ta harrastama 17-aastase noormehena 1956. aastal. Tookord küündisid tema taga-

järjed napilt III spordijärguni. Järgmisel aastal võitis aga A. Antson II spordijärku ületava tulemusega Eesti NSV meistritiitli. Treeningul kasutas ta suvel rulluiske ja harrastas innukalt pikamaajooksu.

Mis puutub 1960. a. hooaja lõppvõistlustesse Elvas, siis peab märkima veel tallinlaste J. Lagle ja A. Saksa ning elvalase V. Kooli sisukat esinemist. Esimene tegi kaks rekordiparandust noormeeste klassis: 1000 meetrit — 1.37,0 ja väikeses mitmevõistluses — 203,762 punkti. A. Saks kirjutas oma nimele vabariigi kaks tipptulemust 15—16-aastaste poiste klassis: 1000 m — 1.45,0 ja 1500 m — 2.42,5 V. Kooli tagajärg 19 minutit 08,3 sekundit oli uus noorterekord 10 000 meetri uisutamises.

Naistest oli mitmevõistluses parim T. Brõnova (221,849). Järgnesid M. Valdin ja M. Kadarpik. Ükski naisvõistleja aga ei suutnud hooaja viimastel võistlustel vabariigi rekordite tabelisse enam parandusi teha.

Suurt edu saavutasid 1960. a. hooajal maarajoonide sportlased. Eriti silmapaistvalt esinesid Elva noored kiiruisutajad, mille põhjust ei ole vaja kaugelt otsida. Elvas oli viimastel aastatel peetud arvukalt mitmesuguseid võistlusi, seal organiseeriti treeningulaagreid ja õppekogunemisi. Elvat külastasid ka Läti NSV parimad uisusportlased. Hea eeskuju aga innustab, annab noortele uut hoogu. Täna alles pealtvaatajate-entusiastide ridades, homme juba järvejääl oma võimeid proovimas. Ja kui juba mingi harrastus on alguse saanud, siis pole järgijaist puudu. Nii saigi Elva Eesti NSV noorte ja noorsoo 1960. aasta esivõistlustele saata kaks võistkonda, samal ajal kui teistest rajoonikeskustest saabus ainult üksikuid uisutajaid. Neil võistlustel saavutas Elva I koosseis kahe Tallinna koondise järel kolmanda koha. Nädalapäevad hiljem peetud Eesti NSV koolinoorte 1960. aasta esivõistlustel tuli Elva Tallinna ees üldvõitjaks, kusjuures paremusjärjestuseks oli: Elva I — 942,844 p.; 2. Tallinn — 984,631 p.; 3. Jõhvi — 1017,581 p.; 4. Elva II — 1032,015 p. ja 5. Tartu — 1089,198 punkti.

Individuaalarvestuses võitis küll poeglastest tallinlane R. Mesikäpp 167,799 punktiga esikoha, kuid teiseks ja kolmandaks tulid elvalased E. Vaht ja K. Koch vastavalt 167,899 ja 170,399 punktiga.

Ka tütarlastest oli parim Tallinna võistleja V. Jaagus (202,383 p.). Järgnesid L. Kreek Jõhvist (207,500), I. Varik (207,983) ja A. Neestur (214,000) Elvast.

Elva noorte kiiruisutajate niisuguse edu tagatiseks oli eelkõige noorte eneste suur entusiasm. Samal ajal ei saa mööda minna ka kolmest organisaatorist. Nendeks olid Eesti NSV Spordiühingute ja -organisatsioonide Liidu Elva Rajooninõukogu esimees Richard Anton, kes ei säästnud kunagi aega ega energiat

selleks, et noortel oleks kasutada ajakohane uisurada. Edasi jalgratturite treener Heldur Karro, kes õieti noorte jalgratturitega alustaski esimesena uisutreeningut nii-öelda kaasneva spordialana, ja VS «Jõud» Kesknõukogu treener Silvi Laurits, kes omalt poolt polnud kitsi vajalike teadmiste ja kogemuste edasiandmisega kohalikele noortele.

TALLINN—TARTU

Kui kodanliku Eesti perioodil oli Tartu vabariigi üks tugevamaid kiiruisutamise kantse ja Tallinna sportlastel tuli tartlastele sageli alla jääda, siis pärast Suurt Isamaasõda kujunes olukord vastupidiseks. Seda näitavad arvukad Tallinn—Tartu matškohtumised kiiruisutamises.

1952. aastal võitis Tallinna võistkond Tartut 3402,814 : : 3521,240. Tartlastest olid ainult noormehed edukamad ja seda tänu treener H. Keldri tublile tööle.

1956. aastal aga olid tallinlased kõigil aladel paremad, kuigi Tallinna võit polnud eriti suur — 3101,447 : 3159,569. Meestest võitis esikoha N. Matvejev, naistest R. Mäevere, noormeestest J. Merivald ja neidudest E. Oinats.

1958. aastal oli kavas ainult väike mitmevõistlus meestele ja naistele. Noored ei võtnud osa. Naistest osutus kiiremaks 20-aastane tartlanna Tamara Brõnova, kes võistles alles esimest aastat. Ta omandas esikohad 500 meetri (58,2) ja 3000 meetri uisutamises (7.00,3). 1000 meetrit võitis I. Drell — 2.05,0 ja 1500 meetrit M. Valdin — 3.16,5 (mõlemad Tallinnast).

Meestest oli tallinlane A. Antson esimene 500, 1500 ja 3000 meetri uisutamises. Ainult 5000 meetris suutis vanameister N. Matvejev 16 sekundiga liidrit edestada.

Tublilt esinesid tartlased N. Valm ja H. Aria. Esimene neist oli 1500 meetris teine ja 5000 meetris kolmas. Üldvõidu sai Tallinn 2000,998 : 2052,452.

Järgmisel hooajal korraldati matškohtumine Elvas, sest ei Tallinnas ega ka Tartus polnud korralikku uisurada.

Naiste 500 meetrit võitis T. Brõnova 58,4 sekundiga. Ta oli 2 minuti 02,2 sekundiga parem ka 1000 meetris. 1500 ja 3000 meetri uisutamises oli kiirem Tallinna esindaja M. Valdin, kes võitis ka mitmevõistluse.

Meestest jäi A. Antson võitmatuks kõigil aladel ja oli esimene mitmevõistluses 219,986 punktiga. Ka järgmised kohad kuulusid tallinlastele T. Kaunistele ja J. Laglele. Parema tartlasena tuli A. Kask viiendaks. Seekord jäi matškohtumise tagajärjeks 1433,864 : 1519,611 Tallinna kasuks.

1960. aastal toimusid võistlused jälle Elvas, millest väljaspool arvestust võttis osa ka «Jõu» koondis.

Naistest ei suutnud tartlase Tamara Brõnovaga, kellel jäi mitmevõistluses esimese järgu täitmisest õige napilt puudu, keegi konkureerida. T. Brõnova tagajärjed olid: 500 m — 52,2; 1000 m — 1.48,6; 1500 m — 2.49,8; 3000 m — 6.12,4 ja mitmevõistlus — 225,166 punkti. Järgnesid Silvi Laurits 238,816 ja Milvi Kadarpik 241,150 punktiga.

Meeste vahel arenes võrdlemisi tasavägine võistlus, sest kolm vabariigi paremat uisutajat viibisid sel ajal Alma-Atas.

500 meetris oli 47,8 sekundiga kiireim Endel Vaha (Tartu). Kolmel ülejäänud alal võitis «Jõu» esindaja Vello Volmer (1500 m — 2.38,1, 3000 m — 5.33,6 ja 5000 m — 9.37,8) ning tuli mitmevõistluses 218,080 punktiga esikohale. Teine oli tartlane Jaan Raven ja kolmas tallinlane Eino Saar.

KOKKUVÕTTEID AASTAKÜMNE VAHETUSEL

Kiiruisutamise algaastail võtsid võistlustest osa ka naised. Kuna sel ajal võisteldi ainult 500 meetri uisutamises, siis vaatamegi, milline oli sellel alal Eesti naisuisutajate arengutee kuni 1960. aastani.

1909. aastal võitis 500 meetrit Emma Uhl 1 minuti 49,0 sekundiga. Ka paaril järgmisel hooajal jäi ta võitmatuks. 1910. aastal uisutas ta 500 meetrit 1 minuti 39,0 ja Helmi Otas 1 minuti 44,4 sekundiga. Aasta hiljem oli E. Uhli tulemuseks «Kalevi» meistrivõistlustel 1.41,8 ja Eesti meistrivõistlustel 1.34,5.

1912. aastal naised enam Eesti meistrivõistlustest osa ei võtnud, kuid «Kalevi» poolt «Lootuse» aias korraldatud võistlustel märgiti Emma Uhli ajaks 1 minut 29,0 sekundit. See tulemus figureeris Eesti rekordina pikka aega.

Möödusid aastad. Teada olevail andmeil startisid naisuisutajad jälle alles 1921. aastal ülemaalistel koolinoorte võistlustel. Edaspidi võistlesid tütarlapsed-koolinoored sagedamini, kuid tulemused paranesid visalt. Süstemaatiliselt keegi ei treeninud.

1935. aastal, esimestel Eesti talispordimängudel, võistlesid tütarlapsed 500 ja 1000 meetri uisutamises. Koolinoor Veera Viimne läbis 500 meetrit 1 minuti 29,0 sekundiga. Teiseks jäi Gerda Devid — 1.37,7. Ka 1000 meetris oli V. Viimne 3 minuti 02,0 sekundiga esimene.

1938. aasta koolinoorte meistrivõistlustel saavutas parima aja, mida Eesti naiskiiruisutajad Suure Isamaasõja eelsel perioodil üldse on näidanud, Tallinnas koolinoor D. Ugam. Ta läbis 500 meetrit 1 minuti ja 16,0 sekundiga.

1942. aastal koolinoorte võistlustel sai Ulvi Eenmaa tolle aja kohta keskpärase tulemuse 1.24,4 ja Koidu Martinson 1.25,5.

Arengut polnud märgata, sest iga võistleja startis aasta jooksul võib-olla ainult ühel võistlusel ja järgmisel aastal loobus kiiruisutamisest hoopiski.

Murrang toimus naissportlaste arenguteel alles Nõukogude Eesti päevil. Kuigi esimestel võistlustel 1946. aastal Evi Treufeldt uisutas 500 meetrit 1 minuti 34,4 sekundiga, mis oli palju nõrgem Emma Uhli 1912. aastal näidatud tagajärjest, siis juba paar kuud hiljem tegi Vaike Aavik mitu rekordiparandust. Enne kui alustati sõitu üleliidulistele koolinoorte esivõistlustele Arhangelski, uisutas V. Aavik kontrollvõistlustel 500 meetrit 1 minuti 20,3 sekundiga ja mõned nädalad hiljem veelgi 9,2 sekundit kiiremini. Arhangelskis oli tema tulemuseks juba 1.05,0.

Ei möödunud kuigi palju aega ja naisuisutajad jõudsid alla ühe minuti piiri. 1947. aastal fikseeriti Eesti NSV rekordiks 59,0 sekundit. Selle autoriks oli Vaike Aavik, kelle meisterlikkus tõusis iga aastaga üha rohkem.

1951. aasta Eesti meistrivõistlustel uisutasid juba neli sportlast 500 meetrit minutist kiiremini. Parim oli tookordne rekordiomanik Ingeborg Ernstson, kelle tulemuseks märgiti 57,6 sekundit. Veel samal aastal viis I. Ernstson rekordi 55,5 sekundile.

Järgmisel hooajal muudatusi ei toimunud. Alles 1954. aastal üllatas Eesti—Läti sõpruskohtumisel Riias 17-aastane Milvi Kadarpik, kes uisutas 500 meetrit 54,0 sekundiga. Seegi polnud veel piiriks. Sama aasta Eesti meistrivõistlustel Aegviidus läbis M. Kadarpik distantsi sekundi võrra kiiremini. 1957. aastal kärpis Hille Sarapuu seda 50,2 sekundile, mis kuulus juba üleliidulisse klassi, ja näitas, et naiskiiruisutajad olid sõjajärgseil aastail teinud suuri edusamme. 11 aasta jooksul paranes rekord 500 meetri uisutamises 46,8 sekundi võrra. 1960. aastal läbis ka T. Brõnova 500 meetrit 50,2 sekundiga.

Rääkisime ainult 500 meetrist. Juurde võib lisada, et praegu on kõigil distantsidel naisvõistlejate rekordid tunduvalt paremad kui meeste tagajärjed 1946. aasta Eesti meistrivõistlustel.

Eriti ilmekalt näitavad naisuisutajate arengut viie ja kümne parema uisutaja keskmised tulemused. 1948. aastal oli 1000 meetris viie parema keskmine 2.20,34, 1955. aastal aga kümne keskmine 2.03,88 ja 1960. aastal 1.56,6. 1500 meetri uisutamises olid need arvud vastavalt 3.43,26, 3.18,21 ja 3.00,9, 3000 meetris veelgi paremad: 8.04,06, 6.45,17 ja 6.26,0.

Siinjuures on huvitav märkida, et 1952. aastal olid Eesti NSV meistrivõistlustel esikohtadele tulnud naissportlaste tagajärjed nõrgemad kui 1960. a. kümne keskmine. Nii võitis I. Ernstson siis 500 meetrit 58,5 sekundiga, kuid 1960. aastal oli kümne keskmine 55,6 sekundit. 1000 meetris oli tema aeg 2.06,2 (1960. aasta kümne keskmine 1.56,6) ja 1500 meetri uisutamises 3.24,5 (3.00,9).

1960. aastal kirjutas suurema osa rekordeist oma nimele Tartu Aparaaditehase tööline Tamara Brõnova. Heade füüsiliste eeldustega mitmekülgne sportlane treenis hoolikalt, lihvis pidevalt sõidutehnikat, arendas jõudu ja vastupidavust. Viimaste aastate tagajärjed näitavad, et Tamara Brõnova pole veel jõudnud oma võimete maksimaalsele piirile.

Meeste arengust annab ülevaate alljärgnev kümne parema uisutaja keskmiste tagajärgede tabel:

Distants	1927. a.	1956. a.	1960. a.
500 m	50,72	48,42	47,2
1 500 m	2.49,2	2.35,21	2.32,6
5 000 m	10.03,33	9.28,83	9.16,9
10 000 m	19.46,53*	19.35,89	19.58,5

* 3 võistleja keskmine

Ülaltoodust selgub, et edasiminek oli suhteliselt kõige väiksem 500 meetri uisutamises. 1927. aastal oli kümne keskmine 50,72, kaks aastat hiljem 50,6. Pärast Suurt Isamaasõda andsid end tunda sõja-aastate raskused. 1947. a. märgiti 10 sportlase keskmiseks 56,6 ja aasta hiljem 52,9 sekundit. Alles 1952. aastal ületati kolmekümnendate aastate tase ja 3—4 hooaega hiljem viidi keskmine juba alla 50 sekundi piiri. 1957. aastal oli meil talv uisutamiseks ebasoodus ja halbadest jääoludest tingituna esines kõigil aladel tagasiminek. Ainult T. Kauniste sai 500 meetri uisutamises tagajärje alla 50 sekundi — 47,4. A. Antson oli 52,1 sekundiga edetabelis teine. Ka 5000 meetris suutis ainult T. Kauniste 9 minuti 08,2 sekundiga jõuda alla 10 minuti piiri. Paremuselt teine oli A. Keerov — 10.09,6. 1959. aastal oli alla 10 minuti mehi juba kolm, kusjuures kümne parema keskmine tagajärg oli 9 minutit 40,4 sekundit. Edasi tulid A. Antsonilt juba niisugused tagajärjed, nagu 1500 m — 2.22,4, 10 000 m — 17.53,7 ja suures mitmevõistluses — 199,971 punkti, mis kuulusid juba maailmaklassi. Peamine ja kõige tähtsam aga oli see, et väikesest entusiastide rühmakesest viis aastakümmet tagasi oli 1960. aasta lõpuks kasvanud Nõukogude Eesti kiiruisutajate pere 4322 liikmele.

See polnud veel piir. Järgnevatel aastatel suurenes uisusportlaste arv ning paranesid nende tagajärjed veelgi.

HEA ALGUS

1961. aastal oli talv visa tulema. Selle talvehooaja üheks tähtsamaks ürituseks oli aga veebruaris Alma-Atas toimuv 9 vennasvabariigi suusatajate-uisutajate matškohtumine. Kuna meil külma ega jääd polnud, siis sõitsid «Kalevi» kiiruisutajad juba varakult Alma-Atasse treenima.

Jaanuari lõpul peeti seal Medeo kõrgrajal kiiruisutamisvõistlused Kasahhi NSV Ministrite Nõukogu auhindadele. Nendest võistlustest võtsid osa ka neli Eesti NSV esindajat: Tamara Brõnova, Ants Antson, Eino Saar ja Jüri Lagle.

Tamara Brõnova sai oma parima tagajärje 1000 m uisutamises. Aeg 1 minut 43,0 sekundit oli uueks vabariigi tippmargiks (teatavasti lähevad rekorditena kinnitamisele ainult harilikel radadel sõidetud ajad). Üldjärjestuses jäi T. Brõnova üheksandaks.

Hästi esines Ants Antson. 1500 meetrit läbis ta 2 minuti 15,4 sekundiga, mis jäigi võistluste parimaks. Antsonile anti üle Kasahhi NSV Ministrite Nõukogu auhind. Seejuures võttis võistlusest osa terve rida NSV Liidu koondise kandidaate.

Teistel aladel olid A. Antsoni tagajärjed järgmised: 500 m — 42,9, 5000 m — 8.25,9, 10 000 m — 18.15,6 ja mitmevõistluses 193,403 punkti. Kõik tagajärjed, välja arvatud 10 000 meetrit, olid uueks vabariigi tipptulemusteks. 10 000 m uisutamise ajal läks ilm sulale ja jää muutus pehmeks. Muidu oleks tulnud ka sel alal kindlasti uus tipptulemus. Mitmevõistluses jäi A. Antson viiendale kohale.

Hästi sõitsid ka J. Lagle ja E. Saar, kes parandasid oma isiklikke tippmarke.

Vaatamata sellele, et vabariigi paremik viibis Alma-Atas, peeti Elvas traditsiooniline matškohtumine Tallinn—Tartu. Tallinna esindus oli parem ja võitis 1566,112 punktiga. Tartu sai punkte 1638,835.

Meestest võitsid üksikud alad: 500 m: E. Vaha (Tartu) — 47,8; 1000 m: N. Valm (Tartu) — 1.48,2; 1500 m: N. Valm — 2.57,4; 3000 m: A. Nurm (Tallinn) — 6.11,2; mitmevõistlus: N. Valm — 224,766 p.

Naistest võitis kõik alad tartlane S. Tiitso: 500 m — 59,4; 1000 m — 2.12,5; 1500 m — 3.33,8 ja mitmevõistlus 196,916.

A. ANTSON MEISTERSPORTLASEKS

5. veebruaril algas Alma-Atas Kasahhi, Kirgiisi, Gruusia, Armeenia, Ukraina, Valgevene, Läti, Leedu ja Eesti NSV talisportlaste matškohtumine. Võisteldi «Spartaki» staadionil.

Naiste 500 m uisutamise võitis «Daugava» esindaja L. Avotina 49,4 sekundiga. T. Brõnova diskvalifitseeriti kurvi lumevalli puudutamise pärast. Meie vabariigi esindajaist oli parim «Kalevi» esindaja I. Drell, kes jäi 51,8 sekundiga kolmeteistkümnendale kohale.

1500 meetri uisutamises tuli T. Brõnova 2 minuti 39,2 sekundiga teisele kohale. Tema tagajärg oli ühtlasi uueks vabariigi tippajaks. 1500 meetris oli 2 minuti 36,0 sekundiga esimene «Daugava» sportlane A. Gulite.

H. Ruubel püsis rohkem kui kümme aastat Eesti kiiruisutajate paremiku hulgas, kuid kunagi ei õnnestunud tal võita meistritiitlit

Sprint oli Hugo Keldri lemmikalaks

Milvi Kadarpikuga algas uus ajajärk Eesti NSV naiste kiiruisutamises

1955. aastal üllatas Avo Nurm, võites vabariigi meistritiitli

Hille Sarapuu tuli kahel korral vabariigi meistriks ja püstitas rekordeid. Siis pööras ta uisutamisele selja, hakkas tegelema mootorispordiga ja sai sel alal meistersportlaseks

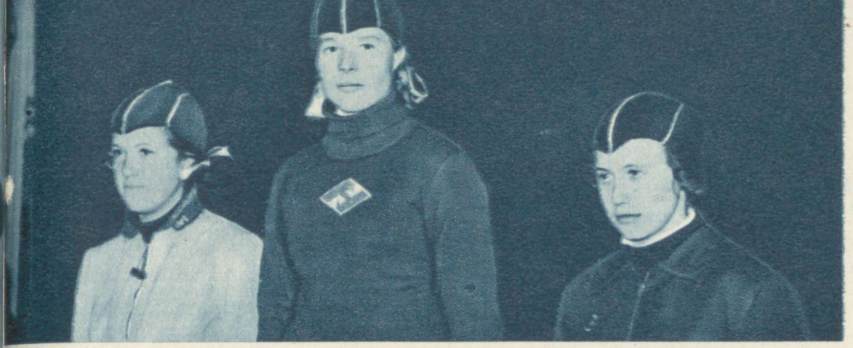

Kadrioru staadionil peetud 1955. aasta meistrivõistluste kolm paremat naiskiiruisutajat Hille Sarapuu, Silvi Laurits ja Reet Mäevere

Kui Ingeborg Ernstson lõpetas oma võistlejatee, oli tema bilansis kaks esi- ja kaks teist kohta vabariigi meistrivõistlustel

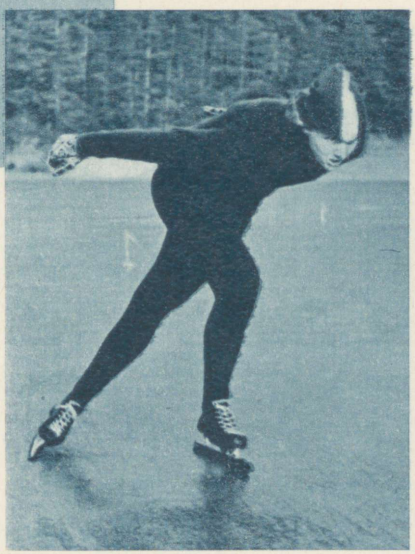

Esimese Eesti NSV naiskiiruisuta
käis Medeo jäärada proovimas
Mai Valdin.
Tulemus: kolm uut vabariigi rek

Jüri Lagle purustas 1960. aastal Alma-Ata jääradadel N. Matvejevile kuulunud vabariigi rekordi 1500 meetri uisutamises

Komeedina kerkis meie naiskiiruisutajate esiritta Tamara Brõnova ja sellest ajast alates polnud vabariigi rekorditel enam püsi

Eesti kõigi aegade parim kiiruisutaja Ants Antson

Teisel võistluspäeval võitis A. Gulite ka 1000 ja 3000 meetri uisutamise vastavalt 1 minuti 41,1 ja 5 minuti 32,4 sekundiga. Ta võitis ka mitmevõistluse 207,450 punktiga. Teine oli L. Avotina — 211,516 ja kolmas G. Romanova («Enbek») — 212,700 punktiga. Eesti NSV esindajad järjestusid: 12. M. Valdin — 222,199 p., 16. I. Drell — 223,666 p. (mõlemad «Kalev»), 18. S. Laurits («Jõud») — 230,460 p.

Üksikaladel oli T. Brõnova 1000 meetri uisutamises vabariigi uue tipptagajärjega 1.41,8 kolmas ja 3000 meetris samuti uue tippajaga 5.47,0 kuues. Kui T. Brõnoval poleks äpardunud 500 meetri uisutamine, oleks ta saavutanud mitmevõistluses teise koha.

Meeste aladel olid 500 meetri uisutamises paremad kohalikud sportlased, kes võitsid kuus esimest kohta. Parim oli V. Nikiforov (Kasahhi «Spartak») 42,2 sekundiga. Meie vabariigi esindajad reastusid: 11. A. Antson — 44,2; 19. J. Lagle — 45,3; 28. V. Volmer («Jõud») — 45,8.

5000 meetrit võitis 8 minuti 15,4 sekundiga V. Geiderihh (Kasahhi «Burevestnik»). A. Antson oli 8 minuti 22,7 sekundiga kolmas. Tema aeg oli vabariigi uus tipptagajärg.

1500 meetri uisutamises oodati A. Antsonilt eelmiste võistluste põhjal eriti head tagajärge. Kuid ka neljas koht 2 minuti 19,4 sekundiga polnud suurkonkurentsis halb. Võitis O. Šabarov (Kasahhi «Burevestnik») 2.17,7. Teistest eestlastest sõitis edukamini J. Lagle, kes jäi 2 minuti 22,2 sekundiga üheteistkümnendaks.

Nüüd oodati, mida suudab A. Antson 10 000 meetri uisutamises. Et täita meistersportlase normi, oli tal vaja läbida distants 17 minuti 41 sekundiga. Käegakatsutavas läheduses oli ka kolmas koht mitmevõistluses. A. Antsoni tulemuseks fikseeriti 17 minutit 38,4 sekundit ning ta jäi V. Geiderihhi (17.14,5) ja O. Šabarovi (17.25,8) järel 10 000 meetris kolmandaks. Kokkuvõttes kogus ta 194,0 punkti ja täitis meistersportlase normi. Mitmevõistluses tuli aga siiski napilt leppida neljanda kohaga. Võistlejad reastusid: 1. O. Šabarov — 191,410 p., 2. V. Geiderihh — 191,531 p., 3. E. Matussevitš (Valgevene «Dünamo») — 193,753 p. ja 4. A. Antson — 193,861 punkti. Teistest eestlastest oli 13. J. Lagle — 200,775 p., 18. T. Kauniste — 203,158 p.

Spordiühingutest (liiduvabariikide vahel arvestust ei peetud) võitis kiiruisutamise Kasahhi «Burevestnik». Teiseks jäi Kasahhi «Spartak» ja kolmandaks «Daugava». «Kalev» oli neljas ja «Jõud» seitsmes. Üldse võttis kiiruisutamisest osa 11 võistkonda.

Halbade ilmade tõttu jäid 1961. aastal meie vabariigis ära mitmed võistlused. Ka Eesti NSV talispartakiaadi kiiruisutamisvõistlused jäid pidamata.

Veebruari lõpul kogunes aga uisutajate paremik siiski

Elvasse, et selgitada vabariigi meistreid individuaalarvestuses. Startis 15 naist ja 20 meest.

Meistritiitlid võitsid Tamara Brõnova ja Ants Antson. T. Brõnova oli kõigil neljal alal parim ja kogus 231,283 punkti. 2. M. Valdin — 238,749 ja 3. I. Drell — 240,482 p. Meestest võitis 500 meetri uisutamise V. Volmer ja 1500 meetri uisutamise J. Lagle, kuna A. Antson kukkus. Ülejäänud aladel oli aga A. Antson kindlalt parem ja sai mitmevõistluses 217,653 punkti. Halva jää tõttu oli tulemus loomulikult kesine. A. Antsonile järgnesid J. Lagle ja T. Kauniste vastavalt 220,401 ja 220,993 punktiga.

Mõned päevad hiljem suudeti Elvas läbi viia ka traditsiooniline Eesti-Läti matškohtumine kiiruisutamises. Ilm oli küll väga soe ja teisel päeval asendati pehme jää tõttu meeste 10 000 meetrit 3000 meetri uisutamisega, kuid võistlus viidi siiski lõpuni.

Naistest konkureerisid esikohale Läti NSV esindajad L. Avotina ja A. Gulite ning Eesti NSV-st T. Brõnova. 500 meetrit võitis 50,7 sekundiga T. Brõnova, 1500 meetrit aga Gulite 2 minuti 47,1 sekundiga. 1000 ja 3000 meetri uisutamises oli parim Avotina (1.48,1 ja 6.00,5).

Mitmevõistluses jagunesid kohad: 1. L. Avotina — 220,999, 2. A. Gulite — 221,766 ja 3. T. Brõnova — 222,283 p.

Meestest võitis A. Antson kõik neli ala: 500 m — 46,0, 5000 m — 9.00,1, 1500 m — 2.31,3 ja 3000 m — 5.30,3. Mitmevõistluses sai A. Antson 205,493 punkti. Teine oli Läti esindaja J. Duvin — 209,366 p. ja kolmas J. Lagle — 209,779 p.

Neidudest tuli esimeseks eestlane V. Jaagus 257,133 p. ja noormeestest lätlane B. Elnion 222,400 punktiga.

Kokkuvõttes võitis matškohtumise Eesti NSV punktide vahekorraga 3724,059 : 3784,090. Seega revanšeeriti ka Alma-Atas 9 liiduvabariigi matškohtumisel saadud kaotus «Daugavale», kes oli seal «Kalevi» ees kolmas. Elvas startisid aga peamiselt needsamad uisutajad kes Alma-Ataski.

Kokkuvõttes parandasid vabariigi uisutajad 1960. aastaga võrreldes oma tagajärgi tublisti. Toome võrdlevad andmed 10 parema keskmise kohta.

Mehed		Naised	
1960. a.	1961. a.	1960. a.	1961. a.
500 m — 47,2	46,4	500 m — 55,6	54,4
1500 m — 2.32,6	2.28,0	1000 m — 1.56,6	1.55,8
3000 m — 5.36,3	5.43,2	1500 m — 3.00,9	2.58,9
5000 m — 9.16,9	9.02,3	3000 m — 6.26,0	6.14,3
10 000 m — 19.58,5	18.50,8		

Meie sportlaste nimesid võidi juba kanda maailma edetabelisse. Nii oli A. Antson 500 meetris 42,9 sekundiga 26.—29., ja 1500 meetris ajaga 2 minutit 15,4 sekundit koguni seitsmes.

Naistest oli T. Brõnova 1000 meetris 1 minuti 41,8 sekundiga 26. ja 1500 meetris 2 minuti 39,2 sekundiga 23.

1961.—1962. aasta hooaeg oli võistlusterohke. Seejuures püstitati peaaegu igal võistlusel uusi vabariiklikke rekordeid. Ants Antson ja Tamara Brõnova astusid jälle suure sammu edasi oma spordimeisterlikkuse tõstmisel. Pealegi oli 1962. a. NSV Liidu rahvaste I talispartakiaadi aasta, mis kohustas hoolikalt treenima.

Vabariigi uisutajad sõitsid detsembris Tšeljabinskisse talispartakiaadiks ette valmistuma. Kontrollvõistlusel koos Gruusia NSV ja Valgevene NSV esindusega püstitati tervelt 16 vabariiklikku rekordit. Seejuures olid Antsoni 1500 meetri tagajärg 2 minutit 16,5 sekundit ja 3000 meetri aeg 4 minutit 51,4 sekundit hooaja parimad maailmas. Hea oli ka väikese mitmevõistluse punktide kogusumma — 188,866. J. Lagle ja V. Volmer said 198,969 ja 199,400 punkti. Naistest sai T. Brõnova 216,000 punkti ja tal jäi meistrinormist puudu vaid 3 punkti. Neljanda kiiruisutajana vabariigis täitis Silvi Laurits, kes oli kümme aastat tegelnud uisutamisega, esimese spordijärgu. Ta sai mitmevõistluses 223,050 punkti. Varem olid naistest esimese järgu täitnud vaid H. Sarapuu, M. Valdin ja T. Brõnova.

Jaanuaris startis A. Antson Gorkis NSV Liidu meistrivõistlustel. Tema tagajärjed olid: 500 m — 44,8 (21.—23. koht), 1500 m — 2.26,5 (12. koht), 5000 m — 8.39,8 (15. koht), 10 000 m — 18.15,5 (7. koht). Mitmevõistluses jäi Antson 200,388 punktiga kolmeteistkümnendaks ning ta arvati NSV Liidu koondise kandidaatide hulka.

Umbes samal ajal toimus Elva jäärajal traditsiooniline Tallinn—Tartu ja «Jõu» matškohtumine. Võitis Tallinn 1579,315 punktiga. Maanoored jäid 1643,364 punktiga teiseks ja Tartu kolmandaks — 1723,629 punkti.

Jaanuari lõpul peeti Alma-Atas naiste üleliidulised meistrivõistlused, millest võttis osa ka meie vabariigi esindaja Tamara Brõnova. Ta täitis mitmevõistluses 204,716 punktiga meistersportlase normi. Kõik tema tagajärjed: 500 m — 48,9; 1000 m — 1.40,5; 1500 m — 2.33,2 ja 3000 m — 5.27,0 olid uued vabariigi tipptulemused.

Ants Antson startis aga jälle Medeos, kus ta teist korda võttis osa võistlustest Kasahhi NSV Ministrite Nõukogu auhinnale. 500 meetrit uisutas ta 1,3 sekundit aeglasemalt kui eelmisel aastal ja jäi 44,2 sekundiga 19-ndaks.

5000 meetri uisutamine läks paremini, Kasahhi NSV esindaja V. Geiderihhi järel tuli ta 8 minuti 21,6 sekundiga teiseks.

Teisel võistluspäeval parandas Antson 1500 meetris küll oma tipptagajärge ja sai hea aja 2 minutit 13,8 sekundit, kuid sellega saavutas ta seekord ainult viienda koha.

10 000 meetrit uisutasid V. Geiderihh ja A. Antson paaris.

Võit kuulus almaataalasele — 16.59,2, kuid Antson sai jälle päeva teise tagajärje — 17.08,2.

Mitmevõistluse võitis G. Voronin — 189,035 p., 2. V. Geiderihh — 189,956 p. ja 3. A. Antson — 190,370 punkti. Antsonile anti üle ka Kasahhi NSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukiri heade saavutuste eest.

Veebruari algul kogunesid Läti ja Eesti NSV paremad kiiruisutajad Cēsisesse, järjekordsele Eesti-Läti matškohtumisele. Kuigi meie vabariigi koondisest puudus Ants Antson, võideti kohtumine 3615,970 : 3656,576.

Vabariigi uisutamistreeneri O. Olmani arvates aga polnud põhjust rõõmustamiseks. Matškohtumine näitas, et lõunanaabrite reservid on paremad, neil on hulgaliselt noori poisse ja tüdrukuid, kellest võivad areneda andekad kiiruisutajad. Meil aga sellised reservid praegu puuduvad.

Umbes samal ajal viibis A. Antson Tšeljabinskis, kus toimusid üleliidulised üliõpilaste kiiruisutamisvõistlused. Tallinna Pedagoogilise Instituudi üliõpilane Ants Antson tuli Nõukogudemaa üliõpilasmeistriks. Ta võitis kaks ala: 5000 m — 8.16,8 ja 10 000 m — 17.20,6. Mitmevõistluses kogus ta 192,043 punkti. Kõik need tagajärjed, samuti Antsoni 500 meetri aeg 44,2 sekundit, olid uuteks Eesti NSV rekorditeks.

15. veebruaril algasid Elvas vabariikliku talispartakiaadi kiiruisutamisvõistlused. Mitmevõistluse arvestust seekord ei peetud. Iga ala neli paremat naist ja viis meest arvati vabariigi koondisesse, kes esindasid Eesti NSV-d NSV Liidu rahvaste I talispartakiaadil.

Startis 22 naist ja 31 meest. Naistest võitis esimesel päeval 500 ja 1500 meetrit T. Brõnova — 54,2 ja 2.58,0. Meestest 500 ja 5000 meetrit A. Antson — 46,9 ja 9.14,8.

Ka teisel päeval olid mõlemad võidukad. T. Brõnova läbis 1000 meetrit 1 minuti 51,2 ja 3000 meetrit 6 minuti 20,6 sekundiga. A. Antson aga sai esikoha 2 minuti 22,4 sekundiga 1500 meetri ja 18 minuti 40,3 sekundiga 10 000 meetri uisutamises.

Märtsi algul Sverdlovskis korraldatud I talispartakiaadil meie kiiruisutajatel n.-ö. ei vedanud. 10 000 meetri uisutamise ajal katkestati sooja ilma tõttu võistlused. Enne seda näidatud tulemused läksid arvesse. Eestlastest oli aga startinud ainult üks võistleja. Seetõttu langes vabariigi kiiruisutamiskoondis loodetud viienda koha asemel seitsmendaks.

Pärast talispartakiaadi sõitsid vabariigi paremad kiiruisutajad veel Kirovisse, kus võisteldi iga-aastastel S. M. Kirovi mälestusvõistlustel. Seal püstitati veel kaks uut Eesti NSV rekordit. Nendeks olid T. Brõnova 215,700 punkti mitmevõistluses ja A. Antsoni tagajärg 43,6 sekundit 500 meetri uisutamises. Mitmevõistluses sai A. Antson 196,906 punktiga neljanda koha.

Kõigi hooaja jooksul saavutatud tagajärgede põhjal võeti A. Antson NSV Liidu koondise kandidaatide hulka.

Maailma kõrgradadel saavutatud tulemuste edetabelis oli A. Antson 1500 meetris (2.13,8) üheksas, 10 000 meetris (17.08,2) kolmas ja mitmevõistluses seitsmes. Harilike jääradade arvestuses aga olid A. Antsoni kohad järgmised: 1500 m — 2.26,3 (19.), 5000 m — 8.15,4 (21.) ja mitmevõistlus — 192,043 p. (21.).

Peab märkima, et kõik need tulemused on uisutatud väljaspool vabariigi piire. Meil vabariigis polnud, välja arvatud Elva, korralikku uisurada.

1963. AASTA HOOAEG

Tegelikult alustasid meie kiiruisutajad uut hooaega juba vana aasta lõpul. Ants Antson sõitis Kirovisse, kus ta proovis oma võimeid koos NSV Liidu tugevamatega. Esimesed tagajärjed olid: 500 m — 44,4, 1500 m — 2.32,2, 5000 m — 8.36,7 ja 10 000 m — 17.21,3. Kõigi nendega ja ka mitmevõistluse punktide kogusummaga 195,878 võis hooaja algul rahule jääda.

Alates 1963. aastast tehti muudatus vabariiklike rekordite arvestuses. Rekordeiks registreeritakse ainult need tagajärjed, mis kiiruisutajad saavutavad oma vabariigi uisuradadel. Nii jäid ka kalevlase Tamara Brõnova tulemused, mis ta saavutas aastavahetusel Tšeljabinskis «Burevestniku» üleliidulise koondise katsevõistlustel, lihtsalt ainult tipptulemusteks. Tema tagajärjed olid: 500 m — 49,0, 3000 m — 5.44,2 ja mitmevõistluses 213,532 punkti.

Jaanuari keskpaiku peeti Alma-Atas NSV Liidu meistrivõistlused kiiruisutamises. Kuigi A. Antson, kes seal startis, sai parima tagajärje ainult 10 000 m uisutamises: 12. koht — aeg 17.17,3, võeti ta NSV Liidu teise koondisesse. Nii tuli A. Antsonil peatselt sõita Oslosse NSV Liidu ja Norra maavõistlusele. Seega oli A. Antson esimene vabariigi kiiruisutaja, kes pääses NSV Liidu koondisesse ja kaitses Nõukogudemaa spordiau väljaspool kodumaa piire.

26. ja 27. jaanuaril võistleski A. Antson Oslos Bisleti staadionil. 500 meetrit uisutas A. Antson paaris F.-A. Maieriga ja võitis ajaga 44,0. (Üldjärjestuses 15. koht.) 5000 meetrit tuli A. Antsonil uisutada koos S. Stianseniga. Viimane oli 8 minuti 02,2 sekundiga parem, A. Antsoni tagajärg — 8.10,8 ja 12. koht.

1500 meetris oli meie kiiruisutaja nr. 1 paarimeheks jälle F.-A. Maier. Võitis norralane. Ajad vastavalt 2.12,0 ja 2.16,3. A. Antson oli 15. ehk eelviimane.

Uisumaratonis kaotas A. Antson P.-I. Moele umbes poole ringiga. Ajad vastavalt 16.38,3 ja 17.03,6. Viimane tagajärg andis meie vabariigi esindajale 9. koha. Mitmevõistluses sai Antson uueks tipptulemuseks 189,693 punkti.

Maavõistlusel saavutasid norralased lausa fantastilisi tagajärgi. Kolm meest ületasid mitmevõistluses senise K. Johanneseni maailmarekordi. N. Ååness sai 180,560 ja F.-A. Maier 181,625 punkti. Maavõistluse võitis Norra punktide vahekorraga 215 : 109.

1963. aastal peeti traditsiooniline Tallinn—Tartu—«Jõud» matškohtumine Tartus Tamme staadionil. Tagajärjed olid võrdlemisi keskpärased. Naiste mitmevõistluse võitis T. Brõnova äraoleku tõttu S. Laurits («Jõud») 245,533 punktiga ja meeste mitmevõistluse A. Antson 208,413 punktiga. Koondistest oli jälle võidukas Tallinn, «Jõud» tuli teiseks, kuna Tartu võistkond jäi viimaseks.

Möödus veidi aega ja veebruaris olid meie uisutajatel jälle ees suurvõistlused. Seekord sõitsid Läti ja Eesti parimad Sillamäele, kus kohalike spordientusiastide initsiatiivil valmis suurepärane kiiruisutamisrada.

Tänu sellele täitis A. Antson ka oma vabariigis meistrinormi ja püstitas kokku viis Eesti NSV rekordit. A. Antsoni uuteks rekorditeks olid: 500 m — 45,0; 1500 m — 2.22,4; 5000 m — 8.40,0; 10 000 m — 17.26,8 ja mitmevõistluses — 196,806 punkti. Mitmevõistluse kaks järgmist kohta kuulusid lätlastele: 2. J. Duvin — 204,880 p. ja 3. J. Leitis — 213,953 punkti.

Naiste mitmevõistluse võitis T. Bogunova (Läti) — 223,616 punktiga S. Lauritsa ees, kes sai 226,682 punkti. Seejuures oli S. Lauritsa aeg 5 minutit 55,3 sekundit uueks Eesti NSV rekordiks 3000 meetri uisutamises.

Noormeestest oli mitmevõistluses parim eestlane M. Saks ja tütarlastest Läti NSV esindaja N. Polakova.

Matškohtumise võitis Läti NSV 3443,954 punktiga Eesti NSV 3448,593 punkti vastu.

Möödus nädal ja uuesti võisid Sillamäe töötajad näha vabariigi paremate kiiruisutajate kihutamist. Seekord selgitati, kes saavad Eesti NSV meistritiitlid.

Naistest oli Tamara Brõnova olnud haiguse tõttu pikemat aega uisurajalt eemal. Nüüd ei olnud ta veel oma endist vormi suutnud taastada. Kolmel alal pidi ta leppima 2.—3. kohaga ja võitis ainult 1000 meetrit 1 minuti 52,0 sekundiga. 500 ja 1500 meetri uisutamises oli parim «Jõu» esindaja Silvi Laurits vastavalt 53,0 sekundi ja 2 minuti 50,2 sekundiga, kuna 3000 meetris sai 6 minuti 01,8 sekundiga esikoha Mai Valdin.

Eesti meistriks tuli aga S. Laurits 226,433 punktiga. Järgnesid T. Brõnova ja M. Valdin.

Meestest oli Ants Antson väljaspool konkurentsi. Ta võitis kõik alad, kogus mitmevõistluses 197,110 punkti ja tuli vabariigi meistriks. Antsoni tagajärjed 1500 meetri (2.21,9) ja 5000 meetri uisutamises (8.28,7) olid uuteks rekorditeks.

Hästi esinesid tartlased Aleksander Keerov ja Jaan Raven.

Eriti hea oli Keerovi tagajärg 8 minutit 50,4 sekundit 5000 meetris. Mitmevõistluses said A. Keerov ja J. Raven teise ja kolmanda koha.

Veebruari lõpul startisid meie uisutajad Elvas ametiühingute XV talispartakiaadi individuaal-meistrivõistlustel. Osavõtjaid oli vähe, kõigest paarikümne ümber.

Jälle oli hoos A. Antson. 3000 meetri tagajärg 5 minutit 08,9 sekundit ja 197,846 punkti väikeses mitmevõistluses olid uuteks rekorditeks. Teine oli A. Keerov — 210,409 ja kolmas E. Vaha — 212,839 punktiga.

Naistest võitis Mai Valdin.

1963. aastal võisteldi ka Väimela Zoo-Veterinaartehnikumi uisurajal, kus selgusid Eesti NSV maanoorte talispartakiaadi võitjad. Nendeks olid naistest Silvi Laurits 230,049 punkti ja meestest Aleksander Keerov 213,653 punktiga.

Hooaja lõpp-punktiks olid Tšeljabinskis ametiühingute üleliidulised talispartakiaadi finaalvõistlused. Meie vabariigi esindajad Ants Antson ja Mai Valdin esinesid seal võrdlemisi tagasihoidlikult. A. Antson tuli 10 000 meetri uisutamises 17 minuti 06,2 sekundiga viiendale kohale. Mitmevõistluses jäi ta 193,490 punktiga kaheksandaks.

Hooaeg lõppes, kuid kindlasti polnud meie paremad kiiruisutajad, eriti Ants Antson, öelnud oma viimast sõna. Lõpuks mõni näide tema arenguteest. 1955. aastal läbis ta 500 meetrit 63,3 sekundiga, 1963. aastal 43,6 sekundiga. Või võtame 1500 meetrit: 1955. a. — 3.20,0, 1963. a. — 2.16,3. Eriti ilmekas on aga mitmevõistluse tulemuste kasv. 1956. a. — 231,726 p., 1960. a. — 199,471 p., 1963. a. — 189,693 punkti. Selleni on Ants Antson jõudnud tänu mitmekülgsele aastaringsele treeningule ja suurele visadusele.

Ootame temalt ja ka teistelt meie noortelt uusi suurtagajärgi kiiruisutamises.

ILUUISUTAMINE

LÄBI MITME SAJANDI

Käesoleva raamatu esimeses osas peatusime lühidalt uisuspordi ajaloo algaastatel, rääkisime mitmesugustest uiskudest ja nende kasutamise viisidest. Tol ajal oli raske eraldada kiiruisutamist iluuisutamisest. Kuid mida rohkem uisutamine kui spordiala levis ja mida rohkem täiendati uiske, seda kiiremini hakkasid uisuspordi harrastajad eralduma kahte leeri: ühed, keda meelitas kiire kihutamine, ja teised, keda võlus aeglane kaarte ning muude figuuride joonistamine jääle. Paljudes maades leidis see eraldumine aset eri aegadel. Seepärast peatumegi lühidalt iluuisutamise kujunemisel erinevates riikides.

Holland jääb ajalukku maana, kus esimesena võeti uisud kasutusele nii praktilistel kui ka sportlikel eesmärkidel. Kuigi seal tehti ka esimesi samme iluuisutamises, oli Hollandil siiski vähe kaasa rääkida iluuisutamise lõplikul väljaarenemisel.

Ajaloost on teada, et Cromwelli päevil Hollandis pagenduses viibinud Stuartite suguvõsa liikmed huvitusid uisutamisest kui lõbusast talveajaviitest. Inglise kuninga Charles II poeg, Monmouthi hertsog, olevat Hollandi kuninglikule õukonnale õpetanud inglise tantse, vastutasuks aga tutvustati inglasi uisutamisega.

Monmouthi hertsogit nähti tihti jääl koos Oranje printsessiga, kes etendas Hollandis silmapaistvat osa iluuisutamise populariseerimisel. Printsess oli esimene, kes leidis olevat vajaliku kasutada uisutamisel eririietust. Tal jätkus julgust asendada pikka, maani volditud seelikut põlvedeni ulatuvaga ja seda ajal, mil põlve näitamist daami poolt loeti häbistavaks. Hollandis seda siiski pahaks ei pandud, saadi aru, et kunsti parem esitamine vajas kergemat riietust. Kirikusulased aga nimetasid niisugust vabadust kõlvatuks. Peagi tehti printsessile tema eksisamm selgeks ja taas tuli naistel uisutada maani ulatuvas seelikus.

Kuid avaakord oli kõlanud. Järgnes iluuisutamise tehnika täiustamine ja vormi rikastamine kuni kaasaegse plastilisuse ja rütmikuseni.

Inglismaal peetakse iluuisutamise algaastaiks XVII sajandi keskpaika, mil pärast Stuartite naasmist Inglismaale tõrjusid Hollandi metallteraga puu-uisud välja seni kasutamisel olnud luu-uisud. Inglased pikendasid uisu kanda ja andsid terale väikese kumeruse. Selle tulemusena puudutas uisutera jääd ainult 5 sm ulatuses. Kui varem sai uiskudel sooritada vaid suuri lamedaid kaari, siis täiendatud uisk võimaldas teha juba väiksema raadiusega ringe. Iluuisutamine muutus mitmekesisemaks.

Inglased asutasid ka 1742. aastal esimese uisuklubi maailmas — Edinburgh Skating Club Šotimaal. 30 aastat hiljem andis leitnant Robert Jones välja raamatu, kus kirjeldati iluuisutamise elemente. Seal oli juttu kaarest, vahetuskaarest ja kolmikust. R. Jones rõhutas muide veendunult, et iluuisutamine on ainult meeste ala. Sellest ajast peale viidi iluuisutamine kui spordiala Inglismaal kindlatesse raamidesse, mille sugemeid kannab isegi praegu kohati tarvituselolev range inglise stiil. Algul oli see stiil võrdlemisi vaba, poseeriti rõhutatult ülal hoitud käte ja vaba jalaga. Vähehaaval muutus aga hoiak kangeks. Ülepingutatud keha, põlvest sirge sõidujalg ja keha juures hoitud käed iseloomustasid inglise stiili. Niisuguse hoiaku tõttu kujunesid sõidetud kaared ülisuurteks, mille sooritamine nõudis suurt hoogu ja tugevat tõuget, pöörded kujunesid nurgeliseks ja ebapuhtaks.

Inglased jäid kaua aega truuks oma stiilile. Alles 1898. aastal, kui Londonis peeti esimesed maailmameistrivõistlused, kus esinesid austerlane G. Hügel, sakslane G. Fuchs ja rootslane H. Grenander, veendusid inglased oma stiili puudustes. Värske maailmameister H. Grenander jäi Londoni elama. Tema initsiatiivil sai Inglismaal alguse nn. kontinentaalstiil, mis kujutas endast mitme voolu segu.

Prantsusmaal muutus iluuisutamine mõned aastad pärast inglase Robert Jonesi raamatu ilmumist moodsaks meelelahutuseks. Omandanud populaarsuse Louis XVI (1774—1792) õukonnas, leidis iluuisutamine peagi tee aristokraatlikesse ringkondadesse, kaupmeeste hulka, sõjaväkke ja lõpuks laiadesse rahvahulkadesse. Selle ajastu üheks silmapaistvamaks naisuisutajaks peeti Marie Antoinette'i.

Nagu kogu feodaalmaailmas, nii peeti ka Prantsusmaal spordi harrastamist naiste poolt ebasündsaks. Ainult tänu Prantsuse revolutsioonile ja sellega kaasnenud vabamatele vaadetele leidis iluuisutamine naiste hulgas suhteliselt suuremat tunnustust ja laienes pidevalt ilma pikkade mõõnaperioodideta.

Iluuisutamine, mis kandus Inglismaalt üle La Manche'i Prantsusmaale, koosnes tookord mõnest lihtsast, kõige rangemas kivistunud poosis sõidetavast kaarest ja pöördest. Hiljem andis Prantsusmaa sellele juurde lõunamaise temperamendiga rahvale omase elavuse ja painduvuse. Öeldakse, et Inglismaa lõi ilu-

uisutamise kui teaduse, Prantsusmaa vormis selle edasi kunstiks, mis sisaldas tohutul arvul mitmesuguseid pöördeid, kaari ja kombinatsioone. Olulist tähtsust omas uisutamises nüüd graatsia. Ja niisugusena levis iluuisutamine Napoleoni valitsemisperioodil üle kogu Euroopa.

Kes tol ajal nägi iluuisutamist, see nakatus kohe selle võlust ja tahtis ise tingimata proovida. Seal oli elegantne aadlik, kelle ebaõnnestunud katseid muiates jälgisid kaldal viibinud õukondlased. Samas liuglesid siia-sinna lornjettidega keigarid, püüdes ebakindlalt jäljendada vigursõidu elemente. Väljaspool lossiaedu katsetasid tavalised linnakodanikud, püüdes pilliroost kepi najal tungida iluuisutamise saladustesse. Oli ka üksikuid tõusikuid, kes ilmusid jääle arvukate teenijate saatel. Viimaste ülesandeks oli rahvast keppidega laiali ajada, et peremees saaks jääl vabalt liuelda.

XIX sajandi esimesel poolel ilmus J. Garcini sulest esimene prantsuskeelne iluuisutamise õpik, kus kõik sõidudetailid leidsid põhjalikku käsitlust. Autor nägi selles spordiharrastuses teaduslikku ilu. Ta õppis seda kogu täiuslikkuses ja püüdis omalt poolt anda tehnilisi täiendusi. Tema neljakümneaastase töö tulemusena ilmunud õpikus «Le Vrai Patineur» («Tõeline uisutaja») tuleb esile tõsta ka ajaloolist osa, kus esmakordselt tõestatakse iluuisutamise kui kunsti olemasolu. J. Garcin püüdis anda uisutamisele ka termineid. Paljud tema harjutuste elemendid, hüpped, piruetid, sammud, hoiakud kandsid ajaloolisi nimetusi, nagu «Tsepüürose hüpe», «Nümf», «Adonis», «Venus», «Rooma keiser», «Apollo samm» jm. See kõik ei olnud oluline uisutamise enda huvides, kuid lihtsustas tunduvalt uue harjutuse seletamist, kus kordusid üksikud varem kasutatud elemendid.

J. Garcin rõhutas, et sakslased ja hollandlased, kui nad kirjutavad uiskudel oma nime jääle, on artistid, kes võivad pealtvaatajais hämmastust tekitada, mitte aga tõelised kunstnikud, kelle sõidu sujuvus, liigutuste korrapärasus ja plastilisus on naudinguks ja ühtlasi puhkuseks. Kujukalt öeldes on õiged pintslitõmbed jääle õiges värvingus need elemendid, mis muudavad iluuisutamise tõeliseks kunstiks.

J. Garcini raamatus leiame ka esimesi vihjeid paarissõidule — valsile. See oli üles ehitatud rahvatantsu motiividel ja sarnanes varju-uisutamisega, kus partner tegi täpselt samu liigutusi.

Saksamaal olid esimesteks iluuisutamise propageerijateks luuletajad Gottlieb Klopstock ja Johann Wolfgang Goethe. Nad tõstsid iluuisutamist esile kui tervislikku vaba aja veetmise viisi. Eriti agar oli G. Klopstock, kes hea iluuisutajana mainis seda spordiala tihtipeale ka oma kirjanduslikus loomingus. Tema oodid: «Der Eislauf», «Braga» ja «Die Kunst Thialfs», mis on eredateks näideteks G. Klopstocki suurest armastusest ja vai-

mustusest selle spordiala vastu, äratasid kogu maailmas suurt huvi.

G. Klopstocki veenmisel sai ka J. W. Goethest tubli uisutaja. 1775. aastal külastas J. W. Goethe Weimari hertsogit Karl Augustit ja õhutas seal terve hoovkonna uisutama. On säilinud W. von Kaulbachi maal, kus saksa poeet liugleb austajatest piiratuna jõe jääl. Ka luuletaja aastaaegade värssidest loeme ülistust uisutamisele.

Suured teened iluuisutamise arengus on ka saksa pedagoogil Johann Guts Muthsil. Kuigi laialdasem üldsus vaatas iluuisutamisele kui hullumeelsusele ja elukardetavale tegevusele, soovitas Guts Muths oma 1793. aastal ilmunud raamatus «Võimlemine noortele» iluuisutamist kui üht tervislikumat võimlemise vormi, mis omab eriti suurt väärtust vaimu värskendamisele.

1825. aastal nägi ilmavalgust S. Zindeli raamat, kus kirjeldatakse nelja uisutamise varianti: otsesõitu, ülejalasõitu, poolkaart ja pööret. Järeletegijaid leidus, kuigi esialgu ainult meeste hulgas. Naistele peeti iluuisutamist häbiväärseks, pahatihti loobiti julgemaid kividega. Siiski, tänu neile julgetele, asus jääväljadele üha rohkem naisi.

1861. aastal asutati Saksamaal Frankfurdis Maini ääres esimene uisuselts. Samal ajal ilmus ka saksa uisuspordi pioneeri J. Zähleri raamat «Metoodiline uisutamisõpetus mõlemast soost noortele ja vanadele».

Austrias tunti iluuisutamist juba 1680. aastal. Möödus terve sajand enne, kui uisutamine võitis Viinis tõelise populaarsuse. Keisrinna Maria Theresia ajal hakati pidama aadelkonna jäävõidusid. Epildaueri kirjades (1799) väidetakse, et paljud noormehed kirjutavad uiskudega jääle paremini kui kantseleilaua taga sulega. Uisutamine sai järsku moehaiguseks.

1810. aastal esines raamatukaupmees Gräffer sooviga avada üldkasutatav liuväli. Paraku ei leidnud see mõte toetust ametivõimude poolt. Endiselt sõideti tiikidel ja kanalil.

Ka Austrias suhtusid naised iluuisutamisse esialgu umbusklikult. Viini arst P. Frank kirjutab, et kahjuks istuvad noored viinlannad meelsamini ahju taga ja heegeldavad, samal ajal kui hollandi naised uisutavad. Suuresti takistas selle harrastamist tol ajal moes olnud maani kleit. Kui aga üks Viini teatri näitlejataridest söandas jääle ilmuda pikkades pükstes, oli terve linn rabatud. Sellest saadi aga kiiresti üle ja järjest rohkem naisi tuli uiskudega jääle.

1827. aastal andis Gräffer välja raamatu «Kuidas õppida tugevdavat ja õilsat uisutamise kunsti». Raamatu ilmumise tingis konjunktuur — pea iga kolmas viinlane uisutas. Kuid seda hoogu ei jätkunud kauaks. Nagu tavaliselt on moe iga lühike, nii oli see ka uisutamisega. Kolmteist aastat hiljem kurtis juba seesama Gräffer noorte meeste üle, kes meelsamini

istuvad õllekeldris kui uisutavad. Järvedele ja tiikidele ilmusid kuulutused «Uisutamine keelatud». Uuesti elustus uisutamine alles paarkümmend aastat hiljem.

Ameerikas rajasid esimese uisuspordi klubi kohalikud ohvitserid 1849. a. Philadelphias, mis kujunes uisutamise keskuseks. Olemasolevatel andmetel pärinevad sealt ka esimesed täismetallist uisud, mille sünniaastaks peetakse 1848.

Ameeriklane E. V. Bushnell valmistas nii tera kui talla-aluse plaadi terasest. Saapa külge kinnitamiseks kasutati nelja nahkrihma. Veidi hiljem võeti kasutusele klambrid. Nendega vähenes ühtlasi uisu lahtipääsemise oht saapa küljest. Alles sajandi lõpul hakati uiske kinnitama saapa külge kruvidega, mida Vene tsaar Peeter I rakendas juba 1697. aastal oma Hollandist toodud uiskude juures. Edasi võttis täienduste tegemine massilise iseloomu. Ainuüksi 1865. aastal anti Ameerika Ühendriikides välja 200 patenti mitmesugustele uutele uiskudele ja nende pisitäiendustele.

E. V. Bushnelli poolt loodud uisud olid võrreldes praegustega tublisti paksema teraga, lühemad ja kumeramad. Niisugused uisud võimaldasid paindlikuma liikumise, mis oli nn. ameerika stiili juures eriti tähtis. Ameeriklased nägid iluuisutamises ainult artistlikku esinemist, mille tõttu neil puudus oma kindel süsteem ja kool. Nad arendasid vabasõidu elemente: hüppeid, piruette ja tantsusamme tohutu meisterlikkuseni, arvestamata seejuures liikumise ilu, graatsiat ja hoogu. Seda ei võimaldanudki nende uisud, mis olid mõeldud peamiselt tasakaalu säilitamiseks pärast keerukaid hüppeid. Ameeriklased andsid Euroopale küll arvukalt uusi võtteid ja ideid, kuid jäid ise akrobaatiliste trikkide kammitsasse.

Eurooplastele said suurteks eeskujudeks ameeriklased Jackson Haines, Nellie Dean ja Collin Curtis. Neist on Vana Maailma iluuisutamisse kõige rohkem jälgi jätnud Jackson Haines. Viimane sündis Chicagos, kuid elas kuni 17. eluaastani Euroopas, kus ta õppis balletti. Tagasi koju saabunud, tahtis ta hakata tantsuõpetajaks. Siis aga tutvus iluuisutamisega ja sai selle üheks silmapaistvaks viljelejaks. Võitnud järjest kõik demonstratsioonesinemised Ameerikas, omandas ta laialdase kuulsuse. Tema tantsuprogramm koosnes neljast osast: marss, valss, masurka ja kadrill. Tantsides kasutas Haines poolkaari, ussisamme, välkkiireid pöördeid ja väikesi hüppeid, pidades rangelt kinni muusika rütmist.

Esinemiste finaaliks sai omapärane võte. Lõpetanud tantsu, sööstis J. Haines kohe riietusruumi. Publiku aplausi lõpul tuli ta uuesti jääle, võttis hoogu ja sõitis, käed rinnal, uisu välisserval tohutu spiraali — kolm teokarbitaoliselt vähenevat ringi ümber väljaku, ning jäi siis täpselt väljaku keskele seisma. Paljud püüdsid seda korrata, kuid asjatult — ei jätkunud hoogu.

Tekkis müüt imeuiskudest, mis lõpuks siiski kummutati. XIX sajandi 60-aastate lõpul Viinis nägi keegi kohalik elanik, kuidas J. Haines aplausi ajal riietusruumis oma uisku keevas vees soojendas. Probleem oli lahendatud. Tulikuum uisk võimaldaski lõpuspiraalil niisugust uskumatut libisemist.

J. Hainesi esinemised Viinis äratasid uuesti huvi vahepeal unustusse vajunud uisutamise vastu. Tuhanded matkisid J. Hainesi esinemise maneeri. Doktor Körper analüüsis põhjalikult Hainesi iga sammu ja lisas neile omalt poolt uusi kombinatsioone. Kaared muutusid ümaraks, tulid kaheksad, kombineeriti vahetuskaari. Nii tekkisid esimesed koolisõidu harjutused ja nende sooritamise tehnika, mis sai nn. viini kooli nimetuse.

J. Haines esines Berliinis, Prahas, Budapestis, Peterburis ja Stokholmis. Kõikjal avaldas ta oma esinemistega suurt mõju iluuisutamise levimisele ja arendamisele. Viinis jälgis J. Hainesi esinemisi isegi keiser kogu oma õukonnaga. Aasta jooksul, mis oli möödunud tema esimesest esinemisest Austria pealinnas, oli Viinis sirgunud juba terve rida noori võimekaid uisutajaid. Ühe neist, 15-aastase Franz Belazzi, võttis ta kaasa Prahasse. J. Haines ja F. Belazzi pidid esinema Vltava-äärsel uisuväljal. Ootamatult aga saabus erakordne pakane, mis rikkus kõik plaanid. Prahalased leidsid väljapääsu. Linnateatri parterist viidi välja kõik toolid ja avati uksed. 12-kraadise külma juures rajati teatrisaali uisuväli. Nii loodud jäähall oli tulvil pealtvaatajaist ja uisutajad esinesid tohutu menuga.

Jackson Haines suri 1875. aastal järjekordsel turneel Soome. Mälestus temast jäi aga püsima — jäid «Original Haines» uisud ja «Hainesi valss». Täiesti õigustatult peetakse teda üheks kaasaegse iluuisutamise isaks — vabasõidu loojaks.

ESIMESED VÕISTLUSED JA VIINI PROGRAMM

Ajaloolised üleskirjutused viivad meid XVIII sajandi kuuekümnendatesse aastatesse. Sellest ajast pärinevad esimesed teated iluuisutamise võistlustest. Kõneldakse Briti Kuningliku Akadeemia presidendist Benjamin Westist, kes olnud esimeseks Inglismaa meistriks. Võistluste koht, aeg ja iseloom on aga teadmata. Arvatakse, et need toimusid Londonis.

XIX sajandi keskelt on teateid kiir- ja iluuisutamise võistluste kohta Taanis. Võisteldud isegi tagurpidi sõidus enam kui miilipikkusel (1609 m) distantsil, millele järgnenud iluuisutamine. Jääle asetatud erinevate vahemaade järele plokid, mida tuli ületada kukkumata, sooritades nende vahel korralikke pöördeid. Tegelikult sarnanes see rohkem takistussõidule kui iluuisutamisele.

Kuni 1872. aastani kujutasid iluuisutamisvõistlused rohkem demonstratsioonesinemisi. Ühelgi polnud võistluslikku iseloomu. Igaüks püüdis teist ületada ainult kombinatsioonide keerukusega, kusjuures nende puhtusele ei pööratud mingisugust tähelepanu.

1872. aasta jaanuaris korraldas Viini uisuselts esimese rahvusvahelise uisupäeva, kus kiiruisutamise kõrval võisteldi ka iluuisutamises. Võistlused korraldas dr. Körper, kes töötas välja ka esimesed määrused.

Vabasõit, või nagu teda siis nimetati, produktsioonsõit, ei olnud Körperi arvates küllaldane. Ta koostas omalt poolt järgmise koolisõidu kava: kaheksad ühel jalal, kolmikud, vahetuskaared, kahekordsed kolmikud ja silmused. Need sooritati kõigi võistlejate poolt üheaegselt, kus igale võistlejale oli eraldatud lattidega piiratud nelinurk. Lõpuks toimus muusika saatel vabasõit.

Peamisteks konkurentideks olid neil võistlustel dr. Körper ise ja 16-aastane F. Belazzi. Vabasõidu ajal kukkus dr. Körper. Küsivalt vaatas ta kohtunike poole. Need aga kehitasid õlgu ja hüüdsid: «Määrustikus pole kukkumist ette nähtud. Edasi sõita! Kukkumine ei takista võitmast.» See lause on muide kehtinud tänapäevani.

Kohtunikud otsustasid anda dr. Körperile meisteruisutaja tiitli ja kuldmedali. Teise samasuguse kuldmedali sai F. Belazzi. 1879. aastal esinesid võistlejad elektritule valgusel. See oli esmakordne sellelaadne üritus, mis sai tookord suure menu osaliseks.

1881. aastal ilmus dr. Körperi raamat «Jäljed jääl», mis tekitas palju lahkarvamusi. Kaheldi, kas leidub üldse uisutajat, kes oleks suuteline kõiki kirjeldatud harjutusi sooritama. Olukorra lahendamiseks korraldati 1882. aasta jaanuaris nn. rahvusvahelised uisutusharjutuste võistlused. Kavas oli koolisõit, spetsiaalharjutused ja vabasõit. Koolisõit ei toimunud enam kõigile uisutajaile üheaegselt. Sooritada tuli 37 harjutust. Uuteks harjutusteks olid silmustega kaheksa, kolmik vahetuskaarega ja silmus vahetuskaarega. Kohtunikud hindasid kolme palli süsteemis, kusjuures arvestati joonise suurust ja liikumise graatsiat. Spetsiaalharjutuse kirjeldus ja joonis tuli kohtunikele esitada enne võistlusi. Vabasõidu kestuseks oli neli minutit. Võistluste lõpul koguti urni kohtunike salajased hääletussedelid. Kõigi nende eeskirjade autoriks oli dr. Körper ja niisugust võistluste läbiviimise korda hakati hiljem nimetama viini süsteemiks.

Kokku startis neil võistlustel 12 sportlast. Kaksikvõidu said viinlased, Jackson Hainese õpilane L. Frey ja E. Engelmann. Viimane võitis ühtlasi eriauhinna koolisõidus. Kolmandaks jäi norralane Axel Paulsen, kes ei pidanud kinni koolisõidu vasta-

vatest eeskirjadest. Spetsiaalharjutuses jäi ta aga ületamatuks, esitades tänapäevani tuntud poolteiseringilise «Axel Paulseni hüppe». Ka vabasõidus esines norralane suurepärase kindlusega ja võitis pealtvaatajate poolehoiu.

Võistlused näitasid, et dr. Körperi poolt koostatud nn. Viini programm pole sugugi utoopia, ning see jäi muutmatuna kehtima tervelt kolmeteistkümneks aastaks. Alles 1892. aastal loodud Rahvusvaheline Uisutamisliit töötas oma II kongressil 1895. aastal välja uue võistlusmäärustiku.

Raamatus «Jäljed jääl» toodud uisukooli puudused kõrvaldati aga iluuisutamise arengu käigus. Viinlastel olid kõik sõiduharjutused väga napi ulatusega. Neid sai sooritada väikese hooga ja üsna kitsal väljakul. Viini kooli üks paremaid esindajaid, 1892. ja 1894. aasta Euroopa meister E. Engelmann uhkustas sellega, et ta võib terve vabasõidu kava ette kanda söögilauasuurusel jäälapil.

Kui viinlased võisid vabasõidu kava sooritada söögilaual, siis avarate jääväljadega harjunud põhjamaalased kasutasid suure väljaku täielikult ära. Nad sõitsid lihtsaid suuri kaari hoogsalt ilusa vaba kehahoiakuga. Rootslase Henning Grenanderi niisugune esinemine, nn. skandinaavia kool, äratas 1893. aastal Berliinis ja 1895. aastal Londonis suurt tähelepanu.

Põhjamaade kaunist koolist võtsid käesoleva sajandi esimestel aastatel eeskuju sakslased ja nende kannul austerlased. Põhiliselt omandasid nad sealt hoogsa vabasõidu. Norralased ja rootslased olid aga omakorda ametis viini koolisõidu õppimisega, lisades sellele omapoolseid täiendusi. Kaks kooli segunesid ja moodustasid rahvusvahelise stiili. See tuli kasuks mõlemale poolele. Rootslane Ulrich Salchow võitis 1898. aastal Euroopa ja 1901. aastal maailmameistrivõistlused. Selleks aitasid osalt kaasa nii täiendatud viini kool kui ka U. Salchowi enda konstrueeritud uisud. Senised Hainesi uisud laskis ta teha sirgema teraga, mis andis suuremat hoogu vabasõidul, uisuninasse aga lüüa sakid, ilma milleta on praegu iluuisutamist võimatu ette kujutada.

Viini kool kui selline oli oma aja ära elanud. Iluuisutamise areng ise tegi sinna korrektiive. Viini kooli asemele astus nn. uus viini stiil, mida iseloomustas harmooniline, rütmikindel, musikaalne ja temperamendiküllane sõit. Rahvusvahelise kooli ja viini stiili kuulsamaiks esindajaiks olid sakslane Karl Schäfer ja norralanna Sonja Henie.

Kuigi Rahvusvaheline Uisutamisliit asutati juba 1892. aastal, peeti esimesed ametlikud maailmameistrivõistlused iluuisutamises 1896. a. Peterburis. Tookord tuli maailmameistriks sakslane Gilbert Fuchs, edestades napilt austerlast Gustav Hügelit. Austerlane seevastu oli võidukas aastail 1897, 1899 ja 1900. Nii G. Fuchsi kui ka G. Hügeli koolisõit oli konarlik, palju jättis soovida vabasõidu rüht. Täielikuks vastandiks neile oli rootslane Henning Grenander, kes esitas esimesena sportliku vabasõidu, pannes peamise rõhu heale rühile. 1898. a. võitiski Grenander maailmameistri tiitli.

1901. aastal ilmus iluuisutajate ridadesse uus talent. Selleks oli rootslane Ulrich Salchow, kes kümne aasta jooksul kaotas ainult üks kord. See oli 1906. aastal esimese maailmameistri G. Fuchsi kodulinnas Münchenis. Vaatamata sellele et U. Salchow oli hiilgevormis, viis teda rivist välja G. Fuchsi poolt häälestatud publik. Sellest piisas.

Teist korda oli U. Salchow kaotuse äärel 1910. aastal Davoses, kus tema peakonkurendiks oli komeedina esilekerkinud sakslane Werner Rittberger. U. Salchow närveeris ja sõitis tublisti alla võimeid. Kuigi sakslane oli parem, andsid kohtunikud maailmameistri tiitli suure kuulsusega pärjatud rootslasele.

Iluuisutamisvõistlustel ei tahtnud ka naised jääda ainult pealtvaatajaiks. 1875. aasta 24. veebruaril startis Viinis esmakordselt viis naist. Võistlused ise lõppesid skandaaliga. Publik tunnistas parimaks A. Hocke, kohtunikud aga H. Letzeli. See skandaal põhjustas tõsised lahkhelid uisuseltsi juhatuses ja pärast ägedaid vaidlusi valiti seltsi uueks presidendiks dr. Körper. Viini intsident tegi võistluste korraldajad hellaks. Keegi ei söandanud võistlusi naistele organiseerida ja rohkem kui veerandsaja aasta jooksul neid ametlikult ei peetud.

Viimaks leidsid naisuisutajad väljapääsu. 1902. aasta maailmameistrivõistlustel Londonis ja 1904. aasta Euroopa meistrivõistlustel Davoses otsustas koos meestega startida inglanna Madge Syers. Kindlalt sooritatud koolisõit ja õnnestunud vabasõit tõi hästi treenitud inglanna nii Londonis kui ka Davoses teisele kohale. See asjaolu pani mõtlema ISU juhtkonna. 1905. aasta kongressil Kopenhaagenis otsustati hakata korraldama maailmameistrivõistlusi ka naistele.

Esimesed maailmameistrivõistlused naistele peeti 1906. aastal Davoses. Nii neil kui ka 1907. aastal Viinis võitis Madge Syers. Tugevamaks konkurendiks oli talle Euroopa meistri, viinlase Ernest Hertzi õde Jenny. Viimane oli esimene naine, kes sooritas madala pirueti ja seda pahkluuni ulatuvas seelikus.

Enne Esimest maailmasõda olid temperamentsed ungarlannad edukaimad naisiluuisutajad. Nii jäi 1908.—1911. aastani võit-

Iluuisutamise isaks loetakse ameeriklast Jackson Hainesit

Axel Paulsenist jäi iluuisutamise ajalukku temanimeline hüpe, milleta ka praegu pole mõeldav ükski vabasõidu kava

Austerlane Gustav Hügel oli iluuisutamise maailmameister 1897., 1899. ja 1900 aastal

1901. aastal kerkis iluuisutamise areenile uus täht rootslane Ulrich Salchow. Tema kontosse jäi 9 Euroopa ja 10 maailmameistri tiitlit

1903. aastal startis maailmameistrivõistlustel koos meestega inglanna Madge Cave-Syers ja tuli teisele kohale

1908. aasta olümpiamängudel võitis naiste iluuisutamise Madge Cave-Syers ja sai koos oma abikaasaga pronksmedali ka paarissõidus

Mitmekordne maailma- ja Euroopa meister ning olümpiamängude võitja austerlane Karl Schäter oli ületamatu improviseerimisvõimega

1928. aasta taliolümpiamängudel St. Moritzis olid paarissõidus võidukad prantslased Andrée Joly ja Pierre Brunet

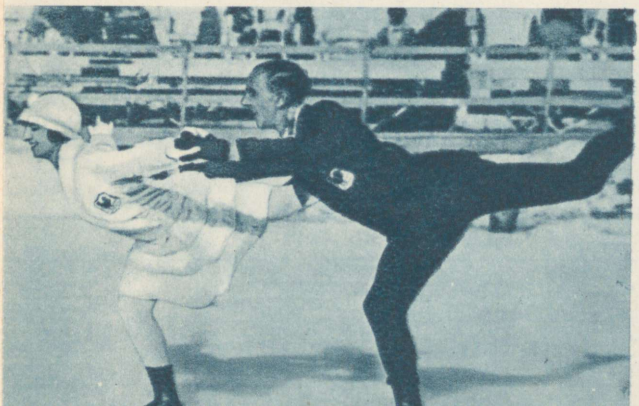

Nii alustas
Sonja Henie
1924. aastal
Chamonix's . . .

. . võitis 1928. aasta
olümpiamängude kuldmedali . . .

. . . ja jõudis
1936. aastal
oma kuulsuse
tipule

Mitte jääkarneval, vaid 1928. aasta taliolümpiamängudest osavõtjad-iluuisutajad

1936. aasta taliolümpiamängudel oodati Saksa paari Maxie Herberi–Ernst Baieri võitu, kes tulidki sellega toime

Šveitslane Hans Gerschwiler, 1947. aasta maailmameister

Kanadalanna Barbara Ann Scott hülgas Austria kooli ja stiili ning tuli 1947. ja 1948. aastal maailmameistriks

Richard Button oli tõeliseks artistiks jääl, kes demonstreeris kõike, mida üldse võis uiskudel sooritada

matuks maailmameister Lili Kronberger, kes üllatas kõiki valsirütmis improvisatsiooniga vabasõidus. 1912.—1914. aastani oli maailma parimaks naisiluuisutajaks aga Meray Horvath, kes eelmiselt maailmameistrilt oli üle võtnud kogu tehnika ning täiustanud seda omapoolse loomuliku graatsiaga.

OLÜMPIAMÄNGUDE AREENILE

Talispordialade võtmine olümpiamängude kavva kerkis päevakorda juba esimesel olümpiakongressil 1894. a. Pariisis. Küsimus jäi siiski tükiks ajaks lahendamata. Kuid tänu tehisliuväljade rajamisele leidis talispordialadest kõige esimesena tee olümpiamängudele iluuisutamine.

1908. aastal sammusid Londonis koos kergejõustiklaste, ujujate, tõstjate, maadlejate, vehklejate, poksijate, jalgratturite, laskurite, võimlejate, jalgpallurite ja tennisistidega IV olümpiamängude avapidustuste defileel ka iluuisutajad. Rahvusvahelise Olümpiakomitee poolt formuleeritud nn. katselistest võistlustest kunstjääl võtsid osa Saksamaa, Rootsi, Venemaa, USA ja Argentiina sportlased.

28. oktoobril alustati kohustuslike harjutustega. Naisi oli ainult viis ja nende esinemised kulgesid üldiselt tagasihoidlikult. Liiga sügavad olid tol ajal usulised eelarvamused. Kõik naised, kes söandasid osa võtta spordivõistlustest ja teistest ilmalikest pidustustest, langesid kiriku põlu alla. Samuti raskendas iluuisutamise harrastamist tookordne riietus, alustades raske ja peaaegu maani ulatuva seelikuga. Ettearvatult tuli võitjaks inglanna Madge Syers, kes esimese naisena juba 1902. aastal konkureeris Londonis toimunud maailmameistrivõistlustel meestega, kaotades ainult rootslasele Ulrich Salchowile. Kuus aastat hiljem võitis ta täiesti teenitult esimese olümpiamängude kuldmedali iluuisutamises.

Meeste üksiksõidus võisteldi eraldi ühelt poolt kohustuslikes ja vabaharjutustes, teiselt poolt spetsiaalharjutustes. Kohustuslike harjutuste täitmine tõi endaga kaasa ebameeldiva vahejuhtumi. Kartes lüüasaamist ausas võistluses, alustas aastaid maailma paremiku esiridades seisnud rootslane U. Salchow šantaaži Venemaa iluuisutaja Nikolai Panini esinemise ajal. Ta püüdis oma valjude kommentaaridega kohtunikke mõjutada. Asi läks niikaugele, et peakohtunik pidi rootslasele märkuse tegema. See aga tõstis veelgi häält ning viiest kohtunikust lasksidki kaks end mõjutada ja andsid N. Paninile neljanda koha. U. Salchow oli ebasportlikke võtteid rakendades trüginud juhtpositsioonile. Venemaa esindaja protest jäeti tähele panemata ja N. Panin, olles haavunud, ei ilmunud enam vabaharjutuste

sooritamisele. U. Salchow võitis ka selle ja tuli kaasmaalaste R. Johanssoni ning P. Toréni ees olümpiamängude võitjaks.

Paarissõidus ja meeste spetsiaalharjutustes proovis oma võimeid enamik üksiksõidus esinenuist. Ainult rootslased jäid eemale. Paarissõidus oli naiste üksiksõidu võitnud Madge Syersi partneriks tema abikaasa Edgar Syers, kes 1899. aastal tuli maailmameistrivõistlustel kolmandaks. Seekord jäi Edgar Syers meeste üksiksõidus viimaseks. Kuigi abielupaar esines paarissõidus hästi, mõjutas Edgar Syersi ebaedu üksiksõidus siiski kohtunikke nii, et nad andsid Syersite abielupaarile ainult kolmanda koha. Võitjaiks tulid sakslased Anna Hübler ja Heinrich Burger.

Meeste spetsiaalharjutustes tuli võistlejail enne esinemist esitada kohtunikele oma kava joonised. N. Panini kava uurides tulid kohtunikud üksmeelsele seisukohale: venelane on teinud joonistes vea. Harjutust olevat võimatu sooritada. N. Panin jäi endale kindlaks. Silmitsenud tema joonist, loobus rootslane U. Salchow kärmesti võistlemast spetsiaalharjutustes. Hea uisutajana veendus ta kohe, et N. Panini kavas pole mingit viga ja et selle sooritamine annab võidu venelasele. Nii see oligi. Venemaa spordi ajaloos tuli Nikolai Panin esimeseks ja ainukeseks olümpiavõitjaks.

MEISTERLIKKUSE JA ILU SUUNAS

Uisutajate tookordne esinemine oli üldiselt vormivaene. Sellele vaatamata äratas iluuisutamine laiemates rahvahulkades suurt huvi. Siitpeale alustati julgemini segapaarissõidu viljelemist. Tõuke selleks andis segapaaride võit meespaaride üle, kuna esimeste esinemine oli palju elastsem.

Juba möödunud sajandi lõpupoolel korraldati mitmetes riikides grupisõite ja -tantse, millest armastatumaks kujunes kotiljon. Aja jooksul arenes sellest välja paarissõit. Esimesteks paarissõidu viljelejateks olid sajandi keskpaiku ameeriklased Nellie Dean ja Collin Curtis, kuid nende eeskuju ei leidnud järgimist.

Euroopas alustasid paarissõitu mehed. Nii olid 1890. aastal Peterburis võidukad austerlased Willy Dienstl ja Karl Kaiser ning Berliinis vennad Eulerid. Esimest korda võistlesid segapaarid Viinis 1891. aastal. Sellest ajast alates võitis paarissõit endale eluõiguse, kujunedes suureks tõmbenumbriks mitmesugustel demonstratsioonesinemistel.

1907. aastal otsustas Rahvusvaheline Uisutamisliit lülitada paarissõidu maailmameistrivõistluste programmi. Järgmisel aastal tulid maailmameistriteks austerlased Anna Hübler ja Heinrich Burger, kaitstes tiitlit ka 1910. aastal.

Paarissõidus kujunes välja kolm koolkonda. Inglise kool rõhutas meeldiva koreograafilise ülesehitusega programmi tehniliselt kindlat ja täpset sooritamist. Viini kool koondas spiraalid ja kaared kiiretesse ning graatsilistesse tantsusammudesse. Saksa kool, mille esindajad omandasid esimese maailmameistri pärja, andsid liikumisele ilmekuse teaterliku efektiga.

Inglise meistrid Phyllis ja James Henry Johnsonid koondasid kõik kolm koolkonda ja lõid uue, nn. rahvusvahelise stiili. Nad tulid maailmameistriteks 1909. ja 1912. aastal.

1910. aastal jäid Johnsonid kolmandaks. Teiseks tulnud Austria—Soome segapaar Ludowika Eilers — Walter Jakobsson esindasid samuti nagu võitjad A. Hübler — H. Burger põhiliselt saksa kooli. Võistlused peeti Berliinis, ja kuigi inglaste esinemine oli laitmatu, etendas esikoha määramisel teatud osa kohalik šovinistlikult häälestatud publik, kes iga hinna eest püüdis halvata mulluste maailmameistrite esinemist. Kohtunikud, kes kartsid vastuollu sattumist spordisõpradega, hindasid sakslasi pisut kõrgemalt.

Järgmisel aastal oli võidukas Austria—Soome paar Ludowika Eilers ja Walter Jakobsson. Johnsonite rahvusvahelist stiili matkisid õnnestunult austerlased Helene Engelmann ja Karl Mejstrik, kes 1913. aastal tulid Soome paari Ludowika ja Walter Jakobssonide ees maailmameistriks.

Pärast maailmasõda 1922., 1923. ja 1924. aastal domineerisid Helene Engelmann oma uue partneri Alfred Bergeriga ja abielupaar Jakobsson. Siis hakkas esinemiskavades ikka enam ja enam esile tungima meisterlikkus. Meeste üksiksõidus rakendas edukalt hüppeid austerlane Wilhelm Böckl, kes esines rahvusvahelisel areenil juba 1912. aastal. Ta tuli 1913. aasta maailmameistrivõistlustel teiseks ja järgmisel aastal kolmandaks. Tolleaegse maailma paremiku eesotsas asus austerlane Fritz Kachler, kes hiilgas kindla ja meisterliku vabasõiduga, ja rootslane Gösta Sandahl, kellele sõjajärgsel perioodil järgneb Gillis Grafström. Viimase kohta öeldi: «Kui eelmised maailmameistrid olid uisutajad, siis Grafström on kunstnik.» Teda peeti kuulsa U. Salchowi järglaseks. Võitnud 1922. a. maailmameistri tiitli, ei tulnud G. Grafström järgmisel aastal enam tiitlit kaitsma. Ta ainult jälgis kõiki suuremaid võistlusi ning uuris oma rivaalide tehnikat. Aasta hiljem võitis ta aga uuesti maailmameistri tiitli ja olümpiamängude kuldmedali W. Böckli ees ning kadus jälle kuni järgmiste olümpiamängudeni.

Ka paarissõidus kujunesid lihtsatest partneri tõstmistest, millega 1908. aastal tegid algust Heinrich Burger ja Anna Hübler, uued akrobaatikaga läbipõimitud harjutused. See nõudis tugevat meespartnerit ja kerget baleriinlikku naist.

Paarissõidus liueldi kuni kahekümnenda sajandi kahekümnendate aastateni jääl peamiselt käest kinni hoides ning eemal-

duti harva partnerist. 1923. a. demonstreeris inglastest abielupaar Richardson suure eduga lahus sõitu, kus mõlemad pooled sooritasid samu samme ja hüppeid teineteisest eemal. Iluuisutamise autoriteetide ridades tekitas selline sõiduviis kaks leeri: ühed väitsid, et niisugusel sõidul polevat midagi ühist paarissõiduga, teised aga nimetasid seda paarisuisutamise kõrgemaks vormiks.

Alles siis, kui hilisemad maailmameistrid Andrée Joly ja Pierre Burnet arendasid «varjusõitu» ning sidusid selle oma kavaga, muutus see paarisuisutamise programmi lahutamatuks osaks ja sai käesoleva sajandi keskel harjutuste kandvamaks osaks.

1912. aasta Stokholmi olümpiamängude kavast jäeti uisutamine ja jäähoki välja. Ometi tegeldi põhjamaadel kõige innukamalt talispordiga. Kuid Stokholmis oldi mängude eel teisel arvamisel. Põhjendades talisporti rahvusspordina, ei leidnud rootslased vajadust selle võtmiseks olümpiamängude kavasse, olgugi et nad ise oleksid olnud peamised pretendendid medalitele nii uisutamises kui ka jäähokis.

VI olümpiamängud pidid toimuma 1916. aastal Berliinis. Sel ajal aga käis maailmasõda ning Saksamaa ja Berliin polnud loomulikult enam koht, kus pidada rahu- ja sõprusmänge. Möödus veel neli aastat, enne kui viie kontinendi paremad sportlased kogunesid olümpiamängude lipu alla. Äge võitlus talispordialade kavvavõtmise üle jätkus. Taas panid põhjamaad veto alla Antverpeni mängude kava. Pikapeale andis Rootsi järele, ja kuigi Norra jäi kangekaelselt uisutamise ning hoki mängudesse lülitamise vastu, pidi ka tema lõpuks enamusele alistuma. Siinjuures võib kohe märkida, et üheksast väljaantud olümpiamängude medalist võitsid Skandinaaviamaad seitse.

Iluuisutamises võistles kaasa ka sajandivahetuse kuulsaim uisusportlane ja Londoni olümpiamängude silmapaistev intrigant rootslane U. Salchow. Seekord pidi ta leppima neljanda kohaga. Võitjaks tuli tema kaasmaalane Gillis Grafström norralaste Andreas Kroghi ja Martin Stixrudi ees. Ka naiste iluuisutamises domineerisid põhjamaalased. Võitis rootslane Magda Julin-Mauroy. Ka soomlased panid Antverpenis aluse oma edaspidistele suurtele talispordi olümpiavõitudele. Ludowika ja Walter Jakobssoni esinemist paarissõidus krooniti kuldmedaliga.

Iluuisutajate ja hokimängijate suur edu 1908. ja 1920. aasta olümpiamängudel pani Rahvusvahelise Olümpiakomitee liikmed veel kord tõsiselt mõtlema talispordialade lülitamisest olümpiamängude kavva. 1921. aastal otsustati lõpuks korraldada eraldi nii tali- kui suvimängud.

1922. aastal toimunud Rahvusvahelise Olümpiakomitee istungil anti esimeste katseliste taliolümpiamängude korraldamine Chamonix' linna hoolde. Kui seal kiiruisutamises olid favoriitideks norralased ja soomlased, siis iluuisutamises kuulus ülekaal keskeurooplastele. Võidutses nn. viini koolkond.

Mehi startis üksteist. Kahekordse maailmameistri ja 1920. a. olümpiavõitja G. Grafströmi tõsisemaks vastaseks oli austerlane Wilhelm Böckl. Koolisõidus oli raske otsustada nendevahelist paremust. Vabasõidus aga pääsesid mõjule rootslase suuremad kogemused. Kuid pealtvaatajad ei tahtnud kuidagi leppida kohtunike otsusega, et G. Grafström on parem. Korraldati maruline vilekontsert. Kuldmedali sai siiski G. Grafström.

Naiste iluuisutamises toimus revolutsioon. Juba enne olümpiamänge esines viinlanna Herma Plank-Szabo maailmameistrivõistlustel senisest tunduvalt lühemas seelikus. See julge samm võimaldas H. Plank-Szabol kasutada senisest rohkem raskemaid elemente. Mehelikult julge sõiduga edestas ta vabasõidus kõiki ja tuli absoluutseks maailmameistriks. Ka Chamonix's polnud tal tõsiseid konkurente. Ei ameeriklanna Beatrix Loughran oma peenelt viimistletud elegantse sõidu ega inglanna Ethel Muckelti oma graatsiliselt esitatud kavaga ei suutnud ületada andekat viini kooli esindajat.

Paarissõidus pretendeeris kuldmedalile üheksa paari. Soomlased abielupaar Jakobssonid ei löönud enam läbi oma vanamoeliselt magusa kavaga, kus puudusid tõsted ning hüpped. Austerlased Helene Engelmann ja Alfred Berger ületasid neid igati ja võitsid kuldmedali.

Suurt sensatsiooni valmistas Chamonix's üheteistkümneaastase tütarlapse ilmumine rahvusvahelisele areenile. Heledapäine tüdrukuke oli riietunud vaevu põlvini ulatuvasse kleidikesse, mis võimaldas tal harjutusi sooritada palju kergemalt. Oma lapseliku kerguse ja ajastule mittevastava riietusega avas ta tee uuele suunale iluuisutamises. See oli värske Norra meister Sonja Henie. Kuigi ta jäi olümpiamängudel viimaseks, andis üks kohtunikest Sonjale vabasõidus siiski juba esikoha.

Chamonix' taliolümpiamängud näitasid, et iluuisutamises oli toimunud revolutsioon. Iluuisutamisse oli nüüd ühtse tervikuna koondunud ilu, kiirus, painduvus ja akrobaatika. Kuid vaidlused iluuisutamise kui spordiala ümber jätkusid. Kas saab kõrvutada iluuisutajat ja 50 km suusamaratonist osavõtjat? Kas võib hinnata nende saavutusi ühesuguste medalitega? See oli veel kaua aega diskussiooniobjektiks prantsuse ajakirjanduses, kus ei pooldatud «veiderdust» jääl. Võib-olla oli neil mõnevõrra õigus, sest kuni Chamonix' mängudeni oli iluuisutamine tõepoolest rohkem lõbustusajaviide. Murdmaasuusatamine aga oli

samal ajal tõsist vaeva ja treeningut nõudev võistlussport. Alates 1924. aastast aga pidid ka iluuisutajad, kes tahtsid jõuda maailmaklassi, tõsiselt ja palju treenima. Ning neli aastat hiljem kirjutasid samad Prantsusmaa ajalehed: «Iluuisutamine on tõeline kunst, ta on ballett jääl.»

Chamonix' olümpiamängudega lahkusid iluuisutamise areenilt mitmed vanema kooli esindajad: austerlane F. Kachler, H. Engelmann—A. Berger, soomlased L. ja W. Jakobssonid ning mitmed teised.

Meeste üksiksõidus jätkas rünnakuid maailma- ja Euroopa meistri tiitlile austerlane Wilhelm Böckl. Kuni 1928. aastani oli ta neil võistlustel ületamatu. Ka St. Moritzi olümpiamängudel ei kahelnud keegi W. Böckli võidus, kuid siis ilmus G. Grafström veel kord välja ja võitis. Samal ajal kerkis iluuisutajate esirinda uus talent, austerlane Karl Schäfer.

Paarissõidus toimus olümpiamängude-vahelisel perioodil tugev võistlus austerlaste Herma Szabo—Ludwig Wrede ja prantslaste Andrée Joly—Pierre Brunet' vahel. Samal ajal tõusis maailma paremiku esiritta teine Austria paar Lilly Scholz—Otto Kaiser. Viimane, kes oli eeskätt tõstesportlane, sooritas oma partneri tõsteid mängleva kergusega.

1926. aastal, mil prantslased tulid esmakordselt maailmameistriks, pidid austerlased H. Szabo—L. Wrede loovutama teise koha L. Scholz—O. Kaiserile. 1927. aastal tulid veel kord esimeseks H. Szabo—L. Wrede. Nad hiilgasid täpse rütmiga, kuid raskepärased tõsted ja kaalulise proportsiooni puudumine surus nad edaspidi teisele-kolmandale kohale.

Taliolümpiamängudel St. Moritzis mängis ilmataat sportlastele ebameeldivaid vempe. Suure sula ja vahelduva tuisu tõttu tuli mitmel korral mängude kava muuta. Nii langes iluuisutamine taliolümpia viimastele päevadele. See omakorda suurendas ootusärevust nii pealtvaatajais kui võistlejais. Iluuisutamise populaarsuse tõusu näitas kõigepealt võistlejate märgatavalt suurem arv. Teiste aladega võrreldes oli kõige rohkem võistlejaid iluuisutamises.

Meeste üksiksõidus, kus startis kuusteist võistlejat, peeti favoriitideks austerlasi W. Böcklit ja K. Schäferit. Üllatajaks oli aga hoopis 1924. a. olümpiavõitja rootslane G. Grafström, kes pärast koolisõitu asus võistlust juhtima. Ka vabasõit koosnes tal huvitavatest ja rasketest elementidest, mida ta sooritas suure kindlusega.

Mitmekordne maailmameister W. Böckl esitas hoogsa programmi. Kartmata kaotada tasakaalu sooritas ta keerukaid hüppeid. Tema vabasõit oli mitmekesisuse meistriteos, nagu kirjutas Šveitsi uisuspordiliidu president dr. A. Steinmann. W. Böckli puuduseks loeti ainult ülepakutud jõulisust, mille tõttu tal tuli napilt alistuda Grafströmile. Teiseks üllatusmeheks

oli belglane Robert van Zeenbroeck, kes oma koolisõidu ja nooruslikult esitatud vabakavaga surus Karl Schäferi koguni neljandaks.

Meesvõistlejate tasemest ei jäänud maha ka kakskümmend naisvõistlejat. 15-aastase, juba maailmameistri tiitlit kandva norralanna Sonja Henie kõrval peeti medalitaotlejateks veel suurte võimetega austerlannat Fritzi Burgerit, ameeriklannasid Beatrix Loughrani ja noort Maribel Vinsoni.

Et norralanna St. Moritzi mängudelt kuldmedali Skandinaaviasse viis, ei olnud kellelegi üllatuseks. Mitte üksi suurepäraselt esitatud kohustuslikud harjutused, vaid ka graatsilisus, millega ta täitis vabasõidu kava, tegid oma töö. Omaaegse kuulsuse Jackson Hainesi eeskujul õppis ka Sonja Henie balletti, ja nagu ta ise ütles, «kuni küllastumiseni». See andis S. Heniele painduvuse ja graatsia, peamised trumbid, mida ei olnud tema konkurentidel. Seitsmest kohtunikust andis ainult USA kohtunik Howe koolisõidus esikoha üldkokkuvõttes kolmandaks jäänud B. Loughranile.

Olümpiamängude viimasel päeval toimus paarisuisutamine. Ilm oli kõigiti soodus ja jää hea. Pealtvaatajaid oli tuhandeid. Kerkis üles küsimus: kas Austria kui maailma tugevam iluuisutamise maa jääb tõesti ilma kuldmedalita? Nii see juhtuski. Kohtunikud tunnistasid võitjaks Prantsusmaa paari Andrée Joly ja Pierre Brunet'.

KARL SCHÄFER JA SONJA HENIE

Mitu aastat ähvardas austerlane Karl Schäfer tõugata meistritroonilt oma kaasmaalast Wilhelm Böcklit, kuid alati jäi natuke vajaka. Rajades oma kava peamiselt vana viini koolkonna nauditavale, kuid aeglasele sõidule, pidi ta alati leppima kas hõbe- või pronksmedaliga. On põhjust arvata, et tema edasistele suursaavutustele pani aluse skandinaavia kooli esindaja G. Grafströmi julge, hoogne ja rühikas uisutamine St. Moritzis. Tõenäoliselt tegi Karl Schäfer sellest vajalikud järeldused, millele lisandus tema suur oskus siduda harjutusi muusikaga. Tihti improviseeris K. Schäfer oma vabasõidu kava alles võistluskäigus. Hea viiuldajana oskas ta muusikat hästi lahti mõtestada. Paljud iluuisutamise spetsid soovitasid K. Schäferile viini stiiliga rahvusvahelist kooli. Austerlased ise vaidlevad aga sellele vastu, väites, et K. Schäfer on tähelepanuväärsemaid ja paremaid viini kooli esindajaid üldse.

1929. aasta maailmameistrivõistlustel Londonis pidi värske Euroopa meister K. Schäfer leppima teise kohaga. Kuldmedali sai jällegi rootslane G. Grafström, jäädes meeste alal ühtlasi viimaseks Euroopa ja maailmameistriks Skandinaaviamaadest.

Naistest jätkus Sonja Henie edu. Elegantsed kõrged hüpped vaheldusid piruettidega. Iga aastaga muutus S. Henie vabasõit elavamaks, julgemaks ja hoogsamaks, mis oli harmoonilises seoses suurepärase graatsiaga. 1931. aastal näis Sonjale kerkivat konkurent 16-aastase austerlase Hilde Holovsky näol. Julge ja elava loomuga Hilde Holovsky tuli teiseks kaasmaalase Fritzi Burgeri ees. Kuid varajane surm lõpetas tütarlapse edutee.

Ikka rohkem ja rohkem hakkas paremate hulka kerkima anglosakside esindajaid. Inglise koolkond oli vabanemas rangusest. 1930. aastal New Yorgis toimunud maailmameistrivõistlustel kuulus teine koht kanadalanna Cecil Eustace Smithile ja kolmas USA esindajale Maribel Vinsonile. 1932. aastal maailmameistrivõistlustel Montrealis oli kanadalanna Constance Wilson-Samuel pronksmedali vääriline.

1930. aastal alustati ka Euroopa meistrivõistlustega naistele. Et Sonja Henie jäi neist võistlustest eemale, tuli Euroopa meistriks austerlane Fritzi Burger. Järgmisel kahel aastal aga võitis Euroopa meistri tiitli S. Henie.

Vaatamata prantslaste küllaltki suurele osatähtsusele uisutamise arendamisel, ei kujunenud Prantsusmaal oma koolkonda. Sealt esilekerkinud sportlased olid põhiliselt mõne teise koolkonna esindajad. Rahvusvahelisse kooli kuulusid ka 1928., 1930. ja 1932. aastal maailmameistriks tulnud prantslaste paar A. Joly—P. Burnet. 1930. aastal, mil esmakordselt peeti Euroopa meistrivõistlusi ka paarissõidus, kerkisid pärast kolmekümneaastast vaheaega uuesti esile ungarlased. Esimesed ja teised Euroopa meistrivõistlused lõppesid ungarlaste kaksikvõiduga. Nad tõid paarisuisutamisse jäätantsu elemente, värskendades esinemiskava oma rahvuspärase temperamendiga ehk nagu tolleaegses kirjanduses öeldi: lisasid viini valsile paprikat.

Iluuisutamise võistlused Lake Placidi taliolümpiamängudel peeti kinnisel, kuid väga ebaühtlase pinnaga liuväljal. Kahekordne kuldmedalimees rootslane G. Grafström üritas juba kolmandatel mängudel esikoha võitmist üksiksõidus. Ameeriklased, nagu alati, viisid võistluste kavas läbi uuenduse. Kõigepealt võisteldi vabakavas ja alles järgmisel päeval koolisõidus. See põhjustas võistlejatele palju ebameeldivusi ja ajas nii mõnegi kava segamini. Isegi ameeriklastel endil polnud sellest kasu. Üheteistkümne võistleja hulgast ei pääsenud ükski jänki kuuendast kohast ettepoole. Edukam oli austerlane Karl Schäfer, kes suutis lõpuks revanšeerida oma kaasmaalase W. Böckli kaks üsna nappi kaotust rootslasele G. Grafströmile. Nii kohtunikke kui ka pealtvaatajaid hämmastas austerlase suur musikaalsus. Vabasõitu alustas ta ilma mingi kavata, improviseerides seda võistluse käigus. See oli Austriale olümpiamängude esimeseks kuldmedaliks meeste üksiksõidus.

Omapärast pilti pakkus naisvõistlejate ring. Viieteistkümnest osavõtjast saabusid kolmteist Lake Placidisse emade saatel. Ainult kaks, üheteistkümneaastane inglanna Megan Taylor ja kahekümneaastane mitmekordne maailmameister ning olümpiavõitja Sonja Henie olid jäetud isade hoolde. Noore inglanna isa iluuisutaja Phil Taylor tegeles võistluste eel peamiselt oma tütre õpetamisega. Sonja isa, keda kunagi ehtis maailmameistri pärg jalgrattasõidus, eelistas rohkem viskit ja tütre piltidele autogrammide kirjutamist, muidugi Sonja oma. Peab märkima, et tütre allkirja järeletegemises oli ta suur spetsialist. Kolmteist ema aga istusid jäästaadionil, õmblesid või kudusid ning arutasid seejuures tütrekeste võimalikku edu.

Võistlused ise kujunesid Sonja Henie täielikuks triumfiks. Kõik seitse kohtunikku tunnistasid ta esikoha vääriliseks. Tema peamine konkurent austerlanna Fritzi Burger jäi teiseks tunduvalt väiksema punktide vahega kui St. Moritzis.

Pariisis toimunud maailmameistrivõistlustel saavutasid austerlased paarissõidus teise ja kolmanda koha. Ometi ei saadetud Ameerikasse olümpiamängudele ühtki iluuisutajate paari. Prantslaste Andrée ja Pierre Burnet' peamisteks rivaalideks kujunesid ungari paar, 1931. aasta maailmameistrid Emilie Rotter — László Szollas ning ameeriklased Beatrix Loughran — Sherwin C. Badger. Prantslased tõid seekord kuldmedali Euroopasse, hõbe aga jäi Ühendriikidesse.

Lake Placidi taliolümpiamängud ei toonud iluuisutamisse midagi uut. Domineerisid olümpiamängude-eelsetel aastatel väljakujunenud koolid ja stiilid. Kolmest tiitlist jäid kaks endistele omanikele. S. Henie ja prantsuse abielupaar Brunet täiendasid oma kuldmedalite kogu. G. Grafström pidi leppima hõbedaga.

Vaheaega kuni järgmiste olümpiamängudeni võiks iseloomustada kui uute ideede tekkimise perioodi. Sonja Henie, Karl Schäfer ja Emilie Rotter — László Szollas olid ammutanud iluuisutamise kõigi koolkondade stiilidest parima. Nad seisid teistest klass kõrgemal ning võitsid kõik sel perioodil peetud maailma- ja Euroopa meistrivõistlused. Ainult paarissõidus tuli ungarlastel paaril korral, mil nad ise kaasa ei võistelnud, medalid loovutada.

1935. aastal esinesid üha silmapaistvamalt Saksa paarissõitjad Maxie Herber ja Ernst Baier. Kasutades edukalt nn. varjuuisutamist, tegid nad meisterliku ühtlusega kombineeritud samme, hüppeid ja kaari, tuues mõndagi uut uisutamiskunsti.

Kui inglased omal ajal viisid iluuisutamise koos oma kooliga Ameerikasse, polnud jänkid selle tagasihoidlikkuse ja elutusega rahul. Nad täiendasid seda hoo ja liikumisvabadusega ning saatsid selle siis uuesti tagasi Euroopasse «täiendatud ja parandatud trükina». Pärast seda hakkas inglaste hulgast uuesti esile ker-

kima silmapaistvaid sportlasi. 1933. aastal omandas naiste Euroopa meistrivõistlustel hõbemedali Cecilia Colledge. 1936. aastal oli neid koguni kaks — C. Colledge ja Megan Taylor. 1934. a. maailmameistrivõistlustel tuli hõbemedalile M. Taylor, järgmisel aastal C. Colledge. 1936. aasta maailmameistrivõistlustel Pariisis oli M. Taylor jälle teine. Ka meeste osas hakkas Inglismaa pakkuma rohkem konkurentsi. Jack Dunn ja Graham Sharp olid esimesed, kellel õnnestus maailmameistrivõistlustel jõuda teise kohani. Samuti esinesid inglased Austria, Ungari ja Saksamaa esindajate kõrval paarissõidus, kuid esialgu ei olnud nad oma käsikäes sõiduga veel võimelised pakkuma tõsist konkurentsi selle ala suurtele kuulsustele.

Silmapaistvat osa inglaste meisterlikkuse täiustamisel etendas kahtlematult šveitslane Jacques Gerschwiler, kes kolmekümnendatel aastatel palgati Inglismaale iluuisutaja Cecilia Colledge'i eraõpetajaks. Temast sai moodsa inglise kooli rajaja. Ta jättis kavast välja kõik ülearuse, rajades sõidu range tehnilise viimistlusega efektsetele harjutustele. Külm, ilma isikupärase väljendusrikkuseta mehaanilise osavusega sõit, kus peamist osa etendasid jõud ja eneseusaldus, leidis tunnustust.

IV taliolümpiamängud Saksa kuurordilinnakeses Garmisch-Partenkirchenis algasid ebatavalises õhkkonnas. Saksa militarismi üha suurenev sõjakus ei jäänud märkamata ning suurem osa Euroopa riikidest nõudis selle püssirohutünni likvideerimist. Rahvusvahelisele olümpiakomiteele esitati nõudmine leida teine maa sõpruse- ja rahumängude korraldamiseks, kuid viimane jäi kord juba tehtud otsuse juurde. Selle tulemusena loobusid kõigepealt võistlemast 1935. aasta maailmameistrid paarissõidus Emilie Rotter ja László Szollas, 1932. a. olümpiavõitjad prantslased Andrée ja Pierre Brunet ning paljud teised. Viimasel minutil saabus Ungari paar siiski Garmisch-Partenkirchenisse.

Iluuisutamisvõistlused avati paarissõiduga. Jäästaadioni tribüünidele, mis mahutasid 10 000 spordihuvilist, leiti viimasel minutil võimalus veel 2000 spordifanaatiku paigutamiseks, kuid ikkagi ei suudetud rahuldada kõigi soove. Sakslased ootasid Maxie Herberi ja Ernst Baieri võitu.

Üksteise järel tulid viieminutiliste esinemiskavadega jääle 18 paari. Sõitsid meie lõunanaabrid lätlased. Esinedes keskpäraselt, said nad siiski küllaltki suure aplausi osalisteks. (Ette rutates märgime, et nad jäid eelviimasteks.) Kiiduavalduste tormi saatel möödus Herberi ja Baieri esinemine. Nende sõit oli kõigiti korrektne ja kaasakiskuv. Ungari paar E. Rotter — L. Szollas ei jäänud neist millegagi maha. Veelgi enam pakkusid viinlased õde-vend Ilse ja Erik Pausinid. Siis asusid väljakule eestlased Helene Michelson ja Eduard Hiiop. Kartlik ja elutu sõit lõppes kukkumisega. Meie iluuisutajad, kes esimest korda esi-

nesid olümpiamängudel, jäid paratamatult viimasteks. Kuldmedali võitsid sakslased Maxie Herber ja Ernst Baier.

Meestest jätkas võidukäiku austerlane Karl Schäfer. Ta oli ületamatu nii kohustuslikes kui vabaharjutustes ning tuli ülekaalukaks võitjaks kõigi seitsme kohtuniku ühise hinnanguga.

Naiste esinemise eel esitati protest Sonja Henie vastu. Kahekordset olümpiavõitjat süüdistati amatöörspordi põhinõuete rikkumises. Ta olla esinenud kinorevüüs, demonstreerides seal oma suurepärast meisterlikkust, ja saanud selle eest majanduslikku kasu. Protest jäeti seekord rahuldamata, sest vastasel korral oleks kogu Norra delegatsioon Garmisch-Partenkirchenist lahkunud.

Erilise kerguse, sujuvuse, hoo ja köitva temperamendiga sooritatud piruettidega üllatas uue inglise koolkonna esindaja Cecilia Colledge. Tema esinemist kviteeris publiku tormiline aplaus. Need, kes varem olid näinud Sonja Henie esinemisi, kahtlesid norralanna järjekordses võidus, eelistades pigem sihvakat inglannat.

Enne Heniet esines taliolümpiamängude pailaps, 12-aastane jaapanlanna Etsuko Ynada. Valge luigena liugles ta peegelsiledal jääl, saadetuna Jaapani omapärasest muusikast. Tema hüpped ja piruetid, kuigi need olid veel pisut krobelised, jätsid pealtvaatajaile unustamatu mulje.

Seejärel tuli ka kõige teravamatel kriitikutel ja suurematel asjatundjatel imetleda raske kava kerget ja temperamentset esitamist. Sonja Henie vallutas järjekordselt maailma spordisõprade südamed. Kaksteist aastat tagasi jäi ta Chamonix's viimaseks, nüüd Garmisch-Partenkirchenis võttis ta vastu olümpiamängude kolmanda kuldmedali.

Mõningate ajakirjade andmeil olevat Sonja viimases võidus olnud omajagu teeneid tema isal. Papa Henie olevat kohtunike seas valmistanud ette pinda oma tütre triumfiks, et tasandada talle teed filmi. Pealtvaatajad aga kinnitavad, et Sonja oli siiski klass omaette.

Siinkohal olgu märgitud, et papa Henie ärimehe kalduvusi said omal ajal tunda ka Eesti spordijuhid, kes kutsusid Sonja Heniet esinema Tallinna. Härra Henie eeltingimuseks oli luksusauto kinkimine. See käis meie spordijuhtidel üle jõu ja nii jäi tallinlastel nägemata mitmekordne olümpiamängude iluuisutamise võitja.

Karl Schäfer ja Sonja Henie jõudsid iluuisutamises niisugusele tasemele, kuhu kümmekonna aasta jooksul ei suutnud keegi tõusta. Mõlemad olid, kui nii öelda võib, geeniused. Karl Schäfer oma tohutu improvisatsioonivõimega, Sonja Henie artistliku esinemislaadiga. Ja mõlemad lahkusid maailma-areenilt võitmatutena. K. Schäfer pööras selja iluuisutamisele, kui tal oli võidetud kaheksa Euroopa ja seitse maailmameistri tiitlit.

Sonja Henie loobus küll võistlemisest, kuid mitte iluuisutamisest. Teda meelitasid dollarid. S. Henie esimesed esinemised elukutselisena New Yorgis aga ei leidnud erilist vastukaja. Jänkid, kes olid harjunud mitmesuguste närvekõditavate sportlike elamustega, ei leidnud midagi erilist kolmekordse olümpiavõitja esinemistes. Sonja Henie siirdus Hollywoodi ning seal õnnestus tal end maksma panna. Ja Ameerikas on saanud tavaks, et kes suudab end Hollywoodis läbi lüüa, sellele on avatud kõik teed. Nii oli see ka Sonja Heniega. Norralaste väike jääkuninganna elustas taas vahepeal varjusurmas olnud iluuisutamise haru: jääballeti, jäärevüü.

1937. aastal võitis Cecilia Colledge maailmameistri tiitli oma kaasmaalase Megan Taylori ees. Rootslane Vivi-Anne Hultén püüdis küll säilitada Skandinaaviamaade iluuisutajate kuulsust, kuid Inglise omapärane kool jäi sõjaeelsetel aastatel võitmatuks. C. Colledge'ile ja M. Taylorile lisandus 1939. aastal veel Daphne Walker.

Ka meestest ei suutnud K. Schäferi järglane austerlane Felix Kaspar inglasele Graham Sharpile kauem vastu panna kui kaks aastat. 1939. aastal tuli Graham Sharp nii Euroopa kui ka maailmameistriks.

Paarissõidus jäid Maxie Herber ja Ernst Baier nii Euroopas kui ka maailmas võitmatuteks.

AMEERIKA KOOLKOND PANEB END MAKSMA

Teine maailmasõda katkestas mõneks ajaks iluuisutamise võistlused Euroopas. Pommidest lõhkikäristatud kontinendil olid mitmel pool uisurajad siiski avatud. Keset laastavat sõjamöllu sirgus uus noor sugupõlv, ja kui 1947. aastal Davoses heisati uuesti Euroopa meistrivõistluste lipp, nähti jääväljal esinemas suurepäraseid iluuisutajaid. Neile meistrivõistlustele andis uue värvingu kanadalanna Barbara Ann Scotti esinemine. Blond sinisilmne elav põhjaameeriklane tungis raske sõjakarmuse üle-elanud Euroopa publiku südamesse.

«Nagu väike nukk vaatamiseks, mitte puudutamiseks,» iseloomustas teda inglise spordiajaloolane N. Brown. «Kõikjal, kus ta viibis, kas jääl või mujal, igale poole tõi ta kaasa hella võluvust.»

B. A. Scott ületas kõiki kaasvõistlejaid veatu esinemisega. Puhaste kahekordsete Salchowi hüpete ja suurepäraste piruettidega andis ta uue suuna iluuisutamise edasisele arengule. B. A. Scott tähistas sellega ühe suure peatüki lõppu, kuid mitte veel uue algust. Ta andis oma esinemisega meeldiva pildi uisutamise arengufaasidest sellest ajast alates, mil Sonja Henie alustas iluuisutamise ümberkujundamist.

Samadel meistrivõistlustel oli meestest edukam šveitslane Hans Gerschwiler. Ta tegi uisutamisega algust alles kolmekümneaastaselt oma onu, omaaegse iluuisutaja õpilasena. 1938. aastal võttis ta esimest korda osa Šveitsi meistrivõistlustest ja tuli seal ülekaalukalt esikohale. Koos onuga siirdus H. Gerschwiler Inglismaale, kust pöördus tagasi Euroopasse alles pärast sõda. Hans Gerschwiler oli korrapärasele treeningule toetuv uisutaja. Iga liigutus oli tal tehniliselt hästi läbimõeldud ja see andis tema jaheda korrektsusega esinemisele jõulise võlu.

Esimene iluuisutaja, kes kasutas jääl julgelt ja kindlalt kiirust, et võtta hüpetest nende maksimum, oli 1939. aasta maailmameistrivõistlustel teiseks tulnud inglane Freddie Tomlins. Ta oli esimene edukaim Salchowi kahekordse hüppe sooritaja. See oli uue ajastu teetähiseks. Teise maailmasõja ajal viibis F. Tomlins Ameerikas, kus ta esines varieteedes. Samal ajal andis ta ühtlasi tõuke uue akrobaatilise Ameerika koolkonna sünnile.

Nagu Inglismaalgi, nii sai ka ameerika uue kooli isaks šveitslane Gustave Lussi, kelle kuulsamaks õpilaseks oli Richard Button. 1947. aastal nägi noor ameeriklane Richard Button esmakordselt Vana Maailma ja esmakordselt nägid eurooplased tema esinemise näol midagi jalustrabavat. Sõjaeelseil aastail oli iluuisutamises kirjutamata seaduseks ilu, plastilisus, graatsia. Kõigele sellele pööras Button selja. Iluuisutamisest peab saama atleetlik spordiala — niisugune oli tema lipukiri. Ta demonstreeris sportlikus mõttes kõike, mida üldse saab jääl teha. Hüpe järgnes hüppele, üks raskem kui teine. Alates vabasõidu esimesest sammust oli ta kava lausa akrobaatiline tulevärk, mis sooritati niisuguses tempos, et isegi mõned viperused ja komistused jätsid mulje, nagu peakski see nii olema. R. Button näitas, millised võimalused peituvad iluuisutamises selle atleetlikul harrastamisel.

Richard Buttoni 1947. a. debüüt Euroopas andis talle Stokholmis peetud maailmameistrivõistlustel hõbemedali. Tema esinemine oli tookord niivõrd uudne, et kohtunikud jäid kahevahele harjutuse hindamisel. Kuid juba 1948. aastal võitis ta lahtised Euroopa meistrivõistlused, tuli maailmameistriks ja olümpiavõitjaks. R. Button võistles rangelt individuaalse kavaga, mida ta pidevalt täiustas. Ei olnud kahte võistlust, kus ta oleks esitanud ühesuguse kava. Alati olid kavas uued hüpped ja kombinatsioonid, mis muutusid aina komplitseeritumaks. Ja seda viie aasta kestel, mil ta oli maailmas ületamatu ja võitmatu.

Eurooplased olid löödud. Ameeriklaste hüpeterohke esinemine neile ei meeldinud, kuid vana kooliga oli selle vastu võimatu võidelda. Inglased viimistlesid oma konservatiivset, klassikaliselt külma ja ranget esitusviisi, austerlased ja ungarlased süvendasid veelgi uisutamise ja muusika harmooniat. Asjata

vaev. Ainsatena haarasid uuest suunast kinni tšehhid, kes saidki Euroopas uue stiili pioneerideks.

Šveitsi talikuurort St. Moritz oli pärast laastavat sõda esimene, mis oli 1948. aastal võimeline vastu võtma olümpiamängudest osavõtjaid. St. Moritzi kuurordil oli selleks ka õigus, kuna 1940. a. ärajäänud mängud pidid toimuma selles looduslikult kaunis mägiasulas.

16 meest, 25 naist ja 15 paari olid igaüks omal maal võitnud aastatepikkuse treeninguga tunnustuse ja õiguse esineda viiendatel taliolümpiamängudel. Sportlaste ettevalmistuse keskmine tase oli märksa kõrgem võrreldes 1936. aastaga. Puudus küll niisugune kindluse ja elegantsiga uisutaja nagu Karl Schäfer ja täiusliku graatsiaga Sonja Henie, kuid ühtedelgi varasematel olümpiamängudel ei toimunud sellist pingelist võistlust iga kümnendikpunkti pärast kui nüüd. Koolisõit kujutas endast variatsioonide rikkuse ja raskuse kõrgpunkti. Eriti keeruka probleemi ees seisid kohtunikud. Juba kohustuslike harjutuste hindamine näitas, et hindamistäpsus tuleb viia maksimumini. Iga väiksemgi valearvestus võis kõigutada kohtunike mõjukust.

Neil olümpiamängudel võis, nagu juba 1947. a. maailmameistrivõistlustelgi, täheldada ameerika kooli esindajate sissetungi Vana Maailma seni murdmatusse hegemooniasse. Teatavasti ei suutnud ameeriklased Garmisch-Partenkirchenis midagi tähelepanuväärset korda saata. Nad ei saanud ühtki medalit. Nüüd murdsid nad täiel rindel sisse nii meeste kui naiste aladel.

Väga pingeline ja kaasakiskuv oli šveitslase Hans Gerschwileri duell ameeriklase Richard Buttoniga. Kohustuslikes harjutustes kulges võistlus väga tasavägiselt. Kord õnnestus ühel mõni harjutus paremini, kord teisel. Alles viimaste harjutustega suutis noor USA meister 1947. a. maailmameistrit edestada. Suure üllatuse valmistas vabasõit. R. Button avas oma fenomenaalse hüppetehnika kõik registrid, demonstreerides raskete hüpetekombinatsioonidega täiesti algupärast stiili iluuisutamises.

Ka šveitslasel oli suurepäraselt ülesehitatud vabakava, kuid kaks kerget vääratust võtsid H. Gerschwilerilt väljavaated esikohale. Ta võitis hõbemedali. Huvitav on märkida, et ka teised ameeriklased, John Lettengraver ja James Grogan paistsid silma oma hüpetekombinatsioonidega, mis jäi ka edaspidi USA esindajatele edu aluseks.

Pärast meeste pingelisi esinemisi tulid peegelsiledale jääle naisiluuisutajad. Pika, viieminutilise vabaharjutuse vältel võistlesid nad, naeratus huulil, medalite pärast viimase sekundini. Enne seda oli maailmameister kanadalanna Barbara A. Scott võitnud koolisõidu, kuigi kohtunike poolt pisut ülehinnatult.

Kui B. A. Scott alustas sõitu, valitses staadionil hauavaikus. Kanadalanna vabasõidus polnud niisugust kaasakiskuvat hoogu

nagu tema peamistel konkurentidel inglannal Jeanette Altweggil ja austerlannal Eva Pavlikul, sellist sportlikku indu nagu tšehhitaridel Alena Vrzanoval ja Dagmar Lerchoval ega ameeriklanna Yvonne Shermanile omast graatsilisust. Ainult kindlus ja matemaatiline täpsus hüpete, kombinatsioonide ja piruettide sooritamisel ning nende seostamisel muusikaga viis teda võidule.

Ka Norra oli St. Moritzis esindatud iluuisutaja Heniega, seekord aga hoopis tundmatu Marit Heniega, kellel ei olnud mingit sugulusvahekorda maailma kuulsaima naisiluuisutajaga. Sonja Henie nimekaim pidi leppima üsna tagasihoidliku kahekümne teise kohaga.

Paarissõidust oodati, et see kujuneb iluuisutamisvõistluste kõrgpunktiks. Kuid segav lumetuisk hajutas suured kujutelmad. Liialt hoogsate ungarlaste Andrea Kékessy — Ede Király ees tulid ühtlase ja harmooniliselt seotud esinemisega võitjaks belglased Micheline Lannoy — Pierre Baugniet.

1948. aasta jäi viimaseks, kus maailma paremad uisutajad esitasid rangelt erinevaid stiile. Seal oli ameerika kool: suurejooneline, toretsev ja üliakrobaatlik ning lihvitud. Veetlev ja nõtke kanada kool. Siis inglise kool oma jaheduse ja liialdatud korrektsusega, mille tugevus peitus klassikalise kooli elementides. Austerlased näitasid armastust muusika vastu, sidudes helikunsti oskuslikult harjutustega. Tšehhid, kes moodustasid hüpete sooritajate avangardi Euroopas, esitasid suurt sõidukiirust. Lõpuks veel Prantsusmaal loodud uus kool elava, sundimatu ja haarava esitusega.

Ameerika akrobaatilise kooli mõju hakkas ikka enam ja enam tungima Euroopa koolkondadesse. Iluuisutamise erinevad koolkonnad sulasid ühte ning jälle seisti ühtse vormi sünni lävel. Pärast seda kui kanadalanna B. A. Scott oli kaks korda võitnud meistri tiitli, läks maailmameistrivõistlustel kahel korral esikoht B. A. Scotti esinemismaneeri matkivale tšehhitarile Alena Vrzanovale. Aga edasi. Uuesti puhkes õitsele vana kool. Klassikalise iluuisutamisega tuli maailmameistriks inglanna Jeanette Altwegg. Euroopa võidutses. Seda võidurõõmu ei jaganud ainult hõbemedali võitnud prantslanna Jacqueline du Bief. Prantslanna oli loomupärane artist, mis aastakümnete eest oleks võinud saada otsustavaks. J. du Biefile ei meeldinud R. Buttoni stiil, teda aga ei rahuldanud ka vana klassikaline koolkond. Ta hakkas eksperimenteerima, võttes igaühelt üle natuke omapära. J. du Bief otsis väljapääsu ning lähenes iluuisutamisele teoreetilisest lähtepunktist. Sellest sai alguse terav võistlus inglanna Jeanette Altweggiga. Inglanna hoidis raudselt kinni oma isaisadeaegsest koolist, kuid võitjaks jäi siiski uus. Seda tõendas Jacqueline du Bief 1952. aasta maailmameistrivõistlustel Pariisis, kus ta tuli esimeseks.

Jäätants leidis tee maailmameistrivõistlustele alles 1952. aastal. Kuid selle juured ulatuvad üheksateistkümnendasse sajandisse, mil Jackson Haines demonstreeris Viinis valssi, mis sai kuulsa uisutamisnovaatori nime. Tuginedes J. Hainesi valsile, kombineerisid viinlased sellele juurde vahetussammud ning pöörded partnerite vastamisi ja kõrvuti asetuses.

Jäätants paarissõiduna nägi ilmavalgust 1890. aastal ja võitis kohe populaarsuse. Sõidusammud olid lihtsad ja kergesti õpitavad. Liuväljad kujunesid tervislikeks tantsupõrandateks. 1890. a. loodud «Schölleri valtser» on säilinud tänapäevani koos 1909. aastal viinlase Karl Schreiteri poolt kasutuselevõetud kilianiga.

Kahekümnenda sajandi algul praktiseeriti USA-s ja Kanadas rühmatantse — kadrille. Inglased sidusid valsi kilianiga ning tantsisid seda fokstroti muusika saatel.

Aja jooksul muutus jäätants seltskonna lõbustusvahendist võistlusspordiks. Algul toimusid nn. valsi konkursid. 1924. aastal töötati Viinis välja esimesed võistluste juhendid. Püüti luua nii kohustusliku kui ka vabakava määrusi. Üritus ebaõnnestus, kuna ei osatud täpselt üles märkida samme. Tekkis mitmeid väärarusaamisi ja seepärast loobuti kohustuslikest harjutustest.

Kahekümnenda sajandi kolmekümnendatest aastatest alates harrastasid jäätantsu kui spordiala USA, Kanada, Inglismaa, Šveitsi ja Austria sportlased.

Alles pärast Teist maailmasõda töötati välja uus rahvusvaheline klassifikatsioon. Uuesti tõsteti esile nõue, et rahvusvahelistest võistlustest osavõtjad esineksid vaba ja kohustusliku tantsuga. Kava täiendati marsi, aeglase valsi, rumba ja tangoga. Kohustuslikud tantsud koostati Ameerika, Inglismaa, Šveitsi ja Viini jäätantsude põhjal. Tantsud kirjestati täpselt koos joonistega.

Ühtlasi tõsteti 1949. aastal üles küsimus jäätantsu võtmisest iluuisutamise maailmameistrivõistluste kavasse neljanda alana. Enamus Rahvusvahelise Uisutamisliidu liikmeid vaidles sellele vastu. Jäätants oli sõjajärgsel perioodil leidnud viljelemist peamiselt Inglismaal ja Kanadas.

1950. a. Londonis peetud maailmameistrivõistluste ajal demonstreeriti jäätantsu. Inglased võistlesid ameeriklastega ja kaotasid üllatuslikult oma ülemere kolleegidele. 1952. aasta maailmameistrivõistluste kava täiendati jäätantsuga. Sellest ajast peale võidutsesid inglased üheksa aastat jäätantsus kuni 1962. a. murdsid nende edutee tšehhid Eva ja Pavel Romanovid.

Klassikalise iluuisutamisstiili esindaja Inglanna Jeanette Altwegg võitis 1951. aastal maailmameistri tiitli

Prantslanna Jacqueline du Bief, kes eksperimenteeris ja püüdis leida uut stiili, tuli maailmameistriks 1952. aastal

1952. aasta maailma paarisuisutajate paremik, abielupaarid M. ja L. Nagy, R. ja P. Falk ning C. ja M. Kennedy

Noored sakslased M. Kilius ja H. Bäumler tulid toime mitmete rahvusvaheliste võitudega. Neile kuulub üks maailmameistri, kaks Euroopa meistri tiitlit ja hõbemedal Squaw Valley olümpiamängudelt

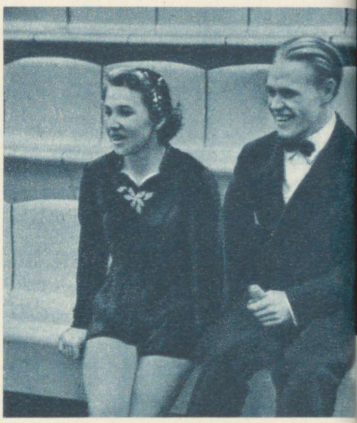

Niina ja Stanislav Žuk olid esimese Nõukogudemaa iluuisutajad, k võitsid rahvusvahelise tunnustu

Allan Jenkins oli 1953.–1956. aasta maailmameistriks, võitis Cortina d'Ampezz olümpiamängude kuldmedali ja pööras s spordile selja. 1960. aastal läks ta ko oma abikaasa Carol Heissiga Hollywoo filmiareeni

Ria ja Paul Falk, 1952. aasta olümpiamängude võitjad paarissõidus

Kolm kuulust. Vasakult Carol Heiss, Tennley Allbright ja Ingrid Wendl

Koolisõidus mängib rolli iga millimeeter. Carol Heiss analüüsib koos oma treeneriga uisujälgi jääl

Aastail 1955–1958 triumfeerisid Euroopa jääväljadel austerlased Hanna Eigl ja Ingrid Wendl

Euroopas oli uue iluuisutamisstiili viljelejaks prantslane Allain Giletti. Ajavahemikul 1955–1960 võitis ta neli korda Euroopa meistri tiitli

Kahekordsed maailmameistrid jäätantsus, tšehhid Eva ja Pavel Romanovid. Kõrval Praha spordihall, kus peeti iluuisutamise 1962. aasta maailmameistrivõistlused

Praegu on spetsiaalharjutused vajunud unustusehõlma. Mida need endast kujutasid, sellest saame pildi ülal toodud fotolt (e. Gustav Hügel 1894. a., *l.* Nikolai Panin 1897. a.). Spetsiaalharjutused polnud kaugeltki lihtsad ja kerged ning käivad praegugi paljudele uisutajatele üle jõu

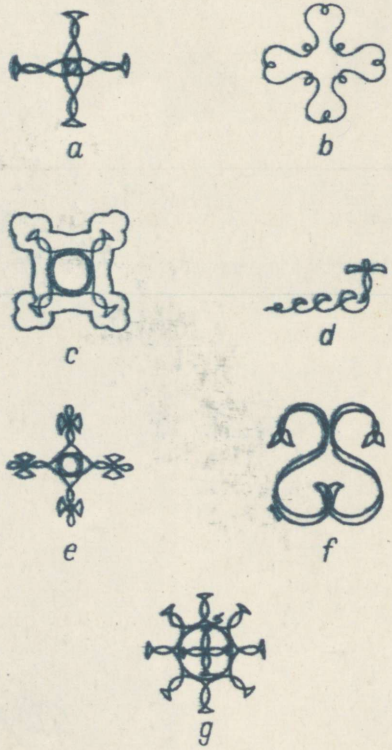

1952. aasta taliolümpiamängudele Oslosse saabus niisama palju iluuisutajaid, kui neid oli neli aastat tagasi St. Moritzis — 25 naist ja 16 meest. Ainult paare oli kaks vähem — 13. Naiste hulgas oli kolm 1948. aasta olümpiamängudest osavõtjat: inglanna J. Altwegg, prantslanna J. du Bief ja S. Morrow Kanadast. Kahe maailmameistri J. Altweggi ja J. du Biefi peamisteks konkurentideks peeti S. Klopferit USA-st ja inglanna B. Wyatti.

Koolisõidus oli kõige edukam Jeanette Altwegg. Üllatusena asus teisele kohale 17-aastane ameeriklanna Tenley Albright ja kolmandale S. Klopfer.

Vabakavade esitamist jälgis Bisleti staadionil enam kui 30 000 pealtvaatajat. Tribüünid olid välja müüdud viimase kohani. Hingestatult jälgiti prantslanna Jacqueline du Biefi meeldivat esinemist. Kõik oleksid noore šarmantse pariislanna krooninud olümpiamängude võidupärjaga. Tema kahekordsed hüpped vaimustasid spordisõpru. Näis, nagu hõljuks Jacqueline õhus. Järsku valitses staadionil surmavaikus. Kõlas Griegi surematu Solveigi laul, mille raskepärast meloodiat Jacqueline du Bief liikumisega võrratult kaasa joonistas, nagu maaliks ta pintsliga jääle kriipse. Siiski ei tulnud Jacqueline du Bief olümpiavõitjaks. Selleks osutus inglanna Jeanette Altwegg. Ta oli oma kohustusliku kava nii täpselt ja puhtalt jääle joonistanud, mida ei suutnud keegi teine teha. Inglanna edumaa oli niivõrd suur, et norralaste südamed võitnud prantslanna polnud võimeline seda vahet tasa tegema. Ka Tenley Albright edestas Jacqueline du Biefi.

Kuigi kuldmedal jäi Euroopasse, oli esimese kuue hulgas neli ameeriklannat. Ameerika kool oli ületanud nii inglise kui ka viini oma. Ei saa mainimata jätta, et kõige edukam austerlane jäi kuueteistkümnendale kohale.

11 riigi 16 parema meesiluuisutaja seas oli noorimaks elava loomuga 12-aastane Alain Giletti Prantsusmaalt. Koolisõidus osutus parimaks 1948. a. olümpiavõitja ameeriklane Richard Button, kes edestas oma peamist konkurenti austerlast Helmut Seibti enam kui viie punktiga. Peab märkima, et meeste vabasõitu jälgis ainult kümnendik pealtvaatajaist, kes olid kogunenud staadionile naiste esinemise ajal. Ometi pakkusid ka meeste suurepärased akrobaatilised elemendid ja harjutuste sooritamise kindlus unustamatuid elamusi.

Vabaharjutuses jätkus R. Buttoni edu. Ta esitas oma kombinatsiooniderohked hüpped piinliku täpsusega ja võitis ülekaalukalt esikoha austerlase Helmut Seibti, ameeriklaste James Grogani ja Alan Jenkinsi ees. Väikesearvulise publiku soosik Alain Giletti jäi seitsmendaks.

Kui kaheteistkümneaastane Richard Button esmakordselt uiskudel seisis, oli ta paks ja eemaletõukav. Teda hüüti Dickiks (Richardi rahvapärane hüüdnimi, mis tähendab tõlkes paks) ja see sobis poisile hästi. Dick tahtis õppida iluuisutamist, kuid õpetaja arvates ta ei saavat sellega iialgi hakkama. Dick harjutas siiski hoolega. Jõukad vanemad palkasid talle tunniandjaks USA kõige kuulsama õpetaja Gustave Lussi. 14-aastaselt tuli poiss Ida-Ameerika meistriks. Isa laskis talle isegi kodu juurde isikliku liuvälja ehitada. 1946. aastal võitis 16-aastane R. Button juba USA meistritiitli täiesti uue atleetliku, värske ja impulsiivse stiiliga. 1947. aastal ei olnud tal maailmameistrivõistlustel veel oma algupärase esinemisega õnne. Šveitslane Hans Gerschwiler oli parem. Edasi aga järgnesid üha suuremad võidud. 1951. aastal oli Harvardi ülikooli õigusteaduskonna üliõpilane juba neljakordne maailmameister. 1952. aastal saatis Richard Button Garmisch-Partenkircheni talvenädalalt oma doktoritöö õhupostiga Ameerikasse.

Selline oli Richard Button. Taliolümpiamängudel Oslos oli ta jälle esimene. Kokku oli meeste iluuisutamises esimese kuue hulgas neli ameeriklast.

Intriige tekitas paarisuisutamine. USA hambaarst Kennedy soovis iga hinna eest, et olümpiamängude kuldmedal kuuluks tema lastele Carolile ja Michelile. Vaatamata sellele et papa Kennedy, hoidmata kokku dollareid, telegrafeeris intrigeerivaid sõnumeid laiali kogu maailma ning püüdis ära osta kohtunikke, olid viimased objektiivsed. Lõpuks läks Kennedy niikaugele, et nõudis võistluste korraldajatelt Saksa FV esindajate abielupaar Falki diskvalifitseerimist väljamõeldisega, nagu oleksid viimased varem raha eest esinenud ja seega rikkunud amatöörspordi seadusi. Hambaarsti nõudmine naeruvääristati. Sakslased Ria ja Paul Falk tulid olümpiavõitjaks. Papa Kennedy sõitis koos laste ja nende poolt võidetud hõbemedaliga tagasi üle «lombi». Missugune tore reklaam läks vett vedama: olümpiamängude võitjate isa hambaarst Kennedy — kas see poleks andnud suurepärase võimaluse tõsta ravimise tasu ja võita juurde rikkaid kliente. Võib-olla oleks isegi president sõitnud ta ukse ette ja soovinud hambaid ravida, võib-olla . . . Nüüd aga pidi uhke Kennedy minema tagasi pettunult. Euroopas leidus veel inimesi, kes ei alistunud dollarivõimule.

VI taliolümpiamängud, mis demonstreerisid noorte iluuisutajate meisterlikkuse tohutut kasvu, olid lõppenud. Kõik auhinnalised kohad langesid noortele. Nende julge ja vaba esinemine andis suurepärase värvingu kogu iluuisutamise kaasaegsele rahvusvahelisele koolile.

Pärast Oslos peetud olümpiamänge läks ülemvõim ameeriklaste kätte. Kas jõud või ilu? Eraldi ei sobinud kumbki. Värske maailmameister Hayes Alan Jenkins ühendas «buttonlikud hüp-

ped» sujuvate sammude kombinatsioonidega, lisas sinna juurde artistlikku joont ja oligi sündinud uus stiil, millele ei leidunud enam vastuvaidlejaid ja mis kehtib kuni tänaseni. Jackson Haines andis iluuisutamisele musikaalsuse, Sonja Henie populaarsuse, Barbara Ann Scott möödus vanadest tõekspidamistest, Richard Button pani aluse kaasaegsele iluuisutamisele. Nii kasvas sajandi jooksul spordiala, mis köidab miljoneid.

Ka naiste iluuisutamises olid vaieldamatult paremad ameeriklased, kellele suutsid konkurentsi pakkuda ainult sakslanna Gungi Busch ja inglannad Valda Osborn ning Erica Batchelor. Paarissõidus domineerisid samuti anglosaksid. Teistest jõudsid 1954. aastal maailmameistrivõistluste pronksmedalini austerlased Sissy Schwarz ja Kurt Oppelt, kes samm-sammult, aasta-aastalt rühkisid edasi, kuni nad 1960. a. võitsid maailmameistri tiitli.

Euroopa meistrivõistlustel võitis meestest 1953. ja 1954. aastal esikoha itaallane Carlo Fassi, kes esindas rahvusvahelist stiili. Tema järglaseks sai prantslane Alain Giletti, kelle nooruslik elavus, julge ja vaba esinemine sarnanes teatud määral J. du Biefiga. Naistest said inglannad suurema osa kahe olümpiamängude vahelisel perioodil peetud Euroopa meistrivõistluste medalitest, kuid alates 1955. aastast võitsid austerlased pärast veerandsaja-aastast vaheaega jälle Euroopa meistri tiitleid.

CORTINA D'AMPEZZOS JA SQUAW VALLEYS

Troonid loovutati võitluseta. Nii võiks iseloomustada VII taliolümpiamängude iluuisutamist Itaalia kaunis mägikuurordis Cortina d' Ampezzos. Võistlustest ei võtnud osa ükski eelmiste olümpiamängude võitja. Richard Button ja abielupaar Falkid siirdusid elukutseliste ridadesse, Jeanette Altwegg pühendas end täiesti kasvataja elukutsele lasteaias.

Kuid seda pingsam võistlus käis uustulnukate vahel. Meestest omasid suuremaid võiduväljavaateid 1955. a. maailmameistrivõistluste esikolmik: ameeriklased Hayes Alan Jenkins, Ronald Robertson ja David Jenkins, edasi Euroopa meister prantslane Alain Giletti, tšehh Karel Divin; naistest ameeriklannad: 1952. a. olümpiamängude teine Tenley Albright ja 1955. a. maailmameistrivõistluste teine Carol Heiss, austerlased: 1956. a. Euroopa meister Ingrid Wendl ja 1955. a. meister Hanna Eigl; paarissõidus Euroopa meistrid ungarlased Marianne ja László Nagy, kanadalased maailmameistrid Frances Dafoe ja Norris Bowden ning palju teisi.

Iluuisutamisvõistlused meestele algasid 29. jaanuaril 11 riigi 16 parema sportlase osavõtul. Kohustuslikus harjutuses oli kõige parem Alan Jenkins kaasmaalase Ronald Robertsoni ja oma noo-

rema venna Davidi ees. Vabaharjutuses aga hiilgas akrobaatilise programmiga R. Robertson. Tänu kooliharjutuste suuremale täpsusele suutis Alan Jenkins kõige napimalt edestada R. Robertsoni. Kolmikvõidu USA-le kindlustas David Jenkins.

Naistest võitis esikoha klassikalises stiilis esinenud ameeriklanna Tenley Albright. Väga raske ja originaalse kava esitas 15-aastane ameeriklanna Carol Heiss ning võitis hõbemedali.

Tenley Albrighti edu VI ja VII taliolümpiamängudel oli tema tahtejõu suurepäraseks näiteks. Lapsena haigestus Tenley Albright raskesti lastehalvatusse ja kaotas käimisvõime. Tütarlapse isa, jõukas Bostoni arst, otsis võimalusi lapse jalgade ravimiseks. Kaheksa-aastast tütrekest huvitas väga iluuisutamine ja tütarlapsele ehitati tehisjääga liuväli. Oma esimesed armetud liigutused tegi ta kunagiste tuntud iluuisutajate Willy Fricki ja Maribel Winsoni juhendamisel. Aastaid pingelist, kannatlikku tööd ja tohutu usk iseendasse pani tütarlapse jalad uuesti tahtele alluma. Tahe elada täisväärtusliku inimesena oli võitnud.

Austerlased Elisabeth Schwarz ja Kurt Oppelt olid alles mõni nädal tagasi võitnud Euroopa meistrivõistlustel pariislaste südamed. Nüüd vallutasid nad ka kõik pealtvaatajad Cortina d'Ampezzos. Helilooja Suppé «Kergest ratsaväest» esitatud valsiga vallutati ka kohtunikud. Võit oli küll n.-ö. nappidest napim olümpiamängude ajaloos, kuid sellest piisas kuldmedaliks. Kanadalaste Frances Dafoe ja Norris Bowdeni musikaalsus, täielik harmoonia ja elegants jäid austerlastest maha ainult sajandikpunkti võrra.

Cortina d'Ampezzos ilmnes eriti suur osavus koolisõidus. Geomeetrilised joonised jääl kaeti 30—35-millimeetrise täpsusega, kõigis liigutustes valitses absoluutne ökonoomsus. Hästi viimistletud äratõuge lubas võrdse kindlusega sõita nii ette kui ka taha.

Suure sammu edasi oli teinud ka vabasõit. Eriti oli tõusnud hüpete kõrgus. Cortina d'Ampezzos ei olnud meestele enam paljuks kolmeringilised, naistele kahe ja poole ringilised hüpped. Tunduvalt oli suurenenud sõidutempo.

1960. aasta. Squaw Valley jäästaadionil oli taliolümpiamängude tulipunktis iluuisutamine. Meeste üksiksõidus juhtis pärast koolisõitu üllatuslikult tšehh Karol Divin Cortina d'Ampezzo mängudel pronksmedali võitnud ameeriklase David Jenkinsi ees.

Algas vabasõit. Juba esimese minuti jooksul sooritas 23-aastane jänki neli absoluutselt puhast kolmeringilist hüpet. Kava jätkus, aina hüpped ja suurepärased sammude kombinatsioonid. Üllatunud oli isegi Jenkinsi treener. Iga sekund tõi midagi uut. Viimane piruett, viimane hüpe, muusika vaikis. Hetkeline vaikus ja siis kiiduavalduste torm. Hinded: 5,9 — 5,9 — 5,9 — 6,0 — 5,8! David Jenkins sai oma vabakava eest 665 punkti.

Jääl oli Karol Divin. Juba esimeste sekundite järel ilmnes suur vahe kahe sportlase esinemises. Tšehhi hüpped olid tunduvalt madalamad, harvad kolmeringilised hüpped, konarlikud piruetid. Kuldmedal libises kaugusesse.

19 osavõtja hulgast võitis kuldmedali David Jenkins. Teiseks tuli Karol Divin ja kolmandaks kanadalane Donald Jackson.

Naistest oli eelmiste olümpiamängude hõbemedali omanik ja paljukordne maailmameister ameeriklanna Carol Heiss väljaspool konkurentsi ning võitis nii kooli- kui ka vabasõidu. Soovida jättis ainult vabasõidu esitamine, kus polnud sellist sära kui Cortina d'Ampezzos. Oli siin süüdi liiga väike väljak, kõigi poolt kritiseeritud jää kvaliteet või hapnikuvaene õhk? Lühidalt: Carol Heiss polnud enam see mis varem. Sama kehtis ka teiste kohta. Nii hõbemedali võitnud hollandlane Sjoukje Dijkstra kui ka kolmandaks tulnud lootustandev ameeriklanna Barbara Roles jäid oma võimetest kaugele.

Paarissõidus startis 13 paari, nende hulgas esmakordselt kaks paari Nõukogudemaalt.

Seitsmendatena olid jääl favoriidid-kanadalased, 189 sm pikk ja 23 aastat vana Robert Paul ja kõigest 157 sm pikkune 21-aastane Barbara Wagner. Paari-kolme takti järel katkes muusika. Maailmameistrid peatusid. Minutitepikkune diskussioon — tehnilise rikke ees olid ka kohtunikud nõutud. Alati uuesti. Nüüd laabus kõik. Oli tunda, et jääl olid maailmameistrid. Nii otsustasid ka kohtunikud. Kuldmedalid läksid Kanadasse. Hõbemedalid said sakslased Marika Kilius ja Hans-Jürgen Bäumler ning pronksmedalid Ameerika abielupaar Nancy ja Ronald Ludington.

Kuuendale kohale tulid Niina ja Stanislav Žuk. Aastaid olid nad kohtunikele teatud mõttes pähkliks: artistlikud tõsted kippusid ületama lubatud piire. Alati erinesid suurelt kohtunike arvamused. Nüüd olid esinejad tunduvalt oma kava parandanud. Siiski erinesid kohtunike hinded rohkem kui punkti võrra! Edu oli märgatav, kuid kõik polnud veel ammendatud. Meie teine debütantpaar Ljudmilla Beloussova—Oleg Protopopov jäid üheksandale kohale.

Maailma kiiruisutamise taset jälgides torkab silma, et iga kord pärast olümpiamänge on tagajärjed eelmiste aastatega võrreldes suhteliselt nõrgemad, sest võistlejail puudub treeninguks suur stiimul. Iluuisutamine aga maksab olümpiamängudejärgseil aastail lõivu elukutseliste spordile. On saanud tavaks, et Läänemaailma parimad pööravad pärast olümpiamängude kuldmedali võitmist amatörismile selja ja hakkavad piidlema jäärevüüde ja filmi poole. Dollarid meelitavad.

Aasta tagasi kuulutas olümpiavõitja Carol Heiss: «Mulle meeldib amatöörsport. Elukutseliste iluuisutamine pole enam õige sport. Sellepärast ei kavatse ma oma meisterlikkust kasutada rahateenimiseks. Kuid ärge arvake, et see meie perekon-

nale midagi ei maksa, et tegelen iluuisutamisega. Minu emal tuli seepärast töötada tekstiilivabrikus. Enne ema surma tõotasin talle, et harrastan sporti ainult oma huvides, mitte aga publiku lõbustamiseks . . .»

Kuid lubadus lubaduseks. Juba järgmisel aastal abiellus Carol 1956. aasta olümpiavõitja Alan Jenkinsiga, jättis spordi ja suundus otse Hollywoodi. Sonja Henie loorberid ei andnud abielupaarile rahu. Ja varsti pärast seda algaski uue filmi «Lumivalgeke ja kolm narri» väntamine. Jällegi oli iluuisutamine kaotanud ühe oma kuulsustest.

1961. JA 1962. A. EUROOPA JA MAAILMAMEISTRIVÕISTLUSED

1961. aastal jäid aga muutmatuks Euroopa paremiku read, kes valmistusid 53. Euroopa meistrivõistlusteks Lääne-Berliinis. Favoriitideks olid olümpiamängudel hõbemedali võitnud hollandlanna Sjoukje Dijkstra ja prantslane Alain Giletti. Eriti rahulik oli prantslane, sest ta peamine konkurent, Squaw Valley hõbemedali võitja Karol Divin oli saanud Tšehhoslovakkia meistrivõistlustel vigastada.

Lääne-Berliini spordihallis startis paarissõidus kümme paari. Kolm aastat järjest olid esikoha pretendentide hulgas olnud ka NSV Liidu sportlased Niina ja Stanislav Žuk, kuid ka nendel hakkas tunda andma vanus ja nad jäid võistlustelt eemale. Esikoha pärast konkureerisid saksa paarid. Euroopa meistrivõistlustel said nüüd kolmandat korda järjest esikoha Saksa FV sportlased Marika Kilius ja Hans-Jürgen Bäumler oma võistkonnakaaslaste Margit Göbeli—Franz Ningeli ees. Meeldivaks üllatuseks oli Saksa DV noortepaari Margit Senfi—Peter Göbeli kolmas koht.

Meeste iluuisutamises oli Alain Gilettil juba viienda Euroopa meistritiitli võitmine võrdlemisi lihtne. Kergelt alistas ta kaasmaalase A. Calmat' ja sakslase M. Schnelldorferi.

Naiste alal oodati, et Austria meister Regina Heitzer osutab olümpiamängudel teisele kohale tulnud Sjoukje Dijkstrale südi vastupanu. Seda aga ei juhtunud. Hollandlanna saavutas juba koolisõidus 50-punktilise edumaa, mida ta vabasõiduga veelgi suurendas. Sjoukje Dijkstra võitis oma 19. sünnipäeval Euroopa meistri kuldmedali. Teine oli Regine Heitzer ja kolmas tšehh Jana Mrazkova.

Jäätantsus olid jällegi paremaiks inglased. Courtney Jones sai juba viienda ja Doreen Denny kolmanda Euroopa meistri kuldmedali.

Nüüd seisid ees iluuisutamise 1961. aasta maailmameistrivõistlused. Tšehhid ehitasid selleks Prahasse suurepärase spordihalli. Kõik oli valmis suurvõistlusteks, piletid viimseni eelmüü-

gil müüdud. Huviga oodati Uue Maailma sportlaste saabumist. USA meistrivõistlustel domineerisid noored sportlased ja kõiki huvitas, mida nad suudavad näidata võistluses Euroopa parematega.

Suur osa võistkondi oli juba saabunud Prahasse. Meistrivõistluste algusest puudus veel kuus päeva. Siis vapustas maailma kurb uudis. Brüsseli lennuvälja lähistel toimus raske katastroof neljamootorilise lennukiga «Boening 707», mis saabus Ameerikast. Kõik 61 reisijat ja 11 meeskonnaliiget said surma. Lennuki pardal viibisid ka 17 Ameerika iluuisutajat, kes sõitsid Prahasse maailmameistrivõistlustele. Nende hulgas olid kõik värsked USA meistrid.

Leina märgiks tegi Rahvusvaheline Uisutamisliit võistluste korraldajaile ettepaneku jätta maailmameistrivõistlused pidamata. Tšehhid nõustusid, vaatamata sellele, et nad olid teinud suuri kulutusi. Rahvusvahelise Uisutamisliidu ettepanekuga ühinesid solidaarselt kõik teised riigid. Lepiti kokku, et järgmisel aastal korraldavad maailmameistrivõistlused uuesti tšehhid.

1961. aastal Nõukogudemaa iluuisutajad rahvusvahelisel areenil ei startinud. Seda rohkem oodati nende esinemist järgmise aasta Euroopa meistrivõistlustel. Nõukogudemaa senised parimad, abielupaar Žukid jätsid võistlemise ja nende trooni päris uus abielupaar Ljudmilla Beloussova ja Oleg Protopopov. Üksiksõidus esindasid NSV Liitu Valeri Meškov ja Tamara Bratus.

1962. aasta Euroopa meistrivõistluste areeniks oli Genfi jäästaadion. Pärast pikki diskussioone täiendati paarissõidu hindamist. Leiti, et senine süsteem, kus võitja selgitati vaid ühe esinemise põhjal, pole kuigi täiuslik. Nüüd tuli paaridel esineda kahel korral. Pärast esimest võistlusõhtut ei teatatud võistlejaile paremusjärjestust.

Täiesti uudse kavaga tulid välja 19-aastased sakslased Marika Kilius ja Hans-Jürgen Bäumler ja võitsid neljanda Euroopa meistrivõistluste kuldmedali. Äge võistlus toimus L. Beloussova—O. Protopopovi ja sakslaste M. Göbeli—H. Ningeli vahel. Mõlemad sõidud lõpetasid nad võrdse punktide summaga. Otsustasid kohapunktid. Neid oli meie paaril 19 sakslaste 21 vastu. Seega võitsid L. Beloussova—O. Protopopov hõbemedalid tänu paremale kompositsioonile, lüürilisele ja pehmele esinemismaneerile.

Naiste iluuisutamises lubas S. Dijkstra treener šveitslane A. Gerschwiler, et hollandlanna asub juba esimese koolisõidu harjutusega liidripositsioonile. Nii see ka oli. Ja kolmandat korda tõusis Euroopa meistrivõistlustel autasustamispjedestaali kõrgeimale astmele Sjoukje Dijkstra. Austerlannad R. Heitzer ja K. Frohner olid vastavalt teine ja kolmas.

Meestest asus koolisõidu järel juhtima K. Divin prantslase A. Calmat' ees. Eelmise aasta Euroopa meister A. Giletti oli vahepeal astunud elukutseliste radadele. A. Calmat oli rida aastaid püsinud A. Giletti varjus. Nüüd aga pääsesid ta võimed maksvusele. «Ta on iluuisutaja, kes on leidnud haruldase sünteesi ameerika jõulisest ja mehisest ning Euroopa elegantsest stiilist,» ütles prantslase kohta K. Divin. Edumaa, mida K. Divin saavutas koolisõidus, sulas vabasõidus jäägitult. Rohkem kui 20-punktilise edumaaga tuli Euroopa meistriks 22-aastane Alain Calmat. K. Divin õnnitles oma konkurenti ja sõnas: «Seekord võitsid sa täiesti teenitult, kuid ees on veel maailmameistrivõistlused minu kodulinnas. Seal kohtume uuesti!»

Jäätantsus olid kaheksal viimasel aastal kuulunud meistritiitlid inglastele. Nüüd murdsid inglaste hegemoonia prantslased Christiane ja Jean-Paul Guhel.

Hiiglaslik Praha spordihall. Siia kogunes kogu maailma iluuisutajate paremik, et selgitada 1962. aasta maailmameistreid. Osavõtjaid oli rekordiliselt. 20 000 pealtvaataja ees alustasid võistlust 17 paari. Seekord leppisid kohtunikud vaid ühe sõiduga. Enesekindlalt tulid jääle Euroopa meistrid M. Kilius— H.-J. Bäumler. Esimestest kombinatsioonidest alates kõlasid hallis ovatsioonid. Kuid siis . . . sooritanud teisel ringil pirueti, jäid nad uiskepidi kokku ja kukkusid. Nad püüdsid küll edasi uisutada, kuid M. Kiliusel oli uisk purunenud. Peafavoriidid langesid välja. Nüüd otsustas kuldmedali saatuse L. Beloussova— O. Protopopovi ja noorte kanadalaste õde-vend Jelinekide duell. See oli harukordselt haarav. Ka kohtunikud hindasid mõlema paari esinemist peaaegu võrdselt. Maailmameistreiks tulid õde-vend Jelinekid 0,1-punktilise edumaaga Nõukogudemaa paari ees.

Meeste iluuisutamises lubas K. Divin Genfis A. Calmat'le, et ta revanšeerib Prahas. Kuid see arvestus oli tehtud ilma kanadalase Donald Jacksonita. K. Divin võitis küll prantslase, kuid maailmameistriks tuli D. Jackson. Nii nagu Euroopa meistrivõistlustel juhtis K. Divin ka nüüd pärast koolisõitu, kuid jällegi otsustas esikoha vabasõit. See, mida näitas D. Jackson, oli midagi enneolematut. Selliseid kõrgeid kolmeringilisi hüppeid polnud maailmas veel keegi sooritanud. Tervelt kuus kohtunikku üheksast hindasid kanadalase esinemist maksimumiga — kuue palliga. Meeste üksiksõidu 66-aastase ajaloo jooksul läks kuldmedal esmakordselt Kanadasse. Hõbemedali sai K. Divin ja pronksmedali A. Calmat.

Prahalaste kiiduavaldustel polnud piiri, kui jäätantsu lõpetasid viimase paarina Euroopa meistrivõistluste pronksmedali omanikud õde-vend Eva ja Pavel Romanovid. Nad möödusid kõigist varem startinuist ja võitsid maailmameistri tiitli. See oli Tšehhoslovakkia Sotsialistliku Vabariigi spordi suur triumf.

Euroopa meister, abielupaar Guhel pidi seekord leppima hõbemedaliga kanadalaste V. Thompsoni ja W. McLachlani ees.

Nii olid siis kolmel alal meistrid vahetunud. Ainsaks tiitlikaitsjaks osutus Sjoukje Dijkstra. Seitse aastat järjest kuulus ta Euroopa ja maailma eliiti, kuid kunagi selle aja jooksul polnud ta nii palju jääl viibinud kui selle hooaja eel. Rohkem kui pool aastat harjutas ta Londonis ja Davoses jääl. Tööd polnud tehtud asjatult ja seda kroonis teine maailmameistri tiitel. Teiseks jäi 17-aastane kanadalane Wendy Griner ja kolmandaks austerlanna Regine Heitzer.

Jällegi pidi iluuisutamine maksma ärimeestele lõivu. Pärast maailmameistrivõistlusi pööras spordile selja Donald Jackson, loobusid amatöörsportlastena võistlemast ka abielupaar Guhel ning austerlaste suurlootus Heidi Sengstschmidt. Mure homse päeva eest kummitab pidevalt Lääne sportlaste kohal.

INNSBRUCKI TALIOLÜMPIAMÄNGUDE EEL

1963. aasta veebruar. Kogu maailma spordiajakirjanduse veergudel kirjutati üha sagedamini iluuisutamisest. Räägiti uutest ja juba tuntud nimedest. Kõik see kuulutas Euroopa ja maailmameistrivõistluste lähenemist. Esimesed toimusid Budapestis, teised kunagises taliolümpialinnas Cortina d'Ampezzos.

6. veebruaril oli Budapestis tore päikesepaisteline talveilm. See rõõmustas iluuisutajaid, kuna pärast paariaastast vaheaega tuli võistelda vabas õhus. Euroopa meistrivõistluste areeniks oli Kis-staadion. Õhtul tulid jääväljale paarisuisutajad. Neid oli kokku 15 paari. Nõukogudemaad esindasid Ljudmilla Beloussova—Oleg Protopopov ning uustulnukad 15-aastane Tatjana Žuk ja 18-aastane Aleksandr Gavrilov.

Paaridel oli jällegi kavas kaks sõitu. Pärast esimest päeva juhtisid eelmise aasta meistrid M. Kilius—H.-J. Bäumler L. Beloussova—O. Protopopovi ees. Kõigi suureks üllatuseks olid kolmandal kohal meie uustulnukad. Kolmekordne Euroopa meistrivõistluste hõbemedali omanik Stanislav Žuk polnud asjatult teinud palju tööd oma õe Tatjana ning selle partneriga. Juba esimestest sammudest alates torkasid nad silma omapärase esinemismaneeriga. Teine päev ei muutnud midagi. Viiendat korda järjest anti Euroopa meistrivõistluste kuldmedalid Marika Kiliusele ja Hans-Jürgen Bäumlerile. Suursaavutuseks olid aga meie sportlaste teine ja kolmas koht. Eriti kaalukad olid Tatjana Žuki ja Aleksandr Gavrilovi pronksmedalid, mida keegi ei osanud lootagi.

Üllatusteta kulgesid järgmised alad — mullused meistrid kaitsesid oma tiitleid. Vaadates Sjoukje Dijkstra uisutamist, lausus

Euroopa meistrivõistlustel mitu korda teiseks jäänud austerlanna Regine Heitzer:

«Ta on nii suurepärases vormis, et vaevalt suudab keegi teda ohustada. Ise püüan aga kaitsta oma traditsioonilist teist kohta.» S. Dijkstra võitis, kuid austerlannal tuli leppida seekord pronksmedaliga. Hõbemedali võitis prantslanna Nicole Hassler. Ka meestest kaitses A. Calmat tiitlit kerge vaevaga. Teine oli sakslane M. Schnelldorfer ja kolmas austerlane E. Danzer. Küllaltki tublilt esines ka pidevalt arenev Valeri Meškov, kes tänu paremaks muutunud koolisõidule tuli seitsmendale kohale.

Teatava üllatuse tõi jäätants, kus keegi ei kahelnud maailmameistrite Eva ja Pavel Romanovi võidus. Paraku ebaõnnestus neil kohustuslik programm ja inglased L. Shearman ning M. Philips läksid juhtima. Noored tšehhid panid nüüd valiktantsus kõik kaalule. Kahjuks nende suurepärane programm ei mahtunud lubatud kolme minuti piiridesse. Nii tulid Euroopa meistriks inglased.

1956. aastal selgitati Cortina d'Ampezzo jääl olümpiamängude võitjad, nüüd otsustati siin 1963. aasta maailmameistrimedalite saatus. Kõik Euroopa iluuisutamise spetsialistid olid veendunud, et seekord jäävad kõik kuldmedalid Euroopasse, sest terve rida Uue Maailma paremaid oli spordist loobunud.

Paarisuisutamises käis pingeline võistlus nelja paari vahel. M. Kilius—H.-J. Bäumler ja L. Beloussova—O. Protopopov võistlesid kuld- ning T. Žuk—A. Gavrilov ja kanadalased G. Desjardin—M. Lafrance pronksmedali pärast. Kahju, et suurvõistlusest jäid eemale Euroopa meistrivõistlustel neljandale kohale tulnud Saksa DV sportlased Senf—Göbel. NATO väejuhatuse ettekirjutusel keeldusid Itaalia võimud andmast Saksa DV sportlastele sissesõiduviisasid. Ei aidanud Rahvusvahelise Uisutamisliidu protest ega paljude riikide spordiringkondade etteheited. Itaalia võimud jäid oma peremeestele truuks. Nii peeti võistlused ilma Saksa DV sportlaste osavõtuta.

Paarissõidus tulid M. Kilius—H.-J. Bäumler 102,9 punktiga esikohale. L. Beloussova—O. Protopopov jäid 101,8 punktiga teiseks. Otsustas jällegi sakslaste sportlik külg, mis ületas meie uisutajate graatsia ja esinemismaneeri. Toreda kavaga võitsid pronksmedalid T. Žuk—A. Gavrilov. NSV Liidu iluuisutajad olid paarisuisutamises jäänud maailma paremiku esiritta.

Meeste iluuisutamises haaras koolisõidus, vaatamata haigele põlvele, algul liidripositsiooni K. Divin. Kuid paraku tabas K. Divinit tema krooniline saatus: ta ei suutnud vabasõidus oma positsiooni säilitada. Värske Kanada meister D. McPherson likvideeris K. Divini 38-punktilise edumaa ja võitis esikoha. K. Divin närveeris, kukkus kolm korda ja pidi leppima koguni neljanda kohaga. Teine oli Euroopa meister A. Calmat ja kolmas sakslane

M. Schnelldorfer. Euroopa spordispetsialistide ennustus ei pidanud paika. Kanadalane viis Euroopast kaasa kuldmedali.

Naiste iluuisutamises alustas Sjoukje Dijkstra nii võimukalt, et pärast koolisõitu oli ta teistele praktiliselt juba kättesaamatu. Hollandlanna sai 2318,8 punkti austerlanna R. Heitzeri 2224,5 punkti vastu. Kolmandale kohale tuli N. Hassler.

Jäätantsus tuli Euroopa meistreil L. Shearmanil ja M. Philipsil startida vahetult enne eelmise aasta maailmameistreid Eva ja Pavel Romanovit. See vajutas inglaste esinemisele närvilisuse pitseri. Tšehhid aga näitasid end parimast küljest ja edestasid napilt 1963. aasta Euroopa meistreid. Võistluse tasavägisust näitavad kõige paremini punktid: tšehhidel 321,4/14, inglastel 322,4/15. Kolmanda koha said kanadalased P. Doan—K. Ormsby 313,6/26 punktiga.

Olümpiamängude-eelne sesoon oli lõppenud. Esile oli kerkinud terve rida uusi, andekaid iluuisutajaid. Algas pingeline ettevalmistus Innsbrucki taliolümpiamängudeks.

ILUUISUTAMINE VENEMAAL JA NSV LIIDUS

NII SEE ALGAS

Iluuisutamise esimesed sammud Venemaal olid tihedalt seotud kiiruisutamisega. Möödunud sajandi 80-ndatel aastatel olid Peterburis iluuisutamise peamisteks viljelejateks pedagoog V. Sreznevski, advokaat A. Lebedev, kunstnik K. Zoli jt. Nende esimeste iluuisutamise pioneeride eesmärk oli mõnevõrra erinev välismaa omadest. Venelased püüdsid iluuisutamist muuta esteetiliselt kauniks. Kui A. Lebedev ja K. Zoli 1883. aastal esimest korda esinesid Helsingis, olid nad tugevad vastased põhjamaade parematele. A. Lebedev jäi Helsingis võitmatuks. Neli aastat hiljem tuli Peterburi Kunstideakadeemia üliõpilane R. Blüchter esikohale Baieri meistrivõistlustel, edestades mitmeid tuntud austerlasi.

Pärast esinemist Helsingis jäi A. Lebedev võistlustest mitu aastat eemale ja ainult treenis. Taas ilmus ta avalikkuse ette alles 1890. aastal suurtel rahvusvahelistel võistlustel Peterburis, võites nii kooli-, vaba- kui ka spetsiaalsõidu. Temast jäid tahapoole Põhja-Ameerika ja Kanada meister Rubinstein, Saksamaa kuulsus Kaiser, Rootsi parim Sundgreen ja mitmed teised, keda A. Lebedev ületas peamiselt uisutamise iluga.

Samal aastal täienesid Venemaa iluuisutajate read uue talendiga, kelleks osutus endine kiiruisutaja Aleksander Panšin. Loobunud 40-aastaselt kiiruisutamisest, alustas ta iluuisutamisega, kuigi tal puudusid selleks erilised eeldused. Seepärast suhtusid paljud A. Panšinisse skeptiliselt. Tohutu tahtejõud ja energia aga tegid oma töö ja viisid venelase rahvusvahelise paremiku hulka. Esimesed Venemaa meistrivõistlused 1897. aastal võitiski Aleksander Panšin. Ka kolmel järgneval aastal ei andnud ta tšempionitiitlit käest.

Pärast 1901. aasta maailmameistrivõistlusi kutsusid venelased kõiki maailma paremaid Peterburi. Võisteldi Sadovaja tänaval asuvas Jussupovi aias. Kahjuks ei võtnud neist osa A. Panšin, keda asendasid noored algajad Nikolai Panin-Kolomenkin, Ross ja Kopp. Viimastele kujunes see rahvusvaheline kohtumine tänuväärt õppetunniks, kuna oma üleolekust vaimustatud välismaalased polnud kitsid näpunäidete andmisega. Lõpliku lihvi aga

andis noortele 1902. ja 1903. aastal austerlasest treener Seibert. Erilist andekust ilmutas Nikolai Panin, kes tõusis komeedina maailma paremiku esiritta. 1903. aasta maailmameistrivõistlustel Peterburis saavutas ta teise koha. Maailmameister rootslase U. Salchowi põhjamaisele hoogsale ja jõulisele stiilile pani noor N. Panin vastu oma kauni sõidu. U. Salchowi tal edestada ei õnnestunud, kuid austerlastest G. Fuchsist ja M. Bohatschist, kes tuli 1905. aastal Euroopa meistriks, oli ta kindlalt parem.

1908. aastal oli rahvusvahelistel võistlustel Peterburis peaauhinnaks A. Panšini nimeline karikas. Välismaalt saabus kolm pretendenti. Need olid maailmameister U. Salchow, sakslased H. Burger ja Gordon.

Esimese üllatuse tõi koolisõit, kus U. Salchow kaotas A. Paninile. Ka spetsiaalsõidus tuli välismaalastel leppida kaotusega. Venelased said kolmikvõidu. Vabasõidu võitis küll U. Salchow, kuid sellest ei piisanud N. Paninist möödumiseks. See kaotus venelasele kõigutas tunduvalt rootslase võitmatuse oreooli.

Kui iluuisutajad esinesid Londonis IV olümpiamängudel, kasvas N. Panini kuulsus veelgi. Tema fotod levisid kogu maailmas. Ka noored Venemaa iluuisutajad Nikolai Panini õpilased F. Datlin, K. Ollo, S. Malinin ja Klavdia Tsesar esinesid rahvusvahelisel areenil edukalt.

ESIMENE KULDMEDALIVÕITJA

Nikolai Kolomenkin sündis 1872. aastal Voronežis ja asus 13-aastaselt elama Peterburisse. Koolis, kus ta hakkas õppima, oli kehaline kasvatus nagu kõigis teistes tolle aja koolides halval järjel. See sundis tegutsemishimulisi noori otsima oma energiale rakendust mujal. Spordiga püüti tegelda praeguse mõiste järgi n.-ö. klassiväliselt. Poisid rajasid oma jõududega uisuraja, jooksid, hüppasid, proovisid isegi vehklemist. Ka Nikolai Kolomenkin katsetas kõiki alasid ja kõik meeldisid võrdselt. Millegipärast hakkas siiski rohkem köitma uisutamine. Peterburis oli tol ajal mitu avalikku uisuteed. Poiss oli seal alaline külaline. Iluuisutamises andsid talle eeskuju sportlased, kes ei kuulunud spordiühinguisse. Nendest oli üheks paremaks võrratu meisterlikkuse omandanud, töölisklassist pärinev N. Adrianov. Päritolu ei lubanud tal pääseda ühtegi kodanlikku spordiklubisse ja seoses sellega ka võistlustele. Niisugune olukord tekitas noortes, sealhulgas ka N. Kolomenkinis tõsist pahameelt.

N. Kolomenkini koolivend S. Ivanov harjutas pidevalt Jussupovi aias, kus treenisid kõik tolle aja paremad. Sõbra kaasabil pääses sinna Peterburi parimale jääle harjutama ka N. Kolomenkin ja 1891. aastal algas sealt tema sihikindel sporditee.

Iluuisutamine ei jäänud noormehele ainsaks harrastuseks. Võrdse huviga tegeles ta kergejõustiku, vehklemise, tennise, jalgpalli, jalgrattasõidu, laskmise ja sõudmisega. Esmakordselt startis N. Kolomenkin iluuisutamise ametlikel võistlustel 1897. aastal. Samal aastal kogus ta enda ümber grupi noori, kellest hiljem sirgus mitmeid Venemaa tšempione. Selle, mis jäi iluuisutamises puudu kogemustest, tegi tasa loominguline suhtumine oma eriharrastusse.

Enamik Venemaa intelligentsi esindajaist alaväärtustas sporti ja selle tähtsust. Sportlase nimetust ei ihaldanud eriti endale keegi. Nii otsustas ka N. Kolomenkin paljude eeskujul end võistlusteks ümber ristida. Pseudonüümiks võttis ta nime Panin. Etterutates ütleme, et varjunimi sai niivõrd kuulsaks, et see hiljem liideti ametlikult pärisnimega. Kauaks aga ei saanud sportlane jääda varjunime taha. Peatselt avastasid töökaaslased N. Kolomenkini saladuse ja siis polnud pilkajatest puudu. Ülemused soovitasid maksuinspektor Nikolai Kolomenkinil sõita kusagile Volga taha, aga mitte häbistada oma ametiasutust püksata kekslemisega jääl. N. Kolomenkin jättis selle nõuande siiski tähele panemata ja tuli 1901. aastal esimest korda Venemaa tšempioniks. Ka järgnevatel aastatel oli N. Kolomenkin-Panin edukas.

1903. aastal esines N. Panin esmakordselt maailmameistrivõistlustel Peterburis. Võrreldes oma esinemist maailmameister rootslase U. Salchowi uisutamisega, avastas N. Panin, et ta joonised jääl ei jää rootslase omadest palju maha. Nikolai Panin võitis hõbemedali. See saavutus äratas paljudes suurt huvi iluuisutamise vastu. Kuid kõik ei pääsenud jälgima, kuidas treenib maailma iluuisutaja nr. 2. N. Panin otsustas koostada iluuisutamise õpiku ja asus selleks materjali koguma. Möödus viis aastat ja 1910. aastal nägigi «Figurnoje katanie na konkah» ilmavalgust, olles tolle aja täiuslikumaks õpikuks maailmas. Nikolai Paninile saabus kirju Prantsusmaalt, Inglismaalt ja Ameerikast. Paluti luba raamatu tõlkimiseks. N. Panin kui patrioot keeldus nendest pakkumistest. Selle järel hakkas välismaal ilmuma raamatuid, kus laialdaselt kasutati N. Panini väljaande materjale. Ainult kusagil ei märgitud, et originaali autoriks on venelane Nikolai Panin.

1903. aastal kehtestas Peterburi Uisutajate Liit N. Panini initsiatiivil iluuisutajatele järgud. Sportlased jaotati nelja klassi, algajatest kuni I klassini. Normide täitjad said vastavad rinnamärgid. Niisugune klassifitseerimine ergutas tublisti iluuisutamise arengut. Tuleb märkida, et Rahvusvaheline Uisutamisliit kehtestas umbes samasugused järgud alles 1939. aastal.

Aastaid seisis Nikolai Panin Venemaa iluuisutajate esirinnas. Kõige edukamaks kujunes 1908. aasta, mil ta esines silmapaistva

eduga Varssavis. Pisut hiljem edestas ta Peterburis A. Panšini karikavõistlustel maailmameister U. Salchowi.

Oma iluuisutajakarjäärile pani Panin punkti Londoni olümpiamängudel, kus ta võitis spetsiaalharjutustes kuldmedali. See oli Venemaale esimeseks olümpiakullaks, tingimustes, kus sportdile ei pööranud valitsevad ringkonnad mingit tähelepanu. Pigem seda pidurdati kui abistati.

Seejärel riputas ta võistlusuisud varna ja pühendas end noorte kasvatamisele. N. Panin-Kolomenkin on vene ja nõukogude iluuisutamise silmapaistvaim pedagoog, kes andis selle spordiala arengule suure panuse.

Pedagoogiliste teaduste kandidaat Nikolai Panin-Kolomenkin oli ja jääb iluuisutamise ajalukku püsima ühe suurima korüfeena.

KAHE MAAILMASÕJA VAHELINE PERIOOD

Välja arvatud üksikud erandid oli iluuisutamine tsaari-Venemaal rahakate klasside ajaviitevahendiks. Võistlustest võtsid tavaliselt osa 2—3 sportlast. Laiemaid masse iluuisutamine eriti ei huvitanudki, sest seda peeti kodanlaste spordiks. Sama arvamus jäi mõneks ajaks püsima ka pärast Suurt Oktoobrirevolutsiooni. Noori võlus rohkem kiiruisutamine ja jääpall.

Iluuisutamise vastu hakati suuremat huvi tundma alates 1925. aastast. Leningradi entusiastid kogunesid Vsevobutši organisatsioonidesse, Moskva iluuisutajad hakkasid tegutsema spordiühingus «Dünamo». Aasta enne seda peeti ka esimesed NSV Liidu meistrivõistlused. Meestest tuli tšempioniks moskvalane G. Seldovitš ja paarissõidus moskvalased A. Bõkovskaja—G. Seldovitš.

1927. aastal peeti teised meistrivõistlused. Meestest võitis jällegi G. Seldovitš, paarisuisutamise aga T. Kuznetsova—M. Stankevitš. Järgmisel aastal startisid üksiksõidus esmakordselt ka naised. Võitis leningradlane M. Petrova. Meestest oli esimene G. Seldovitš ja paarissõidus M. Laskevitš—U. Vansblein (Moskva).

1928. aastal külastasid Moskva iluuisutajad Oslo töölisspordi spartakiaadi. Kuna teisi osavõtjaid polnud, tuli neil võistelda omavahel.

Murrang iluuisutamise arengus toimus 1932. aastal. Peeti esimesed linnadevahelised matškohtumised, korraldati arvukalt demonstratsioonesinemisi. Eriti agaraiks muutusid leningradlased, kes seni olid iluuisutamises Moskvale alati kaotanud. Spordiühingus «Stroitel» organiseeriti iluuisutamise instruktorite seminar Nikolai Panini osavõtul. Siin said oma algteadmised tulevane NSV Liidu tšempion P. Tšernõšov ja palju teisi silmapaistvaid noori. Leningradi P. F. Lesgafti nimelises Kehakultuuri

Instituudis loodi Spordimeistrite Kool, mille üheks haruks oli iluuisutamine. Treeninguid juhtis seal N. Panin-Kolomenkin.

Hoogu iluuisutamise arengule andsid ka 1934. aastal avatud spordikoolid. Lastele korraldati pidevalt kursusi. Moskva «Noorte pioneeride staadionil» hakkas lapsi õpetama andekas iluuisutaja, hiljem mitmekordne NSV Liidu tšempion Tatjana Granatkina.

Moskva ja Leningradi kõrval elavnes selle kauni spordiala harrastamine ka Harkovis, Kiievis, Smolenskis, Sverdlovskis ja teistes linnades. Samal aastal anti välja uus üleliiduline võistlusmäärustik, mis muutis võistlejate võimete hindamise tublisti täpsemaks. Eriti suurenes vabasõidu osatähtsus.

Kuni 1937. aastani oli NSV Liidus meistrivõistlusi iluuisutamises peetud ainult neljal korral. Üleliidulise iluuisutamissektsiooni moodustamisega 1936. aastal otsustati neid hakata korraldama regulaarselt igal aastal. 1937. a. tulid Nõukogudemaa tšempionideks naistest moskvalanna T. Granatkina ja meestest leningradlane P. Tšernõšov. Paarissõidus jagasid esikohta abielupaar R. ja A. Gandelsmann ja T. Granatkina—A. Tolmatšov.

Uute tšempionide meisterlikkus oli veel üsna madal. Et tutvuda välismaiste paremate harjutuste kava ja uisutamistehnikaga, kutsuti 1937. aasta talvel Nõukogudemaale Viini iluuisutaja Fritz Dietl ja järgmisel aastal tšehhi paar Veera ja Joszef Treibalovid. Nende kolme esinemised tõid palju uut ja värsket nõukogude iluuisutamise kooli. Järjest rohkem hakati korraldama võistlusi, pidevalt kasvas osavõtjate arv. Selle hoogsa arengu katkestas ajutiselt Suur Isamaasõda. Kuid isegi rasketel sõjapäevadel ei unustatud sporti. Moskvas ja Gorkis esinesid iluuisutajad suurte tehaste kollektiivide ees demonstratsioonidega.

MEISTRITIITLID TALLINNA

Suur Isamaasõda kestis. Veel polnud kõmanud Moskva kohal võidusaluut, kui Üleliiduline Kehakultuuri- ja Spordikomitee otsustas korraldada iluuisutamise meistrivõistlused. Kutsed osavõtuks saadeti sõjaeelsete aastate parimatele. Nii kogunes 1945. aasta jaanuarikuu lõpupäevadel Gorkisse kakskümmend iluuisutajat: 6 meest, 6 naist ja neli paari. Enne meistrivõistluste algust peeti treeninglaager, meenutati ununenut, õpiti uut. Võistlused algasid arvuka pealtvaatajaskonna ees.

Naisiluuisutajate vahel käis peamine võistlus kolmekordse NSV Liidu tšempioni leningradlase Jelena Vassiljeva ja tallinlase Vaike Paduri vahel. Nii kooli- kui ka vabasõidus oli parem V. Paduri 196,33 punktiga. J. Vassiljeva kogus 162,89 ja noor moskvalanna L. Sokolova 151,22 punkti.

1908. aast
olümpiamängudel London
esines edukalt Nikolai Panin
Ta võitis Venemaale esimese kuldmeda

Venemaa iluuisutamise
pioneere Nikolai Panin
oma töölaua taga

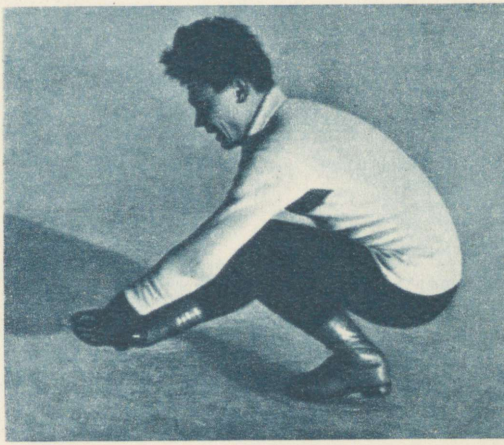

Alates 1937. aastast
jäi Pjotr Tšernõšov
neljal aastal võitmatuks

Iluuisutamise propageerimiseks korraldati enne sõda Moskvas „Dünamo" staadionil tihti demonstratsioonesinemisi

Toredate hüpetega hiilgas NSV Liidu 1945. aasta meister S. Vassiljev

1946. aastal võeti NSV Liidu meistrivõistluste kavva jäätants. Esimesel viiel aastal olid A. Nekrassova ja V. Jakovlev sellel alal ületamatud

NSV Liidu 1946. aasta meistrivõistluste võitjaid. Paremalt teine paar V. Paduri – R. Kärsin

10 NSV Liidu meistrimedalit paarissõidus kroonivad T. Granatkina ja V. Tolmatšovi ligi 20-aastast sportlasteed. Esimesed medalid said nad 1938., viimased 1952. aastal

J. Nikolajeva tuli kuus korda NSV Liidu meistriks

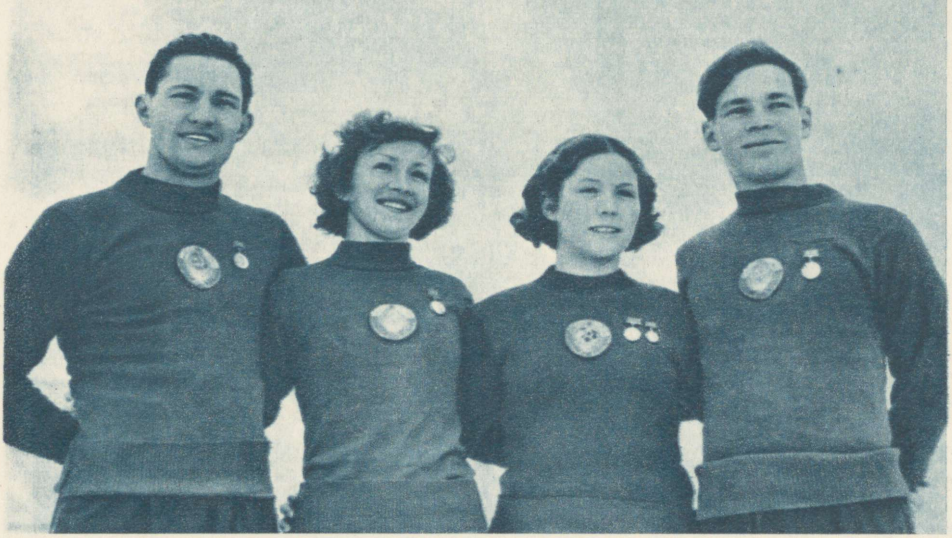

1954. aastal panid end maksma noored.
NSV Liidu meistrid (vasakult) I. Moskvin, M. Belinkaja, T. Lihhareva ja V. Zahharov

Lev Mihhailovi võitude tee algas juba 1956. aastal

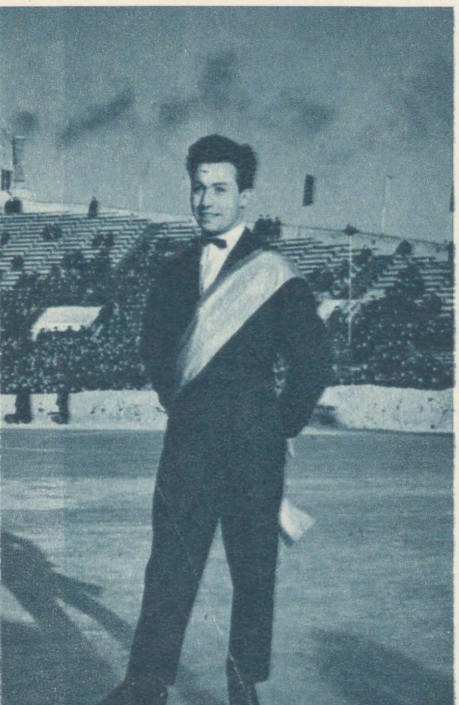

Jelena Ossipova,
NSV Liidu 1957. aasta meister

Meestest peeti esikohapretendendiks neljakordset Nõukogudemaa meistrit leningradlast Pjotr Tšernõšovi. Tegelikult kujunes asi siiski teisiti. Rindelt tulnud moskvalane Sergei Vassiljev uisutas enesekindlalt ja julgelt ning tema koolisõitu hinnati 180,24 ja vabasõitu 91,71 punktiga. Tšempionitiitel oli võidetud. Vaatamata kukkumisele vabasõidus tuli teisele kohale P. Tšernõšov (163,85 + 88,47) ja kolmandaks B. Podkapajev (155,97 + 84,24). Üldiselt hinnati meeste taset tublisti kõrgemaks naiste iluuisutamisest.

Paarissõidus pidid võistlejad täitma 10-minutilise kava. Kõige paremini õnnestus see Moskva dünamolastel Tatjana Granatkinal ja A. Tolmatšovil, kes võitsid juba kolmanda tšempionitiitli.

Esimesed sõjajärgsed võistlused ei toonud midagi rõõmustavat. Laastav sõda oli ka iluuisutamisse oma jäljed jätnud. Taseme kiiremaks tõstmiseks saadeti järgmise talve eel Viini õppima leningradlane P. Orlov, kus ta treenis mitu kuud mitmekordse maailmameistri ja olümpiavõitja Karl Schäferi käe all. Samal ajal kutsuti Moskvasse demonstratsioonesinemistele grupp Norra paremaid iluuisutajaid.

Kohe pärast norralaste külaskäiku alustati NSV Liidu meistrivõistluste läbiviimisega. Eeskujud innustasid: kõigil oli nagu hoogu rohkem, isegi pealtvaatajaid hakkas iluuisutamine köitma. Koolisõidu harjutused kestsid kokku kaks päeva. Eriti raske oli teine päev. Puhus vinge muutliku suunaga tuul. Nii mitmelgi uisutajal tuli tuulepöörise tõttu harjutus katkestada ja uuesti alustada. Nagu eelmisel aastalgi pretendeerisid naistest esikohale Vaike Paduri ja tookord Tallinna võistkonnas esinev sõjaeelne NSV Liidu tšempion Jelena Aleksejeva. V. Paduri lõpetas koolisõidu 131,94 punktiga. J. Aleksejeva aga sooritas väga puhtalt harjutuse «kaheksa silmusega ühel jalal» ja see otsustaski. Jelena Aleksejeva koolisõitu hinnati 133,64 punktiga.

Kolmandal päeval toimus vabasõit. Vaike Paduri esines raske kavaga. Selle õnnestumisest olenes kuldmedal. Paraku oli aga väljak võrdlemisi halvasti valgustatud: äärtel oli valgus tugev, keskel pime, mis röövis kiire uisutamise puhul orienteerumisvõime. Eriti andis see tunda V. Paduri temporikka kava juures. Ta sai vabasõidu eest 101,00 punkti. J. Aleksejeva pidi esikoha võitmiseks saavutama hindeks vähemalt 99,40 punkti. Sellega tuli ta ka toime. Vabasõidu eest sai ta 99,60 punkti. Nii pingelist võistlust polnud varem üleliidulistel meistrivõistlustel veel nähtud.

Meestest oodati huviga Pjotr Orlovi starti. Esitades viini kooli, mida küll kohati segasid teiste stiilide mõjud, võitis P. Orlov esikoha. Ta edestas 1945. aasta tšempioni S. Vassiljevit ligi kümne punktiga.

Esimest korda oli Nõukogudemaa meistrivõistluste kavva võetud ka jäätants. Siin tuli võistlejail sooritada kohustuslik jäävalss ning esitada üks vabalt valitav tants. Esikoha võitsid moskvalased N. Nekrassova ja A. Jakovlev Tallinna paari V. Paduri ja R. Kärsini ees.

Murrangut iluuisutamise arengusse ei toonud ka järgmine, 1947. aasta. Oma eelmise aasta saavutust kordas P. Orlov. Vaike Paduri oli Julis Kathanova järel teine. Esmakordselt startisid üleliidulises konkurentsis ka noored.

NOORUS MURRAB TEED

Nõukogudemaa iluuisutamisse tõi palju uut tšehhitar Dagmar Lerchova esinemine Moskvas 1948. aastal, kelle sõit lükkas ümber kõigi treenerite senised tõekspidamised ja arvamused. Tõsiselt pani mõtlema meie tippsportlaste tase. Nende aastad ei lubanud enam sõidutehnika täielikku ümberõppimist. Vana viisi jätkates aga polnud neil ega meie iluuisutamisel tervikuna mingisugust perspektiivi.

«Noored, noored!» sai nüüd deviisiks. Esimese noorte iluuisutajate kooli rajas N. Teplinskaja Leningradi Pioneeride Paleesse.

Edasi tuli uus algatus, mis omakorda aitas mõnevõrra kaasa iluuisutamise arengule. Vene NFSV talispartakiaadi kavva võeti arvestusliku alana iluuisutamine. Selle finaalvõistlustele saabus üle 200 iluuisutaja. Vanemateks osavõtjateks olid 60-aastane pensalane Ljudmilla Maškova ja 67-aastane Boriss Konjahhin Saraatovist. Võistlused kestsid ligi nädal aega. Võitjateks tulid leningradlased 34-aastane Alla Lõsjakova ja 40-aastane Aleksander Klimov. Olgugi et võistlusi iseloomustas osavõtjate kõrge vanus, olid need siiski suureks sammuks edasi.

Moskvas peetud Nõukogudemaa meistrivõistlustest võttis osa poolsada uisutajat. Midagi eriti rõõmustavat need ei pakkunud. Puudusid noored, vanade tase oli endine. Noorte esivõistlused Arhangelskis aga kulgesid leningradlaste edu tähe all, kes võitsid kõik esikohad: tüdrukutest R. Bogojavlenskaja, neidudest Maia Belinkaja, poistest Valentin Zahharov ja noormeestest Igor Moskvin. Huvitav on märkida, et kõigist neist sirgusid õige pea Nõukogude Liidu iluuisutamise tšempionid.

Eelmine aasta pani n.-ö. jää liikuma. 1949. a. meistrivõistlustele kogunes tervelt 100 võistlejat. Meestest üllatas kõiki kolmandaks tulnud J. Felitsõn, kes tõi jääle enda kombineeritud $1^1/_4$-ringilise nn. Lutz-hüppe. Range kriitika osaliseks said kolmekordsed NSV Liidu meistrid jäätantsus A. Nekrassova ja A. Jakovlev. Kõiki oli ära tüüdanud nende ameerika stiilis esitatud boolero.

Leningradis tõstis N. Panin-Kolomenkin üles diskussiooni stiili üle. Linna noorte paremik treenis P. Orlovi käe all. Aga kas tema meetod oli õige? N. Panin-Kolomenkin näitas nn. uue viini kooli puudusi ja kutsus üles looma oma stiili.

Vaatamata värsketele tuultele ja elavatele vaidlustele stiili küsimustes, püsis jõudude vahekord üleliidulistel meistrivõistlustel vanade ja noorte vahel endisena. Kõigis klassides domineerisid tuntud nimed.

1950. aasta hooaja avasid dünamolased oma spordiühingu üleliiduliste võistlustega. Üllatuse tõi naiste üksiksõit. Eelmise aasta noortetšempion, 18-aastane leningradlanna Maia Belinkaja, edestas kõik oma vastased. Nii noorelt polnud seni veel keegi tulnud spordiühingu tšempioniks. Kui M. Belinkaja esikoht «Dünamo» võistlustel oli nii-öelda kohaliku tähtsusega võiduks, siis võit vabasõidus NSV Liidu meistrivõistlustel Kalininis näitas, et ta kuulub juba Nõukogudemaa parimate iluuisutajate hulka. Ainult mõned pisiviperused koolisõidus jätsid ta ilma auhinnalisest kohast. Meesteklassis tuli noor leningradlane Igor Moskvin neljandaks. Mõlemad Leningradi noored startisid ka paarissõidus, kus nende kava hinnati 10,07 punktiga. Kohe pärast neid tulid jääle 8-kordsed NSV Liidu tšempionid T. Granatkina ja A. Tolmatšov. Kava näis neil olevat küll noortega peaaegu võrdne, kuid nad kogusid siiski 10,73 punkti. T. Granatkina ja A. Tolmatšov võitsid üheksandat korda tšempionitiitli.

Kui eelmistel aastatel viibisid Nõukogudemaal külas vaid mõned üksikud välismaa iluuisutajad, siis 1951. aasta talvel saabus neid Moskvasse terve delegatsioon. Sinna kuulusid kahekordne üliõpilasmängude võitja D. Lerchova, kes viibis Moskvas juba 1947. aastal, abielupaar S. ja M. Balun, 10-aastane Indra Kramperova, 14-aastane Karol Divin jt. Nädalapäevad treeniti ühiselt. Lõppakordina peeti «Dünamo» staadionil demonstratsioonesinemine, mida jälgis üle 25 000 moskvalase. Koos meistritega esines ka noorim generatsioon. Nii sai Moskva laiem avalikkus esimest korda näha eelmise aasta noortejärgu tšempioni 10-aastast Tatjana Lihharevat ja Lev Mihhailovit, tulevasi tšempione.

Tšehhide demonstratsioonesinemine jättis üsna tugevaid jälgi Tuulas peetud üleliidulistele meistrivõistlustele. Eriti ilmnes see jäätantsus. Esmakordselt tuli sooritada algul kaks kohustuslikku ning seejärel üks vabalt valitav tants. Raske ülesandega tulid hästi toime moskvalased L. Novožilova ja S. Gljazer. Mõlemad olid varem meistrivõistlustel võitnud kolm pronks- ja ühe hõbemedali. Nüüd nad tulid esimesteks. Mitmekordsed meistrid A. Nekrassova ja A. Jakovlev olid sedapuhku kolmandad.

Üksiksõitudes võitsid nii kooli- kui ka vabasõidu J. Nikolajeva ja P. Orlov.

Järgmisel aastal oli noortest palju rõõmu. Moskva meistrivõistlustest võttis rohkearvuliselt osa T. Granatkina asutatud «Noorte pioneeride staadioni» iluuisutamise osakonna õpilasi. Meistrivõistlustel domineerisidki 14—15-aastased noored. Eriti kõrge hinnangu said T. Granatkina õpilased M. Granatkina, L. Mihhailov, O. Simantovski ja I. Felitsõna, kes esinesid I spordijärgus. Edukaim oli L. Mihhailov, kes tuli meeste I järgus teiseks.

Üleliidulistel meistrivõistlustel olid suurem osa esinejaist samuti noored. Nii olid 33-st teise spordijärgu võistlejast 11 tüdrukut ja 12 poissi 13—17 aastat vanad. Ka teistes spordijärkudes oli üldpilt umbes samasugune.

Meeste üksiksõidus edestas eelmise aasta II järgu võitja, 18-aastane Ufaa sportlane Ivan Mitruštšenkov ligi 9 punktiga vanameister S. Vassiljevit ning viis koju tšempionitiitli. Paarissõidus oli võistlus üsna äge. Napilt tuli võitjaks 12-kordse NSV Liidu tšempioni Tatjana Granatkina 15-aastane tütar Marina koos 19-aastase Valentin Zahharoviga. Naiste üksiksõidus tuli esikohale J. Nikolajeva. Ainsa noorena säilitas eelmise aasta kolmanda koha Maia Belinkaja. Jäätantsudes olid võidukad A. Nekrassova ja A. Jakovlev.

Pärast aastast vaheaega avasid NSV Liidu 1953. aasta iluuisutamise hooaja jällegi külalised. Kaasa võistlesid ungarlased ja tšehhid. Huvitava kava esitasid 12-aastane tšehhitar Indra Kramperova ja Karol Divin. Euroopa paremiku hulka tõusnud ungarlased Marianne ja László Nagy demonstreerisid suurepärast paarissõitu. Esmakordselt nägid moskvalased, mida kätkeb endas tõeline paarissõit. Ungarlased said noortele mustereeskujudeks.

Toreda üllatuse tõid Moskva meistrivõistlused. Eelmise aasta paarissõidu tšempion Marina Granatkina, keda loeti juba täiuslikuks iluuisutajaks, pidi tütarlaste esimeses spordijärgus vastu võtma kaotuse 12-aastaselt Tatjana Lihharevalt. Viimane läks koolisõidus juhtima ja suurendas oma edu veelgi hiilgava vabasõiduga. Ta sai 85,8 punkti M. Granatkina 80,2 punkti vastu. «Viimaks ometi,» kommenteerisid treenerid Tatjana Lihhareva võitu, «viimaks ometi saavad noored jalad alla.»

Jaroslavlis peetud NSV Liidu meistrivõistlustel leppis suurem osa vanu iluuisutajaid juba treeneri osaga. Ainult Leningradi veteran Pjotr Orlov ei kavatsenud niisama lihtsalt oma positsiooni loovutada. Kuid moskvalase Valentin Zahharovi noorusliku energia vastu ei aidanud kogemused, kunagised Karl Schäferi näpunäited. Ligi 17 punktiga edestas V. Zahharov leningradlast.

Naistest õnnestus Niina Kartavenkol säilitada esikoht. Pingsamaks kui kunagi varem kujunesid võistlused paarissõidus. Kõik paarid olid siin võrdsed. Naiste üksiksõidus oli Maia Belinkaja teine, meeste üksiksõidus Igor Moskvin neljas. Paaris uisu-

tades võitsid nad aga Leningradile kuldmedalid. Võit oli napp. Ainult 0,2 punkti jäid neist maha L. Gerassimova ja J. Kisseljov.

Esimeses spordijärgus olid kõigi huvi keskpunktis Tatjana Lihhareva, Jelena Bogdanova, Lev Mihhailov ja Oleg Simantovski. Tähelepanelikult jälgiti tšehhidelt kõrge hinnangu saanud 15-aastase Lev Mihhailovi uisutamist. Tšehhid kiitsid L. Mihhailovi vabasõitu. See ajas poisi pea segamini: koolisõit, mis on iluuisutamise põhi, jäeti unustusse. Üldmulje noortest aga oli siiski suurepärane.

Vaekauss langes noorte kasuks. Nii võib iseloomustada järgnevaid aastaid. NSV Liidu 1954. aasta meistrivõistlused peeti Kirovis ja korraldajad olid hämmastunud, kui selgus, et tervelt 14 iluuisutajat kavatseb startida meistrijärgus ja 35 esimeses järgus. Niisugune suur arv osavõtjaid oli omalaadseks rekordiks.

Paarissõidus esinesid julge kavaga moskvalased Lidia Gerassimova ja Juri Kisseljov. Kohtunikud hindasid nende esinemist 87,2 punktiga. Võidujanuliselt alustasid mullused tšempionid Maia Belinkaja ja Igor Moskvin. Samas tabas neid ebaõnn, M. Belinkaja kukkus. Näis, et kõik on otsustatud. Kuid M. Belinkaja—I. Moskvini ülekaal oli niivõrd võimas, et vaatamata kukkumisele edestasid nad moskvalasi 0,8 punktiga.

Meestest avas koolisõidu moskvalane Sergei Vassiljev. Veteranil oli möödunud täpselt 25 aastat oma esimesest võistlusest iluuisutamises. Ta piirdus ainult koolisõiduga. Juubel oli peetud. Omavahel konkureerisid kolm moskvalast: juba täiskasvanute kilda kuuluv 22-aastane Valentin Zahharov, Oleg Simantovski ja Igor Persiantsev. Otsustavaks kujunes vabasõit, sest koolisõidus olid kõik kolm enam-vähem võrdsed. Siin kaldus kaalukeel V. Zahharovi poole. Visa võistlus käis tema ja I. Persiantsevi vahel. Viimane asus rajale varem ja tema kava ning täitmist hinnati võrdselt 5,3 punktiga. Paljude arvates oli kuldmedali küsimus seega otsustatud I. Persiantsevi kasuks. V. Zahharovi kava hinnati aga 5,5 ja täitmist 5,4 punktiga. Valentin Zahharov võitis teise kuldmedali.

Naisvõistlejad olid suuresti erinevate võimetega. Nii lahutas iga auhinnalise koha võitjat järgmisest 6—7 punkti. Täiesti väljaspool konkurentsi oli Moskva 7. klassi õpilane Tatjana Lihhareva. Viieaastane treening kandis vilja. Vahetult enne üleliidulisi meistrivõistlusi startis ta noorte esivõistlustel. Seal jäi tal 0,01 punkti puudu meistersportlase normist. Kirovis ületas ta selle ja oli nüüd 13-aastasena Nõukogudemaa noorimaid meistersportlasi.

Tatjana Lihhareva nägi ilmavalgust 1940. aastal. Isa, tehniliste teaduste kandidaat dotsent Konstantin Lihharev oli ise kirglik iluuisutaja. Seda küll mitte sõna otseses mõttes, vaid ta ainult armastas pööraselt seda spordiala. Isa otsustas tütrest kasvatada hea sportlase. Peeti nõu lastearstiga ja juba 6-kuu-

selt alustati karastamisega. Vankri kohale riputati kumminööri külge mänguasjad. Neid venitades tugevnesid lapse käed. Mitu korda päevas lebas tüdrukuke riidega kaetud vineertahvlil. Kindlasti polnud see beebile mugav. Niisugusest ebamugavast asendist vabanemiseks aga tuli paratamatult end liigutada. Vaatamata ilmale käidi iga päev mitu korda jalutamas, pikim jalutuskäik kestis tavaliselt 5—6 tundi. Ka pakasega ei peetud vahet. 9-kuuselt tegi Tatjana oma esimesed sammud, aastaselt käis ta juba kindlalt.

Nii karastus ja tugevnes tüdruk. Kaheaastaselt sõitis ta kolme-, neljaastaselt juba kaherattalisel jalgrattal. 5-aastaselt alustati kunstilise võimlemisega, 6-aastaselt suusatamise ja aasta hiljem uisutamisega.

«Dünamo» staadionil nägi Tatjana Lihhareva esmakordselt tuntud iluuisutajaid N. Kartavenkot, S. Vassiljevit, J. Nikolajevat, B. Podkopajevit, T. Granatkinat ja A. Tolmatšovi treenimas. Nende sõit köitis tütarlast. 1950. aastal tuli ta Moskva esivõistlustel noorte järgus esikohale. 1951. aastal kolmas, aasta hiljem teine ja 1953. aastal esimene spordijärk koos esikohaga Moskva ja NSV Liidu meistrivõistlustel. Muidugi nõudis see visa treeningut ja treener Konstantin Lihharevilt suurt sihikindlust. Tütarlaps oli väga mitmekülgne. Ta läbis 100 meetrit 14,8-ga, hüppas kaugust 4,5, kõrgust 1,25 ja tõukas kuuli 9,5 meetrit. Ujumises oli Tatjanal kolmas spordijärk, kusjuures 1952. aastal tuli ta sel alal Moskva noortetšempioniks. Kergejõustikule ja ujumisele lisandusid veel akrobaatika, jalgrattasõit, turism. Kerge polnud tõusta mööda eduredelit, kuid sellel kõigel oli suur eesmärk. Nagu edaspidi näeme, ei jäänud 1954. aastal Kirovis võidetud esikoht T. Lihhareva ainukeseks tšempionitiitliks.

Moskvas peetud Nõukogudemaa 1955. aasta meistrivõistlused erinesid kõigist eelnenuist oma tasavägisuse poolest. Aluse pani pinevatele võistlustele paarissõit. L. Gerassimoval—J. Kisseljovil õnnestus revanšeerida, olgugi ainult 0,7 punktiga, eelmise aasta kaotus M. Belinkajale—I. Moskvinile. Võrdselt kogusid punkte noored Leningradi paarid Ljudmilla Beloussova—Oleg Protopopov ja Niina Bakuševa—Stanislav Žuk. Kolm esimest paari arvati loodud Nõukogudemaa koondisesse. Üle noatera jäid kandidaatide hulgast välja N. Bakuševa—S. Žuk. Noored olid valmis uisutamisest loobuma. Mõnede treenerite soovitusel otsustasid nad siiski veel proovida, ja nagu edaspidi näeme, oli see otsus õige.

Naiste koolisõit jättis tagasihoidliku mulje. Andis tunda treenerite puudumine. Tatjana Lihhareva sai koolisõidus 85,1 ja Jelena Bogdanova 79,5 punkti. Ka vabasõit ei toonud muudatust ja lõpuks oli T. Lihhareval 153,1 ning J. Bogdanoval 142,5 punkti. «Tatjana on oma teise kuldmedali eest võlgu

ainult tööarmastusele,» kommenteeriti 14-aastase tüdruku teist tšempionitiitlit.

Pärast meeste koolisõitu oli paremusjärjestus: 1. O. Simontovski 90,1, 2. V. Volkov 89,9, 3. L. Mihhailov 88,8, 4. I. Persiantsev 88,7 ja 5. V. Zahharov 84,6 punkti. Niisugust võrdvõimelisust ei osanud keegi ennustada. Kõik viis olid moskvalased.

Algas vabasõit, mis pani meeste närvid proovile. Esimesena esines V. Volkov, kes sai napi 68,7 punkti. Seda oli muidugi vähe teise koha säilitamiseks. Järgmisena uisutas I. Persiantsev. Ta kogus tänu toredatele hüpetele 76,7 ja koos koolisõiduga kokku 165,4 punkti. Nüüd tuli jääle V. Zahharov, kes esiti närveeris. Ta sai 75,9 punkti. Kõigiti tubli, kuid ebaõnnestunud koolisõitu ei teinud see enam heaks. L. Mihhailov sai 73,7 punkti ja möödus, tänu suhteliselt heale koolisõidule, eelmise aasta tšempionist ning tuli teisele kohale. Kõik olenes nüüd O. Simontovski vabasõidust. Ta tegi kõik, mis suutis, sest peakonkurendid olid juba lõpetanud. Kohtunikud hindasid tema kava küll 74,4 punktiga, kuid sellest ei piisanud I. Persiantsevi püüdmiseks. Iluuisutamise tšempionitiitli võitis Igor Persiantsev.

VÄIKESE MEHE SUURED TEOD

1948. aasta talv Moskvas Sokolniki pargis. Valjuhääldajate kaudu kutsuti jalutajaid jälgima iluuisutajate demonstratsioonesinemist. Teiste hulgas läks seda vaatama ka 10-aastane Lev Mihhailov. Oma meelest oli ta üsna hea uisutaja, kuid see, mida ta nägi seal, ületas kõik seni nähtu. Poisi otsus oli küps. Mõni päev hiljem otsis ta üles iluuisutamise treeneri Vansbleini. Viimane veendus peagi poisi andekuses ja andis ta üle «Dünamo» treenerile Felitsõnile.

Kasvult väike ja kõhnuke poiss oli nagu tulesäde. Teda lähemalt tundma õppides avastas treener temas mitmeid väärtuslikke omadusi: vankumatu tahe, hästi koordineeritud liigutused ja suurepärane painduvus. Juba pärast mõnda katsetamist sõitis Lev Mihhailov mängleva kergusega niisugust keerulist harjutust, nagu seda on nn. kuukaar. Samal ajal ilmnesid tal ka mõned nõrgad küljed, nagu liigne kiirustamine ja rea sõiduelementide krobeline täitmine. Treener tegeles poisi nagu teemandi lihvimisega — eemaldada kõik pahed ja nende asemele lihvida seni veel nähtamatud väärtuslikud omadused.

Kui Lev Mihhailov hakkas võistlema, avastati temas veel üks tähtis iseloomujoon — aktiivne võistlejavaim, vankumatu võidutahe. Vaatamata sellele ei olnud tal esimestel võistlustel edu. Koolisõit nõuab suurt kannatlikkust, mis poisil just puu-

dus. Treeneri ja Lev Mihhailovi koostöö parandas sellegi puuduse.

1951. aastal esines Lev Mihhailov esmakordselt «Spartaki» üleliidulistel meistrivõistlustel Molotovis, kus ta äratas paljude tähelepanu. Aasta hiljem tuli ta juba üleliidulistel meistrivõistlustel esimeses spordijärgus kolmandaks. Temast räägiti kui suure tulevikuga sportlasest. Kuid liialt kergesti saavutatud edu ajas poisi pea segamini. 1954. aastal oli ta edukas demonstratsioonesinemisel Moskvas, kuid keeldus ebaviisakalt vastu võtmast tagasihoidlikku auhinda, mis ei sobivat tema väärikusega. Küsimust arutati tõsiselt ja põhjalikult. Selgus, et poiss õpib ka koolis halvasti. Otsus oli karm: aastane võistluskeeld. Paljud kahtlesid, kas treener ja õpilane suudavad kõrvaldada kõiki vigu. Appi tuli klassi- ja koolikollektiiv ning lõpuks leidis noor sportlane taas õige tee.

Saabus 1955. aasta ja Lev Mihhailov võis uuesti võistelda. See oli nüüd hoopis teine sportlane. Tema esinemises oli nüüd oma nn. kindel käekiri. Torkas silma senisest suurem mõõdukustunne, enesekindlus. Tänu seltsimeeste abile oli Lev Mihhailovist saanud tõeline sportlane, mida kroonis pronksmedal Nõukogudemaa meistrivõistlustel.

Talv lõppes. Treener Felitsõn koostas ettevalmistuse plaani järgmiseks hooajaks. Suvel tegeldi kaugus- ja kõrgushüppega, sprindi ja krossijooksuga. 100 meetrit jooksis ta 12,4 sekundiga. Ta oli 165 sm pikk ja hüppas kõrgust 155 sm. Unustusse ei jäetud ka harjutamist tehisjääl, koreograafiat ja võimlemist.

1956. aastal kogunes Arhangelskisse 72 võistlejat, et selgitada, kes on Nõukogudemaa parim iluuisutaja. Treener andis Lev Mihhailovile kindla ülesande. Esiteks täita meistersportlase norm ja teiseks — võita kuldmedal! Viimane oli eriti raske. Varssavist IX rahvusvahelistelt üliõpilasmängudelt saabusid võistlustele V. Zahharov ja O. Simontovski, kes seal olid tulnud vastavalt 4. ja 6. kohale.

Koolisõidus oli pärast kolme esimest harjutust L. Mihhailov kolmandal kohal, kaotades esimesele 1,8 punktiga. Harjutusväljakul peeti treeneriga nõu. Seejärel õnnestus kaks järgmist harjutust märksa paremini. Viimase harjutuse — kaheksa silmustega — kohaks valis L. Mihhailov uiskudest puutumata paiga väljakul. Staadionil oli kuulda, kuidas uisk lõikus jäässe. L. Mihhailov sõitis enesekindlalt. Kõrge hinnang viimase harjutuse eest tagas esikoha koolisõidus. Ees aga oli veel vabasõit. Eelmisel aastal Moskvas oli vabasõit palju muutnud võistlejate järjestust. Kuid nüüd ei kaotanud noormees siin enesekindlust. Lev Mihhailov tuli NSV Liidu 1956. aasta iluuisutamise tšempioniks ning täitis ühtlasi meistersportlase normi.

Ka kahel järgmisel aastal tuli Lev Mihhailov esikohale Nõukogudemaa meistrivõistlustel. Järjest filigraansemaks muutus tema vabasõit. Efektselt sooritas ta nn. kahekordseid hüppeid ja jõudis ainsa Euroopa sportlasena $2^1/_2$-kordse «Axel Paulseni hüppeni», mida ta võis võrdselt sooritada nii vasakule kui ka paremale. Hüpet libelusse, vahel ekslikult «Buttoni hüppeks» nimetatud, oskas ta välismaiste treenerite ja kohtunike arvates isegi paremini kui selle peamised kasutajad ameeriklased. Mitmetel võistlustel ja demonstratsioonesinemistel võitis L. Mihhailov esikoha isegi tuntud iluuisutajate tšehh Karol Divini ja austerlase Norbert Felsingeri ees. Suurematel rahvusvahelistel võistlustel oli tema nõrgaks kohaks madalad hinded koolisõidus.

Kuid pöördume tagasi 1956. aastasse. Paarissõidus olid favoriitideks Lidia Gerassimova—Juri Kisseljov, kes Nõukogudemaa esimeste iluuisutajatena olid rahvusvahelises konkurentsis võitnud tunnustuse. Nad saabusid Varssavist IX rahvusvahelistelt üliõpilasmängudelt Arhangelski pronksmedalitega. Siin tulid nad esikohale, kuid vahe järgmise paari ees polnud eriti suur. M. Belinkajast—I. Moskvinist lahutas neid vaid 1,9 punkti. Viimastele kaotasid omakorda 1,6 punktiga N. Bakuševa—S. Žuk. Üldiselt anti paarissõidu tasemele küllalt kõrge hinnang.

Naistest ei olnud eelmise aasta võitja T. Lihhareva enam nii suurepärases vormis kui varem. Ta jäi 1,8 punkti maha oma seltsikaaslasest Jelena Bogdanovast, kes võitis esikoha.

Teist aastat järjest oli meistrivõistluste kavas uus ala: jäätants naistele. Ja teist korda järjest võitis kuldmedali Jelena Ossipova.

1956. aasta iluuisutamise meistrivõistlusi iseloomustab kõige paremini fakt: vanimal osavõtjal oli aastaid 24, noorimal 15.

ABIELUPAAR ŽUKI VÕITUDE TEE

See oli 1950. aastal. 16-aastasel Niina Bakuševal tekkis korraga soov saada iluuisutajaks. Treenerid vaatasid väikesekasvulist nõtket tütarlast. «Ei, oled liiga noor iluuisutajaks,» rääkisid Leningradi treenerid. Kuidagi suutis Niina Bakuševa siiski Pjotr Orlovi nii palju veenda, et see võttis ta oma treeningugruppi.

Täpselt samal ajal oli Leningradi Kehakultuuritehnikumil tarvis võistkonda üht iluuisutajat. Treenerid pidasid nõu ja valik langes seni jäähoki ja kiiruisutamisega tegelnud 15-aastasele Stanislav Žukile. Kuigi poiss oli veel liiga noor, kaalusid tema vanuse üles kollektiivi huvid. Stanislav Žuk suu-

nati iluuisutajate rühma. Selle juures oli kõige huvitavam, et Stanislav Žukile hakkas uus ala meeldima.

Oleksid Leningradi fotoreporterid tol ajal taibanud minna iluuisutajate treeningule ja pildistanud Niina Bakuševat ja Stanislav Žuki, oleks neil praegu kasutada väärtuslikud fotod mitmekordsete Nõukogudemaa tšempionide ja Euroopa meistrivõistluste medaliomanike esimestest sammudest.

Mõlemad kuulusid Leningradi «Dünamosse». Kord Leningradi meistrivõistluste eel tuli spordiühingul puudu ühest paarist. Treener P. Orlov võttis endale partneriks Niina Bakuševa. P. Orlov märkas, et Niina Bakuševale sobiks tema väikese kasvu pärast paarisiluuisutamine. Keda aga panna partneriks. Pärast lühikest kaalutlemist langes valik füüsiliselt tugevale Stanislav Žukile. Mõlemad noored olid algul selle vastu, aga parata polnud midagi. Treeneri sõna jäi peale.

Eespool märkisime juba Niina Bakuševa ja Stanislav Žuki esinemist 1955. a. meistrivõistlustel, kus nad äärepealt oleksid iluuisutamisele selja pööranud. Pärast seda aga jätkus pidev ja pingeline töö. Treeniti järjest 11 kuud. Ainult üks kuu jäi aastas puhkuseks. Kuid seegi polnud passiivne puhkus. Tegeldi võimlemise, ujumise, kergejõustiku ja sõudmisega. Kolmveerand aastat harjutati iga päev uisutamist ligi kaks tundi, millele lisandusid veel ülalmainitud kõrvalalad. Mida lähemale jõudis hooaeg, seda hoolikamalt viimistleti programmi. Jääl harjutati kaks korda päevas: enne kooli ja pärast kooli.

Möödusid aastad 1955 ja 1956. Saabus 1957. aasta ja Nõukogudemaa iluuisutajate paremik kogunes Moskvasse järjekordsetele üleliidulistele meistrivõistlustele. Enesekindlatena läksid neile vastu Niina Bakuševa ja Stanislav Žuk. Kõik oli valmis kuldmedali ründamiseks, meistersportlase normi täitmiseks. Kui palju oli enne seda võimeldud ja joostud murdmaad, kuna ilma vastupidavuseta on raske toime tulla viieminutilise kavaga. Kui palju oli suusatatud, ujutud, tennist mängitud. Uisutamisest, sellest ei maksa rääkidagi. Päevast-päeva olid noored tundide kaupa Leningradi väikesel kunstjääväljal harjutanud.

Meistrivõistlusi alustati traditsioonikohaselt paarissõiduga. Niina Bakuševa ja Stanislav Žuk olid ja jäid teistele kättesaamatuks. Seitse aastat kestnud visa treeningut kroonisid nüüd Nõukogude Liidu iluuisutamise tšempioni kuldmedalid ja meistersportlase märgid. Niina Bakuševa ja Stanislav Žuk said 92,0, nende pearivaalid L. Beloussova ja O. Protopopov 86,6 ning M. Belinkaja ja I. Moskvin 86,4 punkti. Niina Bakuševa ja Stanislav Žuk olid tõusnud Nõukogudemaa parimateks.

Meeste üksiksõidus kaitses Lev Mihhailov oma eelmise aasta tšempionitiitlit, kusjuures ta edestas Valentin Zahharovit rohkem kui 6 punktiga.

Naiste iluuisutamises oli 1954. ja 1955. aasta tšempionile Tatjana Lihharevale kasvanud vääriline vastane Jelena Ossipova näol. Võistlus kuldmedali pärast oli väga tasavägine. Kokkuvõttes suutis J. Ossipova oma vastast edestada ainult 0,5 punktiga. Kolmanda koha võitnud J. Bogdanova jäi esimestest maha rohkem kui kuus punkti.

Pärast meistrivõistluste lõppu pidasid treenerid nõu. Esmakordselt pidid Euroopa meistrivõistlustel startima Nõukogudemaa iluuisutajad. Keda saata Viini? Äsja lõppenud meistrivõistlustel oli ilmselt kõige tugevamaks alaks paarissõit. Nii otsustati lähetada Euroopa meistrivõistlustele Niina Bakuševa ja Stanislav Žuk.

Noorte iluuisutajate ees seisis raske ülesanne. Rahvusvahelisel areenil ei teatud veel midagi Nõukogudemaa iluuisutajaist. Tuli tutvustada end kõige paremast küljest. Esinemine aga lõppes poleemikaga. Teatavasti ei tohi partnerit õhus hoida rohkem kui 3 sekundit, vastasel korral loetakse harjutus akrobaatiliseks ja punkte ei arvestata. Nõukogudemaa noortel ei kestnud küll ükski tõste nii kaua, kuid millegi pärast jätsid esinemise üksikelemendid kohtunikele kahtlase mulje. Kõik lõppes siiski õnnelikult. Niina Bakuševa ja Stanislav Žuk saabusid iluuisutamise Euroopa 1957. a. meistrivõistlustelt koju tagasi kuuenda kohaga.

Möödus aasta. Uuesti kõlasid jääl Tšaikovski klaverikontserdi nr. 1 haaravad helid. Sverdlovski keskstaadioni jääväljal libisesid oma lemmikmeloodia saatel Niina ja Stanislav, seekord juba ühise perekonnanime all. Noore abielupaari Žuki paremus kaasvõistlejate ees oli veelgi suurem. Tervelt 24 punkti jäid neist maha pearivaalid L. Beloussova ja O. Protopopov. Punkte oli vastavalt 337 ja 313. Üsna kaugele jäid kunagised tšempionid M. Belinkaja ja I. Moskvin, kes kogusid vaid 295 punkti.

Niisama kindlalt kui Žuki abielupaar paarissõidus, võitis Tatjana Lihhareva naiste iluuisutamise. Suure edumaaga revanšeeris ta oma eelmise aasta kaotuse Jelena Ossipovale. T. Lihhareva sai 495,8 ja J. Ossipova 455,4 punkti. Eelmise aasta tšempionist möödus ka J. Bogdanova (466,8 p.). Seega said Moskva dünamolased kolmikvõidu.

Ka meeste iluuisutamises jäid kõik medalid Moskvasse. Juba kolmanda kuldmedali järjest võitis spartaklane Lev Mihhailov (519,2 p.), teiseks tuli «Nauka» esindaja Valentin Zahharov (505,4 p.) ja kolmandaks dünamolane Igor Persiantsev (469,9 p.).

Iluuisutamise Euroopa 1958. a. meistrivõistlustele sõitsid jälle Niina ja Stanislav Žuk. Kohtunikud jälgisid seekord nende kava eriti hoolikalt. Kuigi seda oli tublisti korrigeeritud, tekitas see siiski vaidlusi. Suur oli aga Nõukogude iluuisutajate üllatus, kui nad nägid, et nende eelmise aasta harjutuste vaidlusi põhjustanud elemendid olid nüüd enamiku paaride kavas. Üks kohtunikest seletas mitteametlikult: kui üks paar sooritab kahtlase tõste, reageeritakse sellele lühidalt ja lihtsalt — akrobaatika, teevad seda kümme paari, on kõik korras. Ei aidanud seekord ka kõige nõudlikumate kohtunike juuksekarva lõhkiajamised, ei mingisugused mahaarvamised: Niina ja Stanislav Žuk võitsid hõbemedali. Nõukogude iluuisutajad kirjutasid oma nime iluuisutamise Euroopa meistrivõistluste medaliomanike nimekirja. See oli suur samm edasi. Ka kahel järgmisel aastal võitsid Niina ja Stanislav Žuk Euroopa meistrivõistluste hõbemedalid. Kolmel korral teine koht!

Rahule võis jääda ka Nõukogude Liidu iluuisutajate, sedapuhku veel ainult paarissõitjate debüüdiga olümpiaareenil. Rasketes klimaatilistes tingimustes tulid Niina ja Stanislav Žuk kuuendale kohale. Ljudmilla Beloussova ja Oleg Protopopov jäid üheksandaks.

UUS VAHETUS

Kadusid aastad, muutusid tõekspidamised iluuisutamise metoodikas. Möödunud oli aeg, kus 16-aastast Niina Bakuševat peeti liiga nooreks iluuisutamises. Kõikjal spordikoolides, treeningugruppides harjutasid 4—5-aastased pisitüdrukud-poisid. Aeg tegi oma korrektiive ka meistrivõistlustest osavõtjate ridades. 18-aastane Tatjana Lihhareva ja mõned aastad vanem Lev Mihhailov hakkasid noortega võisteldes end tundma juba liiga vanadena.

1959. aasta üleliidulistel meistrivõistlustel domineerisid siiski veel tuntud nimed. Enne seda käis Lev Mihhailov Varssavis rahvusvahelistel võistlustel. Ta edestas Ungari, Poola, Tšehhoslovakkia ja Saksa DV paremaid võistlejaid ning võitis esikoha.

Iluuisutamise XXIII meistrivõistluste areeniks oli Moskvas V. I. Lenini nimelise keskstaadioni spordipalee. Startis 18 meest, 12 naist ja 8 paari. Enamik jällegi Moskvast.

Koolisõidu avas pikakasvuline tallinlane Verner Oamer, kes oli teiste hulgas lausa hiiglane. Esimene harjutus 24,2. Vähevõitu. V. Zahharov sai sama harjutuse eest 26,4 ja O. Simontovski 27 punkti. Täiesti ebaõnnestus harjutus L. Mihhailovil. Õhkkond oli väga närviline. Järgmistes harjutustes esinesid kõik ebakindlalt. Koolisõidus olid kolm paremat O. Simontovski

(107,7), I. Persiantsev (103,5) ja lõpuks hoogu sattunud L. Mihhailov (103,4).

Vabasõit. I. Persiantsev ja O. Simontovski olid siin sunnitud esikoha loovutama L. Mihhailovile. Nii tuli järjekordselt Nõukogudemaa tšempioniks Lev Mihhailov 506,1 punktiga. Igor Persiantsev sai kokkuvõttes 490,6 ja Oleg Simontovski 489,0 punkti. Meie Verner Oamer oli seitsmes.

Naiste iluuisutamises startis 10 võistlejat Moskvast ja 2 Leningradist. Koolisõidu avas kunagise poksikuulsuse Ogurenkovi 16-aastane tütar Alla. Edasi järgnes T. Lihhareva üks peakonkurente 17-aastane leningradlanna Tamara Bratus. Seitsmeaastase iluuisutajastaažiga tütarlaps oli värske Leningradi tšempion. N. Panini mälestusvõistlustel oli T. Lihhareva teda napilt edestanud. Nüüd aga ei pidanud T. Bratuse närvid vastu. Koolisõidus oli ülekaalukalt parim T. Lihhareva. Teiseks jäi Medvedjeva ja kolmandaks ebaõnnestunult alustanud J. Bogdanova.

Ebaõnnestumise koolisõidus tegi J. Bogdanova tasa küll vabasõidus, edestades teiseks jäänud T. Lihharevat 11,2 punktiga, kuid esikoha võitmiseks sellest ei piisanud. Tatjana Lihhareval oli 484,7 ja Jelena Bogdanoval 481,8 punkti. Järgmised kohad kuulusid aga kõik noortele.

Paarissõidu 6. paarina olid jääl L. Beloussova—O. Protopopov. Nii hästi kui seekord polnud nad veel kunagi esinenud. Kava hindasid kohtunikud neil 5,6 ja täitmist 5,5 punktiga. Kokku said nad 324 punkti.

Järgmistena startis kahekordne NSV Liidu tšempion abielupaar Žuk. Kohe esimesel minutil esitasid nad hulga täpselt sooritatud keerulisi elemente. Nii kestis see lõpuni. 5,8 punkti kava ja 5,7 punkti selle täitmise eest. Kokku 342 punkti ja kolmas kuldmedal. «Siin oleks tulnud rakendada kaht hindamissüsteemi,» rääkisid asjatundjad, «ilu ja graatsia eest oleks kuulunud esikoht Beloussovale—Protopopovile, täpsuse ja tehnika eest Žukkidele!»

Meistrivõistluste paarisuisutamise taseme hinnang oli üldiselt positiivne. Üksikesinejad aga jätsid endiselt tagasihoidliku mulje.

1960. a. iluuisutamise meistrivõistlused peeti jällegi Moskvas. 25 meesvõistleja hulgast asus juhtima Lev Mihhailov. Tema ülekaal oli veenev, kuid ainult tänu vabasõidule. Vabasõiduga hiilgas L. Mihhailov isegi rahvusvahelistel areenidel. Koolisõit aga oli tal suhteliselt palju nõrgem. Nüüd sai Mihhailov kokku 521,6 punkti O. Simontovski 489,0 ja I. Persiantsevi 482,0 punkti vastu. Edasi tulid 14-aastased V. Meškov (471,0) ja A. Vedenin (470,2). Neil jäi napilt puudu auhinnalistest kohtadest.

Naiste koolisõit tõi üllatusi. Tavaliselt oli T. Lihhareva oma vastastest peajagu parem. Nüüd sai Tamara Bratus temast vaid 5 ja 14-aastane Tatjana Nemtsova 7 punkti vähem. Kohe muutis

T. Lihhareva oma vabasõidu kava. Keerukad elemendid asendas ta lihtsamatega. Ettevaatlikult, ainult mitte kukkuda! Ettevaatlikkuse all hakkas aga kannatama tempo. Niisugusena polnud T. Lihharevat veel keegi näinud. Kuid vastavalt sellele olid ka hinded — 5,2 ja 5,0.

Teisena tõi loos jääle Tatjana Nemtsova. Tütarlaps uisutas võrratu graatsiaga. Tribüünidel algasid vaidlused: on see sport või ballett. Kui lõppesid Verdi muusika helid, puhkes rõkkav aplaus. Kohtunike hinded: 5,2—5,5 kava ja 5,2—5,7 punkti täitmise eest.

Siis oli järg Tamara Bratuse käes. Kas tuleb üllatus? Esimeste sammude järel T. Bratus komistas hetkeks ja puudutas käega jääd. Võib-olla see saigi saatuslikuks. Tempo oli kõrge, hüpped ilusad — kava hinnati T. Nemtsovaga võrdseks, kuid täitmist 0,3—0,4 punkti võrra nõrgemalt. Paremusjärjestus oli seega: 1. T. Nemtsova — 484,3; 2. T. Bratus — 482,4; 3. T. Lihhareva — 481,1. Nii pingelist konkurentsi polnud varem Nõukogudemaa iluuisutamise ajaloos nähtud.

Noorte edu põhjendasid paljud treenerid nende energia ja andega. Tööga saavutatud küpsusest ei kõnelnud keegi. Paarissõit sundis aga seda seisukohta revideerima.

Võistlusturnee tõttu puudusid tiitlikaitsjad abielupaar Žuk. Kuid perekond oli esindatud Stanislav Žuki 14-aastase õe Tatjanaga, kes uisutas koos 16-aastase Aleksander Gavriloviga. Tulid, uisutasid, kogusid 4,9—5,6 ja 4,8—5,5 punkti ning võitsid.

Kohtunike arvates olid neist algul paremad S. ja V. Belitski. Neid aga tabas äpardus. Vladimir Belitskil rebenes püksitripp, mis võis sattuda uisu alla. Seepärast lõpetasid õde-vend Belitskid oma kava ettevaatlikult ja said tagasihoidliku punktide summa. Neist möödusid veel moskvalased G. Sedova ja G. Proskurin.

«Noored on saavutanud paljulubava meisterlikkuse,» järeldasid treenerid. Noorte edu aga lubas edaspidi uusi võite.

1961. aasta meistrivõistlustel Lužniki spordipalees kerkis esile juba traditsiooniliseks kujunenud küsimus: kumb Leningradi paaridest võidab esikoha, kas Niina ja Stanislav Žuk või Ljudmilla Beloussova ja Oleg Protopopov. Vaatamata sellele, et kumbki paar esiendas meie iluuisutamises teisest täiesti erinevat suunda, olid mõlemate võimalused võrdsed. Abielupaar Žuki filigraanselt viimistletud tehnikale panid nende kaaslinlased vastu lüürilise balletitaolise esinemise.

Seekord sattusid kohtunikud aga üsna raskesse olukorda, sest Niina ja Stanislav Žuk olid oma kavast kõrvaldanud kõik senised kahtlase väärtusega akrobaatilised tõsted ning asendanud need balletielementidega. Mõlema paari esinemise stiil oli väga sarnane. Kohtunikud arvestasid punkte hilisööni. Viimaks langes vaekauss siiski abielupaar Žuki kasuks. L. Belous-

sova — O. Protopopov pidid leppima traditsioonilise hõbemedaliga.

Meeste üksiksõidus oli mitu aastat domineerinud Lev Mihhailov, nüüd aga sundis haigus teda jääma pealtvaatajaks. Sellele vaatamata oli võistlus väga pingeline. Kui eelmistel aastatel startisid siin peamiselt täiskasvanud, siis seekord olid ülekaalus noored. Pärast koolisõitu olid näiteks esimese kümne hulgas seitse 14—16-aastast noormeest.

Juba esimeste harjutuste järel tõusis favoriidiks Vene NFSV rahvaste spartakiaadi võitja 15-aastane Valeri Meškov. Pärast koolisõitu oli ta edumaa teiste ees 15 punkti. Vabasõiduks esines esimesena V. Meškov. Tema kindlat ja stabiilset esinemist hindasid kohtunikud 5,4—5,6 punktiga. O. Simantovski tegi küll kõik, mida suutis, kuid paraku ei mahtunud ta keerukas kava nõutud viie minuti piiridesse. A. Vedenin aga oli liidrile koolisõidus kaotanud liiga palju punkte. Nii võitiski meeste 1962. a. tšempionitiitli Valeri Meškov.

Nõukogudemaal on palju väga musikaalseid ja suurepärase graatsiaga tüdrukuid — iluuisutajaid. Nendest on üheks musternäidiseks Tatjana Nemtsova. Pärast tema esinemist tekkis kohtunike ja pealtvaatajate hulgas poleemika: kas iluuisutamine või ballett jääl? Otsus langes siiski T. Nemtsova kasuks, kes võitis T. Bratuse ja I. Grišakova ees esikoha.

RAHVASTE ESIMESEL TALISPARTAKIAADIL

Rahvaste esimesele talispartakiaadile, mis korraldati 1962. a. Sverdlovskis, kogunes kogu Nõukogudemaa talispordi eliit. Iluuisutajatest oli jääl peamiselt noor põlvkond. Tribüünilt jälgisid neid treenerid, vanema põlvkonna esindajad, omaaegsed NSV Liidu meistrid moskvalane T. Tolmatševa, kiievlane P. Orlov, leningradlased I. Moskvin ja S. Žuk, tallinlane V. Paduri jt., kes elasid kaasa oma õpilaste võistlusele spartakiaadivõitja nimetuse pärast.

Iluuisutamisvõistlusi alustati naiste üksiksõiduga. Tegelikult aga olid jääl 14—16-aastased tüdrukud. Aasta-aastalt on iluuisutajate keskmine vanus muutunud nooremaks, samal ajal aga tunduvalt tõusnud võimete tase. See ilmnes ka talispartakiaadil. Terve rida tütarlapsi oli täiesti võrdsete võimetega. Kõige südima mulje jättis mitmekordse NSV Liidu meistri Stanislav Žuki õde Tatjana. Suurepärase kindlusega esitas ta viimistletud kava. Soovida jättis veel vaid pisut ebakindel koolisõit. Seekord väljus tasavägisest ja pingelisest võistlusest võitjana leningradlanna T. Bratus, kes kogus 519,3 punkti. Täpselt seitse punkti jäi temast maha moskvalanna I. Ljuljakova. T. Nemtsova oli 507,9 punktiga kolmas.

Meeste iluuisutamises ei kahelnud keegi moskvalase Valeri Meškovi võidus. Juba koolisõidus edestas ta teisi rohkem kui 18 punktiga. See tegi praktiliselt tema püüdmise võimatuks. V. Meškovi peamisteks konkurentideks peeti A. Vedeninit ja O. Simantovskit. Üllatus tuli aga mujalt. Pärast koolisõitu oli teisel kohal Stanislav Žuki teine õpilane leningradlane A. Gavrilov.

Vabasõit peeti tihedas vihmasajus. See pani eriti raskesse olukorda need, kellel keerukamad hüpped polnud päris kindlalt käes. Pehme jää oli petlik. Niisugune olukord aga ei heidutanud võistluse liidrit V. Meškovi. Ta üksnes ei säilitanud, vaid isegi suurendas edumaad oma lähemate konkurentide ees ja võitis 528,4 punktiga spartakiaadi kuldmedali. Iluuisutamisvõistluste suurimaks sensatsiooniks oli aga 16-aastase Aleksandr Gavrilovi hõbemedal. Ta kogus 509,0 punkti ja edestas kolmandaks jäänud moskvalast A. Vedeninit 7,3 punktiga.

Päev enne paarissõitu oli veel lahtine, kas jõuavad õigeks ajaks kohale Euroopa meistrivõistlustel hõbemedali võitnud Ljudmilla Beloussova ja Oleg Protopopov. Viimasel hetkel saabusid nad siiski otse Genfist Sverdlovski. Sama kavaga, millega nad Genfis said hõbemedali, võitsid nad nüüd esikoha. Peab märkima, et neil mõnevõrra n.-ö. vedas, nad said uisutada kõval jääl. Hiljem muutus jää iga minutiga pehmemaks ja pehmemaks. Seda jälgisid barjääri ääres nukralt Tatjana Žuk ja Aleksandr Gavrilov, kes ootasid esinemise võimalust. Nad olid hästi ette valmistunud, olid viimistlenud kava viimase detailini, kuid jää ... Viimaks oli noorte leningradlaste kord. Keerukuselt ja kompositsioonilt ei jäänud nende kava karvavõrdki maha favoriitidest. Kuid halvemad võistlustingimused ja osalt ka vähene kogemuste pagas jättis nad teisele kohale.

Väga palju tuleb näha vaeva, et mingil alal saavutada meistersportlase nimetust. Eriti kehtib see iluuisutamise kohta. Kuid kas meie meistersportlaste tase vastab rahvusvahelisele tasemele või antakse meil ihaldatud meistritiitel kätte liiga kergelt, see oli probleem, mis valmistas 1963. aasta algul muret kõigile iluuisutamise spetsidele. Esimesel pilgul näis, et meie sportlaste meisterlikkus jättis veel mõndagi soovida, sest rahvusvahelistel suurvõistlustel polnud meie üksiksõitjad saavutanud midagi silmapaistvat. Kuidas oli siis tõeline olukord? Üleliidulise kohtunikekogu esimees K. Lihharev, kes analüüsis põhjalikult kõiki rajataguseid võistlusi, tuli huvitavatele järeldustele. Analüüs näitas, et 1962. aasta maailmameistrivõistlustel Prahas täitsid meie meistersportlase normatiivi 14 paremat naisuisutajat ja kõigest 5 meest. Euroopa meistrivõistlustel olid meie meistrinõuded jõukohased vaid kuuele naisele ja neljale mehele. Miks aga olid meie võistlejate tagajärjed rahvusvahelistel suurvõistlustel kesised? Ainsana on end Euroopa kümne parema hulka

Palju aastaid oli Tatjana Lihhareva vaieldamatult Nõukogude Liidu parim naisiluuisutaja

Niina ja Stanislav Žuk Squaw Valley olümpiamängudel

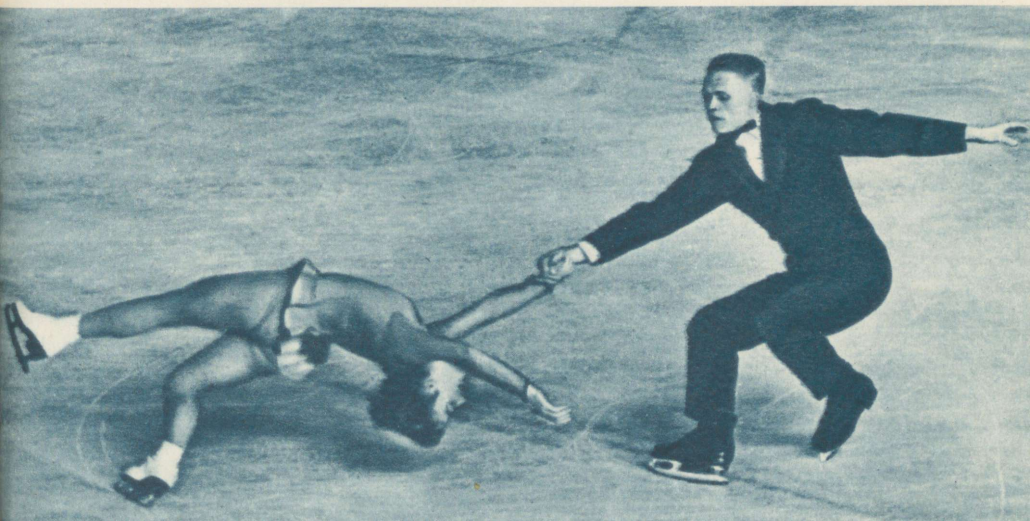

NSV Liidu 1962. ja 1963. aasta meistrid paarissõidus Ljudmilla Beloussova ja Oleg Protopopov

Rahvaste esimese talispartakiaadi naiste iluuisutamise võitjad (vasakult) I. Luljakova, T. Bratus ja T. Nemtsova

Esimeste Eesti iluuisutamisvõistluste organiseerija Eduard Hiiop

Iluuisutamise pioneere A. Reder-Reedre, kes kokku võitis üksiksõidus viiel ja paarissõidus kolmel korral meistritiitli

Külalised, rahvusvahelise tasemega Soome iluuisutajad abielupaar Jakobsonid ja S. Ilmanen Tallinnas

1922. aastal viisid meistritiitlid Tartu A. Frey ja A. Reder-Reedre

1929. aasta
meistrivõistlustest
osavõtjad

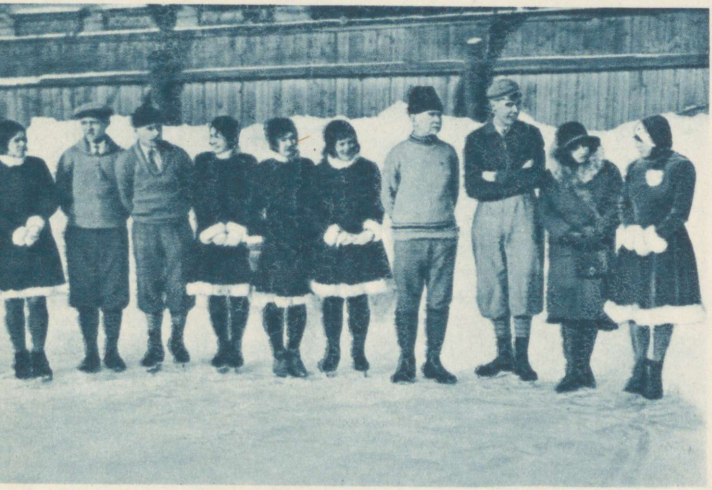

1931. aasta
meistrivõistlused

Tartlased E. Markus ja
A. Reder-Reedre olid
kolmekümnendate
aastate
algul parimateks
paarissõitjateks

uisutanud vaid Valeri Meškov. Leiti, et viga seisab kohtunikes. Konkreetne näide: kui NSV Liidu meister T. Bratus sai NSV Liidu meistrivõistlustel koolisõidu eest 4,2 punkti, siis Euroopa meistrivõistlustel vaid 3,3; vabasõidus vastavalt 5,5 ja 4,9 punkti. Kohtunikud olid seni liiga leebelt suhtunud meie parimatesse ja desorienteerinud võistlejaid. Iluuisutajail jäi sageli mulje, et nad on saanud küllaldase ettevalmistuse, kuid see teadmine sai rahvusvahelistel suurvõistlustel tihti komistuskiviks.

NSV Liidu 1963. aasta meistrivõistlustel otsustasid kohtunikud olla rangemad, aidata seega rohkem kaasa iluuisutajate meisterlikkuse viimistlemisele. Eriti torkas see hoiak silma meeste üksiksõidu hindamisel, kus kohtunikud olid õige ranged. Koolisõidu harjutuste järel asus suure edumaaga juhtima eelmisel aastal kolmandaks jäänud A. Vedenin, kes edestas L. Mihhailovit 13 punktiga. Ka vabasõidus edestas ta L. Mihhailovit 17 punktiga. Kuid veel polnud kuldmedal võidetud. Noor moskvalane V. Kurebin kogus A. Vedeninist 3,6 punkti rohkem. Otsustama pidi kohtunike poolt antud kohapunktide summa. A. Vedeninil oli see 12 V. Kurebini 17 vastu. 17-aastane A. Vedenin võitis kuldmedali, 16-aastane V. Kurebin hõbedase. Kolmandale kohale tuli mullune spartakiaadivõitja V. Meškov.

Ka paarissõidus pidi otsustama medalite lõpliku saatuse kohapunktide summa. Pronksmedalile pretendeerisid neli võrdvõimelist paari. Niisamuti oli võistluse ajal raske öelda, kes võidab kuldmedali. Esimeses voorus kogusid nii L. Beloussova — O. Protopopov kui ka T. Žuk — A. Gavrilov võrdselt 76,9 punkti. Kes võidab? Kas noorus või kogemused? Seekord olid kogemused kaaluvamad. L. Beloussova — O. Protopopov edestasid oma noori vastaseid 3,2 punktiga. T. Žuk — A. Gavrilov jäid teiseks. Pronksmedali võitjad selgusid alles hilisööl pärast pikki nõupidamisi. Need olid G. Sedova — G. Proskurin.

Naiste üksiksõidus edestas T. Bratus kooliharjutustes T. Žukki 54 ja T. Nemtsovat 74 punktiga. Rahulikult ja kindlalt sooritas ta ka vabasõidu, mida kohtunikud hindasid 5,2—5,7 punktiga. Kui jääle tuli aga T. Nemtsova, puhkesid publiku kiiduavaldused juba esimeste kombinatsioonide järel. Kuid kõik see oli vaid omamoodi tulevärk. T. Nemtsova uisutamine polnud kooskõlas muusikaga. Pealtvaatajaile meeldisid efektselt sooritatud rasked harjutused, kuid kohtunikke jätsid need külmaks. Hinded 5,0—5,7 punkti. Sellest oli loomulikult vähe Tamara Bratusest möödumiseks. T. Nemtsova sai pronksmedali ja paarissõidus teise koha võitnud T. Žuk veel ühe hõbemedali.

Taliolümpiamängude-eelne hooaeg oli jäänud seljataha. Meie iluuisutajate tugevad ja nõrgad küljed olid selgunud. Milliseid järeldusi tegid sellest võistlejad ja kohtunikud ning mida aasta jooksul suudeti teha meisterlikkuse viimistlemisel, seda näitasid Innsbrucki taliolümpiamängud.

ILUUISUTAMINE EESTIS

ÜHT-TEIST MINEVIKUST

Tallinnas tutvuti iluuisutamisega vähe laiemalt 1910. aasta paiku. Ikka sagedamini võis Šnelli tiigil kohata iluuisutamishuvilisi, nn. poognategijaid. Üheks suuremaks entusiastiks oli pärnulane Miil, kes tolleaegse ajakirjanduse andmetel «tegi selliseid poognaid ja vurre, et rahvas aina imestas». Kiiresti leidus järeletegijaid nii mees- kui ka naissoo esindajate hulgas. Märgime siin J. Johansoni, H. Laanet, L. Tõnsoni ja E. Kõppot. Kõik nad harjutasid nii kuidas jõud kandis, oskus lubas. Meeldivamaks oli muidugi vabasõit, kus prooviti teha hüppeid, vurre ja spiraale. Koolisõitu peeti igavaks ja see kedagi eriti ei võlunud. Peagi omandas iluuisutamine niisuguse leviku, et 1914. aastal andsid kohalikud sakslased K. Pfeiffer ja J. Facius välja esimese eestikeelse iluuisutamise õpiku «Uisu-sport».

1915. aastal jõuti juba niikaugele, et Tallinna kiiruisutaja ja jääpallimängija Eduard Hiiop organiseeris iluuisutamise võistlused. Kaks aastat hiljem peeti Tallinnas iluuisutamise esimesed ametlikud esivõistlused, millest võttis osa neli meesvõistlejat ja neli paari. Koolisõidu kava oli koostatud harjutustest, mis praegu vastavad enam-vähem noorte spordijärgule. Vaatamata harjutuste lihtsusele, võttis rohkearvuline pealtvaatajaskond, nagu märgib tolleaegne ajakirjandus, iga hästi sooritatud elemendi vastu tugeva aplausiga. Esimeseks Eesti meistriks tuli Johannes Johanson, kes kogus 161 punkti. Teine oli 135 punktiga E. Kõppo ja kolmas 133 punktiga A. Feldmann. Paarissõidus omandasid esikoha Hilda Laane ja Johannes Johanson.

Järgmised esivõistlused korraldas 1918. aastal jälle Tallinna «Kalev». Nüüd tuli meistriks E. Kõppo.

1919. a. esivõistlusi ei peetud. Järgmisel aastal oli esmakordselt kavas ka naiste iluuisutamine, mille võitis tartlane T. Voitjankovskaja. Meeste meistritiitli võitis tartlane A. Reeder.

Aastal 1921 ilmus «Spordilehes» E. Hiiopi sulest artikkel, milles muu hulgas iseloomustati iluuisutamist: «Koolisõiduks nimetatakse joonistusi ehk vigurisi, mis saavad täidetud kõige

nelja käigu peal, missugused on ehitatud algelemendist teatud määruse järele ja paigutatud nende täitumise raskuse järjekorras. Vabasõiduks nimetatakse kõik teised joonistused, mis koolisõidus ettenähtud ei ole, mille lisaks veel nõndanimetatud spetsiaalharjutused kuuluvad, missuguseid viimasel ajal on hakatud eriosasse eraldama. Mis puutub vabasõidu hindamisse, siis ei ole see piiratud mingisuguste määrustega. Harilikult hinnatakse vabasõitu joonistuste raskuste ja mitmekesiduse ning võistleja vabaliigutuste najal, mille tõttu võimalik on vabalt kava kokku seada . . .»

Kuigi ülaltoodu oli praeguse mõiste järgi üsna keeruliselt sõnastatud, võib seda siiski pidada esimeseks eestikeelseks asjatundlikuks kirjutuseks, mis täitis oma ülesande.

Eesti 1921. aasta esivõistluste areeniks oli Tartu, kuhu jäid ka kõik meistritiitlid. Kohalikus ajalehes kirjutati: «Isand Rederile annetati kui Eestimaa kõige paremale iluuisutajale rahva poolt mitu mälestusmärki.» Naistest võitis kalevlane Janson ja paarisuisutamisel Janson-Peres.

Samal aastal korraldati ka esimesed Harjumaa meistrivõistlused, mis tegelikult olid võistlused tallinlastele. Meeste A-klassis tuli esimeseks A. Tedder ja algajatest E. Raba. Naistest võitis H. Laane. Huvitav on märkida, et hindamisele kuulus ainult koolisõit, kuna vabasõitu valdasid uisutajad nii nõrgalt, et kohtunikud ei osanud seda hinnata. Paarisuisutamises olid esimesed E. Stamm — E. Hiiop.

Järgmisel aastal oli Eesti iluuisutajate peres palju elevust. 8. jaanuaril 1922. aastal esinesid Tallinnas Soome iluuisutajad, Antverpeni olümpiamängude võitjad abielupaar Jakobssonid ja meeste iluuisutamise Soome meister S. Ilmanen. Nende demonstratsioonesinemine andis meie iluuisutamisele uut hoogu ja kohalikud sportlased tegid oma esinemiskavades tunduvaid parandusi. Sama aasta Eesti esivõistlustel startis viis meest ja neli naist. Tallinlased revanšeerisid nüüd on eelmise aasta kaotuse ja loovutasid ainult paarissõidus meistritiitli tartlastele S. Freyle — A. Reederile. Naistest võitis H. Laane ja meestest A. Tedder.

1923. aastal triumfeerisid tallinlased veel kord kõigil aladel. Siis aga muutus reaks aastateks iluuisutamise peamiseks kantsiks Tartu. Kuni 1928. aastani ei võitnud tallinlased ühtegi meistritiitlit.

TEGEVUSVÄLI LAIENEB

1927. aasta veebruaris korraldati Riias esimene maavõistlus Läti iluuisutajatega. Kumbagi maad esindas kaks võistlejat. Eesti spordiau kaitsesid eelmise aasta meistrid tartlased A. Reeder ja S. Frey. Kuigi eeldati lätlaste võitu, kujunes olukord

vastupidiseks. Meeste iluuisutamises oli mitmekordne Eesti meister A. Reeder tunduvalt tugevam Läti parimast I. Tubelist. Niisamuti suutis S. Frey, kuigi napilt, edestada lätlannat L. Kalvinit. Ka paarissõidus oli eestlaste ülekaal ilmne. Seega lõppes kohtumine üle ootuste Eesti võiduga.

1928. aastaks oli iluuisutamine Tallinnas omandanud juba laiema kandepinna. Nii võttis «Kalevi» jääpeost osa 26 iluuisutajat. Eesti esivõistlused aga jäid kahvatuks, kuna tartlased ei saatnud võistlustele ühtegi esindajat. Tallinlaste omavahelises konkurentsis tulid meistriteks meestest Feliks Grünreich ja naistest Helmi Kaarik. Siitpeale asusid tallinlased iluuisutamises juhtpositsioonile. Tartu iluuisutamise tasemele mõjus kindlasti asjaolu, et harjutamisvõimaluste puudumise tõttu loobusid tegevspordist nende parimad A. Reedre (Reeder) ja S. Frey.

1929. aasta «Spordilehes» ilmus juhtkiri «Meie liuväljade kurbloolus», milles märgitakse: «Iluuisutamises puuduvad aastakümned paremad uisutajad, andekaid on vähe olnud. Annab tunda liuväljade vähesus iluuisutajaile. Ainuke asub Tallinna «Kalevi» juures, mõõdetelt mittevastav normaalväljakule. Suured liuväljad on aga täis uiskudeta tantsupaare . . .»

Vaatamata niisugustele halbadele harjutustingimustele kogunes 1929. aasta meistrivõistlustele A-, B- ja C-klassis kokku üle kahekümne sportlase. Meeste A-klassis võitis oma esimese meistritiitli Tallinna arst A. Hirv, korrates seda saavutust hiljem veel kaheksal hooajal. Naiste A-klassis oli võidukas tartlane H. Markus.

Neil meistrivõistlustel startisid esmakordselt ka alla 17-aastased noored. Edukaim neist oli naiste C-klassi võitja Vaike Kalkun (Kaljuvee-Paduri). Meeste C-klassis võistles esmakordselt kaasa hilisem iluuisutamise aktivist E. Päsmel, keda edestas teiseks jäänud 65-aastane tallinlane H. Hahl.

1929. aastal peeti Riias Baltimaade üliõpilaste talvemängud, kus iluuisutamises esines 5 lätlast, 3 leedulast ja kaks eestlast. Meestest tuli Eesti B-klassi meistri V. Leinbocki ees esimeseks lätlane I. Tubel. Ka naiste üksiksõidu võitis lätlanna Dreiman. Teiseks jäi eestlane L. Ploompuu. Võistluse lõpul sattusid eriti hoogu nõrgalt esinenud leedulased, kes pärast seda, kui vabasõidu saatemuusika oli lõppenud, kuidagi ei tahtnud platsilt lahkuda.

1930. aasta hooaja eel muudeti tunduvalt seniseid võistlusprogramme. Meeste uus kava vastas umbes praegusele II ja naiste oma III järgule. Tartlased keeldusid aga tulemast Tallinna järjekordsetele esivõistlustele, kuna nad kartsid, et Tallinna kohtunikud ei ole objektiivsed. Tallinlased nõustusid võistlema Tartus. Kuid ka oma kodulinnas ei tulnud tartlased jääle, kuna nad polnud jõudnud omandada uut kava. Ainsa tartlasena asus oma eelmise aasta meistritiitlit kaitsma H. Markus naiste

A-klassi iluuisutamises. Ta pidi aga vastu võtma kaotuse eelmise aasta C-klassi võitjalt Vaike Kaljuveelt. Meestest oli parim Alfred Hirv.

Järgmisel aastal külastasid Tallinna Läti iluuisutajad Aul, Froelich, Tubel ja Lein. Nende sisuliselt lihtne, ilma raskete elementideta esinemine ei küündinud eestlaste tasemeni. Sellest olid eriti üllatatud ajalehed, kes alles eelmisel aastal kurtsid, et lätlased on iluuisutamises eestlastest kaugele ette jõudnud.

Järgnevad aastad ei toonud iluuisutamisse erilisi muudatusi. Meestest domineeris endiselt A. Hirv ja naistest V. Kaljuvee, kellede esinemise ja võitudega olid pealtvaatajad juba harjunud.

1933. aastal aga saabus Tallinna Lake Placidi taliolümpiamängude meeste iluuisutamise neljas, soomlane M. Nikkanen. Eesti meistri A. Hirve ja soomlase esinemine oli nagu öö ja päev. Silmapaistva kindlusega esitas soomlane koolisõidu, lausa nauding oli vabasõit, kus ta sooritas painduvalt kõrgeid hüppeid ja libises sujuvalt pehme sammuga. Ka A. Hirv andis oma parima, kuid soomlasega ei saanud teda võrreldagi.

Teise väliskülalisena jättis meie iluuisutajatesse unustamatu mulje austerlane L. Landbeck. Mõlemate Tallinnas viibimine varustas eestlasi uute kogemustega.

Nii kirjutatakse 1934. aasta meistrivõistluste kohta:

«... Tänavused meistrivõistlused näitasid, et võrreldes eelmiste aastatega on meie iluuisutajate tase teinud suure sammu paremusele. Seda võib märkida vähem koolisõidu kui nimelt vabasõidu suhtes. Eriti suuri edusamme on teinud naiste klass, kus edu on otse rekordiline . . .»

Niisuguseks kiitmiseks aga polnud põhjust. 1936. aastaks, millele pandi suuri lootusi, oli iluuisutamine jõudnud samasse paika, kus ta asus kümmekond aastat tagasi. Esivõistlustel startis ainult viis osavõtjat. Võitjate meisterlikkuse kohta ei saanud midagi head öelda. Paarissõidus tulid juba seitsmendat korda esikohale Helene Michelson — Eduard Hiiop, ja seda sama kavaga, millega nad võitsid 1929. aastal. Vana kuulsuse põhjal otsustati aga 1936. aasta olümpiamängudele saata siiski H. Michelson — E. Hiiop. Meie paari võimed aga ei ulatunud kaugeltki rahvusvahelise tasemeni, rääkimata olümpiamängudest osavõtjate keskmisest nivoost.

Pärast olümpiamänge kirjutas A. Hirv:

«Nii Tallinnas kui Tartus tänavu korraldatud iluuisutamise kursustest osavõtjate arv ei ulatunud isegi kümnendikuni sellest, millega võisime uhkustada möödunud aastal. Eesti meistrivõistlused möödusid iluuisutamise täieliku langemise tähe all. Ning lõpuks kulminatsioonipunktis peetud iluuisutajate osavõtt Garmisch-Partenkirchenist mõjus iluuisutamisele isegi kahjulikult. Pärast möödunud hooaega kujuneb väga raskeks iluuisu-

tamise edasiarendamine sel juhul, kui sellele ei pöörata senisest suuremat tähelepanu . . .»

Olukord oli tõepoolest katastroofiline. Iluuisutamine hakkas sõna tõsises mõttes välja surema. Selle vältimiseks korraldati 1937. aasta talvel mitmeid võistlusi. Suurt huvi äratasid seenioride võistlused, kus pärast kümneaastast vaheaega startis uuesti tartlane vanameister A. Reedre. Südilt esines ka 73-aastane tallinlane H. Hahl, kes sooritas noorusliku hooga hüppeid ja piruette.

Hooaja kesksemaks sündmuseks sai soomlase M. Nikkase teistkordne esinemine Tallinnas. Kui esimesel külaskäigul oli soomlane olümpiamängude neljas, siis nüüd oli ta maailma neljas. Suure huviga jälgiti tema koolisõidu üksikute elementide sooritamist ja vabasõidu kava. M. Nikkase esinemine andis meie iluuisutajatele uut hoogu. Vaibunud huvi iluuisutamise vastu hakkas uuesti elavnema ja 1937. aasta meistrivõistlusi võidi korraldada kahes klassis.

Järgmise hooaja meistrivõistlustel startis juba 17 osavõtjat. Meeste ja naiste iluuisutamise võitsid traditsiooniliselt A. Hirv ja V. Kaljuvee. Paarissõit lõppes olümpiamängudest osavõtnud H. Michelsoni — E. Hiiopi täieliku fiaskoga. Nad jäid viimasteks. Meistritiitli võitsid V. Kaljuvee — A. Hirv, edestades napilt suuri edusamme teinud G. Saksen — R. Kärsinit.

Need võistlused tõid esile terve rea andekaid noori, nagu V. Buck, D. Visman, G. Saksen, L. Villemson ja teised, kes järgnevatel aastatel pakkusid meistritele tõsist konkurentsi.

1940. aasta talvel prooviti jõudu Leedu parimatega. Naiste iluuisutamises tuli ettearvatult võitjaks V. Kaljuvee. Üllatus tuli aga sealt, kus keegi seda ei oodanud. Kõik pidasid Leedu meesuisutajaid nõrkadeks. Ometi pidi A. Hirv vastu võtma kaotuse Leedu meistrilt I. Ignaitiselt. Paarissõit viidi, õigemini taheti läbi viia 29-kraadises pakases. Esimestena startisid leedulased. Pärast neid läksid jääle Kaljuvee—Hirv, kes ei saanud oma esinemist lõpetada. Külm tegi liiga V. Kaljuvee kätele. Kuna eestlaste ülekaal oli juba esimestest sammudest ilmne, anti võit siiski neile. Kokku võitsid maavõistluse eestlased tagajärjega 5:4.

ÜLELIIDULISES KONKURENTSIS

Nõukogude võimu taaskehtestamine Eestis avas kehakultuuri ja spordi, selle hulgas ka iluuisutamise arendamiseks avarad perspektiivid. Mitmekordsed Eesti meistrid V. Kaljuvee ja A. Hirv kutsuti võistlema Leningradi NSV Liidu esivõistlustele. Raske südamega asuti Tallinnas rongile. Polnud ettekujutust, milline on iluuisutamise tase teistes liiduvabariikides.

Meeste koolisõidus valitses pingeline õhkkond. Esimese päeva järel juhtisid moskvalane S. Vassiljev ja leedulane I. Ignaitis. Edasi pani aga end maksma mitmekordne NSV Liidu tšempion leningradlane P. Tšernõšov. A. Hirv esines üsna tagasihoidlikult.

Tunduvalt paremini käis V. Kaljuvee käsi. Koolisõidu võitis leningradlane J. Aleksejeva. V. Kaljuvee jäi tahapoole. Kuigi tema harjutused olid vastavad rahvusvahelistele määrustikele, hinnati neid tookord NSV Liidus kehtinud teise süsteemi tõttu madalamalt. Täielikult triumfeeris V. Kaljuvee aga vabasõidus.

Selle kohta kirjutas «Krasnõi Sport»:

«Täiesti erinevat klassi näitas V. Kaljuvee vabaharjutustes. Tähelepanuväärse ilu ja selgusega sooritas ta harjutusi, mis oma raskuselt on võib-olla saavutatavad ainult meestele. Ainult tänu suurele paremusele koolisõidus suutis J. Aleksejeva kokkuvõttes säilitada oma esikoha.»

Vaike Kaljuvee oli võitnud Nõukogude Liidu meistrivõistlustel teise koha. See oli suur tunnustus Eesti iluuisutajaile.

Paarissõidus ei klappinud V. Kaljuvee — A. Hirve koossõit. Nad esitasid küll üsna raske kava, kuid soovida jättis selle täitmine, mis andis neile üldjärjestuses kolmanda koha.

Nõukogude Eesti iluuisutajate edasisele arenguteele tõmbas mitmeks aastaks kriipsu peale alanud Suur Isamaasõda.

Möödus paar aastat. Suur Isamaasõda oli jõudnud oma lõppjärku ja 1945. aasta jaanuaris kogunesid Nõukogudemaa parimad iluuisutajad Gorkisse. Veteran N. Panini kutse oli toonud siia ka eestlase Vaike Kaljuvee-Paduri.

Rohkem kui 2000 pealtvaataja ees alustasid kuus tugevaimat naisuisutajat võistlust kuldmedalile. Nii kooli- kui ka vabasõidus oli V. Kaljuvee-Paduri ületamatu. Kokku sai ta 196,33 punkti. Teiseks jäänud moskvalanna J. Vassiljeva kogus vaid 162,89 punkti. Võitjast kirjutas N. Panin ajalehes «Krasnõi Sport» järgmist:

«Omapärane on Paduri tehnika klassikalise kooli harjutustes. Tema maneerid erinevad üldtarvitatavaist, kuid tänu oma erandlikule jõule ja painduvusele sooritab ta harjutused suure kergusega. Vabasõidus osutus Paduri tugevasti paremaks oma konkurentidest. Ta esitas rea suurepäraseid, kõrge raskusastmega harjutusi.»

V. Paduri suur võit elustas Eesti NSV iluuisutajaid. Vanemad võistlejad R. Kärsin, E. Päsmel ja D. Raudna organiseerusid ja nende ümber hakkas kogunema noori. Loodi treeningugrupid. Tallinnas oli peamiseks initsiaatoriks E. Päsmel, kelle initsiatiivil rajati Kreuksi tänavale esimene jääväljak iluuisutajatele. Järgmisel talvel tuli välja panna Tallinna võistkond jaanuari lõpupäevil toimuvale Leningrad—Moskva—Tallinn matškohtumisele. Tallinlastest läksid võistlustulle V. Paduri, endine lenin-

gradlanna J. Aleksejeva, R. Kärsin ja E. Päsmel. Kokku startis neil võistlustel 15 sportlast.

Võistlused algasid ebameeldivusega. Ka Leningrad oli J. Aleksejeva lülitanud oma võistkonda. Vaieldi, arutati, lõpuks jäi võit siiski tallinlastele.

Koolisõidus äratas Leningradi uisutajate patrooni N. Panini tähelepanu R. Kärsini esinemine. Võrreldes moskvalaste-leningradlaste kiire ja hoogsa sõiduga sooritasid meie uisutajad harjutusi aeglasemalt ning täpsemalt. Uisuspordi veteran tunnistas parimaks meheks aga oma kaaslinlase P. Tšernõšovi viimase klassikalise stiili pärast. Vabasõidus meie mehed millegipärast enam ei esinenud ja nii oli matškohtumise saatus juba ette otsustatud — viimane koht.

Kui mehed panid relvad maha enne võistluse lõppu, siis seda südikamalt esinesid naised. Peamine võistlus käis muidugi V. Paduri ja J. Aleksejeva vahel. Koolisõidus, mis harilikult oli V. Paduri nõrgemaks küljeks, õnnestus tal edestada J. Aleksejevat 2,31 punktiga. Vabasõit tuli esmakordselt sooritada orkestri saatel. Raske on öelda, kas segas ebakindel muusika või miski muu tegur, kuid V. Paduri vabasõit oli ebakindel. Ainsad, mis õnnestusid, olid piruetid. Nii kaotas ta vabasõidus J. Aleksejevale 0,1 punkti. Muidu otsustas alati vabasõit V. Paduri kasuks, nüüd aga koolisõit: Vaike Paduri sai kokku 128,16 punkti J. Aleksejeva 125,95 vastu.

Järgnesid veel Nõukogudemaa meistrivõistlused Moskvas, kus naistest võitis J. Aleksejeva V. Paduri ees.

Talispordi hoogustamiseks korraldati 1947. aasta veebruaris Tallinnas esimene Eesti talispartakiaad. Selle kavva lülitati ka iluuisutamine. Esmakordselt tulid jääväljale noored iluuisutajad. Nende taseme põhjal oli muidugi vara mingeid järeldusi teha, aga Doris Teras, Silvia Vannas, Hillar Päsmel ja Ants Kivilo äratasid lootust. Naistest polnud Vaike Paduril vastast ja ta võitis ülekaalukalt. Mehi startis vaid kolm. Meistriks tuli R. Kärsin, kellele järgnesid uustulnukad V. Krõlov ja V. Radin.

Spartakiaadi tulemuste põhjal koostati koondvõistkond üleliidulisteks meistrivõistlusteks Gorkis. Hästi esinesid seal noored uisutajad. Hillar Päsmel tuli noorte klassis kolmandale kohale. Sama kordas ka Doris Teras neidude hulgas. Naiste iluuisutamises kaitses V. Paduri oma eelmisel aastal üksiksõidus saavutatud teist kohta, olles seejuures parimaks vabasõidus. Teise hõbemedali sai V. Paduri koos V. Radiniga jäätantsus. Eelmisel aastal tuli V. Paduri koos R. Kärsiniga teiseks paarissõidus.

Edu oli märgata, kuid siiski puudus laiem kandepind. See pani mõtlema. Aasta lõpupäevil kutsuti kokku iluuisutajate aktiiv ning valiti iluuisutamise vabariiklik sektsioon. Esimeheks sai Vaike Paduri. Vastvalitud sektsiooni presiidium seadis oma

põhiülesandeks iluuisutamissektsioonide rajamise vabariigi teistesse keskustesse.

V. Paduri ja R. Kärsin olid tookord ületamatud. See tingis muudatusi vabariigi meistrivõistluste läbiviimise korras. Nii jagatigi võistlejad kahte gruppi: esimene spordijärk ning ülejäänud. Paraku kuulusid esimesse gruppi vaid V. Paduri ja R. Kärsin. Seega 1948. aasta meistrivõistlustel I grupis võistlust kui sellist ei toimunudki — olid ainult demonstratsioonesinemised. II grupis võitis naistest U. Alas ja meestest V. Radin.

Sektsiooni presiidium oli tegutsenud aasta, kuid ainsatena tegelesid iluuisutamisega ikkagi ainult Tallinna dünamolased. Siis tegi meeldiva algatuse vabariigi tennisesektsioon, kes otsustas võtta iluuisutajad šefluse alla. Sellest oli kasu. Tegevus elavnes. «Kalevisse» loodi iluuisutamissektsioon, mida hakkasid juhtima A. Kruusement ja I. Toomberg. Päevakorda kerkis kohtunike ja treenerite küsimus. Vabariigi iluuisutamissektsiooni presiidiumi algatusel saadeti üleliidulisele treenerite seminarile noored uisutajad L. Rooba, A. Lehis ja O. Samsonov.

Möödus veel aasta. 1950. aastal tuli üllatusena Tartu, Pärnu (treener E. Toomsalu) ja Viljandi (B. Parri) iluuisutajate osavõtt vabariigi meistrivõistlustest. Selleks andsid omajagu tõuke paremate iluuisutajate demonstratsioonesinemised maal. Kokku startis meistrivõistlustel 25 võistlejat. Pealtvaatajate lemmikuks sai 12-aastane Küllike Vee. Esmakordselt nägid tallinlased esinemas nii noort iluuisutajat.

TREENERITE TÖÖ KANDIS VILJA

Pole head ilma halvata. Kahju oli muidugi sellest, et V. Paduri ja R. Kärsin pöörasid tegevspordile selja. Nende näol kaotasime võistlejad, kes kuulusid Nõukogude Liidu parimate iluuisutajate ridadesse. Hea oli see, et mõlemad said nüüd tublisti rohkem aega pühendada hoolitsusele järelkasvu eest. Ja see samm oli õige.

Alates 1952. aastast hakkas iluuisutajate arv Eesti NSV-s jõudsalt kasvama. Meeste I järgus esines edukalt Hillar Päsmel. Eriti torkas noor uisutaja silma oma viimistletud koolisõiduga. Madalamates järkudes kerkisid esile tallinlased R. Märtsoo, B. Merilain, R. Merilain ja J. Teras.

Naisiluuisutajatest pani oma võistlejakarjäärile punkti V. Paduri, võites 1952. aastal oma viimase, arvult neljateistkümnenda meistritiitli. Üle 20 aasta oli ta püsinud meie iluuisutajate esirinnas. Noortest üllatas oma küpse esinemisega teises spordijärgus esikoha võitnud Küllike Vee. Kõik noored olid tublid, eriti vabasõidus.

Eelmistel aastatel polnud raskusi esikohtade selgitamisel paarissõidus ja jäätantsus, sest startisid vaid mõned paarid. 1952. aastal aga võistles paarissõidus juba viis ning jäätantsus kuus paari. Treenerite töö kandis vilja, paraku peamiselt ainult Tallinna «Dünamo» baasil. Kuulusid ju treenerid samasse spordiühingusse. Noortega käidi esinemas ka üleliidulisel areenil. Varem tunti V. Padurit kui head iluuisutajat, nüüd räägiti tema andekaist õpilastest, kes esinesid juba silmapaistvate võimetega.

Kuid ikka jäi veel midagi puudu. Nii nagu teistel spordialadel, on ka iluuisutamises otsustavaks aastaringne treening. Kuid sellele lisandub veel jääl harjutamise kestus. Meie talve juures oli see aga omamoodi probleemiks. Kord saadi jääle novembris, kord alles jaanuaris. Iluuisutajad olid seepärast päris mures. Prooviti sõita parketil puu-uiskudega. Sellest oli siiski vähe abi. Piruette sai kuidagi harjutada, ent efekt jäi siiski väikseks. Terve rida noori — K. Vee, E. Oinus, M. Allmann, B. Merilain jt. — õppisid juba esimese spordijärgu kava ning neile oli tarvis midagi rohkemat. 1954. aasta üleliidulistel noorte meistrivõistlustel esines meie koondis III spordijärgus. Kokkuvõttes jäädi 8. kohale. Võrreldes 1947. aastaga, mil tuldi kolmandale kohale, oli see suur tagasiminek.

Viimaks, see oli 1955. aasta sügisel, kui eelmise aasta vabariigi meistrivõistlused jäid sula tõttu pidamata, leiti ajutine lahendus. Esimeste külmade tulekuga hakati voolikutega kastma Tallinna «Dünamo» staadioni tribüünitagust koridori. Tsementpõrand oli tasane, sinna piisas õhukesest jääkorrast. Seinad ja põrand olid kogunud endasse külma ja sula ei teinud enam liiga. Nii saadi väike liuväli, kus iluuisutajad said juba pikemat aega harjutada. Kas aitas kaasa see pisike jäälapp või etendasid oma osa ka suuremad võistlused, mida oli nähtud ja kaasa tehtud, kuid 1956. aasta meistrivõistlustel võis juba hakata rääkima iluuisutamise taseme märgatavast tõusust. Võistlused olid igas järgus tasavägised ning tihti otsustasid kohtade järjestuse vaid kümnendikpunktid. Nii näiteks suutis meeste esimeses järgus E. Oinus edestada B. Merilaini vaid 0,95 punktiga. Naiste teises järgus lahutas A. Ritslaidi ja noort andekat viljandlast A. Ronka ainult pool punkti. Jäätantsus läks esikoht K. Vee ja A. Ronga vahel koguni jagamisele. Iluuisutamine, mis oli kunagi olnud kitsa ringkonna eriharrastuseks, muutus täisvereliseks spordialaks, kus võis juba rääkida meisterlikkusest, tippudest ja järelkasvust.

Pärast seda kui V. Paduri ja R. Kärsin lõpetasid võistlemise, esinesid meie iluuisutajad üleliidulistel meistrivõistlustel vaid madalamates järkudes. Võistluseks meistrijärgus, kus oli mängus NSV Liidu tšempioni kuldmedal, ei kandnud veel tiivad. Kuid Moskvas 1957. aasta veebruaris peetud Nõukogu-

demaa iluuisutamise meistrivõistlustel olime pärast pikka vaheaega jälle esindatud nende ridades, kes võistlesid Nõukogude Liidu iluuisutamise meistrimedali pärast. Noor uisutaja Verner Oamer pääses «Dünamo» üleliidulisse koondisse ning saavutas Nõukogude Liidu meistrivõistlustel seitsmenda koha (142,5 punkti). Viiendast kohast lahutas teda seejuures vaid 5,1 punkti.

Nädalapäevad hiljem võtsid tallinlased vastu Läti iluuisutajaid. Peeti kahe liiduvabariigi vaheline matškohtumine. V. Oamer startis seekord meistrijärgus ning alistas mitmekordse Läti meistri V. Perepelitsõni, punkte vastavalt 153,24 ja 149,13. Ka teistes klassides olid Eesti iluuisutajad paremad ja nii võideti matškohtumine punktide vahekorraga 878,88: 554,64.

Nädal aega hiljem algasid järjekordsed vabariigi meistrivõistlused. Huviga oodati V. Oameri, B. Merilaini ja E. Oinuse vahelist võistlust. Kahjuks jäi oodatud pingeline duell tulemata. V. Oamer jäi oma hoogsa ja hüpeterohke vabasõiduga teistele kättesaamatuks. Ta kogus 137,63 punkti. Teiseks jäi B. Merilain 129,32 punktiga, edestades 5,97 punktiga eelmise aasta Eesti NSV meistrit E. Oinust.

Naiste esimeses järgus konkureerisid esikoha pärast Mall Allmann ja Küllike Vee. Ning nii nagu eelmisel aastal võitis meistritiitli Mall Allmann.

Juba eelmisel aastal näitasid end arenguvõimeliste noortena Anne Ritslaid ja Reet Piibar. 1958. aastaks oli neil omandatud esimese järgu kava. Siiski ei arvestatud neid veel favoriitide hulka. Kõik läks aga teisiti. 1958. a. Eesti NSV iluuisutamise meistrivõistlustel tuli senisel kahekordsel meistril Mall Allmannil tunnistada noorte üleolekut ja leppida kolmanda kohaga.

Meeste read olid 1958. aasta meistrivõistlustel muutunud aga pisut hõredamaks. Meistrijärgus esines ainsana Verner Oamer. Esimeses järgus oli võistlejaid vaid kaks: E. Oinus ja noor Peeter Peterson. Favoriitidest langes välja Boris Merilain, kes pööras selja iluuisutamisele kui spordile ning siirdus Moskvasse vastloodud jääballetti. Nii tuli esimeses spordijärgus vabariigi meistriks Enno Oinus. P. Petersoni kogemuste pagas oli veel liiga väike.

Nüüd seisid ees võistlused Riia jääl. Eesti ja Läti iluuisutajatega ühinesid ka leedulased. Matškohtumine kulges jällegi meie sportlaste edu tähe all. V. Oameri ja V. Perepelitsõni vaheline duell lõppes V. Oameri kasuks. Naiste meistrijärgus said lätlased I. Licite ja S. Gebele aga omakorda kaksikvõidu, sest meie noored polnud veel küpsed meistrikava täitmiseks. Ka paarissõidus võitsid I. Licite—V. Perepelitsõn esikoha K. Vee—E. Veinpere ees. Need olid ka väljaku-

peremeeste ainsad esikohad. Teised alad kuulusid meile ning koos sellega ka järjekordne üldvõit. Punkte oli Eestil 2953,7, Lätil 2332,6 ja iluuisutamises alles esimesi samme tegevail leedulastel 812,0.

Riiast sõideti Sverdlovski NSV Liidu meistrivõistlustele. Meeste meistrijärgus oli Verner Oamer eelmisel aastal seitsmes. Nüüd tõusis ta koha võrra kõrgemale. Meie teine esindaja E. Oinus jäi 25. kohale. Tagasihoidlikult esineti naiste esimeses järgus. A. Ronga 20. ja A. Kivi 22. koht ei vastanud nende võimetele. Mõlema ebaõnnestunud esinemist leevendas Küllike Vee start, kes tuli jäätantsus kuuendale kohale.

TEHISJÄÄ JA PERSPEKTIIVID

Ilm valmistas talvel Eesti NSV iluuisutajaile peaaegu iga aasta meelehärmi. Kord sula, kord pakane. Eriti tujukas oli 1959. aasta talv. Suuri vaevu saadi pidada vabariigi meistrivõistlusi. Märkimisväärseks saavutuseks sel talvel oli ainult Tallinna Mererajooni Spordikooli, meie iluuisutajate taimelava kolmas koht üleliidulistel meistrivõistlustel.

Kuid iluuisutajate treeninguvõimalused paranesid peagi. Tallinnas hakati rajama tehisjääga liuvälja. Suvi läbi müürisesid Tallinna Mererajooni Laste Spordikooli õuel masinad, monteeriti torusid. Jõudumööda lõid käed külge ka iluuisutajad. 27. oktoobril 1959. a. käivitati kompressorid ja 6. novembril toimus tehisliuvälja pidulik avamine. Iluuisutajate ammune unistus oli täitunud. Uus jääväli pikendas jääl harjutamise aega umbes nelja kuu võrra. Alustada sai septembris, lõpetada mais. Tulemused ei lasknud end kaua oodata. Nii võitis Reet Piibar 1960. a. esikoha S. M. Kirovi mälestusvõistlustel, Küllike Vee ja Enn Veinpere teise koha samadel võistlustel ja kolmanda koha N. Panini mälestusvõistlustel. Tallinna Mererajooni Spordikool tuli üleliidulistel võistlustel teiseks.

1961. aastal, NSV Liidu rahvaste talispartakiaadi eelaastal, hoogustus iluuisutamine kõigis vennasvabariikides. Ka meie iluuisutajad pidasid terve rea matškohtumisi teiste linnade ja vabariikide esindustega.

Eesti iluuisutajaile kujunes keskseks sündmuseks 9 liiduvabariigi spordiühingute matškohtumine talispordis. See spartakiaadi peaproov kulges meie iluuisutajaile edukalt. Silmapaistvalt esines seal Tallinna «Dünamo» koondis, kes edestas Kasahhi NSV «Burevestniku» esinduse ja tuli esikohale. Naiste meistrijärgus võitsid kolm esikohta Reet Piibar, Anne Ritslaid ja Tiiu Tamm. Ka kolmandas järgus tuli meile kolmikvõit. Parimaks oli Aita Kree. Meeste esimeses järgus võitis esikoha Peep Piibar ja kolmandas järgus Harri Šein. Hea

mulje jäi ka Tallinna Mererajooni Spordikooli õpilastest koosnevast KSÜ «Nooruse» koondise esinemisest, kes saavutas kolmanda koha. Samal hooajal tuli ülal märgitud «Nooruse» koondis Kiievis peetud üleliidulistel spordiühingute vahelistel võistlustel kaheksandale kohale, edestades Tallinna «Kalevi» spordikooli võistkonda.

Meil olid ilmastikuolud nii halvad, et iluuisutajad ei saanud, välja arvatud Tallinna meistrivõistlused, sel talvel üldse kodupinnal startida. Tallinna võistlustel tulid esikohale Peeter Peterson, Reet Piibar ning Madli Krispin—Harri Šein. Vabariigi meistrivõistlused aga peeti hoopis Riias koos Eesti NSV — Läti NSV matškohtumisega. Meie iluuisutajad esinesid tublilt ning matškohtumine võideti.

Järgmise, 1962. a. hooaja esimesed kuud olid pingelised. Avastardiks oli esinemine Valgevene NSV talispartakiaadil. Seal esinesid hästi Verner Oamer, Reet Piibar ja paaridest Küllike Vee—Ülo Sarapuu, kes kõik võitsid esikoha. Rahule võis jääda ka meie iluuisutajate tagajärgedega «Dünamo» üleliidulistel võistlustel. Esikoha võitis Leningrad Vene NFSV, Moskva ja Tallinna ees. Kahjuks polnud meil välja panna paari jäätantsus, mis ei võimaldanud meil saada paremat kohta võistkondlikus paremusjärjestuses. Individuaalarvestuses jäid V. Oamer, A. Ritslaid ja K. Vee—Ü. Sarapuu neljandaks.

NSV Liidu rahvaste I talispordi spartakiaadi iluuisutamisvõistlustel käis peamine võistlus esikoha pärast Moskva ja Leningradi sportlaste vahel. Kolmandat-neljandat kohta üritasid Vene NFSV ja Ukraina NSV. Viiendale kohale aga kandideerisid Läti, Valgevene, Kasahhi ja Eesti iluuisutajad. Esmakordselt Eesti NSV iluuisutamise ajaloos startis meie koondis ühtse «Dünamo» kollektiivi näol meistrijärgus ja saavutas märkimisväärse viienda koha.

Edukam oli Sverdlovski jääl Rolf Pachel. «Noor pikakasvuline R. Pachel üllatas kõiki suurepärase liigutuste koordinatsiooniga. Ta esinemist võis võrrelda sujuvalt voolava muusikaga, mida juhib kogenud dirigent. Ta ei hiilanud kompositsioonide keerukate elementide küllusega, kuid iga sooritatud kombinatsioon oli ääretult täpne. Täiesti teenitult võitis ta esikoha esimeses järgus,» kommenteeris R. Pacheli esinemist ajaleht «Sovetski Sport». Tubli saavutus oli ka Ülo Sarapuu neljas koht samas järgus. Niisamuti võis rahule jääda ka meie naisiluuisutajate esinemisega. Väga tihedas konkurentsis tuli Reet Piibar meistrijärgus 12. ja Anne Ritslaid 15. kohale.

Kuigi 1963. aastal võistluste pinge üldiselt langes, võis Balti vabariikides, Ukrainas ja Valgevenes täheldada iluuisutamise taseme tõusu. See kajastus ka ülal märgitud viie vabariigi iluuisutajate matškohtumisel, mis peeti Valgevene NSV-s. Meie iluuisutajad jäid seal minimaalse punktide vahega Läti NSV

järel teiseks. Põhjuseks oli jälle asjaolu, et meil polnud välja panna esinejaid jäätantsus. Hooaja teise kesksema võistluse, matškohtumise Kirov—Tallinn võitsid külalised. Üleliidulistel spordiühingute vahelistel võistlustel tuli «Kalevi» koondis teises grupis teisele kohale. «Dünamo» üleliidulistel võistlustel saavutas Peep Piibar meistrijärgus kuuenda ning Küllike Vee ja Ülo Sarapuu paarissõidus teise koha.

Üldiselt võib 1963. a. hooaja kohta märkida, et iluuisutamise kandepind Eesti NSV-s laienes tunduvalt. Tallinna Mererajooni ja «Kalevi» spordikoolist hakkas senisele võistlejate kaadrile saabuma tõhusat täiendust. Meie paremate naisiluuisutajate kõrvale astusid paljulubavate võimetega Tiiu Tomson, Ene Rausberg, Svetlana Zahharova ja Madli Krispin. Poistest panid endast laiemalt rääkima Ardo ja Liivo Rennik, Heinar Randrüüt, Jaak ja Juku Gross. Nende spordikoolide õpilaste arvel võideti ka noorte matškohtumine meie lõunanaabrite lätlastega.

Noorte hulgas suurenes huvi iluuisutamise vastu. Tallinna Lastestaadioni ja spordikoolide juurde organiseeriti iluuisutamise uusi noorterühmi. Ka Tartus, Pärnus jt. keskustes tegeldi senisest palju energilisemalt noorte iluuisutajate õpetamise ja treenimisega. Aasta lõpuks tegeles üksi Tallinnas ligi 600 noort. Kogu vabariigis ulatus aga iluuisutajate arv juba üle tuhande.

Iluuisutamise harrastamine noorte laiades hulkades lubab loota, et eelseisvatel aastatel Eesti NSV sportlased esinevad edukalt nii üleliidulistel kui ka rahvusvahelistel iluuisutamisvõistlustel.

TÄPSUS JA FANTAASIA

Eelmistes peatükkides, mis käsitlesid iluuisutamist, oli juttu kooli- ja vabasõidust. Siinkohal vaatleme vähe pikemalt nende erinevust ja iseärasusi.

Koolisõitu nimetatakse täiesti põhjendatult iluuisutamise A-ks ja B-ks, sest ainult sellest uisutajast, kes täiuslikult valdab koolisõitu, saab tõeline jääväljade meister. Kokku koosneb koolisõit 41 harjutusest ja nende eeskujulik valdamine nõuab pidevat ning kauaaegset treeningut. Oli ja on praegugi mitmeid iluuisutajaid, kes koolisõidu harjutamisele kui igavale tegevusele pööravad vähe tähelepanu. Kuid varem või hiljem maksab see end kätte ja neil tuleb tahes-tahtmata uuesti alustada koolisõidust, kuna see on alus, millele rajatakse kaunis ja elementiderohke vabasõit.

Koolisõidus kasutatakse uisu kahte kanti: sisemist ja välimist (olenevalt jalast) nii liikumisel ette- kui ka tahapoole. Põhiharjutusvaraks on siin neli kaart (geomeetrilist ringi): kaar ette uisu välis- ja sisekandil ning kaar taha välis- ja sisekandil. Neile neljale põhielemendile lisanduvad veel vahetuskaar, sil-

Koolisõidu harjutused

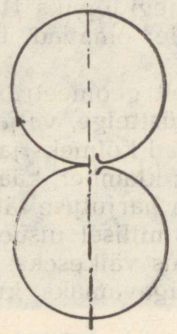

Kaar

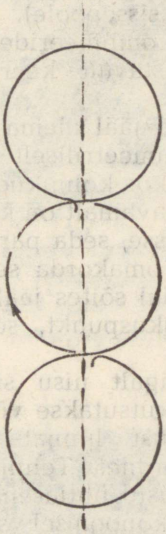

Vahetuskaar

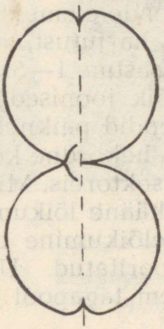

Kolmik

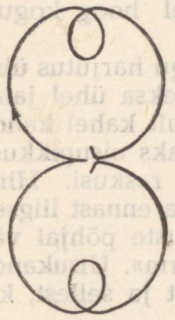

Silmus

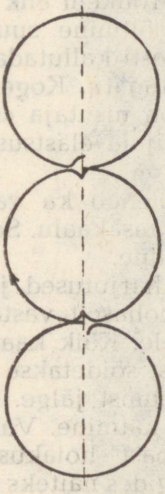

Kääne

Vastukääne

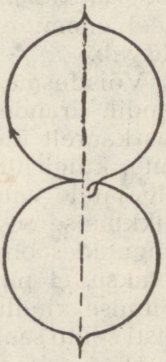

Klamber

mus (väike ovaal), kolmik (pööre ühel uisul eest tahapoole või vastupidi koos uisukandi vahetusega kaarest väljapoole), klamber (pööre klambrikujuliselt kaarest sissepoole), kääne (pööre uisukandi vahetuseta kaarest väljapoole) ja vastukääne (pööre kandi vahetuseta kaarest sissepoole).

Nende elementidega kombineerides saamegi lõpuks 41 koolisõidu harjutust, mis vastavalt keerukusele omavad teatava raskusastme 1—5.

Kõik joonised peavad jääl olema rangelt geomeetrilised ja elemendid paiknema sümmeetriliselt piki püsttelge, välja arvatud kahekordne kolmik, kus kolmikud asuvad kolmeks jaotatud ringi sektoreis. Mida sügavamalt on kolmik, klamber, kääne või vastukääne lõikunud jäässe, seda parem on harjutuse täitmine. Jäässelõikumine oleneb omakorda sellest, millisel uisuosal on see sooritatud. Uisu ninal sõites jääb joonis väikeseks. Mida rohkem tagapool on raskuspunkt, seda sügavamaks kujuneb lõige.

Äratõuge toimub paigalt uisu sisekandiga. Kui võistleja tõukab uisu otsaga, siis kutsutakse võistleja tagasi. Vea kordamisel võidakse harjutust hinnata isegi nulliga. Hoovõtt võib olla ainult ühekordne. Tehniliselt õige sõidu puhul hoog ei kahane, vaid püsib ühtlasena kuni harjutuse lõpuni. Veel enam: elemendi ökonoomsel sooritamisel hoog koguni kasvab.

Võistlusmäärustiku kohaselt sooritatakse kogu harjutus ühel kandil. Erandeiks on vaid vahetuskaar ja kaheksa ühel jalal, kus kaarelt üleminekul teisele tuleb paratamatult kahel kandil sõita, kuigi lühikest aega, kõige rohkem ehk kaks uisupikkust. Algajatele valmistab uisukandil sõitmine suuri raskusi. Hirm kukkumise eest ei luba keha õigesti kallutada ja ennast liigselt pingutades ongi kukkumine vältimatu. Kogemuste põhjal väidetakse, et pinge all olev jalg on uisutaja «surm». Uisukandil sõitmise kindlus oleneb just tugijala elastsusest ja sellest, kui hästi sobib saabas jalga.

Harjutuse edukas täitmine oleneb ka vabast jalast, mille asjatud liigutused võivad häirida tasakaalu. Seepärast ongi koolisõit oma ilmelt võrdlemisi staatiline.

Üsna hiljuti olid koolisõidu harjutused jääl oma ulatuselt väikesed. Praegu kehtiva tava kohaselt vastab aga kaare diameeter uisutaja kolmele pikkusele. Kõik kaared peavad olema täpselt ühesuurused. Iga harjutust sõidetakse kolm korda ühest lähtepunktist väljudes mööda eelmist jälge. Mida parem uisutaja, seda täpsem on ka jälgede katmine. Vahe on ainult mõni millimeeter, olenevalt pingevabast hoiakust, ökonoomsusest sõidutehnikas ja heast rühist. Jälgides näiteks mitmekordse maailmameistri D. Jenkinsi sõitu, tundub, et ülakeha on tal esinemise ajal nagu täiesti paigal. Kõik vajaliku sooritavad ainult

Paarisiluuisutajad
H. Michelson ja E. Hiiop,
kes võtsid osa
Garmisch-Partenkircheni
olümpiamängudest

Esimest korda tulid
V. Paduri ja A. Hirv
1932. aastal Eesti
meistreiks paarissõidus

Huviga jälgiti
1933. aastal
austerlanna L. Landbecki
esinemisi Tallinnas

Vaike Paduri,
NSV Liidu naiste
iluuisutamise meister
1945. aastal

Üks Vaike Paduri ja Robert Kärsini viimaseid starte

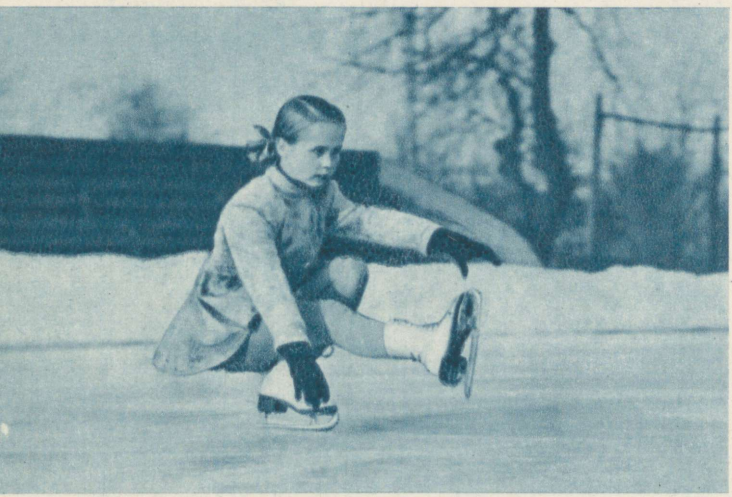

Sellisena alustas Küllike Vee

Tehisjääga liuvälja eelkäija – uisutee Kadrioru staadioni tribüünil

Ka väljastpoolt pealinna tuli iluuisutajate ridadesse tublit täiendust.
Üks neist oli viljandlanna Anne Ronk

Mall Allmann, kahekordne Eesti NSV meister

Vabariigi üheks paremaks iluuisutajate paariks oli Küllike Vee ja Boris Merilain

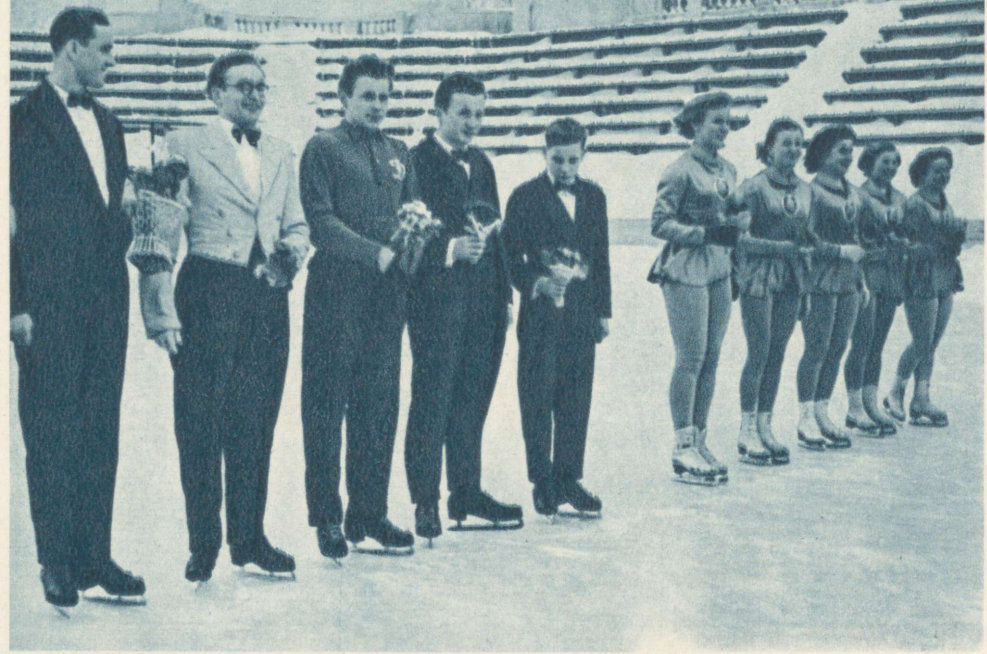

Enne järjekordset võistlust lõunanaabrite lätlastega 1958 aastal

Veel kord Küllike Vee

Anne Ritslaid . . .

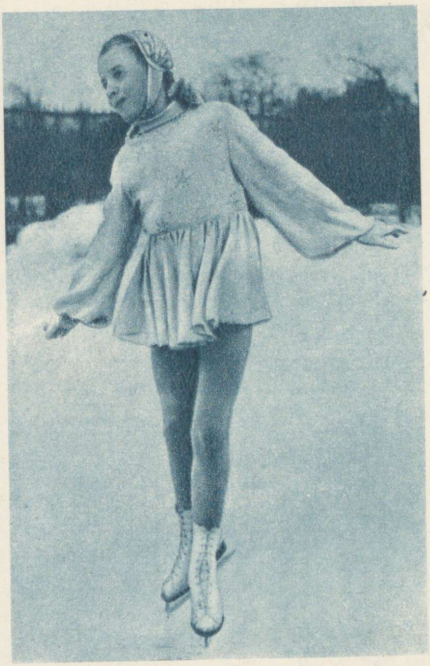

. . . ja Reet Piibar on vanad konkurendid

Tehisjääga liuväli on valmis. Noorus siirdub esimesele treeningule

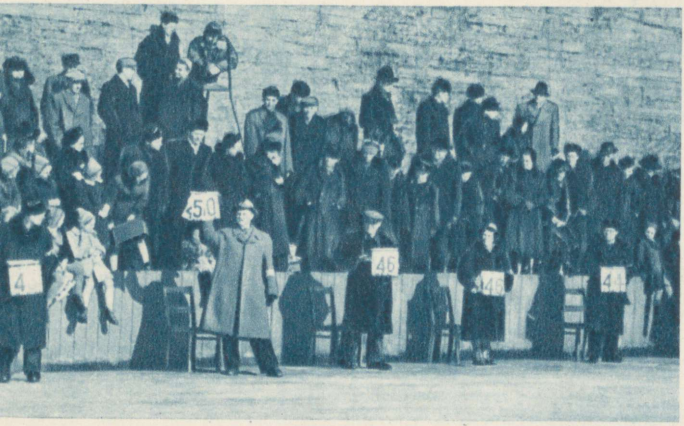

Esineja on
töö teinud,
nüüd ütlevad
oma sõna kohtunikud

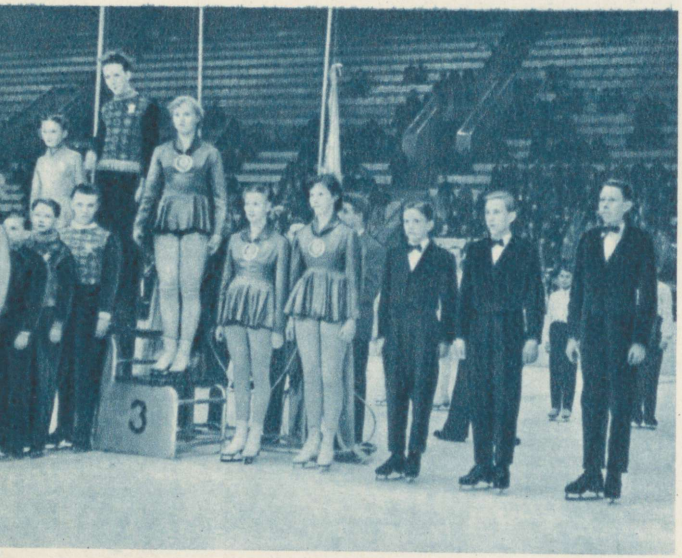

Tallinna Mererajooni
Spordikooli võistkond
tuli 1958. aastal
NSV Liidu noorte
meistrivõistlustel
kolmandale kohale

Vaike Paduri
õnnitleb esikoha puhul
Rolf Pachelit

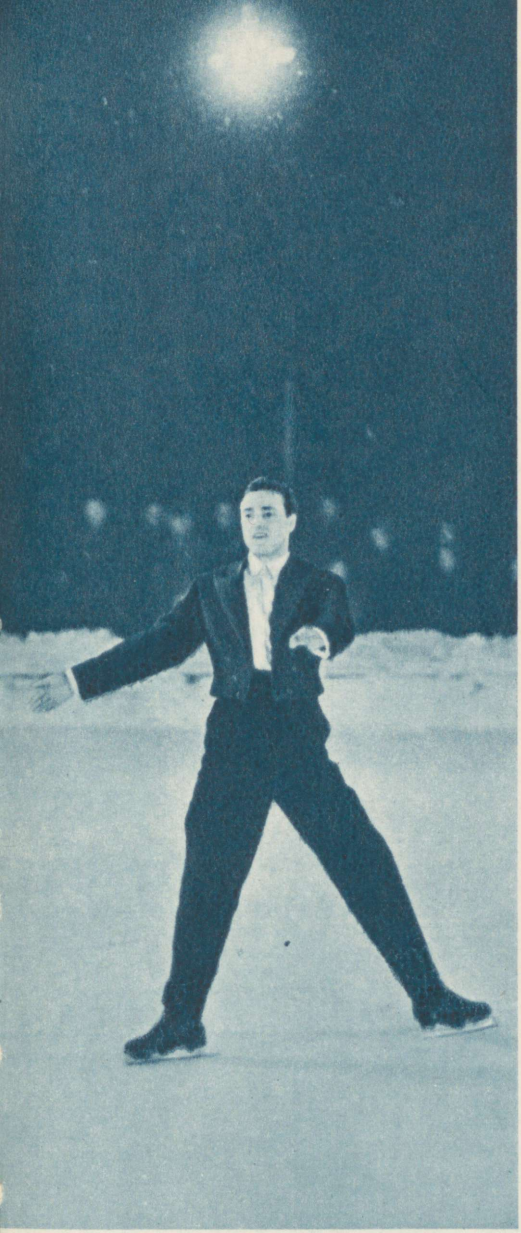

Verner Oamer

Eesti NSV tublimaid iluuisutajaid

Tiiu Tomson . . .

. . . Madli Krispin . . .

. . . ning Küllike Vee ja Ülo Sarapuu

Küll meist saavad ka meistrid!

jalad. Rüht aga on lõpuks üks tegureid, mida arvestavad hindekohtunikud.

Iluuisutamise paeluvamaks osaks on siiski vabasõit. See pakub, põhinedes võistleja fantaasial ja isikupärastel võimetel ning põimituna mitmekesise muusikaga, nii pealtvaatajaile kui ka võistlejale enesele esteetilist ja sportlikku rahuldust.

Vabasõidus oleneb kõik kava ülesehitamisest ning selle kooskõlast muusikaga. Vastavalt võistlejate meisterlikkusele kestab harjutuste sooritamine 2,5 kuni 5 minutit.

Hea kava puhul tundub see aeg pealtvaatajaile liiga lühikesena, kuna vabasõit näib kerge ja meeldiva ajaviitena. Vähesed aga teavad, kui pikk on see aeg võistlejale ja kui palju see nõuab uisutajalt. Hea ettevalmistuse saanuks loetakse uisutajat, kes suudab ilma vaheajata sooritada kaks viieminutilist vabasõitu. See pole aga sugugi kerge ja lihtne.

Erilise värvingu annab vabasõidule saatemuusika. Valikuvõimalusi on siin palju, alates vanadest klassikutest ja lõpetades kaasaegsete džässipaladega. Muusika valikul arvestatakse nii isikupära kui ka soolisi erinevusi. Temperamentsemad uisutajad kasutavad kiiretempolist muusikat, loomult aeglasemad rahulikumat. Lapsed esinevad lihtsamate viisikeste saatel, meistrid pööravad oma otsivad pilgud muusikaklassikute komplitseeritud teoste poole.

Vastavalt iluuisutaja tehnilisele nivoole on olemas terve rida nn. sundelemente, mis ei tohi kavast puududa. Nii tuleb meestel meistrijärgus sooritada vähemalt 25 hüpet ja 15 piruetti. Naistele on hüppeid ette nähtud kuni 20.

Üldiselt koosneb vabasõidu kava hüpetest, piruettidest ja koolisõidu elementidele rajatud sammudest. Lihtsamad on pooleringilised hüpped, millele järgnevad ühe-, poolteise-, kahe- ja enamringilised.

Tavaliselt koostatakse vabasõidu kava nii, et kulminatsioon langeb kolmandale veerandile. Samal ajal arvestatakse ka kirjutamata põhimõtet: lõpp hea, kõik hea. Viimased muljed on siiski kõige värskemad ja ühtlasi kaaluvamad kohtunike hinnetes.

Vabasõiduks kasutatakse harilikult tervet hokiväljakut, kus sõidetakse mitmes suunas. Ühesuunaline sõit ümber jäävälja on omane ainult algajaile ning jätab pealtvaatajaisse üksluise ja igava mulje. Vabasõidus on suur tähtsus oskuslikel tempovahetustel, mis aitavad tõsta esinemise kontrastsust. Nii pääsevad harjutuse üksikud elemendid rohkem esile. Näiteks peab hoogsale piruettide või hüpete kombinatsioonile järgnema aeglane tasakaalusõit, mis siis vähehaaval uuesti muutub kiiretempoliseks. Kõige selle juures on vaja jälgida, et iga muusikalise fraasiga lõpeks üheaegselt ka uisutamise element — hüpe või piruett. Ainult niisugune esinemine muudab vabasõidu tõeliselt nauditavaks elamuseks.

Eespool oli meil juttu harjutuste hinnetest. Allpool vaatlemegi hinnete määramist, hindamise aluseid ja nõudeid nii meie kui ka Rahvusvahelise Uisutamisliidu võistlusmääruste alusel.

Iluuisutamise harjutuste hindamiseks kasutatakse nii meie kui Rahvusvahelise Uisutamisliidu võistlusmääruste järgi järgmist skaalat: 0 — mitte täidetud, 1 — halvasti, 2 — puudulikult, 3 — rahuldavalt, 4 — hästi, 5 — väga hästi, 6 — eeskujulikult. Hinde täpsustamiseks kasutatakse kümnendikke, näiteks: 1,2; 3,8; 5,5 jne. punkti.

Paaritu arv 5, 7, 9 jne. hindekohtunikku seisavad jääl üksteisest eemal, nii et nad ei takista ega soodusta võistlejal harjutuse täitmist. Hindamine peab toimuma iseseisvalt, ilma omavahelise nõupidamiseta, vastavalt harjutuse täitmise väärtusele ja nõuetele eeltoodud hinnete skaala ulatuses. Kohtunikul on keelatud nii pealtvaatajate kui ka teiste isikutega rääkimine ja nende soovituste arvestamine.

Hinnete näitamiseks on igal kohtunikul kas hinderaamat või kaelaskantav kastikene, milles asuvad tahvlid hindenumbritega — ühel pool mustad numbrid 0—6, mis tähendavad täisarve, teisel pool punased kümnendikarvude näitamiseks. Iga harjutust hinnatakse eraldi. Kõik kohtunikud näitavad sekretariaadile vastaval märguandel hindeid üheaegselt. Iga kohtunik peab protokolli, kuhu ta kannab oma hinde enne sekretariaadile näitamist.

Võistluste sekretariaadis korrutatakse kohtunike hinded harjutuste raskuskoefitsiendiga, hinded liidetakse ja saadakse punktide kogusumma kohustuslike harjutuste täitmise eest (vt. tabel 1. Võistleja kaart).

Kohustuslike harjutuste hindamisel arvestatakse: korralikku vaba starti, ühtlast tempot kogu harjutuse täitmise ajal, loomulikku vaba hoiakut, jääle jäänud joonise suurust ning selle sümmeetrilisust piki- ja põiktelgede suhtes, harjutuse üksikute elementide täitmise puhtust jm. Harjutust peab täitma ühel uisukandil. Kõige selle eest antakse üks hinne.

Vaba- ja paarissõidus antakse kaks hinnet: üks hinne esitusviisi ja teine kava tehnilise täitmise eest. Mõlemad hinded korrutatakse vabasõidus ettenähtud raskuskoefitsiendiga, liidetakse ja saadakse vabasõidu punktide summa. Vabasõidu esitamiseks on kõrgemas järgus naistel maksimaalselt aega 4 ja meestel 5 minutit.

Tehnilise täitmise, s. o. kava raskuse ja sisu hindamisel võetakse arvesse kava harmoonilist terviklikkust ja sobivust muusikaga, raskust, mitmekesisust ja väljaku kasutamist. Esitusviisi (artistlikkuse) hindamisel arvestatakse rütmi ja liigutuste kooskõla muusikaga, kindlust, kehahoiakut ja graatsiat.

Võistleja kaart

Tabel 1

Võistleja ..... Spordiühing ..... Võistleja nr. .....

Võistluste nimetus .....

Jrk. nr.	Kohustuslikud harjutused	Koef.	Kohtunikud 1 hinne	1 punktid	2 hinne	2 punktid	3 hinne	3 punktid	4 hinne	4 punktid	5 hinne	5 punktid	6 hinne	6 punktid	7 hinne	7 punktid	Kokku
1	22 a	3	4,1	12,3	3,9	11,7	4,5	13,5	4,6	13,8	4,4	13,2	4,1	12,3	4,7	14,1	
2	32 b	3	5,2	15,6	4,8	14,4	5,2	15,6	4,6	13,8	3,9	11,7	4,5	13,5	4,8	14,4	
3	34 a	3	3,9	11,7	4,0	12,0	4,0	12,0	3,9	11,7	5,2	15,6	4,6	13,8	3,9	11,7	
4	21 b	4	4,0	16,0	3,9	15,6	4,2	16,8	4,0	16,0	4,3	17,2	5,0	20,0	4,9	19,6	
5	37 a	4	4,5	18,0	4,2	16,8	4,7	18,8	5,0	20,0	4,2	16,8	4,2	16,8	5,0	20,0	
6	39 b	5	4,2	21,0	4,0	20,0	4,6	23,0	4,0	20,0	4,6	23,0	4,3	21,5	4,2	21,0	
Kokku punkte kohustuslike harjutuste eest		—	—	94,6	—	90,5	—	99,7	—	95,3	—	97,5	—	97,9	—	100,8	676,3
Koht		—	—	3	—	4	—	2	—	3	—	3	—	3	—	5	III-23
Vabasõit	a. Täitmine	—	5,2	—	5,0	—	4,8	—	4,7	—	4,5	—	4,6	—	5,2	—	
	b. Raskus	—	4,8	—	5,0	—	5,2	—	5,3	—	4,5	—	4,4	—	4,8	—	
	Kokku punkte vabasõidu eest	7,3	10,0	73,0	10,0	73,0	10,0	73,0	10,0	73,0	9,0	65,7	9,0	65,7	10,0	73,0	496,4
	Koht	—	—	2		3		1		2		2		3		4	II-17
Kõik kokku			167,6		163,5		172,7		168,3		163,2		163,6		173,8		1172,7
Koht			2		3		2		2		3		3		4		III-19

Peakohtunik ..... Peasekretär .....

Paarissõidus arvestatakse uisutajate täpset, ühtlast ja kooskõlastatud kava esitust.

Kukkumine kava esitamisel ei tähenda veel seda, et uisutaja ei või võita. Kuid kukkumine peab kindlasti kajastuma esitusviisi hindes.

Nii kohustuslike harjutuste kui ka vabasõidu punktide summad liidetakse ja saadakse üldine punktide summa, mis on üheks komponendiks võistlejate paremusjärjestuse määramisel. Otsustavaks komponendiks on aga võistleja kohapunktid, s. o. kohanumbrid, millistele kohtunik oma hinnetes paigutas võistlejad.

Allpool vaatleme lähemalt Rahvusvahelise Uisutamisliidu võistlusmääruste alusel paremuse määramise reegleid kohtunike häälteenamuse, kohanumbrite ja hindepunktide summa järgi.

1. Võitjaks loetakse võistleja või paar, keda kohtunike absoluutne enamus on paigutanud esimesele kohale. Teisele kohale võistleja või paar, keda kohtunike absoluutne enamus on paigutanud teisele ja mõni üksik kohtunik ka kõrgemale kohale jne. (vt. tabel 2).

Tabel 2

Kohtunikud / Võistlejad	1	2	3	4	5	6	7	Esialgne koht	Häälte arv	Lõplik koht
A	2	3	1	3	3	2	1	II	4	II
B	1	1	2	2	1	1	2	I	4	I
C	3	2	3	1	2	3	3	III	7	III
D	3	3	4	4	2	4	5	IV	6	IV

2. Kui kaks võistlejat või paari jagavad ühe kohtuniku hinnetes esimest ja teist kohta, siis loetakse, et kumbki võistleja sai selle kohtuniku hinnetes 1,5. koha, teise ja kolmanda koha jagamisel 2,5. koha jne.

3. Kui kohtunike enamuse paigutusest järgneb, et kaks või rohkem võistlejat või paari tulid esialgu ühele ja samale kohale, siis loetakse paremaks võistleja või paar, kes paigutati sellele kohale suurema arvu kohtunike häältega (vt. tabel 3).

4. Kui reeglis märgitud nõude täitmisel tuli esialgu ikkagi mitu võistlejat ühele ja samale kohale, siis määratakse võistlejate paremusjärjestus vastavalt kohanumbrite summale. Mida väiksem on kohanumbrite summa, seda kõrgema koha saab

Tabel 3

Kohtunikud / Võistlejad	1	2	3	4	5	6	7	Reegel 3		Lõplik koht
								Esialgne koht	Häälte arv	
A	1	2	1	1	1	3	4	I	4	I
B	2	1	2	2	2	4	4	II	5	II
C	1	1	2	2	3	3	4	II	4	III
D	3	3	4	3	4	3	4	IV	7	IV

Kohtunike paigutuse alusel on esialgu nii võistlejal B kui ka võistlejal C mõlemal õigus teisele kohale, kuid võistlejal B on teisele kohale üks hääl rohkem.

võistleja. Seejuures arvestatakse ainult nende kohtunike kohanumbreid, kes moodustasid häälteenamuse (vt. tabel 4).

5. Juhul kui reegel nr. 4 alusel ei saa väiksema kohanumbrite summa järgi paremust kindlaks määrata, siis arvestatakse kõigi kohanumbritega, mida andsid kõik kohtunikud antud võistlejale. Kui ka see on võrdne, siis määrab võistleja koha suurem hindepunktide summa, mida andsid kohtunikud antud võistlejale. Kui ka hindepunktide summa on võrdne, siis antakse üksiksõidus parem koht sellele võistlejale, kellel on suurem punktide summa kohustuslike harjutuste täitmise eest.

Tabel 4

Kohtunikud / Võitjad	1	2	3	4	5	6	7	Määramine kohtade järgi		Reegel 4	Kõigi kohtunike kohanumbrite summa	Lõplik koht
								Esialgne koht	Häälte arv			
A	1	1	2	2	3	3	1	II	5	7 = 1+1+2+2+1	13	I
B	2	1	1	4	2	2	4	II	5	8 = 2+1+1+2+2	16	II
C	1	2	2	2	2	3	3	II	5	9 = 1+2+2+2+2	15	III
D	2	1	3	3	4	3	5	III	5		21	IV

Kohtunike enamuse paigutusest näeme, et võistlejad A, B ja C tulid esialgu kõik teisele kohale. Kuid seejuures on võistlejal A kohanumbrite summa väiksem kui võistlejal B ning viimasel omakorda väiksem kui võistlejal C. Vastavalt sellel jagunevad ka kohad.

Kui ka need on võrdsed, siis määrab paremuse vabasõidu punktide summa kava tehnilise täitmise eest.

6. Kui mõne koha määramiseks ei ole ühelgi võistlejal kohtunike häälte enamust, siis tuleb leida kandidaat järgmisele kohale; kui ka sellele kohale ei ole ühelgi võistlejal enamust, siis enamuse otsimist jätkatakse kaugematest kohtadest kuni selle leidmiseni. Näiteks kui ühelgi võistlejal ei ole kohtunike häälte enamust kolmandale kohale, jätkatakse kandidaadi otsimist neljandale kohale. Kui ka sinna ei ole kellelgi kohtunike häälte enamust, siis otsitakse kandidaati viiendale kohale jne. Kui nüüd näiteks leitakse, et mõnel võistlejal on viiendale kohale platseerumiseks kohtunike häälte enamus, siis määratakse talle väljaandmata kolmas koht. Seejärel asutakse uuesti otsima neljanda koha kandidaati jne.

7. Kui reegel 6 järgi on selgitatud, et mitmel võistlejal on ühele ja samale kohale võrdne kohtunike häälte enamus, siis peab paremuse määramine toimuma reeglite 1—5 kohaselt.

Kohtade määramist tuleb alati alustada esimese ja seejärel järgnevate kohtade selgitamisega. Kui esimene koht on selgitatud, siis antud võistleja kaardid eraldatakse ja alustatakse teise koha selgitamist jne.

Peab märkima, et hindepunktid (reegel 5) tulevad ainult sel juhul arvesse, kui eelnevate reeglite järgi ei ole võimalik kohta kindlaks määrata. Siin võib juhtuda, et madalamale kohale tulnud võistlejal on hindepunktide summa mõnevõrra suurem kui temast kõrgemal kohal oleval võistlejal (vt. võistleja kaart). See vahe võib esineda, kuid teadlike, täiesti erapooletute ja kogenud kohtunike hinnete kokkuvõttes ei ole see vahe kuigi suur.

Mõni sõna rulluisutamisest...

Juba XVIII sajandi lõpul juurdles belglane Joseph Merlin küsimuse üle, kuidas saaks uisutada kuival maal. Enne seda, sajandi algul, katsetasid ka inglased sõita puust poolidel, mis kinnitati nahkribadega saapa külge. Samast ajast pärineb ka esimene rulluisutamise rada Londonis. Primitiivsete uiskude tõttu aga harrastati seda uudset ala ainult umbes neli aastat ja eksperiment unustati. J. Merlin katsetas esialgu kaherattaliste rulluiskudega. Kuigi need olid rasked ja kohmakad, võis kõval ja siledal teel nendega keppide abil arendada kuni 15 km tunnikiirust.

Möödus ligi sajand. Alles aastal 1863 leiutas ameeriklane James L. Plympton esimesed neljarattalised, kaasaegseid meenutavad rulluisud. Kolm aastat hiljem avas J. L. Plympton ajakohase rulluisutamise raja Newportis.

Euroopas püüdis iluuisutamise teaduslik uurija prantslane C. Garcin omakorda leida teid iluuisutamise hooaja pikenda-

miseks. Ka tema mõtles välja rulluisud ja andis neile oma ees- ja perekonnanime esimeste silpide järgi nimetuse «Cingar». Ta avas Pariisis võimla, kus uisutajad võisid harjutada kogu suve ja kus C. Garcin õpetas rulluiskudel kasutatavaid sõiduelemente. Kõigile pingutustele vaatamata ei leidnud uudne spordiala rahva hulgas laiemat kõlapinda. Isegi head iluuisutajad leidsid rulluisud olevat liialt raskesti vaoshoitavad. Esines ka raskeid kukkumisi, mille tõttu C. Garcin oli peagi sunnitud oma ettevõtte sulgema. Kuid rulluisutamise idee jäi püsima.

Aeg-ajalt täiendati James L. Plymptoni ehitatud kahe paari väikeste ratastega uiske ja 1875. aastal võeti kasutusele kuullaagritega terasrullid. Nüüd muutus rulluisutamine mõne aastaga tunduvalt populaarsemaks nii Euroopas kui Ameerikas. Uisutajad leidsid rulluisutamisest sama mõnu mis liuglemisest jääl. Lühike Kesk-Euroopa talv, väga kallis tehisjää ja liuväljade kasutamise kõrge tasu sajandivahetusel lõid soodsad tingimused rulluisutamise viljelemiseks eriti Inglismaal, Prantsusmaal, Itaalias, Hollandis, Hispaanias, Portugalis, Šveitsis, USA-s, Taanis ja Jugoslaavias. Üldiselt jäi see siiski ainult ajaviitespordialaks. Pealegi oli iluuisutamine rulluiskudel märgatavalt raskem uisutamisest jääl. Rulluisutamise kohta öeldi, et harjutus, mis õpitakse jääl tunni ajaga, vajavat rulluiskudel 20-tunnilist harjutamist.

Inglased viisid esimese hooga kõik iluuisutamise elemendid rulluisutamise põrandale. Iluuisutamise harrastajaid rulluiskudel oleks leidunud rohkesti, kuid takistuseks oli varustuse kallis hind, mis tegi selle spordi kättesaadavaks vaid pihutäiele jõukale kihile. Ka sõiduväljad kuulusid eraomanikele, mida sai kasutada ainult valitud ja rahakas seltskond.

Sajandi vahetusel võitis suurema populaarsuse kiiruisutamine rulluiskudel. Juba 1894. a. pidasid inglased esimesed meistrivõistlused miilisõidus. Selle ühisstardiga sõidu võitis C. J. Wilson. Vahetult enne Esimest maailmasõda ja ajavahemikus 1920—1930 selgitati esimesed meistrid ka Itaalias, Prantsusmaal, Saksamaal nn. tänavasõidus. Siin ja seal viidi läbi linnavõistlusi.

Tänavasõiduks sobisid kõige paremini asfalteeritud 500 meetri pikkused ringteed või siis sirged rajad, kus oli tagasipööramise võimalus. Ka 30×60 m pinnale, s. o. hokiväljakuile rajati 125-meetrisi ringradasid. 1907. aastal, järjekordsel olümpiakongressil, püüdsid inglased suruda rulluisutamist isegi olümpiamängude programmi, kuid tagajärjetult, sest rulluisutamisel puudus rahvusvaheline organisatsioon.

Järgmisel aastal asutasid inglased esimese rullkiiruisutamise klubi. Rahvusvahelise liidu rajamiseni jõuti alles 1924. aastal. See sai nimetuseks FIPR (Fédération Internationale de Patinage à Roulettes).

Alates 1937. aastast korraldatakse regulaarselt maailmameistrivõistlusi 1000, 5000, 10 000 ja 20 000 meetri distantsil. Enne Teist maailmasõda olid selle ala parimaiks prantslased ja inglased. 1937. ja 1938. aastal oli kõige lühemal ja kõige pikemal, 1000 ja 20 000 m distantsil võidukas prantslane L. Fichaux. Pärast Teist maailmasõda läks hegemoonia Itaaliasse.

1953. aastal asusid rajale ka naised-rullkiiruisutajad. Naiste võistlused toimuvad kolmel distantsil — 500, 5000 ja 10 000 m. Seni on maailmameistriteks olnud eranditult itaallannad.

Kui kiiruisutamises omab maailmameistri nimetuse mitmevõistluse võitja, siis rulluisutamises antakse tiitel iga kavas oleva distantsi paremale. Sama kehtib ka naiste kohta.

Kiiruisutamise tagajärgi mõjutavad väga mitmesugused tegurid: õhu temperatuur, jää kvaliteet, liuvälja kõrgus jne. Rulluisutamises on aga põhiteguriks ainult uiskude kvaliteet, sest kõik võistlused peetakse asfaltrajal.

Võrreldes nii rull- kui ka kiiruisutamise rekordeid, tuleb märkida, et tipptagajärjed on enam-vähem võrdsed. Võistlusdistantse on rulluisutamises aga märgatavalt rohkem: üheksa meetermõõdustikus ja kaheksa miilides.

1960. aastal kuulusid kõik 17 naiste tipptulemust itaallanna A. Vianellole. Spordiajaloos ei ole varem veel ükski sportlane niisugusel hulgal maailmarekordeid omanud. A. Vianello püstitas kõik need tipptagajärjed 1955. aastal.

Naiste 500 meetri rulluisutamise rekord 49,6 sekundit jääb ligi viie sekundi võrra maha jääl püstitatust. Kuid 1000 ja 1500 m rekordid 1.42,7 ja 2.38,3 vastavad keskmistele jääl uisutatud tagajärgedele. A. Vianello 5000 m rulluisutamise tipptagajärje 9 minutit 20,8 sekundit võime paigutada selle distantsi kiiruisutajate kõigi aegade esimese kaheteistkümne tulemuse hulka.

Näib üldise reeglina, et lühematel distantsidel ollakse kiiruisutajatest aeglasemad, pikematel aga lausa lennatakse rulluiskudel. Meeste rekorditest on üheks vanimaks itaallase G. Venanzi 500 meetri aeg 46,4 sekundit 1948. aastast. Ka siin on kõigi seitsmeteistkümne rekordi omanikuks itaallased G. Venanzi, L. Faggioli ja V. Pelizzari. Naiste kiirusrekordid rulluiskudel ei küündinud ühelgi võistlusalal maailma tipptagajärgedeni jääl. Meeste kohta seda ei saa öelda. 5000 meetris on L. Faggioli rekordiks rulluiskudel 7.44,9. Kiiruisutamisrekord jääl on vaid 10,6 sekundit parem. Huvitav on märkida, et rulluisutamise kiireimale sprinterile kuuluvad 1948. aastast alates ka kõige pikemate distantside tipptulemused: 50 km — 1:43.53,2 ja 100 km — 4:22.42,2.

Esimese meistri rulliluuisutamises selgitasid inglased 1910. aastal. Selleks ajaks oli nii Briti saartel kui ka Põhja-Ameerikas

peaaegu igas linnas ehitatud rulluisutamise väljak. Peeti linnavõistlusi ja demonstratsioonesinemisi. 1937. aastal peeti Stuttgardis esimesed Euroopa meistrivõistlused, kus kõik meistritiitlid võitsid sakslased. Meestest oli parim F. Handel, naistest L. Wahl ja paarissõidus B. Walther — L. Roth.

Möödus veel kümme aastat, enne kui said teoks esimesed maailmameistrivõistlused. 1947. aastal selgitati Washingtonis maailmameistrid neljas sõiduliigis. Meestest võitis D. Mounce — USA, naistest Ursula Wehrli — Šveits, paarissõidu Fernand Lumans ja Elvira Collin — Belgia ning tantsu Fred Ludwig ja Barbara Callagher — USA. Järgmistel aastatel läksid tiitlid Itaaliasse, Inglismaale ja põhiliselt Saksamaale.

Rulliluuisutamises ja iluuisutamises, niisamuti kiiruisutamises ei ole, välja arvatud üks erand, ükski sportlane tulnud maailmameistriks mõlemal alal. Ainsana on nii ilu- kui rulliluuisutamises maailmameistriteks tulnud sakslased Ria ja Paul Falk.

Kui FIPR loodi, kuulus sellesse kümmekond maad. Nüüd on nende arv tõusnud juba 24-le. Itaalia, Suurbritannia, USA, Belgia, Šveitsi, Hispaania, Saksamaa ja Prantsusmaa kõrval harrastatakse praegu rulluisutamist laialdaselt Austraalias, Kanadas, Egiptuses, Iirimaal, Hollandis, Uus-Meremaal, Portugalis, Lõuna-Aafrikas, Indias, Jaapanis ja teistes Aasia, Aafrika ning Lõuna-Ameerika maades. Mitu korda on Rahvusvahelises Olümpiamängude Komitees tõstetud üles küsimus rulluisutamise olümpiamängude kavasse võtmiseks. Kuid seni on see ettepanek jäänud rahuldamata.

... ja roller-derbyst.

Roller-derby sünnimaaks on USA ja leiutajaks tüüpiline ameerika ärimaailma esindaja Leo Saltzer, kes ise polnud kunagi sportinud, kuid püüdis alalõpmata leida uusi teid spordi ja sportlaste arvel rahategemiseks.

Roller-derby aluseks sai tuntud kuuepäevasõit jalgratastel. Jalgratturite asemel startisid rulluisutajad. Neile, kes roller-derbyt lähemalt ei tunne, paistab, et selles pole midagi erilist. Jalgratas vahetati ainult rulluiskude vastu ning sportlik võistlus jätkus. Tegelikult on see siiski midagi muud. Roller-derby kohta kirjutas Ameerika ajaleht «General Tribune»: «Sellesse on ühendatud jalgpallitaktika, poksi jõhkrus tema kõige tooremates vormides ja kanada hoki kiirus.»

Esimene sellelaadne võistlus toimus 1935. a. Chicagos. Kuid Teise maailmasõja eelne Ameerika ei olnud siiski veel nii verejanuline, et roller-derby oleks leidnud palju pooldajaid. Alles 1948. aastast sai roller-derby USA-s täie eluõiguse. Vähe sellest, et fanaatikud võivad seda hinnalise pääsmega jälgida mõnes sisehallis. Roller-derbyt propageeritakse isegi televisiooni kaudu sadades tuhandetes Ameerika kodudes.

Roller-derbys võistlevad omavahel kaks uisutajate võistkonda, mis koosnevad kümnest inimesest: viis naist ja viis meest. Algavas kihutamises võistleb naine naisega ja mees mehega.

Võistlus toimub trekil, kus kurvide kallak on kuni 30°. Ühe miili (1609 m) distantsil on selliseid järske kurve tervelt kaheksa. Võistluse eesmärgiks on vastasvõistlejate rajalt kõrvaldamine ja esimesena finiši saabumine. Kui võistluste kestel on uisutajal õnnestunud eemaldada trekilt üks sportlane, saab ta ühe punkti, kui kõik viis, siis viis punkti. Võitjaks tunnistatakse see võistkond, kes kaheksa kaheteistkümneminutilise sõidu kestel, kus tuleb kokku katta vähemalt 65 km, on kogunud rohkem punkte. Sõidu ajal võivad võistlejad teha blokke ja haaramisi, et takistada vastasvõistkonna esindajaid ning võimaldada oma meestel või naistel pääsu liidri kohale. On olemas ka karistussüsteem toorutsemiste eest. Võistleja eemaldatakse rajalt kaheksaks kuni viieks minutiks. Kuid seda kasutatakse väga harva, kuna võistleja kõrvaldamine võidukast võistkonnast võib endaga kaasa tuua tõsiseid kaklusi.

Niisuguste võistluste korraldamise keskuseks on New Yorgi Madison Square Garden. USA-s on loodud nn. Roller-derby Liit. Viimane korraldas 1949. aastal isegi maailmameistrivõistlused.

Ajakiri «Life», iseloomustades roller-derbyt, kirjutas:

«Derby rulluiskudel on hambaid murdev võistlus, mis on küllastatud kõige ootamatumate kukkumiste ja kokkupõrgetega. Need on suutelised täiel määral rahuldama isegi kõige nõudlikumat, verd janunevat hokivõistluste külastajat.»

Võistlustel startinud võistkonnad saavad preemiaid. Võitja võistkond saab 60, kaotaja 40 protsenti auhinnaks määratud summast, mis omakorda moodustab 22,5 protsenti sissetulekust. Ülejäänud 77,5 protsenti paneb oma taskusse nende võistluste korraldaja. Ajakirjanduse andmetel on New Yorgi spordisõbrad vaimustatud sellest kaasakiskuvast vaatemängust. Võib endale kujutleda, millega on harjunud niisugused «spordisõbrad», kui arvestada asjaolu, et esimese viie võistluse jooksul toimetati kolm võistlejat raskete vigastustega haiglasse.

«Life'i» spordireporter kirjeldab naudinguga mees- ja naiskondade vaheliste võistluste miljööd, kriipsutades alla, et naistele andestatakse isegi niisugused võtted nagu löök jalaga vastase näkku.

Võistlustel on lubatud kõik rünnakud, mis kindlustavad edu vastaste üle. Juustest kiskumised, lõuahaagid ja haaramised jalgadest kuuluvad roller-derby juurde.

Roller-derby on vägivalla ja tooruse kultuse avaldus, mida intensiivselt levitatakse Uues Maailmas noorsoo psüühilise ettevalmistamise eesmärgi sildi all.

KIIRUISUTAMINE

MAAILMAREKORDITE ARENG

Mehed

500 meetrit

50,8	Odd Grunden, Rootsi	1891 Stokholmis
50,2	Einar Halvorsen, Norra	1892 Hamaris
50,2	Alfred Naess, Norra	1892 Hamaris
49,4	Alfred Naess, Norra	1893 Hamaris
48,0	Einar Halvorsen, Norra	1893 Hamaris
48,0	Alfred Naess, Norra	1893 Hamaris
47,8	Oskar Fredriksen, Norra	1894 Oslos (Kristiania)
47,0	Einar Halvorsen, Norra	1894 Hamaris
47,0	Alfred Naess, Norra	1894 Hamaris
46,8	Wilhelm Mauseth, Norra	1895 Trondheimis
46,6	Peder Östlund, Norra	1897 Trondheimis
45,2	Peder Östlund, Norra	1900 Davoses
44,8	Rudolf Gundersen, Norra	1906 Davoses
44,4	Sigurd Mathiesen, Norra	1908 Davoses
44,4	John Vikander, Soome	1908 Davoses
44,2	Oscar Mathiesen, Norra	1912 Oslos (Kristiania)
44,0	Oscar Mathiesen, Norra	1913 Hamaris
43,7	Oscar Mathiesen, Norra	1914 Oslos (Kristiania)
43,4	Oscar Mathiesen, Norra	1914 Davoses
43,1	Roald Larsen, Norra	1928 Davoses
43,1	Clas Thunberg, Soome	1929 Oslos
42,8	Clas Thunberg, Soome	1929 Davoses
42,6	Clas Thunberg, Soome	1931 St. Moritzis
42,5	Hans Engnestangen, Norra	1933 Davoses
42,4	Allan W. Potts, USA	1936 Oslos
42,3	Hans Engnestangen, Norra	1937 Davoses
41,9	Leo Freisinger, USA	1938 Davoses
41,8	Hans Engnestangen, Norra	1938 Davoses
41,8	Sverre Farstad, Norra	1949 Davoses
41,7	Juri Sergejev, NSV Liit	1952 Alma-Atas
41,2	Juri Sergejev, NSV Liit	1952 Alma-Atas
40,9	Juri Sergejev, NSV Liit	1953 Alma-Atas
40,8	Juri Sergejev, NSV Liit	1955 Alma-Atas
40,4	Juri Sergejev, NSV Liit	1956 Cortina d'Ampezzos
40,2	Jevgeni Grišin, NSV Liit	1956 Cortina d'Ampezzos
40,2	Jevgeni Grišin, NSV Liit	1960 Squaw Valleys
39,5	Jevgeni Grišin, NSV Liit	1963 Alma-Atas
39,5	Jevgeni Grišin, NSV Liit	1963 Alma-Atas

1000 meetrit

1.38,0	Peder Östlund, Norra	1899	Hamaris
1.34,0	Peder Östlund, Norra	1900	Davoses
1.31,8	Oscar Mathiesen, Norra	1909	Davoses
1.30,8	Ivar Ballangrud, Norra	1930	Davoses
1.28,4	Clas Thunberg, Soome	1930	Davoses
1.27,4	Clas Thunberg, Soome	1931	Oslos
1.27,3	Boriss Berezin, NSV Liit	1952	Alma-Atas
1.26,4	Jevgeni Grišin NSV Liit	1952	Alma-Atas
1.25,0	Juri Sergejev, NSV Liit	1952	Alma-Atas
1.22,8	Jevgeni Grišin, NSV Liit	1955	Alma-Atas

1500 meetrit

2.33,5	Jaap Eden, Holland	1893	Groningenis
2.32,6	Peder Östlund, Norra	1893	Hamaris
2.31,4	Peder Östlund, Norra	1894	Hamaris
2.29,6	Einar Halvorsen, Norra	1894	Hamaris
2.28,8	Peder Östlund, Norra	1894	Hamaris
2.25,4	Jaap Eden, Holland	1895	Hamaris
2.23,6	Peder Östlund, Norra	1898	Davoses
2.22,6	Peder Östlund, Norra	1900	Davoses
2.20,8	Oscar Mathiesen, Norra	1908	Davoses
2.20,6	Oscar Mathiesen, Norra	1910	Davoses
2.19,4	Oscar Mathiesen, Norra	1914	Oslos
2.17,4	Oscar Mathiesen, Norra	1914	Davoses
2,14,9	Michael Staksrud, Norra	1937	Davoses
2.14,0	Ivar Ballangrud, Norra	1939	Davoses
2.13,8	Hans Engnestangen, Norra	1939	Davoses
2.12,9	Valentin Tšaikin, NSV Liit	1952	Alma-Atas
2.09,8	Jevgeni Grišin, NSV Liit	1955	Alma-Atas
2.09,1	Juri Mihhailov, NSV Liit	1956	Davoses
2.08,6	Jevgeni Grišin, NSV Liit	1956	Cortina d'Ampezzos
2.08,6	Juri Mihhailov, NSV Liit	1956	Cortina d'Ampezzos
2.06,3	Juhani Järvinen, Soome	1959	Squaw Valleys

3000 meetrit

5.19,2	Clas Thunberg, Soome	1932	Davoses
5.00,6	Clas Thunberg, Soome	1933	Davoses
5.00,3	Simon Heiden, Holland	1933	Davoses
4.59,8	A. van der Scheer, Holland	1933	Davoses
4.59,2	Hans Engnestangen, Norra	1933	Davoses
4.59,1	Michael Staksrud, Norra	1933	Davoses
4.49,6	Ivar Ballangrud, Norra	1935	Hamaris
4.47,4	Åke Seyffarth, Rootsi	1941	Davoses
4.45,7	Åke Seyffarth, Rootsi	1942	Davoses
4.42,1	Pavel Beljajev, NSV Liit	1952	Alma-Atas
4.40,2	Anton Huiskes, Holland	1953	Davoses
4.39,7	Jevgeni Grišin, NSV Liit	1963	Alma-Atas
4.33,9	Knut Johannesen, Norra	1963	Tönsbergis
4.33,0	Ivar Eriksen, Norra	1963	Oslos
4.27,6	Jonny Nilsson, Rootsi	1963	Tolgas

5000 meetrit

10.23,0	Harald Hagen, Norra	1886	Hamaris
10.02,0	Einar Godager, Norra	1888	Hamaris
9.59,0	Einar Godager, Norra	1889	Hamaris
9.19,8	Oscar Fredriksen, Norra	1890	Stokholmis
9.10,2	Einar Halvorsen, Norra	1892	Hamaris
9.07,0	Einar Halvorsen, Norra	1893	Hamaris
8.37,6	Jaap Eden, Holland	1894	Hamaris
8.37,2	Nikolai Strunnikov, Venemaa	1911	Oslos (Kristiania)
8.36,6	Oscar Mathiesen, Norra	1914	Davoses
8.36,3	Oscar Mathiesen, Norra	1914	Oslos (Kristiania)
8.33,7	Kristian Ström, Norra	1917	Trondheimis
8.27,7	Harald Ström, Norra	1921	Oslos (Kristiania)
8.26,5	Harald Ström, Norra	1922	Oslos (Kristiania)
8.24,2	Ivar Ballangrud, Norra	1929	Davoses
8.21,6	Ivar Ballangrud, Norra	1930	Davoses
8.19,2	Simon Heiden, Holland	1933	Davoses
8.18,9	Max Stiepl, Austria	1934	Hamaris
8.17,2	Ivar Ballangrud, Norra	1936	Oslos
8.13,7	Åke Seyffarth, Rootsi	1941	Davoses
8.13,5	Kornel Pajor, Ungari	1949	Davoses
8.07,3	Hjalmar Andersen, Norra	1951	Trondheimis
8.06,6	Kornelius Broekman, Holland	1953	Davoses
8.03,7	Nikolai Mamonov, NSV Liit	1952	Alma-Atas
7.45,6	Boriss Šilkov, NSV Liit	1955	Alma-Atas
7.42,8	Nils Ånness, Norra	1963	Oslos
7.37,8	Knut Johannesen, Norra	1963	Oslos
7.34,3	Jonny Nilsson, Rootsi	1963	Karuizawas

10 000 meetrit

20.21,4	Oscar Fredriksen, Norra	1893	Amsterdamis
19.47,4	Harald Nielsen, Norra	1893	Stokholmis
19.22,8	Fredrik Eriksson, Rootsi	1894	Stokholmis
19.12,4	Jaap Eden, Holland	1894	Stokholmis
18.50,0	Knut Stai-Larsen, Norra	1895	Oslos
18.15,6	Peder Sinnerud, Norra	1895	Hamaris
17.56,0	Jaap Eden, Holland	1895	Hamaris
17.50,6	Peder Östlund, Norra	1900	Davoses
17.46,3	Oscar Mathiesen, Norra	1912	Oslos (Kristiania)
17.36,4	Oscar Mathiesen, Norra	1913	Trondheimis
17.22,6	Oscar Mathiesen, Norra	1913	Oslos (Kristiania)
17.17,4	Armand Carlsen, Norra	1928	Davoses
17.14,4	Ivar Ballangrud, Norra	1938	Davoses
17.01,5	Charles Mathiesen, Norra	1940	Hamaris
16.57,4	Hjalmar Andersen, Norra	1949	Davoses
16.32,6	Hjalmar Andersen, Norra	1952	Hamaris
15.46,6	Knut Johannesen, Norra	1960	Squaw Valleys
15.33,0	Jonny Nilsson, Rootsi	1963	Karuizawas

MITMEVÕISTLUS

(500, 1500, 5000 ja 10 000 m)

188,958	Sverre Farstad, Norra 41,8; 2.13,9; 8.15,4; 17.39,7	1949	Davoses
184,638	Dimitri Sakunenko, NSV Liit 42,6; 2.13,0; 7.54,9; 16.44,3	1955	Alma-Atas

184,490	Günter Traub, Saksa FV 43,1; 2.09,3; 8.12,1; 16.21,6	1963	Madonna di Campiglios
183,035	Knut Johannesen, Norra 43,3; 2.13,8; 7.47,1; 16.08,5	1963	Hamaris
181,625	Fred-Anton Maier, Norra 44,3; 2.12,0; 7.38,4; 15.49,7	1963	Oslos
180,560	Nils Ääness, Norra 41,6; 2.10,8; 7.42,8; 16.21,6	1963	Oslos
180,405	Nils Ääness, Norra 42,1; 2.11,7; 7.46,6; 15.54,9	1963	Karuizawas
178,447	Jonny Nilsson, Rootsi 43,0; 2.10,1; 7.34,3; 15.33,0	1963	Karuizawas

Naised

500 meetrit

62,0	Sofja Neringova, Poola	1931	Varssavis
58,7	Liselotte Landbeck, Austria	1932	Davoses
56,0	Synnove Lie, Norra	1932	Oslos
51,5	Liselotte Landbeck, Austria	1933	Davoses
51,3	Liselotte Landbeck, Austria	1934	Davoses
50,3	Synnove Lie, Norra	1934	Oslos
49,3	Laila Schou-Nilsen, Norra	1935	Oslos
48,6	Laila Schou-Nilsen, Norra	1937	Oslos
46,4	Laila Schou-Nilsen, Norra	1937	Davoses
45,6	Tamara Rõlova, NSV Liit	1955	Alma-Atas
45,5	Tatjana Sidorova, NSV Liit	1962	Alma-Atas
44,9	Inga Voronina, NSV Liit	1962	Alma-Atas

1000 meetrit

2.16,4	Sofja Neringova, Poola	1929	Varssavis
2.08,8	Liselotte Landbeck, Austria	1932	Davoses
2.03,4	Sofja Neringova, Poola	1932	Engelbergis
1.51,2	Synnove Lie, Norra	1932	Oslos
1.48,5	Liselotte Landbeck, Austria	1933	Davoses
1.48,1	Synnove Lie, Norra	1934	Davoses
1.45,7	Verne Lesche, Soome	1934	Oslos
1.42,3	Kitty Klein, USA	1935	Kongsbergis
1.38,8	Laila Schou-Nilsen, Norra	1937	Davoses
1.36,8	Sofia Kondakova, NSV Liit	1951	Alma-Atas
1.36,6	Rimma Žukova, NSV Liit	1952	Alma-Atas
1.36,4	Lidia Selihhova, NSV Liit	1953	Alma-Atas
1.33,4	Tamara Rõlova, NSV Liit	1955	Alma-Atas
1.32,2	Lidia Skoblikova, NSV Liit	1963	Alma-Atas
1.31,8	Lidia Skoblikova, NSV Liit	1963	Karuizawas

1500 meetrit

3.28,0	Sofja Neringova, Poola	1929	Varssavis
3.10,4	Sofja Neringova, Poola	1932	Davoses
3.08,1	Synnove Lie, Norra	1932	Oslos
2.49,0	Verne Lesche, Soome	1933	Helsingis
2.48,7	Ulla Blikken, Norra	1934	Hortenis

2.40,0	Ulla Blikken, Norra	1934	Oslos
2.38,1	Laila Schou-Nilsen, Norra	1937	Davoses
2.37,5	Randi Thurvaldsen, Norra	1950	Gjövikis
2.36,7	Rimma Žukova, NSV Liit	1950	Kirovis
2.29,5	Maria Issakova, NSV Liit	1951	Alma-Atas
2.25,5	Halida Štšegolejeva, NSV Liit	1953	Alma-Atas
2.25,2	Lidia Skoblikova, NSV Liit	1960	Squaw Valleys
2.23,7	Albertina Zlobina, NSV Liit	1962	Alma-Atas
2.21,8	Lidia Skoblikova, NSV Liit	1962	Alma-Atas
2.19,0	Inga Voronina, NSV Liit	1962	Alma-Atas

3000 meetrit

6.52,8	Sofja Neringova, Poola	1931	Varssavis
6.22,4	Sofja Neringova, Poola	1935	Varssavis
6.12,0	Kitty Klein, USA	1936	Stokholmis
5.47,5	Laila Schou-Nilsen, Norra	1937	Oslos
5.29,6	Laila Schou-Nilsen, Norra	1937	Davoses
5.29,1	Zoja Holštševnikova, NSV Liit	1949	Moskvas
5.26,7	Tatjana Karelina, NSV Liit	1951	Alma-Atas
5.22,2	Olga Akifjeva, NSV Liit	1951	Alma-Atas
5.21,3	Rimma Žukova, NSV Liit	1952	Alma-Atas
5.13,8	Rimma Žukova, NSV Liit	1953	Alma-Atas
5.09,2	Halida Štšegolejeva, NSV Liit	1954	Alma-Atas
5.06,0	Inga Voronina, NSV Liit	1962	Alma-Atas

5000 meetrit

11.30,5	Sofja Neringova, Poola	1931	Varssavis
10.54,8	Sofja Neringova, Poola	1935	Varssavis
10.15,3	Verne Lesche, Soome	1936	Stokholmis
9.28,3	Laila Schou-Nilsen, Norra	1937	Davoses
9.26,8	Verne Lesche, Soome	1949	Kongsbergis
9.22,3	Rimma Žukova, NSV Liit	1950	Kirovis
9.10,7	Tatjana Karelina, NSV Liit	1951	Alma-Atas
9.01,6	Rimma Žukova, NSV Liit	1953	Alma-Atas

SUUR MITMEVÕISTLUS

(500, 1000, 3000 ja 5000 m)

212,890	Zoja Holštševnikova, NSV Liit 48,7; 1.41,9; 5.30,3; 9.41,9	1949	Kongsbergis
210,413	Sofia Kondakova, NSV Liit 47,6; 1.36,8; 5.35,6; 9.44,8	1951	Alma-Atas
208,820	Tatjana Karelina, NSV Liit 49,9; 1.38,8; 5.26,7; 9.10,7	1951	Alma-Atas
208,750	Rimma Žukova, NSV Liit 48,6; 1.36,6; 5.26,4; 9.34,5	1952	Alma-Atas
204,010	Rimma Žukova, NSV Liit 48,6; 1.37,9; 5.13,8; 9.01,6	1953	Alma-Atas
203,920	Tamara Rõlova, NSV Liit 47,1; 1.36,4; 5.22,2; 9.09,2	1955	Alma-Atas

VÄIKE MITMEVÕISTLUS

(500, 1000, 1500 ja 3000 m)

207,484	Sofia Kondakova, NSV Liit 47,9; 1.40,2; 2.38,0; 5.40,9	1956 Kvarnsvedenis
206,016	Inga Voronina, NSV Liit 50,7; 1.39,4; 2.35,1; 5.23,5	1956 Sverdlovskis
199,266	Tamara Rõlova, NSV Liit	1957 Alma-Atas
196,416	Tamara Rõlova, NSV Liit 46,0; 1.35,1; 2.30,3; 5.16,6	1960 Alma-Atas
189,033	Inga Voronina, NSV Liit 44,9; 1.33,6; 2.19,0; 5.06,0	1962 Alma-Atas

VENEMAA JA NSV LIIDU REKORDITE ARENG

Mehed

500 meetrit

52,8	Aleksander Panšin, Peterburg	1896 Peterburis
49,8	E. Follenweider, Peterburg	1898 Peterburis
49,6	Nikolai Strunnikov, Moskva	1909 Moskvas
48,2	Gennadi Bljuvas, Peterburg	1909 Peterburis
48,0	Nikolai Strunnikov, Moskva	1910 Moskvas
47,2	Nikolai Strunnikov, Moskva	1910 Moskvas
47,0	Nikolai Strunnikov, Moskva	1911 Moskvas
46,0	Nikolai Strunnikov, Moskva	1911 Moskvas
45,9	Jakov Melnikov, Moskva	1924 Moskvas
45,5	Jakov Melnikov, Moskva	1924 Moskvas
45,1	Jakov Melnikov, Moskva	1928 Moskvas
44,5	Igor Motin, Gorki	1936 Gorkis
43,9	Konstantin Kudrjavtsev, Moskva	1936 Leningradis
43,5	Anatoli Ljuskin, Moskva	1936 Kirovis
43,2	Ivan Anikanov, Moskva	1937 Moskvas
42,0	Konstantin Kudrjavtsev, Moskva	1940 Moskvas
41,7	Juri Sergejev, Moskva	1952 Alma-Atas
41,7	Jevgeni Grišin, Moskva	1952 Alma-Atas
41,2	Juri Sergejev, Moskva	1952 Alma-Atas
40,9	Juri Sergejev, Moskva	1953 Alma-Atas
40,8	Juri Sergejev, Moskva	1955 Alma-Atas
40,4	Juri Sergejev, Moskva	1956 Cortina d'Ampezzos
40,2	Jevgeni Grišin, Moskva	1956 Cortina d'Ampezzos
40,2	Jevgeni Grišin, Moskva	1960 Alma-Atas
40,2	Jevgeni Grišin, Moskva	1960 Squaw Valleys
39,6	Jevgeni Grišin, Moskva	1960 Squaw Valleys
39,5	Jevgeni Grišin, Moskva	1963 Alma-Atas

1000 meetrit

1.38,8	Platon Ippolitov, Moskva	1924 Moskvas
1.36,0	Nikolai Lebedev, Gorki	1934 Moskvas
1.33,6	Jakov Melnikov, Moskva	1935 Moskvas

1.32,0	Ivan Anikanov, Moskva	1936 Kirovis
1.31,4	Anatoli Kaptšinski, Moskva	1941 Moskvas
1.30,9	Konstantin Kudrjavtsev, Moskva	1948 Gorkis
1.30,5	Anatoli Ljuskin, Moskva	1948 Gorkis
1.27,3	Boriss Berezin, Leningrad	1952 Alma-Atas
1.26,4	Jevgeni Grišin, Moskva	1952 Alma-Atas
1.25,0	Juri Sergejev, Moskva	1952 Alma-Atas
1.22,8	Jevgeni Grišin, Moskva	1955 Alma-Atas

1500 meetrit

2.45,8	Sergei Puressev, Moskva	1894 Peterburis
2.40,0	Nikolai Krjukov, Peterburg	1898 Peterburis
2.39,8	Nikolai Sedov, Moskva	1906 Moskvas
2.37,6	Nikolai Sedov, Moskva	1907 Moskvas
2.37,0	Gennadi Bljuvas, Peterburg	1908 Peterburis
2.36,4	Jevgeni Burnov, Moskva	1908 Peterburis
2.33,6	Nikolai Strunnikov, Moskva	1908 Peterburis
2.30,4	Nikolai Strunnikov, Moskva	1910 Peterburis
2.29,4	Nikolai Strunnikov, Moskva	1911 Moskvas
2.25,4	Vassili Ippolitov, Moskva	1913 Peterburis
2.25,3	Jakov Melnikov, Moskva	1929 Moskvas
2.22,8	Ivan Anikanov, Moskva	1936 Kirovis
2.22,2	Ivan Anikanov, Moskva	1937 Moskvas
2.20,6	Anatoli Kaptšinski, Moskva	1938 Kirovis
2.17,2	Vladimir Prošin, Moskva	1951 Alma-Atas
2.16,5	Konstantin Kudrjavtsev, Moskva	1951 Alma-Atas
2.13,8	Boriss Šilkov, Leningrad	1952 Alma-Atas
2.12,9	Valentin Tšaikin, Kirov	1952 Alma-Atas
2.09,8	Jevgeni Grišin, Moskva	1955 Alma-Atas
2.09,1	Juri Mihhailov, Kalinin	1956 Davoses
2.08,6	Jevgeni Grišin, Moskva	1956 Cortina d'Ampezzos
2.08,6	Juri Mihhailov, Kalinin	1956 Cortina d'Ampezzos
2.07,7	Boriss Stenin, Sverdlovsk	1960 Squaw Valleys

3000 meetrit

6.28,0	Sergei Puressev, Moskva	1894 Moskvas
5.51,7	Sergei Lebedev, Moskva	1899 Moskvas
5.40,6	Nikolai Sedov, Moskva	1904 Moskvas
5.30,0	Nikolai Sedov, Moskva	1905 Moskvas
5.16,1	Jakov Melnikov, Moskva	1925 Moskvas
5.15,0	Platon Ippolitov, Moskva	1926 Moskvas
5.09,8	Jakov Melnikov, Moskva	1935 Moskvas
5.06,4	Ivan Anikanov, Moskva	1936 Kirovis
5.00,6	Jevgeni Letšford, Gorki	1938 Kirovis
4.57,2	Nikolai Petrov, Leningrad	1946 Hamaris
4.56,8	Jevgeni Krassilnikov, Leningrad	1951 Alma-Atas
4.50,5	Boriss Berezin, Leningrad	1952 Alma-Atas
4.42,1	Pavel Beljajev, Moskva	1952 Alma-Atas
4.40,8	Boriss Nikišin, Alma-Ata	1960 Alma-Atas
4.39,7	Jevgeni Grišin, Moskva	1963 Alma-Atas
3.39,0	Gennadi Voronin, Moskva	1963 Alma-Atas
4.37,8	Viktor Kossitškin, Moskva	1963 Alma-Atas
4.37,2	Oleg Šabarov, Alma-Ata	1963 Alma-Atas
4.36,0	Eduard Matussevitš, Minsk	1963 Sverdlovskis

5000 meetrit

9.43,8	Sergei Puressev, Moskva	1894 Peterburis
9.35,4	Nikolai Krjukov, Peterburg	1898 Peterburis
9.23,6	Nikolai Sedov, Moskva	1905 Moskvas
9.15,8	Jevgeni Burnov, Moskva	1908 Peterburis
9.05,2	Jevgeni Burnov, Moskva	1909 Peterburis
9.05,0	Nikolai Strunnikov, Moskva	1909 Peterburis
9.04,8	Nikita Naidjonov, Moskva	1911 Moskvas
9.04,8	Nikolai Horkov, Moskva	1911 Moskvas
8.56,8	Nikita Naidjonov, Moskva	1913 Moskvas
8.44,2	Platon Ippolitov, Moskva	1916 Moskvas
8.39,8	Ivan Anikanov, Moskva	1936 Kirovis
8.36,8	Ivan Anikanov, Moskva	1937 Moskvas
8.35,5	Jevgeni Letšford, Gorki	1938 Gorkis
8.35,5	Sergei Gisgissov, Moskva	1941 Moskvas
8.31,3	Sergei Gisgissov, Moskva	1941 Kirovis
8.27,8	Nikolai Petrov, Leningrad	1946 Hamaris
8.23,5	Vladimir Prošin, Moskva	1951 Alma-Atas
8.21,8	Gennadi Piskunov, Gorki	1952 Alma-Atas
8.18,8	Jevgeni Krassilnikov, Leningrad	1952 Alma-Atas
8.18,4	Dmitri Sakunenko, Vladimir	1952 Alma-Atas
8.17,2	Gennadi Piskunov, Gorki	1952 Alma-Atas
8.03,7	Nikolai Mamonov, Moskva	1952 Alma-Atas
7.45,6	Boriss Šilkov, Leningrad	1955 Alma-Atas

10 000 meetrit

18.53,0	Nikolai Krjukov, Peterburg	1898 Peterburis
18.27,6	Nikolai Strunnikov, Moskva	1909 Peterburis
18.13,4	Platon Ippolitov, Moskva	1913 Moskvas
17.53,4	Jakov Melnikov, Moskva	1917 Moskvas
17.48,7	Jakov Melnikov, Moskva	1919 Moskvas
17.44,2	Jevgeni Letšford, Gorki	1938 Kirovis
17.25,9	Nikolai Petrov, Leningrad	1946 Hamaris
17.08,8	Nikolai Mamonov, Moskva	1952 Alma-Atas
16.50,5	Oleg Gontšarenko, Moskva	1953 Alma-Atas
16.44,3	Dmitri Sakunenko, Vladimir	1955 Alma-Atas
16.36,5	Boriss Tsõbin, Moskva	1955 Alma-Atas
16.36,4	Oleg Gontšarenko, Moskva	1956 Davoses
16.31,4	Nikolai Štelbaum, Omsk	1959 Sverdlovskis
16.31,1	Vladimir Šilõkovski, Moskva	1960 Alma-Atas
15.49,2	Viktor Kossitškin, Moskva	1960 Squaw Valleys

MITMEVÕISTLUS

198.550	Ivan Anikanov, Moskva	1937 Moskvas
197.566	Juri Golovtšenko, Omsk	1950 Moskvas
196.325	Vladimir Prošin, Moskva	1951 Moskvas
193.933	Vladimir Prošin, Moskva	1951 Alma-Atas
189.700	Nikolai Mamonov, Moskva	1952 Alma-Atas
184.638	Dmitri Sakunenko, Vladimir	1955 Alma-Atas
182.763	Oleg Šabarov, Alma-Ata	1963 Alma-Atas

Naised

500 meetrit

62,0	Niina Rajenko, Moskva	1926 Moskvas
61,0	Alla Koroljova, Leningrad	1927 Leningradis
58,8	Ludmilla Aleksejeva, Moskva	1928 Moskvas
56,9	Ludmilla Aleksejeva, Moskva	1928 Moskvas
55,0	Ludmilla Aleksejeva, Moskva	1929 Moskvas
54,9	Ludmilla Aleksejeva, Moskva	1929 Moskvas
54,4	Anastassia Sergejeva, Leningrad	1932 Leningradis
54,0	Anastassia Sergejeva, Leningrad	1932 Leningradis
53,9	Zoja Mironova, Moskva	1934 Moskvas
52,2	Aleksandra Vassiljeva, Moskva	1934 Moskvas
51,8	Valentina Kuznetsova, Gorki	1935 Moskvas
51,5	Valentina Kuznetsova, Gorki	1936 Gorkis
51,1	Valentina Kuznetsova, Gorki	1936 Leningradis
50,5	Valentina Kuznetsova, Gorki	1936 Gorkis
50,4	Maria Issakova, Kirov,	1936 Kirovis
50,1	Valentina Kuznetsova, Gorki	1936 Gorkis
48,3	Maria Issakova, Kirov	1936 Kirovis
48,2	Valentina Kuznetsova, Gorki	1936 Gorkis
48,1	Marianna Valovova, Gorki	1937 Gorkis
47,6	Sofia Kondakova, Leningrad	1951 Alma-Atas
46,9	Sofia Kondakova, Leningrad	1951 Alma-Atas
46,6	Rimma Žukova, Sverdlovsk	1952 Alma-Atas
45,6	Tamara Rõlova, Vologda	1955 Alma-Atas
45,5	Tatjana Sidorova, Tšeljabinsk	1962 Alma-Atas
44,9	Inga Voronina, Moskva	1962 Alma-Atas

1000 meetrit

2.07,5	Alla Koroljova, Leningrad	1927 Leningradis
1.57,6	Ludmilla Aleksejeva, Moskva	1928 Moskvas
1.57,0	Ludmilla Aleksejeva, Moskva	1929 Moskvas
1.56,5	Ludmilla Aleksejeva, Moskva	1930 Harkovis
1.56,3	Aleksandra Vassiljeva, Moskva	1934 Moskvas
1.54,0	Aleksandra Vassiljeva, Moskva	1934 Moskvas
1.53,7	Zoja Mironova, Moskva	1934 Moskvas
1.52,2	Zoja Mironova, Moskva	1934 Moskvas
1.51,8	Valentina Kuznetsova, Gorki	1935 Moskvas
1.49,7	Valentina Kuznetsova, Gorki	1936 Leningradis
1.49,0	Serafima Paromova, Gorki	1936 Gorkis
1.45,4	Maria Issakova, Kirov	1936 Kirovis
1.45,0	Serafima Paromova, Gorki	1936 Gorkis
1.44,1	Maria Issakova, Kirov	1938 Kirovis
1.42,0	Maria Issakova, Kirov	1938 Kirovis
1.41,2	Maria Issakova, Moskva	1947 Gorkis
1.41,2	Zoja Holštševnikova, Moskva	1947 Gorkis
1.36,8	Sofia Kondakova, Leningrad	1951 Alma-Atas
1.36,6	Rimma Žukova, Sverdlovsk	1952 Alma-Atas
1.36,4	Lidia Selihhova, Leningrad	1953 Alma-Atas
1.36,3	Halida Štšegolejeva, Moskva	1954 Alma-Atas
1.33,4	Tamara Rõlova, Vologda	1955 Alma-Atas
1.32,2	Lidia Skoblikova, Tšeljabinsk	1963 Alma-Atas
1.31,8	Lidia Skoblikova, Tšeljabinsk	1963 Karuizawas

1500 meetrit

3.01,0	Ludmilla Aleksejeva, Moskva	1928 Moskvas
2.54,2	Ludmilla Aleksejeva, Moskva	1929 Moskvas
2.53,9	Anna Boldenkova, Gorki	1934 Moskvas
2.52,0	Serafima Paromova, Gorki	1935 Moskvas
2.50,7	Valentina Kuznetsova, Gorki	1935 Gorkis
2.47,7	Valentina Kuznetsova, Gorki	1936 Leningradis
2.43,7	Serafima Paromova, Gorki	1936 Gorkis
2.41,8	Maria Issakova, Kirov	1936 Kirovis
2.38,1	Maria Issakova, Kirov	1938 Kirovis
2.37,4	Maria Issakova, Kirov	1938 Kirovis
2.36,8	Tatjana Karelina, Sverdlovsk	1946 Hamaris
2.36,7	Rimma Žukova, Sverdlovsk	1950 Kirovis
2.29,5	Maria Issakova, Moskva	1951 Alma-Atas
2.25,5	Halida Štšegolejeva, Moskva	1953 Alma-Atas
2.25,2	Lidia Skoblikova, Tšeljabinsk	1960 Squaw Valleys
2.23,7	Albertina Zlobina, Moskva obl.	1962 Alma-Atas
2.21,8	Lidia Skoblikova, Tšeljabinsk	1962 Alma-Atas
2.19,0	Inga Voronina, Moskva	1962 Alma-Atas

3000 meetrit

6.10,6	Zoja Mironova, Moskva	1933 Moskvas
6.08,0	Aleksandra Vassiljeva, Moskva	1934 Moskvas
6.04,7	Serafima Paromova, Gorki	1935 Moskvas
6.03,3	Valentina Kuznetsova, Gorki	1935 Moskvas
5.59,3	Valentina Kuznetsova, Gorki	1936 Leningradis
5.56,7	Serafima Paromova, Gorki	1936 Gorkis
5.56,0	Maria Issakova, Kirov	1936 Kirovis
5.48,1	Maria Issakova, Kirov	1936 Kirovis
5.44,2	Serafima Paromova, Gorki	1936 Gorkis
5.39,0	Serafima Paromova, Gorki	1938 Kirovis
5.36,0	Tatjana Karelina, Sverdlovsk	1941 Moskvas
5.31,5	Tatjana Karelina, Sverdlovsk	1946 Hamaris
5.29,1	Zoja Holštševnikova, Moskva	1950 Moskvas
5.26,7	Tatjana Karelina, Sverdlovsk	1951 Alma-Atas
5.22,2	Olga Akifjeva, Leningrad	1951 Alma-Atas
5.21,3	Rimma Žukova, Sverdlovsk	1952 Alma-Atas
5.13,8	Rimma Žukova, Sverdlovsk	1953 Alma-Atas
5.09,2	Halida Štšegolejeva, Moskva	1953 Alma-Atas
5.06,0	Inga Voronina, Moskva	1962 Alma-Atas

5000 meetrit

10.21,2	Valentina Kuznetsova, Gorki	1935 Moskvas
10.01,4	Maria Issakova, Kirov	1936 Kirovis
9.53,0	Serafima Paromova, Gorki	1936 Gorkis
9.44,3	Tatjana Karelina, Sverdlovsk	1941 Gorkis
9.43,1	Tatjana Karelina, Sverdlovsk	1941 Moskvas
9.30,2	Tatjana Karelina, Sverdlovsk	1941 Kirovis
9.28,9	Tatjana Karelina, Sverdlovsk	1941 Kirovis
9.16,4	Tatjana Karelina, Sverdlovsk	1946 Lillehammeris
9.10,7	Tatjana Karelina, Sverdlovsk	1951 Alma-Atas
9.01,6	Rimma Žukova, Sverdlovsk	1953 Alma-Atas

222.627	Marianna Valovova, Gorki	1937 Moskvas
219.413	Tatjana Karelina, Sverdlovsk	1939 Kirovis
218.760	Tatjana Karelina, Sverdlovsk	1941 Moskvas
214.573	Maria Issakova, Moskva	1947 Gorkis
213.900	Maria Issakova, Moskva	1949 Moskvas
212.890	Zoja Holštševnikova, Moskva	1949 Kongsbergis
210.413	Sofia Kondakova, Leningrad	1951 Alma-Atas
208.820	Tatjana Karelina, Sverdlovsk	1951 Alma-Atas
208.750	Rimma Žukova, Sverdlovsk	1952 Alam-Atas
204.010	Rimma Žukova, Sverdlovsk	1953 Alma-Atas
203.323	Halida Štšegolejeva, Moskva	1954 Alma-Atas

VÄIKE MITMEVÕISTLUS

207,484	Sofia Kondakova, Leningrad	1956 Kvarnsvedenis
206,016	Inga Voronina, Moskva	1956 Sverdlovskis
203,299	Galina Romanova, Alma-Ata	1958 Alma-Atas
196,416	Tamara Rõlova, Leningrad	1960 Alma-Atas
189,033	Inga Voronina, Moskva	1962 Alma-Atas

EESTI REKORDITE ARENG

Mehed

500 meetrit

67,0	Feliks Loorberg	1909 Tallinnas
66,0	Feliks Loorberg	1910 Tallinnas
60,0	Artur Kukk, «Valvaja»	1910 Tallinnas
56,6	Johannes Villemson, «Kalev»	1912 Tallinnas
56,4	Artur Kukk, «Valvaja»	1913 Tallinnas
55,2	Johannes Villemson, «Kalev»	1913 Tallinnas
53,8	Artur Kukk, «Valvaja»	1913 Tallinnas
53,7	Edgar Susi, «Kalev»	1914 Tallinnas
52,8	Johannes Villemson, «Kalev»	1915 Tallinnas
52,2	Johannes Martin, «Kalev»	1915 Tallinnas
52,2	Artur Kukk, «Olümpia»	1916 Tallinnas
50,8	Christfried Burmeister, «Kalev»	1917 Tallinnas
50,7	Christfried Burmeister, «Kalev»	1917 Tallinnas
50,0	Christfried Burmeister, «Kalev»	1918 Tallinnas
49,5	Christfried Burmeister, «Sport»	1922 Tallinnas
46,0	Christfried Burmeister, «Sport»	1923 Tallinnas
45,9	Christfried Burmeister, «Sport»	1928 Tallinnas
45,8	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev»	1935 Tartus
45,5	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev»	1935 Tartus
45,1*	Nikolai Matvejev, Tallinna «Kalev»	1951 Alma-Atas
44,9*	Nikolai Matvejev, Tallinna «Kalev»	1952 Alma-Atas
44,8*	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1960 Alma-Atas

* Saavutatud kõrgmäestikus. Alates 1960. a. kinnitatakse vabariiklikeks rekorditeks ainult kuni 500 m kõrgusel merepinnast sõidetud tipptulemused.

** Alates 1963. a. kinnitatakse vabariiklikeks rekorditeks ainult Eesti NSV territooriumil uisutatud tagajärjed.

45,1	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1960 Riias
45,0**	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1961 Elvas
42,3	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1962 Kirovis

1500 meetrit

2.51,0	Johannes Villemson, Tall. «Kalev»	1912 Tallinnas
2.49,4	Johannes Villemson, Tall. «Kalev»	1913 Tallinnas
2.46,5	Johannes Villemson, Tall. «Kalev»	1913 Tallinnas
2.43,2	Johannes Villemson, Tall. «Kalev»	1915 Tallinnas
2.41,2	Artur Kukk, Tallinna «Olümpia»	1917 Tallinnas
2.40,6	Christfried Burmeister, Tall. «Kalev»	1918 Tallinnas
2.36,8	Christfried Burmeister, Tall. «Sport»	1921 Tallinnas
2.29,5	Christfried Burmeister, Tall. «Sport»	1923 Tallinnas
2.27,2	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev»	1934 Tartus
2.22,0*	Nikolai Matvejev, Tallinna «Kalev»	1952 Alma-Atas
2.21,5	Jüri Lagle, Tallinna «Kalev»	1960 Alma-Atas
2.16,5	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1960 Tšeljabinskis
2.15,8	Ants Antson, Tallinna «Kalev	1962 Tšeljabinskis
2.21,9**	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1963 Sillamäel

3000 meetrit

6.58,0	Artur Kukk, Tallinna «Valvaja»	1910 Tallinnas
6.42,3	Oskar Veermann, Tallinna «Sport»	1928 Tallinnas
5.37,4	Johann Martin, Tartu «Kalev»	1934 Tartus
5.31,0	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev»	1937 Tartus
5.27,0	Nikolai Matvejev, Tallinna «Kalev»	1950 Nelijärvel
5.26,7	Nikolai Matvejev, Tallinna «Kalev»	1950 Nelijärvel
5.26,2	Rein Renke, Tallinna «Spartak»	1950 Nelijärvel
5.26,1	Nikolai Matvejev, Tallinna «Kalev»	1951 Nelijärvel
5.16,4	Nikolai Matvejev, Tallinna «Kalev»	1952 Alma-Atas
5.15,0	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1959 Tallinnas
5.11,5	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1960 Elvas
5.09,1	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1960 Kirovis
4.51,4	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1961 Tšeljabinskis
5.08,9**	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1963 Sillamäel

5000 meetrit

12.10,0	Artur Kukk, Tallinna «Valvaja»	1909 Tallinnas
10.34,0	Artur Kukk, Tallinna «Valvaja»	1910 Tallinnas
10.09,8	Johannes Villemson, Tallinna «Kalev»	1912 Tallinnas
10.05,6	Johannes Villemson, Tall. «Kalev»	1913 Tallinnas
9.56,2	Artur Kukk, Tallinna «Olümpia»	1916 Tallinnas
9.55,6	Christfried Burmeister, Tall. «Kalev»	1917 Tallinnas
9.32,9	Christfried Burmeister, Tall. «Kalev»	1917 Tallinnas
9.32,3	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev»	1924 Tartus
9.24,3	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev»	1927 Riias
9.18,8	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev»	1928 Helsingis
9.16,1	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev»	1934 Tartus
9.02,2	Ragnar Jürgenson, Tartu «Kalev»	1934 Tartus
8.54,4	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev»	1934 Tartus
8.31,8*	Nikolai Matvejev, Tallinna «Kalev»	1952 Alma-Atas
8.42,2	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1960 Riias
8.18,0	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1961 Tšejabinskis
8.15,4	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1962 Sverdlovskis
8.28,7**	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1963 Sillamäel

10 000 meetrit

23.46,5	Artur Kukk, Tallinna «Valvaja»	1910	Tallinnas
20.55,6	Johannes Villemson, Tall. «Kalev»	1912	Tallinnas
19.56,0	Johannes Villemson, Tall. «Kalev»	1913	Tallinnas
19.55,0	Artur Kukk, Tallinna «Olümpia»	1916	Tallinnas
19.04,6	Christfried Burmeister, Tall. «Kalev»	1916	Tallinnas
18.44,0	Christfried Burmeister, Tall. «Sport»	1923	Tallinnas
18.28,2	Ragnar Jürgenson, Tartu «Kalev»	1934	Tartus
18.15,4	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev»	1934	Tartus
18.13,4*	Nikolai Matvejev, Tallinna «Kalev»	1952	Alma-Atas
17.43,4*	Nikolai Matvejev, Tallinna «Kalev»	1952	Alma-Atas
17.53,7	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1960	Elvas
17.20,6	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1962	Tšeljabinskis
17.26,8**	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1963	Sillamäel

MITMEVÕISTLUS

216.951	Christfried Burmeister, «Sport»	1927	Tallinnas
203.676	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev»	1934	Tartus
200.933*	Nikolai Matvejev, Tallinna «Kalev»	1952	Alma-Atas
197.376*	Nikolai Matvejev, Tallinna «Kalev»	1952	Alma-Atas
199.971	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1960	Elvas
192.043	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1962	Tšeljabinskis
196.806**	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1963	Sillamäel

Naised

500 meetrit

1.27,0	Emma Uhl, Tallinn	1910	Tallinnas
1.24,4	Ulvi Eenmaa, Tallinna TKSÜ	1942	Tartus
1.20,3	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1946	Tallinnas
1.11,1	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1946	Tallinnas
1.11,0	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1947	Tallinnas
1.05,4	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1947	Tallinnas
59,0	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1947	Gorkis
58,8	Ingeborg Ernstson, Tartu «Dünamo»	1951	Petrozavodskis
58,6	Ingeborg Ernstson, Tartu «Dünamo»	1951	Nelijärvel
57,6	Ingeborg Ernstson, Tartu «Dünamo»	1951	Nelijärvel
55,5	Ingeborg Ernstson, Tartu «Dünamo»	1951	Sverdlovskis
54,0	Milvi Kadarpik, Tallinna «Spartak»	1954	Riias
53,0	Milvi Kadarpik, Tallinna «Spartak»	1954	Nelijärvel
50,2	Hille Sarapuu, Tallinna «Spartak»	1957	Moskvas
50,2	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev»	1960	Riias
48,3	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev»	1962	Sverdlovskis
50,6**	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev»	1960	Elvas

1000 meetrit

3.10,0	Evi Treufeldt, Tallinna «Dünamo»	1946	Tallinnas
2.20,5	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1946	Arhangelskis
2.19,3	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1947	Tallinnas
2.09,8	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1947	Tallinnas
2.08,3	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1947	Kirovis

2.03,2	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1948 Sverdlovskis
2.00,1	Ingeborg Ernstson, Tartu «Dünamo»	1951 Petrozavodskis
1.59,9	Ingeborg Ernstson, Tartu «Dünamo»	1951 Nelijärvel
1.57,9	Ingeborg Ernstson, Tartu «Dünamo»	1951 Sverdlovskis
1.55,7	Iraida Kariste, Tartu «Dünamo»	1953 Kirovis
1.55,4	Valentina Kisseljova, Tall. «Dünamo»	1953 Kirovis
1.55,4	Milvi Kadarpik, Tallinna «Spartak»	1954 Nelijärvel
1.54,0	Milvi Kadarpik, Tallinna «Spartak»	1954 Nelijärvel
1.53,2	Milvi Kadarpik, Tallinna «Spartak»	1954 Sverdlovskis
1.52,7	Hille Sarapuu, Tallinna «Spartak»	1955 Murmanskis
1.49,3	Hille Sarapuu, Tallinna «Spartak»	1956 Nelijärvel
1.48,7	Hille Sarapuu, Tallinna «Spartak»	1957 Moskvas
1.47,7*	Mai Valdin, Tallinna «Kalev»	1960 Alma-Atas
1.45,7**	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev»	1960 Elvas
1.44,8	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev»	1960 Riias
1.43,3	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev»	1962 Sverdlovskis

1500 meetrit

5.27,4	Evi Treufeldt, Tallinna «Dünamo»	1946 Tallinnas
3.54,2	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1946 Tallinnas
3.50,8	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1947 Tallinnas
3.39,0	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1947 Tallinnas
3.33,1	Inna Männik, Tallinna «Kalev»	1948 Tallinnas
3.30,4	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1947 Tallinnas
3.25,4	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1948 Sverdlovskis
3.24,7	Inna Männik, Tallinna «Kalev»	1948 Arhangelskis
3.11,6	Ingeborg Ernstson, Tartu «Dünamo»	1951 Nelijärvel
3.03,7	Iraida Kariste, Tartu «Dünamo»	1953 Petrozavodskis
2.57,4	Valentina Kisseljova, Tall. «Dünamo»	1953 Kirovis
2.56,4	Hille Sarapuu, Tallinna «Spartak»	1954 Nelijärvel
2.55,8	Hille Sarapuu, Tallinna «Spartak»	1955 Petrozavodskis
2.54,7	Hille Sarapuu, Tallinna «Spartak»	1956 Nelijärvel
2.52,0	Hille Sarapuu, Tallinna «Spartak»	1957 Moskvas
2.52,0	Tamara Brõnova, Tartu «Spartak»	1958 Riias
2.46,6	Mai Valdin, Tallinna «Kalev»	1960 Alma-Atas
2.42,8	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev»	1960 Riias
2.41,5	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev»	1962 Sverdlovskis
2.48,7**	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev»	1960 Elvas

3000 meetrit

8.14,0	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1947 Tallinnas
7.47,6	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1947 Tallinnas
7.16,2	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1947 Gorkis
7.12,6	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1948 Sverdlovskis
7.08,4	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1949 Minskis
6.57,8	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1950 Nelijärvel
6.52,3	Ingeborg Ernstson, Tartu «Dünamo»	1951 Petrozavodskis
6.43,2	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1951 Nelijärvel
6.40,2	Ingeborg Ernstson, Tartu «Dünamo»	1951 Nelijärvel
6.25,2	Ingeborg Ernstson, Tartu «Dünamo»	1951 Sverdlovskis
6.18,2	Valentina Kisseljova, Tall. «Dünamo»	1953 Kirovis
6.15,7	Hille Sarapuu, Tallinna «Spartak»	1954 Nelijärvel
6.13,4	Milvi Kadarpik, Tallinna «Spartak»	1954 Nelijärvel
6.09,4	Hille Sarapuu, Tallinna «Spartak»	1954 Sverdlovskis
5.59,4	Hille Sarapuu, Tallinna «Spartak»	1954 Sverdlovskis

5.58,1*	Mai Valdin, Tallinna «Kalev»	1960 Alma-Atas
5.56,0*	Mai Valdin, Tallinna «Kalev»	1960 Alma-Atas
5.58,3	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev»	1960 Riias
5.45,2	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev»	1961 Sverdlovskis
5.55,3**	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev»	1963 Sillamäel

5000 meetrit

12.41,6	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1947 Gorkis
12.27,3	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1950 Nelijärvel
11.27,0	Ingeborg Ernstson, Tartu «Dünamo»	1951 Petrozavodskis
11.17,0	Ingeborg Ernstson, Tartu «Dünamo»	1951 Nelijärvel
11.05,6	Ingeborg Ernstson, Tartu «Dünamo»	1951 Gorkis
10.29,8	Valentina Kisseljova, Tall. «Dünamo»	1953 Kirovis

SUUR MITMEVÕISTLUS

272,760	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1947 Gorkis
256,266	Ingeborg Ernstson, Tartu «Dünamo»	1951 Petrozavodskis
251,950	Ingeborg Ernstson, Tartu «Dünamo»	1951 Nelijärvel
246,020	Ingeborg Ernstson, Tartu «Dünamo»	1951 Sverdlovskis
245,583	Iraida Kariste, Tartu «Dünamo»	1953 Kirovis
239,913	Valentina Kisseljova, Tall. «Dünamo»	1953 Kirovis
239,833	Hille Sarapuu, Tallinna «Spartak»	1954 Sverdlovskis
238,866	Hille Sarapuu, Tallinna «Spartak»	1955 Tambovis

VÄIKE MITMEVÕISTLUS

237,433	Milvi Kadarpik, Tallinna «Spartak»	1954 Nelijärvel
231,966	Hille Sarapuu, Tallinna «Spartak»	1954 Sverdlovskis
231,000	Hille Sarapuu, Tallinna «Spartak»	1955 Murmanskis
223,785	Hille Sarapuu, Tallinna «Spartak»	1957 Moskvas
220,466	Mai Valdin, Tallinna «Kalev»	1960 Alma-Atas
217,032	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev»	1960 Riias
216,000	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev»	1961 Tšeljabinskis
221,849**	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev»	1960 Elvas

MAAILMA KÕIGI AEGADE EDETABEL

(seisuga 1. september 1963. a.)

Mehed

500 meetrit

39,5	Jevgeni Grišin, NSV Liit	1963 Alma-Atas
40,0	William Disney, USA	1960 Squaw Valleys
40 2	Edward Rudolph, USA	1963 Karuizawas
40,3	Rafael Gratš, NSV Liit	1960 Alma-Atas
40,4	Juri Sergejev, NSV Liit	1956 Cortina d'Ampezzos
40,4	Richard Mc Dermott, USA	1960 Squaw Valleys

40,4	Fumio Nagakubo, Jaapan	1960	Squaw Valleys
40,5	Juri Malõšev, NSV Liit	1960	Alma-Atas
40,5	Hans Wilhelmsson, Rootsi	1960	Squaw Valleys
40,5	Gennadi Voronin, NSV Liit	1963	Alma-Atas
40,6	Vadim Vasnetsov, NSV Liit	1963	Alma-Atas
40,6	Lev Zaitsev, NSV Liit	1963	Alma-Atas
40,7	Alv Gjestvang, Norra	1959	Squaw Valleys
40,7	Boriss Stenin, NSV Liit	1963	Karuizawas
40,8	Oleg Šabarov, NSV Liit	1963	Alma-Atas
40,9	Toivo Salonen, Soome	1960	Squaw Valleys
40,9	Hroar Elvenes, Norra	1960	Squaw Valleys
41,0	Nikolai Bugrov, NSV Liit	1960	Alma-Atas
41,0	Vassili Nikiforov, NSV Liit	1962	Alma-Atas
41,1	Nikolai Kaidalov, NSV Liit	1963	Oslos
41,1	Wang Jin-yu, Hiina RV	1963	Karuizawas
41,2	Juhani Järvinen, Soome	1959	Squaw Valleys
41,2	William Carrow, USA	1959	Squaw Valleys
41,2	Henk van der Grift, Holland	1960	Squaw Valleys
41,2	Vladimir Orlov, NSV Liit	1962	Alma-Atas

1500 meetrit

2.06,3	Juhani Järvinen, Soome	1959	Squaw Valleys
2.07,7	Boriss Stenin, NSV Liit	1960	Squaw Valleys
2.08,1	Jevgeni Grišin, NSV Liit	1963	Alma-Atas
2.08,6	Juri Mihhailov, NSV Liit	1956	Cortina d'Ampezzos
2.09,2	Lo Zhi-huan, Hiina RV	1963	Karuizawas
2.09,3	Günter Traub, Saksa FV	1963	Madonna di Campiglios
2.09,4	Toivo Salonen, Soome	1956	Cortina d'Ampezzos
2.09,4	Knut Johannesen, Norra	1963	Karuizawas
2.09,5	Per-Ivar Moe, Norra	1963	Karuizawas
2.09,6	Juri Jumašev, NSV Liit	1963	Alma-Atas
2.09,6	Wang Jin-yu, Hiina RV	1963	Karuizawas
2.09,7	Oleg Šabarov, NSV Liit	1963	Alma-Atas
2.09,8	Rudi Liebrechts, Hollandi	1963	Karuizawas
2.09,9	Gennadi Voronin, NSV Liit	1962	Alma-Atas
2.09,9	Eduard Matussevitš, NSV Liit	1963	Hakones
2.10,1	Nikolai Kaidalov, NSV Liit	1962	Alma-Atas
2.10,1	Jonny Nilsson, Rootsi	1963	Karuizawas
2.10,3	Robert Merkulov, NSV Liit	1956	Cortina d'Ampezzos
2.10,3	Hroar Elvenes, Norra	1960	Squaw Valleys
2.10,4	Boriss Šilkov, NSV Liit	1955	Alma-Atas
2.10,4	Roald Åås, Norra	1960	Squaw Valleys
2.10,4	Viktor Geiderihh, NSV Liit	1962	Alma-Atas
2.10,5	Jonny Nilsson, Rootsi	1963	Karuizawas
2.10,6	Nils Ååness, Norra	1960	Squaw Valleys
2.10,8	Keijo Tapiovaara, Soome	1963	Madonna di Campiglios
2.10,8	Fred-Anton Maier, Norra	1963	Karuizawas

3000 meetrit

4.27,6	Jonny Nilsson, Rootsi	1963	Tolgas
4.33,0	Ivar Eriksen, Norra	1963	Oslos
4.33,9	Knut Johannesen, Norra	1963	Tönsbergis
4.34,6	Fred-Anton Maier, Norra	1963	Oslos
4.36,0	Eduard Matussevitš, NSV Liit	1963	Sverdlovskis

4.36,7	Nils Ååness, Norra	1963	Oslos
4.37,2	Paul Enok, Kanada	1962	Hamaris
4.37,2	Oleg Šabarov, NSV Liit	1963	Alma-Atas
4.37,3	Torstein Seiersten, Norra	1963	Oslos
4.37,8	Juri Ivaškin, NSV Liit	1956	Alma-Atas
4.37,8	Viktor Kossitškin, NSV Liit	1963	Alma-Atas
4.38,0	Günter Traub, Saksa FV	1963	Tolgas
4.38,2	Magne Thomassen, Norra	1963	Trondheimis
4.38,3	Rudi Liebrechts, Holland	1963	Stokholmis
4.38,5	Per-Ivar Moe, Norra	1963	Gjövikis
4.38,7	Ivar Nilsson, Rootsi	1962	Östersundis
4.39,0	Gennadi Voronin, NSV Liit	1963	Alma-Atas
4.39,4	Kurt Stille, Taani	1963	Tolgas
4.39,7	Jevgeni Grišin, NSV Liit	1963	Alma-Atas
4.40,0	Juri Jumašev, NSV Liit	1963	Alma-Atas
4.40,2	Anton Huiskes, Hollandi	1953	Davoses
4.40,3	Mario Gios, Itaalia	1961	Madonna di Campiglios
4.40,7	Anstein Gjengedal, Norra	1963	Tolgas
4.40,8	Boriss Nikišin, NSV Liit	1960	Alma-Atas
4.41,0	Per-Willy Guttormsen, Norra	1963	Oslos
4.41,0	Svein-Erik Sogge, Norra	1963	Oslos

5000 meetrit

7.34,3	Jonny Nilsson, Rootsi	1963	Karuizawas
7.37,8	Knut Johannesen, Norra	1963	Oslos
7.38,4	Fred-Anton Maier, Norra	1963	Oslos
7.42,8	Nils Ååness, Norra	1963	Oslos
7.44,3	Magne Thomassen, Norra	1963	Oslos
7.45,6	Boriss Šilkov, NSV Liit	1955	Alma-Atas
7.45,7	Per-Ivar Moe, Norra	1963	Karuizawas
7.46,7	Jan Pesman, Holland	1960	Squaw Valleys
7.49,8	Ivar Nilsson, Rootsi	1963	Kristinehamnis
7.50,5	Eduard Matussevitš, NSV Liit	1963	Alma-Atas
7.51,1	Günter Traub, Saksa FV	1963	Karuizawas
7.51,3	Viktor Kossitškin, NSV Liit	1960	Squaw Valleys
7.52,0	Torstein Seiersten, Norra	1963	Oslos
7.52,4	Wang Jin-yu, Hiina RV	1963	Karuizawas
7.53,0	Boriss Stenin, NSV Liit	1963	Alma-Atas
7.54,9	Dmitri Sakunenko, NSV Liit	1955	Alma-Atas
7.55,4	Rudi Liebrechts, Hollandi	1963	Kristinehamnis
7.55,7	Vladimir Gurov, NSV Liit	1963	Alma-Atas
7.56,0	Lo Zhi-huan, Hiina RV	1963	Karuizawas
7.56,1	Vladimir Budin, NSV Liit	1963	Alma-Atas
7.56,7	Sigvard Ericsson, Rootsi	1956	Cortina d'Ampezzos
7.56,9	Olle Dahlberg, Rootsi	1960	Squaw Valleys
7.56,9	Vladimir Geiderihh, NSV Liit	1963	Alma-Atas
7.57,5	Oleg Gontšarenko, NSV Liit	1956	Cortina d'Ampezzos
7.57,6	Kjell Bäckman, Rootsi	1960	Squaw Valleys

10 000 meetrit

15.33,0	Jonny Nilsson, Rootsi	1963	Karuizawas
15.46,6	Knut Johannesen, Norra	1960	Squaw Valleys
15.49,2	Viktor Kossitškin, NSV Liit	1960	Squaw Valleys

15.49,7	Fred-Anton Maier, Norra	1963	Oslos
15.54,9	Nils Ååness, Norra	1963	Karuizawas
16.02,9	Ivar Nilsson, Rootsi	1963	Göteborgis
16.06,8	Magne Thomassen, Norra	1963	Oslos
16.11,9	Per-Ivar Moe, Norra	1963	Göteborgis
16.11,9	Rudi Liebrechts, Holland	1963	Göteborgis
16.12,0	Torstein Seiersten, Norra	1963	Oslos
16.13,1	Vladimir Šilõkovski, NSV Liit	1960	Alma-Atas
16.14,2	Kjell Bäckman, Rootsi	1960	Squaw Valleys
16.18,9	Nikolai Štelbaum, NSV Liit	1960	Alma-Atas
16.21,6	Günter Traub, Saksa FV	1963	Madonna di Campiglios
16.26,7	Robert Merkulov, NSV Liit	1963	Moskvas
16.27,0	Per-Willy Guttormsen, Norra	1963	Oslos
16.30,5	Oleg Šabarov, NSV Liit	1963	Karuizawas
16.30,8	Keijo Tapiovaara, Soome	1963	Madonna di Campiglios
16.31,0	Göran Slott, Rootsi	1963	Göteborgis
16.31,6	Terence Monaghan, Suurbritannia	1960	Squaw Valleys
16.32,2	Vladimir Geiderihh, NSV Liit	1963	Alma-Atas
16.32,6	Hjalmar Andersen, Norra	1952	Hamaris
16.33,2	Helmut Kuhnert, Saksa DV	1956	Davoses
16.33,4	Ivar Eriksen, Norra	1963	Oslos
16.33,5	Kornelius Broekman, Holland	1956	Davoses
16.33,5	Wang Jin-yu, Hiina RV	1963	Karuizawas

MITMEVÕISTLUS

178,447	Jonny Nilsson, Rootsi	1963	Karuizawas
179,598	Knut Johannesen, Norra	1963	Karuizawas
180,405	Nils Ååness, Norra	1963	Karuizawas
180,997	Per-Ivar Moe, Norra	1963	Karuizawas
181,033	Magne Thomassen, Norra	1963	Oslos
181,215	Wang Jin-yu, Hiina RV	1963	Karuizawas
181,625	Fred-Anton Maier, Norra	1963	Karuizawas
182,763	Oleg Šabarov, NSV Liit	1963	Alma-Atas
182,805	Ivar Nilsson, Rootsi	1963	Alma-Atas
183,442	Rudi Liebrechts, Holland	1963	Karuizawas
183,487	Lo Zhi-huan, Hiina RV	1963	Karuizawas
183,747	Eduard Matussevitš, NSV Liit	1963	Karuizawas
183,933	Torstein Seiersten, Norra	1963	Oslos
184,160	Vladimir Geiderihh, NSV Liit	1963	Alma-Atas
184,490	Günter Traub, Saksa FV	1963	Madonna di Campiglios
184,638	Dmitri Sakunenko, NSV Liit	1955	Alma-Atas
185,000	Juhani Järvinen, Soome	1959	Squaw Valleys
185,035	Juri Jumašev, NSV Liit	1963	Alma-Atas
185,088	Boriss Stenin, NSV Liit	1963	Karuizawas
185,100	Ivar Eriksen, Norra	1963	Oslos
185,270	Svein-Erik Stiansen, Norra	1963	Oslos
185,326	Boriss Šilkov, NSV Liit	1955	Alma-Atas
185,875	Robert Merkulov, NSV Liit	1963	Moskvas
186,010	Vladimir Gurov, NSV Liit	1963	Alma-Atas
186,033	Muzahit Habibulin, NSV Liit	1963	Oslos

Naised

500 meetrit

44,9	Inga Voronina, NSV Liit	1962	Alma-Atas
45,3	Irina Jegorova, NSV Liit	1962	Alma-Atas
45,4	Tamara Rõlova, NSV Liit	1963	Alma-Atas
45,4	Lidia Skoblikova, NSV Liit	1963	Karuizawas
45,5	Tatjana Sidorova, NSV Liit	1962	Alma-Atas
45,8	Rimma Menšova, NSV Liit	1960	Alma-Atas
45,8	Nadežda Titova, NSV Liit	1963	Alma-Atas
45,9	Helga Haase, Saksa DV	1960	Squaw Valleys
45,9	Lidia Meštšerjakova, NSV Liit	1963	Alma-Atas
46,0	Natalia Dontšenko, NSV Liit	1960	Squaw Valleys
46,1	Jeanne Ashworth, USA	1960	Squaw Valleys
46,1	Eva Ivanova, NSV Liit	1962	Alma-Atas
46,2	Albina Tuzova, NSV Liit	1962	Alma-Atas
46,2	Natalia Koltšina, NSV Liit	1963	Alma-Atas
46,4	Laila Schou-Nilsen, Norra	1937	Davoses
46,5	Klara Gusseva, NSV Liit	1960	Alma-Atas
46,5	Valentina Moskovskaja, NSV Liit	1962	Alma-Atas
46,6	Rimma Žukova, NSV Liit	1952	Alma-Atas
46,6	Tamara Mohhina, NSV Liit	1960	Alma-Atas
46,6	Hideko Takamizawa, Jaapan	1960	Squaw Valleys
46,6	Albertina Zlobina, NSV Liit	1962	Alma-Atas
46,7	Valentina Šibakova, NSV Liit	1953	Alma-Atas
46,7	Sofia Kondakova, NSV Liit	1955	Alma-Atas
46,7	Galina Zorina, NSV Liit	1957	Alma-Atas
46,7	Gunilla Jakobsson, Rootsi	1963	Karuizawas

1000 meetrit

1.31,8	Lidia Skoblikova, NSV Liit	1963	Karuizawas
1.33,4	Tamara Rõlova, NSV Liit	1955	Alma-Atas
1.33,4	Irina Jegorova, NSV Liit	1963	Alma-Atas
1.33,6	Inga Voronina, NSV Liit	1962	Alma-Atas
1.34,0	Sofia Kondakova, NSV Liit	1955	Alma-Atas
1.34,1	Klara Gusseva, NSV Liit	1960	Squaw Valleys
1.34,3	Helga Haase, Saksa DV	1960	Squaw Valleys
1.34,4	Rimma Žukova, NSV Liit	1955	Alma-Atas
1.34,6	Olga Akifjeva, NSV Liit	1955	Alma-Atas
1.34,6	Valentina Stenina, NSV Liit	1963	Alma-Atas
1.34,6	Wang Shu-yuan, Hiina RV	1963	Karuizawas
1.35,1	Eva Ivanova, NSV Liit	1962	Alma-Atas
1.35,1	Albina Tuzova, NSV Liit	1962	Alma-Atas
1.35,1	Laima Kauniste, NSV Liit	1963	Alma-Atas
1.35,1	Gunilla Jakobsson, Rootsi	1963	Karuizawas
1.35,5	Elvira Lussis, NSV Liit	1955	Alma-Atas
1.35,6	Inge Görmer, Saksa DV	1960	Davoses
1.35,6	Natalia Dontšenko, NSV Liit	1962	Alma-Atas
1.35,6	Albertina Zlovina, NSV Liit	1962	Alma-Atas
1.35,7	Veera Postnikova, NSV Liit	1955	Alma-Atas
1.35,7	Aria Gulite, NSV Liit	1963	Alma-Atas
1.35,8	Hideko Takamizawa, Jaapan	1960	Squaw Valleys
1.35,8	Helena Pilejczyk, Poola	1960	Squaw Valleys
1.35,9	Natalia Koltšina, NSV Liit	1963	Karuizawas
1.36,0	Ljubov Tarassova, NSV Liit	1955	Alma-Atas
1.36,0	Jeanne Ashworth, USA	1963	Karuizawas

1500 meetrit

2.19,0	Inga Voronina, NSV Liit	1962	Alma-Atas
2.21,8	Lidia Skoblikova, NSV Liit	1962	Alma-Atas
2.23,5	Valentina Stenina, NSV Liit	1963	Karuizawas
2.23,7	Albertina Zlobina, NSV Liit	1962	Alma-Atas
2.24,6	Irina Jegorova, NSV Liit	1962	Alma-Atas
2.24,9	Tamara Muravjova, NSV Liit	1962	Alma-Atas
2.25,1	Tamara Rõlova, NSV Liit	1962	Alma-Atas
2.25,3	Aria Gulite, NSV Liit	1962	Alma-Atas
2.25,5	Halida Štšegolejeva, NSV Liit	1953	Alma-Atas
2.25,7	Elvira Seroczynska, Poola	1960	Squaw Valleys
2.25,9	Lidia Kulbašnaja, NSV Liit	1962	Alma-Atas
2.26,3	Eva Ivanova, NSV Liit	1962	Alma-Atas
2.26,7	Albina Tuzova, NSV Liit	1962	Alma-Atas
2.26,8	Wang Shu-yuan, Hiina RV	1963	Karuizawas
2.27,1	Helena Pilejczyk, Poola	1960	Squaw Valleys
2.27,7	Rimma Žukova, NSV Liit	1955	Alma-Atas
2.27,8	Natalia Dontšenko, NSV Liit	1962	Alma-Atas
2.28,2	Natalia Koltšina, NSV Liit	1963	Karuizawas
2.28,4	Laima Kauniste, NSV Liit	1963	Alma-Atas
2.28,6	Valentina Moskovskaja, NSV Liit	1962	Alma-Atas
2.28,7	Klara Gusseva, NSV Liit	1960	Squaw Valleys
2.28,8	Veera Postnikova, NSV Liit	1957	Alma-Atas
2.29,4	Sofia Kondakova, NSV Liit	1955	Alma-Atas
2.29,5	Maria Issakova, NSV Liit	1951	Alma-Atas
2.29,5	Wirginia de Beer, Holland	1963	Karuizawas

3000 meetrit

5.06,0	Inga Voronina, NSV Liit	1962	Alma-Atas
5.08,5	Lidia Skoblikova, NSV Liit	1962	Alma-Atas
5.09,2	Halida Štšegolejeva, NSV Liit	1954	Alma-Atas
5.12,4	Anna Gratš, NSV Liit	1962	Alma-Atas
5.12,5	Lia Ljapunova, NSV Liit	1962	Alma-Atas
5.12,6	Valentina Stenina, NSV Liit	1963	Karuizawas
5.13,8	Rimma Žukova, NSV Liit	1953	Alma-Atas
5.14,2	Aria Gulite, NSV Liit	1962	Alma-Atas
5.15,4	Klavdia Seregina, NSV Liit	1963	Tšeljabinskis
5.16,0	Valentina Moskovskaja, NSV Liit	1962	Alma-Atas
5.16,9	Olga Akifjeva, NSV Liit	1953	Alma-Atas
5.17,8	Glafira Ržanova, NSV Liit	1962	Alma-Atas
5.18,2	Klara Gusseva, NSV Liit	1960	Alma-Atas
5.18,5	Veera Postnikova, NSV Liit	1955	Alma-Atas
5.18,6	Irina Jegorova, NSV Liit	1963	Tšeljabinskis
5.18,8	Evi Huttunen, Soome	1957	Lauritsalas
5.19,3	Lidia Selihhova, NSV Liit	1954	Alma-Atas
5.19,3	Lidia Kulbašnaja, NSV Liit	1962	Alma-Atas
5.19,4	Inger Eriksson, Rootsi	1963	Karuizawas
5.19,9	Natalia Koltšina, NSV Liit	1963	Karuizawas
5.20,4	Galina Romanova, NSV Liit	1956	Alma-Atas
5.20,4	Tamara Muravjova, NSV Liit	1962	Alma-Atas
5.20,9	Christina Karlsson, Rootsi	1963	Karuizawas
5.21,2	Zoja Vorobjova, NSV Liit	1953	Alma-Atas
5.21,2	Lidia Larina, NSV Liit	1962	Alma-Atas

5000 meetrit

9.01,6	Rimma Žukova, NSV Liit	1953	Alma-Atas
9.06,1	Evi Huttunen, Soome	1953	Lillehammeris
9.06,8	Halida Štšegolejeva, NSV Liit	1953	Alma-Atas
9.09,2	Tamara Rõlova, NSV Liit	1955	Alma-Atas
9.09,3	Veera Postnikova, NSV Liit	1955	Alma-Atas
9.09,5	Olga Akifjeva, NSV Liit	1953	Alma-Atas
9.10,6	Lidia Selihhova, NSV Liit	1953	Alma-Atas
9.10,7	Tatjana Karelina, NSV Liit	1951	Alma-Atas
9.17,9	Zoja Vorobjova, NSV Liit	1954	Alma-Atas
9.19,6	Zoja Krotova, NSV Liit	1951	Alma-Atas
9.21,6	Galina Romanova, NSV Liit	1955	Alma-Atas
9.21,7	Maria Anikanova, NSV Liit	1952	Alma-Atas
9.22,7	Sofia Kondakova, NSV Liit	1953	Alma-Atas
9.24,5	Taissa Žarikova, NSV Liit	1954	Alma-Atas
9.26,5	Ljubov Tarassova, NSV Liit	1955	Alma-Atas
9.26,8	Verne Lesche, Soome	1949	Kongsbergis
9.28,3	Laila Schou-Nilson, Norra	1937	Davoses
9.29,4	Rimma Menšova, NSV Liit	1955	Alma-Atas
9.29,6	Synnove Lie, Norra	1947	Davoses
9.29,9	Maria Anikanova, NSV Liit	1953	Lillehammeris
9.32,0	Maria Issakova, NSV Liit	1949	Moskvas
9.34,3	Mira Norkina, NSV Liit	1952	Alma-Atas
9.35,6	Randi Thurvaldsen, Norra	1953	Lillehammeris
9.38,8	Lidia Šilina, NSV Liit	1955	Alma-Atas

MITMEVÕISTLUS

(500 m, 1000 m, 1500 m ja 3000 m)

189,033	Inga Voronina, NSV Liit	1962	Alma-Atas
190,817	Lidia Skoblikova, NSV Liit	1963	Karuizawas
195,283	Valentina Stenina, NSV Liit	1963	Karuizawas
195,433	Tamara Rõlova, NSV Liit	1955	Alma-Atas
196,133	Albina Tuzova, NSV Liit	1962	Alma-Atas
196,167	Irina Jegorova, NSV Liit	1963	Karuizawas
196,233	Albertina Zlobina, NSV Liit	1962	Alma-Atas
196,349	Eva Ivanova, NSV Liit	1962	Alma-Atas
197,099	Klara Gusseva, NSV Liit	1960	Alma-Atas
197,266	Natalia Dontšenko, NSV Liit	1962	Alma-Atas
197,416	Sofia Kondakova, NSV Liit	1955	Alma-Atas
197,567	Natalia Koltšina, NSV Liit	1963	Karuizawas
197,783	Rimma Menšova, NSV Liit	1955	Alma-Atas
197,833	Veera Postnikova, NSV Liit	1955	Alma-Atas
198,366	Wang Shu-yuan, Hiina RV	1963	Karuizawas
198,867	Gunilla Jakobsson, Rootsi	1963	Karuizawas
199,166	Inger Eriksson, Rootsi	1963	Karuizawas
199,482	Laima Kauniste, NSV Liit	1963	Alma-Atas
199,499	Rimma Žukova, NSV Liit	1955	Alma-Atas
199,933	Hatsue Nagakubo, Jaapan	1963	Karuizawas
200,017	Jeanne Ashworth, USA	1963	Karuizawas
200,032	Anna Gratš, NSV Liit	1963	Alma-Atas
200,283	Galina Zorina, NSV Liit	1957	Alma-Atas
200,516	Helga Haase, Saksa DV	1960	Davoses
200,750	Song Soon Kim, Korea RDV	1963	Karuizawas

NSV LIIDU KÕIGI AEGADE EDETABEL

500 meetrit

39,5	Jevgeni Grišin, Moskva	1963	Alma-Atas
40,3	Rafael Gratš, Sverdlovsk	1960	Alma-Atas
40,4	Juri Sergejev, Moskva	1956	Cortina d'Ampezzos
40,5	Juri Malõšev, Alma-Ata	1960	Alma-Atas
40,5	Gennadi Voronin, Moskva	1963	Alma-Atas
40,6	Vadim Vasnetsov, Tšeljabinsk	1963	Alma-Atas
40,6	Lev Zaitsev, Kuibõšev	1963	Alma-Atas
40,7	Boriss Stenin, Sverdlovsk	1963	Karuizawas
40,8	Oleg Šabarov, Alma-Ata	1963	Alma-Atas
41,0	Nikolai Bugrov, Leningrad	1960	Alma-Atas
41,0	Vassili Nikiforov, Semipalatinsk	1962	Alma-Atas
41,1	Nikolai Kaidalov, Sverdlovsk	1963	Oslos
41,2	Vladimir Orlov, Moskva	1962	Alma-Atas
41,3	Boriss Guljajev, Sverdlovsk	1963	Oslos
41,4	Juri Mihhailov, Kalinin	1957	Alma-Atas
41,4	Aleksander Tsitlijonok, Leningrad	1959	Alma-Atas
41,4	Juri Vorotnikov, Kirov	1962	Alma-Atas
41,4	Andrei Lepeškin, Alma-Ata	1963	Alma-Atas
41,6	Robert Merkulov, Moskva	1960	Alma-Atas
41,6	Sergei Serjogin, Moskva	1963	Alma-Atas
41,7	Valeri Kaplan, Moskva	1962	Alma-Atas
41,7	Aleksander Lopeškin Novosibirsk	1963	Alma-Atas
41,8	Eduard Matussevitš, Minsk	1962	Kirov
41,8	Vassili Svešnikov, Kirov	1963	Tšeljabinskis
41,9	Oleg Aljassov, Tuula	1959	Alma-Atas
41,9	Boriss Šilkov, Leningrad	1960	Alma-Atas

1500 meetrit

2.07,7	Boriss Stenin, Sverdlovsk	1960	Squaw Valleys
2.08,1	Jevgeni Grišin, Moskva	1963	Alma-Atas
2.08,6	Juri Mihhailov, Kalinin	1956	Cortina d'Ampezzos
2.09,6	Juri Jumašev, Tšeljabinsk	1963	Alma-Atas
2.09,7	Oleg Šabarov, Alma-Ata	1963	Alma-Atas
2.09,9	Gennadi Voronin, Moskva	1962	Alma-Atas
2.09,9	Eduard Matussevitš, Minsk	1963	Hakones
2.10,1	Nikolai Kaidalov, Sverdlovsk	1962	Alma-Atas
2.10,3	Robert Merkulov, Moskva	1956	Cortina d'Ampezzos
2.10,4	Boriss Šilkov, Leningrad	1955	Alma-Atas
2.10,4	Viktor Geiderihh, Alma-Ata	1962	Alma-Atas
2.10,9	Lev Zaitsev, Kuibõšev	1963	Alma-Atas
2.11,4	Valentin Tšaikin, Moskva	1957	Alma-Atas
2.11,6	Oleg Gontšarenko, Moskva	1960	Squaw Valleys
2.11,9	Dmitri Sakunenko, Vladimir	1957	Alma-Atas
2.11,9	Valeri Kotov, Kalinin	1960	Squaw Valleys
2.12,0	Viktor Kossitškin, Moskva	1963	Alma-Atas
2.12,3	Ivan Nazarov, Alma-Ata	1958	Alma-Atas
2.12,5	Juri Kislov, Moskva	1955	Alma-Atas
2.12,5	Anatoli Agapov, Moskva	1955	Alma-Atas
2.12,8	Jevgeni Bespalov, Moskva	1955	Alma-Atas
2.12,8	Rafael Gratš, Sverdlovsk	1957	Alma-Atas
2.13,0	Vladimir Radõševtsev, Leningrad	1955	Alma-Atas
2.13,0	Valeri Kaplan, Moskva	1963	Moskvas
2.13,1	Vadim Vasnetsov, Tšeljabinsk	1963	Sverdlovskis

3000 meetrit

4.36,0	Eduard Matussevitš, Minsk	1963	Sverdlovskis
4.37,2	Oleg Šabarov, Alma-Ata	1963	Alma-Atas
4.37,8	Juri Ivaškin, Moskva	1956	Alma-Atas
4.37,8	Viktor Kossitškin, Moskva	1963	Alma-Atas
4.39,0	Gennadi Voronin, Moskva	1963	Alma-Atas
4.39,7	Jevgeni Grišin, Moskva	1963	Alma-Atas
4.40,0	Juri Jumašev, Tšeljabinsk	1963	Alma-Atas
4.40,8	Boriss Nikišin, Alma-Ata	1960	Alma-Atas
4.41,9	Vadim Vasnetsov, Tšeljabinsk	1963	Alma-Atas
4.42,0	Lev Zaitsev, Kuibõšev	1963	Alma-Atas
4.42,1	Pavel Beljajev, Moskva	1952	Alma-Atas
4.43,0	Boriss Jakimov, Leningrad	1960	Alma-Atas
4.43,1	Boriss Berezin, Moskva	1952	Alma-Atas
4.43,5	Muzahit Habibulin, Perm	1960	Alma-Atas
4.44,0	Sergei Seljanin, Irkutsk	1963	Irkutskis
4.45,0	Valeri Kotov, Kalinin	1960	Davoses
4.45,6	Vladimir Gurov, Moskva	1960	Kirovis
4.46,4	Aleksander Vassiljev, Moskva	1963	Kajaanis
4.46,8	Valeri Kaplan, Moskva	1963	Kirovis
4.47,0	Valentin Pristavkin, Smolensk	1955	Alma-Atas
4.48,4	Viktor Geiderihh, Alma-Ata	1961	Alma-Atas
4.49,0	Jevgeni Trošin, Alma-Ata	1957	Alma-Atas
4.49,4	Vladimir Semjonov, Irkutsk	1957	Alma-Atas
4.49,4	Oleg Gontšarenko, Moskva	1960	Davoses
4.49,5	Robert Merkulov, Moskva	1960	Kirovis

5000 meetrit

7.45,6	Boriss Šilkov, Leningrad	1955	Alma-Atas
7.50,5	Eduard Matussevitš, Minsk	1963	Alma-Atas
7.51,3	Viktor Kossitškin, Moskva	1960	Squaw Valleys
7.53,0	Boriss Stenin, Sverdlovsk	1963	Alma-Atas
7.54,9	Dmitri Sakunenko, Vladimir	1955	Alma-Atas
7.55,7	Vladimir Gurov, Moskva	1963	Alma-Atas
7.56,1	Vladimir Budin, Sverdlovsk	1963	Alma-Atas
7.56,9	Vladimir Geiderihh, Alma-Ata	1963	Alma-Atas
7.57,5	Oleg Gontšarenko, Moskva	1956	Cortina d'Ampezzos
7.58,9	Muzahit Habibulin, Perm	1963	Alma-Atas
7.59,0	Valeri Kotov, Kalinin	1963	Alma-Atas
7.59,6	Nikolai Štelbaum, Omsk	1960	Alma-Atas
8.00,3	Sergei Seljanin, Irkutsk	1963	Irkutskis
8.00,5	Juri Jumašev, Tšeljabinsk	1963	Alma-Atas
8.01,5	Valentin Kozlov, Leningrad	1955	Alma-Atas
8.01,2	Robert Merkulov, Moskva	1963	Upsalas
8.01,8	Aleksander Vassiljev, Moskva	1963	Oslos
8.02,0	Valeri Kaplan, Moskva	1963	Moskvas
8.03,3	Ivan Ostašov, Arhangelsk	1963	Alma-Atas
8.03,5	Vassili Svešnikov, Kirov	1963	Alma-Atas
8.03,7	Nikolai Mamonov, Moskva	1952	Alma-Atas
8.05,5	Juri Ivaškin, Moskva	1955	Alma-Atas
8.05,7	Juri Golovtšenko, Omsk	1955	Alma-Atas
8.05,9	Valeri Voltškov, Novosibirsk	1963	Tšeljabinskis
8.06,7	Vladimir Šilõkovski, Moskva	1960	Alma-Atas

10 000 meetrit

15.49,2	Viktor Kossitškin, Moskva	1960 Squaw Valleys
16.13,1	Vladimir Šilõkovski, Moskva	1960 Alma-Atas
16.18,9	Nikolai Štelbaum, Omsk	1960 Alma-Atas
16.26,7	Robert Merkulov, Moskva	1963 Moskvas
16.30,5	Oleg Šabarov, Alma-Ata	1963 Karuizawas
16.32,2	Vladimir Geiderihh, Alma-Ata	1963 Alma-Atas
16.35,9	Valeri Voltškov, Novosibirsk	1963 Oslos
16.36,4	Oleg Gontšarenko, Moskva	1956 Davoses
16.36,5	Boriss Tsõbin, Moskva	1955 Alma-Atas
16.36,6	Muzahit Habibulin, Perm	1960 Alma-Atas
16.43,5	Aleksander Vassiljev, Moskva	1963 Oslos
16.44,3	Dmitri Sakunenko, Vladimir	1955 Alma-Atas
16.44,7	Boriss Šilkov, Leningrad	1957 Alma-Atas
16.45,3	Boriss Stenin, Sverdlovsk	1963 Göteborgis
16.47,8	Vassili Radõševtsev, Leningrad	1955 Alma-Atas
16.49,2	Eduard Matussevitš, Minsk	1963 Sverdlovskis
16.49,9	Vladimir Rodionov, Moskva	1960 Alma-Atas
16.50,5	Juri Kislov, Gorki	1955 Alma-Atas
16.50,8	Anatoli Hramtšov, Irkutsk	1960 Irkutsk
16.51,2	Boriss Jakimov, Leningrad	1956 Davoses
16.51,8	Valeri Kotov, Moskva	1960 Alma-Atas
16.52,2	Nikolai Mamonov, Moskva	1954 Alma-Atas
16.52,6	Vladimir Kirilin, Moskva	1963 Moskvas
16.53,0	Juri Jumašev, Tšeljabinsk	1963 Alma-Atas
16.53,1	Arkadi Sladkov, Alma-Ata	1958 Alma-Atas

MITMEVÕISTLUS

182,763	Oleg Šabarov, Alma-Ata	1963 Alma-Atas
183,747	Eduard Matussevitš, Minsk	1963 Karuizawas
184,160	Vladimir Geiderihh, Alma-Ata	1963 Alma-Atas
184,638	Dmitri Sakunenko, Vladimir	1955 Alma-Atas
185,035	Juri Jumašev, Tšeljabinsk	1963 Alma-Atas
185,088	Boriss Stenin, Sverdlovsk	1963 Karuizawas
185,326	Boriss Šilkov, Leningrad	1955 Alma-Atas
185,875	Robert Merkulov, Moskva	1963 Moskvas
186,010	Vladimir Gurov, Moskva	1963 Alma-Atas
186,033	Muzahit Habibulin, Perm	1963 Oslos
186,445	Juri Golovtšenko, Omsk	1955 Alma-Atas
186,680	Viktor Kossitškin, Moskva	1963 Alma-Atas
186,740	Vladimir Orlov, Moskva	1963 Oslos
186,780	Ivan Nazarov, Alma-Ata	1958 Alma-Atas
186,885	Vassili Svešnikov, Kirov	1963 Alma-Atas
187,008	Juri Ivaškin, Moskva	1955 Alma-Atas
187,085	Juri Mihhailov, Kalinin	1957 Alma-Atas
187,088	Aleksander Vassiljev, Moskva	1963 Oslos
187,188	Oleg Gontšarenko, Moskva	1960 Alma-Atas
187,620	Valeri Kaplan, Moskva	1962 Alma-Atas
187,623	Gennadi Voronin, Moskva	1957 Alma-Atas
187,833	Anatoli Pavlov, Leningrad	1955 Alma-Atas
188,051	Boriss Tsõbin, Moskva	1957 Alma-Atas
188,053	Vladimir Šilõkovski, Moskva	1957 Alma-Atas
188,255	Sergei Merzlov, Kirov	1962 Alma-Atas

EESTI KÕIGI AEGADE EDETABEL

Mehed

500 meetrit

42,9	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1961	Alma-Atas
44,5	Jüri Lagle, Tallinna «Kalev»	1962	Alma-Atas
44,8	Eino Saar, Tallinna «Kalev»	1961	Alma-Atas
44,9	Nikolai Matvejev, Tallinna «Kalev»	1952	Alma-Atas
45,3	Toivo Kauniste, Tallinna «Kalev»	1961	Alma-Atas
45,5	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev»	1935	Tartus
45,6	Vello Volmer, Tartu «Jõud»	1961	Alma-Atas
45,9	Christfried Burmeister, «Sport»	1928	Tallinnas
46,0	Konstantin Päriste, Tartu «Kalev»	1934	Tartus
46,5	E. Koppa, Tartu «Kalev»	1939	Tartus
46,6	Endel Vaha, Tartu «Kalev»	1961	Alma-Atas
46,8	Jaan Raven, Tartu «Kalev»	1961	Alma-Atas
46,9	Leopold Reivart, Tartu «Kalev»	1934	Tartus
46,9	Rein Mesikäpp, Tallinna «Kalev»	1962	Elvas
47,0	Hugo Kelder, Tartu «Spartak»	1950	Kirovis
47,2	Leo Raudvere, Tall. «Dünamo»	1954	Sverdlovskis
47,3	Armin Laugen, Tall. «Dünamo»	1941	Tallinnas
47,5	Rein Renke, Tall. «Spartak»	1950	Kirovis
47,9	Neeme Valm, Tartu «Kalev»	1960	Elvas
47,9	Olaf Tukman, Tall. «Dünamo»	1962	Elvas
48,0	Aavo Nurm, Tall. «Spartak»	1954	Sverdlovskis
48,1	Johann Martin, Tartu «Kalev»	1934	Tartus
48,3	Ragnar Jürgenson, Tallinna «Kalev»	1935	Tartus
48,5	Heiki Aria, Tartu «Spartak»	1958	Riias
48,7	V. Lutsy, Tallinna «Kalev»	1929	Tallinnas
48,7	Avo Juhala, Tallinna OM	1954	Sverdlovskis

1500 meetrit

2.15,4	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1961	Alma-Atas
2.21,5	Jüri Lagle, Tallinna «Kalev»	1960	Alma-Atas
2.22,0	Nikolai Matvejev, Tallinna «Kalev»	1952	Alma-Atas
2.23,2	Toivo Kauniste, Tallinna «Kalev»	1960	Alma-Atas
2.23,5	Vello Volmer, Tartu «Jõud»	1962	Alma-Atas
2.26,9	Eino Saar, Tallinna «Kalev»	1960	Elvas
2.27,2	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev»	1934	Tartus
2.28,0	Endel Vaha, Tartu «Kalev»	1962	Alma-Atas
2.29,5	Christfried Burmeister, Tall. «Sport»	1923	Tallinnas
2.29,8	Jaan Raven, Tartu «Kalev»	1962	Alma-Atas
2.31,6	Olaf Tukman, Tallinna «Dünamo»	1962	Alma-Atas
2.31,9	Villi Lomp, Tall. «Spartak»	1956	Nelijärvel
2.32,3	Armin Laugen, Tall. «Dünamo»	1941	Tallinnas
2.32,5	Rein Mesikäpp, Tallinna «Kalev»	1962	Alma-Atas
2.32,7	Leo Raudvere, Tall. «Dünamo»	1954	Nelijärvel
2.33,0	Vladimir Filippov, Tallinna «Dünamo»	1951	Petrozavodskis
2.33,2	Ülo Mallene, Viljandi «Jõud»	1961	Alma-Atas
2.33,7	Vello Heamägi, Viljandi «Jõud»	1961	Alma-Atas
2.33,8	Al-der Keerov, Tartu «Jõud»	1963	Sillamäel
2.34,2	Ragnar Jürgenson, Tallinna «Kalev»	1934	Tartus
2.34,3	Neeme Valm, Tartu «Kalev»	1956	Nelijärvel

2.34,6	Aavo Juhala, Tallinna «Kalev»	1954	Sverdlovskis
2.34,7	Valdur Kool, Elva «Kalev»	1960	Elvas
2.35,0	Aavo Nurm, Tall. «Spartak»	1956	Nelijärvel
2.35,1	Leopold Reivart, Tartu «Kalev»	1937	Tartus

3000 meetrit

4.49,8	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1963	Alma-Atas
5.11,0	Vello Volmer, Tartu «Jõud»	1962	Alma-Atas
5.11,9	Jüri Lagle, Tallinna «Kalev»	1962	Alma-Atas
5.13,7	Aleksander Keerov, Tartu «Jõud»	1963	Sillamäel
5.16,4	Nikolai Matvejev, Tallinna «Kalev»	1952	Alma-Atas
5.19,3	Toivo Kauniste, Tallinna «Kalev»	1962	Alma-Atas
5.20,2	Jaan Raven, Tartu «Kalev»	1962	Alma-Atas
5.23,4	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev»	1935	Tartus
5.23,5	Aleksander Mandri, Jõgeva «Jõud»	1962	Alma-Atas
5.24,5	Roland Korn, Tartu «Spartak»	1954	Nelijärvel
5.24,5	Ants Saks, Tallinna «Kalev»	1962	Alma-Atas
5.25,4	Olaf Tukman, Tallinna «Dünamo»	1962	Alma-Atas
5.25,9	Leopold Reivart, Tartu «Kalev»	1939	Tartus
5.26,8	Rein Renke, Tall. «Spartak»	1950	Nelijärvel
5.26,9	Aavo Nurm, Tall. «Spartak»	1954	Nelijärvel
5.27,3	Rein Mesikäpp, Tall. «Kalev»	1962	Alma-Atas
5.27,7	Kalju Koch, Elva «Jõud»	1960	Riias
5.30,1	Heino Ruubel, Tallinna «Kalev»	1950	Nelijärvel
5.30,2	Endel Vaht, Elva «Dünamo»	1960	Riias
5.31,2	Hugo Kelder, Tartu «Spartak»	1953	Petrozavodskis
5.31,8	Leo Raudvere, Tall. «Dünamo»	1951	Nelijärvel
5.32,1	Villi Lomp. Tallinna «Spartak»	1954	Sverdlovskis
5.32,2	Jüri Raid, Tartu «Spartak»	1956	Tartus
5.33,2	Vladimir Filippov, Tallinna «Dünamo»	1953	Petrozavodskis
5.34,6	Endel Vaha, Tartu «Kalev»	1963	Sillamäel

5000 meetrit

8.10,8	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1963	Alma-Atas
8.31,8	Nikolai Matvejev, Tallinna «Kalev»	1952	Alma-Atas
8.45,2	Jüri Lagle, Tallinna «Kalev»	1961	Alma-Atas
8.50,4	Aleksander Keerov, Tartu «Jõud»	1963	Sillamäel
8.53,3	Toivo Kauniste, Tallinna «Kalev»	1962	Alma-Atas
8.54,4	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev»	1934	Tartus
8.58,2	Jaan Raven, Tartu «Kalev»	1961	Alma-Atas
9.01,4	Vello Volmer, Tartu «Jõud»	1962	Alma-Atas
9.02,2	Ragnar Jürgenson, Tartu «Kalev»	1934	Tartus
9.04,6	Valdur Kool, Elva «Kalev»	1960	Riias
9.08,3	Endel Vaht, Elva «Jõud»	1961	Alma-Atas
9.09,9	Eino Saar, Tallinna «Kalev»	1961	Alma-Atas
9.10,0	Leo Raudvere, Tall. «Dünamo»	1954	Nelijärvel
9.12,0	Aleksander Mandri, Jõgeva «Jõud»	1962	Alma-Atas
9.12,6	Kalju Koch, Elva «Jõud»	1961	Alma-Atas
9.14,0	Johann Martin, Tartu «Kalev»	1934	Riias
9.14,7	Ants Saks, Tallinna «Kalev»	1962	Alma-Atas
9.19,3	Christfried Burmeister Tall. «Sport»	1921	Riias
9.19,9	Aavo Nurm, Tall. «Spartak»	1954	Nelijärvel
9.20,5	Roland Korn, Tartu «Spartak»	1954	Sverdlovskis
9.20,8	Rein Mesikäpp, Tallinna «Kalev»	1962	Elvas
9.21,1	Vello Heamägi, Tallinna «Jõud»	1961	Alma-Atas
9.21,2	Boriss Lapšin, Tall. «Spartak»	1955	Tallinnas

10 000 meetrit

17.03,6	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1963 Alma-Atas
17.43,4	Nikolai Matvejev, Tallinna «Kalev»	1952 Alma-Atas
18.15,4	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev»	1934 Tartus
18.15,6	Toivo Kauniste, Tallinna «Kalev»	1960 Elvas
18.28,2	Ragnar Jürgenson, Tartu «Kalev»	1934 Tartus
18.31,1	Jüri Lagle, Tallinna «Kalev»	1961 Alma-Atas
18.37,0	Aleksander Keerov, Tartu «Jõud»	1963 Sillamäel
18.44,0	Christfried Burmeister, Tall. «Sport»	1923 Tallinnas
18.47,3	Jaan Raven, Tartu «Kalev»	1961 Alma-Atas
18.50,2	Leo Raudvere, Tall. «Dünamo»	1954 Nelijärvel
18.54,0	Johann Martin, Tartu «Kalev»	1934 Tartus
18.59,0	Aleksander Mandri, Jõgeva «Jõud»	1961 Alma-Atas
19.02,3	Endel Vaht, Elva «Jõud»	1961 Alma-Atas
19.04,3	Rein Renke, Tall. «Spartak»	1951 Petrozavodskis
19.04,4	Ülo Mallene, Viljandi «Jõud»	1961 Alma-Atas
19.08,3	Valdur Kool, Elva «Kalev»	1960 Elvas
19.10,2	Boriss Lapšin, Tall. «Spartak»	1955 Tallinnas
19.11,8	Aavo Nurm, Tall. «Spartak»	1954 Sverdlovskis
19.14,4	Kalju Koch, Elva «Jõud»	1961 Elvas
19.15,3	Vello Heamägi, Tallinna «Jõud»	1961 Elvas
19.21,2	Einart Alus, Tall. «Dünamo»	1956 Nelijärvel
19.24,0	Artur Kukk, Tall. «Olümpia»	1916 Peterburis
19.25,8	Eino Saar, Tallinna «Kalev»	1961 Alma-Atas
19.27,2	Heino Ruubel, Tall. «Kalev»	1951 Nelijärvel
19.28,8	Ronald Korn, Tartu «Spartak»	1954 Nelijärvel

MITMEVÕISTLUS

189,693	Ants Antson, Tallinna «Kalev»	1963 Alma-Atas
197,376	Nikolai Matvejev, Tallinna «Kalev»	1952 Alma-Atas
200,775	Jüri Lagle, Tallinna «Kalev»	1961 Alma-Atas
203,158	Toivo Kauniste, Tallinna «Kalev»	1961 Alma-Atas
203,676	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev»	1934 Tartus
206,918	Jaan Raven, Tartu «Kalev»	1961 Alma-Atas
207,943	Vello Volmer, Tartu «Jõud»	1961 Alma-Atas
210,715	Leo Raudvere, Tallinna «Dünamo»	1954 Sverdlovskis
211,616	Aleksander Keerov, Tartu «Jõud»	1963 Sillamäel
211,840	Ragnar Jürgenson, Tartu «Kalev»	1934 Tartus
212,815	Eino Saar, Tallinna «Kalev»	1960 Elvas
214,236	Ülo Mallene, Viljandi «Jõud»	1961 Alma-Atas
214,300	Hugo Kelder, Tartu «Spartak»	1953 Petrozavodskis
214,826	Rein Mesikäpp, Tallinna «Kalev»	1963 Sillamäel
215,033	Christfried Burmeister, Tall. «Sport»	1921 Riias
215,241	Valdur Kool, Elva «Jõud»	1960 Elvas
215,550	Rein Renke, Tallinna «Spartak»	1950 Kirovis
215,680	Kalju Koch, Elva «Jõud»	1961 Alma-Atas
216,046	Heiki Aria, Tartu «Spartak»	1958 Riias
216,283	Aavo Nurm, Tallinna «Spartak»	1954 Nelijärvel
216,343	Roland Korn, Tartu «Spartak»	1954 Nelijärvel
216,715	Vello Heamägi, Tallinna «Jõud»	1961 Alma-Atas
216,843	Villi Lomp, Tallinna «Spartak»	1956 Nelijärvel
217,910	Boriss Lapšin, Tallinna «Spartak»	1955 Nelijärvel
218,920	Endel Vaha, Tartu «Kalev»	1963 Sillamäel

Naised

500 meetrit

48,9	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev»	1963	Tšeljabinskis
50,2	Hille Sarapuu, Tall. «Spartak»	1957	Moskvas
50,4	Milvi Ring, Tall. «Kalev»	1962	Alma-Atas
51,4	Mai Valdin, Tall. «Kalev»	1960	Alma-Atas
51,8	Ivi Drell, Tall. «Kalev»	1961	Alma-Atas
52,6	Silvi Laurits, PTTSK	1962	Alma-Atas
54,2	Silvi Tiitso, Tartu «Kalev»	1962	Alma-Atas
54,5	Virve Jaagus, Tall. «Kalev»	1962	Elvas
55,1	Urve Varb, Tall. «Kalev»	1961	Elvas
55,2	Inge Zekul, Tall. «Kalev»	1961	Elvas
55,5	Ingeborg Ernstson, Tartu «Dünamo»	1951	Sverdlovskis
55,8	Iraida Kariste, Tartu «Dünamo»	1954	Riias
56,3	Reet Mäevere, Tall. «Spartak»	1955	Tambovis
56,8	Ljubov Renke, Tall. «Spartak»	1956	Nelijärvel
56,8	Ester Vainumets, Tall. «Kalev»	1962	Elvas
57,0	Aili Kittus, Jõgeva «Jõud»	1962	Elvas
57,3	Liina Kreek, K.-Järve «Kalev»	1962	Elvas
57,5	Aime Põld, Tartu «Kalev»	1954	Sverdlovskis
57,5	Marta Tamm, Elva «Jõud»	1963	Sillamäel
57,9	Valentina Kisseljova, Tall. «Dünamo»	1953	Petrozavodskis
58,0	Vaike Aavik, Tall. «Kalev»	1951	Nelijärvel
58,0	Evi Oinats, Tall. «Dünamo»	1958	Riias
58,2	Helvi Rünk, Tall. «Kalev»	1954	Nelijärvel
58,4	Epp Kool, Tall. «Kalev»	1956	Nelijärvel
58,5	Urvi Zekul, Tall. «Kalev»	1960	Elvas

1000 meetrit

1.40,5	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev»	1961	Alma-Atas
1.46,1	Silvi Laurits, PTTSK	1962	Alma-Atas
1.46,6	Mai Valdin, Tallinna «Kalev»	1963	Sillamäel
1.48,3	Hille Sarapuu, Tall. «Spartak»	1957	Moskvas
1.48,4	Milvi Ring, Tall. «Kalev»	1962	Alma-Atas
1.48,9	Ivi Drell, Tall. «Kalev»	1961	Alma-Atas
1.50,8	Silvi Tiitso, Tartu «Kalev»	1962	Alma-Atas
1.53,8	Virve Jaagus, Tall. «Kalev»	1962	Elvas
1.55,7	Iraida Kariste, Tartu «Dünamo»	1953	Kirovis
1.56,1	Reet Mäevere, Tall. «Spartak»	1956	Nelijärvel
1.56,2	Epp Kool, Tall. «Kalev»	1956	Nelijärvel
1.56,5	Inge Zekul, Tall. «Kalev»	1961	Elvas
1.56,7	Aime Põld, Tartu «Kalev»	1954	Nelijärvel
1.57,9	Ingeborg Ernstson, Tartu «Dünamo»	1951	Sverdlovskis
1.58,0	Ester Vainumets, Tall. «Kalev»	1962	Elvas
1.58,3	Liina Kreek, K.-Järve «Kalev»	1962	Elvas
1.58,8	Urve Varb, Tallinna «Kalev»	1961	Elvas
1.59,2	Pilvi Näks, Rakvere «Kalev»	1954	Nelijärvel
2.00,0	Ljubov Renke, Tall. «Spartak»	1954	Nelijärvel
2.00,7	Elin Parts, Tall. «Dünamo»	1958	Riias
2.01,0	Inna Männik, Tall. «Kalev»	1951	Sverdlovskis
2.01,2	Kadri Tõsjatova, Tartu «Kalev»	1959	Elvas
2.01,5	Niina Kuznetsova, Narva «Kalev»	1956	Nelijärvel
2.01,5	Eha Lappard, Tartu «Jõud»	1960	Elvas
2.02,8	Ljubov Jefimova, Narva «Kalev»	1960	Elvas
2.02,8	Inge Zekul, Tall. «Kalev»	1960	Elvas

1500 meetrit

2.33,2	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev»	1961 Alma-Atas
2.45,7	Mai Valdin, Tallinna «Kalev»	1962 Alma-Atas
2.46,7	Silvi Laurits, PTTSK	1960 Riias
2.51,0	Ivi Drell, Tallinna «Kalev»	1961 Alma-Atas
2.51,6	Silvi Tiitso, Tartu «Kalev»	1962 Alma-Atas
2.52,0	Hille Sarapuu, Tall. «Spartak»	1957 Moskvas
2.56,0	Virve Jaagus, Tallinna «Kalev»	1962 Elvas
2.56,1	Milvi Kadarpik, Tallinna «Kalev»	1960 Riias
3.00,0	Urve Varb, Tallinna «Kalev»	1961 Elvas
3.02,0	Kadri Tõsjatova, Tartu «Kalev»	1958 Riias
3.02,0	Inge Zekul, Tallinna «Kalev»	1961 Elvas
3.02,3	Aili Kittus, Jõgeva «Jõud»	1962 Elvas
3.02,7	Liina Kreek, K.-Järve «Kalev»	1962 Elvas
3.03,2	Reet Mäevere, Tall. «Spartak»	1956 Gorkis
3.03,7	Iraida Kariste, Tartu «Dünamo»	1953 Petrozavodskis
3.04,6	Ester Vainumets, Tallinna «Kalev»	1962 Elvas
3.07,0	Niina Kuznetsova, Narva «Kalev»	1956 Nelijärvel
3.07,8	Elin Parts, Tallinna «Dünamo»	1958 Riias
3.07,8	Valentina Kisseljova, Tall. «Dünamo»	1953 Petrozavodskis
3.07,9	Marta Tamm, Elva «Jõud»	1963 Sillamäel
3.08,6	Ljubov Renke, Tall. «Spartak»	1956 Nelijärvel
3.08,7	Epp Kool, Tallinna «Kalev»	1956 Nelijärvel
3.09,2	Pilvi Näks, Rakvere «Kalev»	1954 Nelijärvel
3.09,3	Õie Patune, Tartu «Spartak»	1956 Nelijärvel
3.09,3	Aime Põld, Tartu «Kalev»	1955 Nelijärvel

3000 meetrit

5.27,0	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev»	1961 Alma-Atas
5.47,0	Silvi Laurits, PT TSK	1962 Alma-Atas
5.50,9	Mai Valdin, Tallinna «Kalev»	1963 Sillamäel
6.01,0	Silvi Tiitso, Tartu «Kalev»	1962 Alma-Atas
5.59,4	Hille Sarapuu, Tall. «Spartak»	1954 Sverdlovskis
6.05,0	Ivi Drell, Tallinna «Kalev»	1959 Vologdas
6.05,6	Milvi Ring, Tall. «Kalev»	1962 Alma-Atas
6.17,4	Virve Jaagus, Tall. «Kalev»	1962 Elvas
6.18,0	Iraida Kariste, Tartu «Dünamo»	1954 Nelijärvel
6.18,2	Valentina Kisseljova, Tall. «Dünamo»	1953 Kirovis
6.22,5	Liina Kreek, K.-Järve «Kalev»	1962 Elvas
6.23,3	Kadri Tõsjatova, Tartu «Kalev»	1959 Elvas
6.25,2	Ingeborg Ernstson, Tartu «Dünamo»	1951 Sverdlovskis
6.27,4	Ljubov Renke, Tall. «Spartak»	1954 Nelijärvel
6.27,8	Inge Zekul, Tall. «Kalev»	1961 Elvas
6.28,1	Reet Mäevere, Tallinna «Spartak»	1955 Nelijärvel
6.28,4	Aime Põld, Tartu «Kalev»	1954 Nelijärvel
6.29,9	Ester Vainumets, Tallinna «Kalev»	1962 Elvas
6.34,0	Epp Kool, Tallinna «Kalev»	1956 Nelijärvel
6.34,8	Aili Kittus, Jõgeva «Jõud»	1962 Elvas
6.35,5	Helvi Rünk, Tartu «Kalev»	1954 Nelijärvel
6.35,6	Niina Kuznetsova, Narva «Kalev»	1956 Nelijärvel
6.36,1	Õie Patune, Tartu «Spartak»	1956 Nelijärvel
6.36,1	Pilvi Näks, Rakvere «Kalev»	1954 Nelijärvel
6.37,9	Urve Varb, Tallinna «Kalev»	1961 Elvas

10.27,8	Valentina Kisseljova, Tall. «Dünamo»	1953	Kirovis
10.39,5	Hille Sarapuu, Tallinna «Spartak»	1954	Sverdlovskis
10.51,4	Silvi Laurits, Kiviõli «Kalev»	1954	Sverdlovskis
10.56,2	Iraida Kariste, Tartu «Dünamo»	1954	Nelijärvel
11.05,6	Ingeborg Ernstson, Tartu «Dünamo»	1951	Gorkis
11.13,4	Ljubov Renke, Tallinna «Spartak»	1954	Nelijärvel
11.15,2	Reet Mäevere, Tallinna «Spartak»	1954	Sverdlovskis
11.16,7	Milvi Kadarpik, Tartu «Spartak»	1954	Nelijärvel
11.16,7	Õie Patune, Tartu «Spartak»	1954	Tallinnas
11.18,7	Aime Põld, Tartu «Kalev»	1954	Nelijärvel
11.29,5	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev»	1951	Nelijärvel
11.32,3	Helvi Rünk, Tallinna «Kalev»	1954	Nelijärvel
12.01,5	Eve Grossthal, Tallinna «Dünamo»	1954	Nelijärvel
12.03,6	Niina Kuznetsova, Narva «Kalev»	1955	Nelijärvel
12.07,1	Veera Ojasaar, Tallinna «Spartak»	1955	Nelijärvel

OLÜMPIAVÕITJAD

mehed

1924. a. Chamonix's

500 m	1.	Charles Jewtraw, USA	44,0
	2.	Oscar Olsen, Norra	44,2
	3.	Clas Thunberg, Soome	44,8
		Roald Larsen, Norra	44,8
1500 m	1.	Clas Thunberg, Soome	2.20,8
	2.	Roald Larsen, Norra	2.22,0
	3.	Sigurd Moen, Norra	2.25,6
5000 m	1.	Clas Thunberg, Soome	8.39,0
	2.	Julius Skutnabb, Soome	8.48,4
	3.	Roald Larsen, Norra	8.50,2
10 000 m	1.	Julius Skutnabb, Soome	18.04,8
	2.	Clas Thunberg, Soome	18.07,8
	3.	Roald Larsen, Norra	18.12,2
Mitmevõistlus	1.	Clas Thunberg, Soome	5,5 p.
	2.	Roald Larsen, Norra	9,5 p.
	3.	Julius Skutnabb, Soome	11,0 p.

1928. a. St. Moritzis

500 m	1.	Clas Thunberg, Soome	43,4
		Bernt Evensen, Norra	43,4
	3.	John O'Neil Farrel, USA	43,6
		Jaakko Friman, Soome	43,6
		Roald Larsen, Norra	43,6
1500 m	1.	Clas Thunberg, Soome	2.21,0
	2.	Bernt Evensen, Norra	2.21,9
	3.	Ivar Ballangrud, Norra	2.22,6
5000 m	1.	Ivar Ballangrud, Norra	8.50,5
	2.	Julius Skutnabb, Soome	8.59,1
	3.	Bernt Evensen, Norra	9.01,1
10 000 m	Sula tõttu katkestati võistlus ning tulemused annulleeriti.		

1932. a. Lake Placidis

500 m	1. John Shea, USA	43,4
	2. Bernt Evensen, Norra	
	3. Alexander Hurd, Kanada	
1500 m	1. John Shea, USA	2.57,5
	2. Alexander Hurd, Kanada	
	3. William Logan, Kanada	
5000 m	1. Irving Joffee, USA	9.40,8
	2. Edward Murphy, USA	
	3. William Logan, Kanada	
10 000 m	1. Irving Joffee, USA	19.13,6
	2. Ivar Ballangrud, Norra	
	3. Frank Stack, Kanada	

1936. a. Garmisch-Partenkirchenis

500 m	1. Ivar Ballangrud, Norra	43,4
	2. Georg Krogh, Norra	43,5
	3. Leo Freisinger, USA	44,0
1500 m	1. Charles Mathiesen, Norra	2.19,2
	2. Ivar Ballangrud, Norra	2.20,2
	3. Birger Vasenius, Soome	2.20,9
5000 m	1. Ivar Ballangrud, Norra	8.19,6
	2. Birger Vasenius, Soome	8.23,3
	3. Antero Ojala, Soome	8.30,1
10 000 m	1. Ivar Ballangrud, Norra	17.24,3
	2. Birger Vasenius, Soome	17.28,2
	3. Max Stiepl, Austria	17.30,0

1948. a. St. Moritzis

500 m	1. Finn Helgesen, Norra	43,1
	2. Kenneth Bartholomew, USA	43,2
	Thomas Byberg, Norra	43,2
	Robert Fitzgerald, USA	43,2
1500 m	1. Sverre Farstad, Norra	2.17,6
	2. Åke Seyffarth, Rootsi	2.18,1
	3. Odd Lundberg, Norra	2.18,9
5000 m	1. Reidar Liaklev, Norra	8.29,4
	2. Odd Lundberg, Norra	8.32,7
	3. Göthe Hedlund, Rootsi	8.34,8
10 000 m	1. Åke Seyffarth, Rootsi	17.26,3
	2. Lauri Parkkinen, Soome	17.36,0
	3. Pentti Lammio, Soome	17.42,7

1952. a. Oslos

500 m	1. Kenneth Henry, USA	43,2
	2. Donald McDermott, USA	43,9
	3. Arne Johansen, Norra	44,0
	Gordon Audley, Kanada	44,0
1500 m	1. Hjalmar Andersen, Norra	2.20,4
	2. William van der Voort, Holland	2.20,6
	3. Roald Åås, Norra	2.21,6

5000 m	1.	Hjalmar Andersen, Norra	8.10,6
	2.	Kornelius Broekman, Holland	8.21,6
	3.	Sverre Haugli, Norra	8.22,4
10 000 m	1.	Hjalmar Andersen, Norra	16.45,8
	2.	Kornelius Broekman, Holland	17.10,6
	3.	Carl-Erik Asplund, Rootsi	17.16,6

1956. a. Cortina d'Ampezzos

500 m	1.	Jevgeni Grišin, NSV Liit	40,2
	2.	Rafael Gratš, NSV Liit	40,8
	3.	Alv Gjestvang, Norra	41,0
1500 m	1.	Jevgeni Grišin, NSV Liit	2.08,6
		Juri Mihhailov, NSV Liit	2.08,6
	3.	Toivo Salonen, Soome	2.09,4
5000 m	1.	Boriss Šilkov, NSV Liit	7.48,7
	2.	Sigvard Eriksson, Rootsi	7.56,7
	3.	Oleg Gontšarenko, NSV Liit	7.57,5
10 000 m	1.	Sigvard Eriksson, Rootsi	16.35,9
	2.	Knut Johannesen, Norra	16.36,9
	3.	Oleg Gontšarenko, NSV Liit	16.42,3

1960. a. Squaw Valleys

500 m	1.	Jevgeni Grišin, NSV Liit	40,2
	2.	William Disney, USA	40,3
	3.	Rafael Gratš, NSV Liit	40,4
1500 m	1.	Roald Åås, Norra	2.10,4
		Jevgeni Grišin, NSV Liit	2.10,4
	3.	Boriss Stenin, NSV Liit	2.11,5
5000 m	1.	Viktor Kossitškin, NSV Liit	7.51,3
	2.	Knut Johannesen, Norra	8.00,8
	3.	Jan Pesman, Holland	8.05,1
10 000 m	1.	Knut Johannesen, Norra	15.46,5
	2.	Viktor Kossitškin, NSV Liit	15.48,2
	3.	Kjell Bäckman, Rootsi	16.14,2

Naised

1960. a. Squaw Valleys

500 m	1.	Helga Haase, Saksa DV	45,9
	2.	Natalia Dontšenko, NSV Liit	46,0
	3.	Jeanne Ashworth, USA	46,1
1000 m	1.	Klara Gusseva, NSV Liit	1.34,1
	2.	Helga Haase, Saksa DV	1.34,3
	3.	Tamara Rõlova, NSV Liit	1.34,8
1500 m	1.	Lidia Skoblikova, NSV Liit	2.25,2
	2.	Elvira Seroczynska, Poola	2.25,7
	3.	Helena Pilejczyk, Poola	2.27,1
3000 m	1.	Lidia Skoblikova, NSV Liit	5.14,3
	2.	Valentina Stenina, NSV Liit	5.16,9
	3.	Evi Huttunen, Soome	5.21,0

MAAILMAMEISTRID

Mehed

1889	Amsterdamis	Aleksander Panšin, Venemaa
1890	Amsterdamis	Ferdinant Pander, Holland
1891	Amsterdamis	Joe F. Donoghue, USA
1892		Võistlusi ei peetud
1893	Amsterdamis	Jaap Eden, Holland — 228,836 500 m — 51,8; 1500 m — 2.48,2; 5000 m — 9.59,0; 10 000 m — 20.21,4
1894	Stokholmis	Tiitel jäi välja andmata
1895	Hamaris	Jaap Eden, Holland — 202,566 500 m — 48,2; 1500 m — 2.25,4; 5000 m — 8.41,0; 10 000 m — 17.56,0
1896	Peterburis	Jaap Eden, Holland —213,206 500 m — 50,2; 1500 m — 2.36,2; 5000 m — 9.03,2; 10 000 m — 18.52,4
1897	Montrealis	James K. Mc Culloch, Kanada — 218,460 500 m — 48,2; 1500 m — 2.40,8; 5000 m — 9.25,4; 10 000 m — 20.02,4
1898	Davoses	Peder Östlund, Norra 1500 m — 2.23,4; 5000 m — 8.52,2; 10 000 m — 18.40,0
1899	Berliinis	Peder Östlund, Norra — 229,220 500 m — 50,5; 1500 m — 2.45,0; 5000 m — 9.54,6; 10 000 m — 21.25,2
1900	Oslos	Edwin Engelsaas, Norra — 219,090 500 m — 48,4; 1500 m — 2.38,4; 5000 m — 9.34,2; 10 000 m — 20.09,4
1901	Stokholmis	Fredrik Vathen, Soome — 230,315 500 m — 54,0; 1500 m — 2.43,8; 5000 m — 10.15,2; 10 000 m — 20.03,9
1902	Helsingis	Tiitel jäi välja andmata
1903	Peterburis	Tiitel jäi välja andmata
1904	Oslos	Sigurd Mathiesen, Norra — 215,200 500 m — 46,2; 1500 m — 2.34,8; 5000 m — 9.26,4; 10 000 m — 19.15,2
1905	Groningenis	Coen de Koning, Holland — 218,826 500 m — 51,6; 1500 m — 2.41,0; 5000 m — 9.17,6; 10 000 m — 19.16,0
1906	Helsingis	Tiitel jäi välja andmata
1907	Trondheimis	Tiitel jäi välja andmata
1908	Davoses	Oscar Mathiesen, Norra — 208,963 500 m — 54,4; 1500 m — 2.20,8; 5000 m — 8.55,4; 10 000 m — 18.01,8
1909	Oslos	Oscar Mathiesen, Norra — 204,713 500 m — 45,6; 1500 m — 2.27,4; 5000 m — 8.53,8; 10 000 m — 18.52,0
1910	Helsingis	Nikolai Strunnikov, Venemaa — 211,313 500 m — 49,3; 1500 m — 2.33,0; 5000 m — 9.31,8; 10 000 m — 18.34,0

1911	Trondheimis	Nikolai Strunnikov, Venemaa — 204,750 500 m — 46,4; 1500 m — 2.26,0; 5000 m — 9.10,2; 10 000 m — 18.13,0
1912	Oslos	Oscar Mathiesen, Norra — 196,968 500 m — 44,2; 1500 m — 2.20,8; 5000 m — 8.45,2; 10 000 m — 17.46,3
1913	Helsingis	Oscar Mathiesen, Norra — 201,988 500 m — 46,0; 1500 m — 2.24,4; 5000 m — 8.56,1; 10 000 m — 18.04,9
1914	Oslos	Oscar Mathiesen, Norra — 206,720 500 m — 45,3; 1500 m — 2.26,1; 5000 m — 9.20,6; 10 000 m — 18.53,2
1915—1921		Maailmameistrivõistlusi ei peetud
1922	Oslos	Harald Ström, Norra — 197,158 500 m — 45,2; 1500 m — 2.25,3; 5000 m — 8.26,5; 10 000 m — 17.37,5
1923	Stokholmis	Clas Thunberg, Soome — 204,001 500 m — 45,2; 1500 m — 2.26,3; 5000 m — 9.10,3; 10 000 m — 18.21,3
1924	Helsingis	Roald Larsen, Norra — 203,606 500 m — 46,0; 1500 m — 2.27,8; 5000 m — 8.54,4; 10 000 m — 18.18,0
1925	Oslos	Clas Thunberg, Soome — 203,846 500 m — 44,7; 1500 m — 2.23,0; 5000 m — 9.43,3; 10 000 m — 18.03,0
1926	Trondheimis	Ivar Ballangrud, Norra — 201,553 500 m — 46,4; 1500 m — 2.25,4; 5000 m — 8.42,7; 10 000 m — 18.09,0
1927	Tamperes	Bernt Evensen, Norra — 202,806 500 m — 46,4; 1500 m — 2.26,3; 5000 m — 8.53,5; 10 000 m — 18.05,8
1928	Davoses	Clas Thunberg, Soome — 193,866 500 m — 43,6; 1500 m — 2.18,8; 5000 m — 8.32,6; 10 000 m — 17.34,8
1929	Oslos	Clas Thunberg, Soome — 199,765 500 m — 43,1; 1500 m — 2.21,9; 5000 m — 9.03,2; 10 000 m — 18.20,9
1930	Oslos	Michael Staksrud, Norra — 197,660 500 m — 45,1; 1500 m — 2.23,4; 5000 m — 8.28,7; 10 000 m — 17.57,8
1931	Helsingis	Clas Thunberg, Soome — 203,678 500 m — 44,1; 1500 m — 2.24,4; 5000 m — 9.06,3; 10 000 m — 18.56,3
1932	Lace Placidis	Ivar Ballangrud, Norra — 199,226 500 m — 45,3; 1500 m — 2.24,8; 5000 m — 8.37,6; 10 000 m — 17.58,0
1933	Trondheimis	Hans Engnestangen, Norra — 198,865 500 m — 43,5; 1500 m — 2.24,5; 5000 m — 8.48,6; 10 000 m — 18.06,9
1934	Helsingis	Bernt Evensen, Norra — 220,418 500 m — 50,1; 1500 m — 2.30,1; 5000 m — 10.13,4; 10 000 m — 19.38,3
1935	Oslos	Michael Staksrud, Norra — 196,425 500 m — 43,9; 1500 m — 2.24,3; 5000 m — 8.30,0; 10 000 m — 17.48,5

1936	Davoses	Ivar Ballangrud, Norra — 194,905 500 m — 44,0; 1500 m — 2.17,4; 5000 m — 8.32,5; 10 000 m — 17.57,1
1937	Oslos	Michael Staksrud, Norra — 194,701 500 m — 44,3; 1500 m — 2.19,7; 5000 m — 8.31,3; 10 000 m — 17.34,1
1938	Davoses	Ivar Ballangrud, Norra — 190,070 500 m — 43,8; 1500 m — 2.15,9; 5000 m — 8.20,2; 10 000 m — 17.14,4
1939	Helsingis	Birger Vasenius, Soome — 212,158 500 m — 45,4; 1500 m — 2.30,0; 5000 m — 9.41,3; 10 000 m — 19.27,9
1940—1946		Maailmameistrivõistlusi ei peetud
1947	Oslos	Lauri Parkkinen, Soome — 196,871 500 m — 45,2; 1500 m — 2.22,1; 5000 m — 8.33,7; 10 000 m — 17.38,7
1948	Helsingis	Odd Lundberg, Norra — 198,610 500 m — 45,5; 1500 m — 2.23,4; 5000 m — 8.37,7; 10 000 m — 17.51,8
1949	Oslos	Kornel Pajor, Ungari — 211,040 500 m — 48,5; 1500 m — 2.34,5; 5000 m — 9.09,4; 10 000 m — 18.42,0
1950	Eskilstunas	Hjalmar Andersen, Norra — 210,580 500 m — 49,1; 1500 m — 2.38,7; 5000 m — 9.15,4; 10 000 m — 17.40,8
1951	Davoses	Hjalmar Andersen, Norra — 199,946 500 m — 44,1; 1500 m — 2.19,4; 5000 m — 8.27,9; 10 000 m — 19.31,8
1952	Hamaris	Hjalmar Andersen, Norra — 193,722 500 m — 45,2; 1500 m — 2.23,0; 5000 m — 8.16,9; 10 000 m — 17.03,5
1953	Helsingis	Oleg Gontšarenko, NSV Liit — 193,143 500 m — 44,1; 1500 m — 2.19,0; 5000 m — 8.26,0; 10 000 m — 17.22,2
1954	Sapporos	Boriss Šilkov, NSV Liit — 197,463 500 m — 45,5; 1500 m — 2.22,3; 5000 m — 8.24,6; 10 000 m — 18.01,4
1955	Moskvas	Sigvard Eriksson, Rootsi — 194,996 500 m — 45,1; 1500 m — 2.20,9; 5000 m — 8.35,4; 10 000 m — 17.09,8
1956	Oslos	Oleg Gontšarenko, NSV Liit — 188,255 500 m — 44,5; 1500 m — 2.13,8; 5000 m — 8.07,7; 10 000 m — 16.47,7
1957	Östersundis	Knut Johannesen, Norra — 188,952 500 m — 44,8; 1500 m — 2.16,7; 5000 m — 8.08,9; 10 000 m — 16.33,9
1958	Helsingis	Oleg Gontšarenko, NSV Liit — 193,905 500 m — 45,0; 1500 m — 2,17,7; 5000 m — 8.32,4; 10 000 m — 17.15,3
1959	Oslos	Juhani Järvinen, Soome — 190,155 500 m — 43,4; 1500 m — 2.16,2; 5000 m — 8.13,6; 10 000 m — 17.19,9

1960	Davoses	Boriss Stenin, NSV Liit — 186,487 500 m — 41,7; 1500 m — 2.10,7; 5000 m — 8.17,4; 10 000 m — 17.09,6
1961	Göteborgis	Henk van der Grift, Holland — 189,213 500 m — 42,2; 1500 m — 2.17,8; 5000 m — 8.24,0; 10 000 m — 16.53,6
1962	Moskvas	Viktor Kossitškin, NSV Liit — 188,340 500 m — 43,6; 1500 m — 2.18,0; 5000 m — 8.04,9; 10 000 m — 16.45,0
1963	Karuizawas	Jonni Nilsson, Rootsi — 178,447 500 m — 43,0; 1500 m — 2.10,1; 5000 m — 7.34,3; 10 000 m — 15.33,0

Naised

1929		Helen Filkey, USA
1933	Oslos	Liselotte Landbeck, Austria 500 m — 58,7
1934	Oslos	Ulla Blikken, Norra
1935	Oslos	Laila Schou-Nilsen, Norra
1936	Stokholmis	Kitty Klein, USA — 234,700 500 m — 53,3; 1000 m — 1.55,2; 3000 m — 6.12,0; 5000 m — 10.18,0
1937	Davoses	Laila Schou-Nilsen, Norra — 207,363 500 m — 46,4; 1000 m — 1.38,8; 3000 m — 5.29,6; 5000 m — 9.28,3
1938	Oslos	Laila Schou-Nilsen, Norra — 224,160 500 m — 50,7; 1000 m — 1.40,3; 3000 m — 6.06,4; 5000 m — 9.46,2
1939	Tamperes	Verne Lesche, Soome
1940—1946		Võistlusi ei peetud
1947	Drammenis	Verne Lesche, Soome — 226,410 500 m — 52,6; 1000 m — 1.53,9; 3000 m — 5.43,8; 5000 m — 9.57,1
1948	Turus	Maria Issakova, NSV Liit — 216,397 500 m — 50,2; 1000 m — 1.42,8; 3000 m — 5.34,9; 5000 m — 9.49,8
1949	Kongsbergis	Maria Issakova, NSV Liit — 214,430 500 m — 48,2; 1000 m — 1.41,9; 3000 m — 5.29,7; 5000 m — 10.03,3
1950	Moskvas	Maria Issakova, NSV Liit — 230,990 500 m — 49,9; 1000 m — 1.53,8; 3000 m — 5.39,6; 5000 m — 11.15,9
1951	Eskilstunas	Evi Huttunen, Soome — 217,147 500 m — 50,8; 1000 m — 1.42,5; 3000 m — 5.39,1; 5000 m — 9.45,8
1952	Kokkalas	Lidia Selihhova, NSV Liit — 217,813 500 m — 50,5; 1000 m — 1.43,6; 3000 m — 5.45,2; 5000 m — 9.42,8
1953	Lillehammeris	Halida Štšegolejeva NSV Liit — 207,640 500 m — 49,2; 1000 m — 1.38,6; 3000 m — 5.25,8; 5000 m — 9.08,4

1954	Östersundis	Lidia Selihhova, NSV Liit — 209,883 500 m — 47,8; 1000 m — 1.41,0; 3000 m — 5.29,3; 5000 m — 9.27,2;
1955	Kuopios	Rimma Žukova, NSV Liit — 212,857 500 m — 49,5; 1000 m — 1.42,4; 3000 m — 5.33,1; 5000 m — 9.26,4
1956	Kvarnsvedenis	Sofia Kondakova, NSV Liit — 207,484 500 m — 47,9; 1000 m — 1.40,2; 1500 m — 2.38,0; 3000 m — 5.40,9
1957	Imatras	Inga Artamonova, NSV Liit — 207,500 500 m — 49,0; 1000 m — 1.39,9; 1500 m — 2.37,6; 3000 m — 5.37,3
1958	Kristinehamnis	Inga Artamonova, NSV Liit — 208,483 500 m — 49,4; 1000 m — 1.44,3; 1500 m — 2.34,3; 3000 m — 5.33,0
1959	Sverdlovskis	Tamara Rõlova, NSV Liit — 204,916 500 m — 47,5; 1000 m — 1.41,0; 1500 m — 2.32,5; 3000 m — 5.36,5
1960	Östersundis	Valentina Stenina, NSV Liit — 208,833 500 m — 50,1; 1000 m — 1.41,8; 1500 m — 2.37,6; 3000 m — 5.31,8
1961	Tönsbergis	Valentina Stenina, NSV Liit — 202,533 500 m — 48,1; 1000 m — 1.37,8; 1500 m — 2.33,3; 3000 m — 5.26,6
1962	Imatral	Inga Voronina, NSV Liit — 204,683 500 m — 48,6; 1000 m — 1.41,6; 1500 m — 2.32,2; 3000 m — 5.27,3
1963	Karuizawas	Lidia Skoblikova, NSV Liit — 190,817 500 m — 45,4; 1000 m — 1.31,8; 1500 m — 2.23,3; 3000 m — 5.10,5

EUROOPA MEISTRID

Mehed

1891	Hamburgis	Tiitel jäi välja andmata
1892	Viinis	Franz Schilling, Austria
1893	Berliinis	Fredrik Eriksson, Rootsi
1894	Hamaris	Tiitel jäi välja andmata
1895	Budapestis	Alfred Naess, Norra
1896	Hamburgis	Julius Seyler, Saksa
1897	Amsterdamis	Julius Seyler, Saksa
1898	Helsingis	Gustaf Estlander, Soome
1899	Davoses	Peder Östlund, Norra
1900	Czorba-Seel	Peder Östlund, Norra
1901	Trondheimis	Roald Gundersen, Norra
1902	Davoses	Johan Schwartz, Norra
1903	Oslos	Tiitel jäi välja andmata
1904	Davoses	Roald Gundersen, Norra
1905	Stokholmis	John Vicander, Soome
1906	Davoses	Roald Gundersen, Norra
1907	Davoses	Moje Öholm, Rootsi
1908	Klagenfurtis	Moje Öholm, Rootsi

1909	Budapestis	Oscar Mathiesen, Norra
1910	Viiburis	Nikolai Strunnikov, Venemaa
1911	Hamaris	Nikolai Strunnikov, Venemaa
1912	Stokholmis	Oscar Mathiesen, Norra
1913	Peterburis	Vassili Ippolitov, Venemaa
1914	Berliinis	Oscar Mathiesen, Norra
1915—1921		Võistlusi ei peetud
1922	Helsingis	Clas Thunberg, Soome
1923	Hamaris	Harald Ström, Norra
1924	Oslos	Roald Larsen, Norra
1925	St. Moritzis	Otto Polacsek, Austria
1926	Chamonix's	Julius Skutnabb, Soome
1927	Stokholmis	Bernt Evensen, Norra
1928	Oslos	Clas Thunberg, Soome
1929	Davoses	Ivar Ballangrud, Norra
1930	Trondheimis	Ivar Ballangrud, Norra
1931	Stokholmis	Clas Thunberg, Soome
1932	Davoses	Clas Thunberg, Soome
1933	Viiburis	Ivar Ballangrud, Norra
1934	Hamaris	Michael Staksrud, Norra
1935	Helsingis	Karli Wazulek, Austria
1936	Oslos	Ivar Ballangrud, Norra
1937	Davoses	Michael Staksrud, Norra
1938	Oslos	Charles Mathiesen, Norra
1939	Riias	Alfons Berzin, Läti
1940—1946		Võistlusi ei peetud
1947	Stokholmis	Åke Seyffarth, Rootsi
1948	Hamaris	Reidar Liaklev, Norra
1949	Davoses	Sverre Farstad, Norra
1950	Helsingis	Hjalmar Andersen, Norra
1951	Oslos	Hjalmar Andersen, Norra
1952	Östersundis	Hjalmar Andersen, Norra
1953	Hamaris	Kornelius Broekman, Holland
1954	Davoses	Boriss Šilkov, NSV Liit
1955	Falunis	Sigvard Eriksson, Rootsi
1956	Helsingis	Jevgeni Grišin, NSV Liit
1957	Oslos	Oleg Gontšarenko, NSV Liit
1958	Eskilstunas	Oleg Gontšarenko, NSV Liit
1959	Göteborgis	Knut Johannesen, Norra
1960	Oslos	Knut Johannesen, Norra
1961	Helsingis	Viktor Kossitškin, NSV Liit
1962	Oslos	Robert Merkulov, NSV Liit
1963	Göteborgis	Nils Ååness, Norra

VENEMAA JA NSV LIIDU TŠEMPIONID

Mehed

1889	Moskvas	Aleksander Panšin, Peterburg distants 3 versta, aeg — 8.40,0
1890		Esivõistlusi ei peetud
1891	Moskvas	Sergei Puressev, Moskva distants 3 versta, aeg — 6.22,5
1892	Moskvas	Aleksander Beloussov, Moskva distants 3 versta, aeg — 6.29,8

1893	Moskvas	Sergei Puressev, Moskva distants 3 versta, aeg — 6.32,3 (,25)
1894	Moskvas	Sergei Puressev, Moskva 3000 m — 6.28,0 (kavas üks distants)
1895	Moskvas	Sergei Puressev, Moskva 1500 m — 2.51,8; 5000 m — 10.01,5 (kavas 2 distantsi)
1896	Moskvas	Võitja ei selgunud
1897	Moskvas	Võitja ei selgunud
1898	Moskvas	Nikolai Krjukov, Peterburg 1500 m — 2.57,0; 5000 m — 10.10,0
1899	Moskvas	Võitja ei selgunud
1900	Moskvas	Võitja ei selgunud
1901	Moskvas	Sergei Grigorjev, Moskva 1500 m — 2.54,6; 5000 m — 10.25,0
1902	Moskvas	Võitja ei selgunud
1903	Moskvas	Võitja ei selgunud
1904	Moskvas	Nikolai Sedov, Moskva 1500 m — 2.50,2; 5000 m — 9.55,0
1905	Moskvas	Nikolai Sedov, Moskva 1500 m — 2.41,0; 5000 m — 9.23,6
1906	Moskvas	Nikolai Sedov, Moskva 1500 m — 2.39,8; 5000 m — 9.25,0
1907	Moskvas	Nikolai Sedov, Moskva 1500 m — 2.37,6; 5000 m — 9.29,8
1908	Moskvas	Nikolai Strunnikov, Moskva 500 m — 51,0; 1500 m — 2.44,2; 5000 m — 9.36,0
1909	Moskvas	Nikolai Strunnikov, Moskva 500 m — 50,0; 1500 m — 2.40,2; 5000 m — 9.26,8
1910	Moskvas	Nikolai Strunnikov, Moskva 500 m — 47,2; 1500 m — 2.33,6; 5000 m — 9.17,4
1911	Moskvas	Vassili Ippolitov, Moskva 500 m — 51,2; 1500 m — 2.50,2; 5000 m — 10.05,4
1912	Moskvas	Platon Ippolitov, Moskva 500 m — 52,0; 1500 m — 2.37,8; 5000 m — 9.15,4
1913	Moskvas	Nikita Naidjonov, Moskva 500 m — 48,2; 1500 m — 2.31,2; 5000 m — 8.56,8
1914	Moskvas	Platon Ippolitov, Moskva 500 m — 49,4; 1500 m — 2.33,0; 5000 m — 9.08,4
1915	Petrogradis	Jakov Melnikov, Moskva 500 m — 46,8; 1500 m — 2.27,2; 5000 m — 9.11,4; 10 000 m — 19.01,0
1916	Moskvas	Platon Ippolitov, Moskva 500 m — 47,2; 1500 m — 2,39,2; 5000 m — 9.07,5; 10 000 m — 19.34,0

1917	Moskvas	Jakov Melnikov, Moskva — 202,963 500 m — 46,6; 1500 m — 2.26,5; 5000 m — 8.58,6; 10 000 m — 17.53,4
1918	Moskvas	Jakov Melnikov, Moskva — 210,340 500 m — 48,4; 1500 m — 2.30,9; 5000 m — 9.12,0; 10 000 m — 18.38,8
1919	Moskvas	Jakov Melnikov, Moskva — 201,455 500 m — 46,9; 1500 m — 2.25,8; 5000 m — 8.45,2; 10 000 m — 17.48,7
1920		Võistlusi ei peetud
1921	Moskvas	Nikita Naidjonov, Moskva — 208,966 500 m — 48,4; 1500 m — 2.32,0; 5000 m — 9.07,8; 10 000 m — 18.24,0
1922	Moskvas	Jakov Melnikov, Moskva — 205,163 500 m — 46,0; 1500 m — 2.30,4; 5000 m — 8.59,8; 10 000 m — 18.21,0
1923	Moskvas	Vassili Ippolitov, Moskva — 210,873 500 m — 47,4; 1500 m — 2.36,4; 5000 m — 9.07,6; 10 000 m — 18.51,6
1924	Moskvas	Jakov Melnikov, Moskva — 203,821 500 m — 45,5; 1500 m — 2.28,4; 5000 m — 9.03,2; 10 000 m — 18.10,7
1925		Võistlusi ei peetud
1926	Moskvas	Viktor Jakobson, Leningrad — 212,116 500 m — 47,6; 1500 m — 2.30,8; 5000 m — 9.21,5; 10 000 m — 19.22,0
1927	Leningradis	Jakov Melnikov, Moskva — 208,366 500 m — 47,3; 1500 m — 2.30,8; 5000 m — 9.11,4; 10 000 m — 18.33,2
1928	Leningradis	Jakov Melnikov, Moskva — 205,035 500 m — 46,0; 1500 m — 2.29,7; 5000 m — 8.57,2; 10 000 m — 18.28,3
1929		Võistlusi ei peetud
1930		Võistlusi ei peetud
1931		Võistlusi ei peetud
1932	Moskvas	Grigori Kušin, Moskva — 209,730 500 m — 48,0; 1500 m — 2.34,0; 5000 m — 9.09,0; 10 000 m — 18.30,0
1933	Moskvas	Jakov Melnikov, Moskva — 205,370 500 m — 46,1; 1500 m — 2.30,1; 5000 m — 9.01,0; 10 000 m — 18.22,8
1934	Moskvas	Jakov Melnikov, Moskva — 210,818 500 m — 48,9; 1500 m — 2.28,6; 5000 m — 9.26,4; 10 000 m — 18.25,9
1935	Moskvas	Jakov Melnikov, Moskva — 206,090 500 m — 45,4; 1500 m — 2.30,7; 5000 m — 9.07,2; 10 000 m — 18.34,9
1936	Moskvas	Ivan Anikanov, Moskva — 206,950 500 m — 46,1; 1500 m — 2.27,0; 5000 m — 9.06,4; 10 000 m — 19.04,2
1937	Moskvas	Ivan Anikanov, Moskva — 198,550 500 m — 43,2; 1500 m — 2.22,2; 5000 m — 8.36,8; 10 000 m — 18.45,4

1938	Moskvas	Jevgeni Letšford, Gorki — 221,721 500 m — 48,5; 1500 m — 2.42,8; 5000 m — 9.00,4; 10 000 m — 21.38,2
1939	Kirovis	Jevgeni Letšford, Gorki — 198,673 500 m — 44,0; 1500 m — 2.24,1; 5000 m — 8.40,2; 10 000 m — 18.12,4
1940	Moskvas	Ivan Andrejev, Leningrad — 211,343 500 m — 47,4; 1500 m — 2.34,2; 5000 m — 9.19,4; 10 000 m — 18.51,4
1941	Moskvas	Ivan Anikanov, Moskva — 198,713 500 m — 44,2; 1500 m — 2.22,9; 5000 m — 8.46,0; 10 000 m — 18.05,6
1942		Võistlusi ei peetud
1943	Moskvas	Ivan Anikanov, Moskva — 204,629 500 m — 46,3; 1500 m — 2.28,4; 3000 m — 5.23,3; 5000 m — 9.09,8
1944	Moskvas	Nikolai Petrov, Leningrad — 204,875 500 m — 48,1; 1500 m — 2.27,0; 5000 m — 8.54,9; 10 000 m — 18.05,7
1945	Gorkis	Vladimir Prošin, Moskva — 203,723 500 m — 45,9; 1500 m — 2.25,0; 5000 m — 8.52,4; 10 000 m — 18.45,0
1946	Moskvas	Nikolai Petrov, Leningrad — 203,560 500 m — 48,0; 1500 m — 2.23,1; 5000 m — 8.50,8; 10 000 m — 18.15,6
1947	Gorkis	Ivan Anikanov, Moskva — 203,675 500 m — 45,5; 1500 m — 2.24,9; 5000 m — 9.09,5; 10 000 m — 18.18,5
1948	Kirovis	Gennadi Piskunov, Gorki — 203,480 500 m — 47,3; 1500 m — 2.27,3; 5000 m — 8.52,3; 10 000 m — 17.57,0
1949	Moskvas	Vladimir Prošin, Moskva — 200,570 500 m — 46,4; 1500 m — 2.24,6; 5000 m — 8.47,2; 10 000 m — 17.45,0
1950	Moskvas	Juri Golovtšenko, Omsk — 197,566 500 m — 44,6; 1500 m — 2.23,3; 5000 m — 8.37,4; 10 000 m — 17.49,2
1951	Sverdlovskis	Anatoli Pavlov, Leningrad — 194,956 500 m — 44,1; 1500 m — 2.20,6; 5000 m — 8.26,2; 10 000 m — 17.47,4
1952	Alma-Atas	Vladimir Sahharov, Gorki — 191,030 500 m — 43,2; 1500 m — 2.15,0; 5000 m — 8.22,6; 10 000 m — 17.31,4
1953	Alma-Atas	Boriss Šilkov, Leningrad — 190,068 500 m — 42,8; 1500 m — 2.15,4; 5000 m — 8.12,9; 10 000 m — 17.36,9
1954	Sverdlovskis	Boriss Šilkov, Leningrad — 190,910 500 m — 44,2; 1500 m — 2.18,6; 5000 m — 8.10,0; 10 000 m — 17.10,2
1955	Alma-Atas	Boriss Šilkov, Leningrad — 185,326 500 m — 42,8; 1500 m — 2.10,4; 5000 m — 8.05,5; 10 000 m — 16.50,2
1956	Sverdlovskis	Oleg Gontšarenko, Moskva — 190,468 500 m — 43,9; 1500 m — 2.18,1; 5000 m — 8.14,4; 10 000 m — 17.01,9

1957	Sverdlovskis	Dmitri Sakunenko, Vladimir — 192,076 500 m — 43,2; 1500 m — 2.18,8; 5000 m — 8.17,6; 10 000 m — 17.37,0
1958	Moskvas	Oleg Gontšarenko, Moskva — 192,825 500 m — 43,5; 1500 m — 2.21,4; 5000 m — 8.31,4; 10 000 m — 17.25,7
1959	Vologdas	Robert Merkulov, Moskva — 202,991 500 m — 45,6; 1500 m — 2.26,3; 5000 m — 8.40,8; 10 000 m — 18.50,9
1960	Alma-Atas	Boriss Stenin, Sverdlovsk — 186,246 500 m — 41,7; 1500 m — 2.13,1; 5000 m — 8.13,0; 10 000 m — 16.57,6
1961	Gorkis	Viktor Kossitškin, Moskva — 188,325 500 m — 44,3; 1500 m — 2.15,9; 5000 m — 8.00,2; 10 000 m — 16.54,1
1962	Gorkis	Boriss Stenin, Sverdlovsk — 194,541 500 m — 42,5; 1500 m — 2.20,0; 5000 m — 8.27,3; 10 000 m — 18.12,9
1963	Alma-Atas	Boriss Stenin, Sverdlovsk 185,380 500 m — 41,5; 1500 m — 2.14,4; 5000 m — 7.53,0; 10 000 m — 17.15,6

Naised

1926	Moskvas	Niina Rajenko, Moskva 500 m — 62,0
1928	Leningradis	Ludmilla Aleksejeva, Moskva 500 m — 58,8; 1000 m — 1.57,6
1929		Võistlusi ei peetud
1930		Võistlusi ei peetud
1931		Võistlusi ei peetud
1932	Moskvas	Alla Sergejeva, Leningrad 500 m — 54,4
1933	Moskvas	Zoja Mironova, Moskva 500 m — 55,6; 1500 m — 3.01,5
1934	Moskvas	Zoja Mironova, Moskva — 174,733 500 m — 55,9; 1000 m — 1.52,2; 1500 m — 3.08,2
1935	Moskvas	Valentina Kuznetsova, Gorki — 228,880 500 m — 52,6; 1000 m — 1.51,8; 1500 m — 2.59,5; 3000 m — 6.00,3
1936	Moskvas	Serafima Paromova, Gorki — 226,349 500 m — 52,9; 1000 m — 1.51,6; 1500 m — 2.51.2; 3000 m — 6.03,6
1937	Moskvas	Marianna Valovova, Gorki — 222,627 500 m — 48,4; 1000 m — 1.45,0; 3000 m — 5.57,4; 5000 m — 10.21,6
1938	Moskvas	Olga Akifjeva, Gorki — 223,823 500 m — 50,1; 1000 m — 1.46,4; 3000 m — 5.57,8; 5000 m — 10.08,9
1939	Kirovis	Tatjana Karelina, Sverdlovsk — 219,413 500 m — 49,6; 1000 m — 1.45,1; 3000 m — 5.47,6; 5000 m — 9.53,3

1940	Moskvas	Valentina Kuznetsova, Gorki — 234,476 500 m — 49,8; 1000 m — 1.54,6; 3000 m — 5.58,3; 5000 m — 11.16,5
1941	Moskvas	Tatjana Karelina, Sverdlovsk — 218,760 500 m — 51,7; 1000 m — 1.45,5; 3000 m — 5.36,0; 5000 m — 9.43,1
1942		Esivõistlusi ei peetud
1943	Moskvas	Valentina Kuznetsova, Gorki — 226,916 500 m — 52,9; 1000 m — 1.50,7; 1500 m — 2.55,3; 3000 m — 6.01,4
1944	Moskvas	Zoja Holštševnikova, Moskva — 222,970 500 m — 50,9; 1000 m — 1.46,0; 3000 m — 6.00,0; 5000 m — 9.50,7
1945	Gorkis	Maria Issakova, Moskva — 220,580 500 m — 50,9; 1000 m — 1.44,2; 3000 m — 5.45,4; 5000 m — 10.00,2
1946	Moskvas	Maria Issakova, Moskva — 223,470 500 m — 51,7; 1000 m — 1.44,5; 3000 m — 5.55,2; 5000 m — 10.03,2
1947	Gorkis	Maria Issakova, Moskva — 214,573 500 m — 49,2; 1000 m — 1.42,4; 3000 m — 5.32,0; 5000 m — 9.48,4
1948	Kirovis	Maria Issakova, Moskva — 219,023 500 m — 50,2; 1000 m — 1.43,5; 3000 m — 5.39,8; 5000 m — 10.05,4
1949	Moskvas	Maria Issakova, Moskva — 213,900 500 m — 48,6; 1000 m — 1.44,4; 3000 m — 5.35,4; 5000 m — 9.32,0
1950	Moskvas	Zinaida Krotova, Leningrad — 218,270 500 m — 50,7; 1000 m — 1.41,3; 3000 m — 5.48,0; 5000 m — 9.49,2
1951	Sverdlovskis	Maria Issakova, Moskva — 211,470 500 m — 49,2; 1000 m — 1.39,4; 3000 m — 5.30,3; 5000 m — 9.35,2
1952	Alma-Atas	Rimma Žukova, Sverdlovsk — 208,750 500 m — 48,6; 1000 m — 1.36,6; 3000 m — 5.26,4; 5000 m — 9.34,5
1953	Alma-Atas	Rimma Žukova, Sverdlovsk — 204,010 500 m — 48,6; 1000 m — 1.37,9; 3000 m — 5.13,8; 5000 m — 9.01,6
1954	Sverdlovskis	Rimma Žukova, Sverdlovsk — 212,446 500 m — 48,0; 1000 m — 1.43,5; 3000 m — 5.28,0; 5000 m — 9.40,3
1955	Alma-Atas	Tamara Rõlova, Vologda — 203,920 500 m — 47,1; 1000 m — 1.36,4; 3000 m — 5.22,2; 5000 m — 9.09,2
1956	Sverdlovskis	Inga Artamonova, Moskva — 206,016 500 m — 50,7; 1000 m — 1.39,4; 1500 m — 2.35,1; 3000 m — 5.23,5
1957	Sverdlovskis	Tamara Rõlova, Leningrad — 206,183 500 m — 48,4; 1000 m — 1.39,4; 1500 m — 2.36,4; 3000 m — 5.36,0
1958	Leningradis	Inga Artamonova, Moskva — 211,416 500 m — 50,2; 1000 m — 1.41,1; 1500 m — 2.36,4; 3000 m — 5.51,2

1959	Tšeljabinskis	Tamara Rõlova, Leningrad — 205,850 500 m — 47,4; 1000 m — 1.40,4; 1500 m — 2.33,3; 3000 m — 5.42,9
1960	Alma-Atas	Tamara Rõlova, Leningrad — 196,416 500 m — 46,0; 1000 m — 1.35,1; 1500 m — 2.30,3; 3000 m — 5.16,6
1961	Kuibõševis	Valentina Stenina, Sverdlovsk — 205,316 500 m — 48,6; 1000 m — 1.41,6; 1500 m — 2.31,2; 3000 m — 5.33,1
1962	Alma-Atas	Inga Voronina, Moskva — 189,033 500 m — 44,9; 1000 m — 1.33,6; 1500 m — 2.19,0; 3000 m — 5.06,0
1963	Moskvas	Inga Voronina, Moskva — 205,033 500 m — 49,0; 1000 m — 1.45,2; 1500 m — 2.30,7; 3000 m — 5.18,6

EESTI MEISTRID

Mehed

1910	Tallinnas	Artur Kukk, «Valvaja» 500 m — 60,0; 5000 m — 10.34,0
1911	Tallinnas	Johannes Villemson, «Kalev» 500 m — 68,2; 5000 m — 12.18,2; 10 000 m — 23.46,6
1912	Tallinnas	Johannes Villemson, «Kalev»
1913	Tallinnas	Johannes Villemson, «Kalev» 500 m — 54,8; 1500 m — 2.46,5; 5000 m — 10.26,0; 10 000 m — 19.56,0
1914	Tallinnas	Edgar Susi, «Kalev» 500 m — 53,0; 10 000 m — 21.15,8
1915	Tallinnas	Johannes Villemson, «Kalev» 500 m — 54,2; 1500 m — 2.48,8; 5000 m — 9.58,0
1916	Tallinnas	Artur Kukk, «Olümpia» 500 m — 54,4; 1500 m — 2.49,9; 5000 m — 10.14,9; 10 000 m — 20.46,0
1917	Tallinnas	Christfried Burmeister, «Kalev»
1918	Tallinnas	Heinrich Paal, «Olümpia»
1919		Võistlusi ei peetud
1920	Tallinnas	Christfried Burmeister, «Sport» — 227,940 500 m — 51,6; 1500 m — 2.42,0; 5000 m — 10.12,4; 10 000 m — 20.34,0
1921	Tallinnas	Christfried Burmeister, «Sport» — 222,136 500 m — 50,7; 1500 m — 2.36,8; 5000 m — 9.55,3; 10 000 m — 19.52,8
1922	Tartus	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev» — 233,75 500 m — 54,9; 1500 m — 2.48,7; 5000 m — 10.00,4; 10 000 m — 20.51,6

1923	Tallinnas	Christfried Burmeister, «Sport» — 233,710 500 m — 47,3; 1500 m — 2.40,5; 5000 m — 9.56,8; 10 000 m — 21.04,6
1924	Tallinnas	Aleksander Mitt, ASK — 224,695 500 m — 50,2; 1500 m — 2.46,8; 5000 m — 9.32,3; 10 000 m — 20.33,3
1925		Võistlusi ei peetud
1926	Tallinnas	Christfried Burmeister, «Sport» — 221,730 500 m — 49,4; 1500 m — 2.42,0; 5000 m — 10.00,3; 10 000 m — 19.46,0
1927	Tallinnas	Christfried Burmeister, «Sport» — 216,951 500 m — 47,1; 1500 m — 2.38,0; 5000 m — 9.32,8; 10 000 m — 19.58,1
1928	Tallinnas	Christfried Burmeister, «Sport» — 221,203 500 m — 45,9; 1500 m — 2.41,2; 5000 m — 9.57,0; 10 000 m — 20.37,4
1929	Tallinnas	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev» — 162,053 500 m — 48,2; 1500 m — 2.43,6; 5000 m — 9.53,2
1930	Tartus	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev» — 230,075 500 m — 47,9; 1500 m — 2.49,5; 5000 m — 9.49,5; 10 000 m — 22.14,5
1931	Tartus	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev» — 228,530 500 m — 50,4; 1500 m — 2.44,0; 5000 m — 9.56,2; 10 000 m — 20.27,1
1932	Tartus	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev» — 226,300 500 m — 51,0; 1500 m — 2.42,0; 5000 m — 10.21,0; 10 000 m — 19.43,6
1933	Tartus	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev» — 222,253 500 m — 48,8; 1500 m — 2.42,4; 5000 m — 9.34,8; 10 000 m — 20.36,8
1934	Tartus	Aleksander Mitt, ASK — 203,661 500 m — 46,6; 1500 m — 2.27,2; 5000 m — 8.54,4; 10 000 m — 18.15,4
1935	Tartus	Aleksander Mitt, Tartu «Kalev» — 237,62 500 m — 47,5; 1500 m — 2.47,2; 5000 m — 9.57,8; 10 000 m — 24.52,2
1936		Võistlusi ei peetud
1937	Tartus	Aleksander Mitt, ASK — 218,250 500 m — 47,2; 1500 m — 2.36,1; 5000 m — 9.37,2; 10 000 m — 20.20,5
1938	Tartus	Leopold Reivart, Tartu «Kalev» — 221,350 500 m — 48,9; 1500 m — 2.37,3; 3000 m — 5.45,8; 5000 m — 10.23,9
1939	Tartus	Leopold Reivart, Tartu «Kalev» — 219,600 500 m — 49,0; 1500 m — 2.42,5; 3000 m — 5.41,4; 5000 m — 9.55,3
1940	Tallinnas	Harald Peterson, Tallinna «Kalev» 500 m — kukkus; 1500 m — 2.51,0; 3000 m — 7.07,2; 5000 m — 10.20,0
1941	Tallinnas	Aleksander Mitt, Tartu «Dünamo» — 222,500 500 m — 50,8; 1500 m — 2.40,0; 5000 m — 9.52,0; 10 000 m — 19.45,4

1942—1945		Võistlusi ei peetud
1946	Tallinnas	Leopold Reivart, Trt. «Dünamo» — 235,833 500 m — 53,0; 1500 m — 2.48,0; 3000 m — 6.27,9; 5000 m — 10.19,2
1947	Tallinnas	Nikolai Matvejev, Tall. «Kalev» — 231,800 500 m — 50,4; 1500 m — 2.46,5; 3000 m — 5.45,0; 5000 m — 10.24,4
1948	Tallinnas	Nikolai Matvejev, Tall. «Kalev» — 226,688 500 m — 50,9; 1500 m — 2.44,2; 5000 m — 9.51,8; 10 000 m — 20.37,5
1949	Tallinnas	Nikolai Matvejev, Tall. «Kalev» — 236,231 500 m — 53,4; 1500 m — 2.50,0; 5000 m — 10.17,4; 10 000 m — 21.28,5
1950	Nelijärvel	Nikolai Matvejev, Tall. «Kalev» — 215,506 500 m — 48,1; 1500 m — 2.36,2; 5000 m — 9.29,5; 10 000 m — 19.27,8
1951	Nelijärvel	Nikolai Matvejev, Tall. «Kalev» — 211,706 500 m — 47,5; 1500 m — 2.33,5; 5000 m — 9.21,4; 10 000 m — 18.58,0
1952	Tartus	Nikolai Matvejev, Tall. «Kalev» — 219,199 500 m — 48,3; 1500 m — 2.44,4; 3000 m — 5.31,4; 5000 m — 10.09,0
1953	Elvas	Nikolai Matvejev, Tall. «Kalev» — 238,666 500 m — 53,9; 1500 m — 2.47,2; 3000 m — 6.03,8; 5000 m — 11.24,0
1954	Nelijärvel	Nikolai Matvejev, Tall. «Kalev» — 209,781 500 m — 47,2; 1500 m — 2.39,1; 5000 m — 9.07,4; 10 000 m — 18.49,5
1955	Tallinnas	Aavo Nurm, Tallinna «Spartak» — 217,470 500 m — 50,2; 1500 m — 2.37,2; 5000 m — 9.22,2; 10 000 m — 19.33,0
1956	Nelijärvel	Nikolai Matvejev, Tall. «Kalev» — 220,430 500 m — 58,0; 1500 m — 2.31,2; 5000 m — 9.12,3; 10 000 m — 18.56,0
1957	Tallinnas	Ants Antson, Tall. «Spartak» — 228,312 500 m — 52,6; 1500 m — 2.45,8; 3000 m — 5.53,5; 5000 m — 10.15,3
1958	Tallinnas	Ants Antson, Tall. «Spartak» — 225,975 500 m — 51,9; 1500 m — 2.39,6; 5000 m — 9.55,8; 10 000 m — 20.25,9
1959	Nelijärvel	Ants Antson, Tallinna «Kalev» — 220,413 500 m — 49,6; 1500 m — 2.34,0; 5000 m — 9.33,7; 10 000 m — 20.42,2
1960	Elvas	Ants Antson, Tallinna «Kalev» — 206,726 500 m — 45,5; 1500 m — 2.32,3; 5000 m — 8.48,8; 10 000 m — 19.11,6
1961	Elvas	Ants Antson, Tallinna «Kalev» — 217,653 500 m — 47,5; 1500 m — 2.44,2; 5000 m — 9.15,5; 10 000 m — 19.57,4
1962	Elvas	Ants Antson, Tallinna «Kalev» — 206,528 500 m — 46,9; 1500 m — 2.24,1; 5000 m — 9.14,8; 10 000 m — 18.40,3
1963	Sillamäel	Ants Antson, Tallinna «Kalev» — 197,110 500 m — 45,1; 1500 m — 2.21,9; 5000 m — 8.28,7; 10 000 m — 17.56,8

Naised

1946	Tallinnas	Evi Treufeldt, Tall. «Dünamo» — 301,133 500 m — 1.37,0; 1000 m — 3.10,0; 1500 m — 5.27,4
1947	Tallinnas	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev» — 285,983 500 m — 65,4; 1000 m — 2.19,3; 1500 m — 3.39,0; 3000 m — 7.47,6
1948	Tallinnas	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev» — 291,146 500 m — 63,0; 1500 m — 3.39,1; 3000 m — 7.30,8; 5000 m — 13.19,8
1949	Tallinnas	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev» — 296,680 500 m — 64,5; 1500 m — 3.38,7; 3000 m — 7.54,0; 5000 m — 13.22,8
1950	Nelijärvel	Vaike Aavik, Tallinna «Kalev» — 272,810
1951	Nelijärvel	Ingeborg Ernstson, Trt. «Dünamo» — 251,950 500 m — 57,6; 1000 m — 1.59,9; 3000 m — 6.40,2; 5000 m — 11.17,0
1952	Tartus	Ingeborg Ernstson, Tall. «Dünamo» — 257,766 500 m — 58,8; 1000 m — 2.06,2; 3000 m — 6.46,2; 1500 m — 3.24,5
1953	Elvas	Valentina Urbanovitš, Tall. «Dünamo» — 266,933 500 m — 60,4; 1000 m — 2.10,6; 1500 m — 3.28,2; 3000 m — 7.11,0
1954	Nelijärvel	Milvi Kadarpik, Tall. «Spartak» — 240,603 500 m — 53,0; 1000 m — 1.55,4; 3000 m — 6.13,4; 5000 m — 11.16,7
1955	Tallinnas	Hille Sarapuu, Tall. «Spartak» — 242,893 500 m — 55,8; 1000 m — 1.56,6; 3000 m — 6.17,6; 5000 m — 10.58,6
1956	Nelijärvel	Hille Sarapuu, Tall. «Spartak» — 234,133 500 m — 55,7; 1000 m — 1.54,0; 1500 m — 2.54,7; 3000 m — 6.19,2
1957	Tallinnas	Silvi Laurits, Kiviõli «Kalev» — 251,849 500 m — 59,6; 1000 m — 2.02,7; 1500 m — 3.10,1; 3000 m — 6.45,2
1958	Tallinnas	Tamara Brõnova, Tartu «Spartak» — 245,133 500 m — 58,3; 1000 m — 1.55,8; 1500 m — 3.14,4; 3000 m — 6.24,8
1959	Nelijärvel	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev» — 236,349 500 m — 55,9; 1000 m — 1.54,8; 1500 m — 2.57,1; 3000 m — 6.22,3
1960	Elvas	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev» — 231,470 500 m — 52,7; 1000 m — 1.53,1; 1500 m — 2.56,1; 3000 m — 6.20,8
1961	Elvas	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev» — 231,283 500 m — 52,2; 1000 m — 1.53,2; 1500 m — 2.55,8; 3000 m — 6.23,3
1962	Elvas	Tamara Brõnova, Tartu «Kalev» — 232,566 500 m — 54,2; 1000 m — 1.51,2; 1500 m — 2.58,0; 3000 m — 6.20,6
1963	Sillamäel	Silvi Laurits, Tallinna «Jõud» — 226,433 500 m — 53,0; 1000 m — 1.52,4; 1500 m — 2.50,2; 3000 m — 6.03,0

ILUUISUTAMINE

OLÜMPIAMÄNGUDE VÕITJAD

1908 Londonis

Mehed

1. Ulrich Salchow, Rootsi
2. Richard Johansson, Rootsi
3. Per Thorén, Rootsi

Spetsiaalharjutused

1. Nikolai Panin, Venemaa
2. Arthur Cumming, Inglismaa
3. Georg Hall-Say, Inglismaa

Naised

1. Madge Syers, Inglismaa
2. Elsa Rendschmidt, Saksamaa
3. Greenhoug Smith, Inglismaa

Paarissõit

1. Anna Hübler ja Heinrich Burger, Saksamaa
2. Phyllis ja James Johnson, Inglismaa
3. Madge ja Edgar Syers, Inglismaa

1920 Antverpenis

Mehed

1. Gillis Grafström, Rootsi
2. Andreas Krogh, Norra
3. Martin Stixrud, Norra

Naised

1. Magda Mauroy, Rootsi
2. Svea Norén, Rootsi
3. Theresa Weld, USA

Paarissõit

1. Ludovika ja Walter Jakobsson, Soome
2. Alexia ja Yngvar Bryn, Norra
3. Phyllis Johnson ja Basil Williams, Inglismaa

1924 Chamonix's

Mehed

1. Gillis Grafström, Rootsi
2. Wilhelm Böckl, Austria
3. Georg Gautschi, Šveits

Naised

1. Herma Planck-Szabo, Austria
2. Beatrix Loughran, USA
3. Ethel Muckelt, Inglismaa

Paarissõit

1. Helene Engelmann ja Alfred Berger, Austria
2. Ludovika ja Walter Jakobsson, Soome
3. Andrée Joly ja Pierre Brunet, Prantsusmaa

1928 St. Moritzis

Mehed

1. Gillis Grafström, Rootsi
2. Wilhelm Böckl, Austria
3. Robert van Zeenbroeck, Belgia

Naised

1. Sonja Henie, Norra
2. Fritzi Burger, Austria
3. Beatrix Loughram, USA

Paarissõit

1. Andrée Joly ja Pierre Brunet, Prantsusmaa
2. Lilly Scholz ja Otto Kaiser, Austria
3. Melitta Brunner ja Ludwig Wrede, Austria

1932 Lake Placidis

Mehed

1. Karl Schäfer, Austria
2. Gillis Grafström, Rootsi
3. Montgomery Wilson, Kanada

Naised

1. Sonja Henie, Norra
2. Fritzi Burger, Austria
3. Maribel Vinson, USA

Paarissõit

1. Andrée ja Pierre Brunet, Prantsusmaa
2. Beatrix Loughran ja Sherwin Badger, USA
3. Emilia Rotter ja László Szollás, Ungari

1936 Garmisch-Partenkirchenis

Mehed

1. Karl Schäfer, Austria
2. Ernst Baier, Saksamaa
3. Felix Kaspar, Austria

Naised

1. Sonja Henie, Norra
2. Cecilia Colledge, Inglismaa
3. Vivi-Anne Hultén, Rootsi

Paarissõit

1. Maxie Herber ja Ernst Baier, Saksamaa
2. Ilse ja Erik Pausin, Austria
3. Emilia Rotter ja László Szollás, Ungari

1948 St. Moritzis

Mehed

1. Richard Button, USA
2. Hans Gerschwiler, Šveits
3. Edi Rada, Austria

Naised

1. Barbara Scott, Kanada
2. Eva Pawlik, Austria
3. Jeannette Altwegg, Inglismaa

Paarissõit

1. Micheline Lannoy ja Pierre Baugniet, Belgia
2. Andrea Kékessy ja Ede Király, Ungari
3. Suzanne Morrow ja Wallace Diestelmeyer, Kanada

1952 Oslos

Mehed

1. Richard Button, USA
2. Helmut Seibt, Austria
3. James Grogan, USA

Naised

1. Jeanette Altwegg, Inglismaa
2. Tenley Albright, USA
3. Jacqueline du Bief, Prantsusmaa

Paarissõit

1. Ria ja Paul Falk, Saksa FV
2. Carol ja Michel Kennedy, USA
3. Marianne ja László Nagy, Ungari

1956 Cortina d'Ampezzos

Mehed

1. Hayes Jenkins, USA
2. Roland Robertson, USA
3. David Jenkins, USA

Naised

1. Tenley Albright, USA
2. Carol Heiss, USA
3. Ingrid Wendl, Austria

Paarissõit

1. Elisabeth Schwarz ja Kurt Oppelt, Austria
2. Frances Dafoe ja Norris Bowden, Kanada
3. Marianne ja László Nagy, Ungari

1960 Squaw Valleys

Mehed

1. David Jenkins, USA
2. Karol Divin, Tšehhoslovakkia
3. Donald Jackson, Kanada

Naised

1. Carol Heiss, USA
2. Sjoukje Dijkstra, Holland
3. Barbara Roles, USA

Paarissõit

1. Barbara Wagner ja Robert Paul, Kanada
2. Marika Kilius ja Hans-Jürgen Bäumler, Saksa FV
3. Nancy ja Ronald Ludington, USA

MAAILMAMEISTRIVÕISTLUSTE VÕITJAD

1896 Peterburis

1. Gilbert Fuchs, Saksamaa
2. Gustav Hügel, Austria
3. Georg Sanders, Venemaa

1897 Stokholmis

1. Gustav Hügel, Austria
2. Ulrich Salchow, Rootsi
3. Johan Lefstad, Norra

1898 Londonis

1. Henning Grenander, Rootsi
2. Gustav Hügel, Austria
3. Gilbert Fuchs, Saksamaa

1899 Davoses

1. Gustav Hügel, Austria
2. Ulrich Salchow, Rootsi
3. Edgar Syers, Inglismaa

1900 Davoses

1. Gustav Hügel, Austria
2. Ulrich Salchow, Rootsi

1901 Stokholmis

1. Ulrich Salchow, Rootsi
2. Gilbert Fuchs, Saksamaa

1902 Londonis

1. Ulrich Salchow, Rootsi
2. Madge Syers*, Inglismaa
3. Martin Gordan, Saksamaa

1903 Peterburis

1. Ulrich Salchow, Rootsi
2. Nikolai Panin, Venemaa
3. Max Bohatsch, Austria

1904 Berliinis

1. Ulrich Salchow, Rootsi
2. Heinrich Burger, Saksamaa
3. Martin Gordan, Saksamaa

1905 Stokholmis

1. Ulrich Salchow, Rootsi
2. Max Bohatsch, Austria
3. Per Thorén, Rootsi

* Madge Syers startis koos meestega.

1906 Münchenis

Mehed

1. Gilbert Fuchs, Saksamaa
2. Heinrich Burger, Saksamaa
3. Bror Meyer, Rootsi

Davoses

Naised

1. Madge Syers, Inglismaa
2. Jenny Herz, Austria
3. Lily Kronberger, Ungari

1907 Viinis

Mehed

1. Ulrich Salchow, Rootsi
2. Max Bohatsch, Austria
3. Gilbert Fuchs, Saksamaa

Naised

1. Madge Syers, Inglismaa
2. Jenny Herz, Austria
3. Lily Kronberger, Ungari

1908 Troppaus

Mehed

1. Ulrich Salchow, Rootsi
2. Gilbert Fuchs, Saksamaa
3. Heinrich Burger, Saksamaa

Naised

1. Lily Kronberger, Ungari
2. Elsa Rendschmidt, Saksamaa

Peterburis

Paarissõit

1. Anna Hübler ja Heinrich Burger, Saksamaa
2. Phyllis ja James Johnson, Inglismaa
3. L. Popova ja A. Fischer, Venemaa

1909 Stokholmis

Mehed

1. Ulrich Salchow, Rootsi
2. Per Thorén, Rootsi
3. Ernest Herz, Austria

Naised

1. Lily Kronberger, Ungari*

Paarissõit

1. Phyllis ja James Johnson, Inglismaa
2. Valborg Lindahl ja Nils Rosenius, Rootsi
3. Gertrud Ström ja Richard Johansson, Rootsi

1910 Davoses

Mehed

1. Ulrich Salchow, Rootsi
2. Werner Rittberger, Saksamaa
3. Andor Szende, Ungari

Berliinis

Naised

1. Lily Kronberger, Ungari
2. Elsa Rendschmidt, Saksamaa

Paarissõit

1. Anna Hübler ja Heinrich Burger, Saksamaa
2. Ludovika Eilers ja Walter Jakobsson, Saksamaa ja Soome
3. Phyllis ja James Johnson, Inglismaa

1911 Berliinis

Mehed

1. Ulrich Salchow, Rootsi
2. Verner Rittberger, Saksamaa
3. Fritz Kachler, Austria

Viinis

Naised

1. Lily Kronberger, Ungari
2. Opika Meray-Horvath, Ungari
3. Ludovika Eilers, Saksamaa

Paarissõit

1. Ludovika Eilers ja Walter Jakobsson, Saksamaa ja Soome

1912 Manchesteris

Mehed

1. Fritz Kachler, Austria
2. Werner Rittberger, Saksamaa
3. Andor Szende, Ungari

* Võistles üksi.

Davoses

Naised

1. Opika Meray-Horvath, Ungari
2. Greenhough Smith, Inglismaa
3. Phyllis Johnson, Inglismaa

Manchesteris

Paarissõit

1. Phyllis ja James Johnson, Inglismaa
2. Ludovika ja Walter Jakobsson, Soome
3. Alexia ja Yngvar Bryn, Norra

1913 Viinis

Mehed

1. Fritz Kachler, Austria
2. Wilhelm Böckl, Austria
3. Andor Szende, Ungari

Stokholmis

Naised

1. Opika Meray-Horvath, Ungari
2. Phyllis Johnson, Inglismaa
3. Svea Norén, Rootsi

Paarissõit

1. Helene Engelmann ja Karl Mejstřik, Austria
2. Ludovika ja Walter Jakobsson, Soome
3. Christa v. Szabo ja Leo Horwitz, Austria

1914 Helsingis

Mehed

1. Gösta Sandahl, Rootsi
2. Fritz Kachler, Austria
3. Wilhelm Böckl, Austria

St. Moritzis

Naised

1. Opika Meray-Horvath, Ungari
2. Angela Hanka, Austria
3. Phyllis Johnson, Inglismaa

Paarissõit

1. Ludovika ja Walter Jakobsson, Soome
2. Helene Engelmann ja Karl Mejstrik, Austria
3. Christa v. Szabo ja Leo Horwitz, Austria

1922 Stokholmis

Mehed

1. Gillis Grafström, Rootsi
2. Fritz Kachler, Austria
3. Wilhelm Böckl, Austria

Naised

1. Herma Plank-Szabo, Austria
2. Svea Norén, Rootsi
3. Margot Moe, Norra

Davoses

Paarissõit

1. Helene Engelmann ja Alfred Berger, Austria
2. Ludovika ja Walter Jakobsson, Soome
3. Margarete ja Paul Metzner, Saksamaa

1923 Viinis

Mehed

1. Fritz Kachler, Austria
2. Wilhelm Böckl, Austria
3. Gösta Sandahl, Rootsi

Naised

1. Herma Plank-Szabo, Austria
2. Gisela Reichmann, Austria
3. Svea Norén, Rootsi

Kristianias

Paarissõit

1. Ludovika ja Walter Jakobsson, Soome
2. Alexia ja Yngvar Bryn, Norra
3. Elna Henrikson ja Kaj af Edström, Rootsi

1924 Manchesteris

Mehed

1. Gillis Grafström, Rootsi
2. Wilhelm Böckl, Austria
3. Ernst Oppacher, Austria

Oslos

Naised

1. Herma Plank-Szabo, Austria
2. Ellen Brockhöfft, Saksamaa
3. Beatrix Loughran, Inglismaa

Manchesteris

Paarissõit

1. Helene Engelmann ja Alfred Berger, Austria
2. Ethel Muckelt ja John Page, Inglismaa
3. Elna Henrikson ja Kaj af Edström, Rootsi

1925 Viinis

Mehed

1. Wilhelm Böckl, Austria
2. Fritz Kachler, Austria
3. Otto Preisecker, Austria

Davoses

Naised

1. Herma Jaross-Szabo, Austria
2. Ellen Brockhöfft, Saksamaa
3. Elisabeth Böckel, Saksamaa

Viinis

Paarissõit

1. Herma Jaross-Szabo ja Ludwig Wrede, Austria
2. Andrée Joly ja Pierre Brunet, Prantsusmaa
3. Lilly Scholz ja Otto Kaiser, Austria

1926 Berliinis

Mehed

1. Wilhelm Böckl, Austria
2. Otto Preisecker, Austria
3. John Page, Inglismaa

Stokholmis

Naised

1. Herma Jaross-Szabo, Austria
2. Sonja Henie, Norra
3. Kathleen Shaw, Inglismaa

Berliinis

Paarissõit

1. Andrée Joly ja Pierre Brunet, Prantsusmaa
2. Lilly Scholz ja Otto Kaiser, Austria
3. Herma Jaross-Szabo ja Ludwig Wrede, Austria

1927 Davoses

Mehed

1. Wilhelm Böckl, Austria
2. Otto Preisecker, Austria
3. Karl Schäfer, Austria

Oslos

Naised

1. Sonja Henie, Norra
2. Herma Jaross-Szabo, Austria
3. Karen Simensen, Norra

Viinis

Paarissõit

1. Herma Jaross-Szabo ja Ludwig Wrede, Austria
2. Lilly Scholz ja Otto Kaiser, Austria
3. Lisl ja Oskar Hoppe, Austria

1928 Berliinis

Mehed

1. Wilhelm Böckl, Austria
2. Karl Schäfer, Austria
3. Hugo Distler, Austria

Oslos

Naised

1. Sonja Henie, Norra
2. Maribel Vinson, USA
3. Fritzi Burger, Austria

Londonis

Paarissõit

1. Andrée Joly ja Pierre Brunet, Prantsusmaa
2. Lilly Scholz ja Otto Kaiser, Austria
3. Melitta Brunner ja Ludwig Wrede, Austria

1929 Londonis

Mehed

1. Gillis Grafström, Rootsi
2. Karl Schäfer, Austria
3. Ludwig Wrede, Austria

Budapestis

Naised

1. Sonja Henie, Norra
2. Fritzi Burger, Austria
3. Melitta Brunner, Austria

Paarissõit

1. Lilly Scholz ja Otto Kaiser, Austria
2. Melitta Brunner ja Ludwig Wrede, Austria
3. Olga Organista ja Sandor Szalay, Ungari

1930 New Yorgis

Mehed

1. Karl Schäfer, Austria
2. Roger Turner, USA
3. Georg Gautschi, Šveits

Naised

1. Sonja Henie, Norra
2. Cecil Smith, Kanada
3. Maribel Vinson, USA

Paarissõit

1. Andrée ja Pierre Brunet, Prantsusmaa
2. Melitta Brunner ja Ludwig Wrede, Austria
3. Beatrix Loughran ja Sherwin Badger, USA

1931 Berliinis

Mehed

1. Karl Schäfer, Austria
2. Roger Turner, USA
3. Ernst Baier, Saksamaa

Naised

1. Sonja Henie, Norra
2. Hilde Holovsky, Austria
3. Fritzi Burger, Austria

Paarissõit

1. Emilie Rotter ja László Szollás, Ungari
2. Olga Organista ja Sandor Szalay, Ungari
3. Idi Papez ja Karl Zwack, Austria

1932 Montrealis

Mehed

1. Karl Schäfer, Austria
2. Montgomery Wilson, Kanada
3. Ernst Baier, Saksamaa

Naised

1. Sonja Henie, Norra
2. Fritzi Burger, Austria
3. Constance Wilson, Kanada

Paarissõit

1. Andrée ja Pierre Brunet, Prantsusmaa
2. Emilie Rotter ja László Szollás, Ungari
3. Beatrix Loughran ja Sherwin Badger, USA

1933 Zürichis

Mehed

1. Karl Schäfer, Austria
2. Ernst Baier, Saksamaa
3. Markus Nikkanen, Soome

Stokholmis

Naised

1. Sonja Henie, Norra
2. Vivi-Anne Hultén, Rootsi
3. Hilde Holovsky, Austria

Paarissõit

1. Emilie Rotter ja László Szollás, Ungari
1. Idi Papez ja Karl Zwack, Austria
3. Randi Bakke ja Christen Christenson, Norra

1934 Stokholmis

Mehed

1. Karl Schäfer, Austria
2. Ernst Baier, Saksamaa
3. Erich Erdös, Austria

Oslos

Naised

1. Sonja Henie, Norra
2. Megan Taylor, Inglismaa
3. Liselotte Landbeck, Austria

Helsingis

Paarissõit

1. Emilie Rotter ja László Szollás, Ungari
2. Idi Papez ja Karl Zwack, Austria
3. Maxie Herber ja Ernst Baier, Saksamaa

1935 Budapestis

Mehed

1. Karl Schäfer, Austria
2. Jack Dunn, Inglismaa
3. Dénes Pataky, Ungari

Viinis

Naised

1. Sonja Henie, Norra
2. Cecilia Colledge, Inglismaa
3. Vivi-Anne Hultén, Rootsi

Paarissõit

1. Emilie Rotter ja László Szollás, Ungari
2. Ilse ja Erik Pausin, Austria
3. Lucy Gallo ja Reszoe Dillinger, Ungari

1936 Pariisis

Mehed

1. Karl Schäfer, Austria
2. Graham Sharp, Inglismaa
3. Felix Kaspar, Austria

Naised

1. Sonja Henie, Norra
2. Megan Taylor, Inglismaa
3. Vivi-Anne Hultén, Rootsi

Paarissõit

1. Maxie Herber ja Ernst Baier, Saksamaa
2. Ilse ja Erik Pausin, Austria
3. Violet ja Leslie Cliff, Inglismaa

1937 Viinis

Mehed

1. Karl Schäfer, Austria
2. Graham Sharp, Inglismaa
3. Elemér Terták, Ungari

Londonis

Naised

1. Cecilia Colledge, Inglismaa
2. Megan Taylor, Inglismaa
3. Vivi-Anne Hultén, Rootsi

Paarissõit

1. Maxie Herber ja Ernst Baier, Saksamaa
2. Ilse ja Erik Pausin, Austria
3. Violet ja Leslie Cliff, Inglismaa

1938 Berliinis

Mehed

1. Felix Kaspar, Austria
2. Graham Sharp, Inglismaa
3. Herbert Alward, Austria

Stokholmis

Naised

1. Megan Taylor, Inglismaa
2. Cecilia Colledge, Inglismaa
3. Hedy Stenuf, USA

Berliinis

Paarissõit

1. Maxie Herber ja Ernst Baier, Saksamaa
2. Ilse ja Erik Pausin, Austria
3. Inge Koch ja Günther Noack, Saksamaa

1939 Budapestis

Mehed

1. Graham Sharp, Inglismaa
2. Freddie Tomlins, Inglismaa
3. Horst Faber, Saksamaa

Prahas

Naised

1. Megan Taylor, Inglismaa
2. Hedy Stenuf, USA
3. Daphne Walker, Inglismaa

Budapestis

Paarissõit

1. Maxie Herber ja Ernst Baier, Saksamaa
2. Ilse ja Erik Pausin, Austria
3. Inge Koch ja Günther Noack, Saksamaa

1947 Stokholmis

Mehed

1. Hans Gerschwiler, Šveits
2. Richard Button, USA
3. Arthur Apfel, Inglismaa

Naised

1. Barbara Ann Scott, Kanada
2. Daphne Walker, Inglismaa
3. Gretchen van Zandt-Merill, USA

Paarissõit

1. Micheline Lannoy ja Pierre Baugniet, Belgia
2. Carol ja Peter Kennedy, USA
3. Suzanne Diskeuve ja Edmond Verbustel, Belgia

1948 Davoses

Mehed

1. Richard Button, USA
2. Hans Gerschwiler, Šveits
3. Ede Kiraly, Ungari

Naised

1. Barbara Ann Scott, Kanada
2. Eva Pawlik, Austria
3. Jirina Nekolova, Tšehhoslovakkia

Paarissõit

1. Micheline Lannoy ja Pierre Baugniet, Belgia
2. Andrea Kékessy ja Ede Király. Ungari
3. Suzanne Morrow ja Wallace Diestelmeyer, Kanada

1949 Pariisis

Mehed

1. Richard Button, USA
2. Ede Király, Ungari
3. Edy Rada, Austria

Naised

1. Alena Vrzanova, Tšehhoslovakkia
2. Yvonne Sherman, Kanada
3. Jeanette Altwegg, Inglismaa

Paarissõit

1. Andrea Kékessy ja Ede Király, Ungari
2. Carol ja Peter Kennedy, USA
3. Ann Davies ja Carleton Hoffner, USA

1950 Londonis

Mehed

1. Richard Button, USA
2. Ede Király, Ungari
3. Hayes Jenkins, USA

Naised

1. Alena Vrzanova, Tšehhoslovakkia
2. Jeanette Altwegg, Inglismaa
3. Yvonne Sherman, Kanada

Paarissõit

1. Carol ja Peter Kennedy, USA
2. Jennifer ja John Nicks, Inglismaa
3. Marianne ja László Nagy, Ungari

1951 Milaanos

Mehed

1. Richard Button, USA
2. James Grogan, USA
3. Helmut Seibt, Austria

Naised

1. Jeanette Altwegg, Inglismaa
2. Jacqueline du Bief, Prantsusmaa
3. Sonja Klopfer, USA

Paarissõit

1. Ria Baran ja Paul Falk, Saksa FV
2. Carol ja Peter Kennedy, USA
3. Jennifer ja John Nicks, Inglismaa

1952 Pariisis

Mehed

1. Richard Button, USA
2. James Grogan, USA
3. Hayes Jenkins, USA

Naised

1. Jacqueline du Bief, Prantsusmaa
2. Sonja Klopfer, USA
3. Virginia Baxter, USA

Paarissõit

1. Ria ja Paul Falk, Saksa FV
2. Carol ja Peter Kennedy, USA
3. Jennifer ja John Nicks, Inglismaa

Jäätants

1. Jean Westwood ja Lawrence Demmy, Inglismaa
2. Joan Dewhirst ja John Slater, Inglismaa
3. Carol Peters ja Daniel Ryan, USA

1953 Davoses

Mehed

1. Hayes Jenkins, USA
2. James Grogan, USA
3. Carlo Fassi, Itaalia

Naised

1. Tenley Albright, USA
2. Gundi Busch, Saksa FV
3. Valda Osborn, Inglismaa

Paarissõit

1. Jennifer ja John Nicks, Inglismaa
2. Frances Dafoe ja Norris Bowden, Kanada
3. Marianne ja László Nagy, Ungari

Jäätants

1. Jean Westwood ja Lawrence Demmy, Inglismaa
2. Joan Dewhirst ja John Slater, Inglismaa
3. Carol Peters ja Daniel Ryan, USA

1954 Oslos

Mehed

1. Hayes Jenkins, USA
2. James Grogan, USA
3. Alain Giletti, Prantsusmaa

Naised

1. Gundi Busch, Saksa FV
2. Tenley Albright, USA
3. Erica Batchelor, Inglismaa

Paarissõit

1. Frances Dafoe ja Norris Bowden, Kanada
2. Sylvia ja Jean Grandjean, Šveits
3. Sissy Schwarz ja Kurt Oppelt, Austria

Jäätants

1. Jean Westwood ja Lawrence Demmy, Inglismaa
2. Nesta Davies ja Paul Thomas, Inglismaa
3. Carol ja Edward Bodel, USA

1955 Viinis

Mehed

1. Hayes Jenkins, USA
2. Ronald Robertson, USA
3. David Jenkins, USA

Naised

1. Tenley Albright, USA
2. Carol Heiss, USA
3. Hanna Eigel, Austria

Paarissõit

1. Frances Dafoe ja Norris Bowden, Kanada
2. Sissy Schwarz ja Kurt Oppelt, Austria
3. Marianne ja László Nagy, Ungari

Jäätants

1. Jean Westwood ja Lawrence Demmy, Inglismaa
2. Pamela Weight ja Paul Thomas, Inglismaa
3. Barbara Radford ja Raymond Lockwood, Inglismaa

1956 Garmisch-Partenkirchenis

Mehed

1. Hayes Jenkins, USA
2. Ronald Robertson, USA
3. David Jenkins, USA

Naised

1. Carol Heiss, USA
2. Tenley Albright, USA
3. Ingrid Wendl, Austria

Paarissõit

1. Sissy Schwarz ja Kurt Oppelt, Austria
2. Frances Dafoe ja Norris Bowden, Kanada
3. Marika Kilius ja Franz Ningel, Saksa FV

Jäätants

1. Pamela Weight ja Paul Thomas, Inglismaa
2. June Markham ja Courtney Jones, Inglismaa
3. Barbara Thompson ja Gerald Rigby, Inglismaa

1957 Colorado Springsis

Mehed

1. David Jenkins, USA
2. Tim Brown, USA
3. Charles Snelling, Kanada

Naised

1. Carol Heiss, USA
2. Hanna Eigel, Austria
3. Ingrid Wendl, Austria

Paarissõit

1. Barbara Wagner ja Robert Paul, Kanada
2. Marika Kilius ja Franz Ningel, Saksa FV
3. Maria ja Otto Jelinek, Kanada

Jäätants

1. June Markham ja Courtney Jones, Inglismaa
2. Geraldine Fenton ja William McLachlan, Kanada
3. Sharon McKenzie ja Bert Wright, USA

1958 Pariisis

Mehed

1. David Jenkins, USA
2. Tim Brown, USA
3. Alain Giletti, Prantsusmaa

Naised

1. Carol Heiss, USA
2. Ingrid Wendl, Austria
3. Hanna Walter, Austria

Paarissõit

1. Barbara Wagner ja Robert Paul, Kanada
2. Vera Suchanková ja Zdenek Doležal, Tšehhoslovakkia
3. Maria ja Otto Jelinek, Kanada

Jäätants

1. June Markham ja Courtney Jones, Inglismaa
2. Geraldine Fenton ja William McLachlan, Kanada
3. Andrée Anderson ja Donald Jacoby, USA

1959 Colorado Springsis

Mehed

1. David Jenkins, USA
2. Donald Jackson, Kanada
3. Tim Brown, USA

Naised

1. Carol Heiss, USA
2. Hanna Walter, Austria
3. Sjoukje Dijkstra, Holland

Paarissõit

1. Barbara Wagner ja Robert Paul, Kanada
2. Marika Kilius ja Hans-Jürgen Bäumler, Saksa FV
3. Nancy ja Ronald Ludington, USA

Jäätants

1. Doreen Denny ja Courtney Jones, Inglismaa
2. Andrée ja Donald Jacoby, USA
3. Geraldine Fenton ja William McLachlan, Kanada

1960 Vancouveris

Mehed

1. Alain Giletti, Prantsusmaa
2. Donald Jackson, Kanada
3. Alain Calmat, Prantsusmaa

Naised

1. Carol Heiss, USA
2. Sjoukje Dijkstra, Holland
3. Barbara Roles, USA

Paarissõit

1. Barbara Wagner ja Robert Paul, Kanada
2. Maria ja Otto Jelinek, Kanada
3. Marika Kilius ja Hans-Jürgen Bäumler, Saksa FV

Jäätants

1. Doreen Denny ja Courtney Jones, Inglismaa
2. Virginia Thompson ja William McLachlan, Kanada
3. Christiane ja Jean-Paul Guhel, Prantsusmaa

1961 Võistlusi ei peetud

1962 Prahas

Mehed

1. Donald Jenkins, Kanada
2. Karol Divin, Tšehhoslovakkia
3. Alain Calmat, Prantsusmaa

Naised

1. Sjoukje Dijkstra, Holland
2. Wendi Griner, Kanada
3. Regine Heitzer, Austria

Paarissõit

1. Maria ja Otto Jelinek, Kanada
2. Ljudmilla Beloussova ja Oleg Protopopov, NSVL
3. Margit Göbel ja Frantz Ningel, Saksa FV

Jäätants

1. Eva ja Pavel Romanov, Tšehhoslovakkia
2. Christiane ja Jean-Paul Guhel, Prantsusmaa
3. Virginia Thompson ja William McLachlan, Kanada

1963 Cortina d'Ampezzos

Mehed

1. Donald McPherson, Kanada
2. Alain Calmat, Prantsusmaa
3. Manfred Schnelldorfer, Saksa FV

Naised

1. Sjoukje Dijkstra, Holland
2. Regine Heitzer, Austria
3. Nicole Hassler, Prantsusmaa

Paarissõit

1. Marika Kilius ja Hans-Jürgen Bäumler, Saksa FV
2. Ljudmilla Beloussova ja Oleg Protopopov, NSVL
3. Tatjana Žuk ja Aleksandr Gavrilov, NSVL

Jäätants

1. Eva ja Pavel Romanov, Tšehhoslovakkia
2. Linda Shearman ja Michael Phillips, Inglismaa
3. Paulette Doan ja Kenneth Ormsby, Kanada

EUROOPA MEISTRIVÕISTLUSTE VÕITJAD

1891 Hamburgis

1. O. Uhlik, Saksamaa
2. A. Schmitson, Saksamaa
3. F. Zilly, Saksamaa

1892 Viinis

1. Eduard Engelmann, Austria
2. Tibor Földvary, Ungari
3. Georg Zachariades, Austria

1893 Berliinis (annulleeriti)

1. Henning Grenander, Rootsi
2. Eduard Engelmann, Austria
3. Georg Zachariades, Austria

1894 Viinis

1. Eduard Engelmann, Austria
2. Gustav Hügel, Austria
3. Tibor Földvary, Ungari

1895 Budapestis

1. Tibor Földvary, Ungari
2. Gustav Hügel, Austria
3. Gilbert Fuchs, Saksamaa

1898 Trondheimis

1. Ulrich Salchow, Rootsi
2. Johan Lefstad, Norra
3. Oskar Holthe, Norra

1899 Davoses

1. Ulrich Salchow, Rootsi
2. Gustav Hügel, Austria
3. Ernst Fellner, Austria

1900 Berliinis

1. Ulrich Salchow, Rootsi
2. Gustav Hügel, Austria
3. Oskar Holthe, Norra

1901 Viinis

1. Gustav Hügel, Austria
2. Gilbert Fuchs, Saksamaa
3. Ulrich Salchow, Rootsi

1904 Davoses

1. Ulrich Salchow, Rootsi
2. Max Bohatsch, Austria
3. Nikolai Panin, Venemaa

1905 Bonnis

1. Max Bohatsch, Austria
2. Heinrich Benger, Saksamaa
3. Karl Zenger, Saksamaa

1906 Davoses

1. Ulrich Salchow, Rootsi
2. Ernest Herz, Austria
3. Per Thorén, Rootsi

1907 Berliinis

1. Ulrich Salchow, Rootsi
2. Gilbert Fuchs, Saksamaa
3. Ernest Herz, Austria

1908 Varssavis

1. Ernest Herz, Austria
2. Nikolai Panin, Venemaa
3. Stanislav Przedrzymirski, Austria

1909 Budapestis

1. Ulrich Salchow, Rootsi
2. Gilbert Fuchs, Saksamaa
3. Per Thorén, Rootsi

1910 Berliinis

1. Ulrich Salchow, Rootsi
2. Werner Rittberger, Saksamaa
3. Per Thorén, Rootsi

1911 Peterburis

1. Per Thorén, Rootsi
2. Karl Ollov, Venemaa
3. Werner Rittberger, Saksamaa

1912 Stokholmis

1. Gösta Sandahl, Rootsi
2. Ivan Malinin, Venemaa
3. Martin Stixrud, Norra

1913 Kristianias

1. Ulrich Salchow, Rootsi
2. Andor Szende, Ungari
3. Wilhelm Böckl, Austria

1914 Viinis

1. Fritz Kachler, Austria
2. Andreas Krogh, Norra
3. Wilhelm Böckl, Austria

1922 Davoses

1. Wilhelm Böckl, Austria
2. Fritz Kachler, Austria
3. Ernst Oppacher, Austria

1923 Kristianias

1. Wilhelm Böckl, Austria
2. Martin Stixrud, Norra
3. Gunnar Jakobsson, Soome

1924 Davoses

1. Fritz Kachler, Austria
2. Ludwig Wrede, Austria
3. Werner Rittberger, Saksamaa

1925 Triebergis

1. Wilhelm Böckl, Austria
2. Werner Rittberger, Saksamaa
3. Otto Preisecker, Austria

1926 Davoses

1. Wilhelm Böckl, Austria
2. Otto Preisecker, Austria
3. Georg Gautschi, Šveits

1927 Viinis

1. Wilhelm Böckl, Austria
2. Hugo Distler, Austria
3. Karl Schäfer, Austria

1928 Troppaus

1. Wilhelm Böckl, Austria
2. Karl Schäfer, Austria
3. Otto Preisecker, Austria

1929 Davoses

1. Karl Schäfer, Austria
2. Georg Gautschi, Šveits
3. Ludwig Wrede, Austria

1930 Berliinis

Mehed

1. Karl Schäfer, Austria
2. Otto Gold, Tšehhoslovakkia
3. Markus Nikkanen, Soome

Viinis

Naised

1. Fritzi Burger, Austria
2. Ilse Hornung, Austria
3. Vivi-Anne Hultén, Rootsi

Paarissõit

1. Olga Organista ja Sandor Szalay, Ungari
2. Emilie Rotter ja László Szollás, Ungari
3. Gisela Hochhaltinger ja Otto Preisecker, Austria

1931 Viinis

Mehed

1. Karl Schäfer, Austria
2. Ernst Baier, Saksamaa
3. Hugo Distler, Austria

St. Moritzis

Naised

1. Sonja Henie, Norra
2. Fritzi Burger, Austria
3. Hilde Holovsky, Austria

Paarissõit

1. Olga Organista ja Sandor Szalay, Ungari
2. Emilie Rotter ja László Szollás, Ungari
3. Luise Gaillard ja Hans Petter, Austria

1932 Pariisis

Mehed

1. Karl Schäfer, Austria
2. Ernst Baier, Saksamaa
3. Erich Erdös, Austria

Naised

1. Sonja Henie, Norra
2. Fritzi Burger, Austria
3. Vivi-Anne Hultén, Rootsi

Paarissõit

1. Andrée ja Pierre Brunet, Prantsusmaa
2. Luise Gaillard ja Hans Petter, Austria
3. Idi Papez ja Karl Zwack, Austria

1933 Londonis

Mehed

1. Karl Schäfer, Austria
2. Ernst Baier, Saksamaa
3. Erich Erdös, Austria

Naised

1. Sonja Henie, Norra
2. Cecilia Colledge, Inglismaa
3. Fritzi Burger, Austria

Paarissõit

1. Idi Papez ja Karl Zwack, Austria
2. Luise Gaillard ja Hans Petter, Austria
3. Mead Philips ja Jack Murdoch, Inglismaa

1934 Innsbruckis

Mehed

1. Karl Schäfer, Austria
2. Denes Pataky, Ungari
3. Elemér Terták, Ungari

Prahas

Naised

1. Sonja Henie, Norra
2. Liselotte Landbeck, Austria
3. Maribel Vinson, Inglismaa

Paarissõit

1. Emilie Rotter ja László Szollás, Ungari
2. Idi Papez ja Karl Zwack, Austria
3. Jadwiga Bilorowna ja Stanislaw Kowalski, Poola

1935 St. Moritzis

Mehed

1. Karl Schäfer, Austria
2. Graham Sharp, Inglismaa
3. Ernst Baier, Saksamaa

Naised

1. Sonja Henie, Norra
2. Liselotte Landbeck, Austria
3. Cecilia Colledge, Inglismaa

Paarissõit

1. Maxie Herber ja Ernst Baier, Saksamaa
2. Idi Papez ja Karl Zwack, Austria
3. Lucy Gallo ja Reszoe Dillinger, Ungari

1936 Berliinis

Mehed

1. Karl Schäfer, Austria
2. Graham Sharp, Inglismaa
3. Ernst Baier, Saksamaa

Naised

1. Sonja Henie, Norra
2. Cecilia Colledge, Inglismaa
3. Megan Taylor, Inglismaa

Paarissõit

1. Maxie Herber ja Ernst Baier, Saksamaa
2. Violet ja Leslie Cliff, Inglismaa
3. Ilona ja Pal Szekrenyessy, Ungari

1937 Prahas

Mehed

1. Felix Kaspar, Austria
2. Graham Sharp, Inglismaa
3. Elemér Terták, Ungari

Naised

1. Cecilia Colledge, Inglismaa
2. Megan Taylor, Inglismaa
3. Emmy Putzinger, Austria

Paarissõit

1. Maxie Herber ja Ernst Baier, Saksamaa
2. Ilse ja Erik Pausin, Austria
3. Ilona ja Pal Szekrenyessy, Ungari

1938 St. Moritzis

Mehed

1. Felix Kaspar, Austria
2. Graham Sharp, Inglismaa
3. Herbert Alvard, Austria

Naised

1. Cecilia Colledge, Inglismaa
2. Megan Taylor, Inglismaa
3. Emmy Putzinger, Austria

Troppaus

Paarissõit

1. Maxie Herber ja Ernst Baier, Saksamaa
2. Ilse ja Erik Pausin, Austria
3. Inge Koch ja Günther Noack, Saksamaa

1939 Davoses

Mehed

1. Graham Sharp, Inglismaa
2. Freddie Tomlins, Inglismaa
3. Horst Faber, Saksamaa

Londonis

Naised

1. Cecilia Colledge, Inglismaa
2. Megan Taylor, Inglismaa
3. Daphne Walker, Inglismaa

Zakopanes

Paarissõit

1. Maxie Herber ja Ernst Baier, Saksamaa
2. Ilse ja Erik Pausin, Austria
3. Inge Koch ja Günther Noack, Saksamaa

1947 Davoses*

Mehed

1. Hans Gerschwiler, Šveits
2. Vladislav Cap, Tšehhoslovakkia
3. Fernand Leemans, Belgia

Naised

1. Barbara Ann Scott, Kanada
2. Gretchen van Zandt-Merill, USA
3. Daphne Walker, Inglismaa

Paarissõit

1. Micheline Lannoy ja Pierre Baugniet, Belgia
2. Winifred ja Dennis Silverthorne, Inglismaa
3. Suzanne Diskenne ja Edmond Verbustel, Belgia

1948 Prahas*

Mehed

1. Richard Button, USA
2. Hans Gerschwiler, Šveits
3. Edy Rada, Austria

Naised

1. Barbara Ann Scott, Kanada
2. Eva Pawlik, Austria
3. Alena Vrzanova, Tšehhoslovakkia

Paarissõit

1. Andrea Kékessy ja Ede Király, Ungari
2. Barbara Knittlová ja Karel Vosátka, Tšehhoslovakkia
3. Herta ja Emil Ratzenhofer, Austria

1949 Milaanos

Mehed

1. Edy Rada, Austria
2. Ede Király, Ungari
3. Helmut Seibt, Austria

Naised

1. Eva Pawlik, Austria
2. Alena Vrzanova, Tšehhoslovakkia
3. Jeanette Altwegg, Inglismaa

Paarissõit

1. Andrea Kékessy ja Ede Király, Ungari
2. Marianne ja László Nagy, Ungari
3. Herta ja Emil Ratzenhofer, Austria

---

* Peeti lahtised Euroopa meistrivõistlused.

1950 Oslos

Mehed

1. Ede Király, Ungari
2. Helmut Seibt, Austria
3. Carlo Fassi, Itaalia

Naised

1. Alena Vrzanova, Tšehhoslovakkia
2. Jeanette Altwegg, Inglismaa
3. Jacqueline du Bief, Prantsusmaa

Paarissõit

1. Marianne ja László Nagy, Ungari
2. Eliane Steinemann ja André Calame, Šveits
3. Jennifer ja John Nicks, Inglismaa

1951 Zürichis

Mehed

1. Helmut Seibt, Austria
2. Horst Faber, Saksa FV
3. Carlo Fassi, Itaalia

Naised

1. Jeanette Altwegg, Inglismaa
2. Jacqueline du Bief, Prantsusmaa
3. Barbara Wyatt, Inglismaa

Paarissõit

1. Ria Baran ja Paul Falk, Saksa FV
2. Eliane Steinemann ja André Calame, Šveits
3. Jennifer ja John Nicks, Inglismaa

1952 Viinis

Mehed

1. Helmut Seibt, Austria
2. Carlo Fassi, Itaalia
3. Michael Carrington, Inglismaa

Naised

1. Jeanette Altwegg, Inglismaa
2. Jacqueline du Bief, Prantsusmaa
3. Barbara Wyatt, Inglismaa

Paarissõit

1. Ria ja Paul Falk, Saksa FV
2. Jennifer ja John Nicks, Inglismaa
3. Marianne ja László Nagy, Ungari

1953 Dortmundis

Mehed

1. Carlo Fassi, Itaalia
2. Alain Giletti, Prantsusmaa
3. Freimut Stein, Saksa FV

Naised

1. Valda Osborne, Inglismaa
2. Gundi Busch, Saksa FV
3. Erica Batchelor, Inglismaa

Paarissõit

1. Jennifer ja John Nicks, Inglismaa
2. Marianne ja László Nagy, Ungari
3. Sissy Schwarz ja Kurt Oppelt, Austria

1954 Milaanos

Mehed

1. Carlo Fassi, Itaalia
2. Alain Giletti, Prantsusmaa
3. Karol Divin, Tšehhoslovakkia

Naised

1. Gundi Busch, Saksa FV
2. Erica Batchelor, Inglismaa
3. Yvonne Sugden, Inglismaa

Paarissõit

1. Sylvia ja Michel Grandjean, Šveits
2. Sissy Schwarz ja Kurt Oppelt, Austria
3. Sona Balunova ja Martin Balun, Tšehhoslovakkia

Jäätants

1. Jean Westwood ja Lawrence Demmy, Inglismaa
2. Nesta Davies ja Paul Thomas, Inglismaa
3. Barbara Radford ja Raymond Lockwood, Inglismaa

1955 Budapest's

Mehed

1. Alain Giletti, Prantsusmaa
2. Michael Booker, Inglismaa
3. Karol Divin, Tšehhoslovakkia

Naised

1. Hanna Eigel, Austria
2. Yvonne Sugden, Inglismaa
3. Erica Batchelor, Inglismaa

Paarissõit

1. Marianne ja László Nagy, Ungari
2. Vera Suchanková ja Zdenek Doležal, Tšehhoslovakkia
3. Marika Kilius ja Franz Ningel, Saksa FV

Jäätants

1. Jean Westwood ja Lawrence Demmy, Inglismaa
2. Pamela Weight ja Paul Thomas, Inglismaa
3. Barbara Radford ja Raymond Lockwood, Inglismaa

1956 Pariisis

Mehed

1. Alain Giletti, Prantsusmaa
2. Michael Booker, Inglismaa
3. Karol Divin, Tšehhoslovakkia

Naised

1. Ingrid Wendl, Austria
2. Yvonne Sugden, Inglismaa
3. Erica Batchelor, Inglismaa

Paarissõit

1. Sissy Schwarz ja Kurt Oppelt, Austria
2. Marianne ja László Nagy, Ungari
3. Marika Kilius ja Franz Ningel, Saksa FV

Jäätants

1. Pamela Weight ja Paul Thomas, Inglismaa
2. June Markham ja Courtney Jones, Inglismaa
3. Barbara Thompson ja Gerald Rigby, Inglismaa

1957 Viinis

Mehed

1. Alain Giletti, Prantsusmaa
2. Karol Divin, Tšehhoslovakkia
3. Michael Booker, Inglismaa

Naised

1. Hanna Eigel, Austria
2. Ingrid Wendl, Austria
3. Hanna Walter, Austria

Paarissõit

1. Vera Suchanková ja Zdenek Doležal, Tšehhoslovakkia
2. Marianne ja László Nagy, Ungari
3. Marika Kilius ja Franz Ningel, Saksa FV

Jäätants

1. June Markham ja Courtney Jones, Inglismaa
2. Barbara Thompson ja Gerald Rigby, Inglismaa
3. Catherine Morris ja Michael Robinson, Inglismaa

1958 Bratislavas

Mehed

1. Karol Divin, Tšehhoslovakkia
2. Alain Giletti, Prantsusmaa
3. Alain Galmat, Prantsusmaa

Naised

1. Ingrid Wendl, Austria
2. Hanna Walter, Austria
3. Joan Haanappel, Holland

Paarissõit

1. Vera Suchanková ja Zdenek Doležal, Tšehhoslovakkia
2. Niina ja Stanislav Žuk, NSV Liit
3. Joyce Coates ja Anthony Holles, Inglismaa

Jäätants

1. June Markham ja Courtney Jones, Inglismaa
2. Catherine Morris ja Michael Robinson, Inglismaa
3. Barbara Thompson ja Gerald Rigby, Inglismaa

1959 Davoses

Mehed

1. Karol Divin, Tšehhoslovakkia
2. Alain Giletti, Prantsusmaa
3. Norbert Felsinger, Austria

Naised

1. Hanna Walter, Austria
2. Sjoukje Dijkstra, Holland
3. Joan Haanappel, Holland

Paarissõit

1. Marika Kilius ja Hans-Jürgen Bäumler, Saksa FV
2. Niina ja Stanislav Žuk, NSV Liit
3. Joyce Coates ja Anthony Holles, Inglismaa

Jäätants

1. Doreen Denny ja Courtney Jones, Inglismaa
2. Catherine Morris ja Michael Robinson, Inglismaa
3. Christiane ja Jean-Paul Guhel, Prantsusmaa

1960 Garmisch-Partenkirchenis

Mehed

1. Alain Giletti, Prantsusmaa
2. Norbert Felsinger, Austria
3. Manfred Schnelldorfer, Saksa FV

Naised

1. Sjoukje Dijkstra, Holland
2. Regine Heitzer, Austria
3. Joan Haanappel, Holland

Paarissõit

1. Marika Kilius ja Hans-Jürgen Bäumler, Saksa FV
2. Niina ja Stanislav Žuk, NSV Liit
3. Margit Göbel ja Franz Ningel, Saksa FV

Jäätants

1. Doreen Denny ja Courtney Jones, Inglismaa
2. Christiane ja Jean-Paul Guhel, Prantsusmaa
3. Mary Parry ja Roy Mason, Inglismaa

1961 Lääne-Berliinis

Mehed

1. Alain Giletti, Prantsusmaa
2. Alain Calmat, Prantsusmaa
3. Manfred Schnelldorfer, Saksa FV

Naised

1. Sjoukje Dijkstra, Holland
2. Regine Heitzer, Austria
3. Jana Mrazkova, Tšehhoslovakkia

Paarissõit

1. Marika Kilius ja Hans-Jürgen, Bäumler, Saksa FV
2. Margit Göbel ja Franz Ningel, Saksa FV
3. Margit Senf ja Peter Göbel, Saksa DV

Jäätants

1. Doreen Denny ja Courtney Jones, Inglismaa
2. Christiane ja Jean-Paul Guhel, Prantsusmaa
3. Linda Shearman ja Michael Philips, Inglismaa

1962 Genfis

Mehed

1. Alain Calmat, Prantsusmaa
2. Karel Divin, Tšehhoslovakkia
3. Manfred Schnelldorfer, Saksa FV

Naised

1. Sjoukje Dijkstra, Holland
2. Regine Heitzer, Austria
3. Karin Frohner, Austria

Paarissõit

1. Marika Kilius ja Hans-Jürgen Bäumler, Saksa FV
2. Ljudmilla Beloussova ja Oleg Protopopov, NSVL
3. Margit Göbel ja Frantz Ningel, Saksa FV

Jäätants

1. Christiane ja Jean-Paul Guhel, Prantsusmaa
2. Linda Shearman ja Michael Philips, Ingl.
3. Eva ja Pavel Romanov, Tšehhoslovakkia

1963 Budapestis

Mehed

1. Alain Calmat, Prantsusmaa
2. Manfred Schnelldorfer, Saksa FV
3. Emmerich Danzer, Austria

Naised

1. Sjoukje Dijkstra, Holland
2. Nicole Hassler, Prantsusmaa
3. Regine Heitzer, Austria

Paarissõit

1. Marika Kilius ja Hans-Jürgen Bäumler, Saksa FV
2. Ljudmilla Beloussova ja Oleg Protopopov, NSVL
3. Tatjana Žuk ja Aleksandr Gavrilov, NSVL

Jäätants

1. Linda Shearman ja Michael Philips, Inglismaa
2. Eva ja Pavel Romanov, Tšehhoslovakkia
3. Jeannette Sawbridge ja Donald Hickinbottom, Inglismaa

VENEMAA JA NSV LIIDU TŠEMPIONID

1897 Aleksander Panšin, Moskva
1898 Aleksander Panšin, Moskva
1899 Aleksander Panšin, Moskva
1900 Aleksander Panšin, Moskva
1901 Nikolai Panin-Kolomenkin, Peterburg
1902 Nikolai Panin-Kolomenkin, Peterburg
1903 Nikolai Panin-Kolomenkin, Peterburg
1904 Nikolai Panin-Kolomenkin, Peterburg
1905 Nikolai Panin-Kolomenkin, Peterburg
1906 F. Datlin, Moskva
1907 Nikolai Panin-Kolomenkin, Peterburg
1908 F. Datlin, Moskva
1910 Karl Ollov, Peterburg
1911 Karl Ollov, Peterburg
Klavdia Tsesar, Moskva
1912 Karl Ollov, Peterburg
Klavdia Tsesar, Moskva
1913 Ivan Malinin, Moskva
Klavdia Tsesar, Moskva
1914 Ivan Malinin, Moskva
Klavdia Tsesar, Moskva
1924 Mehed: J. Seldovitš, Moskva
Paarissõit: V. Bõkonskaja ja J. Seldovitš, Moskva
1927 J. Seldovitš, Moskva
T. Kuznetsova ja M. Stankevitš, Moskva
1928 Mehed: J. Seldovitš, Moskva
Naised: M. Petrova, Leningrad
Paarissõit: M. Laskevitš ja U. Vansblein, Moskva
1933 J. Bogolenski, Leningrad
Tatjana Granatkina, Moskva
V. Krõlova ja J. Krõlov, Leningrad
1937 Pjotr Tšernõšov, Leningrad
Tatjana Granatkina, Moskva
Raissa ja Aleksei Gandelsman, Leningrad
1938 Pjotr Tšernõšov, Moskva
Jelena Aleksejeva, Leningrad
Tatjana Granatkina ja Aleksander Tolmatšov, Moskva
1939 Pjotr Tšernõšov, Moskva
Jelena Aleksejeva, Leningrad
Raissa ja Aleksei Gandelsman, Leningrad
1941 Pjotr Tšernõšov, Moskva
Jelena Aleksejeva, Leningrad
Tatjana Granatkina ja Aleksander Tolmatšov, Moskva
1945 Sergei Vassiljev, Moskva
Vaike Paduri, Tallinn
Tatjana Granatkina ja Aleksander Tolmatšov, Moskva
1946 Pjotr Orlov, Leningrad
Jelena Aleksejeva, Tallinn
Tatjana Granatkina ja Aleksander Tolmatšov, Moskva
1947 Pjotr Orlov, Leningrad
Julia Kathanova, Moskva
Tatjana Granatkina ja Aleksander Tolmatšov, Moskva
1948 Sergei Vassiljev, Moskva
Julia Kathanova, Moskva
Tatjana Granatkina ja Aleksander Tolmatšov, Moskva
1949 Sergei Vassiljev, Moskva
Jelena Nikolajeva, Moskva
Tatjana Granatkina ja Aleksander Tolmatšov, Moskva

1950 Sergei Vassiljev, Moskva
Jelena Nikolajeva, Moskva
Tatjana Granatkina ja Aleksander Tolmatšov, Moskva

1951 Pjotr Orlov, Leningrad
Jelena Nikolajeva, Moskva
Tatjana Granatkina ja Aleksander Tolmatšov, Moskva

1952 Igor Mitruštšenko, Ufaa
Jelena Nikolajeva, Moskva
Tatjana Granatkina ja Aleksander Tolmatšov, Moskva

1953 Valentin Zahharov, Moskva
Niina Kartavenko, Moskva
Maia Belinkaja ja Igor Moskvin, Leningrad

1954 Valentin Zahharov, Moskva
Tatjana Lihhareva, Moskva
Maia Belinkaja ja Igor Moskvin, Leningrad

1955 Igor Persiantsev, Moskva
Tatjana Lihhareva, Moskva
Lidia Gerassimova ja Juri Kisseljov, Moskva

1956 Lev Mihhailov, Moskva
Jelena Bogdanova, Moskva
Lidia Gerassimova ja Juri Kisseljov, Moskva

1957 Lev Mihhailov, Moskva
Jelena Ossipova, Moskva
Niina Bakuševa ja Stanislav Žuk, Leningrad

1958 Lev Mihhailov, Moskva
Tatjana Lihhareva, Moskva
Niina ja Stanislav Žuk, Leningrad

1959 Lev Mihhailov, Moskva
Tatjana Lihhareva, Moskva
Niina ja Stanislav Žuk, Leningrad

1960 Lev Mihhailov, Moskva
Tatjana Nemtsova, Moskva
Tatjana Žuk ja Aleksander Gavrilov, Leningrad

1961 Valeri Meškov, Moskva
Tamara Nemtsova, Moskva
Niina ja Stanislav Žuk, Leningrad

1962 Valeri Meškov, Moskva
Tamara Bratus, Leningrad
Ljudmilla Beloussova ja Oleg Protopopov, Leningrad

1963 Aleksander Vedenin, Moskva
Tamara Bratus, Leningrad
Ljudmilla Beloussova ja Oleg Protopopov, Leningrad

EESTI MEISTRID

1917 V. Johanson, Tallinn

1918 Eduard Kõppo, Tallinn

1920 Aleksander Reeder, Tartu
Voitjankovskaja, Tartu
Voitjankovskaja ja Peres, Tartu

1921 Aleksander Reeder, Tartu
Janson, Tartu
Janson ja Peres, Tartu

1922 A. Tedder, Tallinn
H. Laane, Tallinn
S. Frey ja Aleksander Reeder, Tartu

1923 A. Tedder, Tallinn
H. Laane, Tallinn
H. Laane ja Eduard Hiiop, Tallinn

1924 Aleksander Reeder, Tartu
Leonova, Tallinn
Leonova ja Eduard Hiiop, Tallinn

1926 Aleksander Reeder, Tartu
S. Frey, Tartu
S. Frey ja Aleksander Reeder, Tartu

1927 A. Reeder, Tartu
S. Frey, Tartu
S. Frey ja Aleksander Reeder, Tartu

1928 F. Grünreich, Tallinn
H. Kaarik, Tallinn
H. Kaarik ja Eduard Hiiop, Tallinn

1929 Alfred Hirv, Tallinn
H. Markus, Tartu
Helene Michelson ja Eduard Hiiop, Tallinn

1930 Alfred Hirv, Tallinn
Vaike Kaljuvee, Tallinn
Helene Michelson ja Eduard Hiiop, Tallinn

1931 Alfred Hirv, Tallinn
Vaike Kaljuvee, Tallinn
Helene Michelson ja Eduard Hiiop, Tallinn

1932 Alfred Hirv, Tallinn
Vaike Kaljuvee, Tallinn
Vaike Kaljuvee ja Alfred Hirv, Tallinn

1933 Alfred Hirv, Tallinn
Vaike Kaljuvee, Tallinn
Helene Michelson ja Eduard Hiiop, Tallinn

1934 Alfred Hirv, Tallinn
Vaike Kaljuvee, Tallinn
Helene Michelson ja Eduard Hiiop, Tallinn

1935 Alfred Hirv, Tallinn
Adele Sallo, Tallinn
Helene Michelson ja Eduard Hiiop, Tallinn

1936 V. Tomassen, Tartu
Vaike Kaljuvee, Tallinn
Helene Michelson ja Eduard Hiiop, Tallinn

1937 Alfred Hirv, Tallinn
Vaike Kaljuvee, Tallinn
Vaike Kaljuvee ja Robert Kärsin, Tallinn

1938 Alfred Hirv, Tallinn
Vaike Kaljuvee, Tallinn
Vaike Kaljuvee ja Alfred Hirv, Tallinn

1940 Alfred Hirv, Tallinn
Vaike Kaljuvee, Tallinn

1947 Robert Kärsin, Tallinn
Vaike Paduri-Kaljuvee, Tallinn
Tatjana Semuhhina ja Vassili Krõlov, Tallinn

1948 I järk Robert Kärsin, Tallinn
Vaike Paduri, Tallinn
III järk Vladimir Radin, Tallinn
Urve Alas, Tallinn

1949 I järk Vladimir Radin, Tallinn
II järk Hillar Päsmel, Tallinn
Doris Teras, Tallinn
III järk Elmar Jääger, Tallinn
Silvia Vannas, Tallinn
Milvi Urm ja Hillar Päsmel, Tallinn

1950 Meistrijärk
Robert Kärsin, Tallinn
Vaike Paduri, Tallinn
II järk Hillar Päsmel, Tallinn
Silvia Vannas, Tallinn
III järk Olaf Kangur, Tallinn
Milvi Urm, Tallinn

1951 Meistrijärk
Vaike Paduri, Tallinn
I järk Hillar Päsmel, Tallinn
Doris Liiva, Tallinn
II järk Olaf Kangur, Tallinn
Tatjana Krõlova, Tallinn
Milvi Urm ja Udo Kangur, Tallinn
III järk Arvi Lillemägi, Tallinn
Küllike Vee, Tallinn
Ella Toomsalu ja A. Säkk, Pärnu

1952 Meistrijärk
Vaike Paduri, Tallinn
I järk Hillar Päsmel, Tallinn
Gertrude Silberg, Tallinn
II järk Rein Märtsoo, Tallinn
Küllike Vee, Tallinn
Tatjana Krõlova ja Boris Merilain, Tallinn
III järk Boris Merilain, Tallinn
Anne Madar, Tallinn
Mall Allman ja Tõnu Haamre, Tallinn

1953 I järk Verner Oamer, Tallinn
Küllike Vee, Tallinn
Ly Piir ja Raul Merilain, Tallinn
II järk Vladimir Polunin, Tallinn
Ivi Tamm, Tallinn
Anne Madar ja Enn Veinpere, Tallinn
III järk Peeter Peterson, Tallinn
Tiiu Jõgi, Viljandi

1956 I järk Enno Oinus, Tallinn
Mall Allman, Tallinn
Anne Madar ja Enno Oinus, Tallinn

II järk Vladimir Polunin, Tallinn
Anne Ritslaid, Tallinn
Mall Allman ja Enn Veinpere, Tallinn
III järk Jüri Krabi, Viljandi
Helje Aurik, Tallinn

1957 I järk Verner Oamer, Tallinn
Mall Allman, Tallinn
Küllike Vee ja Boris Merilain, Tallinn
II järk Enn Veinpere, Tallinn
Anne Ritslaid, Tallinn
III järk Ülo Sarapuu, Tallinn
Milvi Parts, Tallinn

1958 Meistrijärk
Verner Oamer, Tallinn
I järk Enno Oinus, Tallinn
Anne Ritslaid, Tallinn
II järk Viktor Pressmann, Tallinn
Tiiu Tamm, Tallinn
III järk Peeter Laur, Tallinn
Mari Kull, Tallinn

1959 I järk Ülo Sarapuu, Tallinn
Anne Ritslaid, Tallinn
Küllike Vee ja Enn Veinpere, Tallinn
II järk Peeter Laur, Tallinn
Helje Aurik, Tallinn
III järk Harry Šein, Tallinn
P. Aurik, Tallinn
S. Zahharova ja Aldo Rennik, Tallinn

1960 Meistrijärk
Küllike Vee ja Enn Veinpere, Tallinn
I järk Peeter Laur, Tallinn
Anne Ritslaid, Tallinn
II järk Peep Piibar, Tallinn
Helje Aurik, Tallinn
Madli Krispin ja Hagi Šein, Tallinn
III järk Harry Šein, Tallinn
Tiina Protin, Tallinn
Anne Piir ja Jaak Gross, Tallinn

1961 Meistrijärk
Reet Piibar, Tallinn
I järk Peep Piibar Tallinn
Helje Aurik, Tallinn
Küllike Vee ja Ülo Sarapuu, Tallinn

1962 Meistrijärk
Verner Oamer, Tallinn
Reet Piibar, Tallinn
I järk Ülo Sarapuu, Tallinn
Aita Kree, Tallinn
Küllike Vee ja Ülo Sarapuu, Tallinn

1963 Meistrijärk
Ülo Sarapuu, Tallinn
I järk Tiiu Tomson, Tallinn
Jaan Gross, Tallinn
Küllike Vee ja Ülo Sarapuu, Tallinn

RULLUISUTAMINE

MAAILMAREKORDID RULL-KIIRUISUTAMISES

Mehed

500 m	G. Venanzi, Itaalia	46,4	1948	Udines
1000 m	L. Faggioli, Itaalia	1.30,0	1957	Ferrares
1500 m	L. Faggioli, Itaalia	2.12,4	1957	Ferrares
5000 m	L. Faggioli, Itaalia	7.44,9	1957	Ferrares
10 km	G. Venanzi, Itaalia	16.54,5	1947	Campoformidos
15 km	G. Venanzi, Itaalia	26.16,7	1947	Campoformidos
20 km	V. Pelizzari, Itaalia	33.30,0	1956	Ferrares
25 km	V. Pelizzari, Itaalia	44.40,1	1956	Ferrares
30 km	V. Pelizzari, Itaalia	54.50,9	1956	Ferrares
50 km	G. Venanzi, Itaalia	1:43.53,2	1948	Udines
100 km	G. Venanzi, Itaalia	4:22.42,2	1948	Udines

Naised

500 m	A. Vianello, Itaalia	49,6	1955	Ferrares
1000 m	A. Vianello, Itaalia	1.42,7	1955	Ferrares
1500 m	A. Vianello, Itaalia	2.38,3	1955	Ferrares
5000 m	A. Vianello, Itaalia	9.20,8	1955	Ferrares
10 km	A. Vianello, Itaalia	18.55,6	1955	Ferrares
15 km	A. Vianello, Itaalia	28.45,4	1955	Ferrares
20 km	A. Vianello, Itaalia	39.30,4	1955	Ferrares
25 km	A. Vianello, Itaalia	50.07,5	1955	Ferrares
30 km	A. Vianello, Itaalia	1:00.36,5	1955	Ferrares

KASUTATUD KIRJANDUS

K. Pfeiffer, J. Facius. «Uisu-sport». Tallinn, 1914.
«Eesti Spordi Kalender». Eesti Spordiliidu Kirjastus, 1918.—1921. a.
«Eesti Kehakultuuri Aastaraamat». Eesti Spordi Keskliidu Kirjastus, 1927.—1940. a.
«Eesti Spordileht» 1922.—1941. a.
«Kehakultuur» 1941.—1960. a.
Eestis ilmunud saksa-, vene- ja eestikeelne perioodika 1880.—1963. a.
«Конькобежный спорт». ФиС. 1957.
«Спорт за рубежом». ФиС. 1956—1958.
И. Борисов. «Страницы спортивной славы». ФиС. 1957.
Ю. Лукашин, Б. Хабин. «Белые олимпиады». ФиС. 1960.
А. Кулешов, П. Соболев. «В снегах Скво Велли». ФиС. 1960.
А. Кулешов, П. Соболев. «Снежная олимпиада». ФиС. 1956.
Н. Любомиров. «VII зимние олимпийские». «Советский спорт», 1956.
«Советский спорт». 1945—1960.
В. Николаев. «Пять колец дружбы». «Молодая гвардия», 1956.
С Эрикссон. «На коньках к победе». ФиС. 1959.
К. Кудрявцев, М. Соколов. «Скоростной бег на коньках». ФиС. 1958.
«Скоростной бег на коньках». Справочник 1955—1956.
«История физической культуры». ФиС. 1956.
И. Ипполитов. «Русские скороходы». ФиС. 1958.
Н. Петров. «Конькобежный спорт». 1955.
Р. Жукова. «На катке». ФиС. 1957.
И. Аниканов. «Тренировка Марий Исаковой». ФиС. 1951.
В. Кугменко. «Конькобежный спорт в СССР». ФиС. 1952.
«Sport Almanach», Sportverlag Berlin, 1958.
«Kleine Enzyklopädie Körperkultur und Sport». Verlag Enzyklopädie Leipzig, 1960.
F. Mezö. «Sechzig Jahre Olympische Spiele». Pannonia Verlag. Budapest, 1956.
F. Mezö. «Die Modernen Olympischen Spiele». Corvina Verlag. Budapest, 1959.
H. F. Oerter. «Mit dem Sportmikrofon um die Welt». Sportverlag Berlin, 1959.
P. Wiede. «Die Olympische Winterspiele in Oslo 1952». Tiroler Graphik. Innsbruck, 1952.
«VIII Olympische Winterspiele in Squaw Valley 1960». Sportverlag Berlin, 1960.
«Olympische Spiele St. Moritz u. London 1948». Verlag Heinzmann. Zürich.
«Olympische Spiele St. Moritz u. Amsterdam 1928». Verlag Julius Wagner. Zürich, 1928.
Dansk Idraets-forbund 1956—1960.
«40 Sporten on Spelen in woord en Beeld». Blue Band Sportboek. Haag.
«Die Höchstleistungsschule der Weltklasse-sportler». Verlag J. Schumacher. Zürich.
J. Schumacher. «Die Finnen, das Grosse Sportvolk». W. Limeprt-Verlag. Berlin.
H. K. Turner. «The World's all Sports who's who for 1950». «Wex-Press». Sussex.
«Encyclopaedia of Sport». Sampson Low, Marston & Co. 1959.
«Olympic Games 1952». «World Sport», 1952.
«Olympic Games 1956». «World Sport», 1956.
«Olympic Games 1960». «World Sport», 1960.
N. Brown, N. Kaye. «The Skating a History». London, 1959.
M. Jukola. «Urheilun Pikku Jättiläinen», 1946.
Suomen Luisteluliiton Vuosikirja, 1956.

SISUKORD

MINEVIKUST TÄNAPÄEVANI

Mõnda uisutamise ajaloost 5
Uisutamine võidab spordialana eluõiguse 8
Esimesed maailma- ja Euroopa meistrid 10
Põhjamaad ja Venemaa esireas 12
Norra kiiruisutajate kuningas Oscar Mathiesen 14
C. Thunberg murrab norralaste hegemoonia 16
Esimesed taliolümpiamängud 17
Enne järgmisi talimänge 20
Võitlus ilmastiku kapriisidega 22
Davose jääradadel 24
C. Thunbergi finiš 26
Ameerikas ameerika moodi 29
Norralased domineerivad 32
IV taliolümpiamängud 35
Killy Klein ja Laila Schou-Nielsen esimesed maailmameistrid . . . 36
Viimased suurvõistlused enne sõda 37
Jälle kõrgmägedes 40
Uus dünastia 41
Esile kerkib H. Andersen 44
Kolmandat korda maailmameistriks 47
H. Anderseni edu jätkub 48
Lidia Selihhova võit 56
Üllatus järgneb üllatusele 57
Sapporo—Davos—Östersund 60
Maailmameistri loorberipärg Rootsi ja NSV Liitu 64
Uustulnukast ülekaalukaks võitjaks 66
Oslost Göteborgini 71
Tehisjääl 74
Oslo ja Sverdlovski staadionil 76
Üllatusterohke hooaeg 80
13 medalit Östersundist 83
Maailmameistri tiitel uuesti NSV Liitu 86
Hooaja tulipunkt — VIII taliolümpiamängud 92
Aasta ilma favoriitideta 100
V. Kossitškin ütles oma sõna 104
Kõik oleneb ainult treeningust 106

KIIRUISUTAMINE REVOLUTSIOONIEELSEL VENEMAAL JA NSV LIIDUS

Esimesed sammud ja A. Panšini tähelend 110
Vene kiiruisutajate kuulsusrikas põlvkond 114
Vääriline vahetus 119
Uued perspektiivid 123

Rahvusvahelistel töölisspordivõistlustel 124
Naised ületavad maailmarekordeid 126
Jääradade uued talendid 127
Tütarlaps Kirovist 129
Rünnak sprindile 131
Pärast ajutist vaheaega 133
Eesmärk alla 200 punkti 135
Medeos varisevad rekordid 137
Start kuulsusesse 140
Fakte tõestatakse 143
Kas mõõna-aastad 145
Uus rünnak maailmarekordile 146
Ennustused ei pidanud paika 148
Sverdlovski keskstaadionil 150
Alla 40 sekundi piiri 152

KIIRUISUTAMINE EESTIS

Algaastad 154
Koos Venemaa ja maailma parematega 158
Laiemale pinnale 162
St. Moritzis ja selle eel 163
Kohtumised lõunanaabritega 166
Nagu tuli toores puus 167
Ainult viis võistlejat 168
Esimesed Nõukogude Eesti meistrid 171
Kalevlased avangardis 173
Samm-sammult 177
Rünnak rekorditele 178
Tasavägised võistlused 181
Noored üllatavad 182
Uued meistrid 185
Võidame matškohtumise 186
Võrus, Aegviidu-Nelijärvel ja Elvas 188
Võistlusterohke hooaeg 191
Tallinn—Tartu 196
Kokkuvõtted aastakümne vahetusel 197
Hea algus 199
A. Antson meistersportlaseks 200
Parandused rekordite tabelis 203
1963. aasta hooaeg 205

ILUUISUTAMINE

Läbi mitme sajandi 208
Esimesed võistlused ja Viini programm 213
Iluuisutamise maailmameistrivõistlused 216
Olümpiamängude areenile 217
Meisterlikkuse ja ilu suunas 218
Uue ajastu algus 221
Karl Schäfer ja Sonja Henie 223
Ameerika koolkond paneb end maksma 228
Esimesed maailmameistrivõistlused jäätantsus 232
Uue stiili sünd 233
Cortina d'Ampezzos ja Squaw Valleys 235
1961. ja 1962. aasta Euroopa ja maailmameistrivõistlused 238
Innsbrucki taliolümpiamängude eel 241

ILUUISUTAMINE VENEMAAL JA NSV LIIDUS

Nii see algas 244
Esimene kuldmedalivõitja 245
Kahe maailmasõja vaheline periood 247
Meistritiitlid Tallinna 248
Noorus murrab teed 250
Väikese mehe suured teod 255
Abielupaar Žuki võitude tee 257
Uus vahetus 260
Rahvaste esimesel talispartakiaadil 263

ILUUISUTAMINE EESTIS

Üht-teist minevikust 266
Tegevusväli laieneb 267
Üleliidulises konkurentsis 270
Treenerite töö kandis vilja 273
Tehisjää ja perspektiivid 276

Täpsus ja fantaasia 278
Punktid ja kohtunikud 282
Mõni sõna rulluisutamisest 286
... ja roller-derbyst 289
Statistikat 291
Kasutatud kirjandus 261

КОНЬКОБЕЖНЫЙ СПОРТ
На эстонском языке
Оформление Р. Пангсепа
Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

*

Toimetaja F. Tamm. Kunstiline toimetaja H. Keigo.
Tehniline toimetaja A. Sepp. Korrektorid L. Kukk ja H. Kahar.

Ladumisele antud 14. XI 1963. Trükkimisele antud 10. III 1964. Paber 60×90, 1/16. Trükipoognaid 22,75 + 4,5 pg. lisa. Arvestuspoognaid 31,41. MB-00784. Trükiarv 6000. Tellimise nr. 8699. Fotoreproduktsioonid trükkinud trükikoda «Oktoober», Tallinn.

Trükikoda «Kommunist», Tallinn, Pikk tn. 2.

Hind rbl. 1.31

6—9

Rbl. 1.31

A-25958
2257295